

JOURNAL OF MCU
BUDDHAPANYA
REVIEW

E-ISSN : 2630-0524

JMBR

Approved by TCI during 2020-2024

ปีที่ 8 ฉบับที่ 4
กรกฎาคม - สิงหาคม 2566

VOLUME 8 NUMBER 4
JULY - AUGUST 2023

วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์

Journal of MCU Buddhapanya Review

ปีที่ 8 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม – สิงหาคม 2566)

Vol. 8 No. 4 (July – August 2023)

E-ISSN : 2630-0524 (Online)

❖ วัดอุปประสงค์

วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ศิลปศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สหวิทยาการด้านการพัฒนาสังคมและชุมชน และสหวิทยาการด้านการศึกษา โดยเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

วารสารมีกระบวนการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนตีพิมพ์ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารต้องมีค่าเปอร์เซ็นต์ความคล้าย (ทั้งเอกสาร) ด้วยระบบ Copy Catch ไม่เกิน 20 % และต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) ทั้งนี้ ผลงานที่ขอรับการตีพิมพ์ในวารสารจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่นใด โดยผู้นิพนธ์จะต้องปฏิบัติตามรูปแบบ ขั้นตอนและหลักเกณฑ์ของวารสารอย่างเคร่งครัด สำหรับความคิดเห็นที่ปรากฏในเนื้อหาของบทความถือเป็นความรับผิดชอบของผู้นิพนธ์ และไม่ถือเป็นความรับผิดชอบของวารสาร

ตั้งแต่ปี 2566 เป็นต้นไป วารสารทำการเปลี่ยนแปลงกำหนดการตีพิมพ์เผยแพร่ เป็นปีละ 6 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์)

ฉบับที่ 2 (มีนาคม-เมษายน)

ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม-มิถุนายน)

ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม-สิงหาคม)

ฉบับที่ 5 (กันยายน-ตุลาคม)

ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม)

The goal of the **MCU Buddhapanya Review Journal** is to promote education and dissemination of research and academic publications for researchers, academicians, lecturers, and graduate students. inside aspects of Buddhism, Liberal Arts, Political Science, Public Administration, Jurisprudence, Interdisciplinary Humanities and Social Sciences, Interdisciplinary Society and Community Development, and Interdisciplinary Education. since accepting papers in both Thai and English

Before publishing, journals undergo a quality evaluation procedure undertaken by specialists. The journal articles must have a percentage of resemblance (the entire text) with the "Copy Catch" system of no more than 20% and must be examined by at least three qualified individuals in a way that conceals the list (double-blind peer-reviewed). The paper being considered for publication in a journal must not have been previously published or be under consideration for publication in any other journal. The writing style and rigorous adherence to

the journal's policies and procedures are required of all writers. The author of the article, not the editorial staff, is in charge of the comments that appear in the article's body.

According to a statement issued on the journal's website, the journal's publication schedule will be 6 issues each year beginning in 2023 :

No. 1 (January-February),	No. 2 (March-April),
No. 3 (May-June),	No. 4 (July-August),
No. 5 (September-October),	No. 6 (November-December).

❖ เจ้าของ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

❖ Owner

Buddhapanyasridvaravadi Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University

❖ สำนักงาน

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ 51 หมู่ที่ 2 ตำบลไร่ขิง อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม 73210

<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jmbr/>

<https://www.facebook.com/journalbudpan>

Email : journalbudpan@gmail.com

❖ Officer

Buddhapanyasridvaravadi Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University

51 M.2, Raikhing, Samphran, Nakhon Pathom, Thailand, 73210

<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jmbr/>

<https://www.facebook.com/journalbudpan>

Email : journalbudpan@gmail.com

❖ ที่ปรึกษา (Advisors)

อธิการบดี

Rector

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

Vice-Rector for Administration

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

Vice-Rector for Academic Affairs

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

Vice-Rector for General Affairs

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

Dean, Graduate School

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

Director, Buddhist Research Institute

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

Director, Buddhapanyasridvaravadi
Buddhist College

❖ บรรณาธิการ (Executive Editor)

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ศ.ดร.,

Prof. Dr. Phramaha Boonlert Indhapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

❖ หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Chief Editor)

พระมหาประกาศิต สิริเมธ, ผศ.ดร.

Asst. Prof. Dr. Phramaha Prakasit Sirimedho

❖ ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ (Assistant Editors)

นางสาวฉัตรระวี มณีขัติย์

Miss Chatravee Maneekut

❖ กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.สิริกร กาญจนสุนทร

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รองศาสตราจารย์ ดร.โอฬาร ถิ่นบางเตียว

มหาวิทยาลัยบูรพา

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ พ.ต.อ.หญิง ดร. ศิริพร นุชสำเนียง

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (สามพราน)

รองศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ธวัช หอมทวนลม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ดำเนิน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กังวล คัชขิมา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

Asst. Prof. Dr. Roman Meinhold

Mahidol University International College

❖ ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองบทความ (Peer Review)

✿ ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

บัณฑิตวิทยาลัย

พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ, ผศ.ดร.

คณะพุทธศาสตร์

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิตปัญโญ, ผศ.ดร.

คณะครุศาสตร์

พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปัญโญ, ดร.

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

พระมหานันทวิทย์ ธีรภทฺโท, ดร.

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุโข, ผศ.ดร.

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จันทบุบผะ, ผศ.ดร.

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

พระปลัดประพจน์ สุภาโต, ดร.

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

พระเจริญพงษ์ ธมฺมทีโป, ดร.

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์

วิทยาเขตเชียงใหม่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอื้อง ปั่นเหง่เพ็ชร

วิทยาเขตเชียงใหม่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุทธชาติ แผนสมบุญ

คณะมนุษยศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพรัตน์ ฉิมหาด

วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชิต ปริมาตร

วิทยาเขตนครราชสีมา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปริดา

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุบล วุฒิพรโสภณ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โยตะ ชัยวรมนกุล

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

☸ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

รองศาสตราจารย์ ดร.สิริกร กาญจนสุนทร

รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส

รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์

รองศาสตราจารย์ ดร.โอฬาร ถิ่นบางเตียว

รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส

รองศาสตราจารย์ พ.ต.ท.หญิง ดร.ศิริพร นุชสาเนียง

รองศาสตราจารย์ พ.ต.ท.หญิง ดร.ทัตดาว โฉมลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

รองศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กั้วล คัชชิตมา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ สุขสถิตย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เบญจวรรณ บวรกุลภา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป พิษทองกลาง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิภควัฒน์ ภูมิพงศ์คชศร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทินกฤตพัชร รุ่งเมือง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (สามพราน)

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (สามพราน)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยสยาม

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ได้รับรองคุณภาพวารสารวิชาการจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index : TCI) การประเมินคุณภาพวารสารรอบที่ 4 โดยจัดให้เป็นวารสารกลุ่มที่ 1 (Tier 1) ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2564 ไปจนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2567 และได้ทำการเผยแพร่แบบออนไลน์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 เป็นต้นมา

สำหรับการเผยแพร่ฉบับนี้ เป็นปีที่ 8 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2566) มีผลงานที่ผ่านการพิจารณาประเมินคุณภาพตามเกณฑ์ของวารสาร และได้รับคัดเลือกให้ตีพิมพ์เผยแพร่ จำนวน 25 เรื่อง เป็นบทความวิจัย 23 เรื่อง บทความวิชาการ 2 เรื่อง เป็นภาษาอังกฤษ 1 เรื่อง ภาษาไทย 24 เรื่อง ดังนี้ (1) THE ROLES OF BUDDHIST MONKS IN PROMOTING SOCIAL WELFARE AND SOCIAL WORK IN CHANGING TOWARDS THE ERA OF DIGITAL SOCIETY (2) การศึกษาแนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อกรณีศึกษาจังหวัดกรุงเทพมหานคร แม่ฮ่องสอน ภูเก็ต และสตูล (3) เปรียบเทียบการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี (4) กระบวนทัศน์การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติสามจังหวัดชายแดนใต้ (5) การพัฒนาวิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินตามมาตรฐานการอาชีวศึกษาโดยกระบวนกรสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (6) การประเมินโครงการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านหมี่วิทยา จังหวัดลพบุรี (7) การบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ของกรมศุลกากรภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (8) การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (9) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (10) รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางกำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 (11) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม (12) ต้นแบบของพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์หนใต้ (13) ประสิทธิภาพการลดปัญหาอาชญากรรม โครงการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี (14) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี (15) การวิเคราะห์ความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนของครูในเรื่องเศษส่วน (16) การพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล (17) รูปแบบการพัฒนาค่ายสุขภาพออนไลน์กรณีศึกษา : มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย (18) การโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่มีการใช้การศึกษาขั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด (19) การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (20) วิทยาศาสตร์ในงานจิตรกรรม (21) การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิตเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของพนักงานโดยใช้การภาวนา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสวนพาราณ (22) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี (23) การเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวิถีพุทธศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย จังหวัดสุพรรณบุรี (24) ธรรมชาติกับความ

ยุติธรรมความจริงที่ไม่เคยตาย (25) การทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงาน :
สมรรถนะที่สำคัญของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้เลือกให้วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ได้
ทำหน้าที่เผยแพร่ผลงานของท่าน และหวังอย่างยิ่งว่าผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้จะ
เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของการจัดทำวารสาร หากผู้อ่านจะมี
ข้อเสนอแนะประการใดในการปรับปรุงคุณภาพวารสารนี้ให้ดียิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับด้วยความ
ยินดียิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ศ.ตร.
บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(6)
สารบัญ	(8)
ผลงานที่เผยแพร่	
1. THE ROLES OF BUDDHIST MONKS IN PROMOTING SOCIAL WELFARE AND SOCIAL WORK IN CHANGING TOWARDS THE ERA OF DIGITAL SOCIETY By PhramahaTinnakorn Juruan and Jaturong Boonyarattanasoontorn	1-13
2. การศึกษาแนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ กรณีศึกษาจังหวัดกรุงเทพมหานคร แม่ฮ่องสอน ภูเก็ต และสตูล โดย ทิพย์สุดา พุฒจรรย์, ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว, จิตศักดิ์ พุฒจรรย์, ธนวรรษ ดอกจันทร์, , หทัยรัตน์ สวัสดิ์, และกนกวรรณ แก้วอุไทย	14-27
3. เปรียบเทียบการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี โดย อติศักดิ์ อธิภาคย์, นิคม เจียรจินดา, วิมล เวศสุนทรเทพ และ ญาณกร ไท้ประยูร	28-40
4. กระบวนทัศน์การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติสามจังหวัดชายแดนใต้ โดย นิวัติ เอี่ยมเที่ยง, สืบพงศ์ สุขสม	41-51
5. การพัฒนาวิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินตามมาตรฐานการอาชีวศึกษาโดย กระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดย วราภรณ์ บุญศล	52-63
6. การประเมินโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา จังหวัดลพบุรี โดย ทวีช แจ่มจำรัส	64-78
7. การจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ของกรม ศุลกากรภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดย วรชิต เดชบรรลักษ์ณ์ และสมเดช มุ่งเมือง	79-92
8. การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" โดย วราลักษณ์ อาจิวชัย	93-107
9. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รอง ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดย เรณู ภู่อ่อน, ศิกานต์ เพียรธัญญกรณ์, และ สายันต์ บุญใบ	108-119

10. รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู
โรงเรียนวัดรางกำหยาดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครปฐม เขต 2 120-132
โดย พิชชาพร อุณศิริ
11. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอำเภอบางคนที จังหวัด
สมุทรสงคราม 133-145
โดย พระครูปรโมทย์ปัญญาวุฒน์ (บุญเลิศธนิต เมืองเกษมพงส์)
12. ต้นแบบของพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์หนใต้ 146-155
โดย พระปลัดณรงวิทย์ ทองอยู่
13. ประสิทธิผลการลดปัญหาอาชญากรรม โครงการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5
จังหวัดราชบุรี 156-168
โดย พระมหาประกอบ จัวยเย็น
14. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมือง ใน
เขตจังหวัดสุพรรณบุรี 169-182
โดย พระครูศรีรัตนวิวัฒน์ (ทวี พลายแก้ว)
15. การวิเคราะห์ความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนของครูในเรื่อง
เศษส่วน 183-191
โดย ชมพู่ ลุนศักดิ์, นฤมล ช่างศรี, และ ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์
16. การพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากใน
จังหวัดปริมณฑล 192-208
โดย ดวงฤทธิ์ เบ็ญจาธิกุล ชัยรุ่งเรือง
17. รูปแบบการพัฒนาค่ายสุขภาพออนไลน์กรณีศึกษา : มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่ง
ประเทศไทย 209-217
โดย แก้วเกื้อกุล กล้าจน, และ คริษณะ ฉิมมณี
18. การโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่มีการใช้การศึกษาค้นเรียนและ
วิธีการแบบเปิด 218-228
โดย ธนวิทย์ วรโพธิ์ และ นิศากร บุญเสนา
19. การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานเพื่อส่งเสริม
ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 229-238
โดย เกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง และ อัจฉรา ศรีพันธ์
20. วิทยาศาสตร์ในงานจิตรกรรม 239-249
โดย มัลลิกา การกลสิขวิจิ และ ศิริรัตน์ ศรีสอาด
21. การบริหารความสมดุลระหว่างกายกับจิตเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของ
พนักงานโดยใช้การภาวนา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์
และโรงพยาบาลสวนพาราณ 250-263
โดย พระครูปฐมธรรมวงศ์ (สุรศักดิ์ แก้วนกสิกร)

22. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัด
ราชบุรี 264-274
โดย ปณณธร เจริญชัยพุกษ์, พระมหาคำพันธ์ รัตนชัย,
พระมหาพิพัฒพงษ์ ฐิตธมโม, พระมหาชินภัทร ฉินนาลโย และ อุทัย ภูบังดาว
22. การเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และ 275-286
มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวิถิพุทธศูนย์อนุรักษ์พันธุ์
กล้วย จังหวัดสุพรรณบุรี
โดย พระครูโสภณวีรานูวัตร และ โยตะ ชัยวรมันกุล
24. ธรรมชาติกับความยุติธรรมความจริงที่ไม่เคยตาย 287-299
โดย พระศรีรัชมงคลบัณฑิต, (ก้านจักร)
25. การทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงาน : สมรรถนะ 300-311
ที่สำคัญของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ
โดย ปรมัตถ์ปัญฑริชฌ์ ต๋องประสงค์, โกศล มีคุณ ศักดิ์ชัย นิรัญทวี,
และ วิภาภรณ์ ภูวัฒน์กุล

THE ROLES OF BUDDHIST MONKS IN PROMOTING SOCIAL WELFARE AND SOCIAL WORK IN CHANGING TOWARDS THE ERA OF DIGITAL SOCIETY

Phramaha Tinnakorn Juruan¹, and Jaturong Boonyarattanasoontorn

Faculty of Social Work and Social Welfare, Huachiew Chalermprakiet University

Email: Tinnakorn_msw22@hotmail.com¹

Received 25 April 2023 ; **Revised** 21 June 2023; **Accepted** 31 August 2023.

Abstract

The research article aims 1) to study the connection between Buddhist philosophy and concepts and theories of social welfare and social work; 2) to explore the problems, obstacles, and limitations of monks in promoting social welfare and social work; and 3) to propose guidelines for the development of monks' roles in promoting social welfare and social work as Thailand transitions into the digital society era. This study employs a mixed methods approach. The findings indicated that several influencing factors reached statistical significance at the 0.05 level on integrating Buddhist philosophy into the promotion of social welfare and social work including frequency of engagement in Buddhist activities, educational backgrounds (university affiliations), parents' occupations, and monthly household income were significant. The factors influencing opinions on the obstacles and limitations monks encounter in promoting social welfare and social work also reached statistical significance at the 0.05 level on the application of key Buddhist philosophies “Four Saṅgahavatthus” in promoting social welfare and social work. This aligns with the core principle of social work “helping people to help themselves.” The study identified attitudes as central obstacles that monks face in their efforts towards social welfare and social work. The study proposes the following guidelines: 1) The Department of Religious Affairs under the Ministry of Culture should take a leading role in promoting and facilitating the integration of technology within the domain of monks' work related to social welfare. 2) Regional, provincial, and district Ecclesiastical offices should establish dedicated departments focused on social welfare and social work with a proactive approach and designate primary and secondary personnel responsible for these initiatives. 3) The Office of the Ecclesiastical Provincial Governor should collaborate with the Council of Social Professions to implement Buddhist philosophical principles in advancing social welfare and social work, in the demands of the digital society.

Keywords: Role of Buddhist Monks, Social Welfare and Social Work, Digital Society

Introduction

Religion encompasses a set of human beliefs and holds a significant place within society as a crucial social institution. Moreover, it plays a vital role in shaping individuals' behavior within the community. Each religion offers teachings that aid in cultivating the mind to exert control over one's actions, speech, and thoughts, fostering goodness and preventing harm to others. In the context of Buddhism, Wichit Rawiwong (1984) asserts that it stands as one of the three major world religions and is characterized as an atheistic belief system. The principle of self-reliance is propagated, encouraging individuals to develop their capabilities to depend on themselves, rather than waiting for external assistance. This is encapsulated in the Buddha's adage: "He is his own refuge. He needs no other refuge because he has diligently trained himself; he will find refuge even amid difficulties." The Buddha's teachings also emphasize a considerate approach to aiding others, underlining the importance of not rendering them dependent through assistance. Genuine support should not foster a reliance solely on external help. This philosophy aligns with the fundamental principle of social welfare: helping individuals help themselves. Over its 2,600-year history, Buddhism has endured and evolved. Monks, who hold priestly positions within Buddhism, serve as spiritual guides, directing people on the path to virtuous living. They also actively contribute to society, following the example set by the Buddha's conduct (Buddha-cariyā). The practice of Dhamma and discipline necessitates that monks maintain close connections with society and engage in activities that bring benefits to people. As a result, historical evidence attests to monks consistently fulfilling this societal role since ancient times. They have been steadfast in advancing society by enhancing the mental well-being and overall quality of life for villagers—a role that harmonizes with their monastic commitment.

As a result, Thai society began to transition into a more modern style in alignment with the advancements in Western science. Thai lifestyles and values started to deviate from their traditional norms. New material developments and institutions were embraced, leading to a shift away from the previous central role of temples and monks within the Thai community. This transformation, which has roots in the distant past, continues to shape the present and could extend into the future. These factors prompted monks to become more proactive in efforts to enhance and restore people's standing within society. This motivation also led monks to engage in activities that align with government policies, particularly in urban communities. However, in rural areas, monks still maintain close relationships and garner respect from the villagers. Monks have taken on roles in social welfare and social work, encompassing areas such as temple development, community enhancement, mental well-being, education advancement, and various other services for the general public. Furthermore, monks are committed to making meaningful contributions to society, driven by genuine intentions and a willingness to make sacrifices. This dedication has helped fortify people's faith and encouraged them to provide support and cooperation for the betterment of broader social welfare.

Thailand is a country with a long history, marked by invaluable institutions that rest upon three main pillars: the national institution, the religious institution, and the monarchy – with special emphasis on the religious establishment. For a considerable duration, Buddhism has commanded profound respect from the Thai populace. Consequently, monks have assumed a pivotal role in the lives of Thai people throughout various epochs. The enduring presence of Buddhism necessitates individuals dedicated to perpetuating its doctrines ceaselessly, even adapting them to transcend changing societal contexts through the integration of modern technology and innovative approaches. Despite their status as Buddhist monks, these individuals hold an additional role as citizens of the nation, subject to its laws. It is incumbent upon monks to contribute to the nation's progress by nurturing individuals who are not only "good people" in the religious sense, but also "good citizens" of both the nation and the global community. Therefore, it becomes crucial for monks to hone their understanding and knowledge in this realm, further refining their roles as spiritual guides who steer towards virtuous living and meaningful societal contributions in alignment with contemporary norms. The purposes of this research are to study the connection between Buddhist philosophy and concepts and theories of social welfare and social work; to explore the problems, obstacles, and limitations of monks in promoting social welfare and social work; and to propose guidelines for the development of monks' roles in promoting social welfare and social work as Thailand transitions into the digital society era.

Research Objectives

- 1) To study the connection between Buddhist philosophy and concepts and theories of social welfare and social work.
- 2) To explore the problems, obstacles, and limitations of monks in promoting social welfare and social work.
- 3) To propose guidelines for the development of monks' roles in promoting social welfare and social work as Thailand transitions into the digital society era.

Review Literature

The monks have applied essential principles from Buddha's teachings, including the Four Saṅgahavattthus, the six Sāraṇīyadhammas, and the four Brahmavihāras, in their efforts to assist individuals, communities, and society at large. The primary objective driving the monks to take action is to alleviate the suffering experienced by people across various domains.

A majority of challenges within temple-based activities for public welfare are rooted in issues such as work policies, inadequate management plans, task allocation, and the limited extension of social welfare initiatives to the entire community. These efforts lack widespread coverage and often suffer from a lack of sustainability and specificity. Additionally, the insufficiency of funding, support, and coordination with government bodies and private sectors,

and the endorsement and involvement of monks further compound these challenges. The collaboration among different temples is also deficient, as is the availability of qualified personnel and operational efficiency. This dearth of resources hinders the ability to support a multitude of future undertakings. Consequently, a consistent trajectory is absent, impeding the advancement of social welfare and social work in alignment with Buddhist principles (Phra Samuh Charan Carudhammo, 2012).

Social welfare constitutes a vital endeavor for monks, aimed at aiding villagers and the broader populace. This responsibility aligns with the primary duty of the abbot, as outlined in Section 37 of the Sangha Act of 1962. Article 4 of the Act emphasizes the provision of "reasonable convenience in making merit." To establish a model for social welfare development rooted in the Buddhist way of life, monks must adhere to fundamental Buddhaddhamma principles. These encompass the four Brahmavihāras, Rājasaṅgahavatthus, Cakkavatti-vatta, Aparihāniyadhamma, Dasarājadhamma, Sāraṇīyadhammas, Sappurisadhamma, and more. Consequently, monks are tasked with pursuing two distinct forms of social work development, both of which society anticipates: material assistance and psychological support. This dual approach seeks to foster sustainable development and societal cohesion. The aim is to create an environment conducive to lasting progress and unity within the community (Phra Khru Baidika Surapol Asapo, 2015).

Assisting individuals within the community and society necessitates an approach that is both suitable and timely. This approach facilitates the establishment of connections among households, temples, and schools, all contributing to the enhancement of people's overall quality of life – encompassing both mental and physical aspects. The physical dimension pertains to material well-being, encompassing equilibrium across the physical, verbal, and mental realms. Temples and their monastic leaders play pivotal roles in various capacities, contributing to the betterment of society. Their efforts are geared towards promoting mental development, elevating the overall quality of life, fostering community and societal advancement, and preserving cultural heritage. This collective endeavor ultimately cultivates happiness among individuals, benefits society at large, and contributes to the progression of the nation (Phra Maha Santi Thanvaro, 2018).

Research Methodology

This research employed a mixed methods approach, specifically utilizing the Explanatory Sequential Design. The study was structured into two distinct phases. The initial phase encompassed quantitative research, which aimed to address the research inquiries. Subsequently, a qualitative research phase was undertaken to elucidate and provide comprehensive explanations for the findings derived from the quantitative analysis.

Quantitative research: An online questionnaire was administered to a sample of undergraduate students enrolled in social work programs across five public and private

universities. These institutions include Thammasat University (Rangsit Center), Huachiew Chalermprakiet University, College of Local Management and Development, Phibunsongkhram Rajabhat University, Mahachulalongkornrajavidyalaya University (Chiang Mai Campus), and Mahamakut Buddhist University. The sample size was determined using Thanin Siljaru's formula (2012:45), accounting for a margin of error of 0.05, resulting in a total sample size of 435 participants. The sampling approach involved selecting individual institutions and employing accidental sampling until the desired sample size was reached.

Qualitative research: For the in-depth interviews with key informants, the sample was categorized into four distinct groups as outlined below:

- 1) Those who played a role in spreading Buddhism in a wide range and are known in Thai society (Ecclesiastical Governors)
- 2) Those who have a role in working in social welfare and social work to help the underprivileged or needy people of society (monks)
- 3) Academics who specialize in social welfare and social work
- 4) Academics who specialize in using technology in a digital society.

Upon completion of data collection, the researcher employed both the collected questionnaire data and the interview transcripts to ensure the accuracy and comprehensiveness of the information. This assessment was conducted in alignment with the research's conceptual framework and objectives. Subsequently, the quantitative data from the questionnaire were subjected to analysis using the Statistical Package for the Social Sciences (SPSS). The statistical analyses employed encompassed:

Descriptive statistics including Frequency, Percentage, Sample Mean, and Standard Deviation, were employed in the analysis. The interpretation of the overall sample results was conducted using a 5-level measurement tool, which encompassed the following categories: highest level, high level, moderate level, low level, and least level. This classification was determined based on the calculated criteria derived from the interval scale.

$$\frac{\text{Highest Score} - \text{Lowest Score}}{\text{Interval scale}} = \frac{5-1}{5} = 0.80$$

Therefore, the level criteria and the interpretation of the sum of the samples using a 5-level measurement tool, namely

Mean	1.00 - 1.80	signifies	at the lowest level
Mean	1.81 - 2.60	signifies	at the low level
Mean	2.61 - 3.40	signifies	at the moderate level
Mean	3.41 - 4.20	signifies	at the high level
Mean	4.21 - 5.00	signifies	at the highest level

Inferential statistics were employed for analysis, which included techniques such as one-way analysis of variance (ANOVA) and the F-test. Additionally, Post Hoc differences in means were examined through Scheffe's method. Moreover, content analysis and inductive

analysis were conducted on the qualitative data obtained from the interview forms. These qualitative analyses aimed to distill and summarize the findings derived from the interviews, ultimately contributing to the research's results.

Results

1. The first objective focused on examining the connection between Buddhist philosophy and concepts and theories of social welfare and social work. The results indicated that a significant portion of the sample held the belief that Buddhist philosophy should play a prominent role in advancing social welfare and social work. Most notably, the principle of "helping people to help themselves" garnered the highest agreement. This underscores the perception that social welfare and social work activities operate in alignment with this principle. As a consequence, Buddhist social welfare emerges as an intricate web of connections between individuals and their societal contexts. Phradebvedi (Prayudh Payutto), also known as "The Most Ven. Phrabuddhagosācāriya," posits that when considering social welfare and social work, a comprehensive understanding of societal foundations and cultural influences is imperative. Notably, Thai society lacks a formalized social work system or structure. Nonetheless, there exists an ingrained aspect within the daily lives of Thai individuals and harmonious community living. Each community effectively manages itself as an interdependent entity (Prasert Poontin, 2009: A).

Within the realm of Buddhist social welfare, the primary focus tends to revolve around two forms of aid: *Āmisa-saṅgaha*, which encompasses material support or requisites that facilitate practical living, and *Dharma-saṅgaha*, involving spiritual assistance through the provision of knowledge and Dhamma for living. It is consistent with the viewpoint of Phra Methee Vajirodom (W. Vajiramedhi), who emphasizes the significance of applying fundamental Buddhist philosophy to propel social welfare and social work efforts, particularly in aiding the marginalized segments of society and directly fostering societal progress. The concept of the four *Saṅgahavatthus* - *Dāna* (generosity), *Piyavācā* (kind speech), *Atthacariyā* (beneficial actions), and *Samānattatā* (harmony) - is pivotal within this context. These principles hold the potential to be effectively utilized in advancing social welfare and social work, empowering underprivileged members of society to gain self-sufficiency and problem-solving skills, thereby contributing to direct societal development. Therefore, the application of Buddhist philosophy to social welfare and social work serves as a guiding framework for assisting without bias or inequality, aiming to benefit individuals, communities, and society at large. Buddhism's objectives extend beyond mere intellectual and mental development; they encompass multifaceted support, bringing happiness to diverse individuals in various ways.

Buddhadhamma as a means of social welfare is a doctrine that teaches individuals how to live their own lives to achieve the benefits that are the goals of life are called the three Attha: 1) *Ditthadhammikatha*: This method involves aiding individuals in obtaining the four

essential bodily requisites sufficiently. It focuses on individual relief. 2) Samparāyikattha: This approach aims to foster societal harmony, contributing to peace within the community. It constitutes a collective response and targets the resolution of social issues. 3) Paramattha: This method focuses on cultivating a stable and tranquil state of mind for individuals. It involves addressing mental well-being and serves as a comprehensive solution to various challenges.

The Three Atthas represent methods of social work grounded in Buddhism, designed to yield practical outcomes that address life's necessities and resolve challenges spanning personal, societal, and spiritual dimensions. This approach aligns with the principles of social welfare adhering to Buddhist tenets, essentially enacting social welfare initiatives in congruence with the core ideals and principles of social work as per the Buddhist ethos. The application of Buddhadhamma as a conduit for social welfare serves as a pedagogy guiding individuals on how to lead their lives in a manner that facilitates the attainment of life's objectives. This philosophy resonates with the essence of social work encapsulated in the maxim "helping people to help themselves." This concept underscores that assistance should not diminish the self-reliance of those being helped. Similarly, when the Buddha imparted teachings, He did not bestow enlightenment upon individuals but offered guidance, refraining from substituting their own efforts. The principle of Buddhism is that "he is self-reliant." As a result, the term "social work" encompasses a principle that cultivates harmonious coexistence within society, fostering peaceful interaction, unity, and concord. This transcends mere material giving or service and encompasses the broader objective of sustaining a cohesive and supportive social fabric.

The second objective delved into the problems, obstacles, and limitations of monks in promoting social welfare and social work. The findings revealed a prevalent lack of comprehension among the majority of Thai Buddhists regarding the social welfare responsibilities of monks under the Buddha's teachings (Buddha-cariyā). This concept signifies the actions that ought to be undertaken for the welfare of all sentient beings, as follows: 1) Lokattha-cariyā: He conducts for the well-being of the world by propagating Buddhism and guiding the extinction of suffering. 2) Nātattha-cariyā: He conducts for the benefit of his relatives, for example, Buddha's father and mother, and removal of their views. 3) Buddhāttha-cariyā: He performs the beneficial conduct as functions of the Buddha, following the five Buddha's daily duties and teaching the four assemblies of Buddhists.

It becomes the problems, obstacles, and limitations faced by monks in their endeavor to promote social welfare and social work. For instance, instances where monks extend help during disasters like floods or fires are sometimes perceived as activities that deviate from their monastic role. Monks are expected to engage in two forms of social work development that society anticipates: providing material assistance and offering mental support. The aim is to foster sustainable and lasting societal integration. Monks are often seen as having a primary role in disseminating Buddhist teachings and making community visits to reach target groups, especially

women, children, teenagers, working-age individuals, and senior citizens. In practice, it's deemed necessary to have a companion present for appropriateness. This arrangement presents challenges when it comes to aiding individuals in distress, such as those in need, homeless individuals, and beggars. Monks are subject to constraints, such as refraining from soliciting donations for the assistance of underprivileged groups. Additionally, there's a sentiment that temples should not function as venues for welfare activities, and monks should refrain from establishing foundations or public benefit organizations, among other restrictions. These conditions can influence the faith of Buddhists who may lack understanding or hold negative views. These observations align with the findings of Phramaha Santi Thanavaro (Prasopsuk) (2018), which stress the importance of appropriate and timely assistance to individuals in the community and society. While monks play a pivotal role in their communities, this role is multifaceted. Kanokwan Jaitiangtrong's study (2013) further substantiates this point, illustrating how monks like Phra Khru Palad Somporn Thanadhammo have contributed to community development spanning environmental, economic, moral, and ethical dimensions, as well as education, through diverse projects and activities. The outcomes of these initiatives have yielded improved livelihoods for villagers, demonstrated by their enhanced quality of life. Moreover, these efforts have generated appreciation for the preservation of nature and have been instrumental in enhancing the well-being of families, communities, and society at large.

The third objective, which concerns the guidelines for the development of monks' roles in promoting social welfare and social work during Thailand's transition into the digital society era, has illuminated several crucial considerations. It underscores that Buddhist monks need to stay attuned to evolving social dynamics, global developments, and the tenets of the Dhamma. This awareness is essential because when they engage with society to assist, their contributions should be focused and effective. Furthermore, monks are advised to be proficient in utilizing technological media, recognizing its significance in contemporary life. Integrating technology, particularly social media, serves as a powerful platform to disseminate information about social work endeavors, raise funds for aiding the impoverished, and address various challenges. To operationalize these ideals, specific steps are recommended. First, regional, provincial, and district-level Ecclesiastical offices should establish dedicated departments singularly focused on social welfare and social work. These departments should adopt a proactive stance and appoint personnel to spearhead primary and secondary responsibilities within these initiatives. The involvement of numerous disciples working within these departments can substantially amplify the impact of social welfare and social work activities.

Discussion

The research findings have illuminated the deep connection between Buddhist philosophy and the foundational concepts and theories of social welfare and social work. Buddhist social welfare is essentially a comprehensive system that intricately interweaves

human interactions with social contexts. This concept is exemplified by Phradebvedi (Prayudh Payutto), also known as "The Most Ven. Phrabuddhagosācāriya," who emphasizes that for effective social welfare and social work, it's imperative to examine the bedrock of society and culture. While Thai society lacks a structured system of social work, there exists an embedded ethos within the daily lives of Thai individuals and the fabric of harmonious community living. Each community essentially operates as an interdependent entity, managing its affairs collectively (Prasert Poontin, 2009: A). The "Social Welfare Promotion Act 2003" defines "Social Welfare" as a comprehensive framework encompassing social service provisions that address developmental challenges, foster social stability, and fulfill the fundamental needs of the populace for a high quality of life and self-sufficiency. The principles of fairness and standards of education, health, housing, employment, income, and recreation are integral to this framework. It underscores the importance of justice, human dignity, and the right of individuals to access social services at all levels. Buddhist social welfare is characterized by a dual approach to assistance. It primarily focuses on two modes: *Āmisa-saṅgaha*, which entails providing material aid or requisites to facilitate practical life management, and *Dharma-saṅgaha*, which involves offering spiritual aid by imparting knowledge and Dhamma for living. This perspective resonates with the viewpoint of Phra Methee Vajirodom (W. Vajiramedhi), who advocates for the integration of essential Buddhist philosophies to propel social welfare and social work. In this context, the concept of the four *Saṅgahavatthus* - *Dāna* (generosity), *Piyavācā* (kind speech), *Atthacariyā* (beneficial actions), and *Samānattatā* (harmony) - stands out. These principles can be effectively applied to advance social welfare and social work, particularly in aiding the marginalized sections of society, enabling them to enhance self-reliance and problem-solving skills while contributing to direct social development. Overall, the application of Buddhist philosophy to the realm of social welfare and social work theories serves as a guiding framework that promotes unbiased, fair, and equal assistance to individuals, communities, and society at large.

The problems, obstacles, and limitations of monks in promoting social welfare and social work revealed the role of the monks in Buddhism as they endeavor to advance social welfare and social work. Within the context of Buddhism, the role of monks is fundamentally one of education and guidance, inspiring individuals to cultivate virtues, morality, and ethics. This role aligns with societal expectations and carries the responsibility of upholding and disseminating the teachings of Buddhism. Society anticipates that monks assume the role of propagating Buddhist principles and demonstrating virtuous conduct. The ideal role for monks is to exemplify good behavior and moral integrity. However, it's acknowledged that some monks may adopt roles that vary from this ideal due to personal beliefs, pressures, or opportunities. Obstacles and important limitations of monks in promoting welfare Society and social work are the attitudes of Thai Buddhists because many do not understand that the monks have

duties of social welfare according to Buddha's conduct (Buddha-cariyā), meaning the work that must be done to the benefit of all beings as follows:

1) Lokattha-cariyā: He conducts for the well-being of the world by propagating Buddhism and guiding the extinction of suffering.

2) Nātattha-cariyā: He conducts for the benefit of his relatives, for example, Buddha's father and mother, and removal of their views.

3) Buddhattha-cariyā: He performs the beneficial conduct as functions of the Buddha, following the five Buddha's daily duties (going out for alms round in the morning, teaching the Dhamma in the afternoon, giving sermons to the monks in the evening, addressing inquiries or conversing with celestial beings at midnight, and assessing beings nearing enlightenment before dawn to guide them towards liberation. Additionally, the monks are tasked with instructing the four assemblies of Buddhists. These assemblies pertain to those who study the Dhamma for understanding, apply it to their lives for personal benefit, aid others in grasping and implementing the teachings for their benefit, and protect the Dhamma when confronted with misconceptions or insults. This is consistent with the findings of Phra Khru Baidika Suraphon Asapo (Yamchum) (2015), whose study underscores that public welfare work stands as a vital mission for monks. This mission involves assisting villagers and the general populace, aligning with the primary duty of the abbot as defined in Section 37 of the Sangha Act 1962. Article 4 of this act emphasizes the provision of reasonable avenues to engage in merit-making. Consequently, it is suggested that monks should embrace two forms of social work development that society anticipates: material assistance and mental support. This dual approach is aimed at fostering sustainable development and societal integration. These multifaceted roles encompass the duties of Buddhattha-cariyā and align with the broader mission of monks to facilitate social welfare and support, thereby contributing to the well-being of individuals and society as a whole.

For the development of monks' roles, applying Dhamma principles to help the underprivileged, monks are still a problem. There's a perception that the conventional role of monks might not be fitting for engaging in social welfare and social work. Furthermore, the monks might not be seen as actively empowering or motivating those facing difficulties. Nonetheless, it's important to acknowledge that while monks hold a religious role, they are also citizens of their respective nations and are bound by the laws of their countries. Hence, there is a call for monks to play an active part in aiding the state's efforts to cultivate morally upright individuals within the religious dimension, ultimately contributing to the creation of "good citizens" who are beneficial to their countries and the world at large. This necessitates the monks' personal development to gain a deeper understanding of this dimension and to refine their role, ensuring that they continue to serve as spiritual leaders who guide individuals towards virtuous living and meaningful contributions to society. This responsibility is especially

pertinent in the current era, often referred to as the Digital Society era. In this era, the focus is on cultivating a society characterized by optimism, happiness, harmony, sufficiency, equality, minimal inequality, environmental awareness, and good health. Monks have the potential to inspire and guide individuals in fostering these attributes, fostering a society that embodies these ideals. Despite the challenges, the potential for monks to positively impact society remains significant, as they adapt to the evolving needs of their communities and leverage their spiritual wisdom to guide individuals towards a more fulfilling and harmonious life.

Conclusion

The application of Buddhist philosophy in promoting social welfare and social work revolves around the fundamental principle of "Helping people to help themselves." This tenet underscores the interconnectedness of Buddhist principles and social welfare work, with the potential for seamless adaptation to bring about benefits and solutions. This becomes especially evident during times of societal crisis, where the integration of Buddhist principles with social welfare theories and concepts can lead to sustainability. The essence of this approach lies in empowering individuals to take charge of their own well-being. For monks, assuming a role in promoting social welfare and social work aligns with Buddhism's core focus on aiding people. It's paramount that assistance doesn't diminish the individual's capacity or self-reliance. Under Buddhist teachings, each individual is their own refuge, emphasizing the principle of "Atta Hi Attano Nātho." This self-reliance concept remains particularly relevant in the current era, characterized by the coexistence of physical space and the digital realm. As technology, including Artificial Intelligence (AI) and robots, becomes increasingly pivotal in various aspects of human life, monks must adapt and evolve. They should continually equip themselves to remain aligned with the evolving societal landscape while judiciously utilizing technology in their endeavors. By adhering to the principle of "Helping people to help themselves," and through the integration of Buddhist values and social welfare practices, monks can play a transformative role in society. They can help individuals overcome challenges, maintain their self-reliance, and navigate the complexities of the modern world, including the digital realm, in ways that are ethical, harmonious, and sustainable.

Suggestion

The researcher has recommendations at the policy level and implementation level for the development of the role of monks in promoting social welfare and social work in the era of digital society as follows:

Suggestions for Policy Level

- 1) The Department of Religious Affairs under the Ministry of Culture should take a leading role in promoting and facilitating the integration of technology within the domain of monks' work related to social welfare. It is considered to be the role of the monks to apply the

Buddhist principles to help society both in terms of material assistance and mental assistance at the same time, as well as being involved in improving or amending the Sangha Act to be consistent with Thailand in the era of digital society.

2) Regional, provincial, and district Ecclesiastical offices should establish dedicated departments focused on social welfare and social work with a proactive approach and designate primary and secondary personnel responsible for the social welfare and social work plan to drive social welfare and social work.

3) The Office of the Ecclesiastical Provincial Governor should collaborate with the Council of Social Professions to implement Buddhist philosophical principles in advancing social welfare and social work, in the demands of the digital society to drive social welfare and social work.

Suggestions for implementation level

1) Monks must play a role in promoting social welfare and social work by being a voice for those who are socially disadvantaged because monks are a spiritual refuge for those who are suffering and must have a proactive working style, including knowing how to use technology media because it is important to the way of life of people in the era of digital society.

2) Monks must work with people of faith to achieve cooperation and a positive attitude towards the role of monks in promoting social welfare and social work until they become a stable working power and can assist under social welfare principles and social work processes at the individual, group, and community levels.

References

- Kanokwan Jaitiangtrong. (2013). “The role of monks and community development: a case study of Phrakru Palad Somporn Thanthommo”. **Master of Arts Thesis** in Human and Social Development, Prince of Songkla University.
- Thanin Siljaru. (2012). **Research and Analysis of Statistical Data with SPSS**. 11th edition. Bangkok: Business R&D.
- Prasert Pontin. (2009). **Buddhism and Social Welfare (Teaching Document)**. Chiang Mai: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus
- Phra Khru Baidika Surapol Asapo (Yamchum). (2015). **Model development of Public Welfare Works according to the Buddhist Paradigm**. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Maha Seri Putthrakhito. (2009). **Buddhist Social Work**. [Online]. Source: <https://shorturl.asia/tnOXQ> (15 February 2023).
- Phra Maha Santi Thanvaro (Prasobsuk). (2018). “The Application of Buddhist Principles in Public Welfare Work of the Sangha in Thung Khru District, Bangkok”. **Master’s Degree Thesis**, Buddhist Studies. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). **Buddhadhamma, Expanded Edition**. 11th edition. Bangkok: Sahadhammika Co., LTD., 2016.

Phra Samu Charan Carudhammo (Charuchaoenwong). (2012). “The Religious Role of Public Welfare of the Ecclesiastical Officers in Nakhon Pathom Province.” **Master's Degree Thesis**, Buddhist Management. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Wichit Rawiwong (1984). “Buddhism and Social Welfare”. **Journal of Kasetsart (Society)** 5 (2), 149-155.

การศึกษาแนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ
กรณีศึกษาจังหวัดกรุงเทพมหานคร แม่ฮ่องสอน ภูเก็ต และสตูล

THE STUDY OF HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT GUIDELINES FOR RESPONSIBLE
TOURISM IN KRUNG THEP MAHA NAKHON, MAE HONG SON,
PHUKET AND SATUN PROVINCES

ทิพย์สุดา พุฒจรรย์¹, ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว², จิตศักดิ์ พุฒจรรย์³, ธนวรรษ ดอกจันทร์⁴,
หทัยรัตน์ สวัสดิ์⁵, และกนกวรรณ แก้วอุไทย⁶

Tipsuda Putjorn¹, Supparat Sangchatkeaw², Jittasak Putjorn³,
Thanawat Dokchan⁴, Hathairat Sawasdee⁵, and Kanokwan Kaewuthai⁶
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร¹²³

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์⁴, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก⁵, มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต⁶
Faculty of Management Science, Silpakorn University¹²³,
National Institute of Development Administration⁴,
Rajamangala University of Technology Tawan-ok⁵, Phuket Rajabhat University⁶
Email: Tipsuda_s@hotmail.com

Received 12 February 2022; Revised 30 May 2022; Accepted 3 January 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ และเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ในกรุงเทพมหานคร จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภูเก็ต และสตูล ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึก และประชุมกลุ่มร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ 46 คน ภาคเอกชน 19 คน และภาคองค์กรชุมชน 139 คน รวมจำนวนทั้งหมด 204 คน ทำการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ด้วยการกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการพัฒนา ได้แก่ การสร้างความรู้และความเข้าใจ การสร้างทัศนคติและความตระหนัก การสร้างทักษะและประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ และการสร้างพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อท่องเที่ยว การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การกำหนดรูปแบบการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ การดำเนินการตามขั้นตอนการเรียนรู้ 7 ขั้นตอน เพื่อให้เกิดพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อท่องเที่ยว ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อองค์กร และความรับผิดชอบต่อสังคม

เครือข่ายการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ เป็นรูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ใช้ฐานเครือข่ายทางสังคมเดิม เพื่อการก่อตัวของเครือข่าย กำหนดประเด็นการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์พัฒนาสู่การเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ ด้วยการให้ชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันเป็นสำคัญ เกิดวงจรการส่งต่อความรู้ เครือข่ายการเรียนรู้แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1)

เครือข่ายที่ชุมชนมีบทบาทนำ แหล่งท่องเที่ยวเป็นชุมชนชนบทและเป็นเครือข่ายเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชน (แม่ฮ่องสอน) 2) เครือข่ายที่ภาคประชาสังคมมีบทบาทนำ แหล่งท่องเที่ยวเป็นชุมชนเมืองและเป็นเครือข่ายเรียนรู้ภาคประชาสังคม (กรุงเทพมหานครและภูเก็ต) และ 3) เครือข่ายที่ภาครัฐมีบทบาทนำ (สตูล) แหล่งท่องเที่ยวเป็นอุทยานธรณีโลกและเป็นเครือข่ายเรียนรู้ภาคประชาสังคมแบบเป็นทางการ

คำสำคัญ การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ; การพัฒนานุเคราะห์; เครือข่ายการเรียนรู้.

Abstract

This article research has objectives to study the human resource development in order to support the responsible tourism, and to establish the responsible tourism learning network in the areas of Bangkok, Mae Hong Son province, Phuket province and Satun province by employing. The qualitative research methods, including in-depth interviews and focus group meetings with stakeholders consist of public sector 46 persons, private sector 19 persons, and community organizations 139 persons that all amount 204 persons before the end of processes the obtained data with the content analysis technique.

The study results suggest that it is necessary to establish the human resource development goals and objectives for responsible tourism which should cover the process of knowledge and understanding increasing, the attitude transformation, the importance realization, the skills and experience in responsible tourism management creation, and the responsibility in tourism behavior direction. As well as for other procedures, the determination of target group, the process of human resource development, and the operation to support responsible tourism management needs to follow the 7 steps of learning in relevance to the human resource development for responsible tourism in order to create the appropriate behavior including the self-responsibility, corporate responsibility and social responsibility.

Another way of human resource development for responsible tourism is to manage through the existed social or learning networks. The determination of responsible tourism issues, and the exchanging process of knowledge and experience that involves community could facilitate the establishment of the network and the circulation of knowledge. The learning network could be divided into 3 types, including 1) the community is the spearhead which the community located in the remote area and operated by the community-based tourism network (Mae Hong Son), 2) the civil society plays a leading role which the site located in the city and operated by the civil society network (Bangkok and Phuket), and 3) the public sector serves as a leader which the tourism site is the Global Geopark operated along with the official civil society network (Satun).

Keywords: responsible tourism; human resource development; learning network.

บทนำ

ภาคธุรกิจต่างให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ขององค์กรที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเด่นชัด จนกลายเป็นภารกิจหนึ่งของการดำเนินธุรกิจควบคู่กับการเอาใจใส่ ดูแลรักษาสังคม และสิ่งแวดล้อมภายใต้หลักของจริยธรรม มีการกำกับดูแลธุรกิจที่ดี เน้นความรับผิดชอบต่อผลกระทบที่มีต่อสังคมจากการดำเนินกิจการหรือกิจกรรมต่างๆ ขององค์กร ซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคมธุรกิจเน้นการรักษาสมดุลในมิติ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงการดำเนินองค์กรอย่างมีธรรมาภิบาลด้วยความโปร่งใส โดยด้านเศรษฐกิจด้วยการทำให้ธุรกิจเติบโตมีความมั่นคง ด้านสังคมด้วยการเป็นมิตรต่อสังคม และการเกื้อกูลต่อสังคมรอบข้าง และด้านสิ่งแวดล้อมด้วยการดูแลและรักษาสิ่งแวดล้อม (Sustainable Business Development Institute, 2013) ผนวกกับกระแสการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้เป็นกรอบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สำคัญในยุคปัจจุบัน เป็นการท่องเที่ยวมุ่งเน้นเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน (Kitti Ariyanon, 2009)ตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของคนในพื้นที่ ด้วยการจัดการท่องเที่ยวคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน (Ramphaiphan Kaewsuriya, 2006)จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเพื่อนำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องมีการจัดการท่องเที่ยวอย่างใส่ใจต่อผลกระทบที่จะตามมา และควรเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อ ที่ผ่านมามีงานวิจัยที่มีส่วนสะท้อนถึงการจัดการท่องเที่ยว และการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อ ดังตัวอย่างงานวิจัยของ กันตนา ภักธโพธิวงศ์ และคณะ (2021)ได้ทำการศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนยายชา อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาสะท้อนถึงชุมชนที่มีแนวคิดความรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยว ด้วยการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีในชุมชนสร้างสุขภาพกายใจที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว และมีความรับผิดชอบต่อชุมชน ด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อสร้างอาชีพและรายได้เสริมจากภาคการเกษตร และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น อาหาร สมุนไพร นวดแผนโบราณ เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างคุณค่าและการคงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น และงานวิจัยของ สุดารัตน์ รัตนพงษ์ และคณะ (2021)ได้ทำการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ผลการศึกษาสะท้อนการจัดการท่องเที่ยวที่ใส่ใจต่อความรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยว คำนึงถึงความเหมาะสม ความพึงพอใจ ความคุ้มค่า ความปลอดภัย และมีความรับผิดชอบต่อชุมชน ด้วยการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวไม่กระทบต่อชุมชน ทั้งสภาพแวดล้อมของพื้นที่ วัฒนธรรมท้องถิ่น และวิถีชีวิตของคนในชุมชน

ปัจจุบันการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคมยังมีขอบเขตหรือการดำเนินการเฉพาะกลุ่มหรือองค์กร ต่างขับเคลื่อนการท่องเที่ยวตามบทบาท ภารกิจ เป้าหมายของแต่ละองค์กร ซึ่งยังมีข้อจำกัดของความรู้ความเข้าใจของบุคลากรผู้ทำหน้าที่ขับเคลื่อนการดำเนินการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคม และเพื่อให้สามารถสร้างโอกาสการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมกว้างขวางขึ้น จึงควรพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้มีความรู้ความเข้าใจ และมีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคมเป็นสำคัญ คณะผู้วิจัยจึงทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคม และการพัฒนาให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคมให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม โดยเลือกศึกษาเฉพาะกรุงเทพมหานคร จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภูเก็ต และสตูล เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีหน่วยงานหรือองค์กรภาคส่วนต่างๆ ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคม และมีนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวนมากที่เดินทางเข้าไปทำกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคมในพื้นที่ งานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ในการจัดโครงการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้อย่างครบถ้วน และสามารถสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ จน

สามารถพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคมได้มีประสิทธิภาพ และขยายผลไปสู่การจัดการท่องเที่ยวในทุกรูปแบบที่ใส่ใจต่อความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคม ในกรุงเทพมหานคร จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภูเก็ต และสตูล
2. เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคม ในกรุงเทพมหานคร จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภูเก็ต และสตูล

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้ได้ทบทวนแนวคิดการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ เพื่อศึกษาถึงการเชื่อมโยงหรือการสะท้อนถึงการท่องเที่ยวที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมเข้าไปเกี่ยวข้อง อาทิเช่น แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีลักษณะของการร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของคนในชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยว เนื่องจากชุมชนเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น มีส่วนสร้างความยั่งยืนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น แบ่งปันผลตอบแทนอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง และมีการกระจายรายได้ในชุมชน ชุมชนจึงต้องเตรียมความพร้อมและมีความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยว (Phojana Suansri, 2003) ในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนกับนักท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีการวางแผนและการดำเนินการโดยชุมชน (Chompoonut Morachat, 2008) ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนต้องมีในทุกกระบวนการตั้งแต่การร่วมคิด การร่วมวางแผน การร่วมตัดสินใจ การร่วมติดตามประเมินผล จนถึงการร่วมรับผลประโยชน์ การจัดการท่องเที่ยวต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Danchanee Emphan, 2002)

แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีลักษณะของการจัดการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวในระยะยาว เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ความสำคัญสร้างการเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างในแต่ละชุมชน ให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข (Srisakon Valliphodom, 2007) เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวและการจัดการที่ดี คำนึงถึงปัญหาและความต้องการของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ประชาชนมีรายได้ (Kitti Ariyanon, 2009) เกิดการกระจายรายได้ให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนจากกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่จำเป็นต้องหาแนวทางและวิธีการในการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด (Nipol Chuamuangphan, 2014)

แนวคิดการพัฒนาการเรียนรู้ ความรับผิดชอบต่อสังคมจากการท่องเที่ยวจะเกิดผลดีต่อแหล่งท่องเที่ยว จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรเพื่อร่วมกันบริหารจัดการท่องเที่ยว ซึ่งต้องมีความรู้ความเข้าใจต่อความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านกระบวนการสร้างการเรียนรู้ ด้วยแนวคิดการพัฒนาบุคลากร ซึ่งสามารถทำให้บุคลากรเกิดกระบวนการเรียนรู้ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการปฏิบัติงานควบคู่กันไป เพื่อให้มีวิธีการทำงานนำไปสู่ประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มมากขึ้น จึงต้องตั้งใจ เปิดโอกาสให้นำความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติที่ได้รับนำออกมาใช้ให้เกิดประสิทธิผล (Supachai Yavaprapas, 2005) ซึ่งการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาบุคลากรให้สามารถบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคม สามารถนำทฤษฎีการเรียนรู้มาใช้เป็นแนวทางใน

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เนื่องจากการเรียนรู้จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เป็นผลต่อ
 เนื่องจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และการฝึกฝน (Surang
 Khowtrakul, 2010) การสร้างการเรียนรู้ด้วยแนวคิดปิรามิดแห่งการเรียนรู้หรือกรวยประสบการณ์ สามารถ
 นำมาใช้สร้างกระบวนการเรียนรู้ได้หลายระดับ เช่น การบรรยาย (Lecture) สามารถสร้างการเรียนรู้ได้ 5%
 การอ่าน (Reading) สร้างการเรียนรู้ได้ 10% การฟังและได้เห็น (Audiovisual) สร้างการเรียนรู้ได้ 20% การ
 ได้เห็นตัวอย่าง (Demonstration) สร้างการเรียนรู้ได้ 30% การได้แลกเปลี่ยนพูดคุยกัน (Discussion) สร้าง
 การเรียนรู้ได้ 50% การได้ทดลองปฏิบัติเอง (Practice doing) สร้างการเรียนรู้ได้ 75% และการได้สอนผู้อื่น
 (Teaching) สร้างการเรียนรู้ได้ 90% (Edgar Dale, 2552)

แนวคิดเครือข่ายการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ด้วยการ
 สร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวในลักษณะของเครือข่าย จะมีสำคัญต่อการ
 จัดการท่องเที่ยวที่ไม่สร้างผลกระทบทางลบ และคำนึงถึงการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สามารถใช้แนวคิดเครือข่ายมา
 เป็นแนวทางสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเครือข่ายมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมรวมตัวกัน
 เป็นกลุ่ม องค์กร และเครือข่าย เพื่อการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา ร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งใหม่ด้วยการเชื่อมโยง
 ตั้งแต่ในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย เป็นการร่วมมือ ช่วยเหลือ
 พึ่งพาอาศัยกันและกัน (Preecha Wongthip, 2012) องค์ประกอบของเครือข่าย มี 5 ประการ ประกอบด้วย
 สมาชิก จุดมุ่งหมาย จิตสำนึก การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร (Phra
 Maha Suthid Apakaro, 2004)

จากแนวคิดข้างต้น การจัดการท่องเที่ยวทั้งการท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการ
 ท่องเที่ยวในลักษณะอื่นควรยึดหลักการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เพื่อดำรงรักษาและควบคุมผลกระทบด้านลบที่
 จะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม และชุมชน ซึ่งต้องอาศัยบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้สามารถ
 จัดการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ จึงจำเป็นต้องอาศัยกลไกการพัฒนาคน ด้วยการสร้างเครือข่ายการ
 เรียนรู้ เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะประสบการณ์ และทัศนคติที่ส่งผลต่อการให้
 ความสำคัญต่อการพัฒนาตนเองให้เกิดพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อการจัดการท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การ
 จัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การศึกษากลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง
 (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบในพื้นที่การ
 ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภูเก็ต และสตูล
 ทั้งในเชิงนโยบายและลงมือปฏิบัติ ในส่วนขององค์กรส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น รวมถึงชุมชน และ
 บริษัทเอกชน รวมทั้ง 204 คน โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำแนกได้ดังนี้

1. ภาครัฐ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและผู้อำนวยการกองตลาดอาเซียน เอเชียใต้และแป
 ซิฟิก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อดีตผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เทศบาลตำบลทุ่งหว้า องค์การ
 บริหารส่วนตำบลทุ่งหว้า องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน องค์การบริหารส่วนตำบลเขาขาว องค์การบริหาร
 ส่วนตำบลกำแพง องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งบุหลัง องค์การบริหารส่วนตำบลแหลมสน องค์การบริหารส่วน
 ตำบลขนคลาน องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำผุด องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะ
 ตะรุเตา อุทยานธรณี วิทยาลัยชุมชนสตูล การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดสตูล สำนักงาน

พัฒนาชุมชนจังหวัดสตูล โรงเรียนกำแพงวิทยา หน่วยพิทักษ์ป่าภูผาเพชร สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดสตูล องค์การบริหารส่วนตำบลปาล์มพัฒนา อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน รองผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน เทศบาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดแม่ฮ่องสอน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดภูเก็ต สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดภูเก็ต องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานกรุงเทพมหานคร สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว สำนักงานเขตลาดกระบัง สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย และสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ รวมจำนวน 46 คน

2. ภาคเอกชน ประกอบด้วย อดีตผู้อำนวยการสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้อำนวยการมูลนิธิสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT-I) ผู้บริหารสมาคมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) สมาคมไทยท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (TRTA) สมาคมเครือข่ายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ได้แก่ บริษัท Thai Localista จำกัด บริษัท Royal Sink Holidays จำกัด บริษัท Andaman discoveries จำกัด บริษัท Chao Mai Tour จำกัด บริษัท Satun CPS Travel จำกัด บริษัท Satun Ok Travel จำกัด และ บริษัท Stun President&Travel จำกัด บริษัท Siam Rise Travel จำกัด บริษัททัวร์ Buddy Natures Tour จำกัด หอการค้าจังหวัดแม่ฮ่องสอน บริษัท Green Apple Voyage จำกัด บริษัท Andaman Discovery จำกัด เครือข่ายการท่องเที่ยวภาคประชาสังคม รวมจำนวน 19 คน

3. ชุมชนและองค์กรชุมชน ประกอบด้วย ตัวแทนจากชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดตรัง ชุมชนท่องเที่ยวขอนแก่น ชุมชนท่องเที่ยวทุ่งหัว วิสาหกิจชุมชนพริกไทยสุโขทัย ชุมชนท่องเที่ยวท่าข้ามควาย กลุ่มจักสานต้นคลุ้มบ้านวังตง ชุมชนท่องเที่ยวถ้ำภูผาเพชร ชุมชนบ้านโตนป่าหนั้น ชุมชนภูผาแดง การท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดสตูล การท่องเที่ยวโดยชุมชนปากบารา วิสาหกิจชุมชนปากน้ำซีแอนด์พีชชิงทัวร์ ชุมชนบ้านผามอน ชุมชนบ้านเมืองแพม ชุมชนบ้านจำโบ้ ชุมชนห้วยตองก้อ ชุมชนแม่ละนา ชุมชนบ้านเมืองปอน ชุมชนบ้านห้วยกุ่ม ชุมชนแพมบก บ้านรวมไทย ชุมชนท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าภูเก็ต ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมย่านนางเลิ้ง ชุมชนตลาดน้อย ชุมชนคนรักหัวตะเข้ รวมจำนวน 139 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยโดยใช้แนวคำถามเชิงลึก (In-depth Interview Guideline) เพื่อใช้ประกอบการสัมภาษณ์รายบุคคล สัมภาษณ์กลุ่ม และการจัดประชุมกลุ่ม ซึ่งแนวคำถามมาจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาสังคม 3 คน พิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องทุกข้อมากกว่า 0.50 เมื่อเครื่องมือมีคุณภาพ มีความถูกต้อง และครบถ้วนแล้ว จึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลที่รวบรวมได้มาทั้งหมดนำมาจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) ด้วยการจำแนกหมวดหมู่เป็นระบบตามประเด็นที่กำหนดไว้ รวมทั้งการตรวจสอบความเชื่อถือได้ (Credibility) ของข้อมูลด้วยวิธีตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ด้านเนื้อหา (Data triangulation) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องและความถูกต้องของข้อมูล แล้วจึงนำข้อมูลทั้งหมดประมวลผลข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล อภิปรายผลร่วมกับแนวคิดทฤษฎี เรียบเรียงเนื้อหาและภาษาตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ชัดเจน

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย มีดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น จากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ
2. การจัดประชุมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อเลือกพื้นที่และกำหนดผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา
3. วางแผนการดำเนินงาน จัดทำเครื่องมือสำหรับการวิจัย และเทคนิคการเตรียมความพร้อมผู้ให้ข้อมูล/กลุ่มเป้าหมาย

4. การลงพื้นที่เบื้องต้น ทำความเข้าใจในการดำเนินการวิจัยกับกลุ่มเป้าหมาย และการประสานงาน การลงพื้นที่ เพื่อสร้างความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย

5. ดำเนินการเก็บข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์รายบุคคล การสัมภาษณ์กลุ่ม การประชุมกลุ่มย่อย กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ต้นแบบของการศึกษา เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

6. วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำ (ร่าง) แนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ

7. การจัดประชุมกลุ่มแต่ละพื้นที่ต้นแบบ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ

8. การจัดประชุมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอและพัฒนา (ร่าง) แนวทางการพัฒนาบุคลากร เพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ

9. จัดทำแนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ใน กรุงเทพมหานคร จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภูเก็ต และสตูล

การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบไม่มีทฤษฎีหรือแนวคิดรองรับโดยตรง งานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาด้วยการ วิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสังเคราะห์ความรู้ที่ได้จากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และจากประสบการณ์รวมถึงความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบจากพื้นที่ศึกษา กรุงเทพมหานคร จังหวัด แม่ฮ่องสอน ภูเก็ต และสตูล จนสามารถให้คำนิยามความหมายของการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ไว้ว่า “การ ท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบไม่ใช่รูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ แต่เป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อ การท่องเที่ยว ซึ่งอาจเป็นลักษณะของการจัดการระบบต่างๆ ของการท่องเที่ยวทุกรูปแบบ ที่มีความรอบคอบ และ ใส่ใจถึงผลกระทบรอบด้าน” สรุปผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่าง รับผิดชอบ มีรายละเอียดดังนี้

การพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ควรพัฒนาในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านบทบาทหน้าที่องค์กรภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง สร้างความเข้าใจ ความตระหนัก ทบทวนวิถีคิด และ ปรับเปลี่ยนนโยบายในการทำงานพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยวเพื่อให้การท่องเที่ยวไม่สร้างปัญหาหรือ ผลกระทบต่อชุมชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ต่อวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อของผู้คนในพื้นที่ สร้างการมี ส่วนร่วม ปลุกฝังความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ทั้งของตนเอง ต่อชุมชน สังคม จังหวัด ประเทศ และส่งเสริม ให้การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบมีความชัดเจนและเห็นผลเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างการยอมรับในสังคม

2. ด้านการจัดการชุมชน จัดทำหลักสูตรสร้างจิตสำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิด ด้วยการมีส่วนร่วมของคนใน ชุมชน และประสานเครือข่ายชุมชนมาร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน จัดประชุม พูดคุย ปรึกษา กัน ภายในชุมชน เพื่อร่วมกันวางแผนการจัดการ แบ่งความรับผิดชอบการทำงาน วิเคราะห์ปัญหา หาทางออก แก้ไขปัญหา และควบคุมความเสี่ยง ปรับทัศนคติคนในชุมชนร่วมจัดการท่องเที่ยวอย่างมีความสุข สร้าง กิจกรรมในเชิงการเรียนรู้ และการอนุรักษ์วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

3. ด้านการพัฒนาคนให้มีความรับผิดชอบต่อการท่องเที่ยว พัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการ จัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบได้ด้วยตนเอง มีความจริงใจ ตั้งใจ และมุ่งมั่นในงาน รับฟังข้อเสนอแนะจาก นักท่องเที่ยว บริษัททัวร์ หน่วยงาน ปรึกษา พูดคุยกับนักวิชาการ และประชุมพูดคุยภายในชุมชน เพื่อหา

ข้อตกลง ศึกษาฐานเรียนรู้กระบวนการสู่ความสำเร็จ และความล้มเหลวของการจัดการท่องเที่ยว ฝึกปฏิบัติการประเมินผลการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว และการสื่อความหมายอย่างรับผิดชอบ

4. ด้านการพัฒนาคนให้มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ พัฒนาการประสานงาน หรือการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความสามารถวิเคราะห์และควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม สร้างจิตสำนึกความซื่อสัตย์ต่อนักท่องเที่ยว ทั้งด้านคุณภาพการให้บริการ การจัดกิจกรรมท่องเที่ยว อาหารท้องถิ่นสะอาดปลอดภัย ที่พักได้มาตรฐาน คุณภาพและราคาสินค้าเป็นธรรม พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และใส่ใจต่อความปลอดภัยในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว และการบริการ

5. ด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ สร้างพื้นที่ทางสังคม ให้มีกิจกรรมทำงาน ประชุม แสดงความคิดเห็น สร้างประสบการณ์เรียนรู้ แก้ไขปัญหา พัฒนาร่วมกัน เพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบอย่างต่อเนื่อง สร้างช่องทางสื่อสารเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของบุคลากร สร้างความเชื่อมั่นในแนวคิด ความคิด วิธีการทำงาน การจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ จนเกิดพลังความร่วมมือในการดำเนินการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ

6. ด้านการสร้างความรู้ความรับผิดชอบต่อให้นักท่องเที่ยว สื่อสารสาธารณะ นำเสนอข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวหลายช่องทางถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และการประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักในการปฏิบัติตามกฎกติกา ระเบียบขั้นตอน แนวทางปฏิบัติต่อชุมชน และผู้ประกอบการท่องเที่ยว และมีความซื่อสัตย์ต่อการแจ้งความประสงค์เข้ามาท่องเที่ยว เพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับ ไม่สร้างปัญหาให้กับแหล่งท่องเที่ยว จัดกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างประสบการณ์ให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนนอกจากสนุกสนานเพลิดเพลิน จะส่งผลต่อการสร้างความภาคภูมิใจ และการเกิดพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม

องค์ความรู้การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ

การพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ มีองค์ความรู้สำคัญโดยสรุป ดังนี้

1. เป้าหมายของการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ การท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบและเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างสมดุลต่อสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นรากฐานสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2. ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ คือ กระบวนการทางการท่องเที่ยวที่ไม่สร้างผลกระทบ เคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม อนุรักษ์และสืบทอดประเพณี วิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพควบคู่กับการสร้างประสบการณ์ ความเพลิดเพลินให้นักท่องเที่ยว ซึ่งดำเนินการโดยบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชนหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว สนับสนุน และส่งเสริมกระบวนการให้เกิดกลไกการบูรณาการการท่องเที่ยวไปสู่การกำหนดนโยบาย การวางแผน สร้างการตระหนักรู้ เพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดำเนินการภายใต้ความรับผิดชอบต่อสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

3. ลักษณะของการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ มี 15 ประการ ได้แก่ การรับผิดชอบต่อเชิงนโยบาย การรับผิดชอบต่อคนในชุมชน การรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยว การรับผิดชอบต่อสังคม การรับผิดชอบต่อชุมชน การรับผิดชอบต่อวัฒนธรรม การรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติ การรับผิดชอบต่ออนุรักษทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม การรับผิดชอบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว การรับผิดชอบต่อเศรษฐกิจ การรับผิดชอบต่อจัดการท่องเที่ยว การรับผิดชอบต่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ การรับผิดชอบต่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน การรับผิดชอบต่อไม่สร้างผลกระทบทางลบต่อชุมชน และการรับผิดชอบต่อจัดกิจกรรมท่องเที่ยว

4. หลักการของห้องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาชุมชน สร้างโอกาสให้คนในชุมชนทุกช่วงวัยมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยว มีระบบการจัดการภายใน มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น วางแผน ตัดสินใจ ดำเนินการ รับผิดชอบต่อผลกระทบ รับผลประโยชน์ร่วมกัน พุดคุยปรึกษากัน สร้างความตระหนักให้เห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรม วิถีชีวิตท้องถิ่น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมและประสานการทำงานเชื่อมโยงกันด้วยความเข้าใจ ความรับผิดชอบต่อจัดการท่องเที่ยว ความรับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งด้านทรัพยากรภายในชุมชน ด้านการสื่อสาร ด้านการให้ข้อมูล ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการให้บริการ ด้านความปลอดภัย การสร้างมาตรฐานให้กับสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดการท่องเที่ยวด้วยการลงมือปฏิบัติทำให้เห็นผลจริงอย่างมีจิตสำนึก ตระหนักรู้ ใส่ใจรับผิดชอบต่อทุกรายละเอียด ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว ชุมชน และสิ่งแวดล้อม หรือก่อให้เกิดผลกระทบให้น้อยที่สุด และมีส่วนฟื้นฟู อนุรักษ์วัฒนธรรม โบราณสถาน ประเพณีของชุมชน การรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยว สร้างความตระหนัก ให้เกียรติ เคารพ และเข้าใจความเป็นประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของชุมชน ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้ ศึกษา ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมอนุรักษ์รักษาวิถีชีวิตวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน

5. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน หรือนักท่องเที่ยว มีความรู้ความเข้าใจการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดนโยบายและการลงมือปฏิบัติจริง มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีแนวทางเป็นหลักปฏิบัติชัดเจนในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว และเป็นเครื่องมือตรวจวัดความรับผิดชอบต่อการทำงานท่องเที่ยว การรับรู้ถึงการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ เห็นความสำคัญ เกิดการยอมรับ นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวที่ใส่ใจต่อความรับผิดชอบต่อ

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ประกอบด้วย

1. ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ การมีจิตสาธารณะ การเรียนรู้ด้วยการลงมือทำ การถอดบทเรียนการเรียนรู้เสมอ คิดสร้างสรรค์ คิดรอบคอบ หรือการมองรอบด้าน
2. ปัจจัยด้านกลุ่ม/องค์กร ได้แก่ การวางแผนเป้าหมายหรือนโยบายการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบที่ชัดเจน การสร้างกระบวนการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างโอกาสให้บุคลากรได้เรียนรู้ การสร้างแรงจูงใจในการทำงานอย่างรับผิดชอบ จะส่งผลต่อการมีกำลังใจ มีความเชื่อมั่นในสิ่งที่ทำ
3. ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ สังคมมีค่านิยมความรับผิดชอบต่อสังคม และความเชื่อในการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ส่งผลให้บุคลากรมีหลักคิดคอยเตือนสติให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อองค์กร ต่อสังคม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สร้างเครือข่ายการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ในกรุงเทพมหานคร จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภูเก็ต และสตูล

การดำเนินการวิจัยด้วยการจัดประชุมกลุ่ม แยกตามกลุ่ม ชุมชน และประชุมร่วมระดับจังหวัดในประเด็นการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบและการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ได้สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สามารถพัฒนาไปสู่การก่อตัวของเครือข่ายการเรียนรู้ และการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้

1. ขนาดของเครือข่าย เครือข่ายระดับจังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดภูเก็ต และจังหวัดสตูล
2. ลักษณะของเครือข่าย เครือข่ายการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ มีพื้นที่ทางสังคมได้มาพบปะพูดคุย กำหนดประเด็นการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ สร้างความรู้ความเข้าใจ ความตระหนัก และ

มีแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบในพื้นที่ รวมทั้งแนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ

3. สมาชิกเครือข่าย จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ บุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐ ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น บุคลากรจากภาคเอกชน ทั้งภาคธุรกิจหรือผู้ประกอบการ และสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว บุคลากรจากชุมชนหรือองค์กรชุมชน ทั้งกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มภาคประชาสังคม และกลุ่มท่องเที่ยว

4. การก่อตัวของเครือข่าย เป็นการต่อยอดจากเครือข่ายสังคมเดิม ซึ่งแต่ละจังหวัดได้มีการรวมกลุ่มกันตามภารกิจการท่องเที่ยวในโอกาสต่างๆ ทั้งที่มีความต่อเนื่อง และไม่มีต่อเนื่อง และทั้งที่มีความเป็นเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการและเป็นทางการ รวมทั้งเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์แบบแน่น และเครือข่ายความสัมพันธ์แบบหลวม สมาชิกของเครือข่ายต่างมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกันทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ ส่วนใหญ่ได้มีโอกาสทำความรู้จักกันมาก่อนผ่านเวทีการประชุมจัดโดยภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชนท้องถิ่น ความเป็นเครือข่ายจึงเริ่มก่อตัวระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับกลุ่มหรือองค์กร องค์กรกับองค์กร ซึ่งการดำเนินการวิจัยนี้เริ่มสร้างการก่อตัวของเครือข่ายระดับจังหวัด ด้วยการจัดประชุมกลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยนำประเด็น “การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ” มาอธิบายให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นต่อการพัฒนาให้การท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีความรับผิดชอบรอบด้านมากขึ้น ให้กลุ่มเป้าหมายได้ร่วมสะท้อนถึงปัญหา เสนอความคิดและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง ถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบในพื้นที่ จุดเริ่มของการเรียนรู้ แล้วทบทวนตนเอง สะท้อนตนเอง สู่การฟังและเรียนรู้จากผู้อื่น และการมีจุดร่วมของทางออกของปัญหาหรือการพัฒนา เป็นการหลอมรวมไปสู่เป้าหมายร่วมกัน จนทำให้ผลจากการจัดประชุมสามารถได้คำตอบสำคัญ จนเกิดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวและแนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ จึงสะท้อนถึงการเริ่มก่อตัวเป็นเครือข่ายชัดเจน

5. การพัฒนาเครือข่าย สมาชิกเครือข่ายแต่ละจังหวัด ได้ใช้การประชุมพูดคุยประเด็นการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน ส่งผลให้การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ของแต่ละจังหวัดมี 3 ลักษณะ ได้แก่ การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ที่ชุมชนมีบทบาทนำ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเป็นชุมชนชนบทและเป็นเครือข่ายเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชน (จังหวัดแม่ฮ่องสอน) การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ที่ภาคประชาสังคมมีบทบาทนำ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเป็นชุมชนเมืองและเป็นเครือข่ายเรียนรู้ภาคประชาสังคม (กรุงเทพมหานครและจังหวัดภูเก็ต) และการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ที่ภาครัฐมีบทบาทนำ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเป็นอุทยานธรณีโลกและเป็นเครือข่ายเรียนรู้ภาคประชาสังคมแบบเป็นทางการ (จังหวัดสตูล)

อภิปรายผลการวิจัย

1) แนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ในกรุงเทพมหานคร จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภูเก็ต และสตูล ควรให้ความสำคัญต่อการสร้างพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากความรับผิดชอบต่อสังคมแล้ว ควรมีแนวทางในการพัฒนานักท่องเที่ยวให้มีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาดา ศุภรัฐปรีชา (Suparatpreecha, V. 2010) ศึกษาเรื่อง “ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนวัดเกต จังหวัดเชียงใหม่” จึงควรสร้างความตระหนักให้แก่คนในชุมชน เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของสังคมและวัฒนธรรมของตนเอง ควรเน้นให้เกิดกระบวนการการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริง โดยไม่ควรมุ่งเน้นทางด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว และงานวิจัยของ สุธี เสริฐศรี (Sertsri, S. 2015) ศึกษาเรื่อง “แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

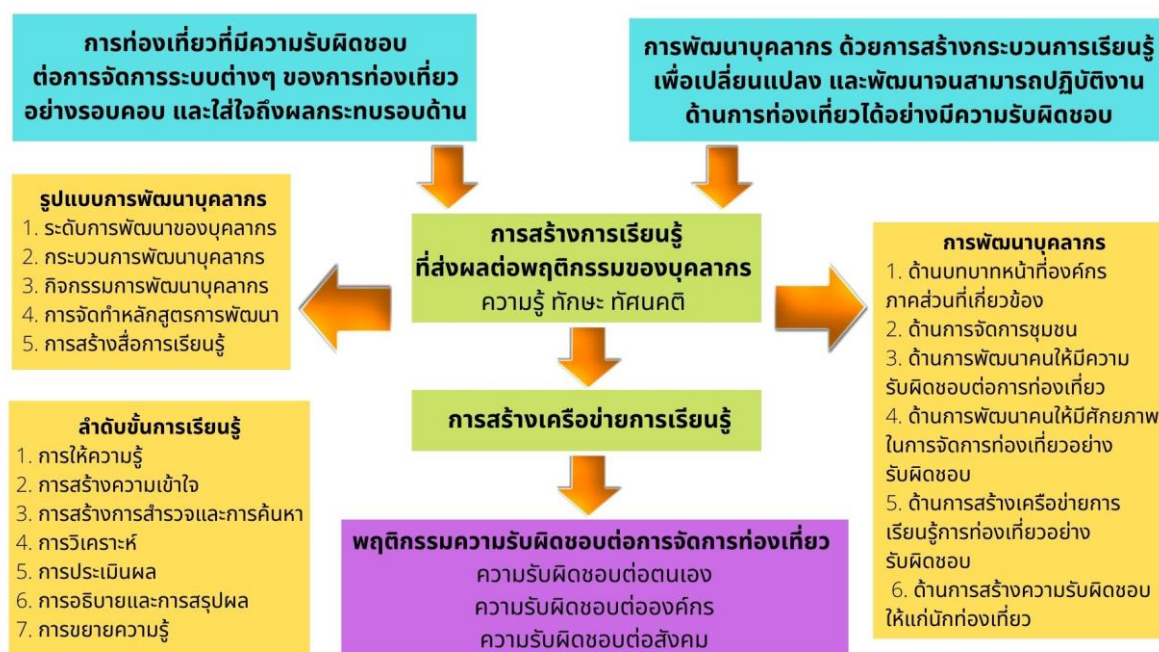
ชุมชนคลองโคกน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ควรมีกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม ได้แก่ ชีตความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และการส่งเสริมชุมชนเป็นศูนย์การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว มีแนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยว ได้แก่ การให้ความสำคัญอนุรักษ์ป่าชายเลน และการปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์ และงานวิจัยของ จันทรจิรา สุขบรรจง (Sukbanjong, C. 2016) ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของนามมตแดง อำเภอบำพะยอม จังหวัดพัทลุง” ควรให้ความรู้และเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว และแบ่งปันผลประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการหวงแหนแหล่งท่องเที่ยวพร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวไปสู่ความยั่งยืน

2) สร้างเครือข่ายการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ในกรุงเทพมหานคร จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภูเก็ต และสตูล จากการดำเนินการวิจัยด้วยการจัดกิจกรรมประชุมร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบในพื้นที่ต้นแบบ ทั้งบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน เริ่มจากการชี้แจงวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินการวิจัย ความสำคัญของการมีส่วนร่วมเรียนรู้ การเรียนรู้แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ และการเป็นเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบในพื้นที่ การมุ่งเน้นการรวมตัวกลุ่มคนในสังคมมาแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์วางแผนการพัฒนาาร่วมกันในระดับพื้นที่จังหวัด นับเป็นเครือข่ายเครือข่ายเชิงพื้นที่ (Area Network) เป็นการยึดพื้นที่ท่องเที่ยวรวมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และเป็นเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (Issue Network) ในการจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบในทิศทางที่เข้าใจร่วมกัน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของพระมหาสุทิตย อาภากรโ และ ปาริชาติ วลัยเสถียร (Phramaha Suthit Arphakaro (Arphakaro, S.), Walaisathian, P. 2004) ซึ่งลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ เป็นไปตามแนวคิดของ สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (Techaatik, S. et al. (1997) เป็นลักษณะเครือข่ายความคิด เครือข่ายที่เน้นทำงานด้วยความคิด ความรู้ เปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็น มาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนกับสมาชิกคนอื่น ๆ ก่อให้เกิดความคิดที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น และเครือข่ายกิจกรรม เครือข่ายที่เน้นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมมือทำงานด้วยกัน การรวมตัวกันของบุคคล กลุ่ม องค์กร เพื่อทำความเข้าใจและสร้างความตระหนักการท่องเที่ยวที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อด้านต่างๆ และส่งผลต่อการนำไปเป็นแนวทางจัดการท่องเที่ยวของตนเอง จากกระบวนการของเครือข่ายการเรียนรู้ที่ใช้รูปแบบการให้ความรู้ การประชุม การวิเคราะห์ถึงปัญหา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นจนหาแนวทางการพัฒนาร่วมกันนั้น สามารถสร้างผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ของเครือข่ายการเรียนรู้ เกิดการร่วมมือกันและการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และยังก่อให้เกิดกระบวนการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (Chareonwongsak, K. 2000) เมื่อมีการรับรู้มุมมองร่วมกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การพึ่งอิงร่วมกัน และการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน จะส่งผลต่อการเป็นเครือข่ายการเรียนรู้การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบที่ชัดเจนขึ้น

สรุปองค์ความรู้

การท่องเที่ยวหากมีการจัดการที่ดีจะส่งกระทบด้านบวกต่อทุกระบบและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การจัดการท่องเที่ยวจึงมีความจำเป็นต้องมีแนวทางการจัดการอย่างมีความรับผิดชอบต่อ ด้วยบทบาทหน้าที่ของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อเกิดขึ้นได้ ต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ ให้ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทักษะ ความตระหนัก ทักษะ ประสบการณ์ และพฤติกรรม จนสามารถปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวได้

อย่างมีความรับผิดชอบ ให้เกิดพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อองค์กร และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยสามารถสร้างการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอน ได้แก่ การให้ความรู้ การสร้างความเข้าใจ การสร้างการสำรวจและการค้นหา การวิเคราะห์ การประเมินผล การอธิบายและการสรุปผล และการขยายความรู้ เพื่อให้บุคลากรเกิดความตระหนักได้ด้วยตนเอง ได้ลองผิดลองถูก จนได้ข้อสรุปถึงความสำคัญ ส่งผลต่อความใส่ใจในความรับผิดชอบทุกรายละเอียดของการจัดการท่องเที่ยว โดยในระดับภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กร และกลุ่มต่างๆ ควรวางแผนเป้าหมายหรือนโยบายการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคม ชัดเจน ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อไม่สร้างปัญหาแต่ส่งผลดีต่อการพัฒนาในด้านต่างๆ ซึ่งจะเป็นการสร้างโอกาสให้บุคลากรได้เรียนรู้ เกิดแรงจูงใจในการทำงานอย่างรับผิดชอบต่อสังคม และมีความเชื่อมั่นในสิ่งที่ทำถึงประโยชน์ในระยะยาวเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แผนภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคม

ข้อเสนอแนะ

แนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคม ภาครัฐ ควรผลักดันในเชิงนโยบายต่อการจัดการท่องเที่ยวในทุกรูปแบบต้องมีความใส่ใจต่อความรับผิดชอบต่อสังคม หรือมีจริยธรรมในการทำงาน เพื่อสร้างประโยชน์ที่แท้จริงต่อทุกระบบของการพัฒนา ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ควรทบทวนเป้าหมายการจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นรูปธรรม เพื่อให้มีทิศทางควบคุมการจัดโครงการหรือกิจกรรมทั้งส่วนของการส่งเสริม การสนับสนุน การพัฒนาอย่างสอดคล้อง ควรสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบเป็นขั้นตอน ค่อยเป็นค่อยไป เพื่อสร้างการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงาน เริ่มจากการสร้างความรู้ความเข้าใจ จนเกิดความตระหนักและเกิดการยอมรับ ร่วมดำเนินการจัดการท่องเที่ยวที่ใส่ใจต่อการรับผิดชอบต่อสังคม การวางแผนและจัดระบบจัดการด้วยการนำแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคมไปใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติจริง เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ให้เห็นตัวอย่างชุมชนหรือองค์กรต่างๆ ที่สามารถจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคมได้ ประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่น และนำความรู้หรือแนวทางที่เป็นบทเรียนการเรียนรู้ที่ดี มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์จัดการท่องเที่ยวได้อย่างรับผิดชอบต่อสังคม งานวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาเชิง

พื้นที่ เพื่อถอดบทเรียนการเรียนรู้การพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อหน่วยงาน และชุมชนเพื่อให้ได้แบบอย่างที่ดี (Best Practice) หรือรูปแบบการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อจะเป็นประโยชน์ต่อการตระหนักถึงความสำคัญและความมั่นใจในการใส่ใจความรับผิดชอบต่อผู้จัดการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) งบประมาณประจำปี พ.ศ.2562 และมีผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำตลอดกระบวนการวิจัย และการได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงส่งผลให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ ทั้งนี้ความเห็นในรายงานผลการวิจัยเป็นของผู้วิจัย แหล่งทุนไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป

References

- Aimphan, D. (2002). Conference Report: Ecotourism. Bangkok: Tourism Authority of Thailand.
- Ariyanon, K. (2009). *A Participatory Action Research for Sustainable Tourism Development Through Environmental Education Process: A Case Study of the Sirindhorn International Environmental Park*. (Doctoral Dissertation). Mahidol University. Bangkok.
- Chareonwongsak, K. (2000). *Network Management: Strategies for the Success of Educational Reform*. Bangkok: Success Media Co., Ltd.
- Chuamuangphan, N. (2014). *Sustainable Tourism Handout*. Nakhon Pathom: Nakhon Pathom Rajabhat University.
- Corporate Development Sustainability Institute. (2013). *Social Responsibility for Sustainable Organization*. (2nd ed). Bangkok: The Stock Exchange of Thailand.
- Corporate Social Responsibility Institute. (2008). *Business Compass for Society*. (1st ed). Bangkok: Icon Printing LTD.,Part.
- Edgar Dale. (2009) . *Myths and Misconceptions*. Retrieved April 25, 2019, from <http://www.learningandteaching.info>.
- Kolthakun, S. *Psychology Education*. (9th ed) Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Kotler, P., & Lee, N. (2005). *Business Management*. New Jersey: Prentice Hall.
- Morachai, C. (2008). *Community-based Management of Bansasom Community, Naphoklang sub-district Khoongchiam District in Ubon Ratchathani Province*. (Research Repot). Ubon Ratchathani: Ubon Ratchathani Rajabhat University.
- Pattarapothiwong, K., Punyawutpreeda, P. &Prapoj Supabhato, P. (2021). Health Care Tourism Promotion Through the Local Wisdom of Yai Cha Community Sampran District, Nakhonpathom Province. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 6(2), 150-152.
- Phramaha Suthit Arphakaro (Arphakaro, S.), Walaisathian, P. (2004). *Network Nature Knowledge and Management*. Bangkok: Local Knowledge Management Institute.

- Pongwat, A. (1996). *Teacher Development Cooperation Network : National Mission*. Bangkok: Office of the National Education Commission.
- Rattanapong, S., Srisuksai, N., Intagoon, K., Pradipatnaruemol, C. & Kodkong, N. (2021). Community Based Tourism Management in Wang Thong Subdistrict, Wang Thong District, Phitsanulok Province. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 6(1), 41.
- Sertsri, S. (2015). *A study of sustainable tourism management in Klongkone community mueng distric Samutsongkhram Province*. (Master's Thesis). Bangkok University. Bangkok.
- Suansri, P. (2006). *Community based Tourism Handbook*. Bangkok: Responsible Ecological Social Tour Project.
- Sukbanjong, C. (2016). *Sustainable Tourism Development of Nhanmoddang Rafting, Pa Phayom District Phatthalung Province*. (Master's Thesis). Bangkok University. Bangkok.
- Suparatpreecha, V. (2010). *Social and cultural impact of tourism in Wat Ket community, Chiangmai Province*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Techaatik, S. et al. (1997). *Strengthening Development of Community Organization*. Bangkok: Chareonvitaya Printing LTD.,Part.
- Tourism Authority of Thailand. (2019). *Tourism Action Plan 2019*. Retrieved July 24, 2019, from <https://www.tourismthailand.org/fileadmin/downloads/pdf>.
- Vanliphodom, S. (2007). *Sustainable Tourism Community Project in Baan-Bu community and Related Area*. Bangkok: Culture, Sports and Tourism Department.
- Wongthip, P. (2012). *Applied in Community Development: Integration Concepts*. Bangkok: Local Knowledge Management Institute.
- Yavaprabhas, S. (2005). *Thai Government Personnel Administration New Trend and Challenge*. (2nd ed). Bangkok: Dhurakij Pundit University.

เปรียบเทียบการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล
และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี

COMPARISON OF BUDGET EXPENDITURES OF SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE
ORGANIZATIONS ORGANIZATION AND THE SUB-DISTRICT MUNICIPALITY IN PATHUM
THANI PROVINCE

อดิศักดิ์ อธิภาคย์¹, นิคม เจียรจินดา², วิรมล เวศสุนทรเทพ³ และ ญาณกร โท้ประยูร

Tipsuda Putjorn¹, Supparat Sangchatkeaw², Jittasak Putjorn³,

Adisak Adipak, Nikhom Jearrajinda, Viramon Vchsunthon and Yannakorn Toprayoon

สถาบันรัชต์ภาค

Rajapark Institute

Email: yannakorn1978@gmail.com

Received 11 November 2021; Revised 28 October 2022; Accepted 31 August 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความรู้ความเข้าใจของประชาชนและบุคลากรในองค์กรต่อการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี พื้นที่วิจัย คือจังหวัดปทุมธานี การศึกษาครั้งนี้ ผู้ที่เกี่ยวข้องในฐานะเป็นตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลให้ข้อมูลในจังหวัดปทุมธานีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ข้าราชการที่เกี่ยวข้องในกองคลังขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี และผู้ใช้บริการ และประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 16 ท่าน คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ โดยศึกษาทฤษฎี แนวความคิด วิทธานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทำการวิเคราะห์และนำเสนอผลแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจว่าเมื่อข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีได้รับอนุมัติและประกาศใช้แล้ว องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถดำเนินการตามโครงการ/แผนงานได้เลย 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58) ส่วนแนวทางงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับหน้าที่ของผู้บริหารคือการสื่อสารต่อประชาชนต่อการนำงบประมาณมาใช้จ่ายให้เกิดความคุ้มค่าให้มีความโปร่งใส การจัดสรรงบประมาณต้องทันต่อเหตุการณ์และความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชน

คำสำคัญ: การใช้จ่ายงบประมาณ; องค์การบริหารส่วนตำบล; เทศบาลตำบล.

Abstract

This research article Objectives 1)To study the knowledge and understanding of people and personnel in the organization. Toward the budget expenditure of the Subdistrict Administrative Organization and the sub-district municipality in Pathum Thani province. 2)To study the factors affecting the budget expenditure of the Subdistrict Administrative Organization. And the sub-district municipality in Pathum Thani Province Using a combination of Mix methods, the research area was Pathum Thani Province. The population used As a representative of the Subdistrict Administrative Organization and the sub-district municipality provided information in the sample group in Pathum Thani Province, the sample group consisted of 400 people, divided into 2 groups, consisting of civil servants involved in the Treasury Division of the Sub-District Administrative Organization; and the sub-district municipality in Pathum Thani Province and service users and people in the sub-district administrative organization and the sub-district municipality in Pathum Thani Province 16 key informants were selected by specific method. The tools were questionnaires and interview forms. by studying theories, concepts, thesis, and related research both domestically and internationally by having 3 experts check the tool's reliability at 0.87 and examine the questions in the interview, it was found that read and understand questions It covers the objectives of analyzing and presenting descriptive statistics.

The Results of the Research 1) Most of the samples were knowledgeable. Understanding that when the annual expenditure budget ordinance has been approved and promulgated Subdistrict Administrative Organizations can implement projects/plans at all. 2) Factors affecting the budget expenditure of the Subdistrict Administrative Organization and the sub-district municipality in Pathum Thani Province It was found that the overall level was at a high level (mean equal to 3.58). As for the budget guideline of local administrative organizations at all levels, the duty of the administrators was to communicate to the public about the use of budgets for cost-effectiveness and transparency. The budget allocation must be up to date with the events and sufferings of the people's

Keywords: Budget expenditure; Subdistrict Administrative Organization; Subdistrict Municipality.

บทนำ

ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2542 ได้กำหนดไว้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบล ถือเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิด

ประชาชนมากที่สุด โดยกำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย 2 ฝ่าย คือฝ่ายสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หมวด 9 ได้บัญญัติถึงการปกครองท้องถิ่น กล่าวถึงการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงได้มีการปฏิรูปหลักการใหม่ๆ และให้ความสำคัญเกี่ยวกับความเป็นอิสระในการบริหารกิจการของท้องถิ่น ให้หลักประกันแก่ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง โดยการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 (Wichan Ritthitham and Weerasak Bamrungta, 2021) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล หรือเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งย่อมมีความแตกต่างกันทั้งงบประมาณ ขนาดของพื้นที่ ประชากรและปัญหาความต้องการของประชาชน การให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีความสอดคล้องต่อความต้องการ วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความคล่องตัวในการบริหารงาน

กว่าทศวรรษที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทยที่ได้มีบทบัญญัติให้มีการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเต็มรูปแบบเป็นครั้งแรก ทั้งด้านการถ่ายโอนภาระหน้าที่ เงินงบประมาณ และบุคลากรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ เพื่อให้สนับสนุน สร้างความเข้มแข็ง และเพิ่มประสิทธิภาพความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีมากขึ้น ผลที่เกิดขึ้นตามมาทำให้มีการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากการเป็นเพียงผู้ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้กรอบภารกิจที่มีไม่มากนัก ไปสู่การเป็นองค์กรหลักในท้องถิ่นที่มีอิสระในการตัดสินใจ พร้อมทั้งความรับผิดชอบในการให้บริการสาธารณะ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมแก่ประชาชน แม้ต่อมาจะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ.2550) บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็มิได้ถูกลดทอนความสำคัญลง แต่กลับยังมีการระบุความสำคัญและความชัดเจนที่ต้องดำเนินการ ที่ประกอบทั้งความชัดเจนในการแบ่งอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐบาลกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดให้มีกฎหมายต่างๆ เพื่อรองรับการดำเนินงานที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะมีความสำคัญต่อการบริหารทรัพยากรของประเทศมากขึ้น โดยเป้าหมายทั้งหลายมุ่งเพื่อให้มีการอบทิศทางการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความชัดเจน และมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลยิ่งขึ้น

การพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าขึ้น “เงินงบประมาณ” ถือเป็นปัจจัยสำคัญเพราะถ้าหากท้องถิ่นใดมีรายได้น้อยการพัฒนาที่ย่อมไม่ก้าวหน้า (Phonkanung & Jaroenjitt, 2019) ระบบงบประมาณซึ่งท้องถิ่นจะต้องรับผิดชอบ และจัดทำทั้งหมด ตั้งแต่การกำหนดขนาดประเภทของรายจ่ายท้องถิ่น แต่ที่สำคัญการมีอำนาจกำหนดงบประมาณนั้น ท้องถิ่นต้องมีความเข้มงวดในเรื่องของการดูแล ไม่ปล่อยให้มีการขาดดุล หรือการใช้จ่ายงบประมาณที่เกินตัว ซึ่งจะเป็นการสร้างเสริมวินัยทางการคลังของท้องถิ่น ในปัจจุบันรายได้แทบทุกประเภทยังถูกกำหนดตามระเบียบกฎหมายต่างๆ จากส่วนกลาง ท้องถิ่นจึงไม่อาจแก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงได้มากนัก (Office of the Civil Service Commission, 2000). การจัดสรรงบประมาณขึ้นอยู่กับผู้มีบทบาทสำคัญ ความเที่ยงธรรมในการจัดสรรการมีส่วนร่วมในการจัดสรรและการเสนอข้อมูลที่เป็นปัญหาและความต้องการ

ของประชาชน การจัดสรรงบประมาณตามความต้องการของพื้นที่ ความเหลื่อมล้ำในการจัดสรรความสัมพันธ์ หรือความสนิทสนมกับผู้บริหาร (Poolsiri & Soompong, 2001)

จากประเด็นปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษา มีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัญหาและปัจจัย ที่มีผลต่อการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี ว่ามี ปัญหาและปัจจัยในการใช้จ่ายงบประมาณอย่างไรบ้าง เพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการบริหาร งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล และนำปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้จ่ายงบประมาณมาเป็นแนวทางใน การแก้ไขปัญหาการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมาก ยิ่งขึ้นซึ่งจะเกิดประโยชน์การพัฒนาสังคมชุมชนและประเทศ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจของประชาชนและบุคลากรในองค์กร ต่อการใช้จ่ายงบประมาณของ องค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบล ในจังหวัดปทุมธานี

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล มีชื่อย่อเป็นทางการว่า อบต. มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็น ราชการ บริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ 6 พ.ศ. 2542 โดยยกฐานะจากสภาตำบลที่มีรายได้โดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกันสามปีเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท

วัตถุประสงค์ของการกระจายอำนาจไปสู่การปกครองส่วนท้องถิ่น

1. ด้านความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ย่อมมีอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครองการบริหารจัดการ การบริหารงานบุคคล และการเงินการคลัง ของตนเอง โดยยังคงรักษาความเป็นรัฐเดี่ยวและควมมีเอกภาพของประเทศ การมีสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข และความมั่นคงของชาติเอาไว้ได้ ตลอดจนการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองการ ปกครองท้องถิ่นภายใต้ระบอบประชาธิปไตยจากความเป็นอิสระนั้นเองทำให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินการด้าน การบริหารจัดการ และมีการบริหารการคลังเอง ซึ่งจะเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลกลาง และที่สำคัญ การแก้ไขปัญหาหนี้เป็นการแก้ไขได้ตรงประเด็นมากที่สุด เนื่องจากท้องถิ่นย่อมเข้าใจปัญหานั้นๆ ได้ดีกว่าการ กำหนดนโยบายมาจากส่วนกลาง ซึ่งบางครั้งก็ไม่สอดคล้องกับท้องถิ่นและเกิดความไม่คุ้มค่า (Tokrasa T. 2013).

2. ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน และการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น รัฐต้องกระจายอำนาจให้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของตนเองได้มากขึ้น โดยปรับบทบาทและภารกิจ ของราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาค และเพิ่มบทบาทให้ส่วนท้องถิ่นเข้าดำเนินการแทน เพื่อให้ราชการบริหารส่วนกลางและราชการบริหารส่วนภูมิภาครับผิดชอบในภารกิจมหภาค และภารกิจที่เกิน

ขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการได้ โดยกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านนโยบายและด้านกฎหมาย เท่าที่จำเป็น ให้การสนับสนุน ส่งเสริมด้านเทคนิควิชาการ และตรวจสอบติดตามประเมินผล

3. ด้านประสิทธิภาพการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐต้องกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณะที่ดีขึ้นหรือไม่ต่ำกว่าเดิม มีคุณภาพมาตรฐานการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และรับผิดชอบต่อผู้ใช้บริการให้มากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชน ภาคประชาสังคม และชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมดำเนินงาน ติดตามตรวจสอบ และที่สำคัญก็คือเกิดความประหยัด หรือความคุ้มค่าในการใช้งบประมาณ อีกทั้งยังสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างถูกต้อง และแท้จริง

ความสำคัญและประโยชน์ของงบประมาณ

งบประมาณมีความสำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติอยู่หลายประการ รัฐบาลสามารถนำเอางบประมาณแผ่นดินมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศให้เจริญก้าวหน้า และเป็นประโยชน์ต่อประชาชน ดังต่อไปนี้(Sajpanroj. N. (1996).

1. ใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศ รัฐบาลสามารถจัดงานต่างๆ ที่รัฐบาลประสงค์จะดำเนินการไว้ในงบประมาณตามที่รัฐบาลเห็นว่าจำเป็น และเป็นประโยชน์ต่อประชาชน และตามกำลังเงินที่มีอยู่ และให้ทุกภาคส่วนราชการดำเนินงานตามที่ได้กำหนดไว้ในงบประมานนั้นๆ โดยให้มีการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกันตามแผนงานที่วางไว้ เพื่อป้องกันการรั่วไหล และการปฏิบัติงานที่ไม่จำเป็นของหน่วยงานลดลง

2. ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ งบประมาณเป็นรายจ่ายจำนวนมหาศาล การใช้จ่ายของรัฐบาลหากใช้จ่ายให้ดี และถูกต้องจะสามารถพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน และเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างมหาศาล โดยรัฐบาลต้องพยายามใช้จ่ายและจัดสรรงบประมาณให้เกิดประสิทธิผล และไปสู่โครงการที่จำเป็น และเป็นโครงการในด้านการลงทุนเพื่อก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างแท้จริง

3. เป็นเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้มีประสิทธิภาพ เนื่องจากทรัพยากรหรืองบประมาณของประเทศมีจำกัด ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องใช้งบประมาณให้เป็นเครื่องมือในการจัดสรร หรือใช้จ่ายทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพสูงสุดโดยมีการวางแผนในการจะจัดสรรทรัพยากรเงินงบประมาณไปในแต่ละด้านว่าจะจัดสรรไปในด้านใด เท่าไร และนานเท่าไร และมีการวางแผนการปฏิบัติงานในการใช้จ่ายทรัพยากรนั้นด้วย

4. เป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้ประชาชาติที่เป็นธรรม งบประมาณสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการก่อให้เกิดความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ของประชาชน โดยรัฐบาลจะจัดสรรเงินงบประมาณไปสู่จุดที่ช่วยยกฐานะของประชาชนที่ยากจนให้มีรายได้สูงขึ้น เช่น จัดสรรงบประมาณให้มีการสร้างสาธารณูปโภค ถนนหนทาง ไปสู่ประชาชนที่ยากจนในชนบทให้มากขึ้นเพื่อให้ประชาชนที่ยากจนสามารถใช้ขนส่งผลิตผลของตนเอง ออกขายสู่ตลาดภายนอกได้ เพื่อจะได้ราคาผลผลิตดีขึ้น ทำให้มีรายได้สูงขึ้น เป็นต้น

5. เป็นเครื่องมือในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และการเงินการคลังของประเทศ รัฐบาลสามารถใช้งบประมาณเป็นเครื่องมือรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเงินการคลังของประเทศได้โดยรัฐบาลจัดสรรเงินงบประมาณให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจ เช่น เมื่อเศรษฐกิจมีภาวะเงินเฟ้ออยู่ รัฐบาลก็

ควรจัดสรรงบประมาณโดยใช้นโยบายการเก็บเงินภาษีอากร และรายได้อื่นๆ ของรัฐบาล ให้มีรายรับงบประมาณให้มาก และให้มากกว่ารายจ่ายงบประมาณที่รัฐบาลจะใช้จ่ายออกไป เพื่อให้ปริมาณเงินในท้องตลาดในประเทศมีปริมาณเงินน้อยลง ซึ่งจะเป็นวิธีจัดปัญหาภาวะเงินเฟ้อลงได้ทางหนึ่ง และในทางตรงกันข้ามในขณะที่เศรษฐกิจของประเทศมีภาวะเงินฝืดอยู่ รัฐบาลก็สามารถใช้งบประมาณเป็นเครื่องมือจัดสรรงบประมาณ โดยจัดเงินงบประมาณที่จะใช้จ่ายให้มีการใช้จ่ายที่สูงและให้สูงกว่า

6. เป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์งาน และผลงานที่รัฐบาลจะดำเนินการให้แก่ประชาชนและประเทศชาติ เนื่องจากงบประมาณเป็นทั้งหมัดของงาน และแผนงานที่รัฐบาลจะดำเนินการในแต่ละปี ด้านสังคม ด้านอุตสาหกรรม ด้านเกษตร ฯลฯ ว่ามีงานอะไรบ้างที่รัฐบาลจะดำเนินงานในแต่ละด้าน ดังนั้นรัฐบาลสามารถใช้งบประมาณหรือเอกสารประกอบงบประมาณที่แสดงถึงงานต่างๆ ที่รัฐบาลทำให้แก่ประชาชนและประเทศชาติ เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ เพื่อประชาชนจะได้ทราบว่าเงินภาษีอากรต่างๆ ที่ประชาชนได้เสียให้แก่รัฐนั้น รัฐได้นำมาทำประโยชน์อะไรให้แก่ประชาชนบ้างประชาชนจะได้มีส่วนร่วมในการบริหารประเทศร่วมกับรัฐบาล ด้วยการเสียภาษีอากรด้วยความเต็มใจ และศรัทธาในผลงานของรัฐบาลต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี พื้นที่วิจัย คือจังหวัดปทุมธานี ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย คณะผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี ,พนักงานส่วนตำบล,พนักงานจ้างตามภารกิจ,คณะกรรมการหมู่บ้านและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี

ลำดับ	เทศบาลตำบล	องค์การบริหารส่วนตำบล
1	จำนวน 18 ทต.	จำนวน 37 อบต.

ประชากร จำนวน 1,525,857 คน ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งหมด จำนวน 400 คน โดยใช้เกณฑ์โดยการกำหนดขนาดตัวอย่างของ Yamane ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้เลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย ข้าราชการที่เกี่ยวข้องในกองคลังขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี และผู้ใช้บริการ และประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 16 ท่าน คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในฐานะเป็นตัวแทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสร้างเครื่องมือ คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ โดยศึกษาทฤษฎี แนวความคิด วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบค่าความเที่ยงของเครื่องมือได้ 0.87 และตรวจสอบข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์พบว่า ข้อคำถามอ่านแล้วเข้าใจ ครอบคลุมวัตถุประสงค์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล (1) ใช้สถิติพรรณนา อันได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ วิเคราะห์และนำเสนอผลแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ความรู้ความเข้าใจของประชาชนและบุคลากรในองค์กร ต่อการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี พบว่า

ผลจากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ซึ่งแสดงรายละเอียดของข้อคำถามว่า เมื่อข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีได้รับอนุมัติและประกาศใช้แล้วต้องดำเนินการอย่างไร พบว่าผลการดำเนินการตามโครงการ/แผนงานได้เลย คิดเป็นร้อยละ 21.70 และตอบว่าให้คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเก็บรักษาไว้คิดเป็นร้อยละ 5.90

แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจว่าเมื่อข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีได้รับอนุมัติและประกาศใช้แล้ว องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถดำเนินการตามโครงการ/แผนงานได้เลย

วีระ กณพันธ์ อธิบดีปลัดเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา กล่าวว่า งบประมาณมีความจำเป็นสำหรับผู้บริหาร หากมีการจัดสรรที่ทั่วถึง เท่าเทียมก็ย่อมส่งผลต่อประชาชนในพื้นที่ วิสัยทัศน์คือสิ่งจำเป็นสำหรับผู้บริหารในการบริหารจัดการกับงบประมาณ งบประมาณของอปท.ทุกระดับ จะมีใน 3 ส่วนคืองบประมาณประจำ เช่น เงินเดือน ค่าใช้จ่าย เช่น ค่าบริหาร น้ำมันยานพาหนะ ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ประปา งบผูกพันที่อนุมัติไว้ก่อนหน้านี้เป็นงบผูกพัน และงบที่จัดสรรตามนโยบายของผู้บริหารและสภาของอปท. โดยส่วนใหญ่ประชาชนไม่เข้าใจ ขั้นตอนการใช้จ่ายงบประมาณมีกระบวนการ ต้องทำตามขั้นตอนของกฎหมาย เพื่อไม่ให้เสี่ยงต่อการทำผิดกฎหมาย ภายใต้การติดตามการใช้ของ สตง. ปปช. เป็นต้น

ผศ.ดร.จักร์พงษ์ เปี่ยมเมตตา อดีตนายอำเภอยะยง จ.สมุทรปราการ กล่าวว่า การบริหารงานยึดโยงกับงบประมาณ การบริหารงบประมาณจะต้องให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดหน้าที่ของผู้บริหารคือการสื่อสารต่อประชาชนต่อการนำงบประมาณมาใช้จ่ายให้เกิดความคุ้มค่าคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการใช้จ่ายงบประมาณ ความรู้ความเข้าใจของประชาชนจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องชี้แจง และต้องบริหารให้มีความโปร่งใส

ดร.เฉลิมพล ผาสุก อดีตนายกเทศบาลเมืองลาดสวาย กล่าวว่า การใช้จ่ายงบประมาณต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ที่จะได้รับ การจัดสรรงบประมาณต้องทันต่อเหตุการณ์และความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชน ประชาชนรับรู้ถึงความต้องการใช้จ่ายเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของตนเองแต่อาจไม่เข้าใจกระบวนการ ในบางครั้งอาจถูกมองไม่ทันอกทันใจ

สรุป งบประมาณมีความจำเป็นสำหรับผู้บริหาร งบประมาณของอปท.ทุกระดับ จะมีใน 3 ส่วน งบประจำ งบผูกพัน งบที่จัดสรรตามนโยบาย การบริหารงานยึดโยงกับงบประมาณ หน้าที่ของผู้บริหารคือการสื่อสารต่อประชาชนต่อการนำงบประมาณมาใช้จ่ายให้เกิดความคุ้มค่าให้มีความโปร่งใส การจัดสรรงบประมาณต้องทันต่อเหตุการณ์และความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชน ประชาชนรับรู้ถึงความต้องการใช้จ่ายเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของตนเองแต่อาจไม่เข้าใจกระบวนการในบางครั้งอาจถูกมองไม่ทันอกทันใจ

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย การแปรผลปัจจัยที่มีผลต่อการใช้จ่ายงบประมาณ

ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้จ่ายงบประมาณ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปรผล	ลำดับ
ปัจจัยภายในองค์กร				
1. นโยบายของคณะผู้บริหารกับการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อพัฒนาพื้นที่ในเขตรับผิดชอบ	3.67	0.753	มาก	1
2. จำนวนพนักงาน,เจ้าหน้าที่ในองค์กร การมีพนักงานเจ้าหน้าที่จำนวนมาก ส่งผลต่อการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาต่างๆ ลดลง	3.54	0.826	มาก	6
3. คุณธรรม/จริยธรรมของคณะผู้บริหาร คณะผู้บริหารปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส สุจริต และเกิดประโยชน์ต่อประชาชน ส่วนรวม	3.62	0.937	มาก	3
4. คุณธรรม/จริยธรรมของพนักงาน ,เจ้าหน้าที่ พนักงาน,เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส สุจริต และเกิดประโยชน์ต่อประชาชนส่วนรวม	3.59	0.892	มาก	4
5. ประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี	3.67	0.781	มาก	1
ปัจจัยภายนอกองค์กร				
6. นโยบายของรัฐหรือการกระจายอำนาจให้แก่ อปท. (การมอบอำนาจให้ องค์การบริหารส่วนตำบลอย่างเบ็ดเสร็จ ทำให้การใช้จ่ายงบประมาณของ องค์การบริหารส่วนตำบล มีความคุ้มค่า)	3.44	0.895	ปานกลาง	7
7.ภารกิจด้านการให้เงินอุดหนุนหน่วยงานอื่น ทำให้การจัดสรรงบประมาณด้านการพัฒนาพื้นที่ด้านต่างๆลดลง	3.57	0.886	มาก	5
ค่าเฉลี่ยรวม	3.58		มาก	

ผลจากการศึกษากลุ่มตัวอย่างสรุปได้ว่า ปัจจัยมีผลต่อการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58) ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้

ข้อ 1. แสดงถึงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับนโยบายของคณะผู้บริหารกับการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อพัฒนาพื้นที่ในเขตรับผิดชอบ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.753 ตรงกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในอันดับที่ 1 ดังนั้นแสดงว่า นโยบายของคณะผู้บริหารภายในองค์กรมีผลต่อการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อพัฒนาพื้นที่ในเขตรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก

ข้อ 2. แสดงถึงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับจำนวนพนักงาน,เจ้าหน้าที่ในองค์กร (การมีพนักงานเจ้าหน้าที่จำนวนมาก ส่งผลต่อการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาด้านต่างๆ ลดลง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.826 โดยตรงกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในอันดับที่ 6 ดังนั้นแสดงว่า จำนวนพนักงาน,เจ้าหน้าที่ในองค์กร (การมีพนักงานเจ้าหน้าที่จำนวนมาก ส่งผลต่อการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาด้านต่างๆ ลดลง มีผลต่อการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล อยู่ในระดับมาก

ข้อ 3. แสดงถึงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับคุณธรรม/จริยธรรมของคณะผู้บริหาร (คณะผู้บริหารปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส สุจริต และเกิดประโยชน์ต่อประชาชนส่วนรวม) ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.937 ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในลำดับที่ 3 ดังนั้นแสดงว่า คุณธรรม/จริยธรรมของคณะผู้บริหาร(คณะผู้บริหารปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส สุจริต และเกิดประโยชน์ต่อประชาชนส่วนรวม) มีผลต่อการใช้จ่ายงบประมาณ อยู่ในระดับมาก

ข้อ 4. แสดงถึงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับคุณธรรม/จริยธรรมของพนักงาน,เจ้าหน้าที่ (พนักงาน,เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส สุจริต และเกิดประโยชน์ต่อประชาชนส่วนรวม) ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.892 ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในลำดับที่ 4 ดังนั้นแสดงว่า คุณธรรม/จริยธรรมของพนักงาน,เจ้าหน้าที่ (พนักงาน,เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส สุจริต และเกิดประโยชน์ต่อประชาชนส่วนรวม) มีผลต่อการใช้จ่ายงบประมาณ อยู่ในระดับมาก

ข้อ 5. แสดงถึงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.781 ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในลำดับที่ 1 ดังนั้นแสดงว่า ประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานีมีผลต่อการใช้จ่ายงบประมาณ อยู่ในระดับมาก

ข้อ 6. แสดงถึงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับนโยบายของรัฐหรือการกระจายอำนาจให้แก่ อปท. (การมอบอำนาจให้องค์การบริหารส่วนตำบล อย่างเบ็ดเสร็จทำให้การใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล มีความฟุ่มเฟือย) ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.895 ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในลำดับที่ 7 ดังนั้นแสดงว่า นโยบายของรัฐหรือการกระจายอำนาจให้แก่ อปท. (การมอบอำนาจให้องค์การบริหารส่วนตำบลอย่างเบ็ดเสร็จทำให้การใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความฟุ่มเฟือย) อยู่ในระดับปานกลาง

ข้อ 7. แสดงถึงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการปฏิบัติงานการให้เงินอุดหนุนหน่วยงานอื่น ทำให้การจัดสรรงบประมาณด้านการพัฒนาพื้นที่ด้านต่างๆ ลดลง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.886 โดยตรงกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในลำดับที่ 5 ดังนั้นแสดงว่า การปฏิบัติงานการให้เงินอุดหนุนหน่วยงานอื่น ทำให้การจัดสรรงบประมาณด้านการพัฒนาพื้นที่ด้านต่างๆ ลดลง อยู่ในระดับมากผลจากการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับผลจากการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63) สามารถอธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้

สนธิ สุขมูลศิริ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบึงคำพร้อย กล่าวว่า ในทางการเมืองปัจจัยที่ต้องให้ความสำคัญคือการจัดสรรงบประมาณตามที่ได้หาเสียงไว้ และนำมากำหนดและผ่านสภา และลงไปตามพื้นที่เป็นพันธะสัญญาที่ได้ตกลงไว้กับประชาชน โดยในบางครั้งอาจเกิดขึ้นจากความเดือดร้อนจริงๆ ที่ได้รับเรื่องไว้เมื่อก่อนหาเสียง

เพ็ญญา ยั่งยืน เจ้าหน้าที่ประจำกองทะเบียน อำเภอลำลูกกา กล่าวว่า การใช้จ่ายงบประมาณปัจจัยภายในและภายนอกมีความสำคัญต่อการบริหารทั้งสิ้น ผู้บริหารจะต้องจัดสรรอย่างเป็นธรรม ภายใต้กฎหมาย ไม่จัดสรรเพื่อพวกพ้องตนเอง ต้องให้ทั่วถึงและโปร่งใส คำนึงถึง มีประสิทธิภาพ

สรุป สรุปเป็นประเด็นจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการใช้จ่ายงบประมาณคณะผู้บริหารภายในองค์กรมีผลต่อการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อพัฒนาพื้นที่ในเขตรับผิดชอบ การจัดสรรงบประมาณต้องสัมพันธ์กับการมีพนักงานเจ้าหน้าที่จำนวนมาก ส่งผลต่อการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาด้านต่างๆ ลดลง คณะผู้บริหารปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส สุจริต และเกิดประโยชน์ต่อประชาชนส่วนรวม ต้องให้ความสำคัญประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ในพื้นที่ ต้องระมัดระวัง การมอบอำนาจให้องค์การบริหารส่วนตำบล อย่างเบ็ดเสร็จทำให้การใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล มีความฟุ่มเฟือย การปฏิบัติงานการให้เงินอุดหนุนหน่วยงานอื่น ทำให้การจัดสรรงบประมาณด้านการพัฒนาพื้นที่ด้านต่างๆ ลดลง ในทางการเมืองปัจจัยที่ต้องให้ความสำคัญคือการจัดสรรงบประมาณตามที่ได้หาเสียงไว้ และนำมากำหนดและผ่านสภา และลงไปตามพื้นที่เป็นพันธะสัญญาที่ได้ตกลงไว้กับประชาชน การใช้จ่ายงบประมาณปัจจัยภายในและภายนอกมีความสำคัญต่อการบริหาร ผู้บริหารจะต้องจัดสรรอย่างเป็นธรรม ภายใต้กฎหมาย โปร่งใส คำนึงถึง มีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

1.งบประมาณมีความจำเป็นสำหรับผู้บริหาร งบประมาณของอปท.ทุกระดับ จะมีใน 3 ส่วน งบประมาณผูกพัน งบที่จัดสรรตามนโยบาย Rakchatcharoen, K.(2014).ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงงบประมาณประเทศ มีสัดส่วนการใช้จ่ายงบประมาณไปกับการบริการ ชุมชนและสังคม สูงที่สุดในทุกปีงบประมาณ การบริหารงานยึดโยงกับงบประมาณ โดยรัฐบาลควรพิจารณาเพื่อปรับนโยบายด้านงบประมาณ โดยทบทวนการใช้จ่ายงบประมาณในด้านที่ไม่ก่อให้เกิดความคุ้มค่า และเปรียบเทียบผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้จ่ายงบประมาณผ่านงานด้านต่างๆโดยกำหนดวัตถุประสงค์ที่มีความชัดเจนเพื่อให้การใช้จ่ายงบประมาณเกิดประสิทธิผลสูงสุด และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ การวิจัยจึงควรมุ่งเน้นไปที่ผลของงบประมาณในด้านต่างๆ หน้าที่ของผู้บริหารคือการสื่อสารต่อประชาชนต่อการนำงบประมาณมาใช้จ่ายให้เกิดความคุ้มค่าให้มี

ความโปร่งใส การจัดสรรงบประมาณต้องทันต่อเหตุการณ์และความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชน ประชาชนรับรู้ถึงความต้องการใช้จ่ายเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของตนเองแต่อาจไม่เข้าใจกระบวนการในบางครั้งอาจถูกมองไม่ทันอกทันใจ Theppanya, P. (2018). ระบุว่าปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปรับปรุงโครงสร้างสำนักงานงบประมาณ โดย จัดตั้งสำนักงานงบประมาณส่วนจังหวัด มีอำนาจหน้าที่เพื่อรองรับการบูรณาการให้เป็นไปตามนโยบายรัฐบาล กระทรวง/กรม ยุทธศาสตร์และแผนจังหวัด และพัฒนาข้าราชการของสำนักงานงบประมาณส่วนจังหวัด และของ กระทรวง/กรมที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจในบทบาทและขอบเขตอำนาจหน้าที่เพื่อประสานความร่วมมือในการบริหาร งบประมาณให้เป็นไปตามนโยบายรัฐบาล

2.ปัจจัยมีผลต่อการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้จ่ายงบประมาณคณะผู้บริหารภายในองค์กรมีผลต่อการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อพัฒนาพื้นที่ในเขตรับผิดชอบ การจัดสรรงบประมาณต้องสัมพันธ์กับการมีพนักงานเจ้าหน้าที่จำนวนมาก ส่งผลต่อการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาด้านต่างๆ ลดลง คณะผู้บริหารปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส สุจริต และเกิดประโยชน์ต่อประชาชนส่วนรวม ต้องให้ความสำคัญประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ในพื้นที่ ต้องระมัดระวัง การมอบอำนาจให้องค์การบริหารส่วนตำบล อย่างเบ็ดเสร็จทำให้การใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล มีความฟุ่มเฟือย สอดคล้องกับ Flowers Geraldo Emmanuel, (2010) ได้ศึกษาการประเมินหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพในการ ใช้ระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานในรัฐพลอริดา ผลการวิจัยพบว่า นโยบายและภาวะผู้นำของหน่วยงานที่ดี จะส่งผลให้หน่วยงานประสบความสำเร็จบนพื้นฐานของข้อมูลที่ดี การกีดกันการให้เงินอุดหนุนหน่วยงานอื่น ทำให้การจัดสรรงบประมาณด้านการพัฒนาพื้นที่ด้านต่างๆ ลดลง ในทางการเมืองปัจจัยที่ต้องให้ความสำคัญคือการจัดสรรงบประมาณตามที่ได้หาเสียงไว้ และนำมากำหนดและผ่านสภา และลงไปตามพื้นที่เป็นพันธะสัญญาที่ได้ตกลงไว้กับประชาชน การใช้จ่ายงบประมาณปัจจัยภายในและภายนอกมีความสำคัญต่อการบริหาร ผู้บริหารจะต้องจัดสรรอย่างเป็นธรรมภายใต้กฎหมาย โปร่งใส คุ่มค่า มีประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tongchin K.(2009).ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารงาน ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร Chitrachot, S. et al (2018) กล่าวว่าข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล มากที่สุดในประเด็น ผู้บริหารทุกท่านได้ควรนำหลักธรรมาภิบาลมาบริหารงบประมาณ โรงเรียนทุกโรงเรียนจะมีการพัฒนาที่เจริญยิ่งขึ้นไป รองลงมาในประเด็น ต้องสำรวจความถนัดและความสนใจของบุคลากร แล้วจึงมอบหมายงาน ประเด็น บุคลากรทุกคนในโรงเรียนต้องทำงานและรับทราบการดำเนินการเบิกจ่ายงบประมาณในโครงการต่างๆ ประเด็นควรเพิ่มการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลให้มาก/การให้ความรู้เรื่องหลักธรรมาภิบาล ประเด็นควรนำข้อเสนอแนะมาร่วมพิจารณาหาผลดี ผลเสียในการดำเนินงาน และประเด็น ควรสังเกตพฤติกรรมของบุคลากรด้วยตนเองมากกว่าฟังจากคำบอกเล่า สอดคล้องกับ Leungthaveophon, T. (2008).การบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลได้แก่หลักคุณธรรม หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม หลักนิติธรรม หลักความคุ้มค่า และหลักความโปร่งใส

การเปรียบเทียบการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานีได้พบองค์ความรู้ใหม่ การจัดสรรงบประมาณผู้บริหารปฏิบัติงานต้องโปร่งใส คุ่มค่า มีประสิทธิภาพ การจัดสรรต้องเกิดประโยชน์ต่อประชาชนส่วนรวมการจัดเก็บรายได้ในพื้นที่ต้องมีประสิทธิภาพ จัดสรรอย่างเป็นธรรม ภายใต้กฎหมาย

ภาพที่ 1 แสดงการจัดสรรงบประมาณของผู้บริหารที่ดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบล ควรให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ข้อมูลการบริหารงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อนำไปสู่ความโปร่งใส และตรวจสอบได้ตามหลักธรรมาภิบาล และเพื่อเป็นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนให้เข้ามามีส่วนในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบการดำเนินงานเพื่อให้การใช้จ่ายเกิดความคุ้มค่าแก่ประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง

2. ด้านนโยบาย คณะผู้บริหาร,พนักงาน,เจ้าหน้าที่ ในองค์กร ควรศึกษากฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยวิธีการงบประมาณ พ.ศ.2541 เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำและการบริหารงบประมาณ ที่สำคัญคือ มีการตรวจสอบ ประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งประชาสัมพันธ์การดำเนินงานให้ประชาชนในพื้นที่ได้ทราบอย่างทั่วถึง

References

Chitrachot, S. et al (2018). Guidelines for budget management according to good governance principles. for educational institutions to expand opportunities in Khlong Luang District Pathum Thani Province, *Journal of Perspective Education*, (1) 81-93

- Geraldo, Emmanuel Flowers. (1999). “*An Evaluation of the Effect of Agency Conditions on the Implementation of Florida’s Performance – Based Program Budgeting*,” Dissertation Abstracts International. 16 : 45 – A
- Leungthaveephon, T. (2008). *Administration in accordance with good governance of educational institution administrators under the Office of Nakhon Sawan Educational Service Area, District 3*. Master of Education Thesis. Graduate School : Thepsatri Rajabhat University
- Office of the Civil Service Commission, (2000). *Handbook on the creation of civil affairs management system. and good society 2003*. Bangkok: PA Living.
- Phonkanung W. & Jaroenjitt R.(2019). Problems with budget spending of the Subdistrict Administrative Organization. Case Study of Prasat Subdistrict Administrative Organization Huai Thap Than District Sisaket Province, *Journal of Philosophical Vision* 24(1)10-17
- Poolsiri N.& Soompong, S. (2001). Budget Allocation Process of the Narathiwat Provincial Administrative Organization, *Princess of Naradhiwas University Journal* 5(3) 122-131
- Rakchatcharoen, K.(2014). The use of the national budget under the nature of public services: a study of the budget 2001-2010, *Srinakharinwirot Research and Development Journal*. (Humanities and Social Sciences) 6 (11) 14-23
- Ritthitham W.&Bamrungta, W.(2021). Subdistrict Administrative Organization: General Context, Problem Conditions and Ideas That Should Be Reformed, *Journal of MCU Nakhondhat*8(5),1-16.
- Sajpanroj. N. (1996). *Preparation, approval and administration of the national budget: theory. and practice*. Bangkok: Bophit Publishing
- Tokrasi T. (2013). Notes on the dissolution of the Provincial Administrative Organization in Thailand, *Nittaphat Nida Law Journal* 9(1)72
- Tongchin K.(2009).*Budget management with a focus on results related to the effectiveness of academic administration of basic educational institutions. Under the Phetchaburi Educational Service Area Office, District 2*. Master of Education Thesis Faculty of Education, Phetchaburi Rajabhat University.
- Theppanya, P. (2018). The development of planning and budgeting models. in an integrated manner that supports the implementation of government policies, *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 11(1), 1-15

**กระบวนทัศน์การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่
ของสำนักงานคุมประพฤติสามจังหวัดชายแดนใต้**
**NEW PUBLIC MANAGEMENT PARADIGM IN THE OFFICE
OF PROBATION IN THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES**

นิวัต เอี่ยมเที่ยง¹ และสีบพงศ์ สุขสม
Nivat lamtiang and Suebpong Suksom
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
Western University, Thailand
Email: lamtiang_2515@hotmail.com¹

Received 20 August 2022; Revised 28 August 2023; Accepted 29 August 2023.

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสำรวจกระบวนทัศน์การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ 3) เพื่อพัฒนากระบวนทัศน์การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ การวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 22 ท่าน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลและการจัดเตรียมฐานข้อมูลเพื่อให้สามารถนำไปใช้โดยใช้วิธีการหลากหลายเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับผลการวิจัยในครั้งนี้

ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ผู้บริหารสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ 1) มีรูปแบบการบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติดำเนินการสอดคล้องตามแนวคิดของอองรี ฟาโยล 2) ความคิดเห็นต่อกระบวนทัศน์การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามแนวคิดของออสบอร์นและเกเบลอร์ ในลักษณะที่เห็นด้วยและปัจจุบันมีกระบวนทัศน์การบริหารจัดการภาครัฐของสำนักงานคุมประพฤติที่สอดคล้องตามแนวคิดดังกล่าว 3) หลักคิดที่ใช้ในการพิจารณากระบวนทัศน์มี 4 มิติ คือ มิติด้านองค์การและบุคลากร มิติด้านภาวะแวดล้อม มิติด้านผู้รับบริการ และมิติด้านการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล ในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ผู้บริหารสำนักงานและผู้ปฏิบัติงานมีความเห็นว่า ทั้ง 7 องค์ประกอบรอบ ตามแนวคิด 7'S ของแมคคินซี มีผลต่อการบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ แต่ทั้งนี้จะให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านรูปแบบการบริหารจัดการและด้านการบริหารบุคคลเป็นสำคัญ แนวทางการพัฒนากระบวนทัศน์การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้สามารถแบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นศึกษา รวบรวมข้อมูล โดยยึดหลักสัปปริสธรรม 7 และหลักธรรมาภิบาล 10 ขั้นกำหนดกระบวนทัศน์ เน้นการผสมผสานการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์ ขั้นกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการตามแนวพุทธวิถีการบริหาร “POSDC” และขั้นการประเมินเพื่อพัฒนา ประเมินตามองค์ประกอบ 7'S ของแมคคินซี

คำสำคัญ: กระบวนทัศน์; การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่; สำนักงานคุมประพฤติ

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to explore the new public management paradigm of the Probation Office in 3 southern border provinces; 2) To study the factors affecting the new public management of the Probation Office in 3 southern border provinces. under 3) to develop a new public management paradigm of the Office of Probation in 3 Southern Border Provinces.

This research **was** qualitative research. It is a study method for finding new knowledge from the point of view of the key informants and the researcher studied from the documents. In-depth interviews with 22 informants were conducted by analyzing the data and preparing a database so that it could be used by using a variety of methods to collect data for the results of this research. The results of this research revealed that executives of the Probation Office in 3 southern border provinces 1) had a model of probation office management that was consistent with Henri Fayol's concept. 2) Osborne and Gebler's conceptual new state, in an agreed manner, and the current probation office's public administration paradigm in line with that idea. 3) There are 4 dimensions of the concept used in the paradigm consideration: organizational and personnel dimensions; environmental dimension Service recipient dimension and the dimensions of compliance with the principles of good governance. As for the factors affecting the management of the Probation Office in the three southern border provinces. Probation office executives and practitioners agree that these seven elements complement McKinsey's 7'S concept. Affects the management of the probation office in 3 southern border provinces However, the importance of management style and personnel management factors will be emphasized. The new public management paradigm development approach of the Probation Office 3 in the Southern Border Provinces can be divided into 4 steps, namely, the study stage, collecting information based on the sappuris dhamma and the good governance. Emphasis on the integration of new public management with Buddhist management. The process of determining the management model according to the Buddhist method of management "POSDC" and the evaluation stage for development assessed according to McKinsey's 7'S component.

Keywords: Paradigm; New Public Management; Probation Office

บทนำ

ทั่วโลกต่างเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ ในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกผันทางเทคโนโลยีจนกระทั่งมีการพูดถึง “การปฏิวัติอุตสาหกรรมระลอกที่ 4” ว่าทำให้องค์การทั้งภาครัฐและเอกชนต้องปรับตัวขนานใหญ่ เนื่องจากรูปแบบในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากซึ่งลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ และมีแนวโน้มที่จะขยายไปอย่างกว้างขวาง กระบวนทัศน์การบริหารจัดการในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับยุคและสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นด้วยเช่นกัน ซึ่งการบริหารจัดการในยุคศตวรรษที่ 21 นี้

ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับองค์ประกอบหลัก 3 ประการ อันได้แก่ การบริหารระบบ (System) การหล่อเลี้ยงผู้คน (Human) และการตอบสนองต่อสถานการณ์ (Situation) ซึ่งมีความผันแปรและไม่แน่นอน ได้อย่างเหมาะสมและทันที่

องค์การในประเทศไทยก็เช่นเดียวกันก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในยุคศตวรรษที่ 21 ทั้งในส่วนของภาคเอกชนและภาครัฐ โดยเฉพาะภาครัฐนั้นการปฏิรูประบบราชการเป็นงานสำคัญของประเทศ ซึ่งรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยได้ให้ความสนใจและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะปัจจุบันที่ประเทศกำลังพัฒนาสู่ความเป็นสากล การปฏิรูประบบราชการนับเป็นภารกิจที่รัฐบาลต้องดำเนินการให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน เพื่อยกระดับขีดความสามารถและสร้างประสิทธิภาพโดยรวมของหน่วยงานราชการ นำบริการที่ดีมีคุณภาพมาสู่ประชาชน ปรับเปลี่ยน รูปแบบการบริหารราชการให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของส่วนรวมและการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนและสังคมต่อระบอบราชการ การปรับบทบาท ภารกิจและโครงสร้างส่วนราชการเป็นกระบวนการหนึ่งของการปฏิรูประบบราชการ เพื่อทบทวนและจัดการกิจของหน่วยงานภาครัฐให้มีความเหมาะสม ขจัดความซ้ำซ้อนและเป็นเอกภาพ มีผู้รับผิดชอบชัดเจน สอดรับกับแนวนโยบายของรัฐบาลและสถานการณ์ที่เป็นอยู่ การปรับบทบาท ภารกิจและโครงสร้างส่วนราชการใหม่นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ชัดเจนของการปฏิรูประบบราชการ ซึ่งยังมีกระบวนการและภารกิจอีกหลากหลายที่จะต้องดำเนินการต่อไป เพื่อให้ระบบราชการสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จากปัญหาของการระบบราชการที่มีอายุยาวนานและมีการเปลี่ยนแปลงแบบช้า ๆ ระบบราชการไทยจึงมีปัญหาที่สั่งสมไว้มาก ซึ่ง ศศิพันธุ์ จันทวงศ์ (2014) กล่าวไว้ว่า ปัญหาที่สำคัญของระบบราชการไทย มีดังนี้ (1) ปัญหาเรื่องการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (2) ปัญหาเรื่องขนาดของระบบราชการไทย (3) ปัญหาเรื่องประสิทธิภาพในการบริหารราชการ (4) ปัญหาการบริหารงานแบบรวมศูนย์อำนาจ (5) ปัญหาโครงสร้างส่วนราชการที่ไม่คล่องตัว (6) ปัญหาภาวะเปื้อน เทคโนโลยีและวิธีปฏิบัติงานไม่ทันสมัย (7) ปัญหากำลังคนภาครัฐไม่มีคุณภาพ (8) ปัญหาค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ไม่เหมาะสม และ (9) ปัญหาทัศนคติและค่านิยมดั้งเดิม ดังนั้นคุณสมบัติหลักขององค์การภาครัฐและข้าราชการแห่งอนาคตจึงต้องประกอบไปด้วยคุณสมบัติสำคัญ คือ มีนวัตกรรมการทำงาน มีความสามารถในการทำงานเชิงสร้างสรรค์ มีแนวคิดและรูปแบบการทำงานบริการ และทำให้มีผลกระทบที่ดีในวงกว้าง มีความคล่องตัว ตอบสนองการเปลี่ยนแปลง สามารถปรับเปลี่ยนการทำงานได้ตามสถานการณ์ มีการบริหารจัดการต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถทำงานร่วมกันข้ามหน่วยงาน ข้ามประเทศ สามารถทำงานแบบเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ได้ มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติการและผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น และมีความน่าเชื่อถือและสามารถไว้วางใจได้

กระแสการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management : NPM) ถือเป็นปรัชญาการบริหารจัดการที่ภาครัฐนำมาใช้เพื่อสร้างระบบการบริหารจัดการภาครัฐให้มีความทันสมัยยิ่งขึ้น ซึ่งการเกิดขึ้นของแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ในหลาย ๆ ประเทศเพื่อต้องการสร้างหน่วยงานให้มีการขับเคลื่อนด้วยพันธกิจ มีการกระจายอำนาจ มีลักษณะที่ยืดหยุ่น มีการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ความต้องการที่จะให้หน่วยงานเป็นไปในแนวทางดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในฐานะผู้รับบริการสาธารณะได้อย่างครอบคลุม สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น (Sompong Kesanuch et al. 2017 : 127) และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (Wattanachai Suebsiribut and Suebphong Suksom.2021) ด้านข้อมูลส่วนบุคคล สังคมไทยยังคง มีความละเอียดอ่อนในด้านการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเพราะเกิดจากความ

ไม่เชื่อมั่นในระบบของ หน่วยงานภาครัฐว่าจะสามารถมีการบริหารจัดการข้อมูลไม่ให้รั่วไหลได้มากนักน้อยเพียงใด ดังนั้น ภาครัฐ จะต้องมีการจัดการการรักษาความปลอดภัย ด้านข้อมูลให้กับประชาชนจนเป็นที่ยอมรับได้ และ ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (Natphimon Chatnitikul and Somdet Mungmuang 2020.) องค์ประกอบ ด้านนโยบายภาครัฐ ด้านงบประมาณมีข้อจำกัดเรื่องการจัดงบประมาณให้ครอบคลุมถึงสหกรณ์นอกภาคเกษตร ด้านบุคลากรมีจำนวนไม่เพียงพอต่อการกำกับดูแลสหกรณ์ทั่วประเทศ ด้านกฎระเบียบมีความล้าหลังไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน.และยังสอดคล้องกับ การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว กรณีศึกษา จังหวัด เชียงราย (Somdej Mungmuang 2014) ศึกษา.แนวทางในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวที่มีประสิทธิภาพ. พบว่า การขาดแคลนแรงงานที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารสถานประกอบการการจ้างแรงงานต่างด้าวและผู้บริหารสถานประกอบการมีความพึงพอใจต่อแรงงานไทยมากกว่าแรงงานต่างด้าว

หน่วยงานในส่วนของการบริหารยุทธธรรมก็เช่นเดียวกันที่ต้องมีการปรับกระบวนการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งความเปลี่ยนแปลงของโลก ในตอนนี้มีอัตราเร่งที่สูงมากสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ในอดีตเป็นไปได้ แต่ระบบกฎหมายเป็นแนวอนุรักษ์นิยมซึ่งจะเปลี่ยนแปลงช้ากว่าโลก และกระบวนการยุทธธรรมซึ่งขึ้นกับระบบกฎหมายจะเปลี่ยนแปลงช้ากว่าอีก ซึ่งอาจไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคดิจิทัล ดังนั้น ในฐานะที่สำนักงานคุมประพฤติซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งในสังกัด กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรมที่ดำเนินงานที่เกี่ยวกับความยุติธรรมจึงจำเป็นต้องมีรูปแบบ การดำเนินงานที่เอื้อและสอดคล้องกับบริบทในพื้นที่แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งความยุติธรรม การศึกษากระบวนการบริหารจัดการเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้เข้าใจรูปแบบวิธีคิด กรอบคิด แนวปฏิบัติ ภายในกรอบเพื่อให้เกิด ความสำเร็จ รวมไปถึงการวัดความสำเร็จนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษา “กระบวนการจัดการบริหารจัดการภาครัฐ แนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้” เพื่อสำรวจกระบวนการจัดการบริหารจัดการภาครัฐ แนวใหม่ ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ และแนวทางการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อสำรวจกระบวนการจัดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้
- 3) เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

- 1) ด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 22 คน โดยแบ่งเป็นระดับผู้บริหาร จำนวน 3 คน ผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 11 คน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 8 คน

2) ด้านเนื้อหา ได้แก่ กระบวนทัศน์การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ตามแนวคิดของออสบอร์น (David Osborne) และเกเบิลอร์ (Ted Gaebler) การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ตามองค์ประกอบ 7'S แมคเคนซี (McKinsey) และแนวทางการพัฒนากระบวนทัศน์การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้

3) ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ทำการบันทึกเสียงด้วยเครื่องบันทึกข้อมูลและการจดบันทึกการสัมภาษณ์

4) ด้านการเก็บข้อมูล คือ รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Keys Informant) แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ องค์ประกอบที่ 1 ได้แก่ คำถามหลัก (Main Questions) สำหรับประเด็นหลักของงานวิจัย องค์ประกอบที่ 2 ได้แก่ คำถามเพื่อขอทราบรายละเอียดและความชัดเจน (Probes) ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และองค์ประกอบที่ 3 ได้แก่ คำถามเพื่อติดตามประเด็นที่เกี่ยวข้อง (follow –up Questions) วิธีการเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ผู้วิจัยได้คำนึงถึงความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยเน้นให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นการเลือกอย่างเจาะจงโดยคำนึงถึงจุดหมายสำคัญในการวิจัยเป็นหลักและเป็นการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษาในระดับเชิงลึก (Information – Rich Cases)

5) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การลดทอนและกลั่นกรองข้อมูล (Data Reduction) การแสดงและพรรณนาข้อมูล (Data display and Description) และ การหาข้อสรุปและตรวจสอบผลการวิจัย (Conclusion and Verification)

ผลการวิจัย

การศึกษากระบวนทัศน์การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ พบว่า

1) มีรายละเอียดการดำเนินงานการบริหารจัดการภาครัฐตามแนวคิดของเฮนรีฟาโยล ด้านการบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม กำกับ ติดตาม รายงานคล้ายกัน ส่วนรูปแบบการวางแผน และการจัดองค์การจะมีความแตกต่างกัน

2) ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามแนวคิดของออสบอร์นและเกเบิลอร์ ในลักษณะที่เห็นว่าดีและเหมาะสมทั้ง 10 ด้าน โดยมองว่า (1) ภาครัฐควรมีการทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงมากกว่าให้ระบบราชการลงมือทำงานเอง (2) ให้ชุมชนเป็นเจ้าของและมอบอำนาจให้กับประชาชนไปดำเนินการเองมากกว่าที่จะเป็นกลไกที่คอยให้บริการแต่อย่างเดียว (3) มีลักษณะของการแข่งขันการให้บริการสาธารณะ (4) เป็นระบบที่ขับเคลื่อนด้วยภารกิจมากกว่าขับเคลื่อนด้วยกฎระเบียบ (5) ให้ความสำคัญต่อผลของการปฏิบัติงานมากกว่าสนใจถึงปัจจัยนำเข้า (6) มุ่งสนองตอบต่อการเรียกร้องของลูกค้ามากกว่าที่จะสนองตอบต่อความต้องการของตัวระบบราชการและข้าราชการเอง (7) ดำเนินงานในลักษณะที่เป็นแบบรัฐวิสาหกิจมุ่งการแสวงหารายได้มากกว่าการใช้จ่าย (8) มีการเฝ้าระวังล่วงหน้า ป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิด (9) มีการกระจายอำนาจจากข้างบนลงล่างตามลำดับชั้น เน้นการมีส่วนร่วมและทำงานเป็นทีม (10) ปรับเปลี่ยนไปตามกลไกของตลาด แต่จะมี 2 ด้านที่มองว่าหากนำมาใช้กับสำนักงานคุมประพฤติอาจจะนำมาใช้ได้กับบางภารกิจ คือ (1) ด้านการให้ความสำคัญต่อผลการปฏิบัติงานมากกว่าสนใจถึงปัจจัยนำเข้าทางการบริหารและขั้นตอนการทำงาน โดยมองมองว่างานที่ไม่สามารถนำหลักการดังกล่าวมาใช้ได้จะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสืบเสาะหรือแสวงหาข้อเท็จจริง (2) ด้านการดำเนินงานในลักษณะที่เป็นแบบรัฐวิสาหกิจมุ่งการแสวงหารายได้มากกว่าการใช้จ่าย โดยมองว่างานคุมประพฤติเป็นงานที่จะดำเนินการในลักษณะดังกล่าวได้ค่อนข้างยาก เพราะภารกิจของคุมประพฤติจะเป็นภารกิจที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเป็นส่วนใหญ่

3) ใช้หลักการหรือแนวคิดในการกำหนดกระบวนการขั้นตอนการบริหารจัดการภาครัฐสำนักงานคุมประพฤติ ดังนี้ (1) พิจารณาในส่วนของความรู้ ความสามารถ ความพร้อม ศักยภาพของบุคลากร รวมถึงอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ กล่าวคือ การกำหนดกระบวนการขั้นตอนการบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ของผู้บริหารสำนักงานคุมประพฤตินั้น ผู้บริหารสำนักงานคุมประพฤติจะมีการนำข้อมูลเกี่ยวกับ “บุคลากร” ด้านความรู้ ความสามารถ ความพร้อม และ ศักยภาพ กับข้อมูลเกี่ยวกับ “องค์การ” ด้านอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ มาใช้เป็นฐานประกอบการกำหนดกระบวนการขั้นตอนการบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ (2) พิจารณาในส่วนบริบทของพื้นที่ สถานการณ์ สภาพแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมในพื้นที่ว่ามีลักษณะอย่างไร ปัจจุบันมีสถานการณ์อย่างไร ช่วงเวลาใดที่จะดำเนินการอะไร กล่าวคือ การกำหนดกระบวนการขั้นตอนการบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้นั้น ผู้บริหารสำนักงานคุมประพฤติจะมีการนำข้อมูลเกี่ยวกับ “ภาวะแวดล้อม” ด้านบริบทของพื้นที่ สถานการณ์ สภาพแวดล้อม ข้อมูลเกี่ยวกับ “ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม” มาใช้เป็นฐานในการประกอบการกำหนดกระบวนการขั้นตอนการบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ (3) พิจารณาในส่วนของผู้รับบริการว่าลักษณะของผู้รับบริการเป็นอย่างไร กล่าวคือ การกำหนดกระบวนการขั้นตอนการบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้นั้น ผู้บริหารสำนักงานคุมประพฤติจะมีการนำข้อมูลเกี่ยวกับ “ผู้รับบริการ” ด้านเพศ อายุ ฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา ภาษา อาชีพ ฯลฯ เป็นต้น มาใช้เป็นฐานในการประกอบการกำหนดกระบวนการขั้นตอนการบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ (4) พิจารณาในส่วนของการสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล กล่าวคือ การกำหนดกระบวนการขั้นตอนการบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้นั้น ผู้บริหารสำนักงานคุมประพฤติจะมีการนำข้อมูลเกี่ยวกับ “หลักธรรมาภิบาล” มาใช้เป็นฐานในการประกอบการกำหนดกระบวนการขั้นตอนการบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ พบว่า

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการตามแนวคิดของแมคคินซี มีผลต่อการบริหารจัดการ แต่จะให้ความสำคัญมากที่สุดกับการบริหารบุคคล เนื่องจากบุคลากรเป็นฟันเฟืองที่สำคัญมากที่สุดในเรื่องการบริหารจัดการ ส่วนผู้ปฏิบัติงานตามแนวคิดของแมคคินซี มีผลต่อการบริหารจัดการ แต่จะให้ความสำคัญมากที่สุดกับ 2 ด้าน คือ รูปแบบการบริหารและการบริหารบุคคล

การศึกษาการพัฒนากระบวนการขั้นตอนการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ

3 จังหวัดชายแดนใต้ พบว่า

1) ผลดำเนินงานตามกระบวนการขั้นตอนการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามแนวคิดของ ออสมบอร์น และเกเบิลอร์ มีผลการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน

2) แนวทางการพัฒนากระบวนการขั้นตอนการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ผนวกกับความคิดเห็นและข้อเสนอของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะให้ความสำคัญกับการบูรณาการกับทุกภาคส่วนในพื้นที่ กระจายการให้บริการสู่ชุมชน และให้การช่วยเหลือตามแนวทาง วิธีการที่เหมาะสมแต่ละราย โดยบุคลากรมีอาชีพที่ปฏิบัติงานตามมาตรฐาน

อภิปรายผล

จากการศึกษากระบวนการขั้นตอนการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ พบว่า

1) รูปแบบการบริหารจัดการภาครัฐของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ตามแนวคิดของ เฮนรี ฟาโยล สำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ มีรูปแบบการบริหารจัดการภาครัฐของสำนักงานคุม

ประพจน์ตามแนวคิดของเฮนรี ฟาโยล ซึ่งแนวคิดดังกล่าวประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม กำกับ ติดตาม และรายงานงาน หรือที่เรียกกันสั้น ๆ ว่า “POCCC” และรูปแบบการบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ด้านการควบคุม กำกับ ติดตาม และรายงาน จึงเป็นรูปแบบที่เหมาะสม โดยการนำแนวทางการควบคุม กำกับ ติดตาม และรายงาน กำหนดเป็นตัวชี้วัดรายบุคคลให้ครอบคลุมทั้งทางมิติปริมาณ คุณภาพ เวลา และค่าใช้จ่ายซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของทอรี่ (Tory 1997; Cited in Somchai Prawatsrichai, 2005: 27). พบว่า บทบาทของผู้บริหารจึงเป็นส่วนสำคัญในการนำองค์การไปสู่เป้าหมาย ซึ่งการบริหารจัดการตามแนวคิดของเฮนรี ฟาโยล หัวใจสำคัญ ก็คือ “ความเป็นเอกภาพ” (Unity) ตั้งแต่การมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน มีทิศทางเดียวกัน ไปจนถึงมีความสามัคคีกันมุ่งไปสู่ความสำเร็จ และสอดคล้องกับการศึกษาของ เพ็ชรภรณ์ ชัชวาลชาญชนกิจ (2014) พบว่า คุณลักษณะด้านการบริหารจัดการ มีความสำคัญในการเสริมสร้างและพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการโรงพยาบาล ซึ่งภาวะผู้นำในการบริหารจากการศึกษาของ ดวงตา ราชอาษา (2016) พบว่า ผู้นำที่เป็นคนกลางต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในกระบวนการทัศน์ใหม่ โดยมุ่งพัฒนาแก่นสำคัญ ประกอบด้วย ระบบคุณธรรม ระบบผลงาน และ ระบบสมรรถนะ โดยผู้นำองค์การที่เป็นคนกลางนั้น จะต้องประกอบไปด้วยบทบาทสำคัญ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ การมีการวางกลยุทธ์ การมีศักยภาพเพื่อนำการปรับเปลี่ยน มีความสามารถต่อการควบคุมตนเองและการใช้อำนาจแก่ผู้อื่น จากการศึกษาของ ชัยธวัช เนียมศิริ (2017) พบว่า ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุค Thailand 4.0 ที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย ความเป็นผู้นำ มีความรอบรู้ สื่อสารถ้อยจรัส โปร่งใส มีทัศนคติที่ดี ยึดหลักธรรมาภิบาล เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

2) ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามแนวคิดของออสบอร์นและเกเบิลอร์ ผู้บริหารหรือผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามแนวคิดของออสบอร์นและเกเบิลอร์ ในลักษณะที่เห็นว่าดีและเหมาะสมทั้ง 10 ด้าน โดยมองว่า (1) ภาครัฐควรมีการทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงมากกว่าให้ระบบราชการลงมือทำงานเอง (2) ให้ชุมชนเป็นเจ้าของและมอบอำนาจให้กับประชาชนไปดำเนินการเองมากกว่าที่จะเป็นกลไกที่คอยให้บริการแต่อย่างเดียว (3) มีลักษณะของการแข่งขันการให้บริการสาธารณะ (4) เป็นระบบที่ขับเคลื่อนด้วยภารกิจมากกว่าขับเคลื่อนด้วยกฎระเบียบ (5) ให้ความสำคัญต่อผลของการปฏิบัติงานมากกว่าสนใจถึงปัจจัยนำเข้าทางการบริหารงาน และขั้นตอนการทำงาน (6) มุ่งสนองตอบต่อการเรียกร้องของลูกค้ามากกว่าที่จะสนองตอบต่อความต้องการของตัวระบบราชการและข้าราชการเอง (7) ดำเนินงานในลักษณะที่เป็นแบบรัฐวิสาหกิจมุ่งการแสวงหารายได้มากกว่าการใช้จ่าย (8) มีการเฝ้าระวังล่วงหน้า ป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดในอนาคตมากกว่าที่จะคอยแก้ปัญหาเกิดขึ้นแล้วค่อยตามแก้ (9) มีการกระจายอำนาจจากข้างบนลงไปสู่ข้างล่างตามลำดับชั้น โดยเน้นให้ข้าราชการระดับปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการทำงานเป็นทีม (10) ปรับเปลี่ยนไปตามกลไกของตลาด และในปัจจุบันกรมคุมประพฤติได้มีการปรับรูปแบบการบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติทั่วประเทศให้เป็นไปในลักษณะที่เรียกว่า “คุมประพฤติเชิงพื้นที่” มี 2 ด้านที่มองว่าหากนำมาใช้กับสำนักงานคุมประพฤติอาจจะนำมาใช้ได้กับบางภารกิจ คือ (1) ด้านการให้ความสำคัญต่อผลการปฏิบัติงานมากกว่าสนใจถึงปัจจัยนำเข้าทางการบริหารและขั้นตอนการทำงาน โดยมองว่างานที่ไม่สามารถนำหลักการดังกล่าวมาใช้ได้จะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสืบเสาะหรือแสวงหาข้อเท็จจริง (2) ด้านการดำเนินงานในลักษณะที่เป็นแบบรัฐวิสาหกิจมุ่งการแสวงหารายได้มากกว่าการใช้จ่าย โดยมองว่างานคุมประพฤติเป็นงานที่จะดำเนินการในลักษณะดังกล่าวได้ค่อนข้างยาก เพราะภารกิจของคุมประพฤติจะเป็นภารกิจที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเป็นส่วนใหญ่ สอดคล้องกับทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลง (Transtheoretical Model: TTM) ถูกพัฒนาโดย Prochaska and DiClemente (1983) เป็นโมเดลที่ อธิบายความตั้งใจหรือความพร้อมของบุคคล

ที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองโดยเน้นที่ กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการตัดสินใจ (Decisional making) ของบุคคล พิชราวรรณ เจริญพันธุ์ (2015) ศึกษา เรื่อง กระบวนทัศน์การพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นของ ๗ หน่วยงาน บริหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี คนที่ 21 ของประเทศไทย พบว่า กระบวนทัศน์การพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นมีการพัฒนามาเป็นลำดับอันเกิดจากการสังสมประสบการณ์ ตลอดชีวิตการทำงาน ประสบการณ์ดังกล่าวนี้มาจาก 1) บรรยาภาศและบริบท การบริหารงานทางการเมืองในระดับประเทศตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และ 2) มืองค์ประกอบที่สำคัญ รวม 4 ประการคือ ความรู้ความสามารถ ความประพฤติ บุคลิกภาพและคุณสมบัติส่วนตัว สอดคล้องกับการศึกษาของ ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน และคณะ (2018) พบว่า การบริหารการพัฒนาเชิงพุทธตามหลักอริยสัจ 4 นำมาใช้ในกิจการการบริหารคณะสงฆ์ได้ตามยุคตามสมัยได้อย่างลงตัว

3) ผู้บริหารหรือผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ใช้หลักการหรือแนวคิดในการกำหนดกระบวนทัศน์การบริหารจัดการภาครัฐสำนักงานคุมประพฤติ โดย (1) ผู้บริหารสำนักงานคุมประพฤติจะมีการนำข้อมูล ด้านความรู้ ความสามารถ ความพร้อม และศักยภาพ กับข้อมูลเกี่ยวกับ “องค์การ” ด้านอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ มาใช้เป็นฐานประกอบการกำหนดกระบวนทัศน์การบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ (2) การกำหนดกระบวนทัศน์การบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ นั้น ผู้บริหารสำนักงานคุมประพฤติจะมีการนำข้อมูลเกี่ยวกับ ภาวะแวดล้อม ด้านบริบทของพื้นที่ สถานการณ์ สภาพแวดล้อม ข้อมูลเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม มาใช้เป็นฐานในการประกอบการกำหนดกระบวนทัศน์การบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ (3) ผู้บริหารสำนักงานคุมประพฤติจะมีการนำข้อมูลเกี่ยวกับผู้รับบริการ มาใช้เป็นฐานในการประกอบการกำหนดกระบวนทัศน์การบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ (4) นำหลักธรรมาภิบาล มาใช้เป็นฐานประกอบการกำหนดกระบวนทัศน์การบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระใบฎีกาวิชชัย จรณธัมโม และพระมหาประเวศ ปัญญาทิโป (2021) ที่กล่าวว่า การจัดการเชิงพุทธ เป็นภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมควรต้องมีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล กล่าวคือ การส่งเสริมให้เกิด การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันทางโลกและทางธรรม ได้อย่างเหมาะสมในฐานะเพื่อนร่วมงาน การจัดสวัสดิการ จะต้องมอง ถึงความสำคัญของผู้ที่เป็นคนดี เป็นผู้เสียสละให้กับองค์กรมากกว่าให้ความสำคัญไปที่คนเก่งที่มี บทบาท ตำแหน่งสูง ๆ เพราะในระบบองค์กรรัฐจะเห็นระบบชนชั้นมากมาย หากภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมไม่เห็นคุณค่า ของความดีของผู้ที่เสียสละตนเพื่อคนอื่น จะทำให้ผู้ที่เสียสละเกิดความท้อแท้ไม่อยากที่จะทำความดีต่อไป ซึ่งองค์การแนวพุทธจะอาศัยทั้งวัฒนธรรมพุทธและพุทธธรรมและจะเน้นหนักในด้านจิตใจมากกว่าและต้องอาศัยกัน และกันเป็นแนวทางจะเกิดผลดีมากกว่า การที่องค์การใด จะมีความมั่นคงได้นั้น ต้องมีคุณภาพของสมาชิก มีคุณธรรมของสมาชิก มีความสงบสุขของสมาชิก มีคุณภาพของผู้บริหาร มีคุณธรรมของผู้บริหาร มีความสงบสุขของ ผู้บริหาร มีหลักการบริหารการนำองค์การปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลให้องค์การดำรงคงอยู่เป็นเวลานาน สามารถ ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ค้ำค้ำกับทุนทรัพย์และแรงกายแรงใจที่ลงทุน พุทธธรรมมีแนวทางใน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยความเชื่อว่า ชีวิตคือการศึกษามีชีวิตอยู่ก็ต้องมีการศึกษาตลอดเวลา คนทุกคนที่ เกิดมาต้องได้รับการพัฒนา เมื่อพัฒนาแล้วจึงจะถือว่าเป็นสัตว์ประเสริฐอย่างแท้จริง

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3

จังหวัดชายแดนใต้ พบว่า

ปัจจัยทั้ง 7 ด้าน ประกอบด้วย กลยุทธ์ โครงสร้างองค์การ รูปแบบการบริหารจัดการ การบริหารบุคคล ระบบ ทักษะ และค่านิยมร่วมขององค์การ มีผลต่อการบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ เพราะสำนักงานคุมประพฤติจัดเป็นองค์กร ๆ หนึ่ง มีองค์ประกอบภายในที่สำคัญ 7 ประการซึ่ง

ต้องทำงานให้สัมพันธ์สอดคล้อง (Interconnected) และเสริมแรงซึ่งกันและกัน การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบตัวใดตัวหนึ่งจะกระทบต่อองค์ประกอบตัวอื่น ๆ ทั้งหมด จึงเป็นหน้าที่ที่ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบทั้งหลายให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนั้นแต่ทั้งนี้มุมมองในการให้ความสำคัญกับปัจจัยทั้ง 7 ด้านซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเวเบอร์ (Weber. 2008) ปีเตอร์ และวอเตอร์แมน (Peter and Waterman 2004 : 10-11) และ เสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์ (2017) ที่กล่าวว่า การบริหารโดยใช้แบบจำลอง 7'S ของแมคคินซี เป็นแบบที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ โดยเริ่มจากการกำหนด กลยุทธ์ การวางแผนนโยบาย การวางแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจนจะทำให้การออกแบบโครงสร้างถูกต้องมากขึ้น กลยุทธ์จะเป็นตัวกำหนดโครงสร้างองค์การ การจัดองค์การและการกระจายอำนาจโดยมีระบบควบคุม มีการใช้รูปแบบและวิธีดำเนินงานต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับลักษณะงาน เสริมสร้างการเป็นผู้นำและผู้นำที่ดีในการทำงาน การบริหารงานบุคคลและการปลูกฝังให้บุคลากรในองค์การพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งแต่ละปัจจัยแบบจำลอง 7'S ของแมคคินซีจะต้องเป็นไปอย่างสอดคล้องและสัมพันธ์กัน การเปลี่ยนแปลงปัจจัยต่าง ๆ ต้องเป็นไปพร้อม ๆ กัน องค์การที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีทักษะ ความรู้ ความชำนาญในการทำงาน และมีทัศนคติที่ดีต่อองค์การสร้างค่านิยมที่จะนำองค์การไปสู่เป้าหมายสูงสุดร่วมกัน ผลงานขององค์การย่อมจะเป็นงานที่มีประสิทธิภาพและได้งานที่มีผลสัมฤทธิ์สูงสุด นอกจากนี้ ปีเตอร์ และวอเตอร์แมน (Peter and Waterman. 2004) ยังพบอีกว่า ความสำเร็จในการดำเนินการขึ้นอยู่กับตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันหมดอย่างน้อย 7 ตัว ได้แก่ โครงสร้าง กลยุทธ์ คนหรือพนักงาน รูปแบบการบริหารจัดการ ระบบและวิธีการ ทักษะ และค่านิยมร่วม องค์การที่จะประสบความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีลักษณะการบริหาร 7 ประการ คือ (1) มีความฉับพลันอยู่ตลอดเวลา (2) มีการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารระดับสูง (3) มีบุคลากรที่สามารถสร้างสรรค์และสื่อสารวิสัยทัศน์ (4) มีการมอบอำนาจให้อย่างกว้างขวาง (5) มีการบริหารจัดการโดยมอบหน้าที่ให้เพื่อผลการปฏิบัติงานในระยะสั้นที่เป็นเลิศ (6) ตัดการติดต่อภายในระหว่างกันที่ไม่จำเป็นออก (7) มีวัฒนธรรมองค์การที่สามารถปรับตัวได้ จากปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ตามแนวคิด 7'S ของแมคคินซี ระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงานจะมีมุมมองเกี่ยวกับการให้ความสำคัญต่อปัจจัยทั้ง 7 ด้านที่แตกต่างกัน โดยผู้บริหารสำนักงานคุมประพฤติจะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านการบริหารบุคคลเป็นหลัก ส่วนผู้ปฏิบัติงานจะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านการบริหารบุคคลและรูปแบบการบริหารจัดการ แต่ทั้งนี้ทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานก็จะให้ความสำคัญกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องบุคคล กล่าวคือ การบริหารบุคคลและรูปแบบการบริหารจัดการ

จากการศึกษาพัฒนากระบวนการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ผลการศึกษาพบว่า

แนวทางการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ คือ จากการผลดำเนินงานตามกระบวนการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ตามแนวคิดของ ออสมบอร์นและเกบเลอร์ มีผลการดำเนินการงานไม่แตกต่างกันทั้ง 10 ด้าน ส่วนแนวทางการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ผนวกกับความคิดเห็นและข้อเสนอของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้นั้นจะให้ความสำคัญกับการบูรณาการกับทุกภาคส่วนในพื้นที่ กระจายการให้บริการสู่ชุมชน และให้การช่วยเหลือตามแนวทาง วิธีการที่เหมาะสมแต่ละราย โดยบุคลากรมีอาชีพที่ปฏิบัติงานตามมาตรฐาน จากแนวทางการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ จะเป็นการบริหารจัดการภาครัฐที่ให้ความสำคัญของการบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กัญญา วังศรี (2555)

เรื่อง กระบวนทัศน์ใหม่ : เครื่องมือในการทำงาน ที่กล่าวว่า แนวคิดในการพัฒนาแบบองค์รวมที่ใช้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนานี้ ประกอบด้วยคำสำคัญ 4 คำ คือ (1) ประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People - Centered) (2) สหวิชาการแบบองค์รวม (Holistic) (3) การมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) และ (4) การร่วมกันทำงาน (Collaboration) ซึ่งการใช้แนวคิดดังกล่าวในการพัฒนา ต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm) ในการทำงาน ดังนี้ (1) ประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People Centered) เปลี่ยนเป้าหมายของหน่วยงานให้เป็นการสนับสนุนเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของประชาชน (Department goals to support goals) (2) สหวิชาการแบบองค์รวม (Holistic) เปลี่ยนความเชื่อที่จะทำเป็นส่วน ๆ แล้วนำมาผสมผสานกัน ให้เป็นการนำความจริงทั้งหมดมาจัดการไปพร้อมกัน (Reality is whole and holistic) (3) การมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) เปลี่ยนการนำประชาชนมาร่วมกับโครงการ / กิจกรรมของหน่วยงานไปให้ประชาชนมีแผนการพัฒนาของเขา และหน่วยงานเข้าไปร่วมทำงาน (4) การร่วมกันทำงาน (Collaboration) เปลี่ยนการนำกิจกรรมที่หลากหลายของหลายหน่วยงานมาผสมผสานกันไปเป็นการค้นหาความคิดร่วมกัน และทำงานร่วมกันตั้งแต่ต้นให้บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์เดียวกัน (Common ground – Common goals)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ด้านกระบวนทัศน์การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ **ด้านปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่**ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ได้แก่ 1) มีกฎหมาย ระเบียบ ที่ชัดเจน 2) พัฒนาคุณภาพการให้บริการ 3) ดำเนินนโยบายของกรมศุลกากร 4) สื่อสารในกระบวนการทำงานด้วยความรวดเร็ว 5) บริหารทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพและมีความชำนาญสูง และ 6) บุคลากรและการเชื่อมโยงข้อมูล **ด้านการพัฒนากระบวนทัศน์การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่**ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ได้แก่ โมเดลใหม่สำหรับการดำเนินงานเพื่อการปรับกระบวนทัศน์การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 ขั้นศึกษาและรวบรวมข้อมูล (Study and collect data) ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกระบวนทัศน์การบริหารจัดการขั้นตอนที่ 3 จัดรูปแบบการบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติ 3 จังหวัดชายแดนใต้ (Setting and practice) ตามแนวคิด “POSDC” ขั้นตอนที่ 4 ขั้นการประเมินเพื่อพัฒนา (Evaluation for development) ตามองค์ประกอบ 7’S ของแมคเคนซี

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ ผู้บริหารหรือผู้อำนวยการควรมีระบบหรือฐานข้อมูลที่ครอบคลุมทุกมิติ และควรให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติคือ ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานควรมีการประชุมกันอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ให้ความสำคัญการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และวิเคราะห์องค์การอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปคือ การวิจัยในด้านความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ถอดบทเรียนและแนวปฏิบัติที่ดีและมีประสิทธิภาพ และวิจัยเปรียบเทียบระหว่างแนวคิดการบริหารจัดการเชิงพุทธกับการบริหารจัดการแนวคิดอื่นๆ

References

- Wangsri, K. (2012). The New Paradigm: Working Tools. from <https://www.gotoknow.org/>
- Niamsiri, C. (2017). Effective Leadership in the Thailand 4.0 Era: A Case Study of Khon Kaen Province. National Defense College National Defense Course, Class 60.

- Udomchoknamon, C. (2018). Buddhist Development Management. Journal of Humanities and Social Sciences. Ubon Ratchathani Rajabhat University. 9(2) (July - December.).
- Rachaasa, T. (2016). The role of leaders in the new paradigm. Praewa Kalasin Academic Journal. 3(2) (May – August 2016).
- Chatnitikul, N. and Mungmuang, S. (2020). “New public administration of the Ministry of Agriculture and cooperatives in the supervision of cooperative credit unions.” Santi Suksa Review Journal, MCU.8(5), September-October, 133-1844.
- Charoenphan, P. (2015). The Paradigm of Local Education Development of His Excellency Banharn Silpa-archa, the 21st Prime Minister of Thailand. Graduate School Academic Journal Suan Dusit University 13(2) (May – August 2017).
- Chatchawan Chanchanakij, P. (2014). Human resource management and management efficiency of regional hospitals. Journal of Academic Social Sciences Office of Social Studies Chiang Rai Rajabhat University. 7(1) (October 2013 – January 2014).
- Suebsiribut, W. and Suksom, S. (2021). “Development of electronic identification cards for Reduce redundancy in dealing with the Thai government in the modern era.” Dhammathit Academic Journal. 21(4), October – December, 143-154.
- Mungmuang, S. (2014). Management of foreign workers: case study Chiang Rai Province. School of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University. Journal of Academic Social Studies, Year 7, Issue 2, February – May 2014 (pages 1-18)
- Kesanuch, S. al. 2017. New government management: directions for setting the management paradigm. Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campus. Thammasat Journal. 17(2) (May – August 2017).
- Laksin, S (2018). Administrative efficiency of the administrators of the Subdistrict Administrative Organization, Nonthaburi Province. academic journal Thonburi University 12(28) (May - August 2018).
- Prochaska, J. O., & DiClemente, C. C. 1983. Stages and processes of self-change of smoking: Toward an integrative model of change. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, 51(3), 390–395.
- Thomas J. Peters and Robert H. Waterman, JR. (2004). **In Search of Excellence**. New York: HarperCollins.
- Weber, J. (2008). **A Leader’s Guide to Understanding Complex Organization: An Expanded 7-S Perspective**. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=910746>.

การพัฒนาวิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา
โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

THE DEVELOPMENT OF SAWANGDAENDIN TECHNOLOGICAL COLLEGE
BASE ON VOCATIONAL EDUCATION STANDARDS
USING PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY PROCESS

วราภรณ์ บุญศล

Waraporn Boonson

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Sakon Nakhon Rajabhat University

Email: Warapornboonson27@gmail.com

Received 14 February 2023 ; Revised 17 August 2023; Accepted 31 August 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนา 2. ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการพัฒนา 3. ศึกษาแนวทางพัฒนา และ 4. ศึกษาผลการพัฒนาวิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบประเมิน แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบของการพัฒนาตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 1) การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ 2) คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ 3) การจัดการอาชีวศึกษา และองค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

2. สภาพ ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการพัฒนา วิทยาลัยขาดแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน ขาดการพัฒนาทางวิชาชีพและปลูกฝังคุณธรรมอย่างต่อเนื่องตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา จึงมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา

3. แนวทางการพัฒนาดำเนินงานตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา 3 มาตรฐาน 9 ตัวชี้วัด และ 6 องค์ประกอบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 9 โครงการ 22 กิจกรรม

4. ผลการพัฒนา ดำเนินการได้ในระดับมากทุกมาตรฐานและทุกองค์ประกอบ ผลการพัฒนาในวงรอบที่ 2 มีความก้าวหน้าจากวงรอบที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 92.40 และ 93.60 ในภาพรวมทุกฝ่ายให้ความสำคัญในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา

คำสำคัญ : การพัฒนา; มาตรฐานการอาชีวศึกษา; ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

Abstract

The purposes of this research were to: 1. examine the development components, 2. investigate conditions, problems, and needs, 3. establish the development guidelines, and 4. examine the effects after the intervention. Research methodology was participatory action research (PAR). Research tools consisted of a set of questionnaires, evaluation forms, observation forms, and interview forms. The findings were as follows:

1. The development components based on vocational education standards consisted of: 1) building a learning society, 2) graduates' desired characteristics, and 3) vocational education management. In addition, the components of professional learning community (PLC) involved: 1) learning and teamwork, 2) shared vision, values, and norms, 3) knowledge sharing in the workplace, 4) supportive structure for professional learning community, 5) continuous learning and professional development, and 6) participative leadership.

2. The identified conditions, problems and needs for development were: The development conditions concerned unclearly defined development guidelines, teachers with limited knowledge on job development adhering to the vocational education standards, discontinuous professional development, and less ambition to cultivate morality and ethics for themselves and the learners.

3. The developed guidelines based on vocational education standards using PLC consisted of 3 standards, 9 indicators and 6 components and 37 indicators through 9 projects with 22 activities.

4. The effects revealed that each standard and all components of the college operations achieved at a high level. The progress development after the second spiral compared to the first spiral reached 92.40 and 93.60, respectively. Based on the overall development results the administration was systematic management and knowledge sharing was gained. As a result, the college quality improved and met the quality standards.

Keywords: Development; Vocational Education Standards; Professional Learning Community

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ

ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการ ของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้ให้ความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ระบบการศึกษา การเรียนรู้ ระบบบริหารและการจัดการ ครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ระบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ตลอดจนได้กำหนดแนวในการจัดการศึกษาโดยให้สถานศึกษาร่วมกับ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ๆ สร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในการพัฒนาเยาวชน และบุคลากรในชุมชนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของสังคมด้วยการแสวง หาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เป็นการเปลี่ยนรูปแบบการบริหาร และจัดการศึกษาจากเดิมที่โรงเรียนจัดการศึกษาแต่เพียงลำพัง เป็นการเปิดโอกาสให้องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและหัวใจของการพัฒนาการศึกษา คือ การพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและสอดคล้องกับมาตรฐานการอาชีวศึกษากำหนด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (Office of the Vocational Education Commission Ministry of Education. 2017) ตามที่ Fullan (2006) กล่าวไว้โรงเรียนจำเป็นต้องสร้างวัฒนธรรมใหม่เพื่อที่จะสามารถเชื่อมจุดเน้นที่สำคัญเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การประเมินและเรียนรู้รวมทั้งเข้าใจและมีการปฏิบัติที่ดีทางวิชาชีพเกิดขึ้น ซึ่งนำไปสู่การประสบความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ในงานของการศึกษา

วิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินเป็นสถานศึกษาเอกชนในระบบประเภทอาชีวศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จัดการเรียนการสอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จากรายงานผลการประเมินตนเองประจำปีการศึกษา 2562 ของสถานศึกษา พบว่า สภาพทั่วไปปัจจุบันวิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินยังขาดการพัฒนาในหลาย ๆ ด้านตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา ขาดการมีส่วนร่วม ไม่มีรูปแบบที่เป็นระบบในการปฏิบัติงาน ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศในวิทยาลัยขาดความเชื่อมโยงและไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในด้าน นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ยังต้องปรับปรุง และมีกิจกรรมหรือโครงการที่ยังไม่ครอบคลุมเพื่อตอบสนองให้นักเรียนนักศึกษามีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาสถานศึกษาตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำเร็จตามเป้าหมาย ในการบริหารสถานศึกษาต้องนำหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ในการบริหารจัดการ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 34 วรรคสองและพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 17 กำหนดให้คณะกรรมการการอาชีวศึกษา พิจารณามาตรฐานการอาชีวศึกษาที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ ประกอบกับกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2562 ข้อ 3 กำหนดให้สถานศึกษาจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาและการประกันคุณภาพ

การศึกษาด้านอาชีวศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และการฝึกอบรมวิชาชีพ ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน 9 ประเด็นการประเมิน มีแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา ดังนั้นวิทยาลัยจึงมีความต้องการจำเป็นในการดำเนินการพัฒนาวิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่มุ่งพัฒนาผู้บริหารครูและบุคลากรให้พัฒนาตนเองให้เป็นครูมืออาชีพ โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีการปรับการเรียนเปลี่ยนการสอน สถานศึกษามีการสร้างความร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กรต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนและคนในชุมชนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้สำเร็จการศึกษาให้มีความรู้ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 แต่ที่กล่าวมานี้วิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินยังมีความต้องการดำเนินการและเนื่องจากยังไม่มีแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาที่ชัดเจนผู้วิจัยจึงศึกษาแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาตามมาตรฐานการอาชีวศึกษาโดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อเป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย และนำมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาวิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
2. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาวิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
3. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาวิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
4. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาวิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

การทบทวนวรรณกรรม

1. การพัฒนาสถานศึกษาตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จากกรอบแนวคิดในการกำหนดมาตรฐานการอาชีวศึกษา หลักการในการจัดการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2547 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 และนโยบายการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษากับมาตรฐานการอาชีวศึกษา (แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2560 – 2579) การจัดการอาชีวศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกฎกระทรวงและพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา สถานศึกษาจะต้องมีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและรับรองการประกันคุณภาพภายนอก ตามมาตรฐานการอาชีวศึกษาทั้ง 3 มาตรฐาน 9 ประเด็นการประเมิน ดังนี้ มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ 2) ด้านทักษะและการประยุกต์ใช้ 3) ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 2 การจัดการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 1) ด้านหลักสูตรอาชีวศึกษา 2) ด้านการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา 3) ด้านการบริหารจัดการ 4) ด้านการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ และมาตรฐานที่ 3 การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) ด้านความร่วมมือในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ 2) ด้าน

นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ งานสร้างสรรค์ งานวิจัย ตามแนวทางในการพัฒนาหรือยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (Udom Roobdee, Sombat Noparak, ithaya Jansila and Samran Mejang, 2015) กล่าวว่ารูปแบบการบริหารการประกันคุณภาพของสถาบันอาชีวศึกษาให้สำเร็จ ได้แก่ โครงสร้าง ขอบข่าย และกระบวนการบริหารการประกันคุณภาพ PDCA และสอดคล้องกับ (Sarojn Kojuantiaiw, 2014) กล่าวว่า การประกันคุณภาพให้ครบวงจรคุณภาพ ควรจัดทำแผนงานให้สอดคล้องในการดำเนินงาน เร่งรัดติดตามตรวจสอบพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา และสอดคล้องกับ (Phongsak Wongpom, Phongnimit Phongphinyo, Somkid Sroinam, 2019) พบว่ามาตรฐานสากลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาที่ประสบความสำเร็จ มี 8 ประเด็น ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านครู ด้านผู้บริหาร ด้านการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านความร่วมมือและการบริการวิชาชีพ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก

สรุปได้ว่า มาตรฐานการอาชีวศึกษา หมายถึง เครื่องมือ หรือเป็นเกณฑ์ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา เป็นแนวทางในการดำเนินการปรับปรุงและพัฒนา มีการติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

2. ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หมายถึง วิธีการที่ผู้บริหาร ผู้ร่วมงาน และคณะครู ร่วมมือกันเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ Dufour (2112) กล่าวถึงแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพว่า บุคคลเพียงคนเดียวไม่สามารถที่จะมีความเชี่ยวชาญในทุกๆ เรื่อง ส่วน (Vicharn Panich, 2012) กล่าวว่าแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพว่าเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตของครูในยุคศตวรรษที่ 21 ที่ครูต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนสอดคล้องกับ (Woralak Chookamnerd, 2014) ได้กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หรือ PLC คือ การรวมตัว ร่วมใจ ร่วมพลัง ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ร่วมกันของครู ผู้บริหาร และนักการศึกษา บนพื้นฐานวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร

สรุปได้ว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หมายถึง การรวมตัว ร่วมใจ ร่วมพลัง ร่วมทำและร่วมเรียนรู้ร่วมกันของครู ผู้บริหาร แบบกัลยาณมิตรที่มีวิสัยทัศน์ คุณค่า เป้าหมาย และภารกิจร่วมกัน จัดการเรียนรู้ที่เน้นความสำเร็จหรือประสิทธิผลของผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสถานศึกษาตามมาตรฐานการอาชีวศึกษาโดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

(Sarojn Kojuantiaiw, 2014) ได้สรุปว่าการบริหารการประกันคุณภาพของวิทยาลัยเทคนิค มี 4 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อมขององค์กร ด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการบริหาร และผลผลิต มุ่งองค์ประกอบของการบริหารการประกันคุณภาพ มีระบบการประกันคุณภาพให้มีคุณภาพและมาตรฐาน (Choochat Phuangsomjit, 2017) กล่าวว่า การนำแนวทางชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพมาใช้ในสถานศึกษา PCL คือ วิธีการในการพัฒนาครู โดยการจัดบรรยากาศให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ส่งผลให้ครูไม่โดดเดี่ยวและมีเครือข่ายในการทำงานเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และสอดคล้องกับ (Woralak Chookamnerd, 2014) ได้ทำการวิจัยให้แนวทางการจัดการศึกษาว่า การทำงานระบบทีมเรียนรู้ทางวิชาชีพ ร่วมพัฒนาวิชาชีพ เรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ

ทำให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงบนฐานงานจริง มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวิถีปกติขององค์กร

4. ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ตามแนวคิดของ (Kemmis & Mc Taggart, 2000) ดำเนินการวิจัย มีทั้งหมด 4 ขั้นตอน 2 วงรอบ (Spiral) ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning) ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติการ (Action) ขั้นตอนที่ 3 การสังเกตการณ์ (Observation) ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนกลับ (Reflection) และผลงานแนวคิดของ Phil Crane & Leanne Richardson (2000, cited in Tania Liennert, 2000) ซึ่งนำเสนอว่า เมื่อจบการวิจัยในวงรอบที่ 1 ก่อนที่จะเริ่มการวิจัยในวงรอบที่ 2 ให้นำผลจากขั้นตอนการสะท้อนผล (Reflection) ในการวิจัยวงรอบที่ 1 มาใช้ปรับปรุงโครงการหรือกิจกรรมเพื่อดำเนินการในวงรอบที่ 2 โดยนำเสนอในขั้นวางแผน (Re-Planning) โดยต้องกำหนดให้เป้าหมายหรือความคาดหวังผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินการมากขึ้นกว่าเดิม จากผลการสะท้อนของสิ่งที่เป็นปัญหาเพื่อการปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ และมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ในวงรอบที่ 2

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสถานศึกษาตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีขอบเขตเนื้อหา ดังนี้

1.1 การพัฒนาสถานศึกษาตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา

1.2 มาตรฐานการอาชีวศึกษา

1.3 ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

1.4 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสถานศึกษาตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

2.1 พื้นที่เป้าหมายในการวิจัย คือวิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดิน อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดสกลนคร

2.2 กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ประกอบด้วย ผู้วิจัย 1 คน ผู้ร่วมวิจัย 38 คน ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 1 คน 2) ครูและบุคลากรและคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 37 คน จำนวน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 27 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารจำนวน 3 คน หัวหน้าแผนกวิชา 6 แผนกวิชา ได้แก่ แผนกยานยนต์ แผนกไฟฟ้ากำลัง แผนกอิเล็กทรอนิกส์ แผนกการโรงแรม แผนกคอมพิวเตอร์ แผนกการบัญชี และตัวแทนนักเรียน 18 ห้อง ห้องละ 1 คน รวมจำนวน 18 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) จำนวน 4 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 แบบสอบถามสภาพและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาวิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการ

สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ฉบับที่ 2 แบบประเมิน ฉบับที่ 3 แบบสังเกต และฉบับที่ 4 แบบสัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยร่วมสังเกต ติดตามและประเมินผล ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลและกลุ่มผู้วิจัย จากการดำเนินการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) กับกลุ่มเป้าหมายเมื่อต้องการข้อมูลที่ละเอียด และจากแบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการพัฒนาวิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แบบประเมิน แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ โดยยึดปฏิบัติตลอดการดำเนินการวิจัย คือ ระมัดระวังเกี่ยวกับอาภักภิกิริยาโดยหลีกเลี่ยงจากการแสดงภาษา ท่าทางที่ไม่เหมาะสมหรือบ่งบอกถึงการสั่งการแต่ใช้การเปิดใจให้กว้างโดยไม่ยึดติดกับวัฒนธรรมในราชการแบบดั้งเดิมที่มุ่งสร้างความเหมือนหรือรูปแบบที่ชัดเจนตายตัวยึดหลักการจรรยาบรรณ บทบาทของผู้วิจัยแบบ PAR

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะเชิงคุณภาพ ได้จากการรวบรวมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมปฏิบัติการเป็นต้น ใช้วิธีการตีความแล้วสร้างข้อสรุปโดยหลักตรรกวิทยาเชิงอุปนัย (Induction) ตามรูปแบบความหมาย ความสัมพันธ์และผลกระทบของปรากฏการณ์ที่ได้รับรู้และที่เกิดขึ้น รวมถึงการวิเคราะห์โดยใช้ประสบการณ์ของผู้วิจัย ระยะที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะเชิงปริมาณ จากแบบสอบถาม แบบประเมิน สัมภาษณ์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน เช่น ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นต้น และระยะที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปเป็นภาพรวม ได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยภาพรวมอีกครั้ง เพื่อประเมินผลการพัฒนาและจะทำการสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยทั้งหมด

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาวิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. องค์ประกอบของการพัฒนาวิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้ 1) มาตรฐานการอาชีวศึกษา ได้แก่ 1.1) คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ 1.2) การจัดการอาชีวศึกษา 1.3) การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และ 2) องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ได้แก่ 2.1) การเรียนรู้ร่วมกันและปฏิบัติงานเป็นทีม 2.2) ภาวะผู้นำที่มีส่วนร่วม 2.3) การมีวิสัยทัศน์ค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมกัน 2.4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงาน 2.5) การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง 2.6) โครงสร้างสนับสนุนชุมชนแห่งการเรียนรู้

2. สภาพ ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการพัฒนา มีดังนี้

2.1 สภาพการพัฒนา ประกอบด้วย วิทยาลัยยังไม่มีแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน และสถานศึกษามีผลการประเมินจาก สมศ. อยู่ในระดับต้องปรับปรุง นอกจากนี้ครูบางส่วนขาดความรู้ในการพัฒนางาน จัดการเรียนการสอนแบบเดิม มีทักษะการใช้สื่อเทคโนโลยีไม่เพียงพอและไม่ยอมรับในการ

เปลี่ยนแปลง

2.2 ปัญหาการพัฒนา ประกอบด้วย ครูมีความเข้าใจในการพัฒนางานตามมาตรฐานการอาชีวศึกษาไม่เพียงพอ การพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ต่อตนเองและผู้เรียนมีน้อย

2.3 ความต้องการจำเป็นเพื่อการพัฒนาตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้ 1) มาตรฐานการอาชีวศึกษา ได้แก่ 1.1) การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ 1.2) คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ 1.3) การจัดการอาชีวศึกษา และ 2) องค์ประกอบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ได้แก่ 2.1) การเรียนรู้ร่วมกันและปฏิบัติงานเป็นทีม 2.2) การมีวิสัยทัศน์ค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมกัน 2.3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงาน 2.4) โครงสร้างสนับสนุนชุมชนแห่งการเรียนรู้ 2.5) การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง 2.6) ภาวะผู้นำที่มีส่วนร่วม

3. แนวทางการพัฒนาตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นการดำเนินงาน 9 โครงการ 22 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) โครงการพัฒนาด้านความรู้ 2) โครงการพัฒนาด้านทักษะและการประยุกต์ใช้ 3) โครงการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 4) โครงการพัฒนาด้านหลักสูตรอาชีวศึกษา 5) โครงการพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา 6) โครงการพัฒนาด้านการบริหารจัดการ 7) โครงการพัฒนาด้านการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ 8) โครงการพัฒนาด้านความร่วมมือการในสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ 9) โครงการพัฒนาด้านนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ งานสร้างสรรค์ งานวิจัย

4. ผลการพัฒนาวิทยาลัยตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่า

4.1 ดำเนินการได้ในระดับมากทุกมาตรฐานและองค์ประกอบ ผลการพัฒนาเป็นที่พอใจ สิ้นสุดการพัฒนาในวงรอบที่ 1 มีเพียงมาตรฐานที่ 1 การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และองค์ประกอบที่ 1 การเรียนรู้และการปฏิบัติงานเป็นทีม ที่ต้องออกแบบการพัฒนาเพิ่มขึ้นในวงรอบที่ 2 ซึ่งผลการพัฒนามีความก้าวหน้าจากวงรอบที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 92.40 และ 93.60

4.2 ผลการพัฒนาในภาพรวม ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตระหนักและให้ความสำคัญในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดการพัฒนาตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพต่อผู้เรียน ครูได้รับการพัฒนาในวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นและพัฒนาผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ที่หลากหลาย นักเรียนได้รับการพัฒนา มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษา ทุกฝ่ายมีความพึงพอใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวิทยาลัยเป็นอย่างมาก

อภิปรายผลการวิจัย

ผลพัฒนาวิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ มาตรฐานการอาชีวศึกษา มี 3 มาตรฐาน และองค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มี 6 องค์ประกอบ 2) สภาพ ปัญหา และ

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนา วิทยาลัยยังไม่มีแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน มีกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบเดิม ขาดการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ต่อดนเองและผู้เรียนมีน้อย มีความเข้าใจในการพัฒนางานตามมาตรฐานการอาชีวศึกษาไม่เพียงพอ ขาดการมีส่วนร่วมและไม่ยอมรับในการเปลี่ยนแปลง 3) แนวทางการพัฒนาตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มี 9 โครงการ 22 กิจกรรม 4) ผลการพัฒนาวิทยาลัยตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่า ผลการพัฒนาอยู่ในระดับมากทุกมาตรฐานและองค์ประกอบ ผลการพัฒนาเป็นที่พอใจ สิ้นสุดการพัฒนาในวงรอบที่ 1 มีเพียงมาตรฐานที่ 1 การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และองค์ประกอบที่ 1 การเรียนรู้และการปฏิบัติงานเป็นทีม ต้องออกแบบการพัฒนาเพิ่มขึ้นในวงรอบที่ 2 ผลการพัฒนาในวงรอบที่ 2 มีความก้าวหน้า คิดเป็นร้อยละ 92.40 และ 93.60 ทั้งนี้เป็นเพราะว่า 1) วัตถุประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีฐานะเป็นผู้วิจัย มีความตระหนักในการพัฒนาวิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้บรรลุผลสำเร็จตามแนวทางการพัฒนาของผู้วิจัย ส่งผลให้บุคลากรในองค์กรเกิดความเชื่อมั่นศรัทธา มีความเชื่อมั่นและยอมรับในศักยภาพของผู้นำ เป็นผู้นำร่วมกัน มีวิสัยทัศน์ค่านิยมร่วมกัน ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบหมายเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมาย ปรับเปลี่ยนการปฏิบัติงานให้เหมาะสม สอดคล้องกับ (Kajornsak Khiawnoi) แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) พฤติกรรมการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision Behavior: SVB) 2) พฤติกรรมการสร้างทีมร่วมแรงร่วมใจ (Collaborative Teamwork Behavior: CTB) 3) พฤติกรรมการสร้างภาวะผู้นำร่วม (Shared Leadership Behavior: SLB) 4) พฤติกรรมการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ (Professional Learning and Development Behavior: PLDB) 5) พฤติกรรมการสร้างชุมชนกัลยาณมิตร (Caring Community Behavior: CCB) และ 6) พฤติกรรมการสร้างโครงสร้างสนับสนุนชุมชน (Supportive Structure Behavior: SSB) 2) ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้พัฒนาตนเองนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เข้าใจบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาสถานศึกษาตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา ครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมของตนเองและนักเรียน ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนร่วมงาน และเปิดใจยอมรับสิ่งใหม่ ๆ เห็นความสำคัญของสื่อและเทคโนโลยีตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา มาใช้ในการพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ และนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนสามารถมีทักษะความชำนาญตามมาตรฐานวิชาชีพ มีคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา อาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ มีความรู้ มีทักษะวิชาชีพ ทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 และการประยุกต์ใช้เป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับการศึกษา และมีคุณธรรม จริยธรรม สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในสาขาวิชาชีพสู่การปฏิบัติจริง และดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับแนวคิดของ (Suwithida Charungkaittikul, 2014) กล่าวถึง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ว่าเป็นการรวมตัวกันเพื่อการเรียนรู้ทางวิชาชีพโดยมุ่งเน้นไปที่ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตัวเอง มีผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการสูงขึ้น การรวมตัวของกลุ่มครูนั้นโรงเรียนจะต้องมีการวางแผนที่ชัดเจน มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครู ผู้บริหารและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีกิจกรรมเสริม เช่น การพูดคุยเรื่องแผนการสอน การประชุมเพื่อหาทางออกเกี่ยวกับกิจกรรม

ผู้เรียนที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียน ส่งผลต่อการปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ ตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา พัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อ เทคโนโลยีที่ทันสมัย และสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับ (Santi Seela and Wichian Roo-yuenyong, 2021) กล่าวว่า แนวทางการส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา ประกอบด้วย 3 แนวทางดังนี้ 1) การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ 2) ทีมและเครือข่ายการเรียนรู้ และ 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสอดคล้องกับ (Office of the Vocational Education Commission Ministry of Education, 2017) กล่าวว่า การรวมตัวกันของครูเพื่อร่วมกันจัดการความรู้โดยมีเป้าหมายร่วมกันที่มีผลต่อศิษย์ให้เกิด Learning outcome ดี ขึ้นและผลต่อตัวครูเองให้เก่งขึ้น มีความสุขขึ้นและก้าวหน้าขึ้น หรือทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สอดคล้องกับ (Phongsak Wongpom, Phongnimit Phongphinyo, Somkid Sroinam, 2019) ได้แสดงให้เห็นว่าการบริหารสถานศึกษาสู่มาตรฐานสากลของสถานศึกษาอาชีวศึกษา มีสาระสำคัญได้ 8 ประเด็น ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านครู ด้านผู้บริหาร ด้านการบริหาร จัดการ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านความร่วมมือและการ บริการวิชาชีพ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งไทยและต่างประเทศ นำมาสร้างแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารและนักวิชาการด้าน อาชีวศึกษา ได้มาตรฐาน 8 ด้าน ดังนี้ ด้านผู้เรียน ด้านครู ด้านผู้บริหาร ด้านการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนา หลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านความร่วมมือและการบริการวิชาชีพ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวก โดยนำองค์ความรู้ในทางทฤษฎีอันเป็นมาตรฐานมาพัฒนาผู้เรียนและผู้สำเร็จ การศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในทางปฏิบัติและมีสมรรถนะจนสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปประกอบ อาชีพในลักษณะผู้ปฏิบัติหรือประกอบอาชีพโดยอิสระได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1.1 การพัฒนาวิทยาลัยเทคโนโลยีสว่างแดนดินตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการ สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้ 1) มาตรฐานการอาชีวศึกษา ได้แก่ มาตรฐาน ที่ 1 การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มาตรฐานที่ 2 คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ 3 การจัดการอาชีวศึกษา และ 2) องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การเรียนรู้ร่วมกันและปฏิบัติงานเป็นทีม องค์ประกอบที่ 2 มีวิสัยทัศน์ค่านิยมและบรรทัดฐาน ร่วมกัน องค์ประกอบที่ 3 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงาน องค์ประกอบที่ 4 โครงสร้างสนับสนุนชุมชนแห่ง การเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 5 การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง องค์ประกอบที่ 6 ด้านภาวะผู้นำที่มี ส่วนร่วม สามารถนำมาออกแบบการพัฒนาสถานศึกษาและเป็นต้นแบบแก่วิทยาลัยอาชีวศึกษาอื่น ๆ ได้นำไป ปรับใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาได้

1.2 สภาพ ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาวิทยาลัย มีสภาพ ปัญหา และ ความ ต้องการจำเป็นต้องการมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาเพื่อความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ ครูมีความตระหนักถึงการพัฒนาตนเอง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนางาน สร้างแรงบันดาลใจแก่ครู ยอมรับสิ่ง

ใหม่ๆ จัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

1.3 แนวทางการพัฒนาวิทยาลัยเทคโนโลยีส่วงแดนดินตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีโครงการ/กิจกรรม จำนวน 9 โครงการ 22 กิจกรรม สามารถนำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

2.1 ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาสถานศึกษาตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ให้ครอบคลุมทุกองค์ประกอบ เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วน

2.2 ในการวิจัยครั้งต่อไป เนื่องจากการวิจัยวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ควรให้มีการนำเอาหลักการ แนวคิดการพัฒนาสถานศึกษาตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ไปออกแบบเป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) เพื่อให้ได้ผลการวิจัยไปใช้กับสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้

References

- Kajornsak Khiawnoi, et al. A Construction of Professional Learning Community Behavior (PLCB) in Educational Institutions. Office of the Basic Education Commission. Ministry of Education.
- Choochat Phuangsomjit. (2017). The Operation Model Development of Phang-Nga Community College Teachers' Professional Learning Community. Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University.
- National Education Act B.E. 2542 (1999), amended (2nd edition) 2002, 19 August 2011. and (3rd edition) 2010.
- Phongsak Wongpom, Phongnimit Phongphinyo, Somkid Sroinam. (2019). A Model of School Administration Towards World Class Standard of School Under of Office of Vocational Education Commission. Doctor of Education. Udon Thani Rajabhat University.
- Woralak Chookamnerd. (2014). A Model of a Professional Learning Community of Teachers Toward 21st Century Learning of Schools in Thailand. Doctor of Education. Songkhla: Prince of Songkla University.
- Woralak Chookamnerd. (2014). Professional Learning Community of in School for Teacher Professional Development Based on Learner Centered Approach. Academic Services Journal, Prince of Songkla University. 25(1): 93-102.
- Vicharn Panich. (2012). Ways to Create Learning for Students in the 21st Century. (1st ed.). Bangkok: Sodsri-Saritwong Foundation Printing House.

- Sawang Daen Din Technology College (2019). Self-assessment report for the academic year 2019. Sakon Nakhon: Sawang Daen Din Technology College Printing House.
- Sarojn Kojuantaw. (2014). The Strategies on Management of The Quality Assurance in Technical College. Under Office of The Vocational Education Commission. Doctor of Philosophy. Sripatum: Sripatum University.
- Santi Seela and Wichian Roo-yuenyong. (2021). Guidelines for Promoting a Professional Learning Community of Educational Institutions under the Office of the Non-formal and Informal Education, KhonKaen Province. *NEU Academic and Research Journal*, 11(2), 29-43.
- Office of the Vocational Education Commission Ministry of Education. (2017) Vocational Education Development Plan 2017-2036. Bangkok: Office of the Vocational Education Commission.
- Quality Learning Foundation. (2014). Upgrading the Quality “Thai teachers in the 21st century”. Bangkok: Quality Learning Foundation.
- Suwithida Charungkaittikul. (2014). Guidelines for Lifelong Education Management to Mobilize Learning Community in the Social – Cultural Context of Thailand. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Udom Roobdee, Sombat Noparak, Ithaya Jansila and Samran Mejang. (2015). Development of an Appropriate Management model for vocational Education Institutions. *Journal of Humanities and Social Sciences, University of Phayao*, 3(3), 12-25.
- Dufour, D. (2012). Professional Learning Community by Design: Putting the Learning Back Into PLCs. CA: Corwin.
- Fullan, M. (2006). The Future of Educational Change: System Thinkers in Action. *Journal of Educational Change*. 7(3). 113-122.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (2000). Participatory Action Research. In N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (Eds.) *Handbook of qualitative research* 2nd ed. Thousand Oaks, Ca: Sage.
- Tania Lienert. (2000). Doing on Action Research evaluation. *Stronger Families Learning Exchange*. 1,16-20

การประเมินโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
โรงเรียนบ้านหมี่วิทยา จังหวัดลพบุรี

THE EVALUATION OF THE CLASSROOM MANAGEMENT PROJECT OF STUDENT CARE AND
SUPPORT SYSTEM IN BANMIWITTAYA SCHOOL, LOPBURI PROVINCE

ทวิช แจ่มจำรัส

Twitch Jamjumrat

โรงเรียนบ้านหมี่วิทยา จังหวัดลพบุรี

Ban Mi Witthaya School Lopburi Province

Email: twitch@gmail.com

Received 8 June 2022; Revised 28 August 2023; Accepted 31 August 2023.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลกระทบ ประสิทธิภาพ ความยั่งยืน และการถ่ายโยงความรู้ ในการประเมินโครงการครั้งนี้ใช้รูปแบบการประเมินแบบซิฟเพียท (CIPPIEST) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียน จำนวน 306 คน ผู้ปกครอง จำนวน 306 คน และครู จำนวน 65 คน ของโรงเรียนบ้านหมี่วิทยา จังหวัดลพบุรี ปีงบประมาณ 2563 การกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามโอกาสทางสถิติ ด้วยการสุ่มแบบชั้นภูมิ ซึ่งการเก็บข้อมูลในการประเมินครั้งนี้ นอกจากเก็บข้อมูลจากครูกลุ่มตัวอย่างแล้วผู้ประเมินยังได้เก็บข้อมูลกับครูผู้รับผิดชอบงบประมาณของโรงเรียน จำนวน 1 คน และครูที่ปรึกษาจำนวน 43 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินครั้งนี้ มีทั้งสิ้น 14 ฉบับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

การประเมินโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมี่วิทยา จังหวัดลพบุรี ในภาพรวม พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทุกประเด็น (8 ประเด็นการประเมิน) และผ่านเกณฑ์การประเมินทุกตัวชี้วัด (24 ตัวชี้วัด) ดังนี้ 1) การประเมินบริบท พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 2 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ตัวชี้วัด 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 2 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ตัวชี้วัด 3) การประเมินกระบวนการ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 2 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 2 ตัวชี้วัด 4) การประเมินผลผลิต พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 4 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ตัวชี้วัด 5) การประเมินผลกระทบ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 4 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ตัวชี้วัด 6) ผลการประเมินประสิทธิภาพ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 4 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ตัวชี้วัด 7) ผลการประเมินความยั่งยืน พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 3 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 3 ตัวชี้วัด 8) การประเมินการถ่ายโยงความรู้ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 3 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ตัวชี้วัด และอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ตัวชี้วัด

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ; การจัดการชั้นเรียน; ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Abstract

The purposes of this study were to assess the context evaluation, input factors evaluation, process evaluation, product evaluation, impact evaluation, effectiveness evaluation, sustainability evaluation, and transportability evaluation. The CIPPIEST was utilized as the evaluation tool for this project. The sample group included 306 students, 306 parents, and 65 teachers of Banmiwittaya School, Lopburi Province during the 2020 fiscal year. The sample size was determined using the Krejcie and Morgan tables, and stratified random sampling was employed for sample selection. Additionally, data were collected from one teacher responsible for the school budget and forty-three advisors. In total, fourteen copies of research instruments were used in this study. The data were analyzed in terms of percentage, mean, and standard deviation.

The results of the study were as follows:

The overall evaluation of the classroom management project of student care and support system in Banmiwittaya School, Lopburi Province revealed that it passed all assessment criteria for eight issues and twenty-four indicators as follows: 1) Context evaluation met all two indicators' criteria at the high level. 2) Input factors evaluation met all two indicator criteria, with one at the high level and another at the highest level. 3) Process evaluation met all two indicators criteria at the highest level. 4) Outcome evaluation met all four indicators criteria at the highest level. 5) Impact evaluation met all four indicators' criteria at the highest level. 6) The effectiveness evaluation percentage met all four indicators' criteria at the highest level. 7) The sustainability evaluation percentage met all three indicators' criteria at the highest level. 8) The transportability evaluation percentage met all three indicators' criteria, with two at the high level and another at the highest level.

Keywords: The Evaluation, Classroom Management; Student Care and Support System

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่ง ดำเนินงาน จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกำหนดมาตรการสนับสนุน ส่งเสริมศักยภาพผู้เรียน เน้นกิจกรรมส่งเสริม พัฒนา ป้องกันแก้ไขปัญหาและคุ้มครองสิทธิเด็กโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สร้าง ความเข้มแข็งให้โรงเรียนมีมาตรฐานในการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยน เรียนรู้และความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนจึงเป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีแบบแผนขั้นตอนชัดเจน ในการส่งเสริมพัฒนา ป้องกัน และแก้ไข ปัญหาเพื่อให้เด็กนักเรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพโดยยึดหลัก การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วม พัฒนา ร่วมแก้ปัญหาจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้เป็น ระบบที่มุ่งวางพื้นฐานและแนวทางการดำเนินการ โดยการปรับเปลี่ยนบทบาทเจตคติของผู้บริหาร ครู บุคลากร ทางการศึกษาให้มุ่งไปสู่ความรับผิดชอบต่อในการดูแลพัฒนาการของนักเรียนอย่างเป็นองค์รวม สร้างความมั่นใจว่า นักเรียนทุกคนมีครูดูแลทุกข์สุขอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่อง ร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน รวมกลุ่มกันเป็น

เครือข่าย เพื่อช่วยเหลือกันเฝ้าระวัง ดูแล ช่วยเหลือสนับสนุนบุตรหลาน มีการส่งต่อและรับช่วงการแก้ไข (Office of the Basic Education Commission, 2016: 8) ส่งผลต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ มีศักยภาพเป็นทรัพยากรบุคคลที่สมบูรณ์ให้สมกับข้อความที่ว่า “ดี เก่ง มีสุข” อีกทั้งจากแนวความคิดด้านการจัดการชั้นเรียน นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนซึ่ง ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์ (Pariyaporn Tangkhunanan, 2015 : 36) มีคำกล่าวสำหรับครูที่ทำหน้าที่ดูแลนักเรียนไว้ตอนหนึ่งว่า “การจัดการที่ดีเท่ากับสำเร็จไปแล้วเกินกว่าครึ่งหนึ่ง” การจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูเป็นปัจจัยป้อนที่สำคัญในการจัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในชั้นเรียน ช่วยสร้างบรรยากาศเชิงบวกสำหรับการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย มีหลักการและแนวคิดที่ส่งเสริมให้นักเรียนให้เป็นไปตามความต้องการของแต่ละบุคคล มีความเป็นกันเองระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้สอนเอาใจใส่ดูแลเอื้ออาทรต่อผู้เรียน และผู้เรียนมีความสนใจตั้งใจศึกษาเรียนรู้ในบทเรียนเกิดความรู้ ประสบการณ์และเป็นประโยชน์ต่อการจัดการชั้นเรียนมากที่สุด ดังนั้นการจัดการชั้นเรียนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งถึงวัตถุประสงค์สำคัญที่ควรเกิดขึ้นแก่นักเรียนเป็นสำคัญ โดยการจัดการชั้นเรียนในกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขึ้นอยู่กับครูผู้สอนในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีครูที่ปรึกษาคอยดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านพฤติกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนในแต่ละวัน ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้ ต้องคำนึงถึงการพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ให้นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ทั้งนี้การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ยังคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล บูรณาการในด้านความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพรู้จักการประยุกต์ นำความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ ในขณะที่บริบทของโรงเรียนบ้านหมีวิทยา เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอ ของจังหวัดลพบุรี เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2562 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 1,505 คน ซึ่งนักเรียนอยู่ในช่วงวัยรุ่น จึงทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและไม่พึงประสงค์ เช่น ขาดวินัย ติดเกม ใช้ยาเสพติด ขาดจิตสาธารณะ ทะเลาะวิวาท และเกี่ยวข้องกับยาเสพติด การพนัน เป็นต้น ในการนี้โรงเรียนบ้านหมีวิทยา จึงได้ดำเนินงานผ่านการทำโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ใช้วิธีดำเนินการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีผู้ประเมินโครงการในครั้งนี้ คือ นายทวิช แจ่มจำรัส ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหมีวิทยา ซึ่งได้ย้ายมาดำรงตำแหน่งที่โรงเรียนแห่งนี้ตั้งแต่ปี 2560 ได้ร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในการบริหารงานโครงการต่าง ๆ กับผู้อำนวยการโรงเรียนและทีมรองผู้อำนวยการโรงเรียนตั้งแต่ ปีงบประมาณ 2560, 2561 และ 2562 ดังนั้นผู้ประเมินโครงการในฐานะคณะผู้บริหารของโรงเรียนบ้านหมีวิทยา จึงได้นำเสนอต่อคณะกรรมการบริหารโรงเรียนให้ปรับปรุงโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในรูปแบบใหม่ ในปีงบประมาณ 2563 (1 ตุลาคม 2562 ถึง 30 กันยายน 2563) โดยนำแนวคิดการจัดการชั้นเรียนมากำหนดกิจกรรมในโครงการเพื่อให้การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเป็นไปอย่างต่อเนื่องมีระบบและประสิทธิภาพ ซึ่งโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนี้เป็นโครงการที่คณะผู้บริหาร คณะครูทุกคน จะต้องร่วมมือกันช่วยเหลือนักเรียนทุกคน จะส่งผลให้โรงเรียนผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการทำงานร่วมกันโดยผ่านกระบวนการทำงานที่ชัดเจน ทั้งนี้ผู้ประเมินใช้รูปแบบการประเมินโครงการแบบซิฟเพียท (CIPPIEST) ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจรูปแบบหนึ่งของ สต๊ฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 2007) ซึ่งได้ปรับขยายรูปแบบการประเมิน CIPP รูปแบบเดิมมาปรับขยายการประเมินผลผลิต (Products Evaluation) เพิ่มมาอีก 4 ประเด็น แบ่งออกเป็น การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation : I) การประเมินประสิทธิผล (Effectiveness Evaluation : E) การประเมินความยั่งยืน (Sustainability Evaluation : S) และการประเมินการถ่ายทอดความรู้ (Transportability

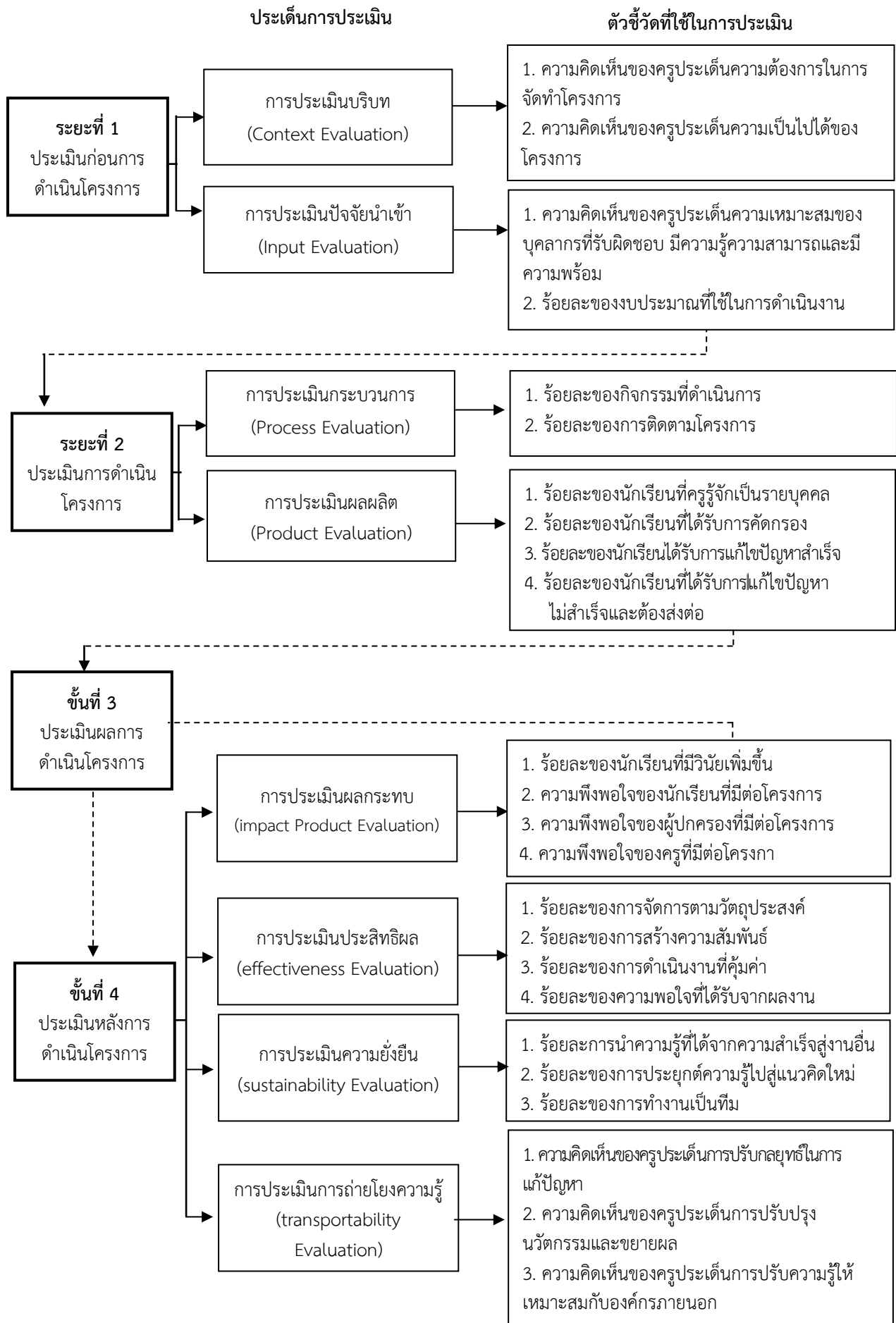
Evaluation : T) โดยส่วนขยายจากการประเมินผลนี้ ตามมติการประเมินที่เพิ่มขึ้นมีความหมาย ครอบคลุม รวมถึงการประเมินผลผลิตเต็มทั้งหมด (Stufflebeam and Coryn, 2014) ทั้งนี้เพื่อความหมายของมติการประเมินโครงการมีมิติที่เพิ่มขึ้น ใช้การพิจารณาได้จากการตั้งคำถาม การประเมิน (Evaluation Questions) เพื่อนำมาประเมินบริบท (Context Evaluation) ประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ประเมิน กระบวนการ (Process Evaluation) และประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ให้ได้สารสนเทศที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน ตามโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา จังหวัดลพบุรี เพื่อการปรับปรุงโครงการ และการทำโครงการใหม่ที่ต้องเนื่องในงบประมาณอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อประเมินบริบทของโครงการเกี่ยวกับความต้องการในการจัดทำโครงการ และความเป็นไปได้ของโครงการ
- 2) เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการเกี่ยวกับความเหมาะสมของบุคลากรที่รับผิดชอบมีความรู้ความสามารถและมีความพร้อม และความพอเพียงของงบประมาณ
- 3) เพื่อประเมินกระบวนการของโครงการเกี่ยวกับกิจกรรมที่ดำเนินการ และการติดตามการปฏิบัติงานโครงการ
- 4) เพื่อประเมินผลผลิตของโครงการเกี่ยวกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล นักเรียนที่ได้รับการคัดกรอง นักเรียนที่ได้รับการแก้ไขปัญหามาได้สำเร็จ นักเรียนที่แก้ไขปัญหามาไม่สำเร็จและต้องส่งต่อ
- 5) เพื่อประเมินผลกระทบของโครงการเกี่ยวกับนักเรียนที่มีวินัยเพิ่มขึ้น และความพึงพอใจของนักเรียน ผู้ปกครอง และครูที่มีต่อโครงการ
- 6) เพื่อประเมินประสิทธิผล เกี่ยวกับการจัดการตามวัตถุประสงค์ การสร้างความสัมพันธ์ การดำเนินงานที่คุ้มค่า และความพึงพอใจที่ได้รับจากผลงาน
- 7) เพื่อประเมินความยั่งยืน เกี่ยวกับการนำความรู้ที่ได้จากความสำเร็จไปสู่งานอื่น การประยุกต์ความรู้ไปสู่แนวคิดใหม่ และการทำงานเป็นทีม
- 8) เพื่อประเมินการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการปรับกลยุทธ์ในการแก้ปัญหา การปรับปรุงนวัตกรรม และการขยายผล และการปรับความรู้ให้เหมาะสมกับองค์กรภายนอก

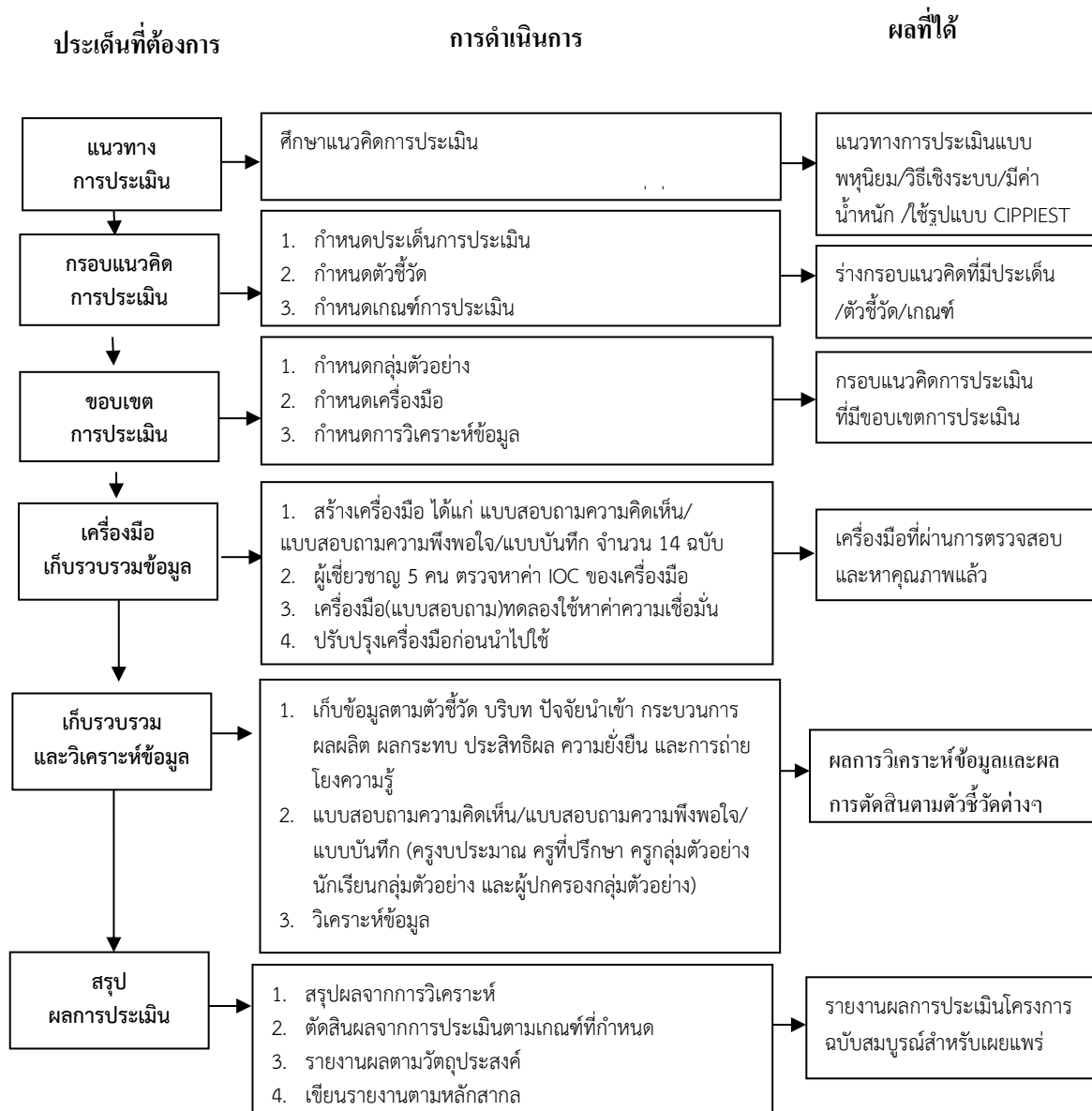
กรอบแนวคิดในการวิจัย

การประเมินโครงการครั้งนี้ใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPPIEST ที่ประกอบด้วย บริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Product) ผลกระทบ (Impact) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) ความยั่งยืน (Sustainability) และการถ่ายทอดความรู้ (Transportability) ซึ่งรูปแบบการประเมินโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา จังหวัดลพบุรี แสดงได้ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการประเมินโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมี่วิทยา จังหวัดลพบุรี

วิธีการดำเนินการวิจัย ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 ขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย ในการประเมินโครงการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการประเมินโครงการครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง และครู โรงเรียนบ้านหมี่วิทยา อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 5 ปีงบประมาณ 2563 ประกอบด้วย นักเรียน จำนวน 1,505 คน ผู้ปกครอง จำนวน 1,505 คน และครู จำนวน 79 คน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการประเมินโครงการครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง และครู โรงเรียนบ้านหมี่วิทยา อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 5 ปีงบประมาณ 2563 (ปีงบประมาณ 2563 เริ่ม 1 ตุลาคม 2562 ถึง 30 กันยายน 2563) หาโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน

(Krejcie and Morgan, 1970 : 608) และใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามโอกาสทางสถิติ (Probability Sampling) ด้วยการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ประกอบด้วย นักเรียน จำนวน 306 คน ผู้ปกครอง จำนวน 306 คน และครู จำนวน 65 คน ซึ่งการเก็บข้อมูลในการประเมินครั้งนี้ นอกจากเก็บข้อมูลจากครูกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้ประเมินยังได้เก็บข้อมูลกับครูผู้รับผิดชอบงบประมาณของโรงเรียน จำนวน 1 คน และครูที่ปรึกษาจำนวน 43 คน (จำนวนห้องเรียนตั้งแต่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 43 ห้อง)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินครั้งนี้ มีทั้งสิ้น 14 ฉบับ ประกอบด้วย แบบสอบถามความคิดเห็น จำนวน 4 ฉบับ แบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 3 ฉบับ และแบบบันทึก จำนวน 7 ฉบับ ได้แก่ 1) แบบสอบถามความคิดเห็นด้านบริบทและปัจจัยนำเข้าของครู ประเด็นความต้องการในการจัดทำโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสมของบุคลากรที่รับผิดชอบมีความรู้ ความสามารถและมีความพร้อม 2) แบบบันทึกด้านปัจจัยนำเข้า เกี่ยวกับงบประมาณในการดำเนินงานโดยบันทึกจำนวนเงินที่เบิกจ่ายตามรายการที่ได้รับการจัดสรรที่มีต่อโครงการ การจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา 3) แบบบันทึกด้านกระบวนการเกี่ยวกับกิจกรรมที่ดำเนินการ โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา 4) แบบบันทึกด้านกระบวนการเกี่ยวกับการติดตามการปฏิบัติงาน โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา 5) แบบบันทึกผลผลิตด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 6) แบบบันทึกผลผลิตด้านการได้รับการคัดกรองนักเรียน 7) แบบบันทึกการแก้ไขปัญหาให้นักเรียนรายบุคคล 8) แบบบันทึกผลการมีวินัยของนักเรียน 9) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา 10) แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา 11) แบบสอบถามความพึงพอใจของครูที่มีต่อโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา 12) แบบสอบถามความคิดเห็นด้านประสิทธิผล โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา 13) แบบสอบถามความคิดเห็นด้านความยั่งยืนโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา และ 14) แบบสอบถามความคิดเห็นด้านการถ่ายโยงความรู้ โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา ซึ่งเครื่องมือทั้ง 14 ฉบับผ่านการหาคุณภาพของเครื่องมือทุกฉบับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอนและระยะเวลาที่กำหนด ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

ระยะที่ 1 เก็บข้อมูลก่อนดำเนินโครงการ เกี่ยวกับการประเมินบริบทของโครงการและการประเมินปัจจัยนำเข้า ด้วยเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ 1) แบบสอบถามความคิดเห็นด้านบริบทและปัจจัยนำเข้าของครู ประเด็นความต้องการในการจัดทำโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสมของบุคลากรที่รับผิดชอบมีความรู้ ความสามารถและมีความพร้อม โดยครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบ (เก็บข้อมูลเดือนพฤศจิกายน 2562) และ 2) แบบบันทึกด้านปัจจัยนำเข้า เกี่ยวกับงบประมาณในการดำเนินงานโดยบันทึกจำนวนเงินที่เบิกจ่ายตามรายการที่ได้รับการจัดสรรที่มีต่อโครงการ การจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา โดยครูผู้รับผิดชอบงบประมาณของโรงเรียนเป็นผู้ตอบ (การเก็บข้อมูลการ

เบิกจ่ายงบประมาณทุกเดือนตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 62 ถึง เดือนสิงหาคม 63 โดยใช้ข้อมูลสิ้นเดือน สิงหาคม 2563)

ระยะที่ 2 เก็บข้อมูลระหว่างดำเนินโครงการ ดังนี้ 2.1) การประเมินกระบวนการ ได้แก่ การตรวจสอบกิจกรรมที่ดำเนินการและการติดตามโครงการ ด้วยเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ (1) แบบบันทึกด้านกระบวนการเกี่ยวกับกิจกรรมที่ดำเนินการ โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา โดยครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบ (เก็บข้อมูลเดือนมีนาคม 2563) (2) แบบบันทึกด้านกระบวนการเกี่ยวกับการติดตามการปฏิบัติงาน โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา โดยครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบ (เก็บข้อมูลเดือนมีนาคม 2563) 2.2) การประเมินผลผลิต ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การแก้ปัญหาของนักเรียนรายบุคคล ด้วยเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ (1) แบบบันทึกผลผลิตด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยครูที่ปรึกษาทุกห้องเป็นตอบ (เก็บข้อมูลเดือนมกราคม 2563) (2) แบบบันทึกผลผลิตด้านการได้รับการคัดกรองนักเรียน โดยครูที่ปรึกษาทุกห้องเป็นตอบ (เก็บข้อมูลเดือนมกราคม 2563) (3) แบบบันทึกการแก้ไขปัญหาของนักเรียนรายบุคคล โดยนักเรียนที่ได้รับการคัดกรองตามโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นผู้ตอบ (เก็บข้อมูลเดือนมีนาคม 2563)

ระยะที่ 3 เก็บข้อมูลหลังดำเนินโครงการ ดังนี้ 3.1) การประเมินผลกระทบ ด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ (1) แบบบันทึกผลการมีวินัยของนักเรียน โดยครูที่ปรึกษาทุกคนเป็นผู้ตอบ (เก็บข้อมูลเดือน มีนาคม 2563) (2) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา โดยนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบ (เก็บข้อมูลเดือนมีนาคม 2563) แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา โดยผู้ปกครองที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบ (เก็บข้อมูลเดือนมีนาคม 2563) และ (3) แบบสอบถามความพึงพอใจของครูที่มีต่อโครงการ การจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา โดยครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบ (เก็บข้อมูลเดือนมีนาคม 2563) 3.2) การประเมินด้านประสิทธิผล ด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นด้านประสิทธิผล โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา โดยครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบ (เก็บข้อมูลเดือนกรกฎาคม 2563) 3.3) การประเมินด้านความยั่งยืน ด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่แบบสอบถามความคิดเห็นด้านความยั่งยืน โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา โดยครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบ (เก็บข้อมูลเดือนสิงหาคม 2563) 3.4) การประเมินด้านการถ่ายโยงความรู้ ด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นด้านการถ่ายโยงความรู้ โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา โดยครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบ (เก็บข้อมูลเดือนกันยายน 2563)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) สถิติบรรยาย ได้แก่ หาค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
- 2) สถิติหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ค่าดัชนีความสอดคล้องที่เรียกว่า IOC (Index of Item – Objective Congruence) และ ค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

ผลการวิจัย

ผลการประเมินโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมี่วิทยา จังหวัดลพบุรี มีดังนี้

1) การประเมินบริบท พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 2 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ตัวชี้วัด คือ (1.1) ตัวชี้วัดความคิดเห็นของครูประเด็นความต้องการในการจัดทำโครงการ ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.41) (1.2) ตัวชี้วัดความคิดเห็นของครูประเด็นความเป็นไปได้ของโครงการ ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.43)

2) การประเมินปัจจัยนำเข้า พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 2 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ตัวชี้วัด คือ (2.1) ตัวชี้วัดความคิดเห็นของครูประเด็นความเหมาะสมของบุคลากรที่รับผิดชอบมีความรู้ ความสามารถและมีความพร้อม ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.50) (2.2) ตัวชี้วัดร้อยละของงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงาน ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด (98.29%)

3) การประเมินกระบวนการ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 2 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 2 ตัวชี้วัด คือ (3.1) ตัวชี้วัดร้อยละกิจกรรมที่ดำเนินการโครงการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด (100%) (3.2) ตัวชี้วัดร้อยละการติดตามการปฏิบัติงานโครงการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด (100%)

4) การประเมินผลผลิต พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 4 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ตัวชี้วัด คือ (4.1) ตัวชี้วัดร้อยละของนักเรียนที่ครูรู้จักเป็นรายบุคคล ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด (100%) (4.2) ตัวชี้วัดร้อยละของนักเรียนที่ได้รับการคัดกรอง ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด (100%) (4.3) ตัวชี้วัดร้อยละของนักเรียนที่ได้รับการแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ ผ่านเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด (100%) (4.4) ตัวชี้วัดร้อยละของนักเรียนที่แก้ไขปัญหาไม่สำเร็จและต้องส่งต่อ ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด (0%)

5) การประเมินผลกระทบ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 4 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ตัวชี้วัด คือ (5.1) ตัวชี้วัดร้อยละของนักเรียนที่มีวินัยเพิ่มขึ้น ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด (11.84%) (5.2) ตัวชี้วัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อโครงการ ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.40) (5.3) ตัวชี้วัดความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อโครงการ ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.40) (5.4) ตัวชี้วัดความพึงพอใจของครูที่มีต่อโครงการ ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.40)

6) ผลการประเมินประสิทธิผล พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 4 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ตัวชี้วัด คือ (6.1) ตัวชี้วัดร้อยละการจัดการตามวัตถุประสงค์ ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด (100%) (6.2) ตัวชี้วัดร้อยละการสร้างความสัมพันธ์ ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด (100%) (6.3) ตัวชี้วัดร้อยละการดำเนินงานที่คุ้มค่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด (100%) (6.4) ตัวชี้วัดร้อยละความพอใจที่ได้รับจากผลงาน ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด (100%)

7) ผลการประเมินความยั่งยืน พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 3 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 3 ตัวชี้วัด คือ (7.1) ตัวชี้วัดร้อยละการนำความรู้ที่ได้จากความสำเร็จไปสู่งานอื่น ผ่านเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด (100%) (7.2) ตัวชี้วัดร้อยละการประยุกต์ความรู้ไปสู่แนวคิดใหม่ ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ใน

ระดับมากที่สุด (100%) (7.3) ตัวชี้วัดร้อยละการทำงานเป็นทีม ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด (100%)

8) การประเมินการถ่ายโยงความรู้ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 3 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ตัวชี้วัด และอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ตัวชี้วัด คือ (8.1) ตัวชี้วัดความคิดเห็นของครูประเด็นการปรับกลยุทธ์ในการแก้ปัญหา ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.50) (8.2) ตัวชี้วัดความคิดเห็นของครูประเด็นการปรับปรุงนวัตกรรมและขยายผล ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.56) (8.3) ตัวชี้วัดความคิดเห็นของครูประเด็นการปรับความรู้ให้เหมาะสมกับองค์กรภายนอก ผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.51)

สรุปผลการวิจัย

การประเมินโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมี่วิทยา จังหวัดลพบุรี ในภาพรวม พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทุกประเด็น (8 ประเด็นการประเมิน) และผ่านเกณฑ์การประเมินทุกตัวชี้วัด (24 ตัวชี้วัด) ดังนี้ 1) การประเมินบริบท พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 2 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 2 ตัวชี้วัด 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 2 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ตัวชี้วัด 3) การประเมินกระบวนการ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 2 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 2 ตัวชี้วัด 4) การประเมินผลผลิต พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 4 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ตัวชี้วัด 5) การประเมินผลกระทบ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 4 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ตัวชี้วัด 6) ผลการประเมินประสิทธิผล พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 4 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ตัวชี้วัด 7) ผลการประเมินความยั่งยืน พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 3 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 3 ตัวชี้วัด 8) การประเมินการถ่ายโยงความรู้ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 3 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ตัวชี้วัด และอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ตัวชี้วัด

อภิปรายผล

จากผลการประเมินโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมี่วิทยา จังหวัดลพบุรี สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1) จากผลการประเมินบริบท พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 2 ตัวชี้วัด แสดงให้เห็นว่าในทัศนะของครู มีความคิดเห็นว่ามีความต้องการในการจัดทำโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และครูยังมีความมั่นใจว่าโครงการนี้สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา และยังช่วยพัฒนานักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มที่มีความสามารถพิเศษ ให้มีวินัยในตนเองมากขึ้น อันจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ซึ่งให้เห็นว่าโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นโครงการที่ช่วยแก้ปัญหาและพัฒนานักเรียนได้อย่างแท้จริง มีความเป็นไปได้ ทั้งนี้การดำเนินโครงการให้สำเร็จต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการนี้โครงการมีความเหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายของเขตพื้นที่การศึกษา วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการมีความชัดเจน อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนงบประมาณในการจัดทำโครงการอย่างเหมาะสม มีการกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นิคม แก้วมณี (Kaewmanee N. 2013) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การประเมินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 3 (วัดศาลาหัวยาง) เทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา ใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model ของ Stufflebeam ผลการศึกษาพบว่า การประเมินโครงการภาพรวมและรายด้านผ่านเกณฑ์การประเมิน ด้านบริบทโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2) จากผลการประเมินปัจจัยนำเข้า พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 2 ตัวชี้วัด แสดงให้เห็นว่า บุคลากรมีจำนวนเพียงพอสำหรับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำเนิน บุคลากรมีความพร้อมในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ ได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มโครงการ มีความสามารถเพียงพอกับโครงการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อีกทั้งโครงการได้รับการสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอต่อการดำเนินการทุกกิจกรรม ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นจึงเป็นปัจจัยนำเข้าของโครงการ จึงสอดคล้องกับคำกล่าวของ มาเรียม นิลพันธ์ (Nilphan, M. 2010) ที่ว่า การประเมินปัจจัยนำเข้า คือ การประเมินปัจจัยและ ทรัพยากรที่เอื้อต่อการดำเนินงานของโครงการในด้านบุคลากร งบประมาณ

3) จากผลการประเมินกระบวนการ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 2 ตัวชี้วัด แสดงให้เห็นว่า โครงการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมกับนักเรียนทุกระดับชั้น และนักเรียนทุกคน กิจกรรมที่ดำเนินในโครงการ ได้แก่ กิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน กิจกรรมสำรวจความพร้อมของนักเรียน กิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน กิจกรรมโฮมรูมพบครูที่ปรึกษา กิจกรรมมอบทุนการศึกษา กิจกรรมสัมภาษณ์นักเรียน กิจกรรมการประเมิน SDQ และ EQ กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย กิจกรรมนักเรียนแกนนำส่งเสริมด้านระเบียบวินัย กิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมด้านยาเสพติด กิจกรรมเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมบันทึกส่งเสริมการอ่าน กิจกรรมทดสอบความสามารถด้านภาษาไทย กิจกรรมสอนซ่อมเสริม กิจกรรมเวทีคนเก่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กิจกรรมการสอนทักษะอาชีพ กิจกรรมการติดตามแก้ไขผลการเรียน เหตุผลสำคัญที่ทำให้กิจกรรมของโครงการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้ดำเนินการทุกกิจกรรม ซึ่งคณะผู้บริหาร คณะครู ครูผู้รับผิดชอบโครงการและกรรมการสถานศึกษา ให้ความสำคัญกับโครงการ เห็นว่าการดำเนินโครงการจะสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ได้ จะต้องมีการบริหารจัดการกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและจำเป็นต้องมีการนิเทศติดตามโครงการอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับคำกล่าวของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Office of the Basic Education Commission. 2008) ที่ว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ ทีมนำและทีมประสาน อันได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน รองผู้บริหารโรงเรียนทุกฝ่าย กรรมการสถานศึกษา รวมทั้งหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้างานต่าง ๆ ตระหนักถึงความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนในส่วนการดำเนินงานหรือร่วมกิจกรรมไปตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้โครงการบรรลุผลสำเร็จ

4) จากผลการประเมินผลผลิต พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 4 ตัวชี้วัด แสดงให้เห็นว่า ครูโรงเรียนบ้านหมี่วิทยา จังหวัดลพบุรี รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลทุกคน ซึ่งในปีงบประมาณ 2563 มีนักเรียนทั้งหมดจำนวน 1,505 คน นักเรียนได้รับการคัดกรองทุกคน โดยครูที่ปรึกษาเป็นผู้คัดกรองนักเรียน ทำให้ครูสามารถหาวิธีเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง ในการนี้นักเรียนที่ผ่านการคัดกรองจากครูที่ปรึกษาว่ามีปัญหาที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือ จำนวน 210 คนแบ่งประเภทของนักเรียนที่ปัญหาได้เป็น 3 ประเภทได้แก่ (1) ปัญหาด้านการเรียน จำนวน 61 คน (2) ปัญหาด้านยาเสพติด จำนวน 52 คน และ (3) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ จำนวน 97 คน โดยนักเรียนที่มีปัญหา จำนวน 210 คน ได้รับการแก้ปัญหาและช่วยเหลือได้สำเร็จทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100 เหตุผลที่นักเรียนได้รับการแก้ปัญหาได้สำเร็จ เนื่องจากทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ตั้งแต่ตัวนักเรียนเอง ครู คณะผู้บริหารผู้ปกครองและครอบครัว ตลอดจนคณะกรรมการสถานศึกษาและชุมชน ให้ความร่วมมือ ใส่ใจอย่างใกล้ชิด และหาวิธีช่วยเหลือกับนักเรียนที่มีปัญหา จนทำให้สามารถแก้ปัญหา นักเรียนได้สำเร็จครบทุกคนไม่มีนักเรียนที่ต้องได้รับการส่งต่อ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ของ นันทรรัตน์ เกื้อหนู (Kueanun, N. 2010) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ

สถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การส่งต่อ การส่งเสริมนักเรียน การคัดกรองและการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

5) จากผลการประเมินผลกระทบ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 4 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ตัวชี้วัด ทั้งนี้เนื่องจาก นักเรียนโรงเรียนบ้านห้วยวิทยา จังหวัดลพบุรี ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 (ปีงบประมาณ 2562) จำนวนนักเรียน 1,505 คน นักเรียนมีวินัยจำนวน 1,159 คน คิดเป็นร้อยละ 77 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 (ปีงบประมาณ 2563) จำนวนนักเรียน 1,505 คน นักเรียนมีวินัยจำนวน 1,337 คน คิดเป็นร้อยละ 88.84 ซึ่งผลการเปรียบเทียบกับนักเรียนที่มีวินัยเพิ่มขึ้นระหว่างภาคเรียนที่ 2 และภาคเรียนที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 11.84 เหตุผลที่นักเรียนมีวินัยเพิ่มขึ้น เนื่องจากโรงเรียนได้จัดกิจกรรมตามโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 20 กิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมนักเรียนแกนนำส่งเสริมด้านระเบียบวินัย กิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรม เมื่อนักเรียนได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะเห็นว่านักเรียนมีวินัยเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จึงทำให้นักเรียน ครู และผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ มณีรัตน์ อินทร์คง (Inkong, M. 2008) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการกระบวนการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ (CIPP Model) ผลการศึกษาพบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจโดยภาพรวมผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับสูง ตัวชี้วัดย่อยที่ผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับสูง คือความพึงพอใจของนักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้รับผิดชอบโครงการ

6) จากผลการประเมินประสิทธิผล พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 4 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ตัวชี้วัด เนื่องจากโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่ได้จัดทำขึ้นเกิดจากการกำหนดวัตถุประสงค์และการวางแผนร่วมกัน ผู้บริหารใช้ความรู้ ความสามารถกำหนดการวางแผนการดำเนินงานโครงการ ครูปฏิบัติงานได้ตามความรู้ความสามารถที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของโครงการ อีกทั้งในการดำเนินโครงการสมาชิกมีส่วนร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหาระหว่างสมาชิกทุกครั้งที่ทำงาน และในการดำเนินจัดกิจกรรมต่าง ๆ มีการใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่า มีการวางแผนงานโดยคำนึงถึงความคุ้มค่า สมเหตุสมผลเสมอ ใช้เวลาว่างในการทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์กร สามารถรู้ลำดับการทำงาน ก่อน-หลัง ได้อย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง มีการแยกแยะปัจจัยที่ไม่จำเป็นและละทิ้งไปจากการปฏิบัติงานได้ ซึ่งผลงานที่เกิดขึ้นเกิดจากการวางแผนร่วมกัน สมาชิกทำงานอย่างเข้าอกเข้าใจกันจนสำเร็จ สมาชิกทุกคนมีความรู้สึกภาคภูมิใจต่อผลงานที่ได้รับจากการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการ จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงส่งผลให้โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีความพอใจที่ได้รับจากผลงาน ทำให้การประเมินประสิทธิผลของโครงการประสบผลสำเร็จ

7) จากผลการประเมินความยั่งยืน พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 3 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจาก (1) โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการนำความรู้ที่ได้จากความสำเร็จไปสู่งานอื่น (2) โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการประยุกต์ความรู้ไปสู่แนวคิดใหม่ และ(3) โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการทำงานเป็นทีม ได้แก่ บุคลากรเห็นความสำคัญจากการทำงานเป็นทีมในโรงเรียน สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้เมื่อเผชิญปัญหาร่วมกัน รู้วิธีกำหนดจุดมุ่งหมายในทีม อีกทั้งทุกคนเข้าใจบทบาท หน้าที่ของตนเองเมื่อได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงาน รู้จักสร้างแรงจูงใจ ขวัญและกำลังใจระหว่างกันในการทำงานจึงทำให้การทำงานประสบผลสำเร็จมีความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ราไพ แสงนิกุล (Sangnikul R. 2016) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อยประเทศไทย : กรณีศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

กาฬสินธุ์ เขต 2 โดยใช้ รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model ผลการศึกษาพบว่า การประเมินด้านความยั่งยืนโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

8) จากผลการประเมินการถ่ายโยงความรู้ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 3 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมาก 2 ตัวชี้วัด และอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ตัวชี้วัด เนื่องจาก (1) โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการปรับกลยุทธ์ในการแก้ปัญหา (2) โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีการปรับปรุงนวัตกรรมและการขยายผล และ (3) โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการปรับความรู้ให้เหมาะสมกับองค์กรภายนอก อีกทั้งการถ่ายโยงความรู้ที่ได้รับจากโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สามารถนำไปขยายผลให้กับโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กัตติกา ศรีมหาโว (Srimahawaro, K. 2013) ได้ทำการประเมินโครงการครอบครัวร่วมทำนอมนำปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านสระบัว โดยใช้แนวคิดการประเมินการประเมินแบบ CIPPIEST Model ผลการประเมิน พบว่า ผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการถ่ายโยงความรู้โครงการมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1) ข้อเสนอเชิงนโยบาย

(1) ผู้บริหารควรชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาให้เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงาน ในโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มากกว่านี้ เพื่อคุณภาพของนักเรียนอย่างสูงสุด

(2) ในการจัดทำโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ต้องเพิ่มจำนวนบุคลากรสำหรับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และเพิ่มจำนวนบุคลากรที่รับผิดชอบโครงการให้มากกว่านี้ เพื่อให้การดำเนินโครงการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

(3) การปฏิบัติตามกิจกรรมของโครงการมีหลายกิจกรรมที่ต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน เช่น นักจิตวิทยา นักสาธารณสุข ในการดูแลช่วยเหลือพัฒนานักเรียนตามสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละคน จึงควรขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญภายนอกหรือพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือ และติดตามผลในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินโครงการบรรลุวัตถุประสงค์

2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

(1) จากข้อมูลการประเมินผลผลิต พบว่า ควรมีการพัฒนาต่อยอดเพิ่มเติม คือ ขั้นที่ 1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ขั้นที่ 2 การคัดกรองนักเรียน ขั้นที่ 3 การป้องกันและแก้ไขปัญา ขั้นที่ 4 การจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียน ขั้นที่ 5 การส่งต่อ ซึ่งโรงเรียนควรมีการดำเนินการส่งต่อภายในและภายนอกต่อไป

(2) จากข้อมูลการประเมินประสิทธิผล พบว่า ต้องมีการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือที่กำหนดไว้ โดยเป็นผลจากการเปรียบเทียบระหว่างผลที่ได้จากโครงการ กับเป้าหมายของโครงการที่ได้กำหนดไว้ จากแนวทางสำคัญคือ (1) การจัดการตามวัตถุประสงค์ (2) การสร้างความสัมพันธ์ (3) การดำเนินงานที่คุ้มค่า และ 4) ความพอใจที่ได้รับจากผลงาน ดังนั้นจึงควรดำเนินกิจกรรมในโครงการอย่างต่อเนื่อง

(3) จากข้อมูลการประเมินความยั่งยืน พบว่า ต้องการปฏิบัติอย่างเป็นระบบหรือเป็นทางการเกี่ยวกับการนำโครงการไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืนนั้นมุ่งพิจารณาประเมินความคงอยู่หรือความต่อเนื่องในการทำโครงการที่ประสบผลสำเร็จไปใช้ รวมถึงวิธีการในการรักษาไว้ซึ่งความสำเร็จของโครงการ มี

ตัวชี้วัด 3 ตัว คือ (1) การนำความรู้ที่ได้จากความสำเร็จไปสู่งานอื่น (2) การประยุกต์ความรู้ไปสู่แนวคิดใหม่ และ(3) การทำงานเป็นทีม ดังนั้นจึงควรดำเนินกิจกรรมในโครงการอย่างต่อเนื่อง

(4) จากข้อมูลการประเมินการถ่ายโยงความรู้ พบว่า ต้องมีการนำโครงการที่ประสบความสำเร็จไปประยุกต์หรือปรับปรุงใช้ในที่อื่นๆ โดยที่ส่วนขยายของมิติการประเมินที่เพิ่มขึ้นนี้ต้องมีความหมายครอบคลุมรวมถึงการประเมินผลผลิตเดิมและการประเมินด้านการถ่ายโยงความรู้เกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนนำไปขยายผลต่อยอดในองค์กรภายนอกได้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทางการบริหาร เพราะมีทั้งความกว้าง ความลึก รวมไปถึงความละเอียดอ่อน สามารถเกิดประสิทธิผลของระบบปฏิบัติการที่มีผลกระทบต่อสาธารณชนได้เป็นอย่างดี

3) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- (1) ควรประเมินโครงการอื่นๆ ในโรงเรียนโดยใช้แบบชีพเพียท (CIPPIEST)
- (2) ควรทำวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการการจัดการ ชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- (3) ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการดำเนินโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- (4) สามารถนำรูปแบบการประเมินชีพเพียท (CIPPIEST) มาประเมินหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อได้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อหลักสูตรเพื่อนำไปพิจารณาว่าจะยกเลิกโครงการ/กิจกรรม หรือพัฒนาหลักสูตรในด้านต่างๆ ต่อไป

References

- Srimahawaro, K. (2013).Assessment of the Family Joining in Philosophy Project of Sufficiency Economy at Ban Sra Bua School. Nakbutr Review Journal Nakhon Si Tham Rajabhat University. Year 6 (2). July - December 2014,
- Kueanun, N. (2010). Implementation of the student care and support system of educational institutions that affect the quality of life of students under Prachuap Khiri Khan Educational Service Area Office 1 . Master of Education Thesis Branch of Educational Administration. Phetchaburi : Phetchaburi Rajabhat University,
- Kaewmanee N. (2013).Assessment of the student support system project. Thesaban School 3 (Wat Sala Hua Yang), Songkhla Municipality Songkhla Province Songkhla: Thesaban School 3,
- Tangkunan, P. (2020).Classroom management and learning resources. Bangkok: Min Service Supply, 2015. Pakin Chaiwong. Assessment Report of Morality and Ethics Promotion Project in Pa Kang Wittaya School. According to the way of the Buddhist school with the activity "PAKANG Model". Uttaradit : Pakang Witthaya School Uttaradit Educational Service Area Office, Area 2,
- Inkong, M. (2008). Assessment of the Educational Quality Development and Upgrading Process Project in Small Schools Under the Surat Thani Educational Service Area Office 2 . Master of Education Thesis. Field of study: Educational Administration. Surat Thani : Graduate School Suratthani Rajabhat University,

- Nilphan, M. (2010). Evaluation of decision-making curriculum using a systematic approach using the CIPP Model. Nakhon Pathom: Silpakorn University,
- Sangnikul R. (2016). Evaluation of the Thailand Little Scientists House Project: A Case Study of Kalasin Primary Educational Service Area Office 2 . Master of Education Thesis. Department of Education Research and Evaluation. Mahasarakham : Graduate School Rajabhat Maha Sarakham University,
- Office of the Basic Education Commission. (2008). Strengthening the student support system Student Training Handbook: Fellow Counselor (YC – Youth Counselor) for guest speakers. Bangkok : Freight and Parcel Organization,
- Krejcie, R.V. (1970). and Morgan, D.W.. Determining Sample Size for Research Activities. Educational and psychological measurement, 30 (3) : 607-610,
- Stufflebeam, D.L.. (2007). Evaluation theory, Models and Applications. San Francisco. CA : Jossey-Bass,
- Stufflebeam, D. L., and Coryn, C. L. S.. (2014). Evaluation: Theory models and applications. (2nd eds.). San Francisco : Jossey-Bass,

การจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่
ของกรมศุลกากรภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

MANAGEMENT OF PLASTIC SCRAPS TO BE TRANSFORM INTO NEW MATERIALS
OF THE ROYAL THAI CUSTOMS DEPARTMENT UNDER THE NATIONAL STRATEGIC
FRAMEWORK FOR 20 YEARS

วรชิต เดชบวรลักษณ์¹ และสมเดช มุงเมือง²

Vorachit Deachborvornlak¹ and Somdet Mungmaung²

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand

Email: Vorachitn@gmail.com¹

Received 20 August 2022; Revised 21 June 2023; Accepted 28 August 2023.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ของกรมศุลกากรภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี 2) ศึกษาปัจจัยที่จะส่งเสริมให้การบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่เป็นไปตามระเบียบการบริหารจัดการของกรมศุลกากร และ 3) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ เจ้าหน้าที่กรมศุลกากร 7 คน ผู้ประกอบการภาคเอกชน 6 คน ทำการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทและนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาและอุปสรรคคือในการนำเข้าเศษพลาสติกพบการกระทำความผิดทางศุลกากรทั้งการสำแดงเท็จและการปลอมแปลงเอกสารซึ่งยากต่อการตรวจสอบและควบคุม การขอใบอนุญาตนำเข้าจำเป็นต้องเตรียมเอกสารปริมาณมากและหลายหน่วยงาน อีกทั้งแนวทางการปฏิบัติงานยังไม่เป็นไปในทางเดียวกัน การตรวจปล่อยสินค้าซับซ้อนใช้เวลานาน เจ้าหน้าที่มีจำนวนไม่เพียงพอต่อการควบคุมตรวจสอบ ทั้งนี้ ผู้ประกอบการพบว่า สิทธิประโยชน์หรือนโยบายส่งเสริมไม่สามารถใช้งานได้จริง 2) ปัจจัยที่ส่งเสริมให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ความชัดเจนของกฎหมายและระเบียบ การเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างศุลกากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ การพัฒนาคุณภาพการให้บริการและการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการ การสื่อสารและกระบวนการที่รวดเร็วชัดเจนตรงประเด็น การบริหารทรัพยากรบุคคลด้วยการจัดสรรอัตรากำลังและสร้างทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ และ 3) แนวทางการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้แก่ นโยบายที่ชัดเจนของรัฐ การปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องและมาตรการบังคับใช้ การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ตรวจสอบติดตามการนำสินค้าประเภทเศษพลาสติกออกจากเขตปลอดอากรไปผลิตในโรงงานนอกเขตปลอดอากร และการฝึกอบรมและการจัดการองค์ความรู้ภายในหน่วยงาน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; เศษพลาสติก; แปรสภาพเป็นวัสดุใหม่;

ABSTRACT

The purpose of this research were: 1) to study the problems and obstacles in the management of plastic scrap imports to be converted into new materials by the Customs Department under the framework of the 20-year national strategy; 2) To study the factors that will promote the management of plastic scrap imports to transform them into new materials in accordance with the management regulations of the Customs Department; and 3) to study the management guidelines for importing plastic scraps to transform them into new materials to be more efficient. This study was researched using qualitative research methods. Data were collected by documentary study and in-depth interviews from key informants including 7 Customs Department officers and 6 private entrepreneurs.

The findings were revealed as follows: 1) Customs offenses involving both false declarations and falsification of documents for inspection and control of the import of plastic scraps are therefore difficult to implement, applying for a license to import plastic scraps requires the preparation of a large number of documents, which have many agencies. and the operating guidelines are inconsistent and in the same direction Product release issues are multiprocess and take too long, the problem of the officers is not enough to control the audit, operators encounter problems that various benefits or policies cannot be used in practice; 2) Factors that promote effective management, include supporting factors in terms of clear laws and regulations. Linking information between customs within the relevant departments both at home and abroad factors for improving service quality by allowing operators to present problems, obstacles and suggestions for the Customs Department to improve its operations The communication factor in the work process should be speedy clear and to the point and human resource management factors There should be a manpower allocation and the creation of quality human resources; and 3) The government sector should have clear policies and have to monitor and control compliance with relevant laws. as well as improving the laws on plastic recycling to accommodate changes in the situation of plastic waste. and the adoption of technological innovations in the monitoring of the removal of plastic waste products from the free zone to produce in factories outside the free zone. Including training for staff and knowledge management within the agency.

Keywords: Management; Plastic Scrap; Recycle;

บทนำ

ระหว่าง ปี พ.ศ. 2523-2533 เกิดปัญหาต้นทุนค่าใช้จ่ายของการกำจัดของเสียอันตรายเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการลักลอบทิ้งของเสียอันตรายจำนวนมาก และ ในปี พ.ศ. 2529-2532 พบว่ามีการบรรทุกของเสียอันตรายจากกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมไปทิ้งในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและยุโรปตะวันออกเป็นจำนวนมากเช่นกัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 ในการประชุมอนุสัญญาบาเซล ณ กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ มีมติ

ให้เพิ่มความเข้มงวดของชนิดขยะที่สามารถนำเข้า-ส่งออกข้ามแดนระหว่างประเทศได้ อีกทั้งยังต้องได้รับความยินยอมจากประเทศปลายทางที่นำเข้านั้นด้วยโดยมีจุดประสงค์เพื่อลดการเคลื่อนย้ายเศษขยะข้ามแดน ซึ่งเป็นการคุ้มครองประเทศกำลังพัฒนาที่นำเข้าเศษขยะ ไม่ให้เป็นพื้นที่รองรับขยะจากประเทศอุตสาหกรรม หรือจากประเทศพัฒนาแล้วจัดให้มีการบำบัดและการกำจัดของเสียอันตรายใกล้กับแหล่งกำเนิดมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยบริหารจัดการให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด อีกทั้งยังมีจุดประสงค์เพื่อลดปริมาณการเกิดของเสียอันตรายและลดอันตรายจากของเสียให้มากที่สุด (Pollution Control Department, 2008) สำหรับประเทศไทยมีปริมาณการนำเข้าเศษพลาสติกเพิ่มขึ้นในช่วงครึ่งหลังของปี พ.ศ. 2560 ซึ่งมีสาเหตุมาจากการจำกัดการนำเข้าเศษพลาสติกของประเทศจีนในปลายปีดังกล่าว ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาบาเซล โดยได้เข้าร่วมประชุมจัดทำอนุสัญญาและข้อตกลงต่างๆ เรื่อยมา และได้ลงนามให้สัตยาบันเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540 หลังจากนั้นอนุสัญญามีผลบังคับใช้ต่อประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541 (Pollution Control Department, 2008) แม้ว่าอนุสัญญาบาเซลจะไม่ใช้เครื่องมือป้องกันการนำเข้าเศษขยะที่มีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามสนธิสัญญานี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมปริมาณการนำเข้าเศษขยะเข้าสู่ประเทศไทยได้

ประเด็นปัญหาที่พบในปัจจุบัน คือ ผู้ประกอบการรีไซเคิลที่มีใบอนุญาตถูกต้องซึ่งตั้งโรงงานในเขตปลอดอากรได้นำเศษพลาสติกที่ได้รับอนุญาตให้นำเข้าเพื่อการรีไซเคิลจากเขตปลอดอากรออกไปผลิตนอกเขตปลอดอากร เนื่องจากโรงงานผู้ผลิตในเขตปลอดอากรมีกำลังการผลิตไม่เพียงพอ ประกอบกับค่าใช้จ่ายสำหรับค่าสาธารณูปโภคในเขตปลอดอากรมีอัตราสูง ส่งผลกระทบต่อต้นทุนของผู้ประกอบการ แต่การนำเศษพลาสติกที่ได้รับอนุญาตให้นำเข้ามาเป็นวัตถุดิบในโรงงานรีไซเคิลในเขตปลอดอากรออกไปนอกเขตปลอดอากรจะต้องดำเนินการปฏิบัติตามประกาศกรมศุลกากรที่ 115/2561 (Customs Department, 2018) ลงวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข การปฏิบัติพิธีการศุลกากรนำเข้าไปในหรือปล่อยออก การเก็บของ การขนถ่ายของการตรวจตราและการควบคุมในเขตปลอดอากร ข้อ 9 คือ การนำของออกจากเขตปลอดอากรเป็นการชั่วคราว เพื่อซ่อมแซม ดัดแปลง ปรับปรุง ประกอบ หรือเพื่อการอื่นตามความจำเป็น ถือเป็นการดำเนินการในราชอาณาจักร โดยของที่นำออกจากเขตปลอดอากรเป็นการชั่วคราวดังกล่าวจะต้องเป็นของที่นำเข้าไปในเขตปลอดอากร เพื่อใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเขตปลอดอากร หรือการประกอบกิจการในเขตปลอดอากรตามที่ได้รับอนุญาตจากกรมศุลกากร แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินการดังกล่าวถือเป็นการดำเนินการในราชอาณาจักรตามประกาศกรมศุลกากรที่ 115/2561 ข้อ 9 ดังนั้นผู้นำของออกจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งตามประกาศกระทรวงอุตสาหกรรมเรื่องหลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการอนุญาตนำเศษ เศษตัดและของที่ใช้ไม่ได้ซึ่งเป็นพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตามเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 ข้อ 1 ได้กำหนดไว้ว่า เศษพลาสติกที่นำเข้าจะต้องแยกประเภทแต่ละชนิดไม่ปะปนกัน และสามารถนำเข้าสู่กระบวนการผลิตของโรงงานที่ได้รับอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบการโรงงานตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการการทำความสะอาดอีก ประกอบกับเงื่อนไขการอนุญาตให้ประกอบการโรงงานในใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานที่ ป.30/2560 ตามที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงอุตสาหกรรมข้อ 1.1 ซึ่งได้บัญญัติห้ามมิให้ล้างหรือสะสมเศษพลาสติก แต่อย่างไรก็ตามการนำเศษพลาสติกออกไปจากเขตปลอดอากรเพื่อไปผลิตในโรงงานนอกเขตปลอดอากรนั้นจะมีผลกระทบต่อเงื่อนไขอันเกี่ยวกับใบอนุญาตฯของกระทรวงอุตสาหกรรมหรือไม่อย่างไร ซึ่งหากภาครัฐมีกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ หรือขั้นตอนปฏิบัติที่สามารถบังคับใช้ในการติดตามตรวจสอบและควบคุมสินค้าประเภทเศษพลาสติกเพื่อการรีไซเคิลให้นำออกจากเขตปลอดอากรไปผลิตนอกเขตปลอดอากรได้ ทั้งนี้หากมีการจัดทำบัญชีนำเข้า-ส่งออกอย่างถูกต้อง ก็จะทำให้สามารถควบคุมปริมาณและ

คุณภาพสินค้าทั้งการนำเข้าและส่งออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถลดความวิตกกังวลเรื่องมลพิษในสิ่งแวดล้อมได้ เกิดผลสมฤทธิ์ในการจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพสูง ซึ่งเป็นแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (Patcharavalai Suphapha, 2019, Chatchai Nathamploy, 2020)

การบริหารการนำเข้า-ส่งออกเศษพลาสติกเพื่อการรีไซเคิลและกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรีไซเคิลพลาสติกนั้น มีองค์กรภาครัฐหลายองค์กรที่เกี่ยวข้องซึ่งแต่ละหน่วยงานมีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และ วิธีปฏิบัติมีข้อจำกัดในการบังคับใช้หลากหลาย แต่อย่างไรก็ตามยังมีช่วงรอยต่อของบางขั้นตอนซึ่งยังไม่ชัดเจนว่าเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานใด และจะสามารถบังคับใช้กฎหมายใดเพื่อให้บริการผู้ประกอบการ ซึ่งประเด็นปัญหานี้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินธุรกิจของภาคเอกชนเป็นอย่างมาก และ บางกรณีการดำเนินการขออนุญาตหรือการติดต่อกับหน่วยงานภาครัฐหลาย ๆ หน่วยงานนั้นใช้เวลานาน จนทำให้ผู้ประกอบการเสียประโยชน์ในการประกอบธุรกิจ และส่งผลต่อการการจัดเก็บรายได้นำเข้า-ส่งออกของประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นข้อด้อยที่จะทำให้ผู้ประกอบการย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศอื่นซึ่งมีการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการลงทุนของภาคเอกชนมากกว่าประเทศไทย นอกจากนี้การทำงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐต้องยึดหลัก Good governance หรือหลักธรรมาภิบาลซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการทำงานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาประเทศ

ดังนั้น การนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อการแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ของประเทศไทยในปัจจุบันอยู่บนพื้นฐานความห่วงใยปัญหาขยะล้นประเทศและมลภาวะสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก จึงทำให้มีมาตรการการนำเข้าที่ซับซ้อนขึ้น และอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของหลายหน่วยงาน ทำให้ผู้ประกอบการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อการแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ ได้พบกับอุปสรรคในการดำเนินการการนำเข้า และการแปรสภาพ ซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยสูญเสียรายได้จากภาษีอากรสำหรับการนำเข้า และส่งผลกระทบต่อรายได้จากการส่งออกของผลิตภัณฑ์พลาสติกที่ถูกแปรสภาพมาใหม่จากเศษพลาสติกจึงนำมาสู่ประเด็นการวิจัยดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ของกรมศุลกากรภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่จะส่งเสริมให้การบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ เป็นไปตามระเบียบการบริหารจัดการของกรมศุลกากรภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

- 1) ด้านกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ เจ้าหน้าที่กรมศุลกากร จำนวน 7 คน ประกอบด้วยสำนักงานศุลกากรท่าเรือกรุงเทพ จำนวน 1 คน สำนักงานศุลกากรกรุงเทพ จำนวน 2 คน สำนักงานศุลกากรท่าเรือแหลมฉบัง จำนวน 1 คน สำนักสิทธิประโยชน์ จำนวน 2 คน และ สำนักกฎหมาย จำนวน 1 คน ผู้ประกอบการภาคเอกชนจำนวน 6 คน ได้แก่ ผู้ประกอบการนำเข้าและแปรสภาพเศษพลาสติกเป็นวัสดุใหม่ และตัวแทนออกของ (Shipping)
- 2) ด้านเนื้อหา ได้แก่ ขอบเขตด้านสภาพการกำกับดูแล ควบคุม การนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ของกรมศุลกากร ขอบเขตด้านองค์ประกอบและโครงสร้างที่จะส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการ

การนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ของกรมศุลกากร ขอบเขตด้านการบริหารจัดการภาครัฐ
แนวใหม่ของกรมศุลกากรในการกำกับดูแลการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่

3) ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล อาทิ อุปกรณ์บันทึกภาพและเสียง การใช้ Video call หรือ Video conference หรือการติดต่อสื่อสารทางไกลอื่น ๆ ที่สามารถใช้ติดต่อสื่อสารและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้อย่างสะดวก

4) ด้านการเก็บข้อมูล คือ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแหล่งที่มา 2 ส่วน คือ

4.1) ข้อมูลจากเอกสารเผยแพร่ตามแหล่งข้อมูลต่างๆ เป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ถูกต้อง แม่นยำ

4.2) ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้งานวิจัยนี้ได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำ

5) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจับประเด็นสำคัญ จัดกลุ่มประเด็นที่คล้ายกัน เพื่อกำหนดค่าความถี่ข้อมูลที่พบ แล้วนำเสนอด้วยการเขียนเชิงบรรยาย อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ทวนสอบผลการวิจัยแบบสามเส้า (Triangulation) โดย 1) เปรียบเทียบจากแหล่งข้อมูล (Sources Data) 2) เปรียบเทียบจากวิธีรวบรวมข้อมูล (Methods) และ 3) เปรียบเทียบทฤษฎีแนวคิด (Theories) ทำการหาข้อสรุปและแสดงผลแบบบรรยายข้อมูล (Description)

ผลการวิจัย

การศึกษาปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ ของกรมศุลกากรภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พบว่า

1) ในการตรวจพบการกระทำความผิดทางศุลกากรมีทั้งการสำแดงเท็จเป็นสินค้าชนิดอื่นและการปลอมแปลงเอกสาร อีกทั้งยังมีการนำเข้าเศษพลาสติก ขยะอิเล็กทรอนิกส์ หรือสินค้าอื่น ปะปนมากับสินค้าประเภทสินค้าใช้แล้ว จึงยากต่อการตรวจสอบและควบคุมการนำเข้าเศษพลาสติก

2) การขอใบอนุญาตการนำเข้าเศษพลาสติกต้องจัดเตรียมเอกสารจำนวนมากเพื่อจัดส่งให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วยหลายหน่วยงานแต่ไม่มีความชัดเจนว่าต้องใช้เอกสารใดบ้าง อีกทั้งแนวทางการปฏิบัติงานยังไม่สอดคล้องกันและไม่มีการบูรณาการเพื่อแบ่งปันข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ก่อให้เกิดความสับสนแก่ผู้ประกอบการ

3) การตรวจปล่อยสินค้านี้หลายกระบวนการและใช้เวลานานเกินไป จำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อการควบคุมตรวจสอบ และดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ยังไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทำให้ เกิดความล่าช้าทำให้การนำเข้าส่งออกเกิดค่าใช้จ่ายสูงส่งผลต่อการแข่งขันทางการค้า

4) ผู้ประกอบการต้องการให้ภาครัฐมีนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมรีไซเคิลเศษพลาสติกให้มากกว่านี้และสิทธิประโยชน์หรือนโยบายต่างๆ ควรใช้งานได้จริงเพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ เช่น กรณีการห้ามโอนย้ายเศษพลาสติก เนื่องจากบางครั้งมีกรณีเครื่องจักรเสียหรือคนงานไม่เพียงพอทำให้การผลิตเดินไม่ได้เต็มประสิทธิภาพทำให้มีวัตถุดิบค้างอยู่ในโรงงานส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตของโรงงาน

การศึกษาปัจจัยที่จะส่งเสริมให้การบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ เป็นไปตามระเบียบการบริหารจัดการของกรมศุลกากรภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พบว่า

1) กฎหมาย ระเบียบ ที่ชัดเจนในการบังคับใช้ และการเผยแพร่แนวปฏิบัติในกฎหมาย ระเบียบ

ข้อบังคับที่เป็นปัจจุบันของกรมศุลกากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากผู้ประกอบการสามารถตรวจสอบข้อมูลด้วยตนเองและสามารถดำเนินการได้ตามข้อกำหนดภาครัฐกำหนดไว้โดยไม่เกิดความสับสน

2) การพัฒนาคุณภาพการให้บริการ เช่น การพัฒนากระบวนการอนุมัติและการดำเนินการทางศุลกากรในการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อการผลิตในเขตปลอดอากรและส่งออกป้อนราชอาณาจักรเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยให้ผู้ประกอบการนำเสนอปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ เพื่อนำมาดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมประกาศ ระเบียบ และนโยบายของกรมศุลกากรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา

3) การดำเนินนโยบายของกรมศุลกากร โดยพิจารณาทั้งด้านการอำนวยความสะดวกทางการค้า การควบคุมทางศุลกากร การค้าและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และอยู่บนหลักของความเสมอภาคและความครอบคลุมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4) การสื่อสารในกระบวนการทำงานด้วยความรวดเร็ว ชัดเจนและตรงประเด็นเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งการสื่อสารระหว่างภาคเอกชนกับหน่วยงานภายในกรมศุลกากร การสื่อสารระหว่างหน่วยงานภายในกรมศุลกากร รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก จะส่งผลให้เกิดความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน และการบริการประชาชนมีความชัดเจนและสอดคล้องกัน

5) การบริหารทรัพยากรบุคคลควรมีการจัดสรรอัตรากำลังเพื่อรองรับปริมาณซึ่งทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพและมีความชำนาญสูง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อปัจจัยที่มีผลในเชิงบวกและมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหน่วยงาน จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

6) การบูรณาการและการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างศุลกากรทั้งภายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ อันเป็นการลดต้นทุน ความสูญเสีย และความล่าช้าทางการค้า เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งเสริมการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น พบว่า

1) การบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกต้องมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากมีทั้งหน่วยงานที่ไม่ต้องการให้มีการนำเข้าเศษพลาสติก และหน่วยงานที่การสนับสนุนให้ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อผลิตวัตถุดิบ ภาครัฐจึงควรมีนโยบายที่ชัดเจนโดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน รวมถึงต้องมีการติดตามควบคุมปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย ประกาศ และระเบียบที่เกี่ยวข้อง อีกทั้ง หากเกิดปัญหาอุปสรรคในขั้นตอนใดต้องมีแนวทางปฏิบัติหรือมาตรการรองรับที่ชัดเจนเพื่อความโปร่งใสและเสมอภาคแก่ภาคเอกชนทุกรายตามหลักธรรมาภิบาล

2) การนำนวัตกรรมทางเทคโนโลยีมาใช้ในการบูรณาการและการเชื่อมโยงข้อมูล เช่น ระบบการควบคุมการนำเข้าและเคลื่อนย้ายสินค้า ระบบการตรวจสอบและจัดเก็บภาษี ระบบควบคุมทางศุลกากร ระบบบริหารความเสี่ยงเพื่อตรวจสอบสินค้าที่อาจหลีกเลี่ยงภาษี หรือข้อห้ามข้อจำกัดในการนำเข้า รวมถึงการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกระดับด้วย ซึ่งจะเพิ่มความโปร่งใส รวดเร็ว และถูกต้องในการปฏิบัติงาน อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกที่ดีขึ้น

3) การฝึกอบรมให้แก่เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับเศษพลาสติก รวมถึงการจัดการองค์ความรู้ภายในหน่วยงานเพื่อแบ่งปันความรู้และถ่ายทอดบทเรียนจากวิทยากรผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญทั้งจากภายในและภายนอกหน่วยงาน ซึ่งจะช่วยสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงานและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกด้วยที่ดีขึ้นด้วย

4) การนำสินค้าประเภทเศษพลาสติกออกจากเขตปลอดอากรไปผลิตยังโรงงานนอกเขตปลอดอากรไม่สามารถดำเนินการได้ตามกฎหมายที่บังคับอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น หากต้องการนำเศษพลาสติกออกจากเขตปลอดอากรไปผลิตที่โรงงานนอกเขตปลอดอากรจึงต้องพิจารณาปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการรีไซเคิลพลาสติก เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์เศษพลาสติกที่เกิดขึ้นและตอบสนองความต้องการของภาคเอกชน ทั้งนี้ กรมศุลกากรควรมีแนวทางและการตรวจสอบติดตามการนำสินค้าประเภทเศษพลาสติกออกจากเขตปลอดอากรไปผลิตยังโรงงานนอกเขตปลอดอากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติก

อภิปรายผล

จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ของกรมศุลกากรภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มีประเด็นนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1) ในการตรวจพบการกระทำความผิดทางศุลกากรมีทั้งการสำแดงเท็จเป็นสินค้าชนิดอื่นและการปลอมแปลงเอกสาร อีกทั้งยังมีการนำเข้าเศษพลาสติก ขยะอิเล็กทรอนิกส์ หรือสินค้าอื่น ปะปนมากับสินค้าประเภทสินค้าใช้แล้ว จึงยากต่อการตรวจสอบและควบคุมการนำเข้าเศษพลาสติก สอดคล้องกับชัยยุทธ คำคุณ (2560) ในประเด็น กรมศุลกากรจำเป็นต้องปรับปรุงกฎหมายศุลกากรให้ทันสมัย โปร่งใส และทันกับสถานการณ์ระหว่างประเทศ และกระบวนการศุลกากรที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ เพื่อเพิ่มระดับการอำนวยความสะดวกทางการค้าในการนำเข้า-ส่งออก เพื่อประโยชน์ในการลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน นำระบบ Pre-Arrival Processing มาใช้กับสินค้าทุกตัวเพื่อให้ภาคเอกชนตรวจสอบและดำเนินการยื่นใบขนสินค้าและชำระภาษีอากรได้ก่อนที่สินค้าจะมาถึง ซึ่งจะช่วยลดอัตราการเปิดตรวจสินค้าให้เหลือไม่เกินร้อยละ 20 และสอดคล้องกับ Polner, C. (2010) ในประเด็น การดำเนินการตามขั้นตอนการควบคุมศุลกากรแบบบูรณาการจำเป็นต้องมีกฎหมายที่เหมาะสม ผู้มีอำนาจที่จะอนุญาตให้หน่วยงานศุลกากรร้องขอการยื่นแบบอิเล็กทรอนิกส์ล่วงหน้า ศุลกากรขอข้อมูลจากผู้ส่งออกและผู้ขนส่งเพื่อวัตถุประสงค์ในการประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัย นอกจากนี้ขั้นตอนการควบคุมศุลกากรแบบบูรณาการยังเกี่ยวข้องกับการข้ามพรมแดน ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานศุลกากรในการประเมินความเสี่ยงและการควบคุมศุลกากร เพื่อเพิ่มความปลอดภัยโดยรวมและจำเป็นต้องมีการเผยแพร่ความรู้พื้นฐานทางกฎหมาย

2) การขอใบอนุญาตการนำเข้าเศษพลาสติกต้องจัดเตรียมเอกสารจำนวนมากเพื่อจัดส่งให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วยหลายหน่วยงานแต่ไม่มีความชัดเจนว่าต้องใช้เอกสารใดบ้าง อีกทั้งแนวทางการปฏิบัติงานยังไม่สอดคล้องกันและไม่มีการบูรณาการเพื่อแบ่งปันข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ก่อให้เกิดความสับสนแก่ผู้ประกอบการ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการบูรณาการ (หรือความร่วมมือ) สอดคล้องกับ วิจิตร แสงทองล้วน (2561) ในประเด็น การบูรณาการที่ดีจะต้องประกอบด้วยการมีเจ้าภาพมีส่วนร่วม ยุทธศาสตร์วิสัยทัศน์เป้าประสงค์พันธกิจที่ชัดเจน รวดเร็ว ลดขั้นตอน แก้ปัญหาเร่งด่วนที่เกิดขึ้นมีประสิทธิภาพ ประหยัดและเกิดผลสัมฤทธิ์

3) การตรวจปล่อยสินค้ามีหลายกระบวนการและใช้เวลานานเกินไป จำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อการควบคุมตรวจสอบ และดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ยังไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทำให้ เกิดความล่าช้าทำให้

การนำเข้าส่งออกเกิดค่าใช้จ่ายสูงส่งผลกระทบต่อการแข่งขันทางการค้า สอดคล้องกับอภิญญา วรีฤทธิ์ (2557) ในประเด็น ระบบศุลกากรอิเล็กทรอนิกส์เกิดปัญหาขัดข้องบ่อยครั้งจากสาเหตุจากระบบอินเทอร์เน็ต ระบบไฟฟ้า หรือจะระบบซอฟต์แวร์ จึงทำให้กิจกรรมการผ่านพิธีการศุลกากรไม่สามารถกำหนดเวลาได้แน่นอน ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของลูกค้า และอาจส่งผลกระทบต่อภาคเอกชนในด้านอื่นๆ เช่น ผลกระทบต่อต้นทุนการขนส่ง การส่งคืนตู้คอนเทนเนอร์ที่ลานพักตู้ไม่ทันตามกำหนดเวลา

4) ผู้ประกอบการต้องการให้ภาครัฐมีนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมรีไซเคิลเศษพลาสติกให้มากกว่านี้ และสิทธิประโยชน์หรือนโยบายต่างๆควรใช้งานได้จริงเพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ เช่น กรณีการห้ามโพลียเอทิลีนพลาสติก เนื่องจากบางครั้งมีการฉ้อโกงหรือคนงานไม่เพียงพอทำให้การผลิตเดินไม่ได้เต็มประสิทธิภาพทำให้มีวัตถุดิบค้างอยู่ในโรงงานส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตของโรงงาน สอดคล้องกับ Masry, E.R. (2019) ในประเด็น แก้ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในอียิปต์ เริ่มต้นด้วยหลักธรรมาภิบาลในแง่ของความเสมอภาคและความครอบคลุมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเฉพาะภาคเอกชนและหลักนิติธรรมมีความสำคัญ เนื่องจากต้องมีกฎหมายที่ชัดเจนและกรอบการนำไปใช้อย่างถูกต้อง ต้องส่งเสริมการนำผลิตภัณฑ์กลับมาใช้ใหม่

จากการศึกษาปัจจัยที่จะส่งเสริมให้การบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่เป็นไปตามระเบียบการบริหารจัดการของกรมศุลกากรภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มีประเด็นนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1) กฎหมาย ระเบียบ ที่ชัดเจนในการบังคับใช้ และการเผยแพร่แนวปฏิบัติในกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เป็นปัจจุบันของกรมศุลกากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากผู้ประกอบการสามารถตรวจสอบข้อมูลด้วยตนเองและสามารถดำเนินการได้ตามข้อกำหนดภาครัฐกำหนดไว้โดยไม่เกิดความสับสน สอดคล้องกับแนวคิดของ Akindele (1995) ที่เสนอแนวคิดไว้ว่า การบริหารจัดการภาครัฐเป็นกลไกในการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งการบริหารภาครัฐเกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบการบริหารประเทศ และหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นกลไกในการดำเนินการตามนโยบายของรัฐ ซึ่งต้องนำไปสู่การจัดการที่มีประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับชลิดา พันธุ์กระวี (2016) ในประเด็น มาตรฐานข้อมูลที่มีความเป็นสากล มีกระบวนการอย่างง่ายที่มีการตอบรับอัตโนมัติที่สามารถอำนวยความสะดวกทางการค้าที่มีความสอดคล้องกับระบบงานของภาคเอกชน และประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยง่ายเป็นปัจจัยสำคัญในการเชื่อมโยงและการบูรณาการข้อมูลภาครัฐ และไพบุลย์ ผลดี (2020) ในประเด็น ปัจจัยสำคัญที่สามารถส่งเสริมความร่วมมือ องค์กรต้องกำหนดแนวปฏิบัติในกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับขององค์กรและเผยแพร่ข้อมูลให้องค์กรที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูล มีการจัดเก็บและบริหารข้อมูลสารสนเทศให้เป็นปัจจุบันทันสมัยอยู่เสมอ

2) การพัฒนาคุณภาพการให้บริการ เช่น การพัฒนากระบวนการอนุมัติและการดำเนินการทางศุลกากรในการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อการผลิตในเขตปลอดอากรและส่งออกป้อนราชอาณาจักรเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยให้ผู้ประกอบการนำเสนอปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ เพื่อนำมาดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมประกาศ ระเบียบ และนโยบายของกรมศุลกากรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา สอดคล้องกับแนวคิดของ Denhardt (2007) และ Denhardt & Denhardt (2000) ที่เสนอแนวคิดไว้ว่า Denhardt (2007) และ Denhardt & Denhardt (2000) ได้อธิบายถึงการจัดการสาธารณะใหม่คือ กลุ่มของแนวคิดและแนวปฏิบัติรวมถึงการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ และลัทธินิยมธรรมชาติที่ต้องการใช้แนวทางของภาคเอกชนและธุรกิจเป็นหลักในภาครัฐ โดยมุ่งเน้นผู้รับบริการหรือความต้องการของผู้รับบริการเป็นหลัก เป็นการบริหารภาครัฐในระบบการปกครองที่ให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง

3) การดำเนินนโยบายของกรมศุลกากร โดยพิจารณาทั้งด้านการอำนวยความสะดวกทางการค้า การควบคุมทางศุลกากร การค้าและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และอยู่บนหลักของความเสมอภาคและความครอบคลุมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Gisselquist (2012) ที่เสนอแนวคิดไว้ว่า หลักธรรมาภิบาล ส่งผลต่อความสามารถในการวางแผนและให้เหตุผลในการกำหนดนโยบายตามหลักฐานที่ปรากฏ กล่าวคือนโยบายที่สร้างขึ้นจากสมมติฐานที่แม่นยำและได้รับการทดสอบเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสถาบันทางการเมืองและเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงนี้จะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างไร และสอดคล้องกับชัยยุทธ คำคุณ (2017) ในประเด็น ปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันของประเทศมีหลายประการ เช่น นโยบายของรัฐในการส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจ กฎหมายระเบียบ รวมทั้งโครงสร้างองค์กรหรือหน่วยงานรับผิดชอบ เป็นต้น

4) การสื่อสารในกระบวนการทำงานด้วยความรวดเร็ว ชัดเจนและตรงประเด็นเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งการสื่อสารระหว่างภาคเอกชนกับหน่วยงานภายในกรมศุลกากร การสื่อสารระหว่างหน่วยงานภายในกรมศุลกากร รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก จะส่งผลให้เกิดความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน และการบริการประชาชนมีความชัดเจนและสอดคล้องกัน สอดคล้องกับวิชิตร์ แสงทองล้วน (2018) ในประเด็น ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานแบบบูรณาการและเป็นปัจจัยที่ช่วยให้การขับเคลื่อนการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้ 1) ความเข้าใจของบุคลากรโดยใช้การสื่อสารที่ทั่วถึงเพื่อสร้างความเข้าใจของบุคลากร และมีเป้าหมายการทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน 2) สร้างขั้นตอนการอนุมัติ การอนุญาตของหน่วยงานภาครัฐเป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ 3) มีระบบการประเมินการปฏิบัติงานเพื่อให้มั่นใจห่วงโซ่คุณค่าเบ็ดเสร็จซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงแผนงานนั้นสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้จริง

5) การบริหารทรัพยากรบุคคลควรมีการจัดสรรอัตรากำลังเพื่อรองรับปริมาณซึ่งทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพและมีความชำนาญสูง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อปัจจัยที่มีผลในเชิงบวกและมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหน่วยงาน จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Mondy, Noe, & Premeaux (2002) ที่เสนอแนวคิดไว้ว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การใช้งานบุคลากรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร การทำงานในรูปแบบการทำงานที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดจนถึงกฎระเบียบของภาครัฐที่มีการปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา องค์กรขนาดใหญ่และขนาดเล็กจึงต้องตระหนักถึงต้นทุนและประสิทธิภาพการทำงานมากขึ้น เรื่องเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ผู้บริหารระดับสูงต้องให้ความสนใจ และสอดคล้องกับชัยยุทธ คำคุณ (2560) ในประเด็น ปัจจัยที่เสริมสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันอย่างหนึ่ง คือ การพัฒนาบุคลากร เพื่อให้ทำงานอย่างสุจริต มีใจให้บริการ มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม และประกอบด้วยทักษะความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ และสอดคล้องกับสุนันท์ชัย ตันพัฒนา (2561) ในประเด็น การเสริมสร้างความรู้และการจัดการฝึกอบรมสามารถสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจาก การฝึกอบรมช่วยเสริมสร้างความรู้เสริมความมั่นใจ อีกทั้งการมีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศ และมีแนวปฏิบัติของหน่วยงานซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ จะเป็นปัจจัยส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น

6) การบูรณาการและการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างศุลกากรทั้งภายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ อันเป็นการลดต้นทุน ความสูญเสีย และความล่าช้าทางการค้า เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง

ที่ส่งเสริมการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีประเด็นนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1) การบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกต้องมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากมีทั้งหน่วยงานที่ไม่ต้องการให้มีการนำเข้าเศษพลาสติก และหน่วยงานที่การสนับสนุนให้ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อผลิตวัตถุดิบ ภาครัฐจึงควรมีนโยบายที่ชัดเจนโดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน รวมถึงต้องมีการติดตามควบคุมปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย ประกาศ และระเบียบที่เกี่ยวข้อง อีกทั้ง หากเกิดปัญหาอุปสรรคในขั้นตอนใดต้องมีแนวทางปฏิบัติหรือมาตรการรองรับที่ชัดเจนเพื่อความโปร่งใสและเสมอภาคแก่ภาคเอกชนทุกรายตามหลักธรรมาภิบาล สอดคล้องกับแนวคิดของ Rosenbloom, Kravchuk, & Clerkin (2015) ที่เสนอแนวคิดไว้ว่า หลักการปกครองของรัฐด้วยกฎหมายเป็นตัวกำหนดมาตรฐานความถูกต้องของรัฐตามกฎหมาย ซึ่งเป็นองค์ประกอบเสริมจากส่วนอื่นๆ รวมถึงความรับผิดชอบต่อความเป็นประชาธิปไตย การเป็นตัวแทน ประสิทธิภาพ ความเชี่ยวชาญและสิทธิ ผู้ดูแลระบบ ควรนำกระบวนการทางกฎหมายมาใช้ที่เหมาะสม ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเพื่อคุ้มครองหรือเคารพสิทธิส่วนบุคคล มีความเป็นธรรมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐและเอกชน และสอดคล้องกับไพบูลย์ ผลดี (2563) ในประเด็น ปัจจัยสำคัญที่สามารถส่งเสริมความร่วมมือ องค์กรต้องกำหนดแนวปฏิบัติในกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับขององค์กรและเผยแพร่ข้อมูลให้องค์กรที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูล มีการจัดเก็บและบริหารข้อมูลสารสนเทศให้เป็นปัจจุบันทันสมัยอยู่เสมอ และยังสอดคล้องกับ การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว กรณีศึกษา จังหวัดเชียงราย (สมเดช มุงเมือง 2557) ศึกษาแนวทางในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวที่มีประสิทธิภาพ. พบว่า การขาดแคลนแรงงานที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารสถานประกอบการการจ้างแรงงานต่างด้าวและผู้บริหารสถานประกอบการมีความพึงพอใจต่อแรงงานไทยมากกว่าแรงงานต่างด้าว และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (วิณะชัย สีบศิริบุษย์ และสีบพงษ์ สุขสม.2564) ด้านข้อมูลส่วนบุคคลสังคมไทยยังคง มีความละเอียดอ่อนในด้านการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเพราะเกิดจากความไม่เชื่อมั่นในระบบของ หน่วยงานภาครัฐว่าจะสามารถมีการบริหารจัดการข้อมูลไม่ใหรั่วไหลได้มากนักน้อยเพียงใด ดังนั้น ภาครัฐจะต้องมีการจัดการการรักษาความปลอดภัย ด้านข้อมูลให้กับประชาชนจนเป็นที่ยอมรับได้ และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (ณัฐพิมล ฉัตรนิติกุล และสมเดช มุงเมือง 2563.) องค์ประกอบด้านนโยบายภาครัฐ ด้านงบประมาณมีข้อจำกัดเรื่องการจัดตั้งงบประมาณให้ครอบคลุมถึงสหกรณ์นอกภาคเกษตร ด้านบุคลากรมีจำนวนไม่เพียงพอกับการกำกับดูแลสหกรณ์ทั่วประเทศ ด้านกฎระเบียบมีความล้าหลังไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน.

2) การนำนวัตกรรมทางเทคโนโลยีมาใช้ในการกระบวนการทำงานเพื่อการบูรณาการและการเชื่อมโยงข้อมูล เช่น ระบบการควบคุมการนำเข้าและเคลื่อนย้ายสินค้า ระบบการตรวจสอบและจัดเก็บภาษี ระบบควบคุมทางศุลกากร ระบบบริหารความเสี่ยงเพื่อตรวจสอบสินค้าที่อาจหลีกเลี่ยงภาษี หรือข้อห้ามข้อจำกัดในการนำเข้า รวมถึงการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับด้วย ซึ่งจะเพิ่มความโปร่งใสรวดเร็ว และถูกต้องในการปฏิบัติงาน อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกด้วยที่ดีขึ้น สอดคล้องกับชลิดา พันธกระวี (2559) ในประเด็น หน่วยงานภาครัฐต้องทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการอนุมัติอนุญาตทุก 5 ปี เพื่อเป็นการพิจารณาหาแนวทางในการต่ออายุใบอนุญาตแบบ

อัตโนมัติและติดตามตรวจสอบการใช้งานระบบเพื่อไม่ให้เกิดความเดือดร้อนให้กับประชาชน ซึ่งการบูรณาการและเชื่อมโยงข้อมูลเอกสารที่จำเป็นทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ข้อมูลร่วมกันได้อย่างสมบูรณ์ และสามารถพัฒนาเป็นระบบ Trade Gateway เพื่อใช้ในการให้บริการการนำเข้า-ส่งออก ควรจัดให้มีศูนย์การจัดเก็บข้อมูลของประเทศและการบริหารเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับเชื่อมต่อกับประเทศคู่ค้าหรือเป็นข้อมูลในการจัดทำใบขนสินค้าในกระบวนการศุลกากรไร้เอกสาร ซึ่งจะก่อให้เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลในระบบ NSW (National Single Window) อย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ ควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการกำกับดูแลมาตรฐานการจัดเก็บและบริหารจัดการฐานข้อมูลของประเทศเพื่อให้เป็นเอกภาพในการปฏิบัติงาน และสอดคล้องกับชัยยุทธ คำคุณ (2560) ในประเด็น ปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันของประเทศ ประกอบด้วยปัจจัยและแนวทางพัฒนา เช่น การ นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้งานเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงกับระบบต่างๆ ของกรมศุลกากร โดยเฉพาะสำหรับการตรวจปล่อยสินค้า การทบทวนภายหลังการตรวจปล่อยสินค้า และนำระบบ Intelligence มาใช้เพื่อเป็นเพิ่มศักยภาพการควบคุมทางศุลกากรและเป็นการอำนวยความสะดวกต่อภาคเอกชน พัฒนาศักยภาพเพื่อให้ทำงานอย่างสุจริต มีใจให้บริการ มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม และประกอบด้วยทักษะความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติ รวมถึงการกำหนดผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติและประเมินผลการดำเนินการ สรรวจความพึงพอใจของผู้ประกอบการ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปรับปรุงประสิทธิภาพทุกกระบวนการงานศุลกากรที่เกี่ยวข้อง

3) การฝึกอบรมให้แก่เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับเศษพลาสติก รวมถึงการจัดการองค์ความรู้ภายในหน่วยงาน เพื่อแบ่งปันความรู้และถ่ายทอดบทเรียนจากวิทยากรผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญทั้งจากภายในและภายนอกหน่วยงาน ซึ่งจะช่วยสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงานและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกด้วยที่ดีขึ้นด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ Mondy, Noe, & Premeaux (2002) ที่เสนอแนวคิดไว้ว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การใช้งานบุคลากรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ การทำงานในรูปแบบการทำงานที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดจนถึงภาวะเปียบของภาครัฐที่มีการปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา องค์การขนาดใหญ่และขนาดเล็กจึงต้องตระหนักถึงต้นทุนและประสิทธิภาพการทำงานมากขึ้น เรื่องเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ผู้บริหารระดับสูงต้องให้ความสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับชัยยุทธ คำคุณ (2017) ในประเด็นปัจจัยที่เสริมสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันอย่างหนึ่งคือ การพัฒนาบุคลากร เพื่อให้ทำงานอย่างสุจริต มีใจให้บริการ มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม และประกอบด้วยทักษะความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ และสอดคล้องกับสุนันท์ชัย ต้นพัฒนา (2018) ในประเด็น การเสริมสร้างความรู้และการจัดการฝึกอบรมสามารถสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากการฝึกอบรมช่วยเสริมสร้างความรู้เสริมความมั่นใจ อีกทั้งการมีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศ และมีแนวปฏิบัติของหน่วยงานซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ จะเป็นปัจจัยส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น

4) การนำสินค้าประเภทเศษพลาสติกออกจากเขตปลอดอากรไปผลิตยังโรงงานนอกเขตปลอดอากรไม่สามารถดำเนินการได้ตามกฎหมายที่บังคับอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น หากต้องการนำเศษพลาสติกออกจากเขตปลอดอากรไปผลิตที่โรงงานนอกเขตปลอดอากรจึงต้องพิจารณาปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการรีไซเคิลพลาสติก เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์เศษพลาสติกที่เกิดขึ้นและตอบสนองความต้องการของภาคเอกชน ทั้งนี้ กรมศุลกากรควรมีแนวทางและการตรวจสอบติดตามการนำสินค้าประเภทเศษพลาสติกออกจากเขตปลอดอากรไปผลิตยังโรงงานนอกเขตปลอดอากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติก สอดคล้องกับแนวคิดของ Denhardt (2007) และ Denhardt & Denhardt (2000) ที่เสนอแนวคิดไว้ว่า การจัดการสาธารณะใหม่คือ กลุ่มของแนวคิดและแนวปฏิบัติรวมถึงการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ และลัทธินิยมธรรมชาติที่ต้องการใช้แนวทางของภาคเอกชนและธุรกิจเป็นหลักในภาครัฐ โดยมุ่งเน้นผู้รับบริการหรือความ

ต้องการของผู้รับบริการเป็นหลัก เป็นการบริหารภาครัฐในระบบการปกครองที่ให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง และสอดคล้องกับThornhill & van Dijk (2010) ในประเด็น โครงสร้างลำดับชั้นและแนวทางในการดำเนินนโยบาย จากบนลงล่างไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาที่ผู้กำหนดนโยบายต้องเผชิญอีกต่อไป การบริหารภาครัฐมีแนวทางที่เน้น ผู้รับบริการเป็นศูนย์กลางมากขึ้น องค์กรสาธารณะต้องได้รับการออกแบบใหม่ โดยให้ความสำคัญกับความเป็น ผู้นำด้านนวัตกรรมและการทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากรเพื่อให้การบริการสาธารณะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับชัยยุทธ คำคุณ (2017) ในประเด็น ปัจจัยที่มีผลต่อการ เสริมสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันของประเทศที่สำคัญ 2 ประการคือ ประการแรก ความคาดหวังของ ชุมชนการค้าและนโยบายของรัฐในการส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจซึ่งส่งผลกระทบต่อกระบวนการทาง ศุลกากรทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ประการที่สอง ระบบหรือเทคโนโลยีสารสนเทศ กรมศุลกากรจำเป็นต้อง ปรับปรุงกฎหมายศุลกากรให้ทันสมัย โปร่งใส และทันกับสถานการณ์ระหว่างประเทศ และกระบวนการ ศุลกากรที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ การออกหลักเกณฑ์เงื่อนไข ข้อปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายศุลกากร การพัฒนา กระบวนการศุลกากรเพื่อเพิ่มระดับการอำนวยความสะดวกทางการค้าในการนำเข้า-ส่งออกภายใต้ข้อตกลงว่า ด้วยการอำนวยความสะดวกทางการค้าควร ขณะเดียวกันก็ควรพัฒนาระบบ Intelligence เพื่อเป็นเพิ่ม ศักยภาพการควบคุมทางศุลกากรและเป็นการอำนวยความสะดวกต่อผู้ประกอบการด้วย

สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

ด้านปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ ของกรม ศุลกากรภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้แก่ 1) การตรวจพบการกระทำความผิด 2) การขอใบอนุญาต การนำเข้าเศษพลาสติกต้องจัดเตรียมเอกสารจำนวนมาก 3) การตรวจปล่อยสินค้ามีหลายกระบวนการและใช้ เวลานานเกินไป และ 4) ผู้ประกอบการต้องการให้ภาครัฐมีนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมรีไซเคิลเศษพลาสติก ให้มากกว่าเดิม ด้านปัจจัยที่จะส่งเสริมให้การบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ เป็นไปตามระเบียบการบริหารจัดการของกรมศุลกากรภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้แก่ 1) มีกฎหมาย ระเบียบ ที่ชัดเจน 2) พัฒนาคุณภาพการให้บริการ 3) ดำเนินนโยบายของกรมศุลกากร 4) สื่อสารใน กระบวนการทำงานด้วยความรวดเร็ว 5) บริหารทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพและมีความชำนาญสูง และ 6) บุคลากรและการเชื่อมโยงข้อมูล ด้านแนวทางการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็น วัสดุใหม่ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้แก่ 1) ต้องมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน 2) นำนวัตกรรมทางเทคโนโลยี มาใช้ในกระบวนการทำงานเพื่อการบูรณาการและการเชื่อมโยงข้อมูล 3) ฝึกอบรมให้แก่เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับเศษ พลาสติก 4) พิจารณาปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการรีไซเคิลพลาสติก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ภาครัฐควรบูรณาการการทำงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการกำหนดนโยบายที่ ชัดเจนในการนำเข้าเศษพลาสติก ควรดำเนินนโยบาย โดยพิจารณาทั้งด้านการอำนวยความสะดวกทางการค้า การควบคุมทางศุลกากร การค้าและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และอยู่บนหลักของความเสมอภาคและความ ครอบคลุมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ กรมศุลกากรควรพัฒนาคุณภาพการให้บริการ ต้องตรวจสอบติดตามการนำ สินค้าประเภทเศษพลาสติกออกจากเขตปลอดอากรไปผลิตยังโรงงานนอกเขตปลอดอากรอย่างใกล้ชิด และควร จัดหลักสูตรฝึกอบรมเกี่ยวกับเศษพลาสติกอย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยการบริหารจัดการการนำเข้าสินค้าประเภทอื่น

ของกรมศุลกากร และควรมีการวิจัยลักษณะการบริหารจัดการการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ในประเทศต่างๆ

References

- Pollution Control Department. (2008). Practical manual for controlling the transboundary movement of waste.Danger according to the Basel Convention. Bangkok : Limited Partnership Idea Square.
- Customs Department. (2018). Customs Department Announcement No. 115/2018 dated 8 May 2018 regarding criteria, procedures and conditions for performing customs procedures for importing or releasing goods. Storage of loading and unloading inspection and control in the free zone. search date March 31, 2021 from: <https://rb.gy/nbvmnb>
- Nathamploy, C. (2020). New government management approach. Rajamangala Journal of Liberal ArtsSuvannabhumi. 2(2), May-August. 461-470.
- Pankrawee, C. (2016). Guidelines for linking and integrating government data in providing services.Import-export. National Defense Course. Class 57. Academic year B.E.2014-2015.
- Khamkhun, C. (2017). Guidelines for the development of customs processes to strengthen the capacity of competitiveness of the country. National Defense Course. Class 59. Academic year 2016-2017.
- Supha, P. (2019). Public Policy and Planning for the Management of Public Sector Organizations. Capital Sri Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (Electronic book). 224-257.Retrieved 10 November 2020 from <http://anyflip.com/ahqe/utxx>.
- Phondee, P. (2020). Cooperation between the public sector and the private sector with minimum security.For factories producing products exported abroad. (Dissertation in Doctor of Philosophy). Graduate School Western University.
- Saengthongluan, W. (2018). Guidelines for integrating the work of both government agencies.Provincial central and local areas in the province. National Defense Course. modelNo. 60. B.E. 2017-2018.
- Tanpattana, S. (2018.). Efficiency in the performance of customs officials: Case Study of Customs Service Division 1, Bangkok Port Customs Office. (Independent research Master of Public Administration degree). Ramkhamhaeng University.
- Mungmuang, S.(2014).Management of foreign workers: case study Chiang Rai Province. School of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University. Journal of Academic Social Studies, Year 7, Issue 2, February – May 2014 (pages 1-18)

- Wareerit, A. (2014). Evaluating the Efficiency of a Wireless Customs Clearance System. Document. (Thesis work for the Master of Science degree program). Burapha University.
- Akindele, S. T. (1995). “**The Issue of Macro-Paradigmatic Influence in Comparative Political Analysis: A Critical Assessment**” in Akindele, S.T. and Ajila, C.O. (eds.), Contemporary Issues in the Social Sciences, Ile-Ife: Transcandle Media Ltd Chapter Five. 47-62.
- Denhardt, R. B., Denhardt, J. V. (2000). The New Public Service: Serving Rather than Steering. **Public Administration Review**. 60(6), 549-566.
- Denhardt, J. V. (2007). **The new public service: serving, not steering**. New York: M.E. Sharpe, Inc.,
- Gisselquist, R. M. (2012). **Good governance as a concept, and why this Matters for development policy**. WIDER Working Paper. No. 2012/30, ISBN 978-92-9230-493-5. The United Nations University World Institute for Development Economics Research (UNU-WIDER). Helsinki.
- Polner, C. (2010). Coordinated border management: from theory to practice. **World Customs Journal**. 5(2), 49-64. Retrieved February 12, 2021. From: <https://rb.gy/x96u9z>.
- Masry, R. E. (2019). **Good governance and integration for sustainable municipal solid waste management: a case study of Egypt**. (Master’s thesis), the American University in Cairo. AUC Knowledge Fountain. Retrieved February 12, 2021. From: <https://fount.aucegypt.edu/etds/805>.
- Mondy, R. W., Noe, M. R., & Premeaux, R. S. (2002). **Human Resource Management**. (8th edition), New Jersey: Prentice Hall.
- Rosenbloom, D.H., Kravchuk, R. S. & Clerkin, R. M. (2015). **Public Administration: Understanding Management, Politics, and Law in the Public Sector**. 8th Edition Solution Manual. New York: McGraw-Hill.
- Thornhill C. and van Dijk., G. (2010). Public Administration Theory: Justification for Conceptualization. **Journal of Public Administration**. 45(1.1), June, 95-110. Retrieved February 12, 2021. From: <https://bit.ly/3wyOt11>.

การพัฒนาแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้าง
สมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

THE DEVELOPMENT OF A PARTICIPATORY SUPERVISION MODEL FOR ENHANCING
LEARNING MEASUREMENT AND EVALUATION COMPETENCY OF TEACHERS IN PRIMARY
SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION IN THE NORTHEAST

วรลักษณ์ อาจิชัย

Waralak Artwichai

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand

Email: boomarjvichai@gmail.com

Received 14 February 2023 ; Revised 30 March 2023; Accepted 3 April 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการศึกษารูปแบบประกอบของสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู การพัฒนาแบบ ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม และจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ แบ่งเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู โดยวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง 3 รอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน ระยะที่ 3 ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบ จากความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ และครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 450 คน ใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ และระยะที่ 4 จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ ตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ มัธยฐาน และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับการวัดและประเมินผล 2) การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง 3) การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ และ 4) การนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร
2. รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการนิเทศแบบมีส่วนร่วม 2) ขอบข่ายสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู 3) กระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วม และ 4) ผลการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู
3. ความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
4. คู่มือการใช้รูปแบบมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ; การนิเทศแบบมีส่วนร่วม; สมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

Abstract

The objectives of this study were to study the composition of the pattern, to develop, to examine the correctness and appropriateness, and to construct a user manual on the Model. The research consists of four phases: that is, The study of components of Enhancing Learning Measurement and Evaluation Competency of Teachers in the first phase from the information synthesized from document analysis, and interviews of 9 experts. The model was developed performance in the second phase as well as a 3-round application of modified Delphi's technique from the comments of 21 professionals. The examination of the correctness and appropriateness of the developed model was conducted in the third phase by asking for the opinions of 450 school administrators, academic teachers, and elementary school teachers, which were selected through multistage sampling. The instrument used was a 5-level rating scale questionnaire. A user manual on the developed model was created in the four phases and received an appropriateness examination by 5 experts. An analysis was also conducted to determine the frequency, mean, percentage, interquartile range, median, and standard deviation of the data.

The results can be concluded as follows.

A Participatory Supervision Model for Enhancing Learning Measurement and Evaluation Competency of Teachers in Primary Schools, Consisted of 4 components: 1) factors affecting the effectiveness of participatory supervision 2) scope of competence for measuring and evaluating teacher learning outcomes 3) participatory supervision process and 4) outcomes. Participatory supervision to enhance teacher learning performance measurement and evaluation. A Model, Consists of 4 main components: 1) factors affecting the effectiveness of participatory supervision 2) scope of competence for measuring and evaluating teacher learning outcomes 3) the participatory supervision process, and 4) outcomes. Participatory supervision to enhance teacher learning performance measurement and evaluation. The correctness and appropriateness of a Model Overall, at the highest level. The user manual on a Model is at the highest level.

Keywords: Model; Participatory Supervision; Measurement and Evaluation Competency.

บทนำ

การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญในการยกระดับการพัฒนาประเทศในทุกมิติไปสู่เป้าหมายการเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วเพื่อให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันกับนานาประเทศ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกัน โดยเน้นปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ให้จัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนตามความสนใจอย่างเต็มรูปแบบมีความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขทั้งด้านร่างกายและจิตใจ สอดคล้องกับนโยบายที่ 2 ด้านการจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ปฏิรูป

กระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา โดย 1) การปรับเปลี่ยนระบบการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 2) เปลี่ยนโฉมบทบาท “ครู” ให้เป็นครุยุคใหม่ 3) การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาในทุกกระดับทุกประเภท 4) การพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5) การสร้างความตื่นตัวให้คนไทยตระหนักถึงบทบาทความรับผิดชอบและการวางตำแหน่งของประเทศไทยในภูมิภาคเอเชียและประชาคมโลก 6) การวางพื้นฐานระบบรองรับการเรียนรู้โดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม และ 7) การสร้างระบบการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการระดับนานาชาติ (20-year national strategy 2017-2036) กระทรวงศึกษาธิการได้สรุปเกี่ยวกับปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ว่ามีสาเหตุมาจากพฤติกรรมการสอนของครูเป็นหลัก ดังนั้น การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนควรพัฒนาที่พฤติกรรมการสอนของครู โดยการนิเทศการเรียนการสอนที่มีรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุน ช่วยเหลือ ให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยนำการนิเทศแบบมีส่วนร่วม มาใช้ในกระบวนการบริหารจัดการในโรงเรียน (The Secretariat of the Ministry of Education, 2017)

สำนักงานมาตรฐานวิชาชีพ สำนักเลขาธิการคุรุสภา สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้สังเคราะห์สมรรถนะครูออกเป็น 16 ด้าน โดยด้านที่ 8 คือ สมรรถนะด้านการวัดและการประเมินผล ประกอบด้วย 1) สามารถวัดและประเมินผลได้ตามสภาพความเป็นจริง 2) สามารถนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้วางแผนการสอน พัฒนาผู้เรียนและหลักสูตร และ 3) สามารถสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้สอดคล้องกับ ฉัตรชัย หวังมีจมี (2017) ได้สรุปเกี่ยวกับ สมรรถนะของครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 มี 7 สมรรถนะ และหนึ่งในเจ็ดสมรรถนะดังกล่าว คือ สมรรถนะด้านการวัดประเมินผล เพื่อการพัฒนา คำนี้ถึงความแตกต่าง หลากหลายระหว่างบุคคล ดังนั้น การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นสมรรถนะสำคัญ และเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งช่วยให้ครูได้ข้อมูลที่จะนำไปปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการสะท้อนให้เห็นคุณภาพของครูที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนเกิดการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ อย่างไรก็ตามการวัดและประเมินผลยังเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวัดและประเมินผลในระดับชั้นเรียน ที่ครูยังมีการปฏิบัติที่คลาดเคลื่อนไม่เป็นไปตามแนวทางการวัดและประเมินผลของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น การใช้แบบทดสอบมากกว่าการวัดและประเมินตามสภาพจริง การมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการประเมิน การขาดความมั่นใจในวิธีการประเมิน (Suwimon Wongwanich, 2007) กล่าวได้ว่า การวัดและประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่ได้รับความสำคัญในฐานะช่วยปรับปรุงการจัดเรียนการสอน และตัดสินผลการเรียนเพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนได้รับการพัฒนาตามที่หลักสูตรกำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่ได้ดีที่สุดคือ ครูผู้สอน ในการประเมินผล การเรียนนั้นครูผู้สอนสามารถกระทำได้ทุกขั้นตอนของการจัดเรียนการสอนตั้งแต่ก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน โดยอาจใช้การประเมินความก้าวหน้าเพื่อทราบพัฒนาการและปรับปรุงการเรียนรู้หรือประเมิน เพื่อการตัดสินคุณค่าของการเรียนรู้ของผู้เรียน

กระบวนการนิเทศการศึกษาช่วยทำให้เกิดการพัฒนาค้น พัฒนางาน สร้างการประสานสัมพันธ์ และสร้างขวัญกำลังใจ สอดคล้องกับ วิษณีย์ ทศะ (2018) การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยที่เอื้อต่อการนิเทศภายในโรงเรียน 2) ขอบข่ายนิเทศภายในโรงเรียน 3) กระบวนการนิเทศแบบ NPSFE และ 4) ผลของการนิเทศภายในโรงเรียน

(Samrit Yurachai, 2017) การนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมจะช่วยในการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงและจะมีส่วนเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับงานวิชาการให้สามารถขับเคลื่อน ก้าวหน้าและตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ได้ (Wanchai Yutrong, 2014) การนิเทศการศึกษาว่าเป็นกระบวนการซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่ปฏิบัติในโรงเรียน โดยความร่วมมือของทั้งสองฝ่าย คือ ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ และเป็นวิธีการที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและการทำงานของครูให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเพิ่มประสิทธิภาพให้สถานศึกษา โดยเฉพาะครูผู้สอนซึ่งเป็นหลักในระบบการศึกษา

จากเหตุผลและความต้องการจำเป็นดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินการนิเทศของสถานศึกษา สนใจที่จะพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมุ่งเน้นให้ได้รูปแบบการสนับสนุน ส่งเสริม ให้ครูพัฒนาเทคนิคกระบวนการวัดและประเมินผลเรียนรู้ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของครู เพื่อคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านนวัตกรรมทางการศึกษา คือ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู โดยครูมีส่วนร่วมในการนิเทศ การจัดการเรียนรู้ การออกแบบการวัดและประเมินผลตามสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ผลัดกันทำหน้าที่เป็นทั้งผู้รับการนิเทศ และผู้นิเทศในคราวเดียวกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. เพื่อจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

สมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ คือ ความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ อย่างหลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียนตามตัวชี้วัดรายวิชา มุ่งเน้นการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพที่แท้จริงเป็นสำคัญ เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร การสร้าง

และหาคุณภาพเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ได้ แบ่งเป็น 4 องค์ประกอบ คือ 1) ความรู้เกี่ยวกับการวัดและประเมินผล 2) การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง 3) การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ และ 4) การนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร สอดคล้องกับ กมลวรรณ ตังธนากานนท์ (2018) เพิ่มสะสมผลงานเป็นเครื่องมือในการประเมินผลการเรียนรู้ประเภทหนึ่งของผู้เรียนที่มีความสอดคล้องกับแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาด้านการวัดและประเมินผล (Nantiya Chaimachim, 2014) ความรู้ความเข้าใจด้านการวัดและประเมินผลของครู ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับ การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง การออกแบบวิธีวัดและประเมินผล การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ และความรู้ด้านการนำผลการประเมินไปใช้

กระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วม เป็นขั้นการพัฒนาบุคลากรที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้รับการนิเทศ ผู้นิเทศ และบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการวางแผนร่วมกัน กำหนดเป้าหมายร่วมกัน ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาาร่วมกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิผลในการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับ ทิพวรรณ ตั้งวงศ์กิจ (2020) การวางแผนการนิเทศ ประกอบด้วย กิจกรรม คือ การศึกษาปัญหาความต้องการจำเป็น และการตรวจเยี่ยมแบบมีส่วนร่วม (Sanphet Siriket and Sutham Thamtasananon, 2020) การเตรียมการนิเทศ ประกอบด้วยกิจกรรม คือ การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและสภาพที่พึงประสงค์ (Ameenaw Saleng, 2017) การปฏิบัติงานตามแผน ประกอบด้วย กิจกรรม คือ การปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ในแต่ละขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นที่ผู้รับการนิเทศลงมือปฏิบัติงานตามความรู้ ผู้ให้การนิเทศ ขั้นนี้ผู้ให้การนิเทศจะทำการนิเทศและควบคุมคุณภาพให้งานสำเร็จโดยจะได้รับความช่วยเหลือและร่วมมือจากผู้นิเทศภายนอก

รูปแบบ คือ สิ่งที่แสดงโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักการ วิธีการ และเกณฑ์ต่าง ๆ ที่นำมาปฏิบัติเพื่อยึดถือเป็นแนวทางให้การดำเนินงาน ที่จะทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ และบรรลุวัตถุประสงค์ ในการวิจัยนี้ รูปแบบ หมายถึง แนวคิด ที่แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ในการดำเนินงานควบคุมภายใน ซึ่งประกอบไปด้วย มาตรฐานการควบคุมภายใน กระบวนการดำเนินงาน และผลผลิตของการควบคุมภายใน ซึ่งเป็นกรอบความคิดทางด้านหลักการ วิธีการดำเนินงานและเกณฑ์ต่าง ๆ ของระบบ ที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ (Waro Pengsawat, 2014)

การจัดทำเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มีการอธิบายขั้นตอนและวิธีใช้อย่างเป็นระบบเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและนำไปใช้ได้ถูกต้อง หรือคู่มือ ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการในการพัฒนาคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย การกำหนดโครงสร้างองค์ประกอบคู่มือ กำหนดหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ รายละเอียด นำร่างคู่มือการใช้รูปแบบไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ วิเคราะห์ผลการประเมินและหาค่าความสอดคล้องของคู่มือ และปรับปรุงร่างคู่มือ (Wimol Chankaew, 2012)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้การวิจัย แบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัย (Documentary Analysis) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert Interview) การใช้เทคนิค เดลฟายแบบปรับปรุง 3 รอบ (Modified Delphi Technique) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง 3 รอบ แหล่งข้อมูลได้มาจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน

ระยะที่ 3 การตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ และครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 450 คน

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาครูวิชาการ และครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2564 จำนวน 12,052 โรงเรียน รวม 36,156 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาครูวิชาการ และครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (Bunchom Srisa-at, 2011) กำหนดความคาดเคลื่อนไว้ที่ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 379 คน ซึ่งเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำ แต่เพื่อป้องกันปัญหาการไม่ตอบกลับของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 450 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 150 คน ครูวิชาการ 150 คน และครูผู้สอน 150 คน รวมทั้งหมด 450 คน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างครอบคลุมทั่วภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยจึงใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

ระยะที่ 4 การจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยแหล่งข้อมูลได้มาจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

จัดทำร่างคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเครื่องมือประเมินคู่มือ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบกึ่งมีโครงสร้างแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมของเกณฑ์การประเมิน และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เกณฑ์การตัดสินความเหมาะสมของคู่มือ ๓ จะต้องมีความเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไปและมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1.00

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยเสนอเป็น 4 ตอน ตามระยะของการวิจัย ดังนี้ 1) ผลการศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู 2) การพัฒนาารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา 3) ผลการวิเคราะห์ความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา และ 4) ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รายละเอียดดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1.1 ความรู้เกี่ยวกับการวัดและประเมินผล ความรู้ มีความรู้ในการวัดและประเมินผล รู้วิธีการสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล รู้ข้อดีข้อเสียของเครื่องมือแต่ละประเภท รู้เนื้อหาสาระของสิ่งที่ต้องการวัด เจตคติ เห็นประโยชน์และความสำคัญของการวัดและประเมินผล กำหนดจุดมุ่งหมายและขอบเขตของการวัด

1.2 การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง สามารถวิเคราะห์เป้าหมายและสิ่งที่ต้องการวัดให้ออกมาในเชิงพฤติกรรมที่ชัดเจนจากการใช้ข้อสอบกระตุ้น สามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่ชัดเจน สามารถคัดกรองผู้เรียนและสร้างเครื่องมือที่หลากหลาย การสร้างและนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

1.3 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ รู้เทคนิคการเขียนข้อคำถาม รู้วิธีการสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล สามารถสร้างตารางวิเคราะห์เนื้อหาที่จะออกข้อสอบ (test blueprint) ที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการวัด จุดเน้น เป้าหมาย มาตรฐาน ตัวชี้วัด ในการกำหนดน้ำหนักข้อสอบ สามารถสร้างข้อสอบได้สอดคล้องกับพฤติกรรมตามตารางวิเคราะห์ สามารถใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสม

1.4 การนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร รู้หลักสูตรและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง สามารถวิเคราะห์และแปลความ ตีความหมายจากผลการวัดและประเมินผล ออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้และผู้เรียน สามารถสร้างคลังข้อสอบมาตรฐานในระดับโรงเรียนได้

จากการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะในแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ ควรนำองค์ประกอบด้านกระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเข้าไปใช้ในขอบข่ายสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูทุกขอบข่าย

ระยะที่ 2 ผลการพัฒนาารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.1 การพัฒนาารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง 3 รอบ แหล่งข้อมูลได้มาจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน

2.1.1 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา โดยใช้เทคนิคเดล

พายแบบปรับปรุง รอบที่ 1 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกข้อคำถาม

2.1.2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา โดยใช้เทคนิคเดลพายแบบปรับปรุง รอบที่ 2 และ รอบที่ 3 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นโดยพิจารณาจากค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ รูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสอดคล้องในระดับมากทุกข้อ โดยรูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้เทคนิคเดลพายแบบปรับปรุง พบว่า มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการนิเทศแบบมีส่วนร่วม 2) กระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วม 3) ขอบข่ายสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู และ 4) ผลของการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู โดยนำกระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วม (องค์ประกอบที่ 2) มาใช้ในการเสริมสร้างสมรรถนะตามขอบข่ายสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู (องค์ประกอบที่ 3) มีรายละเอียด ดังนี้

2.1.2.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการนิเทศแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ พฤติกรรมและแรงจูงใจของผู้รับการนิเทศ บรรยากาศการนิเทศ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความรู้และทักษะของบุคลากรการนิเทศ และวัฒนธรรมโรงเรียน ดังนี้

2.1.2.1.1 พฤติกรรมและแรงจูงใจของผู้รับการนิเทศ หมายถึง การกระทำที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุน และผลักดันให้ผู้รับการนิเทศมีความตั้งใจและมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ อาจเกิดขึ้นเองจากความต้องการของผู้รับการนิเทศหรือมาจากสิ่งเร้าภายนอก ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกัน

2.1.2.1.2 บรรยากาศการนิเทศ หมายถึง สภาพแวดล้อมระหว่างการนิเทศที่เอื้อต่อการดำเนินการนิเทศ ช่วยให้การนิเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการนิเทศมีความพึงพอใจต่อกัน เปิดใจ มีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์อันดี มีความรู้ความสามารถในการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ช่วยในการรวบรวมและสะท้อนผลเพื่อพัฒนาการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกันให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการนิเทศ

2.1.2.1.3 ภาวะผู้นำของผู้บริหาร หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในการสร้างความเชื่อมั่น จูงใจ ช่วยเหลือครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้ร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจ ทำงานเป็นทีม เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการในการจัดการศึกษา ตลอดจนพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม การวัดและประเมินผลการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา และเสริมสร้างประสบการณ์ให้กับบุคลากรในองค์กร เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกัน

2.1.2.1.4 ความรู้และทักษะของบุคลากรการนิเทศ หมายถึง บุคลากรที่ทำหน้าที่นิเทศ เช่น ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ ครูผู้สอน มีความรู้ความสามารถ ความชำนาญและประสบการณ์ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อเพื่อนครูในด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน

2.1.2.1.5 วัฒนธรรมโรงเรียน หมายถึง ค่านิยม ความเชื่อ ระเบียบแบบแผน ความประพฤติที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นแนวทางในการปฏิบัติด้านการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนา

สมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู ที่บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนให้การยอมรับและพร้อมปฏิบัติร่วมกัน

2.1.2.2 ขอบข่ายสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู มี 4 ด้าน ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการวัดและประเมินผล การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ และการนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร ดังนี้

2.1.2.2.1 ความรู้เกี่ยวกับการวัดและประเมินผล หมายถึง การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลตามกระบวนการทางการวัดและประเมินผลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับหลักการวัดผลและประเมินผล ด้านการวัดและประเมินผลของครูตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ความรู้เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง การออกแบบวิธีวัดและประเมินผล การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ และความรู้ด้านการนำผลการประเมินไปใช้ และความรู้ในการเลือกใช้วิธีการวัด ออกแบบ สร้างและหาคุณภาพเครื่องมือเพื่อใช้วัดและประเมินผลได้เหมาะสมตรงกับสภาพจริงของผู้เรียน

2.1.2.2.2 การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์มาตรฐาน และตัวชี้วัดของหลักสูตร เพื่อกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การทดสอบ การสังเกต การบันทึก การสัมภาษณ์ และการรวบรวมข้อมูลจากผลงานที่ผู้เรียนปฏิบัติ โดยดำเนินการวัดผลและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอเพื่อนำผลที่ได้มาแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

2.1.2.2.3 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ ความสามารถในการออกแบบและวางแผนในการสร้างเครื่องมือวัดผลและเกณฑ์การให้คะแนนที่สอดคล้องกับการประเมินผลตามมาตรฐาน และตัวชี้วัดของหลักสูตร ซึ่งมีส่วนสำคัญในกระบวนการออกแบบและวางแผนในการสร้างเครื่องมือวัดผลและเกณฑ์การให้คะแนนที่สอดคล้องกับการประเมินผลตามมาตรฐาน และตัวชี้วัดของหลักสูตร

2.1.2.2.4 การนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร หมายถึง ความสามารถในการมีส่วนร่วมของผู้นิเทศและผู้บริหารนิเทศในการวิเคราะห์และพัฒนา ปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผลการใช้หลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และชุมชน รวมถึงการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

2.1.2.3 กระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วม มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การร่วมวางแผนการนิเทศ การร่วมปฏิบัติการนิเทศ การร่วมประเมินและสรุปผลการนิเทศ และการร่วมประชุมสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานและให้ผลย้อนกลับ ดังนี้

2.1.2.3.1 การร่วมวางแผนการนิเทศ หมายถึง การที่ผู้นิเทศและผู้บริหารนิเทศร่วมกันพิจารณาและตัดสินใจอย่างมีเหตุผลเพื่อให้ได้มา ซึ่งปัญหาและความต้องการจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศ รวมทั้งกำหนดกระบวนการนิเทศที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป็นเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งเกิดจากการนำหลักการเหตุผล และข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา สาเหตุของปัญหา และความต้องการมากำหนดกิจกรรม ขั้นตอน วิธีการ วัตถุประสงค์ และแนวทางการปฏิบัติงานนิเทศแบบมีส่วนร่วม

2.1.2.3.2 การร่วมปฏิบัติการนิเทศ หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันตามความรู้ความสามารถที่ได้รับมาจากดำเนินการวางแผน ของผู้บริหารนิเทศ (ครู) ผู้ให้การนิเทศ (ผู้นิเทศ) และผู้สนับสนุนการนิเทศ (ผู้บริหาร) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งเกิดจากการดำเนินการนิเทศตามลำดับขั้นตอนและกิจกรรมที่กำหนดในแผนการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการวัดและ

ประเมินผลการเรียนรู้ของครู โดยผู้นิเทศจะต้องนำหลักการ เทคนิค สื่อ กิจกรรม และเครื่องมือ ไปใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ธรรมชาติของรายวิชา และผู้รับการนิเทศ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

2.1.2.3.3 การร่วมประเมินและสรุปผลการนิเทศ หมายถึง การตรวจสอบความสำเร็จของการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู โดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ประเมินกระบวนการ ผลการดำเนินการ ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ และจัดทำรายงานการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู

2.1.2.3.4 การร่วมประชุมสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานและให้ผลย้อนกลับ หมายถึง การประชุมร่วมกันระหว่างผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หลังดำเนินการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู เพื่อวิพากษ์ผลการดำเนินงาน วิเคราะห์กระบวนการในการดำเนินงาน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและให้ข้อมูลย้อนกลับและข้อเสนอแนะในการพัฒนา

2.1.2.4 ผลการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู มี 3 ด้าน ได้แก่ คุณภาพครู คุณภาพผู้เรียน และคุณภาพสถานศึกษา ดังนี้

2.1.2.4.1 คุณภาพครู หมายถึง ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครู ได้แก่ ความสามารถของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ครอบคลุมตามที่หลักสูตรกำหนด การพัฒนาสื่อและกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การออกแบบการเรียนรู้และการออกแบบเครื่องมือหรือวิธีการในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน และธรรมชาติวิชาที่แตกต่างกัน การประเมินความก้าวหน้า แล้วนำผลการประเมินมาพัฒนาผู้เรียน

2.1.2.4.2 คุณภาพผู้เรียน หมายถึง คุณลักษณะของนักเรียนที่เกิดจากผลของการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานการศึกษาด้านคุณภาพผู้เรียนที่กำหนดไว้ ครอบคลุมคุณลักษณะที่พึงประสงค์การเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข โดยประเมินจากการมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี มีเหตุผล ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน คิดเป็น ทำเป็น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับดี

2.1.2.4.3 คุณภาพสถานศึกษา หมายถึง ความพึงพอใจและทัศนคติที่ดีของครูต่อการนิเทศที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนจนเกิดความสำเร็จ ได้แก่ ความรู้สึกชอบ พอใจหรือความคิดที่ดีของครูที่มีต่อพฤติกรรมและวิธีการนิเทศของผู้นิเทศ ทำให้พร้อมที่จะให้ความร่วมมือ ร่วมใจและปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มศักยภาพตามที่ได้รับนิเทศ

ระยะที่ 3 การตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การวิเคราะห์ข้อมูลในระยนี้ เป็นการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 450 คน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 389 คน คิดเป็นร้อยละ 86.44 พบว่า 1. มีความถูกต้องโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$) และ 2. มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวม

ข้อ	องค์ประกอบของรูปแบบ	ความถูกต้อง			ความเหมาะสม		
		ค่าสถิติ (n=389)		การ แปลผล	ค่าสถิติ (n=389)		การ แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.		$\bar{X}$	S.D.	
1	ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการนิเทศแบบมีส่วนร่วม	4.63	0.53	มากที่สุด	4.62	0.52	มากที่สุด
2	กระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วม	4.56	0.60	มากที่สุด	4.56	0.55	มากที่สุด
3	ขอขยายสมรรถนะการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ของครู	4.56	0.60	มากที่สุด	4.56	0.55	มากที่สุด
4	ผลของการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อ เสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ของครู	4.63	0.52	มากที่สุด	4.63	0.53	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม		4.59	0.58	มากที่สุด	4.59	0.54	มากที่สุด

ระยะที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พบว่า ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.79$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านเนื้อหาของคู่มือ ($\bar{X} = 4.80$) และ ด้านรูปแบบของคู่มือ ($\bar{X} = 4.79$) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) ความรู้เกี่ยวกับการวัดและประเมินผล คือ ความสามารถในการวัดและประเมินผลตามกระบวนการทางการวัดและประเมินผลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ 2) การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง คือ ความสามารถในการวิเคราะห์มาตรฐาน และตัวชี้วัดของหลักสูตร เพื่อกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การทดสอบ การสังเกต การบันทึก การสัมภาษณ์ และการรวบรวมข้อมูลจากผลงานที่ผู้เรียนปฏิบัติ โดยดำเนินการวัดผลและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอเพื่อนำผลที่ได้มาใช้แก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน 3) การสร้างและหา

คุณภาพเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ คือ ความสามารถในการออกแบบและวางแผนในการสร้างเครื่องมือวัดผล และเกณฑ์การให้คะแนนที่สอดคล้องกับการประเมินผลตามมาตรฐาน และตัวชี้วัดของหลักสูตร และ 4) การนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร คือ ความสามารถในการมีส่วนร่วมของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศในการวิเคราะห์และพัฒนา ปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผลการใช้หลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และชุมชน รวมถึงการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ ญัตติฯ ไกยะฝ่าย (2019) ความสำคัญของสมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูเกิดจากพฤติกรรม ความรู้ความสามารถของบุคคลในการสร้างเครื่องมือวัดผล ประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง เป็นการประเมินผลผู้เรียนรอบด้าน ทำให้การวัดผลและประเมินผลมีความเที่ยงตรง ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่เกิดประสิทธิภาพ (Thananan Deeying, 2015) ผลการประเมินสมรรถนะครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านการวัดและประเมินผลในชั้นเรียน มีผลการประเมินสมรรถนะ 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้เกี่ยวกับการวัดและประเมินผล 2) ด้านทักษะความสามารถในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลในชั้นเรียน และ 3) ด้านความสามารถในการวัดและประเมินผลในชั้นเรียน

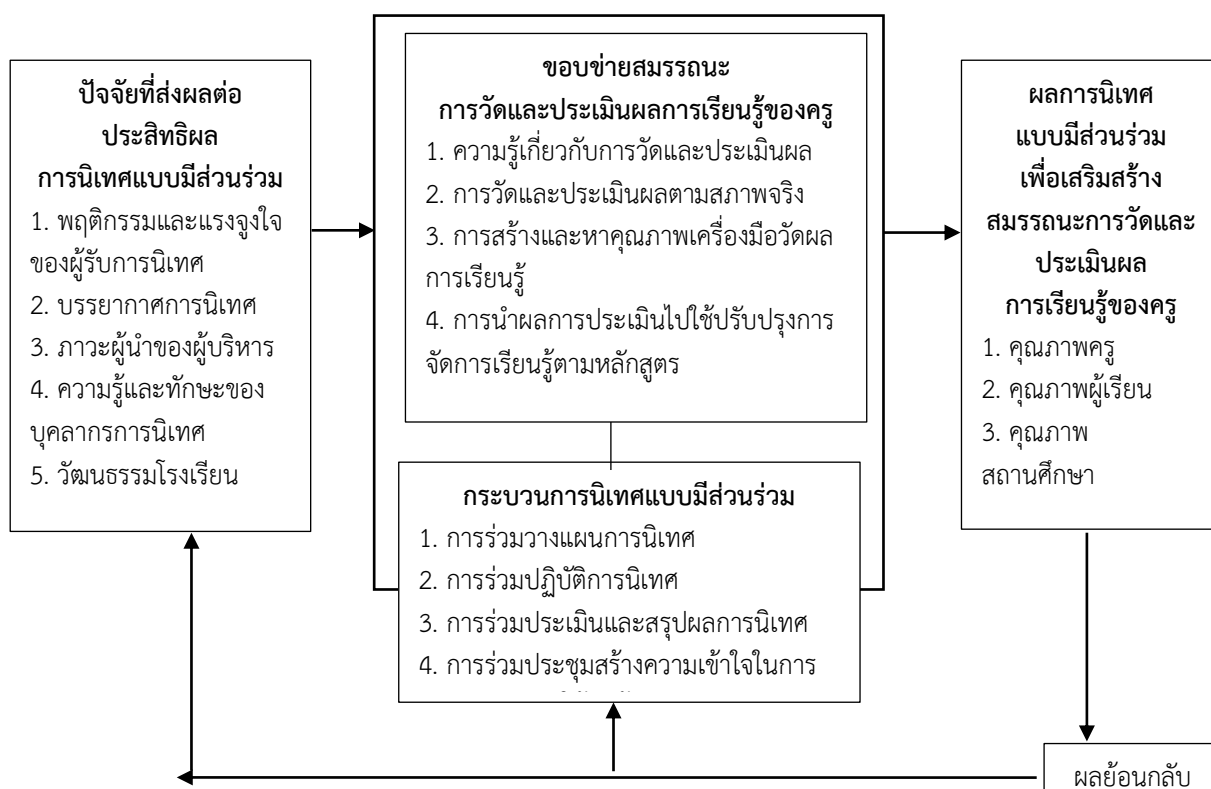
2. รูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการนิเทศแบบมีส่วนร่วม 2) ขอบข่ายสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู 3) กระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วม และ 4) ผลการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู สอดคล้องกับ ชีรพงษ์ สิงห์สกุล (2019) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานด้านวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 ประกอบด้วย 5 ปัจจัย ดังนี้ 1) ด้านภาวะผู้นำ 2) ด้านแรงจูงใจ 3) ด้านการสื่อสาร 4) ด้านการตัดสินใจ และ 5) ด้านโครงสร้างองค์การ (Sutthipong Boonpadung, 2015) สมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของครู ได้แก่ ความสามารถในการนำผลการประเมินนักเรียนมาใช้ในการวางแผนและการจัดการเรียนการสอน ความสามารถในการสร้างข้อสอบ การเขียนข้อคำถามตัวเลือก เพื่อวัดระดับความรู้ของนักเรียน สะท้อนให้เห็นว่าครูมีการนำผลการประเมินนักเรียนมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ (Kamonwan Tangthanakanon, 2018) แฟ้มสะสมผลงานเป็นเครื่องมือในการประเมินผลการเรียนรู้ประเภทหนึ่งของผู้เรียนที่มีความสอดคล้องกับแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามนโยบายการปฏิรูป การศึกษาด้านการวัดและประเมินผล (Thippawan Tangwongkit, 2020) การวางแผนการนิเทศ ประกอบด้วยกิจกรรม คือ การศึกษาปัญหาความต้องการจำเป็น และการตรวจเยี่ยมแบบมีส่วนร่วม (Sanphet Siriket and Sutham Thamtasananon, 2020) การเตรียมการนิเทศ ประกอบด้วยกิจกรรม คือ การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและสภาพที่พึงประสงค์ (Ameenaw Saleng, 2017) การปฏิบัติงานตามแผน ประกอบด้วยกิจกรรม คือ การปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ในแต่ละขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นที่ผู้รับการนิเทศลงมือปฏิบัติงานตามความรู้ ผู้ให้การนิเทศ จะทำการนิเทศและควบคุมคุณภาพให้งานสำเร็จโดยจะได้รับความช่วยเหลือและร่วมมือจากผู้นิเทศภายนอก

3. รูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีทั้งความถูกต้อง และความเหมาะสมในระดับที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะรูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นได้ผ่านกระบวนการพัฒนาหลายขั้นตอน ได้แก่ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ สอบถามผู้เชี่ยวชาญด้วยเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุงและการเก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทำให้เป็นรูปแบบที่มีความถูกต้อง และความเหมาะสม สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานงานการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

4. คู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สร้างขึ้นจากการนำองค์ประกอบในรูปแบบทั้ง 4 ด้าน คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการนิเทศแบบมีส่วนร่วม ขอบข่ายสมรรถนะการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ของครู กระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วม และผลการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ของครู ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 21 คน ในระยะที่ 2 มาจัดทำร่างคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา โดยกำหนดเกณฑ์การประเมิน (Rubrics) 5 ระดับ นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณารายละเอียดและความถูกต้องของข้อมูลจากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม สอดคล้องกับมาลินี สุขสุวรรณ์ (2007) คู่มือที่ดีควรมีลักษณะในประเด็นหลักๆต่อไปนี้ เนื้อหาต้องถูกต้อง ครบคลุมสาระของคู่มือนั้น การจัดลำดับข้อมูล นำเสนอเป็นขั้นตอนเข้าใจง่าย รายละเอียดของคู่มือต้องชัดเจนเข้าใจง่าย ผู้ได้อ่านแล้วสามารถนำไปปฏิบัติได้และรูปแบบของคู่มือสวยงามและทนต่อการใช้

สรุปองค์ความรู้

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้รูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีทั้งความถูกต้อง และความเหมาะสมในระดับมากที่สุด เพื่อประโยชน์ทางวิชาการและการนิเทศโรงเรียน ควรนำรูปแบบที่ได้จากการวิจัยไปทดลองใช้ในการปฏิบัติการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา
2. ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องควรนำรูปแบบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ในการวางแผนการดำเนินการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หากจะนำไปใช้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาหรือระดับอื่นควรศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียนก่อนนำไปใช้
3. ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องควรปฏิบัติการนิเทศแบบมีส่วนร่วมตามแผนการนิเทศแบบมีส่วนร่วมที่ได้กำหนดขึ้น โดยดำเนินการตามกระบวนการในรูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยให้ครูและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในทุกขั้น
4. ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องควรติดตาม ประเมินผลการนิเทศแบบมีส่วนร่วมภายในสถานศึกษา และจัดทำเป็นรายงานสรุปผลการดำเนินการสำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

References

- Boonphadung, S. (2015). *Teacher Enhancement of measurement and evaluation competency in Bangkok Metropolitan by using Motivation and collaboration concept*. Journal of Education , 17(4), 14.
- Chaimatchim, N. (2014). *The needs assessment for science teachers development in measurement and evaluation of critical thinking competency in the secondary School Kalasin Province*. Journal of Educational Measurement, University Mahasarakham, 20(1), 118-133.
- Deeying, T. (2015). *Teacher Development : A Development of Program for the Basic Education Teacher's Competencies on Classroom Assessment*. Journal of Arts Education Research, 7(1), 204-216.
- Jankaew, W. (2012). *A Creative Leadership Development Model for the School Directors of Surathani Primary Education Service Area Office 3*. Pathum Thani: Doctor of Philosophy' Degree Thesis, Rangsit University.
- Kaiyafai, N. (2018). *A Development Model for Promoting Measurement and Evaluation Competency for Teachers in Schools under Sakon Nakhon City Municipality*. Sakon Nakhon. Master's Degree Thesis, Sakon Nakhon Rajabhat University.
- Ministry of Education.) 2017. *Modern Education Reform*. Teachers Council of Thailand Printing House Ladprao: Bangkok. Office of the Basic Education Commission. (2010). *National Education Act of 2542, as amended (No. 3) of 2553*. Bangkok: Prime Minister's Office.

- Saleng, A. (2017). *Cooperative Development Supervision of School Administrators, According to teachers' opinions, Yala Primary Education Service Area Office 3*. Songkhla. Master's Degree Thesis, HatYai University.
- Siriket, S. and Thamatasenahant, S. (2020). *The Development of participatory Internal Supervision Model of Kalasin Provincial office of The Non-formal and informal education*. Journal of Modern Learning Development, 5(3), 107-123.
- Srisaat, B. (2011). *Preliminary research*. (9th edition). Bangkok: Suwiriyan.
- Tangdhanakanond, K. (2018). *Strategy for the Development of Teachers' Competency in Implementing Student Portfolio Assessment under the Educational Reform Policy in Thailand: An Application of the Community of Practice Approach*. Education Journal, Chulalongkorn University, 46(1), 157-170.
- Tangwongkit, T. (2020). *Effects of Participatory Nursing Supervision Program on the Quality of Supervision of Head Nurses in General Hospitals, Chainat Province*. Journal of Nursing, Ministry of Public Health, 30(2), 190-202.
- Tossa, V. (2018). *A Development of Internal Supervision Model for Small-Sized Schools Under the Office of Basic Education Commission in the Northeast of Thailand*. Sakon Nakhon : Doctor of Philosophy' Degree Thesis, Sakon Nakhon Rajabhat University.
- Vangmeejongmee, C. (2017). *Competency of Thai Teacher in 21st Century: Wind of Change*. Bangkok. Master's Degree Thesis, Srinakharinwirot University.
- Wongwanich, S. (2007). *Needs assesment reserach*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Yootrong, W. (2014). *Development of a model of supervision management within educational institutions at Primary School*. Bangkok: University of North Bangkok.
- Yurachai, S. et al. (2017). *The Development of Participatory Supervision in Small-Sized Schools Under the KhonKaen Office of Primary Educational Service Area 1*. Asian Graduate College Journal, 17(3), 39-47.

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการ
โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

A MODEL FOR DEVELOPING ADMINISTRATIVE LEADERSHIP OF ACTING DEPUTY DIRECTORS
OF SMALL SECONDARY SCHOOLS IN THE NORTHEAST

เรณู ภู่อ่อน¹, ศิกานต์ เพียรธัญญกรณ์, และสายันต์ บุญใบ
Renu Phuoon, Sikan Pienthunyakorn, and Sayan Boonbai
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University
Email: ranu.pat2524@gmail.com¹

Received 31 August 2022; Revised 13 September 2022; Accepted 29 August 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบรองของภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) สร้างและพัฒนารูปแบบ 3) หาความก้าวหน้าของภาวะผู้นำทางการบริหารจากการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยและพัฒนา แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำ โดยการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการและครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 169 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 338 คน ระยะที่ 2 การสร้างและพัฒนารูปแบบ และยืนยันรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ ระยะที่ 3 ทดลองใช้ ประเมินผลและพัฒนารูปแบบ โดยครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม จำนวน 6 โรงเรียน รวม 30 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความต้องการจำเป็น และค่าร้อยละความก้าวหน้า

ผลการวิจัย พบว่า 1. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางการบริหาร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 13 องค์ประกอบรอง และ 79 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) การสร้างวิสัยทัศน์ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบรอง และ 22 ตัวบ่งชี้ 2) การสร้างทีมงาน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบรอง 20 ตัวบ่งชี้ และ 3) การสร้างแรงจูงใจ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบรอง 32 ตัวบ่งชี้ 2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหาร ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการพัฒนา 5) สื่อ/อุปกรณ์ และ 6) การวัดและประเมินผล 3. ความก้าวหน้าของภาวะผู้นำทางการบริหาร มีค่าร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 26.38

การวิจัยครั้งนี้พบว่าครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความต้องการพัฒนาด้านการสร้างวิสัยทัศน์ ควรพัฒนารูปแบบครอบคลุมตามเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ (KPA) ประกอบด้วย ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา; ภาวะผู้นำทางการบริหาร; โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก.

Abstract

The purposes of this research were to 1) study of primary and secondary components of administrative leadership 2) create and develop an administrative leadership development model and 3). Seek progression of managerial leadership through the use of the developed model. To find the progress of managerial leadership through the use of the developed model. This research and development approach (R&D) was performed in three phases: Phase I: Study of the elements of administrative leadership through document analysis, and a survey research. The sample group consisted of the director and the teachers acting as deputy director of small secondary schools in the Northeast 169 schools, a total of 338 people.; Phase II: Model Construction and Confirmation based on experts' reviews.; and Phase III: Model Implementation with 30 teacher acting as deputy director of a small secondary school. Under the Nakhon Phanom Secondary Educational Service Area Office. The research instruments used to collect data consisted of a rating scale questionnaire, and a administrative leadership assessment form. Data were analyzed were mean, percentage, standard deviation, required value and percentage progress

The findings were as follows: 1. The components of administrative leadership involved 3 main components, 13 minor components and 79 indicators are as follows: 1) Vision, consists of 3 secondary components and 22 indicators 2) Team building, consists of 3 secondary components 20 Indicators and 3) Motivation, consists of 6. Secondary elements 32 indicators 2. The administrative Leadership Development Model included six components: 1) principles, 2) objectives, 3) content, 4) development process, 5) media/equipment and 6) measurement and evaluation. 3. Advancement of administrative leadership through the use of the developed model revealed that the model was appropriate at the highest level in overall. Leadership level after experiment with the developed model higher than before with a percentage of progress equal to 26.38

This research found that teachers served as deputy director of small secondary schools in the Northeast. There is a need for development in creating a vision. A comprehensive model should be developed based on the Learning Assessment Criteria (KPA) consisting of knowledge, skills, and attitude.

Keywords: Development Model; Acting Deputy Director Leadership; Small Secondary School

บทนำ

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักและเป็นหน่วยปฏิบัติที่ใกล้ชิดผู้เรียนมากที่สุดในอันที่จะทำหน้าที่ให้การปฏิรูปการศึกษาตามเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 บรรลุเป้าหมาย ผู้เรียนมีคุณภาพได้รับการบริการทางการศึกษาได้อย่างทั่วถึงเท่าเทียมและเป็นธรรม สถานศึกษาจึงต้องมีการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและบังเกิดประสิทธิผลมีศักยภาพรองรับการกระจาย อำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาจากรัฐได้อย่างแท้จริง ทั้งด้านการบริหารวิชาการ การบริหาร งบประมาณ การบริหารงานบุคคล

และการบริหารทั่วไป การแบ่งภาระงานภายในสถานศึกษาโดยใช้ขอบข่ายและภาระงานการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาจัดตามโครงสร้าง ทำให้สถานศึกษาทุกแห่งมีการแบ่งโครงสร้างและความรับผิดชอบตามโครงสร้าง ดังนี้ 1. กลุ่มบริหารวิชาการมีขอบเขตภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาหรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การวางแผนงานด้านวิชาการ การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา การพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2. กลุ่มบริหารงบประมาณมีขอบเขตภารกิจเกี่ยวกับการจัดทำแผนงบประมาณและเสนอขอตั้งงบประมาณ 3. กลุ่มบริหารงานบุคคลมีขอบเขตภารกิจเกี่ยวกับการวางแผนอัตราค่าจ้าง การจัดสรรอัตราค่าจ้างข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน การลา และการประเมินผล การปฏิบัติงาน 4. กลุ่มบริหารทั่วไป มีขอบเขตภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การจัดระบบบริหารและจัดการสถานศึกษา (Rathanit, S. 2017, p. 125) ผู้บริหารจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ ผู้บริหารแต่ละคนมีความสำคัญต่อหน่วยงานต่างกันไป ความสำเร็จของทุกคนจะส่งผลไปสู่ความสำเร็จขององค์กร ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำที่จะใช้ศักยภาพและทรัพยากรทางการบริหาร ให้ประสบความสำเร็จ ภาวะผู้นำของผู้บริหารจึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ โดยภาวะผู้นำนั้น เป็นกระบวนการที่ผู้นำช่วยสร้างความชัดเจนแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ให้รับรู้ว่าจะทำอะไรมีความสำคัญ ทำให้ภาพความเป็นจริงขององค์กรปรากฏแก่ผู้อื่น ช่วยให้มองเห็นทิศทางและจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจน ภายใต้ภาวะความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก (Phongsriwat, S. 2007)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการสำรวจข้อมูล พบว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนสูงขึ้น อันเป็นผลมาจากอัตราการเกิดลดลง การคมนาคมสะดวก ประกอบกับความนิยมของผู้ปกครองต้องการส่งบุตรหลานไปเรียนที่โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในตัวเมือง (Seesaeng, S. 2011, p. 48) สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2579 ที่กล่าวว่า ประเทศไทยมีการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์หรือการเกิดน้อยลง จากข้อมูล อัตราเจริญพันธุ์รวม พบว่า จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยต่อสตรีหนึ่งคนตลอดช่วงวัยเจริญพันธุ์ ได้ลดลง เป็นลำดับ จาก 4.9 คน ในปี 2517 เหลือประมาณ 1.6 คนในปี 2556 และ 1.3 คน ในปี 2576 ส่งผลให้ประชากรวัยเด็กหรือประชากรวัยเรียนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง การเป็นสังคมสูงวัยส่งผลให้อัตราการพึ่งพิงสูงขึ้น การจัดการศึกษาจึงต้องวางแผนและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้มีทักษะและสมรรถนะ สูง และปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้บูรณาการกับการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพร้อมรับการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง อัตราการเกิดที่ลดลงส่งผลให้จำนวนนักเรียนที่อยู่ในวัยเรียนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา และการบริหารสถานศึกษา การวางแผน อัตราค่าจ้างครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา การจัดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การบริหารจัดการห้องเรียน การจัดโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจน การบริหารจัดการทรัพยากรและ การเงินเพื่อการศึกษาที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงต้องปรับเปลี่ยนให้ตอบสนองกับทิศทางการผลิตและการพัฒนากำลังคน โดยมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษ ที่ 21 เพื่อให้ได้ทั้งความรู้และทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง (Ministry of Education.2017. pp. 15-16) แต่จากรายงานการวิจัยและพัฒนา เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของ Siritharangsri, P. (2013, pp A-B) พบว่า การบริหารจัดการสถานศึกษาทั้งที่เป็นสถานศึกษา ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ ด้านความพร้อมของสถานศึกษา

ไม่เพียงพอ โดยเฉพาะสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็กในชนบท ทั้งด้านครูและบุคลากร เงินและงบประมาณ ความรู้ในการบริหารจัดการการเรียนการสอน และเครือข่ายเทคโนโลยีด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และ นโยบายการบริหารจัดการจากส่วนกลางส่งไปยังสถานศึกษายังเป็นรูปแบบเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ ทั้งด้านวิชาการ บริหารงานบุคคล และงบประมาณ ส่งผลกระทบต่อปัญหาการบริหารจัดการของ สถานศึกษา ที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านบริบท ขนาด และความพร้อม สอดคล้องกับรายงานการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์คะแนน O-NET เพื่อหาประสิทธิภาพการพัฒนาผู้เรียนของ โรงเรียนและปัจจัยที่มีผลต่อคะแนน O-NET ของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ) ที่พบว่า ผลจากคะแนน O-NET จากนักเรียนหนึ่งรุ่น ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ มีความสามารถในการพัฒนานักเรียนมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็กในหลายสาขาวิชา (Kulthida et al. 2015) KhueanPanya, T. (2012) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารที่เน้นการกระจายอำนาจในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีการมอบหมายภารกิจงานให้หัวหน้ากลุ่มงานและ/หรือทำร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับสภาพของ การกระจายอำนาจด้านวิชาการ พบว่า อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังเห็นว่าการกระบวนการบริหารควร ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การนำองค์กร การควบคุม การประเมินผล การรายงาน และวิธีการปฏิบัติ เมื่อมีการกระจายอำนาจทางการบริหาร

ในบริบทของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กที่มีนักเรียนจำนวนไม่เกิน 360 คน จะไม่มีการแต่งตั้งตำแหน่งรองผู้อำนวยการโรงเรียน ดังนั้นเพื่อให้การบริหารงานในสถานศึกษาเกิดความสมบูรณ์ตามโครงสร้าง และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งนอกจากครูแต่ละคน จะรับผิดชอบงานสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ของตนเอง ยังต้องไปช่วยสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ และนอกจากนั้น จะต้องปฏิบัติหน้าที่งานสนับสนุนอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายด้วย โดยมีลักษณะเป็นการออกคำสั่งแต่งตั้ง จากผู้บริหารเป็นการภายในสถานศึกษา เช่น ตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษา ตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มบริหารวิชาการ ตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มบริหารทั่วไป ตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มบริหารงานบุคคล ตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มบริหารงบประมาณ เป็นต้น ซึ่งการได้รับแต่งตั้งในตำแหน่งเหล่านี้มีผลทำให้ครูที่ได้รับการแต่งตั้ง ต้องมีการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งในส่วนที่เป็นครูผู้สอน และในส่วนงานบริหารเพิ่มเข้ามาอีกด้วยในขณะที่คุณครูเหล่านี้ยังไม่เคยได้รับการพัฒนาทักษะทางการบริหารตามตำแหน่งที่ได้รับ (Sin Singsri,interview, 25 January 2019) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจทำการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” เพื่อจะใช้เป็นรูปแบบให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำไปใช้เป็นทางเลือกในการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ต่อไป

ดังนั้น บทความวิจัยนี้ จึงมุ่งนำเสนอองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบรองของภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหาร และความก้าวหน้าของภาวะผู้นำทางการบริหารจากการใช้รูปแบบที่ผู้วิจัยที่พัฒนาขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบรองของภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 2) เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 3) เพื่อหาความก้าวหน้าของภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการใช้รูปแบบที่ผู้วิจัยที่พัฒนาขึ้น

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำ Fiedler (1967, p.8) กล่าวว่า ผู้นำคือบุคคลในกลุ่มซึ่งได้รับมอบหมายหน้าที่จากกลุ่มให้ทำหน้าที่ประสานงานควบคุมการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของกลุ่ม Nikornpittaya, S. (2008, p 10) กล่าวว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ยอมรับหรือยกย่องให้เป็นหัวหน้าจะสมาชิกในกลุ่มเนื่องจากลักษณะอันเกิดจากบุคลิกลักษณะของเขา Srisom, K. (2010, p 6) กล่าวว่า ผู้นำ คือบุคคลที่ดำรงตำแหน่งเป็นทางการหรือไม่มีตำแหน่งเป็นทางการก็ได้เป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่องโดยพฤติกรรมของเขาเหล่านั้น มีอิทธิพลโน้มน้าวใจของบุคคลอื่น ในการที่จะจงใจให้บุคคลอื่นปฏิบัติตามความคิดเห็นความต้องการ หรือคำสั่งของตน Dokkham, R. (2010, p 18) กล่าวว่า ผู้นำ คือบุคคลที่ได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้าอาจเป็นบุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งให้นำกลุ่มและมีอิทธิพลต่อสมาชิกและกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม มีบทบาทสำคัญในการนำกลุ่มให้สามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จเพื่อนำองค์การไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน Prasongsuk, K. (2014, p. 21) กล่าวว่า ผู้นำ คือบุคคลที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มมีลักษณะของคุณสมบัติพิเศษกว่าผู้อื่นในกลุ่มที่ได้รับความไว้วางใจ เชื่อใจ และยกย่องจากบุคคลอื่น เป็นบุคคลผู้ผลักดันผู้ดลบันดาล ผู้สร้างพลังร่วม ผู้สร้างแรงจูงใจกระตุ้น และผู้ก่อให้เกิดพลังสามารถสร้างควมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้เกิดขึ้นในหน่วยงานนั้นๆ จนบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้นสรุปได้ว่า ผู้นำ คือบุคคลซึ่งเป็นหัวหน้าหน่วยงาน หรือหัวหน้าองค์กร มีอำนาจหน้าที่เหนือคนอื่น ๆ ภายในองค์กรนั้นๆ มีหน้าที่ในการสั่งการ วางแผน แนะนำ ชี้แนะหรือปฏิบัติ สามารถชักจูงหรือชี้นำบุคคลอื่น ให้ปฏิบัติงาน สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพและมีความสามารถในการนำพากลุ่มหรือองค์กรไปสู่วัตถุประสงค์หรือสู่จุดหมายที่วางไว้

2. แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการบริหาร Khotbuntao, S. (2017, p. 2) กล่าวว่า การบริหารคือ การทำให้คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมกันทำงานให้บรรลุเป้าหมาย หรือการทำงานกับคนและโดยคน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ Rathanit, S. (2017, p. 37) กล่าวว่า การบริหารมีความสำคัญเนื่องจากการบริหารเป็นกระบวนการ หรือกลไกการดำเนินงาน หรือกิจกรรมขององค์การ ภายใต้สภาพแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยนำเทคโนโลยีและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเต็มประสิทธิภาพ ทำให้องค์กรได้รับประโยชน์ สรุปได้ว่าการบริหาร หมายถึง กระบวนการของการวางแผนการดำเนินงาน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมสมาชิกในองค์การ รวมถึงการจัดการทรัพยากรต่างๆ ในองค์การ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานการร่วมแรงและความตั้งใจของกลุ่มบุคคลทุกคนในองค์การ มีจุดหมายเดียวกัน เพื่อความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้

3. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ Prasongsuk, K. (2014, p.104) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง คำโครงของเรื่องที่ต้องการศึกษาโดยแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันเพื่อช่วยในการศึกษาปัญหา แนวคิดและปรากฏการณ์ต่างๆ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ง่ายและดียิ่งขึ้น ซึ่งไม่มีองค์ประกอบแน่นอนหรือรายละเอียดทุกแง่มุม แต่ผ่านกระบวนการทดสอบตามกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความถูกต้องเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ Roipila, R. (2010, pp. 261 – 262) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำในการประชาสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานผลการวิจัย พบว่า การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำในการประชาสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบหลัก คือ หลักการวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กระบวนการการวัดผลประเมินผล กระบวนการพัฒนาประกอบด้วย 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาด้วยตนเองจากเอกสารการเรียนรู้ด้วยตนเอง 8 ชุด เวลา 1 เดือน ระยะที่ 2 การศึกษาดูงานโรงเรียนดีเด่นด้านการประชาสัมพันธ์ เวลา 1 วันระยะที่ 3 ประชุมเชิงปฏิบัติการและสรุปการทดลองใช้เวลา 1 วัน Taweethit, C.

(2015, pp. 194-197) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย หลักการวัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการพัฒนา และการวัดและประเมินผล

สรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างแบบอย่าง คำอธิบาย แผนผังไดอะแกรมหรือแผนภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่พัฒนาขึ้นเพื่อบรรยายคุณลักษณะสำคัญของปรากฏการณ์ เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ การจะระบุว่ามีรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจะมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่มีข้อกำหนดตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์แต่ละอย่างและวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ

ระเบียบวิธีวิจัย/วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยการวิจัยและพัฒนา (research and development : R&D) เป็น การวิจัยปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนางานให้ดีขึ้น พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดการดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ 7 ขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีองค์ประกอบหลักคือ การมีวิสัยทัศน์ การสร้างทีมงานการเสริมสร้างแรงจูงใจ และองค์ประกอบรอง

ขั้นตอนที่ 3 สืบหาข้อมูลและประมวลผลความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และรองผู้อำนวยการโรงเรียน ดังต่อไปนี้

1) ประชากร ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 479 คน และครูปฏิบัติหน้าที่ตำแหน่งรองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 1,916 คน รวมทั้งสิ้น 2,395 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 169 คน และ ครูปฏิบัติหน้าที่ตำแหน่งรองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 169 คน ปีการศึกษา 2560 รวมทั้งสิ้น 338 คน

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการใช้ภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก แบบประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยส่งหนังสือขอความร่วมมือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และแบบสอบถามทางไปรษณีย์ลงทะเบียนถึงผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก และครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และติดตามเก็บข้อมูล จนได้ครบทั้งหมด จำนวน 338 ฉบับ

5) สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามรายข้อ (item total correlation) ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ค่าความต้องการจำเป็น Modified Priority Need Index (PNI_{Modified}) ค่าร้อยละความก้าวหน้า

ระยะที่ 2 : สร้างและพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 4 ร่างรูปแบบและพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยได้นำผลจากการวิจัยในระยะที่ 1 และผลจากการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Study) คือ ค่าความต้องการจำเป็นในการพัฒนา (PNI_{Modified}) มาใช้เป็นกรอบแนวทางในการสร้างรูปแบบการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การสร้างทีมงาน และ 3) การเสริมสร้างแรงจูงใจ มาเป็นกรอบแนวทางในการร่างรูปแบบ จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน ตรวจสอบร่างรูปแบบและขอความคิดเห็นเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 5 การสร้างรูปแบบ โดยผู้วิจัยนำร่างรูปแบบที่ผ่านการตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ มาทำการปรับปรุงแก้ไข สร้างเป็นรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 3 : ทดลองใช้ ประเมินผล และพัฒนารูปแบบ

ขั้นตอนที่ 6 การทดลองใช้รูปแบบ นำรูปแบบไปทดลองใช้กับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 30 คน และวิเคราะห์ผลการพัฒนาด้วยค่าร้อยละความก้าวหน้า

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการใช้รูปแบบ

ผลการวิจัย

1. ศึกษาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบรองภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 13 องค์ประกอบรอง และ 79 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1. องค์ประกอบหลักการสร้างวิสัยทัศน์ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบรอง คือ 1) การวิเคราะห์อนาคต 7 ตัวบ่งชี้ 2) ความคิดสร้างสรรค์ 8 ตัวบ่งชี้ 3) การสื่อสาร 7 ตัวบ่งชี้ 2. องค์ประกอบหลักการสร้างทีมงาน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบรอง คือ 1) การสร้างวัฒนธรรมองค์กร 6 ตัวบ่งชี้ 2) การจัดโครงสร้างองค์กร 5 ตัวบ่งชี้ 3) การมอบหมายงาน 9 ตัวบ่งชี้ 3. องค์ประกอบหลักการสร้างแรงจูงใจ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบรอง คือ 1) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล 5 ตัวบ่งชี้ 2) การกำหนดลักษณะงาน 6 ตัวบ่งชี้ 3) การจัดการสภาพแวดล้อม 5 ตัวบ่งชี้ 4) การให้ความยอมรับนับถือ 5 ตัวบ่งชี้ 5) การส่งเสริมความก้าวหน้าในงาน 6 ตัวบ่งชี้ 6) การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 5 ตัวบ่งชี้

2. ผลการสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการพัฒนา สื่อ/อุปกรณ์ และการวัดและประเมินผล

3. ความก้าวหน้าของภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการ โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}_3 = 4.94$) ภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการ โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ระยะหลังการทดลองใช้รูปแบบ ($\bar{X}_3 = 4.94$) สูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบ ($\bar{X}_1 = 3.62$) โดยมีค่าร้อยละความก้าวหน้ารวมเท่ากับ 26.38 และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ สามารถเรียงลำดับค่าร้อยละความก้าวหน้าขององค์ประกอบหลัก จากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ 1. การสร้างทีมงาน (ร้อยละความก้าวหน้า = 28.37) 2. การเสริมสร้างแรงจูงใจ (ร้อยละความก้าวหน้า = 26.83) และ 3. การมีวิสัยทัศน์ (ร้อยละความก้าวหน้า = 23.93)

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีประเด็นในการนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มี 3 องค์ประกอบหลัก 13 องค์ประกอบรอง ดังนี้

1) องค์ประกอบหลักการสร้างวิสัยทัศน์ การสร้างวิสัยทัศน์ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ต้องประกอบด้วย 1) ความสามารถในการวิเคราะห์อนาคต 2) ความคิดสร้างสรรค์ 3. การสื่อสาร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sirithamrong, P. (2013, p.153) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาองค์ประกอบของสมรรถนะการบริหารของรองผู้อำนวยการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สมรรถนะด้านการมีวิสัยทัศน์ มี 7 องค์ประกอบ คือ 1. สามารถศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อหาจุดเด่นจุดด้อยมาเป็นโอกาสในการพัฒนาวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา 2. สามารถใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากรร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา 3. สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ ที่เป็นภาพความสำเร็จในอนาคต 4. สามารถปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์ ของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายหน่วยงานต้นสังกัด 5. สามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนให้ครูนักเรียนผู้ปกครองและชุมชนเข้าใจ 6. มีความมุ่งมั่นและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานเพื่อนำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จอยู่เสมอ 7. สามารถปฏิบัติงานเชิงรุกผลักดันให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนางานในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผล

2) องค์ประกอบหลักการสร้างทีมงาน การสร้างทีมงานในการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ประกอบด้วย 1. การสร้างวัฒนธรรมองค์กร 2 .การจัดการโครงสร้างองค์กร 3. การมอบหมายงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Prasongsuk, K. (2014, p 272) ที่ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตตรวจราชการที่ 11 พบว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตตรวจราชการที่ 11 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก 20 องค์ประกอบรอง โดย 1 ใน 5 องค์ประกอบหลัก คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบรอง นั่นคือ การมีจริยธรรมในการทำงาน การพัฒนาทีมงาน การพัฒนาองค์การอย่างต่อเนื่อง และการมีภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้

3) องค์ประกอบหลักการเสริมสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ประกอบด้วย 1. การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล 2. การกำหนดลักษณะงาน 3. การจัดการสภาพแวดล้อม 4. การให้ความยอมรับนับถือ 5. การส่งเสริมความก้าวหน้าในงาน

6. การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Prasongsuk, K. (2014, p 181) ที่ได้วิเคราะห์องค์ประกอบของการเสริมสร้างแรงจูงใจ พบว่าประกอบด้วย 4 องค์ประกอบรองคือ 1. การควบคุมอารมณ์ 2. การตระหนักรู้บุคคลอื่น 3. การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น และ 4. การมีศิลปะในการจูงใจ

2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการพัฒนา 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wongcha, R. (2017, p 280) ซึ่งได้ทำการวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กระบวนการพัฒนา และการวัดประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Promsin, R.(2016, pp. 255-256) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ

ครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 มีองค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) ความมุ่งหมาย 3) เนื้อหา 4) กระบวนการพัฒนา และ 5) การวัดและประเมินผล

3. ระดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนา พบว่า สภาพที่เป็นจริงขององค์ประกอบหลักทั้ง 3 องค์ประกอบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03-4.24$) และสภาพความคาดหวัง ขององค์ประกอบหลักทั้ง 3 องค์ประกอบ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57-4.63$) และพบว่า องค์ประกอบที่มีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด คือ องค์ประกอบหลักการมีวิสัยทัศน์ (PNI = 0.13) รองลงมาคือ องค์ประกอบหลักการสร้างทีมงาน (PNI = 0.11) และองค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดคือ การเสริมสร้างแรงจูงใจ (PNI = 0.09) ซึ่งสอดคล้องกับ Wongvanich, S. (2015, 80-82) ได้กล่าวว่า การประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวข้องกับหลักความแตกต่าง (discrepancy) ผู้วิจัยอาจออกแบบกระบวนการประเมินความต้องการจำเป็นให้มีการเปรียบเทียบข้อมูลสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็น โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pantana, O. (2010) ที่ได้ประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาด้านวิชาการของครูประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก และใช้เทคนิค Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) พบว่า ครูประถมศึกษา มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาด้านการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้มากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาหลักสูตร และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

4. การประเมินรูปแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้แบ่งการประเมินออกเป็น 4 หัวข้อ คือ การประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่า ด้านความถูกต้องของรูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$) ด้านความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$) ด้านความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$) และด้านความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$) สอดคล้องกับ Chaisombat, P. (2020, p. 210) ได้ทำวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาเอกชนในภาคกลาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และได้สรุปผลการประเมินและยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาเอกชนในภาคกลาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

5. การวิเคราะห์ร้อยละความก้าวหน้าของรูปแบบ โดยเปรียบเทียบความก้าวหน้าระหว่างก่อนการทดลองใช้รูปแบบและหลังการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า ค่าเฉลี่ยผลการประเมินระยะหลังการทดลองใช้รูปแบบ ($\bar{X} = 4.94$) สูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบ ($\bar{X} = 3.62$) และมีความแตกต่างเพิ่มขึ้น 0.60 ซึ่งหมายความว่า ครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ที่ร่วมวิจัยมีภาวะผู้นำทางการบริหาร ก่อนเข้าร่วมทดลองใช้รูปแบบมีภาวะผู้นำทางการบริหารอยู่ในระดับมาก หลังจากที่ได้เข้าร่วมทดลองใช้รูปแบบมีภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ในระดับมากที่สุด มีความแตกต่างเพิ่มขึ้น 1.32 หรือคิดค่าร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 26.38 สอดคล้องกับ Saensee, P. (2016) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพครูในการทำวิจัยในชั้นเรียน โรงเรียนนางัวราชภัฏรังสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 พบว่า ผลการพัฒนาศักยภาพครูในการทำวิจัยในชั้นเรียน โรงเรียนนางัวราชภัฏรังสรรค์ กลุ่มผู้วิจัยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท วิจัยในชั้นเรียน เพิ่มขึ้น ก่อนการประชุมเชิงปฏิบัติการอยู่ในระดับค่อนข้างดี (ร้อยละ 62.50) หลังการประชุมเชิงปฏิบัติการอยู่ในระดับดีมาก (ร้อยละ 91.25)

สรุปองค์ความรู้

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการ
โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หลักการ

1. มุ่งพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. มีวิธีการพัฒนาที่เน้นกระบวนการถอดบทเรียนใช้กระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ประกอบด้วย การอบรมโดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ การปฏิบัติจริง และการติดตามประเมินผล ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การวัดและประเมินผล

1. ก่อนใช้รูปแบบ
2. ระหว่างใช้รูปแบบ
 - การสัมภาษณ์
3. หลังใช้รูปแบบ

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. ระดับภาวะผู้นำหลังใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบ
2. ระดับภาวะผู้นำหลังใช้รูปแบบต้องไม่ต่ำกว่า 3.51 จากระดับคะแนนเต็ม 5.00

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก
2. เพื่อให้ครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก นำหลักการและแนวทางไปปรับใช้ในการพัฒนาสถานศึกษา
3. เพื่อพัฒนาระบบการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก กระบวนการและวิธีการที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เนื้อหา

- ชุดที่ 1 การสร้างวิสัยทัศน์
1. การวิเคราะห์อนาคต
 2. ความคิดสร้างสรรค์
 3. การสื่อสาร
- ชุดที่ 2 การสร้างทีมงาน
1. การสร้างวัฒนธรรมองค์กร
 2. การมีส่วนร่วม
 3. การจัดโครงสร้าง
 4. การมอบหมายงาน
- ชุดที่ 3 การเสริมสร้าง
1. การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล
 2. ลักษณะงาน
 3. สภาพแวดล้อม
 4. การยอมรับนับถือ
 5. ความก้าวหน้าในงาน

กระบวนการพัฒนา

- ระยะที่ 1 การอบรมพัฒนา
การสร้างเครือข่าย การประเมินก่อน-หลังอบรม
อบรมพัฒนาโดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ (7 ชม.)
- ระยะที่ 2 การฝึกปฏิบัติ
ฝึกประสบการณ์ตามเอกสารคู่มือในสถานศึกษา
(60 ชม.)
- ระยะที่ 3 นิเทศ ติดตาม ประเมินผล
ติดตามระยะ 1 สัปดาห์ที่ และ 2 สัปดาห์

สื่อและอุปกรณ์

1. คู่มือและเอกสารประกอบการพัฒนา
2. โสตทัศนอุปกรณ์ประเภทต่างๆ

สำหรับการถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์ ควรดำเนินการวิจัยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในระดับประเทศ เพื่อนำข้อ

ค้นพบที่ได้มาเปรียบเทียบกับมีความเหมือนแตกต่างกัน หากมีความแตกต่างจะได้พิจารณาถึงสาเหตุที่แตกต่าง ถ้ามีความศึกษาเหมือนกันจะได้เป็นเครื่องยืนยันข้อค้นพบ ซึ่งจะทำให้ข้อค้นพบที่ได้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น และอาจทำการวิจัยพัฒนาภาวะผู้นำครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในด้านการสร้างวิสัยทัศน์ โดยสามารถสร้างรูปแบบการพัฒนาครอบคลุมตามเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ (KPA) ประกอบด้วย การประเมินด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะและการปฏิบัติ (Practice) และด้านเจตคติหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attitude)

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ 1. จากผลการวิจัยที่พบว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 13 องค์ประกอบรอง และ 79 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก ที่ 1 การสร้างวิสัยทัศน์ องค์ประกอบหลัก ที่ 2 การสร้างทีมงาน และองค์ประกอบหลัก ที่ 3 การสร้างแรงจูงใจ ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนสามารถนำข้อมูลที่ได้นี้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนารองผู้อำนวยการ หัวหน้ากลุ่มบริหารงาน หรือครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียน ให้มีภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการ โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีภาวะผู้นำทางการบริหาร สูงขึ้นจึงควรนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการ โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กนี้ไปใช้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ เกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา และเป็นการสร้างแนวคิดทางการบริหารใหม่ๆ ให้เกิดการพัฒนาสถานศึกษาต่อไป

References

- Chaisombat, P. (2020). Development of Private Primary School Management Models in the Central Region, Republic of Lao People's Democracy. Thesis. D.D. Sakon Nakhon:Sakon Nakhon Rajabhat University.
- Dokkham, R. (2010). The Model of Leadership Development of Small School Administrators Affecting School Effectiveness. Thesis (D.D.) Sakon Nakhon Rajabhat University
- Fiedler, F.E.(1967) . A Theory of Leadership Effectiveness. New York : McGraw – Hill
- Kotraloai, S. (2017). Educational Administration. Principles and theories. 2nd Edition, Bangkok : Publishers Panyachon
- Kulthida et al. (2015). Analysis of O-NET scores to determine the effectiveness of school learner development and Factors Affecting O-NET Score. Research Report. National Institute of Educational Testing. (Public Organization).
- KhueanPanya, T. (2012). A model of administration focusing on decentralization in basic Education institutions. Academic Journal University of Eastern Asia.
- Ministry of Education.(2017). National Education Development Plan (2017-2036). First Edition, Bangkok: Prikwan Graphic Company Limited,

- Nikomrattaya, S. (2008). Leadership characteristics that affect motivation and job satisfaction of teachers in higher education institutions. Maha Sarakham Province. Maha Sarakham : Maha Sarakham Rajabhat University
- Pantana, O.(2010). Assessment of the need for academic development of primary school teachers in the province. Phitsanulok. Thesis (M.Ed.) Phitsanulok : Naresuan University
- Phongsriwat, S. (2007). Leadership. Bangkok : S.Asia Press (1989)
- Prasongsuk, K. (2014). Model of effective leadership development of executives. A small school affiliated with Office of the Basic Education Commission in the Government Inspectorate No. 11. Thesis D.D. Sakon Nakhon : Sakon Nakhon Rajabhat University
- Promthip, R.(2016). Model of teacher leadership development in primary schools under the Office of Education Region 11.Thesis (D.D.) Sakon Nakhon: Sakon Nakhon Rajabhat University.
- Rathanat, S. (2017). Principles, Theory and Practice. Educational Administration. 4th printing, Bangkok : Millet Publishing Co., Ltd.
- Roipila, R. (2010). Development of a model for enhancing leadership in public relations of educational institution fundamentals administrators. Thesis. D.D. Sakon Nakhon : Sakon Nakhon Rajabhat University
- Saensee, P. (2016). Developing teachers' potential in conducting research in the classroom. Nanguraratrangsak School under the district office Secondary Education Area, Region 22. Thesis (M.Ed.) Sakon Nakhon: Sakon Nakhon Rajabhat University.
- Seesaeng, S. (2011). School Administration Manual. Nakhon Sawan : Rimping Printing LP.
- Siritharangsri, P. (2013). The model of basic educational institutes management. Office of the Education Council Secretariat. research report
- Srisom, K. (2010). Leadership over leadership of administrators of small schools. Under the Sa Kaeo Educational Service Area Office 1 . Thesis M.Ed. Chonburi : Burapha University
- Sirithamrong. P. (2013). Development of components of administrative competence of deputy director of educational institutions under Office of the Basic Education Commission. Thesis. Ph.D. Chonburi : Burapha University
- Taweethit, C. (2015). Academic Leadership Development Model of Secondary School Administrators Under Office of the Basic Education Commission in the Northeast. Thesis, Ph.D. Sakon Nakhon : Sakon Nakhon Rajabhat University.
- Wongcha, R. (2017). Leadership Development Model of Head of Child Development Center in Management of Development Young children Center. in the Northeast. Thesis (D.D.) Sakon Nakhon: Sakon Nakhon Rajabhat University
- Wongvanich, S. (2015). Development of quality standards for teachers and school administrators and the establishment of an internal quality assessment system. Bangkok: Office of the Board of Directors National Research.

รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
ของครูโรงเรียนวัดรางกำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2

AN ACADEMIC ADMINISTRATION MODEL FOR DEVELOPING PROACTIVE LEARNING
MANAGEMENT FOR TEACHERS AT WAT RANGKUMYARD SCHOOL UNDER
NAKHON PATHOM ELEMENTARY SERVICE AREA OFFICE DISTRICT 2

พิชชาพร อุ่นศิริ

Pichchaporn Aunsiri

โรงเรียนวัดรางกำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2
Watrangkumyard School Nakhonprathom Primary Educational Service Area District Office 2
Email: pichapicha2010@gmail.com

Received 31 August 2022; Revised 26 November 2022; Accepted 29 August 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการพัฒนา 2) ศึกษาองค์ประกอบ และสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการ 3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการ และ 4) ประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางกำหยาด ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางกำหยาด มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู ได้แก่ 1) ผู้นำการบริหารและวิชาการ 2) ทำงานเป็นทีม 3) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 4) กระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 5) ระบบดิจิทัลเพื่อการบริหารงานวิชาการ และ 6) การวิจัยและพัฒนา (4) กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นวิเคราะห์ (Analyze) ขั้นวางแผนการจัดการเรียนรู้ (Plan) ขั้นเปิดชั้นเรียนและการสังเกตชั้นเรียน (Teaching and Observation) ขั้นสะท้อนคิดเพื่อการพัฒนา (Reflect) และขั้นสรุป แก้ไขปรับปรุง และพัฒนาต่อเนื่อง (Revise) (5) การวัดและประเมินผล และ (6) เงื่อนไขความสำเร็จ มีผลการใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางกำหยาด พบว่า (1) คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนวัดรางกำหยาด มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (2) การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูมีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ (3) ผลงาน/ชิ้นงานของนักเรียนโรงเรียนวัดรางกำหยาด มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางกำหยาด ด้านความต้องครอบคลุม ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้ มีผลประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหาร; การบริหารงานวิชาการ; การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

This research article has the following objectives: 1) to study the problem and the need to develop, 2) to examine the components and formulate, 3) to investigate the results of using, and 4) to assess the academic administration model for developing proactive learning management for teachers at Wat Rangkumyard School. The research results showed that executives and teachers had overall opinions on the current situation regarding academic administration for developing proactive learning management for teachers at a moderate level. The academic administration model for developing proactive learning management for teachers at Wat Rangkumyard School consisted of six elements: (1) principles; (2) objectives; (3) elements of the teaching professional learning community; including 1) administrative and academic leadership, 2) teamwork, 3) development of the school curriculum, 4) Active learning management process, 5) Digital system for academic administration, and 6) Research and development; (4) The 5-step learning process, including analysis stage, planning stage, teaching and observation stage, reflection stage, and revise stage; (5) measurement and evaluation; and (6) conditions for success. The results of implementing the academic administration model for developing proactive learning management for teachers at Wat Rangkumyard School revealed the following: (1) The quality of the proactive learning management plan for teachers at Wat Rangkumyard School received the highest overall assessment, (2) Teachers' proactive learning management development received the highest overall assessment, and (3) Achievements/work of Wat Rang Kam Yard School students received the highest overall assessment. Finally, the assessment of the academic administration model for developing proactive learning management for teachers at Wat Rangkumyard School in terms of need, benefits, appropriateness, and feasibility received the highest overall assessment.

Keywords: Administration Model; Academic Administration Model; Proactive Learning Management

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้มีการปรับลดระยะเวลาเรียนภาควิชาการหรือภาคทฤษฎีลดลง แต่ยังคงไว้ซึ่งเนื้อหาหลักที่ผู้เรียนควรรู้ตามมาตรฐานของหลักสูตร และให้ครูผู้สอนปรับเปลี่ยนวิธีการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเพิ่มเวลาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงมากขึ้น (Office of the Basic Education Commission, 2019) สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอน ทั้งในและนอกห้องเรียน ครูปรับบทบาทในการสอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ ฝึกการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา สร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง.สาระสำคัญของการปฏิรูปการจัดการเรียนรู้ ก็คือการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมในการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับ พร้อมคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ ปลุกฝังให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีนิสัยรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต รูปแบบการเรียนการสอนแบบใหม่ มีความหลากหลาย เนื่องจากพบปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนรู้ในระดับ

ประเมินศึกษาในภาพรวมของทั้งประเทศ โดยการนำผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test : O-NET) ประจำปีการศึกษา 2562 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มาประเมิน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ประจำปีการศึกษา 2562

ระดับ/รายวิชา	ภาษาไทย	คณิตศาสตร์	วิทยาศาสตร์	ภาษาอังกฤษ
คะแนนเฉลี่ยของโรงเรียน	46.03	30.00	31.76	25.88
คะแนนเฉลี่ยระดับจังหวัด	50.37	33.99	36.29	33.58
คะแนนเฉลี่ย สังกัด สพฐ.ทั้งหมด	47.95	31.60	34.30	30.86
คะแนนเฉลี่ย ระดับประเทศ	49.07	32.90	35.55	34.42

ที่มา : รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self-Assessment Report : SAR) ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนวัดรางกำหยาด หน้า 8

ซึ่งจะเห็นได้ว่า การทดสอบมีทั้งหมด 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ และวิชาภาษาอังกฤษ ทั้งนี้มีวิชาภาษาไทยเพียงวิชาเดียวที่มีผลคะแนนเฉลี่ยเกินร้อยละ 50 ขึ้นไปในทุกระดับตั้งแต่ระดับประเทศ ระดับสังกัด สพฐ. ทั้งหมด ระดับจังหวัดนครปฐม และระดับโรงเรียน คะแนนเฉลี่ยรองลงมาคือ วิชาภาษาอังกฤษ วิชาวิทยาศาสตร์ และวิชาคณิตศาสตร์ ตามลำดับ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 3 วิชา มีคะแนนเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ 50 ในทุกรายวิชา รวมถึงการรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (Ordinary National Educational Test : O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2562 ของกลุ่มนิเทศติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐม เขต 2 ซึ่งมีโรงเรียนในกำกับจำนวน 120 โรงเรียน จำแนกเป็นกลุ่มโรงเรียน 13 กลุ่ม ทั้งหมด 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ และวิชาภาษาอังกฤษ ทุกรายวิชา มีผลคะแนนเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ 50 เช่นกัน โดยการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก และได้รับรู้ถึงสาเหตุของปัญหาที่ผู้เรียนด้อยคุณภาพ ไว้ว่า หลักสูตร ส่งผลกระทบต่อ การสอบและการวัดประเมินผล การสอบและการวัดประเมินผล ส่งผลกระทบต่อ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียน (ผลสัมฤทธิ์ ความรู้ ทักษะ เจตคติ สมรรถนะ และคุณลักษณะ)

โรงเรียนวัดรางกำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 มีการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาล 2 จนถึงประถมศึกษาปีที่ 6 (Wat Rang Kam Yad School, 2019) จากการประเมินคุณภาพภายนอกของโรงเรียนวัดรางกำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 ได้รับข้อเสนอแนะในด้านการพัฒนาทักษะการคิดของนักเรียนให้สูงขึ้นกว่าปัจจุบัน ดังนั้นในฐานะผู้บริหารโรงเรียน จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งในการคิด พัฒนาทั้งระบบตั้งแต่หลักสูตร การสอบวัดผลประเมินผล กระบวนการจัดการเรียนรู้ ที่นำไปสู่การปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนเพื่อที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้มีการพัฒนาขึ้น และเพื่อให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ มีความเข้าใจ สามารถคิด วิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์สู่การมีสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเห็นว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) สร้างแรงบันดาลใจ ให้คำปรึกษา ดูแล แนะนำ ทำหน้าที่เป็นโค้ชและพี่เลี้ยง (Coach & Mentor) แสวงหาเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย (Meaningful learning) ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้มีความเข้าใจในตนเองใช้สติปัญญา คิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์ผลงานนวัตกรรมที่บ่งบอกถึงการมีสมรรถนะสำคัญใน

ศตวรรษที่ 21 มีทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะวิชาชีพ บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ตามระดับช่วงวัย และเพื่อส่งผลในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติต่อไป

จากความสำเร็จและสถานการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นบ่งชี้ให้เห็นจุดที่ควรพัฒนาเพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ และพันธกิจของโรงเรียนวัดรางคำหยาด ที่กำหนดไว้ รวมถึงการบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนให้มีศักยภาพพร้อมในการดำเนินชีวิตพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งจะแข่งขัน และร่วมมือกันสร้างสรรค์ ความดีงามในการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติ ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการสถานศึกษา ตระหนักถึงการบริหารงานวิชาการ ว่าเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนวัดรางคำหยาด และได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ ความจำเป็นในการส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางคำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 เพื่อให้ครูได้นำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งผลไปยังนักเรียนโดยส่งเสริมให้นักเรียนมีพื้นฐานในด้านการคิด มีทักษะการปฏิบัติงาน การประเมินและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ทั้งยังสามารถแสดงความคิดเห็น และสามารถวิเคราะห์แยกแยะเหตุผลได้สามารถคิดแก้ปัญหาได้ ทั้งนี้ก็นำไปปรับใช้ในชีวิตได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางคำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบ และสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางคำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางคำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2
4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางคำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเพื่อตอบคำถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการได้รับการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางคำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารและครูโรงเรียนวัดรางคำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปข้อมูล ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาองค์ประกอบ และสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางคำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 หาข้อมูลด้วยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10

คน และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์และแบบมีโครงสร้าง ว่างรูปแบบๆ แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบๆ แบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบ

ขั้นตอนที่ 3 ผลการใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางคำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ครู โรงเรียนวัดรางคำหยาดปีการศึกษา 2564 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก แบบประเมินการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประเมินผลงาน/ชิ้นงานของนักเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางคำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนวัดรางคำหยาดปีการศึกษา 2564 จำนวน 18 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินรูปแบบๆ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการบริหารงานวิชาการในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางคำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 พบว่า สภาพปัญหาที่ทางโรงเรียนพบมากที่สุด คือ การศึกษาวิเคราะห์ และจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู การส่งเสริมการใช้หลักสูตรสถานศึกษาที่บูรณาการในเนื้อหาสาระทั้ง 8 กลุ่มสาระ รวมถึงการส่งเสริมการใช้หลักสูตร/โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นเพื่อจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย และจากการศึกษาความต้องการในการบริหารงานวิชาการในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู พบว่า ผู้บริหารและครูต้องการพัฒนาในระดับมากที่สุด คือ ให้ครูจัดทำและใช้แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่หลากหลายเพื่อพัฒนาผู้เรียน สนับสนุนให้ครูได้พัฒนาตนเองเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

2. ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางคำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) กระบวนการสร้างของการบริหารงานวิชาการครู ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ผู้นำการบริหารและวิชาการ องค์ประกอบที่ 2 ทำงานเป็นทีม องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก องค์ประกอบที่ 5 ระบบดิจิทัลเพื่อการบริหารงานวิชาการ และองค์ประกอบที่ 6 การวิจัยและพัฒนา (4) กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นวิเคราะห์ (Analyze) ขั้นวางแผนการจัดการเรียนรู้ (Plan) ขั้นเปิดชั้นเรียนและการสังเกตชั้นเรียน (Teaching and Observation) ขั้นสะท้อนคิดเพื่อการพัฒนา (Reflect) และขั้นสรุป แก้ไขปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง (Revise) (5) การวัดและประเมินผล และ (6) เงื่อนไขความสำเร็จ คือ ดำเนินการขับเคลื่อนการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารงานวิชาการประสบความสำเร็จ ผู้บริหารและครูทุกคนต้องทำงานร่วมกัน มีความสามัคคีและความเชื่อมั่นในการขับเคลื่อนการบริหารงานวิชาการร่วมกัน และครูต้องมีความรู้ความเข้าใจการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

โดยรูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด การขับเคลื่อนการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อพัฒนาความรู้ สมรรถนะและคุณลักษณะของผู้เรียน ส่งผลให้ครูมีความเข้าใจในหลักการของการบริหารงานวิชาการ ทักษะการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก สามารถออกแบบและสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและนวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนได้ และผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ดีขึ้น มีเจตคติเชิงบวกต่อการเรียน และมีความรู้ทั้งด้านวิชาการและทักษะชีวิต

3. ผลการใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้จากโรงเรียนวัดรางกำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 พบว่า (1) คุณภาพ – แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนวัดรางกำหยาด มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (2) ครูจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ (3) ผลงาน/ชิ้นงานของนักเรียนโรงเรียนวัดรางกำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนวัดรางกำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 ด้านความถูกต้องครอบคลุม ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้ มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการบริหารงานวิชาการในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดกำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 พบว่า 1) สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน คือ การศึกษาวิเคราะห์ และจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย การส่งเสริมการใช้หลักสูตรสถานศึกษาที่บูรณาการ ในเนื้อหาสาระทั้ง 8 กลุ่มสาระ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยเช่นกัน และมีการส่งเสริมการใช้หลักสูตร/โปรแกรม ที่พัฒนาขึ้นเพื่อจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย สอดคล้องกับ รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2010: 30) ที่กำหนดขอบข่ายงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาตามกระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งครอบคลุม 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัด/ประเมินผล และการรับเข้าศึกษาต่อ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ และ 2) ความต้องการในการบริหารงานวิชาการในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู พบว่า สิ่งที่ผู้บริหารและครูต้องการพัฒนาในระดับมากที่สุด คือ ให้ครูจัดทำและใช้แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่หลากหลายเพื่อพัฒนาผู้เรียน สนับสนุนให้ครูได้พัฒนาตนเองเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สอดคล้องกับ ภูมิพัทธ์ เรืองแหล่ (2015) และจรัส สุวรรณเวลา (2002) ที่กล่าวถึง งานวิชาการของโรงเรียนต้องมีความทันสมัย ต้องทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน ดังนั้น ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่องในทุกๆ ด้าน เพื่อที่จะสามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน และ พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข (2014) กล่าวว่า การพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ครูไทยต้องปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอน โดยให้เด็กมีส่วนร่วมในการคิด ทำ พูด มากขึ้น เพื่อค้นหา สร้างความรู้ด้วยตนเอง ส่วนครูต้องสอนให้น้อยลง และเป็นผู้เตรียมประสบการณ์การเรียนรู้ให้มากขึ้น กระตุ้นให้เด็กแสวงหาสารสนเทศ สร้างความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ ดังนั้น โรงเรียนจึงจำเป็นต้องพัฒนาการบริหารงานวิชาการเพื่อช่วยให้การใช้หลักสูตรสถานศึกษาประสบผลสำเร็จตามจุดหมายที่กำหนด

2. ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า

2.1 รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางคำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) กระบวนการสร้างของการบริหารงานวิชาการครู ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ผู้นำการบริหารและวิชาการ องค์ประกอบที่ 2 ทำงานเป็นทีม องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก องค์ประกอบที่ 5 ระบบดิจิทัลเพื่อการบริหารงานวิชาการ และองค์ประกอบที่ 6 การวิจัยและพัฒนา (4) กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นวิเคราะห์ (Analyze) ขั้นวางแผนการจัดการเรียนรู้ (Plan) ขั้นเปิดชั้นเรียนและการสังเกตชั้นเรียน (Teaching and Observation) ขั้นสะท้อนคิดเพื่อการพัฒนา (Reflect) และขั้นสรุป แก้ไขปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง (Revise) (5) การวัดและประเมินผล และ (6) เงื่อนไขความสำเร็จ รูปแบบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธาปณัฐ อุดมศรี () ที่ได้พัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียน พบว่า รูปแบบการบริหารที่พัฒนามีส่วนประกอบที่สำคัญ 7 ส่วน ได้แก่ (1) ชื่อรูปแบบ (2) หลักการและความสำคัญ (3) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ (4) องค์ประกอบของรูปแบบ 8 องค์ประกอบ คือ การกำหนดเป้าประสงค์การแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการปฏิบัติ การสนับสนุนปัจจัยแวดล้อม โครงสร้างการมีปฏิสัมพันธ์ การเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมแบบของผู้นำ และแบบของภาวะผู้นำที่เกี่ยวข้อง (5) แผนภาพของรูปแบบและการนำไปใช้ (6) ปัจจัยความสำเร็จ และ (7) ประโยชน์ที่ได้รับ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูดังกล่าวขึ้นตามกระบวนการสร้างรูปแบบอย่างเป็นระบบทำให้ได้องค์ประกอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู 6 องค์ประกอบที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนวัดรางคำหยาด อยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป เนื่องจากกระบวนการในการสังเคราะห์รูปแบบเป็นไปอย่างมีระบบ ในแต่ละองค์ประกอบนำมาจากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับกระบวนการสร้างการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มีองค์ประกอบสำคัญ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้นำการบริหารและวิชาการ ทำงานเป็นทีม การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ระบบดิจิทัลเพื่อการบริหารงานวิชาการ และการวิจัยและพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุประวีณ์ ทิพย์โพธิ์, ณรงค์ พิมพ์สาร, และ สิริกาญจน์ ธนวุฒิปิพนิต ได้ทำการศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียน พบว่ามี 3 องค์ประกอบหลัก คือ (1) ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการมี 9 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา (2) กระบวนการบริหารงานวิชาการมี 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุม (3) ปัจจัยส่งเสริมการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศมี 6 ปัจจัย ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร สมรรถนะครูการทำงานเป็นเครือข่าย เทคโนโลยีสารสนเทศความร่วมมือของผู้ปกครอง และวัฒนธรรมองค์การ

2.2 องค์ประกอบในบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางคำหยาด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ผู้นำการบริหารและวิชาการ สอดคล้องกับ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ มูนา จารง ไกรพันธ์ พูลพันธ์ชู และจรัส สุวรรณเวลา ที่กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน

เป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารในปัจจุบันจำเป็นต้องเป็นผู้บริหารมืออาชีพในขณะเดียวกันจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความคิด วิचारณญาณ และความคิดสร้างสรรค์ สามารถหาปัญหา และแก้ปัญหาได้ องค์ประกอบที่ 2 ทำงานเป็นทีม สอดคล้องกับ ภูมิพัทธ์ เรืองแหล่ ภัฏญานัฐ ฤทธิบำรุง และกฤษฎา กัลปดี ที่กล่าวว่า งานวิชาการต้องคำนึงถึงการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศทำให้ดีที่สุด บุคคลทุกฝ่ายต้องรับผิดชอบร่วมกัน ต้องส่งเสริมการทำงานเป็นทีม มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานวิชาการ การกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากร จะทำให้เกิดความชัดเจน ในการปฏิบัติ การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้ผู้ปฏิบัติจะทำงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น บุคลากรต้องมีวินัยและมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ประสานความสามัคคี ความมีมนุษยสัมพันธ์และความร่วมมือจะนำมาซึ่งความสำเร็จของหน่วยงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธาปณัฐ อุดมศรี ที่พบว่ารูปแบบของการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนต้องมีการแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายในการปฏิบัติงาน ร่วมกัน การปฏิบัติงานแบบร่วมมือ การปฏิบัติที่มุ่งผลลัพธ์เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและครู และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสะท้อนวิธีการปฏิบัติ องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สอดคล้องกับ กุณิสรา จิตรขณาวณิช ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้จะเกิดขึ้นและประสบผลสำเร็จหรือมีประสิทธิภาพ บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ต้องมีหลักสูตรที่จัดไว้อย่างมีระบบเพื่อนำไปใช้พัฒนาผู้เรียน และสอดคล้องกับ พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข ที่กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพื่อพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา รายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ประเภทต่างๆ ซึ่งครูควรมีทักษะการสร้างหลักสูตรบูรณาการ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุตติมา จันทร์ประเสริฐ และคณะ ที่ศึกษารูปแบบความเป็นเลิศในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา เป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของรูปแบบความเป็นเลิศในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สอดคล้องกับ พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข กล่าวว่า การพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ครูไทยต้องปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอน โดยให้เด็กมีส่วนร่วมในการคิด ทำ พูด มากขึ้น เพื่อค้นหา สร้างความรู้ด้วยตนเอง ส่วนครูต้องสอนให้น้อยลง และเป็นผู้เตรียมประสบการณ์การเรียนรู้ให้มากขึ้น กระตุ้นให้เด็กแสวงหาสารสนเทศ สร้างความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ สอดคล้องกับ วัชรรา เล่าเรียนดี ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์ กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นดัชนีชี้วัดการจัดการเรียนรู้ของครูในห้องเรียนเชิงรุก คือกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ครอบคลุมถึงรูปแบบ วิธีสอน และเทคนิคที่เน้นผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง องค์ประกอบที่ 5 ระบบดิจิทัลเพื่อการบริหารงานวิชาการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อติศักดิ์ มุ่งชู ที่ศึกษาแนวทางการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20 พบว่า ควรมีการจัดเก็บข้อมูลการจัดการเรียนรู้ในเว็บไซต์เพื่อเป็นช่องทางในการเข้าถึงองค์ความรู้หลากหลาย สามารถจัดการความรู้ แสวงหาความรู้ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ มีฐานข้อมูลของการปฏิบัติงานที่ทันสมัย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุริยา ห้าวหาญ ธัชชัย จิตรนันท์ และ วีรพล สารบรรณ ที่ศึกษารูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา พบว่า องค์ประกอบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบสารสนเทศจึงจะทำให้ประสบความสำเร็จ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชินวัตร เจริญนิทย์ ที่ศึกษาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารควรที่จะอัปเดตความรู้ในเรื่องเทคโนโลยีดิจิทัลอยู่ตลอดเวลา มีการปรับตัวให้พร้อมสำหรับโลกแห่งข้อมูลโดยเฉพาะข้อมูลระบบ Big Data และองค์ประกอบที่ 6 การวิจัยและพัฒนา สอดคล้องกับ สุประวิทย์ ทิพย์โพธิ์, ณรงค์ พิมพ์สาร, และ สิริกาญจน์ ธนวุฒิพรพินิต ที่ศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียน พบว่า การวิจัยเพื่อ

พัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของรูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียน

3. ผลการใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางคำหยาดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 พบว่า

3.1 คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนวัดรางคำหยาด มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ครูทุกคนของโรงเรียนวัดรางคำหยาด ได้ร่วมกันกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเตรียมการสอนอย่างเป็นระบบ โดยกระบวนการเรียนรู้ขั้นวางแผนการจัดการเรียนรู้ ครูได้ร่วมกันวิเคราะห์หลักสูตรการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดหรือผลการเรียนรู้ และนำไปออกแบบ และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อและนวัตกรรม การเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก รวมทั้งร่วมกันค้นหากิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบและเทคนิคการสอนที่เน้นการปฏิบัติที่หลากหลาย เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้และธรรมชาติผู้เรียนออกแบบและสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลที่หลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียน และครูพี่เลี้ยง ครูแกนนำ หรือเพื่อนครูร่วมชี้แนะสะท้อนคิด แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้ใน 5 ประเด็น ได้แก่ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ การบริหารจัดการชั้นเรียน จากนั้นครูผู้สอนจึงได้แก้ไขปรับปรุงประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกก่อนนำไปใช้จริง จึงทำให้ได้แผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความชัดเจน สามารถบรรลุผลตามตัวชี้วัดของมาตรฐานการเรียนรู้ตามรายวิชานั้นได้ และสร้างความมั่นใจให้กับครูผู้สอนว่า ต้องบรรลุผลการจัดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ ชูชาติ พ่วงสมจิตร ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์ และสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา และสิริพันธ์ สุวรรณมรรคา ที่กล่าวว่า การที่ครูผู้สอนพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยเล่าให้ครูเพื่อนร่วมชั้นเรียนฟังแล้วให้ช่วยสะท้อนคิดอย่างเป็นระบบนำไปสู่การปรับปรุงประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ของตนเองก่อนนำไปใช้จริง

3.2 ครูจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอน การเพิ่มความรู้ความเข้าใจให้นักเรียนในเรื่องที่จะเรียนรู้ ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ ส่งเสริมให้เกิดทักษะการคิด วิเคราะห์ วิจารณ์ เพิ่มทักษะการคิดระดับสูง กระตุ้นให้นักเรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเอง สำรวจตรวจสอบเจตคติและคุณค่าที่เกิดขึ้นของตนเอง และส่งเสริมให้นักเรียนรับฟังและพิจารณาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และให้ข้อมูลป้อนกลับต่อการเรียนรู้ของนักเรียน (Marlowe & Page พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ เพียวว์ ยินดีสุข) การพัฒนาครูโดยการสร้างการบริหารงานวิชาการครูเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนวัดรางคำหยาด โรงเรียนได้สร้างความตระหนักและความรับผิดชอบแก่ผู้บริหารและครูทุกคน รวมทั้งได้สร้างข้อตกลงและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนร่วมกัน มีบรรยากาศและมีวัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วม มีการทำงานเป็นทีม ครูผู้สอนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และนำรูปแบบ เทคนิคการสอน และวิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เหมาะสมไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน รวมทั้งการได้รับการนิเทศและสังเกตการสอนของเพื่อนครูในชั้นเรียน การร่วม สนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้การให้ข้อมูลสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้แก่ครูสอนเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกใช้เรียนให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Dan ที่ศึกษาพบว่า โรงเรียนแต่ละแห่งมีการสร้างการบริหารงานวิชาการในรูปแบบที่แตกต่างกัน การที่โรงเรียนและครูให้ความสำคัญกับ การสร้างการบริหารงานวิชาการ จึงทำให้ครูได้รับคำแนะนำและแนวทางที่ดีในการนำไปปฏิบัติงาน และทำให้นักเรียนได้รับการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและมีผลการเรียนที่ดีขึ้นนอกจากนี้ สติภรณ์ ขนอม ศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการ

เพื่อพัฒนาความสามารถในการสอนภาษาไทยของครูในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ครูมีความรู้ ความสามารถในการสอน กลวิธีการสอน และการบริหารจัดการชั้นเรียนมีพัฒนาการสูงขึ้น

3.3 ผลงาน/ชิ้นงานของนักเรียนโรงเรียนวัดรางกำหยาด มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ครูได้ร่วมกันออกแบบไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและนำมาใช้ในการจัดการเรียนเชิงรุกในชั้นเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เน้นการทำงานเป็นกลุ่ม ความร่วมมือระหว่างผู้เรียน การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกความคิดเห็น ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ นำความรู้ที่ได้รับมาอภิปรายเพื่อสะท้อนความคิด สร้างสรรค์ผลงานหรือชิ้นงาน และนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนมีผลงานหรือชิ้นงาน และเกิดประสบการณ์ตรงตามสภาพจริง เป็นไปตามแนวคิดของ ปรีชาญ เดชศรี ที่กล่าวว่า กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการวิเคราะห์วิจารณ์ สร้างความรู้ด้วยตนเอง และเพิ่มความสามารถในการแสดงออกด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้จากบทเรียน

4. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางกำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 ด้านความถูกต้อง ครอบคลุม ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้ มีผลการประเมิน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางกำหยาด ทำให้ครูได้พัฒนาตนเอง และพัฒนาวิชาชีพครูในด้านการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก รูปแบบ เทคนิคการสอน วิธีการสอน และกลยุทธ์ในการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการสร้างสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ซึ่งการพัฒนาเหล่านี้เกิดในภายในสถานศึกษา โดยการทำงานแบบมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม และการแบ่งปันแนวคิดและประสบการณ์ที่ดีของตนเองให้เพื่อนครูด้วยกัน ทำให้นักครูมีสมรรถนะและประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในระดับที่เชี่ยวชาญมากยิ่งขึ้น นำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการหรือรายงานการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนที่สามารถเผยแพร่สู่สาธารณชนได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Hallam, et al. ที่ศึกษาพบว่า การบริหารงานวิชาการได้รับการยอมรับว่ามีประสิทธิภาพในการปรับปรุง การทำงานร่วมกันของครูและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วรณดา อุ่นคำ ที่ศึกษาการพัฒนาแบบการบริหารวิชาการของสถานศึกษา พบว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทำให้รูปแบบการบริหารวิชาการของสถานศึกษามีความเหมาะสมและเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยคือ รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางกำหยาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) กระบวนการสร้างของการบริหารงานวิชาการครู ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ผู้นำการบริหารและวิชาการ องค์ประกอบที่ 2 ทำงานเป็นทีม องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก องค์ประกอบที่ 5 ระบบดิจิทัลเพื่อการบริหารงานวิชาการ และองค์ประกอบที่ 6 การวิจัยและพัฒนา (4) กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นวิเคราะห์ (Analyze) ขั้นวางแผนการจัดการเรียนรู้ (Plan) ขั้นเปิดชั้นเรียนและการสังเกตชั้นเรียน (Teaching and Observation) ขั้นสะท้อนคิดเพื่อการพัฒนา (Reflect) และขั้นสรุป แก้ไขปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง

(Revise) (5) การวัดและประเมินผล และ (6) เงื่อนไขความสำเร็จ คือ ดำเนินการขับเคลื่อนการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารงานวิชาการประสบความสำเร็จ ผู้บริหารและครูทุกคนต้องทำงานร่วมกัน มีความสามัคคีและความเชื่อมั่นในการขับเคลื่อนการบริหารงานวิชาการร่วมกัน และครูต้องมีความรู้ความเข้าใจการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ที่มีความถูกต้องครอบคลุม ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัย พบว่า การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้นำทางวิชาการและผู้นำความเปลี่ยนแปลง ควรสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการครูร่วมกันทุกขั้นตอนของกระบวนการ และให้การสนับสนุน การจัดสภาพที่เอื้ออำนวย เพื่อให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างต่อเนื่องจนเป็นวัฒนธรรมขององค์กร เพื่อพัฒนาครูให้มีทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริงอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2. จากกระบวนการเรียนรู้ ตามรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ครูผู้สอนและสมาชิกในชุมชนควรร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดมีความเชื่อมโยงอย่างเหมาะสม ควรมีกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะการคิดขั้นสูงในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล เน้นให้ผู้เรียนสามารถอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน และควรมีการประเมินผลตามสภาพจริงและสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

3. การจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ครูผู้สอนควรจัดเตรียมความพร้อมโดยมีกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการปฏิบัติที่สร้างสรรค์อย่างหลากหลาย และควรมีการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของผู้เรียนกับความรู้ใหม่

4. การจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการบริหารจัดการชั้นเรียน ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ พัฒนาความรู้และทักษะการคิดขั้นสูงในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และ ประเมินผล เน้นกระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้ไปสู่ การสร้างผลงาน/ชิ้นงาน ควรมีการตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียนระหว่างเรียนอย่างต่อเนื่อง และ ใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีทางการศึกษาที่ทันสมัย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาตัวชี้วัดจากองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนวัดรางกำหยาด อย่างชัดเจน เพื่อเทียบเคียงสมรรถนะของการดำเนินงานในแต่ละปีการศึกษา หรือเทียบเคียงสมรรถนะกับโรงเรียนแกนนำอื่น ๆ

2. ควรศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยการเทียบเคียงสมรรถนะ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพครูและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

References

- Chanprasert, C. and others. (2021). A model of excellence in academic administration. of school administrators under the Secondary Educational Service Area Office. Academic research journal. 4(4), 143–156.
- Charoenit, S. (2021). Using digital technology in academic administration of educational institutions. Bua Bandit Educational Administration Journal. 21(1), 61-74.
- Chitchayavanich, K. (2019). Learning Management, Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Dan, C. (2012). Professional Learning Communities' Impact on Science Teacher Classroom Practice in a Midwestern Urban School District. Dissertations. Lincoln, USA.: University of Nebraska-Lincoln.
- Detsri, P. (2002). Active Learning: How can it be done? IPST Journal 30(116) : 53-55.
- Hahaohan, S, Chittanan, T. Saraban, W. (2016). Administrative model for educational institution excellence. Under the jurisdiction of the Secondary Educational Service Area Office. Journal of Education Mahasarakham University 10(3), 202-220.
- Hallam, P.R., et al. (2015). Trust and Collaboration in PLC Teams: Teacher Relationships, Principal Support, and Collaborative Benefits. NASSP Bulletin. 99(3) (Sep.); 193-216.
- Jitranan T.(2020). A study of the professional co-educational supervision model to study academic work. Measuring and evaluating learning outcomes in basic educational institutions Northeast. Journal of Peace Studies Review MCU. 8(6), 2229-2241.
- Kitrungruang, P. and Orapin Sirisamphan. (2018) Teacher Professional Learning Community : Strategies for Improving Educational Quality : Concepts to Practice, Nonthaburi : M & N Design.
- Laureendee, W. t Kitrungruang, P. and Orapin Sirisamphan. (2017). Proactive Learning Management Strategies to Develop Thinking and Raise Educational Quality. For the 21st century. Nakhon Pathom Petchkasem Printing Group
- Marlowe, B. A., & Page, M. L. (2005). Creating and Sustaining the Constructivist Classroom. (2nd ed.). California: Corwin Press.
- Puangsomchit, C. (2017). Professional learning community. and guidelines for use in educational institutions. Journal of Education, Thammasat University 10 (1): 34-41.
- Suwannamkha, S. (2018). Professional learning community for educational development in Compilation of course contents Innovation in educational administration and leadership, Units 1-7. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.
- Suwanwela, C, Thai Higher Education (Bangkok: Chulalongkorn University Press, 2002), 2. Pimpan Dechakupt and Payao Yindeesuk. (2014). Learning management in the 21st century. Bangkok, Chulalongkorn University Press. .
- Thanawutthipornpinit, Si. (2010). The development of analytical thinking skills. science learning group Grade 6. Rajamangala University of Technology Thanyaburi. Faculty of Industrial Education. Department of Technology Research and Development Curriculum.

- Thippoh, S, Narong Pimsarn, and Sirikan Thanawutpornpinit. (2020). Model of academic administration leading to school excellence. Under the jurisdiction of the Secondary Education Service Area Office 1. Ph.D. thesis (Educational Administration). Bangkok: Graduate School North Bangkok University Photocopy.
- Udomsri, T. (2015). School administration model for building a professional learning community in classroom action research. Thesis, Ph.D., Chulalongkorn University, Bangkok .
- Unkham, W. (2015). The Development of Academic Administrative Models of Educational Institutions under the Area Office. Secondary Education Area 21 . Thesis. M.Ed. (Educational Administration), Mahasarakham: Graduate School Mahasarakham University Photocopy.
- Wisalaporn, S. managing like Ramakien Manage like me, 3rd edition (Burapha University, Chonburi : MN Computer Offset Co., Ltd., 2011),7.
- Wongnutaroj, P, Academic Administration (Bangkok: Bangkok Publishing Center, 1992), 16.
- .

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม

THE MODEL OF QUALITY OF LIFE DEVELOPMENT FOR ELDERLY AT BANGKHONTHI DISTRICT,
SAMUTSONGKHRAM PROVINCE

พระครูปราโมทย์ปัญญาวัด (เมืองเกษมพงสี)

Phrakhrupramotepanyawat (Muangkasemphongsi)

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathum Thani University

Email: cio.pravit@gmail.com

Received 1 June 2022; Revised 15 February 2023; Accepted 28 August 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านชุมชน ปัจจัยด้านองค์กร และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย คือ อำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 432 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน โดยเบื้องต้นทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด คือ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิธีการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยพหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านภาวะทางร่างกาย อยู่ในลำดับที่ 1 รองลงมา ด้านภาวะทางจิตใจ และด้านภาวะทางความสัมพันธ์ทางสังคม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย ร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินการ ความสามัคคี ร่วมตรวจสอบและติดตามผล ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกร่วมเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม โดยสามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 57.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นลักษณะของกระบวนการพัฒนาที่ครอบคลุมวัฏจักรการพัฒนาตามหลักสุขภาวะองค์รวมที่ประกอบด้วย ภาวะทางร่างกาย ภาวะทางจิตใจ ภาวะทางความสัมพันธ์ทางสังคม และภาวะทางสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: รูปแบบ; การพัฒนาคุณภาพชีวิต; ผู้สูงอายุ;

Abstract

This research paper is a mixed method research study between qualitative research and quantitative research. Apply the concept of personal factors. community factor organizational factors and the concept of improving the quality of life of the elderly as a research framework. The research area was Bang Khonthi District, Samut Songkhram Province. The sample group was people in Bang Khonthi District. Samut Songkhram Province, with a total of 432 people, using a proportional stratification method. (Proportional Stratified Random Sampling). The sampling was done by a simple random sampling method, and then randomized by a Systematic Random Sampling. There are 2 types of research tools used in this research, namely 1) interview form 2) questionnaire to analyze the data. by the quantitative research section The statistics used to analyze the data consisted of percentage values. Mean and Standard Deviation and multiple regression analysis methods qualitative research used to analyze content and write a descriptive description The results showed that

Development of quality of life for the elderly in Bang Khonthi District Samut Songkhram Province as a whole was found to be at a high level. When considering each aspect, it was found that the physical condition Ranked 1st, followed by mental health and the condition of social relations The least average

Development of quality of life for the elderly in Bang Khonthi District Samut Songkhram Province consists of jointly receiving benefits from the operation, unity, joint inspection and follow-up. cognition empathy It is a factor affecting the development of quality of life of the elderly in Bang Khonthi District. Samut Songkhram Province They were able to predict 57.40% together with a statistical significance at the 0.05 level.

The model for improving the quality of life of the elderly in Bang Khonthi District Samut Songkhram Province It is the nature of the development process that encompasses the development cycle based on the principles of holistic health that consists of physical condition, mental state, social relationship and environmental conditions

Keywords: Model; Quality of Life Improvement; Elderly.

บทนำ

สถิติจำนวนผู้สูงอายุทั่วประเทศเมื่อปี พ.ศ. 2563 มีจำนวนทั้งสิ้น 7,539,000 คน แยกเป็นผู้สูงอายุเพศชายจำนวน 3,477,000 คน และผู้สูงอายุเพศหญิงจำนวน 4,152,000 คน (Office of the Promotion and Protection of the Elderly: 2013) จากรายงานของกระทรวงสาธารณสุขในปี 2543 ประชากรผู้สูงอายุมีการขาดสารอาหารร้อยละ 17.9 ประชากรวัยผู้สูงอายุมีภาวะโภชนาการเกิน ร้อยละ 23.9 สาเหตุการเสียชีวิตที่สำคัญตั้งแต่ปี 2548 – 2552 อันดับแรกคือ มะเร็งทุกชนิด รองลงมาคือ อุบัติเหตุ อันดับ 3 คือ โรคหัวใจ และอันดับ 4 คือ ความดันโลหิตสูงและโรคหลอดเลือดสมอง (Bureau of Policy and Strategy Ministry of Public Health: 2009) ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม มีการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ การเติบโตของสังคมเมืองเกิดการเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายมา

เป็นครอบครัวเด็วยาวมากขึ้น ผู้สูงอายุถูกทิ้งให้อยู่ตามลำพัง ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความเครียดได้ตลอดเวลา ดังนั้นจึงต้องทำให้ ผู้สูงอายุรู้จักการจัดการกับสิ่งที่เกิดขึ้น คือ สถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียด มุ่งแก้ปัญหาโดยใช้สติปัญญา ความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุมาใช้ ในการปรับอารมณ์ ความรู้สึกให้เหมาะสม สามารถเผชิญปัญหา และทำหน้าที่หรือบทบาทในสังคมได้อย่างมีความสุข (Kuson Sunthornthada: 1996) ดังที่ Lazarus and Folkman(1984) กล่าวว่า หากผู้สูงอายุสามารถปรับตัวยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ ก็อาจสามารถทำให้ชีวิตในช่วงเวลาที่เหลือได้อย่างมีความสุข หากการปรับตัวล้มเหลวก็นำมาซึ่งปัญหาสุขภาพหรือความเจ็บป่วยได้

ปัญหาโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุเป็นปัญหาสำคัญที่ควรพิจารณาเป็นอย่างยิ่ง ปัญหาสุขภาพของ ผู้สูงอายุที่พบได้บ่อยคือ เกิดจากความเสื่อมถอยของสภาพร่างกาย ความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆลดลง ประกอบกับการที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ด้อยการศึกษาจึงทำให้ขาดความรู้พื้นฐานในการป้องกันและรักษาสุขภาพ อนามัยเบื้องต้น เนื่องจากอาหารเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ในการเจริญเติบโตและพัฒนาการ ทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคม ตลอดจนส่งเสริมสุขภาพอนามัยของมนุษย์ให้แข็งแรงและ สมบูรณ์ นับตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิในครรภ์มารดาจนคลอดออกมาเป็นทารก เจริญเติบโตจากเด็กเป็นผู้ใหญ่ถึง วัยชรา ร่างกายจำเป็นต้องได้รับอาหารประจำวัน การบริโภคอาหารอย่างถูกหลักโภชนาการ จะทำให้ร่างกาย เจริญเติบโตอย่างเหมาะสมเป็นไปตามศักยภาพที่ควรจะเป็น มีสุขภาพดีทั้งทางร่างกายและจิตใจนำไปสู่ รากฐานของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาของ ผู้สูงอายุเพื่อเป็นการส่งเสริมสุขภาพ สติปัญญา จิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุ การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้าร่วม กิจกรรมก่อให้เกิดประโยชน์ทางร่างกายคือ ทำให้ภาวะสุขภาพด้านร่างกายดีขึ้น ส่วนประโยชน์ทางด้านจิตใจ อารมณ์ และสังคมคือ ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตใจที่ดี มีความพึงพอใจในชีวิต สามารถปรับตัวให้เข้ากับการ เปลี่ยนแปลงต่างๆได้ ช่วยให้มีอารมณ์แจ่มใสเบิกบานและอัตราการเกิดความหว้าว้าวและภาวะซึมเศร้าลดลง ทำให้มีระดับปฏิสัมพันธ์ในสังคมเพิ่มมากขึ้น

คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า หลักพุทธธรรม เป็นอีกทางหนึ่งในการส่งเสริมพฤติกรรมของ มนุษย์ หลักพุทธธรรมเป็นคำสั่งสอนที่มุ่งสำหรับคนทุกประเภทคือครอบคลุมสังคมทั้งหมด ลักษณะทั่วไปของพุทธ ธรรมนั้นสามารถสรุปได้ 2 อย่าง คือ 1. แสดงหลักความจริงสายกลาง หรือที่เรียกว่า “มัชฌิมนธรรม” ว่าด้วย ความจริงตามแนวของเหตุผลบริสุทธิ์ตามกระบวนการของธรรมชาติ (Dhamma Pitaka: 1996) นำมาแสดง เพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติในชีวิตจริงเท่านั้น ไม่ส่งเสริมความพยายามที่จะเข้าถึงสัจธรรมด้วยวิธีถกเถียงสร้าง ทฤษฎีต่าง ๆ 2. แสดงปฏิบัติทางสายกลาง หรือที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิบัติ” อันเป็นหลักการครองชีวิตของผู้ ฝึกอบรมตน ผู้รู้เท่าทันชีวิต ไม่หลงมกมาย มุ่งผลสำเร็จ คือ ความสุข สะอาด สว่าง สงบ เป็นอิสระ ที่สามารถ มองเห็นได้ในชีวิตนี้

จังหวัดกาญจนบุรีมีการดำเนินงานต่างๆได้บรรลุตามนโยบายและเป้าหมายที่ได้รับมาจากรัฐโดยเฉพาะ ในเรื่องการเสริมสร้างสุขภาวะแก่ผู้สูงอายุเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นได้มีการนำเอานโยบายและแนว ปฏิบัติใดเป็นเกณฑ์ในการดำเนินการนั้นคือ การวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นศึกษาถึงปัจจัยการปฏิบัติ และผลต่างๆที่ ให้แก่ผู้สูงอายุ แต่ยังไม่มีการวิจัยใดที่ศึกษาเชิงการประเมินหรือตรวจทานว่า นโยบายและแนวทางปฏิบัติต่อ ผู้สูงอายุในเรื่องการเสริมสร้างสุขภาวะนี้ทั้งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชนที่ใช้ยึดถือและ ปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันขณะนี้นั้นตรงกันหรือแตกต่างกันอย่างไร เป็นการใช้นโยบายของพระราชบัญญัติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้านนโยบายผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๕๐ หรือพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖หรือตามปณณญญาผู้สูงอายุไทยพ.ศ. ๒๕๔๒ หรือตามนโยบายหลักแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๖๔) หรือใช้นโยบายหลักของรัฐบาล หรือใช้นโยบายยุทธศาสตร์ของหน่วยงานต้นสังกัดหรือ

หลักเกณฑ์อื่นๆเป็นแนวทางในการดำเนินการ ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยนี้จะทำให้ต้องคึกความรู้ใหม่ที่จะช่วยให้เห็นแนวทางและภาพของเหตุหรือผลที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งสามารถที่จะนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาแก้ไขหรือปรับปรุง ในการดำเนินงานเรื่องการเสริมสร้างสุขภาวะแก่ผู้สูงอายุขององค์กรเหล่านี้ได้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้นโดยเป็นการนำไปใช้ต่อยอดในการพัฒนาสังคมผู้สูงอายุในอนาคตได้ด้วยรวมทั้งผลการวิจัยนี้ยังช่วยสะท้อนกลับไปสู่หน่วยงานรัฐบาลต้นสังกัดที่เป็นผู้สั่งการและออกนโยบายหรือแผนหรือยุทธศาสตร์ทั้งหลายได้ข้อมูลไปปรับใช้ในการวางแผนแนวทางการบริหารจัดการด้วย ยิ่งกว่านั้นการวิจัยนี้ยังศึกษาเพิ่มเติมถึงข้อมูลเพื่อนำไปพัฒนาให้การบริการแก่ผู้สูงอายุนั้นให้เป็นไปตามสภาพที่ต้องการอย่างแท้จริง ด้วยการศึกษากับผู้รับบริการคือ ผู้สูงอายุ ว่ามีการรับรู้ถึงนโยบายและแนวทางในการปฏิบัติในเรื่องการเสริมสร้างสุขภาวะแก่ตนหรือผู้สูงอายุทั้งหลายจากองค์กรเหล่านี้หรือไม่ อย่างไร และมีความต้องการให้เป็นไปอย่างไร

จากการประมวลผลข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี โดยทำการวิจัยด้วยการศึกษาพฤติกรรมบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี และนำหลักพุทธธรรมเข้าไปส่งเสริมการบริโภค เพื่อให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมบริโภคอาหารที่เหมาะสม มีสุขภาพที่สมบูรณ์ แข็งแรง มีชีวิตที่ยืนยาวอย่างมีความสุข ดังคำขวัญที่องค์การอนามัยโลกได้กำหนดไว้ในปี พ.ศ. 2525 ว่า “Add Life to Years” หมายความว่า เพิ่มชีวิตชีวาให้อายุที่ยืนยาวออกไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อเสนอแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี

สมมติฐานการวิจัย

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านอินทริยสังวร 2) ด้านกัลยาณมิตตา 3) ด้านโภชนมัตตัตถุญตา และ 4) ด้านอาหारेปฏิกุศลัญญา มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี” ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร วารสาร หนังสือ ตำราทางวิชาการโดยมีตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมบริโภคอาหาร

พฤติกรรมบริโภคอาหาร ทั้งทางด้านความเชื่อในการบริโภคอาหาร ข้อห้ามในการบริโภคอาหาร ความนิยมในเรื่องการบริโภคอาหารและนิสัยการบริโภคอาหารนั้น ผู้วิจัยนำมาสรุปได้ว่า พฤติกรรมบริโภคอาหารคือ การปฏิบัติเกี่ยวกับการรับประทานอาหาร ทั้งทางด้าน การแสดงออกและความคิดโดยผ่านกระบวนการกล่อมเกลางานสังคมเป็นความเชื่อถือ ข้อห้าม ข้อบังคับที่ถือปฏิบัติในสังคมจนกลายเป็นบริโภคนิสัย พฤติกรรมบริโภคใด ๆ ล้วนถูกกำหนดโดยความเชื่ออำนาจของทรัพยากรอาหารในท้องถิ่น (Behavior Setting) พฤติกรรมบริโภคของชุมชนหนึ่งย่อมแตกต่างไปจากอีกชุมชนหนึ่งที่มีสิ่งแวดล้อมต่างกัน แต่แม้จะ

เกิดในสิ่งแวดล้อมเดียวกันก็ได้หมายความว่า จะมีพฤติกรรมการบริโภคที่เหมือนกัน เพราะการบริโภคนั้นต้องผ่านการปรับแต่งจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) ของชุมชนนั้น สถานการณ์การบริโภคอาหารในปัจจุบันเปลี่ยนไปตามวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการบริโภคอาหารได้เปลี่ยนจากการปรุงประกอบอาหารในบ้านเป็นการบริโภคนอกบ้าน อาหารปรุงสำเร็จมากขึ้นจนเกิดผลกระทบที่สำคัญต่อปัญหาสุขภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญถึงแนวทางในการแก้ไขพฤติกรรมบริโภคอาหารด้วยหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุที่มีอัตราความเสี่ยงในการเกิดโรคสูงกว่าวัยอื่น ๆ ทั้งนี้การแก้ไขพฤติกรรมบริโภคด้วยหลักพุทธธรรมนั้นผู้วิจัยได้รวบรวมมาเสนอตามลำดับหัวข้อต่อไป

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์

พฤติกรรม (Behavior) คือ กริยาอาการที่แสดงออกหรือปฏิกิริยาโต้ตอบเมื่อเผชิญกับสิ่งเร้า (Stimulus) หรือสถานการณ์ต่าง ๆ อาการแสดงออกต่าง ๆ เหล่านั้น อาจเป็นการเคลื่อนไหวที่สังเกตได้หรือวัดได้ เช่น การเดิน การพูด การเขียน การคิด การเต้นของหัวใจ เป็นต้น ส่วนสิ่งเร้าที่มากระทบแล้วก่อให้เกิดพฤติกรรมก็อาจจะเป็นสิ่งเร้าภายใน (Internal Stimulus) และสิ่งเร้าภายนอก (External Stimulus) จากการทบทวนทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ผู้วิจัยได้นำเสนอทฤษฎีที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ทฤษฎีความต้องการและความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ ทฤษฎีความคาดหวัง ทฤษฎีการพัฒนาบุคลิกภาพ ทฤษฎีความพึงพอใจ เป็นต้น

3. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

ปัญหาหลักของผู้สูงอายุ 2 ด้านที่สำคัญ คือ 1) ปัญหาที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายในของผู้สูงอายุ เช่น ปัญหาด้านสติปัญญา ปัญหาด้านสุขภาพร่างกายที่เสื่อมถอยลงตามธรรมชาติ ปัญหาด้านจิตใจ เช่น ภาวะความเครียด กัดดัน ว้าวุ่น และปัญหาจากสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ 2) ปัญหาจากปัจจัยภายนอก ประกอบด้วยปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านการปรับโครงสร้างทางสังคม ปัญหาการไม่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร และปัญหาทางด้านการขาดโอกาสทางการศึกษา เป็นต้น ดังนั้น จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุทั้งปัญหาด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน ปัญหาด้านสุขภาพกาย ปัญหาด้านสุขภาพจิต ปัญหาด้านสังคม และปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต และการดำเนินชีวิตในสังคมของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ไม่ได้เกิดจากผู้สูงอายุเองทั้งหมด แต่ส่วนหนึ่งเกิดจากครอบครัวบุตรหลาน และสังคมที่ขาดความรู้ความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง ไม่เข้าใจในสภาพการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจ อารมณ์ของผู้สูงอายุ ทำให้เกิดปัญหานำไปสู่การปล่อยปละละเลยไม่สนใจใยดี และทอดทิ้งในที่สุด

4. หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

หลักธรรมเป็นเรื่องว่าด้วยความจริงตามแนวของเหตุผล บริสุทธิ์ตามกระบวนการของธรรมชาติ เพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติสำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุ ที่จะช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ และเป็นคำสอนเพื่อประโยชน์ทางวัตถุ และลึกลงไปถึงจิตใจ หลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับการดูแลผู้สูงอายุ จึงสรุปได้ดังนี้

1. สังคหวัตถุ 4 ธรรมะที่เป็นเครื่องสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ช่วยส่งเสริมให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน กับเพื่อนฝูงหรือมิตรสหาย และประสานความสามัคคีของหมู่ชน

2. พรหมวิหาร 4 เป็นธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐ หรือผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวาง ดุจพระพรหม จะช่วยเกื้อหนุนและรักษาความสงบในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

3. หลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นหลักธรรมของคนดี หรือคุณสมบัติของคนดี บุคคลที่ได้ศึกษาให้รู้ และเข้าใจ นำไปปฏิบัติได้ ก็จะสามารถรักษาคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทุกประการ

4. อิทธิบาท 4 เป็นธรรมะที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน และยังส่งเสริมให้มีอายุยืนยาวด้วยกายและจิตใจที่แข็งแรง ทำให้ชีวิตมีความหมายที่จะอยู่ต่อไป

5. แนวคิดเกี่ยวกับการบริโภคตามหลักพุทธธรรม

เมื่อเรากล่าวถึงการบริโภคอาหาร พระพุทธองค์ทรงมีเป้าหมายในการบริโภค ที่ประกอบด้วยองค์ธรรม 10 ประการ คือ (1) มีสติและรู้ประมาณในการบริโภค (2) บริโภคอาหารที่มีประโยชน์ไม่ก่อโทษต่อร่างกาย (3) พิจารณาอาหารว่ามีลักษณะเป็นเพียงธาตุชนิดหนึ่ง (4) ไม่บริโภคเพื่อเล่นสนุกสนานเพลิดเพลิน (5) ไม่บริโภคเพื่อความเมามัน (6) ไม่บริโภคเพื่อประดับ (7) ไม่บริโภคเพื่อตกแต่ง (8) บริโภคเพื่อยังพระชนม์ชีพ (9) บริโภคเพื่อป้องกันความลำบาก (10) บริโภคเพื่ออนุเคราะห์แก่การประพฤติพรหมจรรย์ ซึ่งหลักการบริโภคอาหารตามแนวพุทธนั้น เป็นการบริโภคอาหารด้วยทางสายกลาง คือ ทางแห่งความพอดี เป็นข้อปฏิบัติที่บูรณาการ ที่ศีล สมาธิ ปัญญา ทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาที่ถูกต้อง เช่น เมื่อเรารับประทานด้วยปัญญาพิจารณาอาหาร ความพอดีในการรับประทานย่อมเกิดขึ้น การรับประทานอาหารจึงมีความสมดุลพอเพียงต่อความต้องการของร่างกาย เป็นการทำให้ผู้บริโภคมีสุขภาพที่ดี จึงเป็นแก้ไขพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุ และส่งเสริมสนับสนุนการเสริมสร้างความแข็งแรงให้กับผู้สูงอายุ ให้มีสุขภาพกายและสุขภาพใจแข็งแรง อีกด้วย

ระเบียบวิธีวิจัย/วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือ จังหวัดกาญจนบุรี ประชากร คือ ผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 131,129 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี 432 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยเบื้องต้นทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุ และแนวคิดเกี่ยวกับระดับพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุ ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .94 ใช้ศึกษาความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี 2) แบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ใช้ศึกษา การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี 3) แนวทางการสนทนากลุ่ม คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญผู้ที่สามารถให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี ในประเด็นเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุ และพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ พฤศจิกายน 2562 - พฤศจิกายน 2563 นำข้อมูลเชิงปริมาณมาประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางการวิจัย โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี สรุปได้ดังนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 58.60 และเป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 41.40 มีอายุ 71-80 ปีคิดเป็นร้อยละ 33.60 รองลงมาคืออายุ 60-70 ปีคิดเป็นร้อยละ 28.90 และน้อยที่สุดคืออายุ 91 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 13.40 มีการพักอาศัยอยู่กับบุตรหลานคิดเป็นร้อยละ 35.40 รองลงมาการพัก

อาศัยอยู่กับญาติคิดเป็นร้อยละ 29.20 และน้อยที่สุดมีการพักอาศัยอยู่คนเดียวตามลำพังคิดเป็นร้อยละ 6.90 มีปัญหาสุขภาพคิดเป็นร้อยละ 76.90 รองลงมาไม่มีปัญหาสุขภาพ คิดเป็นร้อยละ 23.10 มีการการรอกกำลังกาย เดือนละ 1 ครั้ง/มากกว่าคิดเป็นร้อยละ 41.70 รองลงมา มีการการรอกกำลังกายอาทิตย์ละ 1 ครั้ง/มากกว่าคิดเป็นร้อยละ 33.30 และน้อยที่สุดไม่เคยมีการการรอกกำลังกายคิดเป็นร้อยละ 5.60

2. หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี ในภาพรวมมีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}=3.69$, S.D. =.22) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ด้านอาหารแปรรูปอุตสาหกรรม ($\bar{X} = 3.73$, S.D. =.14) รองลงมาด้านอินทรีย์สังวร ($\bar{X} = 3.70$, S.D. =.32) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านโภชนาการนมัตตัญญูตา ($\bar{X} = 3.65$, S.D. =.40)

2.1 หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านอินทรีย์สังวร มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 32) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ มีการพิจารณาอาหารไม่เลือกกินอาหารที่มีกลิ่นหอม ($\bar{X}=3.74$, S.D. =.43) รองลงมาคือ มีการพิจารณาอาหารไม่เลือกกินอาหารที่มีคนอื่นบอกร่อย ($\bar{X}=3.68$, S.D. =.46) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการพิจารณาอาหารไม่เลือกกินอาหารที่มีสีสันท่ารับประทาน ($\bar{X}= 3.64$, S.D. =.80) และฉลาดมีความรู้ความสามารถ ($\bar{X}= 3.66$, S.D. =.47)

2.2 หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านกัลยาณมิตตา มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}=3.69$, S.D. =24) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ ท่านได้รับการฝึกอบรมในการบริโภคอาหาร ($\bar{X}=3.69$, S.D. =.46) รองลงมาคือ มีผู้แนะนำท่านในการกินอาหารให้เหมาะกับโรคประจำตัวของท่าน ($\bar{X}=3.68$, S.D. =.46) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านปรึกษาเรื่องสุขภาพกับคนรอบข้างอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X}= 3.73$, S.D. =.44)

2.3 หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านโภชนาการนมัตตัญญูตา มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}=3.65$, S.D. =.40) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ มีสติและรู้ประมาณในการบริโภคไม่กินอาหารมากเกินไป ($\bar{X}=3.72$, S.D. =.44) รองลงมาคือ มีสติและรู้ประมาณในการบริโภคไม่รับอาหารจากผู้อื่นมากเกินไป ($\bar{X}=3.65$, S.D. =.47) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีสติและรู้ประมาณในการบริโภคไม่กินอาหารน้อยเกินไป ($\bar{X}=3.57$, S.D. =.61)

2.4 หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านอาหารแปรรูปอุตสาหกรรม มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}=3.73$, S.D. =.14) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกไม่บริโภคเพื่อเล่นสนุกสนานเพลิดเพลิน ($\bar{X}=3.82$, S.D. =.37) รองลงมาคือ พิจารณาอาหารว่ามีลักษณะเป็นเพียงธาตุชนิดหนึ่ง ($\bar{X}=3.70$, S.D. =.46) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ไม่บริโภคอาหารเพื่อประดับฐานะ ($\bar{X}=3.68$, S.D. =.46)

3. พฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี ในภาพรวม มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$, S.D. =.29) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ด้านความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ($\bar{X}= 3.63$, S.D. =.41) รองลงมา ด้านการเข้าถึงแหล่งขายอาหาร ($\bar{X}= 3.66$, S.D. =.35) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านครอบครัว ($\bar{X}=3.52$, S.D. =.23)

3.1 พฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}=3.64$, S.D. =.41) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ การกินอาหารรสเค็มจัดจะมีโอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรคความดันโลหิตสูง ($\bar{X}= 3.70$, S.D. =.45) รองลงมาคือ การกินขนมหวานหรือดื่มเครื่องดื่มที่มีรสหวานควรกินน้อยกว่า 3 ครั้งต่อสัปดาห์ ($\bar{X}= 3.66$, S.D. =.52) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การดื่มนมพร่องมันเนยควรดื่มวันละ 1-2 แก้ว ($\bar{X}= 3.55$, S.D. =.60)

3.2 พฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}= 3.65$, S.D. =.40) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ การกินอาหารจากธรรมชาติมีประโยชน์มากกว่าอาหารเสริมสำเร็จรูป ($\bar{X}= 3.71$, S.D. =.45) รองลงมาคือ ผลไม้ทุกชนิดมีประโยชน์ต่อร่างกายสามารถกินได้ไม่จำกัด ($\bar{X}=3.68$, S.D. =.46) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การกินอาหารให้อิ่มทุกมื้อจะไม่เป็นโรคขาดสารอาหาร ($\bar{X}= 3.62$, S.D. =.51)

3.3 พฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการเข้าถึงแหล่งขายอาหาร มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}=3.66$, S.D. =.35) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ท่านเลือกซื้ออาหารจากซูเปอร์มาร์เก็ตมาเก็บเพื่อนำมาประกอบอาหารหลายวัน ($\bar{X}= 3.72$, S.D. =.48) รองลงมาคือ ท่านเลือกซื้ออาหารจากรถวิ่งขายบริการตามบ้าน ($\bar{X}= 3.70$, S.D. =.45) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สมาชิกในครอบครัวของท่านเป็นผู้ดูแลเรื่องอาหารให้ท่าน ($\bar{X}= 3.56$, S.D. =.55)

3.4 พฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านครอบครัว มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}=3.52$, S.D. =.23) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ ท่านได้รับข้อมูลโภชนาการในการกินอาหารจากสมาชิกในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X}= 3.92$, S.D. =.62) รองลงมาคือ สมาชิกในครอบครัวปรับเปลี่ยนอาหารให้ท่านตามคำแนะนำของแพทย์ ($\bar{X}= 3.65$, S.D. =.47) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านได้รับการดูแลเรื่องการกินอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายอย่างใกล้ชิด ($\bar{X}= 2.78$, S.D. =.40)

4. หลักพุทธธรรมที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ได้แก่ ด้านอินทริยสังวร (X_1) ด้านกัลยาณมิตตา (X_2) ด้านโภชนมัตตัญญูตา (X_3) และด้านอาหาเรปฏิกูลสัญญา (X_4) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .936 จากการสัมพันธ์เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี สรุปได้ดังนี้

1. หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรีสรุปได้ว่าหลักเบื้องต้นในการให้ความรู้ด้านการบริโภคอาหารจึงเน้นที่การศึกษาพื้นฐานเรื่องการบริโภคปัจจัย 4 การดูตามูขุม ลิ่น กาย ใจ ไม่ให้การรับรู้ต่อรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ถ้าเรารับทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวเข้ามาโดยไม่กลั่นกรอง หรือห้ามใจจะเป็นเหตุให้เกิดความอยากบริโภคในอาหารที่เกิดโทษต่อตัวเอง ต้องมีความรู้จึงจะดำเนินชีวิตและทำกิจการต่าง ๆ ได้สำเร็จ สามารถเอามาพัฒนาชีวิตและทำการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ได้ ซึ่งปัจจุบันผู้สูงอายุเข้าถึงแหล่งขายอาหารได้ง่าย ทำให้ผู้สูงอายุเลือกบริโภคอาหารตามความต้องการและเข้าถึง

แหล่งขายอาหารได้สะดวกสบาย บุตรหลานหรือคนในครอบครัวหันมาเอาใจใส่ผู้สูงอายุในครอบครัวเพิ่มขึ้น ให้ผู้สูงอายุรู้สึกได้รับความรัก และความเป็นห่วงจากคนรอบข้าง ผู้สูงอายุจะต้องรู้จักประมาณทั้งการรับ การที่รับประทานอาหารทั้งมากเกินไปหรือน้อยไปต่างก็ส่งผลโทษแก่ร่างกายของเราได้ทั้งนั้น

2. พฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรีสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุต้องรู้ว่าการรับประทานอาหารครบ 5 หมู่ นั้นมีอะไรบ้างและหมั่นดูแลน้ำหนักตัวให้สมดุลกับอายุ การดื่มนมให้เหมาะสมตามวัย หลีกเลี่ยงอาหารที่มีไขมันมาก เน้นการรับประทานอาหารที่สะอาด ปราศจากสารปนเปื้อน ผู้สูงอายุจะมีความคล้อยตามเป็นอย่างมาก หลงเชื่อคำโฆษณาและซื้อสินค้านั้นมาทดลอง ทำให้หลายคนสูญเสียเงินไปเป็นจำนวนมาก ผู้สูงอายุควรพิจารณาการบริโภคอาหาร อาหารประเภทใดมีโทษ อาหารประเภทใดไม่มีโทษ ผู้สูงอายุต้องการเพื่อนคอยพูดคุยสนทนา บุตรหลานคอยแวะมาเยี่ยม หรือพาเที่ยว ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าได้รับความรักและความเป็นห่วงจากคนรอบข้าง

3. แนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรีสรุปได้ว่า กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาบางกิจกรรมสามารถนำมาเป็นแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุได้ เช่น การบวชนกชนิมมะ การรักษาศีล 5 กิจกรรมเหล่านี้ส่งเสริมต่อสุขภาพกาย และสุขภาพใจ เป็นกิจกรรมที่รักษาสภาพจิตใจผู้สูงอายุ ทำให้ร่างกายของผู้สูงอายุมีเวลาปรับธาตุของร่างกาย เป็นการขับของเสียในร่างกายโดยไม่ต้องพึ่งพายาแผนปัจจุบันทางแพทย์

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี มีการอภิปรายผล ดังนี้

1. หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี จากผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุโดยรวมเฉลี่ยทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านอาหารแปรรูปกุศลสัญญาอันดับที่ 1 รองลงมาคือ ด้านอินทริยสังวร ด้านกัลยาณมิตตา และด้านโภชนาการตามลำดับ เนื่องจากผู้สูงอายุพิจารณาการบริโภคอาหารในการรับประทานอาหารสอดคล้องกับแนวคิดของพระครูใบฎีกาโสภณ กิจจสาร (2010) ได้ศึกษาวิจัย “การประยุกต์หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในชีวิตประจำวันของกลุ่มผู้สูงวัยในเขตตำบลบ้านหว้า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” จากผลการวิจัยพบว่า พระพุทธศาสนาได้กล่าวยกย่องบุคคลผู้มีประสพการณ์ว่าเป็นรัตตัญญู คือ ผู้รู้ราตรีนานว่า หากได้ถ่ายทอดประสบการณ์ของตนสู่ชนรุ่นหลังในทางที่ถูกต้องดีงามแล้วย่อมเป็นประโยชน์อย่าไพบาลต่อมวลมนุษยชาติที่จะได้ศึกษาและเข้าใจถึงวิถีชีวิต การทำงานความสำเร็จต่างๆที่ท่านได้บำเพ็ญมาตามลำดับ แม้ในกรณีของผู้สูงวัยก็เช่นเดียวกัน ให้ถือว่าเป็นปูชนียบุคคลที่สำคัญคนหนึ่งในการครอบครัว เพราะเคยให้ความอุปถัมภ์ ดูแล เอาใจใส่ต่อสมาชิกด้วยดีตลอดมา แต่เมื่อท่านย่างเข้าสู่วัยชราหรือผู้สูงวัยแล้ว ก็ควรที่จะได้รับการยกย่อง ให้ความสำคัญในการปฏิบัติต่อท่านเพื่อให้ขวัญกำลังใจ ตลอดจนสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี อันเป็นที่ปรารถนาของผู้สูงวัยทุกคน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ ศิริบุญ และคณะ (1998) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลโครงการนำร่องการจัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ผลการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่า ผู้สูงอายุเป็นจำนวนมากมีความเห็นว่าการจัดตั้งและการดำเนินงานของศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงวัยมีประโยชน์หลายอย่าง อาทิ เช่น การได้รับบริการทางด้านสุขภาพอนามัย การได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์กับบุคคลอื่น ๆ และการได้รับความรู้เพิ่มเติม และผู้สูงอายุให้ความเห็นในด้านการบริหารว่าผู้สูงอายุเกือบทั้งหมดยังไม่มั่นใจว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุจะจัดหาทุนมาให้การสนับสนุนงานของศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุได้โดยไม่ขอรับการ

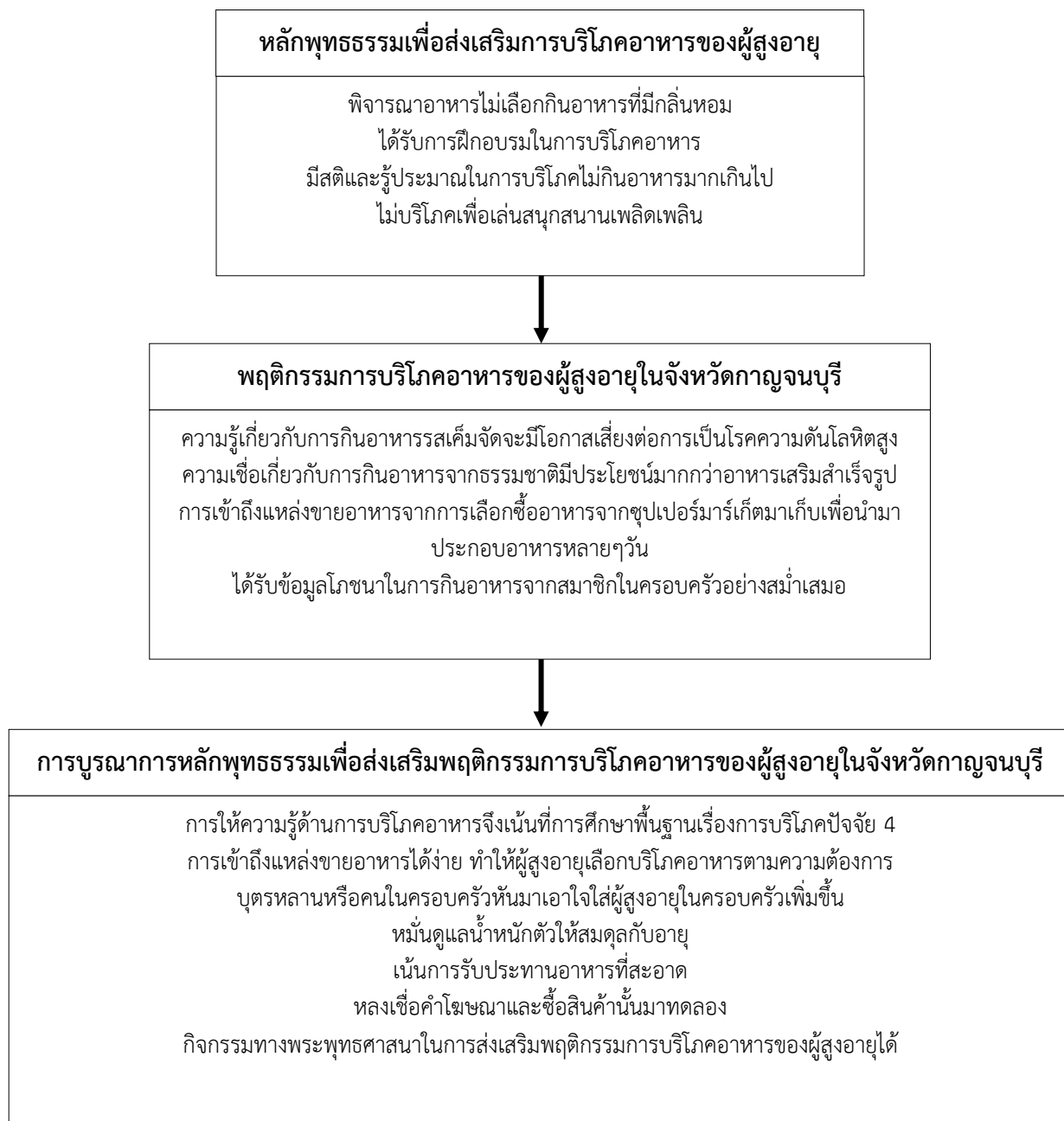
สนับสนุนจากหน่วยงานราชการ และประเด็นสำคัญ พบว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งในรูปของการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน และการได้รับข่าวสารจากผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ดีขึ้นเกี่ยวกับศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญต่อการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในชุมชน และกลยุทธ์ในการสร้างความมั่นคงให้แก่ศูนย์บริการทางสังคม สำหรับผู้สูงอายุ คือ การเพิ่มศักยภาพของผู้นำ และผู้บริหารงานของศูนย์ รวมทั้งการเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานเป็นทีมให้แก่คณะผู้ดำเนินงาน

2. พฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี จากผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมเฉลี่ยทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารเป็นอันดับ 1 รองลงมาคือด้านการเข้าถึงแหล่งขายอาหาร ด้านความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร และด้านครอบครัว ตามลำดับ เนื่องจากปัจจุบันมีการอำนวยความสะดวกมากมายในการซื้ออาหาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุรชัย อยู่สาโก (2007) ได้ทำวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองท่าเรือ-พระแท่น อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดกาญจนบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสนับสนุนพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสนับสนุนพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง การตระหนักในสุขภาพของวัยผู้สูงอายุ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุ แรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัวและแรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลสาธารณะสุข โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของนัก ศิริสัมพันธ์ (1984) ได้ศึกษาพฤติกรรมการบริโภคของประชากรในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี โดยศึกษาธุรกิจการขายอาหารสำเร็จรูปขนาดย่อม พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการกินอาหารที่ฟุ่มเฟือย เป็นพฤติกรรมการกินเพื่อ “ความบันเทิง” มากกว่าเพื่อที่จะให้อิ่มท้อง หรือเป็นความจำเป็น โดยผู้บริโภคที่เป็นสตรีนิยมซื้ออาหารสำเร็จรูปประเภทของว่าง ของกินเล่นและขนมหวาน ซึ่งเป็นการกินระหว่างมือ ส่วนผู้ชายนิยมซื้ออาหารสำเร็จรูปที่กินอิ่มเป็นมือ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารสำเร็จรูป ได้แก่ ความสะดวก รสนิยมความชอบหรือไม่ชอบ ความอยากกิน ความเชื่อถือทางธรรมเนียม ประเพณี ราคา สี สัน และความน่ากินของอาหาร ประชาชนเพียงส่วนน้อยที่ให้ความสนใจด้านความสะดวก คุณค่าและคุณภาพของอาหาร เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุมีความตระหนักในคุณค่าอาหาร

3. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี กับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสหสัมพันธ์ระหว่าง .645 ถึง .715 สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจิตรา นิลเลิศ (1996) ได้ทำการวิจัย ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการอุปถัมภ์จากบุตรกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไทยในชนบท จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัย พบว่า 1) สุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการที่ได้รับการอุปถัมภ์จากบุตร โดยผู้สูงอายุที่ประเมินว่าสุขภาพอนามัยของตนทรุดโทรม จะได้รับการอุปถัมภ์จากบุตรต่ำกว่าผู้สูงอายุที่ประเมินตนเองว่าเหมือนกับคนอื่น ๆ หรือแข็งแรงกว่าตามลำดับ 2) ผู้สูงอายุที่ประเมินว่าบุตรของตนมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี จะได้รับการอุปถัมภ์จากบุตรต่ำกว่าผู้สูงอายุที่ประเมินว่าบุตรของตนมีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลางและระดับดี 3) คุณภาพของการได้รับการอุปถัมภ์จากบุตรนั้น กว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 53) ได้รับการอุปถัมภ์จากบุตรอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 40.8) 4) คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 65.1) อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 22.8) และการที่ผู้สูงอายุได้รับการอุปถัมภ์จากบุตรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งมีตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในทางบวกคือ 1) การเคารพยก

ย่อง 2) การสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนหรือวัด 3) การให้เงินและสิ่งของแก่ผู้สูงอายุ 4) การยอมรับความคิดเห็นของผู้สูงอายุ 5) การให้อภัยเมื่อผู้สูงอายุทำผิดพลาด และ 6) การใช้เวลาเอาใจใส่พูดคุยด้วย

สรุปองค์ความรู้

ภาพประกอบที่ 1 การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี

จากภาพประกอบที่ 1 แสดงองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี สามารถอธิบายได้ ดังนี้

หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี มีการพิจารณาอาหารไม่เลือกกินอาหารที่มีกลิ่นหอม ได้รับการฝึกอบรมในการบริโภคอาหาร มีสติและรู้ประมาณในการบริโภคไม่กินอาหารมากเกินไป และไม่บริโภคเพื่อเล่นสนุกสนานเพลิดเพลิน

พฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี ผู้สูงอายุความรู้เกี่ยวกับการกินอาหารรสเค็มจัดจะมีโอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรคความดันโลหิตสูง ความเชื่อเกี่ยวกับการกินอาหารจากธรรมชาติมีประโยชน์มากกว่าอาหารเสริมสำเร็จรูป การเข้าถึงแหล่งขายอาหารจากการเลือกซื้ออาหารจากซูเปอร์มาร์เก็ตมาเก็บเพื่อนำมาประกอบอาหารหลายวัน และได้รับข้อมูลโภชนาการในการกินอาหารจากสมาชิกในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี

การให้ความรู้ด้านการบริโภคอาหารจึงเน้นที่การศึกษาพื้นฐานเรื่องการบริโภคปัจจัย 4 การดูตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้การรับรู้ต่อรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อันจะเป็นเหตุให้เกิดความอยากบริโภคในอาหารที่เกิดโทษต่อตัวเอง ซึ่งปัจจุบันผู้สูงอายุเข้าถึงแหล่งขายอาหารได้ง่าย ทำให้ผู้สูงอายุเลือกบริโภคอาหารตามความต้องการ บุตรหลานหรือคนในครอบครัวหันมาเอาใจใส่ผู้สูงอายุในครอบครัวเพิ่มขึ้น ให้ผู้สูงอายุรู้สึกได้รับความรัก และเป็นห่วงจากครอบครัว

ผู้สูงอายุต้องรู้ว่าการรับประทานอาหารครบ 5 หมู่ นั้นมีอะไรบ้างและหมั่นดูแลน้ำหนักตัวให้สมดุลกับอายุ การดื่มนมให้เหมาะสมตามวัย หลีกเลี่ยงอาหารที่มีไขมันมาก เน้นการรับประทานอาหารที่สะอาดปราศจากสารปนเปื้อน ผู้สูงอายุจะมีความคล้อยตามเป็นอย่างมาก หลงเชื่อคำโฆษณาและซื้อสินค้านั้นมาทดลอง ผู้สูงอายุต้องการเพื่อนคอยพูดคุยสนทนา หรือพาเที่ยว ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกได้รับความรักและความเป็นห่วงจากครอบครัว

กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาเป็นแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุได้ เช่น การบวชนกขัมมะ การรักษาศีล 5 กิจกรรมเหล่านี้ส่งเสริมต่อสุขภาพกาย และสุขภาพใจ เป็นกิจกรรมที่รักษาสภาพจิตใจผู้สูงอายุ ทำให้ร่างกายของผู้สูงอายุมีเวลาปรับธาตุของร่างกาย เป็นการขับของเสียในร่างกายโดยไม่ต้องพึ่งพาแผนปัจจุบันทางแพทย์

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี มีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ส่งเสริมผู้สูงอายุได้รับการอบรมและให้ความรู้ในเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการบริโภคอาหารอย่างแท้จริง
2. ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุในพื้นที่ที่มีการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมผู้สูงอายุทั้งในส่วนที่กิจกรรมทางภาครัฐ กิจกรรมการเข้าวัดทำบุญ หรือกิจกรรมวันสำคัญมากขึ้น เพื่อเป็นเสริมสร้างสุขภาวะให้ดียิ่งขึ้น
3. ส่งเสริมให้ผู้รับผิดชอบในการให้บริการผู้สูงอายุ ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการให้บริการในทุกด้าน เพื่อการถ่ายทอดให้กับผู้สูงอายุได้รับความรู้ที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. มีการประชาสัมพันธ์จากทุกส่วนงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนให้ผู้สูงอายุในพื้นที่ได้รับรู้และรับทราบข้อมูลข่าวสารในการบริโภคอาหาร
2. มีการดำเนินงานในการส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินทุกครั้ง
3. ให้บริการผู้สูงอายุด้วยความเป็นธรรม เพื่อสร้างความรู้สึกว่าผู้สูงอายุนั้นเป็นกลไกหนึ่งในการพัฒนาร่วมกัน
3. ข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยครั้งต่อไป
 1. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหาร เพื่อให้ทราบถึงกิจกรรมที่ช่วยในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ
 2. ศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุ การเกิดโรคประจำตัว การเกิดผลกระทบ และการเกิดโรคร้ายแรงอะไรบ้างจากการบริโภคอาหาร
 3. ควรนำผลการวิจัยที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้ทราบผลและนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดกระบวนการทำงานต่อไปในอนาคต

References

- Kijjasaro, s. (2010). The application of Buddhist principles in daily life of the elderly in Ban Wa sub-district, Muang district, Khon Kaen province. Research Report. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Lazarus, R.S. and S.Folkman. (1984). *Stress Appraisal and Coping*. New York: Spring Publishing Company.
- Nillert, S. (1996). The relationship between child adoption and the quality of life of the elderly in rural Thailand. Suphanburi Province. Research report. Mahidol University.
- Office of Policy and Strategy Ministry of Public Health. (2009). "Elderly Information". (reproduce).
- Siriboon, S et al. (1998). Evaluation of a pilot project to establish a service center for the elderly. Institute of Demography Chulalongkorn University.
- Soonthornthada, K. (1996). A turning point in Thailand's population policy. Bangkok: Research Support Fund.
- Yusako, S. (2007). Self-care behaviors of the elderly in the Elderly Club of Tha Ruea Municipality - Phra Thaen District. Tha Maka, Kanchanaburi Province. Master of Education Thesis Department of Development Studies. Graduate School: Silpakorn University.

ต้นแบบของพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์หนใต้

THE MONKS PROTOTYPE OF DEVELOPERS IN THE SOUTH AREA SANGKHA ADMINISTRATIVE

พระปลัดณรงวิทย์ ทองหุ่ย

Phrapalad Narongvit Thongyoo

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathum Thani University

Email: cio.pravit@gmail.com

Received 2 February 2022; Revised 12 February 2023; Accepted 28 August 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ และภาระงานของคณะสงฆ์เป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย คือ พื้นที่ปกครองคณะสงฆ์หนใต้ ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ คือ พระสงฆ์ฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์หนใต้ จำนวน 10 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ การสังเกต และเครื่องมือการบันทึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อต้นแบบของพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์หนใต้ คือ ภาวะผู้นำ หากผู้นำแบบให้มีส่วนร่วม ให้ความไว้วางใจและเชื่อถือผู้ใต้บังคับบัญชา ยอมรับความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอ มีการให้รางวัลตอบแทนเป็นความมั่นคงทางเศรษฐกิจแก่กลุ่ม ย่อมเป็นที่รักอย่างแนบแน่น เพราะบรรยากาศการทำงานเป็นไปด้วยความสมัครสมานสามัคคี การบริหารแบบมีส่วนร่วม ตั้งจุดประสงค์ร่วมกัน มีการประเมินความก้าวหน้า มีการติดต่อสื่อสารแบบ 2 ทางทั้งจากระดับบนและระดับล่าง ในระดับเดียวกันหรือในกลุ่มผู้ร่วมงานสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารได้ทั้งในกลุ่มผู้บริหารและกลุ่มผู้ร่วมงานแล้วนั้น ประโยชน์ย่อมเกิดแก่หน่วยงานและประชาชนในที่สุด ทำให้ชุมชน จังหวัดและประเทศชาติพัฒนายิ่งขึ้นไปในอนาคต

2) นำเสนอต้นแบบของพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์หนใต้ โดยการส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า เพื่อนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาคณะสงฆ์ โดยเริ่มจากการพัฒนาตนเอง พัฒนาวัด พัฒนาชุมชน พัฒนาสังคม และพัฒนาประเทศชาติ และส่งเสริมให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ทุกจังหวัด เพื่อเป็นการเพิ่มพูนทักษะความรู้ต่างๆ โดยเฉพาะด้านภาวะผู้นำ เพื่อที่จะได้เป็นต้นแบบของพระสงฆ์ในการพัฒนาคณะสงฆ์

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; พระสงฆ์นักพัฒนา; คณะสงฆ์หนใต้.

Abstract

This research paper is a qualitative research study using Likert's styles of leadership and the mission of the Sangha as a research framework. The research area is the Southern Sangha Administration Area. The key informants were 10 monks/person in the Southern Sangha

Administrative Region. The research instrument was a structured interview form. Dedicated group chat, observation and recording tools Analyze the data using content analysis and write a descriptive description. The findings of the research were found as follows:

1) The factor affecting The Monks Prototype of Developers in The South Area Sangkha Administrative. To trust and trust subordinates always accept the opinions of subordinates. There is a reward for economic security to the group. Surely is beloved because the working atmosphere in harmony participatory management. Set a common purpose progress is assessed. There is 2-way communication from both the upper and lower levels. At the same level or in the workforce, management decisions can be made in both the management and the workforce. The benefits will eventually emerge to the agencies and people, causing communities, provinces and countries to develop even further in the future.

2) Presenting The Monks Prototype of Developers in The South Area Sangkha Administrative by encouraging the monks to have a bachelor's degree or higher. To bring the acquired knowledge to develop the clergy. It starts with self-development, temple development, community development, social development and national development. Promote the establishment of Buddhist universities in every province, in order to increase the skills and knowledge. Especially in leadership in order to be The Monks Prototype of Developers in Sangkha Administrative.

Keywords: Leadership; The Monks Prototype; South Area Sangkha Administrative.

บทนำ

วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์ซึ่งเป็น ตัวแทนของวัด เป็นศูนย์กลางร่วมแห่งความเชื่อถือ การร่วมมือกัน พระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่างๆ ทุกอย่างเหนือกว่าประชาชนทั่วไป สามารถเป็นที่ปรึกษาแนะนำชาวบ้าน เป็นเครื่องรักษาความเคารพนับถือได้ ยั่งยืนมั่นคง ปัจจัย 3 อย่างที่เชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคม คือ ความบริสุทธิ์ ความเสียสละ การบำเพ็ญประโยชน์ และความเป็นผู้นำทางสติปัญญา เช่นบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการสงเคราะห์ประชาชนด้านจิตใจ ในด้านวัตถุมีโดยทางอ้อมด้วยการแนะนำ ชักจูงผู้อื่นให้กระทำหรือนำสิ่งของมาบริจาคแบ่งปันกัน แต่เป็นกิจกรรมชั่วคราว ส่วนการสงเคราะห์ทางจิตใจที่พระสงฆ์ทำได้ทุกเมื่อ (Somdej Phra Buddhakosajarn (P.A. Payutto). 2002) การให้คำแนะนำทางจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่างๆ การเป็นที่พึ่งให้ความร่วมมือทางจิตใจด้วยการประพฤติปฏิบัติเป็นตัวอย่าง ตลอดจนสามารถที่จะทำให้วัดสงบร่มเย็นเป็นองค์ประกอบที่จะหล่อเลี้ยงจิตใจ การให้คำแนะนำปรึกษาด้านต่างๆ เช่น ทางวิชาการในสังคมชนบทที่กำลังพัฒนา พระซึ่งเป็นผู้นำในท้องถิ่น พระจะเป็นผู้นำชี้ช่องทางเสนอแนะให้มีความคิดริเริ่ม เป็นศูนย์รวมชักชวนประชาชนมาทำงาน ตลอดจนอาจเป็นที่ปรึกษาของชาวบ้านได้ ถ้าพระมีความรู้มีโอกาสดรเียร พร้อมจะเป็นการให้ความอบอุ่นใจแก่ประชาชนได้ การสงเคราะห์บำรุงขวัญ การประกอบพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นสิ่งที่ปลอบประโลมจิตใจ พระสงฆ์เหล่านั้นจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับบทบาท ทั้ง 5 ประการ ประกอบด้วย 1) บทบาทตามที่กำหนด (Prescribed Roles) คือ บทบาทที่สังคม กลุ่มหรือองค์กรกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่มหรือองค์กรนั้นๆ 2) บทบาทที่

ผู้อื่นคาดหวัง (Expected Roles) คือ บทบาทหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่คนอื่น ๆ คาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ 3) บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง (Subjective Roles) คือ รูปแบบพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งคิด เชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่ 4) บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Enacted Roles) คือ รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติหน้าที่แสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักจะเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง แต่อาจมีกรณีที่บุคคลแสดงพฤติกรรมคาดหวังผู้อื่นทั้งๆ ที่บทบาทนั้นไม่ตรงกับบทบาทตามความคิดของตน 5) บทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ (Perceived Roles) คือ รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่ง ซึ่งโดยธรรมชาติการรับรู้ของคนเราจะมีการเลือกรับรู้และมีการรับรู้ที่ผิดพลาดไปจากความเป็นจริงได้ด้วยอิทธิพลจากประสบการณ์หลายอย่าง ดังนั้นเมื่อผู้อยู่ในตำแหน่งปฏิบัติบทบาทโดยแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ผู้ที่ได้พบเห็นอาจรับรู้พฤติกรรมหรือบทบาทนั้นในทางที่แตกต่างกันและอาจแตกต่างไปจากบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่งด้วย (จำนงค์ อภิวัฒน์สิทธิ์ และคณะ) ทั้งนี้บทบาททั้งหมดนี้เป็นไปเพื่อการพัฒนาชุมชน โดยวิธีการให้การศึกษาแก่ชุมชน (Community Education) การให้การศึกษาเป็นกระบวนการทำให้ชาวบ้านได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา เช่น 1) การเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ (Knowledge) 2) การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Attitude) 3) การเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มพูนทักษะ (Skill) เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ประการนี้ จะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ความรู้เป็นตัวนำอย่างดีในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและการเพิ่มพูนทักษะ ทัศนคติที่ดีเป็นตัวทำให้บุคคลเกิดความสนใจที่จะค้นคว้าหาความรู้ ทักษะหรือยับยั้งพฤติกรรมที่ไม่ต้องการ และทักษะก็ย่อมทำให้เกิดความรู้ใหม่ได้รวดเร็วและช่วยให้มีทัศนคติที่ถูกต้อง การเปลี่ยนแปลงทั้งสามส่วน ถ้าขาดไปสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การศึกษาคงไม่บรรลุ เป้าหมายหรือสมบูรณ์ได้ การเรียนรู้ของคนเรานั้นจะต้องผ่านประสาทอันเป็นเครื่องรับรู้ เช่น ตา จมูก ปาก ลิ้น ผิวกาย การเรียนรู้ของคนเราร้อยละ 85 ด้วยการเห็น ร้อยละ 10 ด้วยการฟังและโดยทางอื่นๆ ที่เหลืออีกร้อยละ 5 ดังนั้น พระสงฆ์นักพัฒนาจึงต้องใช้เครื่องมือโสดทัศนอุปกรณ์ให้มากที่สุดในการให้การศึกษาแก่ชาวบ้านเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมตามทฤษฎีก่อนที่คนเราจะ รับเอาความรู้และความคิดใหม่ไปสู่การปฏิบัติ นั้นจะต้องมีทฤษฎีแห่งการแพร่กระจาย (Everett M. Rogers, 1983) 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้ ขั้นตอนที่ 1 มีความตระหนัก (Awareness) คือ รับรู้ว่ามีสิ่งนั้นมีอยู่ ขั้นตอนที่ 2 มีความสนใจ (Interest) คือ มีความสนใจในรายละเอียดของสิ่งนั้น ขั้นตอนที่ 3 มีการประเมินผล (Evaluation) คือ ตัดสินใจว่าดีหรือไม่ดี ขั้นตอนที่ 4 การทดลอง (Trial) คือ ตัดสินใจลองเอาสิ่งนั้นไปปฏิบัติ ขั้นตอนที่ 5 การยอมรับปฏิบัติ (Adoption) คือ การเปลี่ยนจากวิธีเก่าไปปฏิบัติตามวิธีใหม่

ด้วยเหตุที่พระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญต่อชุมชน ท้องถิ่นและสังคมที่พระสงฆ์ อาศัยอยู่ และมีบทบาทที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน เป็นผู้ใกล้ชิดและเข้าใจความ ทุกข์ยาก ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับชุมชน เช่น ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง วัฒนธรรม สาธารณสุข และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น พระสงฆ์จำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถ และจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำ ซึ่งภาวะผู้นำตามทฤษฎีของ Likert (Rensis Likert's styles of leadership) 4 ประการ อันประกอบด้วย 1) ผู้นำเผด็จการแบบหาผลประโยชน์ (Exploitive authoritative) โดยผู้นำประเภทนี้มีลักษณะเผด็จการ เขาจะตัดสินใจเรื่องสำคัญๆ เองโดยไม่ขอความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติงานและเขาจะมุ่งใจด้วยการข่มขู่และการลงโทษ 2) ผู้นำเผด็จการแบบเมตตากรุณา (Benevolent authoritative) โดยผู้นำประเภทนี้มีวิธีการปลุกฝังทางจิตใจ คล้ายๆ พ่อปกครองลูกในการเป็นผู้นำเขาจะปฏิบัติต่อผู้ปฏิบัติงานอย่างดีและดูแลความต้องการของผู้ปฏิบัติงานให้ได้รับการตอบสนองในขอบเขตของระบบและธรรมเนียม ประเพณี บางครั้งเขาจะขอคำแนะนำจากผู้ปฏิบัติงาน แต่ยังคงตัดสินใจเรื่องที่สำคัญด้วยตนเอง เขาใช้ทั้งการข่มขู่และการให้รางวัลในการจูงใจ 3) ผู้นำแบบปรึกษาหารือ (Consultative group) โดยผู้นำประเภทนี้มีความเชื่อมั่นผู้ปฏิบัติงานเป็น

อย่างมาก มอบหมายงานอย่างกว้างขวาง ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานแสดงความคิดเห็นและอาศัยการให้รางวัลมากกว่าการลงโทษในการจูงใจ 4) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative group) โดยผู้นำประเภทนี้จะขอให้สมาชิกของกลุ่มมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจอย่างตั้งใจจริง เขามอบอำนาจหน้าที่ให้อย่างอิสระและใช้การให้รางวัล ไม่ใช่การลงโทษในการจูงใจ

ดังนั้นเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์หนใต้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ดึงตาม สมบูรณ์และ สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ชาติ ตลอดจนศึกษาความแตกต่างระหว่างศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงาม เนื่องจากจังหวัดทางภาคใต้มีความหลากหลาย หากพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนใต้ สามารถดำรงตนให้เป็นแบบอย่างแก่พระสงฆ์ด้วยกัน ก็จะเป็นการดีอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่อง ต้นแบบของพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์หนใต้ โดยจะศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค ตลอดจนแนวคิด ทฤษฎี เพื่อเป็นประโยชน์แก่ชุมชน สังคมและประเทศชาติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อต้นแบบของพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์หนใต้
2. เพื่อนำเสนอต้นแบบของพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์หนใต้

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ต้นแบบของพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์หนใต้” ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร วารสาร หนังสือ ตำราทางวิชาการโดยมีตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะในการบริหารที่สำคัญยิ่งเกิดจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น การเป็นผู้มีสติปัญญาดี มีความรู้ความสามารถเหนือผู้อื่น มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีคุณธรรมและคุณลักษณะบางประการที่แตกต่างจากบุคคลธรรมดา ภาวะผู้นำเป็นความสามารถของบุคคล หรือกลุ่มที่ส่งผลที่จะโน้มน้าว ชักจูงบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามเพื่อการบรรลุเป้าหมายขององค์การและยังสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า ภาวะผู้นำเป็นศิลปะอย่างหนึ่งในการบริหารงานเป็นความสามารถ ของบุคคลในการโน้มน้าวใจสมาชิกให้ยอมรับและทำตามได้ ภาวะผู้นำมีองค์ประกอบหลัก 3 ปัจจัย คือ ผู้นำ ผู้ตามและสถานการณ์ ภาวะผู้นำคือกระบวนการและสถานการณ์ที่บุคคลหนึ่งได้เป็นที่ ยอมรับให้เป็นผู้นำในกลุ่มและส่งผลเหนือพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มบุคคลนี้

องค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำที่ศึกษากันอยู่ทุกวันนี้เป็นการศึกษาตามแนวทางของสังคมตะวันตกที่มีจุดเด่นคือ ใช้ระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์มีการจัดบันทึกการสอบทฤษฎีมาโดยลำดับ สำหรับในส่วนองสังคมตะวันออกนั้น แม้จะยังไม่พบว่าได้มีการศึกษาวิจัยหรือบันทึกประมวลความรู้เรื่องภาวะผู้นำไว้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างเป็นระบบ แต่ก็มีหลักฐานที่พอจะบ่งชี้ว่า ในสังคมตะวันออกก็ได้ให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำ โดยเฉพาะในการศึกษาภาวะผู้นำจากคุณลักษณะดังเช่น การที่ปราชญ์ชาวจีนในสมัยโบราณได้ค้นคว้าและถ่ายทอดตำราที่ว่าด้วยลักษณะบุคคล ให้แก่ชนรุ่นหลังที่ตกทอดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันหรือในคำพังเพยของไทยที่ว่า “ดูวัวให้ดูหาง ดูนางให้ดูแม่” ซึ่งเป็นการสะท้อนการให้ความสำคัญของคุณลักษณะของบุคคลหรือผู้นำอยู่ไม่น้อย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ในทั้งสองสังคมต่างก็ตระหนักว่าภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อความก้าวหน้าและความล้มเหลวขององค์การ องค์ประกอบที่จำเป็นของผู้นำในการปรับเปลี่ยนความคิดหรือความมุ่งหวังไปสู่การปฏิบัติที่เป็นจริงได้ ผู้นำจะต้องสร้างภาวะผู้นำแห่งตนทั้งในด้านคุณลักษณะส่วนตัว ด้านความน่าเชื่อถือและ

ความสามารถเชิงบริหารจัดการที่มีต่อองค์กร โดยมี 5 ขั้นตอนหลักด้วยกัน คือ 1) การประเมิน 2) การนำเสนอความคิด 3) การจัดสรรทรัพยากร 4) ความเอาใจใส่และ 5) ความรับผิดชอบซึ่งตรวจสอบได้

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาระงานของคณะสงฆ์

พระสังฆาธิการคือพระภิกษุที่ปฏิบัติตามภารกิจของพระพุทธศาสนาที่จะช่วย ส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ใ้เจริญรุ่งเรือง และสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อ พระพุทธศาสนา และสร้างความเข้มแข็ง และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสนอกเหนือจะมีหน้าที่ในการดูแลวัดพัฒนา วัดแล้ว ยังต้องช่วยเหลือ และพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน พระสังฆาธิการเป็นนามบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตน คือ บริหารการคณะสงฆ์ และการพระศาสนาตามที่กำหนดใน 4 องค์กรเดิม แต่ไม่ได้จัดเป็นองค์กร ซึ่งเป็นตัวองค์กรบริหาร คงยึดเอาเฉพาะลักษณะงานในองค์กรนั้นๆ เปลี่ยนเรียกว่า "การ" กล่าวคือ การรักษาความเรียบร้อย ดึงมา (เดิมคืองานในองค์กรปกครอง) การศาสนศึกษา (เดิมคืองานในองค์กรศึกษา) การเผยแผ่ พระพุทธศาสนา (เดิมคืองานในองค์กรเผยแผ่) การสาธารณูปการ และเพิ่มการศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์เข้า พร้อมนี้เอา การนิคมกรรม (เดิมคือการวินิจฉัยอธิกรณ์ หรือความผิด ทางพระธรรมวินัยของพระภิกษุ) กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการได้กำหนดจรรยาพระสังฆาธิการ

บทบาทด้านการจัดการศึกษา คือ การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรือ อุดหนุน จุนเจือหรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจุนเจือการศึกษาอื่นและหมายรวมถึงการศาสนา ศึกษาหรือสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนคณะสงฆ์ บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจพระสงฆ์ไม่มีใช้ข้อกำหนดตามที่คณะสงฆ์ให้อำนาจไว้ตามบทบาทหน้าที่ 6 ประการแต่หากการกระทำนั้นเพื่อการพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้าเป็นประโยชน์ต่อสังคมแล้ว พระสงฆ์สามารถกระทำได้ทั้งสิ้น จะเห็นได้จากการส่งเสริมการมีงานทำ การทำมาหากินเลี้ยงปากท้องของชาวบ้าน บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพระสงฆ์ก็มีหน้าที่ในการรักษาสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่คู่สังคม อย่างน้อยก็อาจทำได้โดยการดูแลรักษาต้นไม้ภายในวัดที่ตนอาศัยจำพรรษาอยู่ เพื่อเป็นต้นแบบในการอนุรักษ์ ธรรมชาติ ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในสังคม

ระเบียบวิธีวิจัย/วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) พื้นที่วิจัย คือ พื้นที่ปกครองคณะสงฆ์หนใต้ ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ คือ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์หนใต้ จำนวน 10 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ การสังเกต และเครื่องมือการบันทึก ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับต้นแบบของพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์หนใต้ 2) แนวทางการสนทนากลุ่ม คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญผู้ที่สามารถให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับต้นแบบของพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์หนใต้ ในประเด็นเกี่ยวกับภาระงานของคณะสงฆ์ และภาวะผู้นำ ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ พฤศจิกายน 2562 -พฤศจิกายน 2563 นำข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องต้นแบบของพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์หนใต้ สรุปได้ดังนี้

1. ภาระงานของคณะสงฆ์

ด้านการปกครอง การปกครองของคณะสงฆ์ไทยนั้น มีการเปลี่ยนแปลงไปทุกยุคทุกสมัย ตามกฎหมายบ้านเมือง แต่ยังคงมีหลักของพระธรรมวินัยเป็นตัวครอบ หรือเคียงคู่กันอยู่ เพราะบางอย่างผิดตามหลักวินัยสงฆ์ แต่ในทางบ้านเมืองนั้นกลับกลายเป็นเรื่องเล็กน้อย ด้วยพระธรรมวินัยของพระสงฆ์มีความละเอียดอ่อน การปกครองคณะสงฆ์ก็ควรให้ผู้นำสงฆ์ที่มีความรู้มาเป็นผู้บริหารเอง จะให้ญาติโยมมาบริหารก็คงเป็นไปได้ไม่ได้ หน่วยงานราชการคงเป็นไปได้เพียงผู้ให้การสนับสนุนกิจการคณะสงฆ์ให้ดำเนินไปด้วยความถูกต้อง สมบูรณ์มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ด้านการศึกษา การศึกษานั้นเป็นสิ่งสำคัญอันจะยกให้บุคคลผู้นั้นมีความรู้ความคิดใหม่ๆ เพิ่มขึ้นได้อยู่เสมอ ต้องชวนชวนหาความรู้อยู่เสมอ ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ มาเพิ่มเติม นำความรู้และทัศนคติด้านการศึกษา นี้ไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การศึกษาเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิต ความคิดความอ่านต่างๆ จำเป็นต้องผ่านการขัดเกลา เหมือนดินสอที่จะแหลมคมได้ต้องเหลาให้ดี จึงจะเขียนได้งาม ปัญญาประดิษฐ์ดังอาวุธ จะทำการสิ่งใดก็สำเร็จได้โดยง่าย

ด้านศึกษาสงเคราะห์ การศึกษานั้นจะช่วยพัฒนาคน ซึ่งคนเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพื่อให้เป็นทรัพยากรที่ดีของชาติ ตลอดจนมีการส่งเสริมอนุเคราะห์สถานที่เพื่อใช้ในการศึกษา รวมถึงให้การสนับสนุนในการสร้างสิ่งก่อสร้างต่างๆ ให้การสนับสนุนด้านการศึกษาสงเคราะห์ด้วยการให้ทุน วัสดุสิ่งของ ให้สถานที่ ให้รางวัล และให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาอย่างรอบด้าน

ด้านการเผยแผ่ การจัดกิจกรรมด้านการเผยแผ่จำเป็นต้องทำด้วยใจ ทำโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ซึ่งสิ่งนี้เป็นคุณลักษณะของนักเผยแผ่ นักประชาสัมพันธ์ สามารถบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่เป็นอย่างดี ทำให้การเผยแผ่ของท่านไม่น่าเบื่อ เมื่อเจอท่านคราใดก็มีแต่เรื่องใหม่ๆ มาบรรยายได้เสมอ ทุกคนก็รู้สึกชอบแล้วก็ยินดีที่จะรับฟังธรรม เพื่อให้ประชาชนนั้นสามารถที่จะเข้าใจ เข้าถึงหลักธรรมและไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ก่อให้เกิดสังคมแห่งความสุข

ด้านสาธารณูปการ วัดควรพัฒนาศาสนสถาน พัฒนาศาสนวัตถุ ให้เป็นสถานที่ร่มเย็นสาธุ โดยจัดภูมิทัศน์ให้เป็นที่ยรมเย็น สงบ สะอาด สะดวก ถูกสุขลักษณะ เป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อเป็นประโยชน์แก่ประชาชนตลอดจนต้องบูรณปฏิสังขรณ์รักษาของเก่าไว้ บูรณะพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่เจริญหู เจริญตา เจริญใจแก่ผู้พบเห็น ทุกเพศ ทุกวัย ทุกภาษา ทุกเชื้อชาติ เป็นศูนย์รวมของทุกสิ่ง จัดสร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้แก่องค์การทันสมัย ทันต่อโลก แปลกใหม่ ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าการวัดขาดความมั่งคั่งจากเงาของต้นไม้แต่ก็เป็นสิ่งที่ดึงดูดให้น่าสนใจ พัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้การเรียนรู้และเป็นศูนย์กลางการศึกษา สามารถมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาได้อย่างเต็มที่ ทั้งเชิงประวัติศาสตร์และเชิงวัฒนธรรม จัดสถานที่บริเวณของวัดให้มีความพร้อมในการอำนวยความสะดวกในงานกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ มีการกำหนดเขตอภัยทานเพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์อีกด้วย

ด้านสาธารณสงเคราะห์ ลักษณะสาธารณสงเคราะห์ที่สำคัญและจำเป็นอย่างมาในปัจจุบัน ต้องประกอบไปด้วย การดำเนินกิจกรรมเพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ ดำเนินการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมของรัฐ หรือของเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การขุดสระน้ำขนาดใหญ่ เพื่อเป็นแหล่งน้ำอุปโภค และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่นๆ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติได้แก่ การสร้างถนนขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องมือกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้และอื่นๆ มุ่งเฉพาะการช่วยเหลือ

เกื้อกูลที่อันที่เป็นส่วนสาธารณประโยชน์ การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนที่ควรช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้และน้ำท่วม พร้อมมอบเครื่องอุปโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนเลี้ยงเด็กกำพร้าและด้อยโอกาส

2. ภาวะผู้นำ

ผู้นำเผด็จการแบบหาผลประโยชน์ ผู้นำ ผู้บริหารที่ใช้อำนาจเผด็จการสูง ไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชาเล็กน้อย บังคับบัญชาแบบขู่เข็ญมากกว่าการชมเชย ย่อมไม่เป็นที่ชื่นชอบของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างแท้จริง การติดต่อสื่อสารเป็นแบบทางเดียวจากบนลงล่าง การตัดสินใจอยู่ในระดับเบื้องบนมาก ทำให้เบื้องล่างทำงานด้วยความล่าช้า ไม่เต็มใจ ในระยะยาวย่อมก่อให้เกิดปัญหาอย่างแน่นอน

ผู้นำแบบเมตตากรุณา การปกครองแบบพ่อปกครองลูก เป็นการให้ความไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชา สูง ใจโดยการให้รางวัล แต่บางครั้งขู่ลงโทษ ซึ่งท่านเน้นเมตตาเป็นหลัก ยอมให้การติดต่อสื่อสารจากเบื้องล่างสู่เบื้องบนได้บ้าง รับฟังความคิดเห็นจากผู้ใต้บังคับบัญชาบ้าง และบางครั้งยอมให้การตัดสินใจ แต่อยู่ภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิดของผู้บังคับบัญชา ไม่ได้ให้อำนาจตัดสินใจไปทั้งหมดทุกเรื่อง เพราะหากมีปัญหาเกิดขึ้น ย่อมส่งผลเสียต่อภาพรวมได้

ผู้นำแบบปรึกษาหารือ ผู้บริหารควรจะให้มีความไว้วางใจ และการตัดสินใจ แต่ไม่ทั้งหมด จะใช้ความคิดและความเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นส่วนนำเสมอ โดยให้รางวัลเพื่อสร้างแรงจูงใจ จะลงโทษนานๆ ครั้งและใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม มีการติดต่อสื่อสารแบบ 2 ทางจากระดับล่างขึ้นบนและจากระดับบนลงล่าง การวางนโยบายและการตัดสินใจมาจากระดับบน ขณะเดียวกันก็ยอมให้การตัดสินใจบางอย่างอยู่ในระดับล่าง ผู้บริหารเป็นที่ปรึกษาในทุกด้านจะทำให้งานทุกอย่างออกมาได้อย่างสมบูรณ์ได้

ผู้นำแบบให้มีส่วนร่วม ผู้บริหารให้ความไว้วางใจและเชื่อถือผู้ใต้บังคับบัญชา ยอมรับความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอ มีการให้รางวัลตอบแทนเป็นความมั่นคงทางเศรษฐกิจแก่กลุ่ม ย่อมเป็นที่รักอย่างแน่นอน เพราะบรรยากาศการทำงานเป็นไปด้วยความสมัครสมานสามัคคี การบริหารแบบมีส่วนร่วม ตั้งจุดประสงค์ร่วมกัน มีการประเมินความก้าวหน้า มีการติดต่อสื่อสารแบบ 2 ทางทั้งจากระดับบนและระดับล่าง ในระดับเดียวกันหรือในกลุ่มผู้ร่วมงานสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารได้ทั้งในกลุ่มผู้บริหารและกลุ่มผู้ร่วมงานแล้วนั้น ประโยชน์ย่อมเกิดแก่หน่วยงานและประชาชนในที่สุด ทำให้ชุมชน จังหวัดและประเทศชาติพัฒนายิ่งขึ้นไปในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

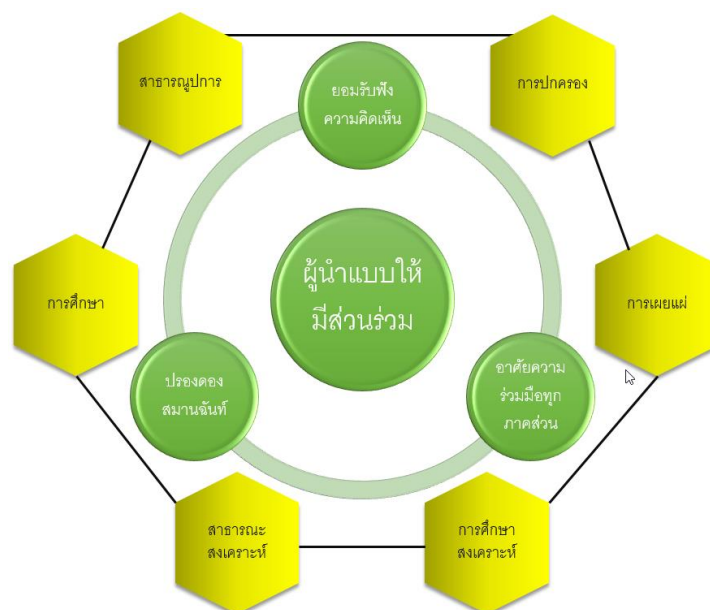
งานวิจัยนี้พบว่า ต้นแบบของพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์หนใต้ มีการอภิปรายผลดังนี้

1. การปกครองของคณะสงฆ์ไทย ควรให้ผู้นำสงฆ์ที่มีความรู้มาเป็นผู้บริหารเอง จะให้ญาติโยมมาบริหารก็คงเป็นไปได้ หน่วยงานราชการคงเป็นไปได้เพียงผู้ให้การสนับสนุนกิจการคณะสงฆ์ให้ดำเนินไปด้วยความถูกต้องสมบูรณ์มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ สอดคล้องกับ พระครูสังวรสารธวัตร (สำรวย ส่วโร) (Phrakru Sangwarasadhuwat (Samruay Sangwaro) 2013) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า 1) บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า พระสงฆ์มีความ คิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัด นครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองคณะสงฆ์อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ ความแตกต่างตัวแปร พบว่า อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี และ วุฒิการศึกษาทางสามัญ มีผลให้ความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของ พระสังฆาธิการ ด้านการปกครองคณะสงฆ์อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธ สมมติฐานการวิจัยทุกข้อที่ตั้งไว้ 3) ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการแก้ปัญหา บทบาทของ พระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า ขาดการเอาใจใส่ดูแลอย่าง ใกล้ชิด ผู้บริหารสั่งงานปฏิบัติการได้ไม่ค่อยสมบูรณ์ตามนโยบาย และ ขาดพระที่มีความรู้ความสามารถในการ ให้ความรู้ในการปกครอง แนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ควรดูแลพระสงฆ์ให้ทั่วถึงและเสมอภาค ทั้งต้อง สนับสนุนให้การศึกษาสับพระภิกษุสงฆ์ใน อำเภอ นครชัยศรี เพื่อจะได้มีพระภิกษุสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งการศึกษานั้นจะช่วยพัฒนาคน เพราะคนเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพื่อให้เป็นทรัพยากรที่ดีของชาติ การสนับสนุน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ด้วยการให้ทุน วัสดุสิ่งของ ให้สถานที่ ให้รางวัล และให้การสนับสนุนการจัดการศึกษา อย่างรอบด้านเป็นสิ่งที่ดี

2. ผู้นำเผด็จการแบบหาผลประโยชน์ เป็นการบังคับบัญชาแบบขู่เข็ญมากกว่าการชมเชย ย่อมไม่เป็นที่ ชื่นชอบของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างแท้จริง ส่วนผู้นำเผด็จการแบบเมตตากรุณาหรือการปกครองแบบพ่อ ปกครองลูก เป็นการให้ความไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชา จูงใจโดยการให้รางวัล แต่บางครั้งขู่ลงโทษ และผู้นำ แบบบริหารหารื้อ จะใช้ความคิดและความเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นส่วนนำเสนอ โดยให้รางวัลเพื่อสร้าง แรงจูงใจ จะลงโทษนานๆ ครั้ง ส่วนผู้นำแบบให้มีส่วนร่วม เป็นการยอมรับความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา เสมอ ย่อมเป็นที่รัก สอดคล้องกับ ไอศูรย์ อินทร์เพชร (Inphet, A. 2010) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของ พระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษา เฉพาะกรณีพระเทพสาครมุนี (แก้ว สุวณฺณโชโต) ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการ พัฒนาสังคม นั้น พระสงฆ์มีความสัมพันธ์สับสังคมโดยใช้หลักศาสนาช่วย วางรากฐานความเจริญ แก่สังคมในด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้าน การ สาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อช่วยส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นมั่นคงแก่สังคม ส่งเสริม ให้ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อมุ่งให้คนที่อยู่ร่วมสันในสังคมมีการ เปลี่ยนแปลงไปในทาง ที่ดีขึ้นทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ อันจะทำให้การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันมีความเจริญรุ่งเรืองและสงบสุข

สรุปองค์ความรู้

ภาพประกอบที่ 1 ต้นแบบของพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์หนใต้

จากภาพประกอบที่ 1 แสดงองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับต้นแบบของพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์หนใต้ สามารถอธิบายได้ ดังนี้

ต้นแบบของพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์หนใต้ ทำให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำ อันพึงประสงค์ที่จะก่อให้เกิดความปรองดอง สมานฉันท์ มีความสุขและเกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมนั้น ผู้นำควรเป็นผู้นำแบบให้มีส่วนร่วม โดยผู้นำจะต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น อาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และอาศัยความปรองดอง สมานฉันท์ จึงจะทำงานภาระงานทั้ง 6 ด้าน ที่ประกอบไปด้วย ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณะเคราะห์ และด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย สมบูรณ์และดีงาม ซึ่งต้นแบบดังกล่าวมีความเหมือนและคล้ายคลึงกับภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระพรหมจริยาจารย์ (สงัด ลิมฺมไทย) ดังที่ท่านได้มีนโยบายและแนวทางปฏิบัติให้กับคณะสงฆ์ได้เห็นเป็นรูปธรรม เป็นแบบอย่างมาอย่างยาวนาน

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ ต้นแบบของพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์หนใต้ มีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ทุกจังหวัด ไม่ว่าจังหวัดนั้นจะมีขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนทักษะความรู้ต่างๆ

2. ควรส่งเสริมให้มีการเสริมความรู้ด้านภาวะผู้นำ เพื่อที่จะได้เป็นต้นแบบของพระสงฆ์ในการพัฒนาคณะสงฆ์สืบไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ควรส่งเสริมสร้างให้พระสงฆ์ที่จะดำรงตำแหน่งในระดับพระสังฆาธิการทุกรูป ต้องจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไปหรือมีประสบการณ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี หากไม่จบปริญญาตรีหรือไม่มีประสบการณ์ในการบริหาร จะไม่มีการพิจารณาให้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการทุกระดับ

2. ควรสร้างบรรทัดฐานทางคณะสงฆ์เกี่ยวกับภาวะผู้นำที่พึงมี พึงปฏิบัติ เพื่อให้เป็นแบบอย่างในการครองตนในฐานะผู้นำสงฆ์ตามลำดับขั้น ตั้งแต่ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส รองเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะจังหวัด เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการศึกษาเรื่อง การภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคที่มีการใช้สังคมออนไลน์อย่างแพร่หลาย โดยใช้สังคมออนไลน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้พุทธศาสนิกชนได้เข้าถึงทุกที่ทุกเวลา ซึ่งการวิจัยเรื่องดังกล่าวจำเป็นต้องศึกษาบริบทในปัจจุบันและคาดเดาสถานการณ์ในอนาคต ต้องใช้บุคลากรผู้เชี่ยวชาญมาเป็นคณะร่วมวิจัย เพราะทำเพียงลำพังคงจะสำเร็จไปได้ยาก

References

- Apiwattanasit, C. and others. (2002). Sociology. Department of Social and Anthropology, Faculty of Social Sciences. Bangkok: Thammasat University.
- Everett M. Rogers. (1983). *Diffusion of Innovation*. New York : The Free Press.

- Inphet, A. (2010). The role of monks in social development: a specific study of the case of Phra Thepsakornmuni (Kaew Suwannachoto). Master's degree thesis. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phrakru Sangwarasadhuwat (Samruay Sangwaro). (2013). The role of the Sangha Administrator in the administration of the Sangha in Nakhon Chai Si District. Nakhon Pathom Province Master's Degree Thesis. Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University
- Somdej Phra Buddhakosajarn (P.A. Payutto). (2002). Dhamma of life. Bangkok: Ariyamakkhan Fund.

ประสิทธิผลการลดปัญหาอาชญากรรม โครงการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี

EFFECTIVENESS OF CRIME REDUCTION BY THE 5 PRECEPTS VILLAGE PROJECT,
RATCHABURI PROVINCE

พระมหาประกอบ จุ้ยเย็น

Phramaha prakob juiyen

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathumthani University

Email: wan.252526@gmail.com

Received 2 February 2022; Revised 12 February 2023; Accepted 28 August 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีเป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม และแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิผลองค์การเชิงบูรณาการ เป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย คือ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 400 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน โดยเบื้องต้นทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด คือ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิจัยเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี (ด้านการบริหาร) โดยรวมอยู่ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า องค์ประกอบการบริหารงานด้านการวางแผน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 4.13 รองลงมา การวินิจฉัยสั่งการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 ในขณะที่ด้านการประสานงาน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ 4.00

2) ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 รองลงมา ด้านการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 ในขณะที่ด้านการปฏิบัติการอยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 3.84

3) ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการลดปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยรวม อยู่ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านกระบวนการภายในอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 รองลงมา คือ ด้านระบบเปิดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 ในขณะที่ด้านมนุษยสัมพันธ์ อยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 4.00

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การลดปัญหาอาชญากรรม; โครงการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5

Abstract

This research paper is a mixed method research study between qualitative research and quantitative research. Apply the concept of management. participation and the concept of integrative organizational effectiveness assessment. as a research framework, research area is Damnoen Saduak District Ratchaburi The sample group consisted of 400 people in Damnoen Saduak District using a stratified selection method. (Proportional Stratified Random Sampling). The sampling was done by a simple random sampling method (Simple Random Sampling) and then randomized by a systematic random sampling method. There are 2 types of research tools used in this research, namely 1) interview form 2) questionnaire to analyze the data. by the quantitative research section The statistics used to analyze the data consisted of percentage values. Mean and Standard Deviation and multiple regression analysis methods qualitative research used to analyze content and write a descriptive description. The findings of the research were found as follows:

1) The results of the opinion level analysis on the components of the drive of the 5 Precepts Village Project, Ratchaburi Province (Administration) as a whole is at a high level. with a mean of 4.09 and when considering each aspect found that Planning management components with the highest mean of 4.13, followed by command diagnosis with an average of 4.12, while the coordination The lowest mean is 4.00

2) The results of the opinion level analysis on the components of the drive of the 5 Precepts Village Project, Ratchaburi Province Overall, it's at a very high level. The mean was 3.94 and when considering each aspect, it was found that the decision-making aspect was at a high level. with an average of 4.07, followed by a high level of benefit receiving The mean was 3.93 while the operational aspect was at a high level. but the lowest mean is 3.84.

3) The results of the opinion level analysis on the effectiveness of crime reduction in Damnoen Saduak District Ratchaburi Province overall was at a high level with an average of 4.07 and when considering each aspect, it was found that the internal process aspect was at a high level. with an average of 4.17, followed by the open system at a high level with an average of 4.10, while in the interpersonal at a high level but the lowest mean is 4.00

Keywords: Effectiveness; Crime Reduction; The 5 Precepts Village Project.

บทนำ

การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนโครงการในลักษณะการบูรณาการร่วมกับจังหวัด คณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และหน่วยงานทุกภาคส่วนในพื้นที่ โดยเป็นการขยายผลการดำเนินงานต่อยอดจากภารกิจของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) ซึ่งเป็นภารกิจที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินการร่วมกับคณะสงฆ์ ตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ.2546 ประกอบกับคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) มีเจตนารมณ์ที่จะแก้ไขปัญหา ด้วยการให้ทุกภาคส่วนในประเทศร่วมมือกัน

ดำเนินการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และทำให้ประชาชนมีความรักความสามัคคี เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน โดยเริ่มจากครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอและจังหวัด อันจะนำพาประเทศให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างปลอดภัย และยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่มุ่งเน้นให้ประเทศชาติเกิดความร่มเย็นเป็นสุข โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จึงถูกกำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วนให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคได้ร่วมกับคณะสงฆ์และภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนขยายผลดำเนินการลงไปสู่ระดับครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอและจังหวัด เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนในชาติมีความรักและเทิดทูนในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และเสริมสร้างความสามัคคีปรองดองของประชาชนในชาติ โดยใช้กลไกทางพระพุทธศาสนาให้เกิดผลลัพธ์เป็นรูปธรรม

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการจูงใจและสร้างขวัญ กำลังใจให้แก่บุคลากร เป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น มีลักษณะเป็นกระบวนการที่จะทำให้พนักงานมีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงานของตน บุคลากรที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจอาจมีความผูกพันในการทำงานยิ่งกว่าการเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นการเข้าไปมีส่วนร่วมจะทำให้บุคลากรเกิดทัศนคติต่อการบริหารงานขององค์กรดีขึ้น ส่งผลให้บุคคลเกิดความพอใจในการทำงานและมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงาน ตลอดจนทำให้เขาได้รับการยอมรับ (Recognition) มีความรับผิดชอบ (Responsibility) และเกิดความนับถือตนเองมากขึ้น (Self-esteem) นอกจากนี้ยังพบว่าการมีส่วนร่วมของบุคลากรส่งผลให้เขามีความชัดเจนในความคาดหวังมากยิ่งขึ้นกล่าวคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะทำให้บุคคลเกิดความเข้าใจการทำงานและการบริหารงานในองค์การได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งจะเชื่อมโยงไปสู่ความเข้าใจในการทำงานกับระบบรางวัลได้ดีขึ้น (Thongbai Sudcharee, 2004 : 21) Participation = Cooperation + Coordination + Responsibility การมีส่วนร่วม=ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน+ ความรับผิดชอบความร่วมมือร่วมใจ หมายถึง ความตั้งใจของบุคคลที่จะมาทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม การประสานงาน หมายถึง ห่วงเวลา และลำดับเหตุการณ์ที่มีประสิทธิภาพในการทำกิจกรรมหรือการงาน ความรับผิดชอบ หมายถึง ความรู้สึกผูกพันในการทำงานและในการทำให้เชื่อถือไว้วางใจ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527: 185)

สาเหตุการเกิดอาชญากรรมนั้นย่อมเกี่ยวพันและขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม สถานะ ชนชั้นทางสังคม (Department of Economic and Affair United Nations, 1976 : 57) ที่จะเป็นเครื่องกำหนดความโน้มเอียงในการกระทำความผิด ความสามารถที่ต่อต้านความกดดันในการกระทำผิด ซึ่งถูกกำหนดโดยบทบาทของกลุ่มและความโน้มเอียงต่อการกระทำผิดที่ถูกกำหนดโดยบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป ในบรรดาสาเหตุต่างๆ ที่ทำให้บุคคลประกอบอาชญากรรม ปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อมนับว่ามีอิทธิพลต่อมนุษย์มากเพราะจะค่อยๆ ซึมเข้าปรุงแต่งลักษณะจิตใจ อารมณ์และทัศนคติจนถึงระดับนำไปสู่การประกอบอาชญากรรมได้ง่าย ถ้าหากมีปัจจัยโอกาสและสถานการณ์ (Amnuay Suwit Nimnoi, 1979: 15-16) อาชญากรรมมี 2 ประเภท คือ 1.การกระทำที่เป็นความผิดในตัวเอง หมายถึง พฤติกรรมที่มีความผิดในตัวเอง ทั้งแง่ศีลธรรมและกฎหมาย อาชญากรรมแบบนี้รวมถึงความผิดเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกาย การรบกวนต่อความสงบสุขหรือระเบียบของสาธารณะชน การทำความเสียหายต่อบุคคลหรือทรัพย์สินของบุคคล การละเมิดต่อความสงบสุขหรือศีลธรรมอันดีงามของประชาชน และการประพฤติปฏิบัติต่อหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ด้วย เช่น การฆาตกรรม ช่มชู้ การกระทำชำเรา วางเพลิง ปล้นทรัพย์ ปลอมแปลงเอกสาร 2.การกระทำผิดที่กฎหมายบัญญัติ หมายถึง พฤติกรรมที่มีได้มีความผิดในตัวเอง แต่มีความผิด เพราะกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดและจะต้องถูกลงโทษโดยอำนาจของรัฐ รวมทั้งการกระทำผิดข้อห้ามต่างๆ ของรัฐ ซึ่งโดยตัวนั้นเองแล้วไม่เป็นความผิด เช่น การละเมิดกฎหมายแรงงาน การกระทำผิดกฎจราจร และการ

ข้อสินค้า หนีภาษี เป็นต้น (Anop Chubumrung, 1989 : 5) เพื่อให้ความสัมพันธ์ระหว่างการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 กับประสิทธิผลในการลดปัญหาอาชญากรรม ในพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ดีงาม สมบูรณ์และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ผู้วิจัยจึงอยากที่จะศึกษาว่าอะไรคือองค์ประกอบในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่มีอิทธิพลในการลดปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ได้บ้าง เนื่องจากยังในอดีตพบว่ามีปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีอยู่มากพอสมควร

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่อง ประสิทธิภาพการลดปัญหาอาชญากรรม โครงการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี โดยจะศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค ตลอดจนแนวคิด ทฤษฎี เพื่อเป็นประโยชน์แก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่มีอิทธิพลในการลดปัญหาอาชญากรรม ในพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลในการลดปัญหาอาชญากรรม ในพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการลดปัญหาอาชญากรรม ด้วยโครงการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี

สมมติฐานการวิจัย

1. การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ส่งผลบวกในการลดปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
2. การมีส่วนร่วมในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ส่งผลบวกในการลดปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการลดปัญหาอาชญากรรม โครงการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร วารสาร หนังสือ ตำราทางวิชาการโดยมีตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนโครงการในลักษณะการบูรณาการร่วมกับจังหวัด คณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และหน่วยงานทุกภาคส่วนในพื้นที่โดยเป็นการขยายผลการดำเนินงานต่อยอดจากภารกิจของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) ซึ่งเป็นการกิจที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินการร่วมกับคณะสงฆ์ ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2546 ประกอบกับคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) มีเจตนารมณ์ที่จะแก้ไขปัญหา ด้วยการให้ทุกภาคส่วนในประเทศร่วมมือกันดำเนินการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และทำให้ประชาชนมีความรักความสามัคคี เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน โดยเริ่มจากครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด อันจะนำพาประเทศให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างปลอดภัยและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่มุ่งเน้นให้ประเทศชาติเกิดความร่มเย็นเป็นสุข

โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 นี้จึงถูกกำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วนให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคได้ร่วมกับคณะสงฆ์ และภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ขยายผลดำเนินการลงไปสู่ระดับครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนในชาติมีความรักและเทิดทูนในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเสริมสร้างความสามัคคีปรองดองของประชาชนในชาติ โดยใช้กลไกทางพระพุทธศาสนาให้เกิดผลลัพธ์เป็นรูปธรรม การเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกันโดยให้พุทธศาสนิกชนได้ยึดมั่นตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา กล่าวคือการน้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน ฉะนั้น ทางคณะสงฆ์ได้มีโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อให้ทุกคนยึดถือปฏิบัติตามร่วมกัน หากทุกคนปฏิบัติตาม สังคมก็จะเป็นระเบียบ อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรม

อาชญากรรมในความหมายซึ่งเป็นความผิดทางอาญานั้น มีความเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาระหว่างอาญาวิทยาและกฎหมายอาญา เพราะเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมาย อาญาและกฎหมายทางสังคม คำว่า “อาชญากรรม” เป็นคำสมาสระหว่างคำว่า “อาชญา” และ “กรรม” คำว่า อาชญา มีรากศัพท์มาจากภาษาสันสกฤต หมายถึง อำนาจโทษ คำนี้มักใช้กับพระเจ้าแผ่นดิน หรือ เจ้านาย เช่น พระราชอาญา คดีที่เกี่ยวกับโทษหลวงเรียกว่า คดีอาชญาหรือคดีความอาญา เป็นต้น ส่วนคำว่า กรรมมีรากศัพท์มาจากภาษาสันสกฤตเช่นกัน หมายถึง การกระทำที่สนองผลร้ายที่ได้ทำมาแต่ปางก่อนความตาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2519, หน้า 18) สาเหตุของอาชญากรรมนั้น ย่อมเกี่ยวพันและขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม สถานะทางสังคม (Department of Economic and Affair United Nations, 1976 : 57) ที่จะเป็นเครื่องกำหนดความโน้มเอียงในการกระทำความผิด ความสามารถที่ต่อต้านความกดดันในการกระทำผิด ซึ่งถูกกำหนดโดยบทบาทของกลุ่ม และความโน้มเอียงต่อการกระทำผิดที่ถูกกำหนดโดยบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและที่มาของปัญหาร่วมในการเลือกวิธีการและวางแผนในการแก้ปัญหาพร้อมในการดำเนินงานตามแผนและร่วมในการประเมินผลวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดผลสำเร็จ ตลอดจนร่วมพิจารณากำหนดปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นของตน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหากละพัฒนา ไปสู่ความสำเร็จกระบวนการมีส่วนร่วมประชาชนทุกคนต้องได้เข้ามามีส่วนร่วมเริ่มต้นจากขั้นตอนการวางแผน (Planning) ซึ่งประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและตัดสินใจกำหนดวิธีการแก้ไขร่วมกันและใช้ทรัพยากรในการบริหารให้เกิดประโยชน์ร่วมกันการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิดตัดสินใจแก้ปัญหของตนเองเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของประชาชนใช้ความคิดสร้างสรรค์

ระเบียบวิธีวิจัย/วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ประชากร คือ ประชาชนที่เข้าร่วมในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำนวน 13,976 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่เข้าร่วมในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี 400 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยเบื้องต้นทำ

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี และแนวคิดเกี่ยวกับระดับประสิทธิผลการลดปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ใช้ศึกษาความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการลดปัญหาอาชญากรรม โครงการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี 2) แบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ใช้ศึกษาองค์ประกอบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลการลดปัญหาอาชญากรรมกับโครงการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี 3) แนวทางการสนทนากลุ่ม คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญผู้ที่สามารถให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับประสิทธิผลการลดปัญหาอาชญากรรม โครงการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ พฤศจิกายน 2562 -พฤศจิกายน 2563 นำข้อมูลเชิงปริมาณมาประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางการวิจัย โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องประสิทธิผลการลดปัญหาอาชญากรรมกับการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี สรุปได้ดังนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 54.00 อายุ 41-50 ปี จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 18.80 ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 26.75 ประกอบอาชีพอิสระ/ธุรกิจส่วนตัว/รับจ้างทั่วไป จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 26.50

2. ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี (ด้านการบริหาร) โดยรวม อยู่ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าองค์ประกอบการบริหารงานด้านการวางแผนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 4.13 รองลงมาการวินิจฉัยสั่งการมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.12 ในขณะที่ด้านการประสานงานมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ 4.00

3. ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี (ด้านการมีส่วนร่วม) โดยรวมอยู่ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการตัดสินใจอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 รองลงมาด้านการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 ในขณะที่ด้านการปฏิบัติการอยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 3.84

4. ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการลดปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยรวม อยู่ระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านกระบวนการภายในอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 รองลงมาคือ ด้านระบบเปิดอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 ในขณะที่ด้านมนุษยสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 4.00

5. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 และการมีส่วนร่วมในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ส่งผลต่อการลดปัญหาอาชญากรรม ในพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

6. แนวปฏิบัติที่ดีในการลดอาชญากรรมกับการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี สามารถนำไปใช้ได้ ประกอบด้วย

- 1) การขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 การบริหารโครงการต้องเป็นไปอย่างจริงจังและเข้มแข็งและชัดเจน
- 2) การขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 จะต้องมีการการร่วมมือกันของทุกฝ่ายในชุมชน และการยอมรับความเห็นร่วมกัน
- 3) ผู้นำชุมชนทุกระดับ พระสงฆ์และประชาชนในชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5
- 4) ผู้นำที่ต้องมีทัศนคติที่ดีต่อชุมชนไม่ว่าในเรื่องใดๆ ก็ตามต้องเป็นที่พึงให้กับประชาชนในชุมชนได้ ซึ่งมันก็จะสอดคล้องกันเมื่อผู้นำมีคุณธรรมและทำตัวเป็นตัวอย่างที่ซึ่ง ลูกบ้านก็จะปฏิบัติตามดีเช่นกัน เมื่อในชุมชนอยู่กันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย มีความเป็นพี่น้องชุมชนนั้นย่อมเกิดอาชญากรรมน้อยลง
- 5) การกิจกรรมใดๆก็ตามจะต้องเริ่มจากใกล้ตัวในบริบทพื้นฐาน แล้วขยายไปสู่ตัวส่วนรวม
- 6) ทุกคนมีส่วนร่วมช่วยลดปัญหาอาชญากรรมชุมชนได้ถ้าช่วยกันสอดส่องดูแลและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่ง
- 7) ทุกคนในชุมชน พระสงฆ์ ผู้นำชุมชนและครอบครัวต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และสั่งสอนอบรมประชาชนในชุมชนและบุตรหลานให้อยู่ในศีลในธรรมไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน
- (8) เมื่อมีเหตุการณ์ใดที่ผิดปกตต้องรีบแจ้งให้รับผู้นำชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า ประสิทธิภาพการลดปัญหาอาชญากรรมกับการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี มีการอภิปรายผล ดังนี้

องค์ประกอบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี (การบริหาร)

1. ด้านการวางแผน

องค์ประกอบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี (การบริหาร)ด้านการวางแผนอยู่ระดับมาก การจัดทำแผนขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์ของรัฐบาล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ยอมรับและสนับสนุนการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในชุมชน โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน และมีการทำงานร่วมกับองค์ปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สอดคล้องกับแนวคิด 7s McKinsey (1980) ได้กล่าวว่า กลยุทธ์ขององค์กรเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่ช่วยให้ผู้บริหารตอบคำถามที่สำคัญ อาทิ องค์กรอยู่ที่ไหนในขณะนี้ องค์กรมีเป้าหมายอยู่ที่ไหน พันธกิจคืออะไร พันธกิจควรจะเป็นอะไร และใครเป็นผู้รับบริการ การบริหารเชิงกลยุทธ์จะมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การบริหารเชิงกลยุทธ์จะช่วยให้องค์กรกำหนดและพัฒนาข้อได้เปรียบทางการแข่งขันขึ้นมาได้และเป็นแนวทางที่บุคคลภายในองค์กรรู้ว่าจะใช้ความพยายามไปในทิศทางใดจึงจะประสบความสำเร็จ กฤติยาวิดี เกตุวงศา (2010) ได้ศึกษาผลกระทบการบริหารที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาไทย ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารด้านกลยุทธ์ขององค์กรอยู่ในระดับมากโดยได้ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติตามนโยบายและวิธีการที่ได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดเพื่อจะได้ให้บุคลากรเข้าใจในการปฏิบัติงานในแนวทางเดียวกัน

2. ด้านการจัดองค์กร

องค์ประกอบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี (การบริหาร)ด้านการจัดองค์กรอยู่ระดับมาก คณะกรรมการที่แต่งตั้งขึ้นมาเพื่อทำงานขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีโครงสร้างการ

บริหารงานเหมาะสมดำเนินงานตามภารกิจในการขับเคลื่อน ในขณะที่ส่วนราชการต่าง ๆ ในพื้นที่ได้ให้การสนับสนุนบุคลากร งบประมาณ และข้อมูลสารสนเทศ แก่การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ผู้ที่เข้ามาเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการประกอบด้วยคณะสงฆ์ ภาครัฐและประชาชนควรมีอำนาจในการบริหารงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ แนวทางในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่กำหนดขึ้นจากคณะกรรมการและการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์กับแนวทางของจังหวัด ผู้ที่เข้ามาเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการประกอบด้วยคณะสงฆ์ ภาครัฐและประชาชนควรมีอำนาจในการบริหารงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ แนวคิดของพัคต์ผจง วัฒนสินธุ์ (2002) ได้กล่าวถึงโครงสร้างองค์กรว่าเป็นการจัดสายงานและความสัมพันธ์ของหน่วยงานต่างๆ ที่องค์กรกำหนดขึ้นอย่างเป็นทางการ ทำให้ทราบว่าใครเป็นผู้บังคับบัญชาหน่วยงานใดบ้าง มีหน้าที่อะไร โครงสร้างองค์กรแสดงถึงการดำเนินงานเข้าด้วยกันเป็นหมวดหมู่ ความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ สายการบังคับบัญชาของหน่วยงานต่าง ๆ และการประสานงานหน่วยงานต่างๆ

3. ด้านการจัดบุคลากรปฏิบัติงาน

องค์ประกอบในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี (การบริหาร) ด้านการจัดองค์กร อยู่ระดับมาก มีการให้รางวัลแก่ผู้ที่เสียสละในการร่วมขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ได้รับการพัฒนาศักยภาพโดยการศึกษาดูงานในพื้นที่ต้นแบบการดำเนินงาน คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และมีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 บุคลากรในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ทั้งในส่วนของพระสงฆ์และประชาชน มีจำนวนเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ McKinsey (1980) ได้กล่าวว่า การจัดบุคคลเข้าทำงานเป็นการบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานขององค์กรจะประสบความสำเร็จ

4. ด้านการอำนวยการ

องค์ประกอบในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี (การบริหาร) ด้านการอำนวยการ อยู่ระดับมาก การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงาน ของคณะสงฆ์ในพื้นที่ และส่งเสริมให้คณะสงฆ์ มีวิสัยทัศน์ที่ดีมาก พระสงฆ์ควรเป็นผู้นำหรือหัวหน้าทีมในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 พระสงฆ์ ภาครัฐและประชาชนสามารถกำกับดูแลและติดตามผลการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในพื้นที่ให้บรรลุตามเป้าหมายซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การจัดการโดยตัวแบบ 7S McKinsey ที่มีผลต่อกระบวนการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง ของ ฐาปณีย์ ปกแก้ว (2013) ที่พบว่า ด้านรูปแบบการบริหารในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารมีส่วนผลักดันให้องค์กรสำเร็จ ผู้บริหารมีทัศนคติที่ดีในการทำงานหรือการบริหารจัดการ และผู้บริหารมีการรับฟังความคิดเห็นเป็นประจำต่อเนื่อง รูปแบบการบริหารหรือวิธีการบริหารของผู้นำองค์กร มีบทบาทที่สำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร ผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะต้องวางโครงสร้าง และทำองค์กรให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างความเป็นเลิศและพฤติกรรมให้เกิดขึ้น

5. ด้านการประสานงาน

องค์ประกอบในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี (การบริหาร) ด้านการประสานงาน อยู่ระดับมาก คณะทำงานการขับเคลื่อนโครงการได้นำความรู้การบริหารโครงการมาใช้ในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 การขับเคลื่อนโครงการ เป็นไปเพื่อการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนอย่างแท้จริงการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีการมอบหมายงานให้คนในชุมชนร่วม

ตัดสินใจสู่การปฏิบัติการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในชุมชนให้ลดอบายมุขได้ การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สนับสนุนให้เกิดองค์กรและเครือข่ายการทำงานของประชาชนในชุมชนให้เข้มแข็งมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของทองรัก เพชรทอง(2557) ซึ่งพบว่าปัจจัยด้านระบบงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้ เนื่องจากหน่วยงานยึดมั่นในการดำเนินงานตามกฎหมายระเบียบหรือนโยบายที่วางไว้ในงาน มุ่งเน้นให้มีระบบต่างๆ รองรับการทำงานภายในองค์กร และหน่วยงานให้ความสำคัญกับการกำหนดวิธีปฏิบัติงานให้กับบุคลากร เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ติดต่อกันเนื่องจากระบบและวิธีปฏิบัติงานทำให้พนักงานเข้าใจในการปฏิบัติโดยมีขั้นตอนที่ชัดเจน สามารถเรียงลำดับความสำคัญของงานได้อย่างถูกต้องเป็นระบบ และสอดคล้องกับแนวคิดของ สมยศ นาวิการ (2006) ได้กล่าวถึงระบบงาน ว่าระเบียบวิธีปฏิบัติในการทำงานประจำ ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงวิธีการปฏิบัติต่างๆ ขององค์กร เพื่อค้นหาจุดเด่นและจุดด้อยของระบบต่างๆ เช่นระบบข้อมูลข่าวสาร ระบบการงบประมาณ ระบบการให้บริการ ระบบการควบคุมคุณภาพ และระบบการวัดผลงาน ทิพาวัติ เมฆสวรรค์ (2538) ได้กล่าวถึงระบบงานว่า เป็นการทำงานที่ถูกต้องได้มาตรฐานและรวดเร็ว

6. ด้านการรายงาน

องค์ประกอบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี (การบริหาร)ด้านการรายงาน อยู่ระดับมาก ผู้รับผิดชอบโครงการมีการรายงานต่อที่มีอำนาจสูงกว่าอยู่เสมอ ผู้รับผิดชอบโครงการจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและความเชี่ยวชาญในการบริหารโครงการและสามารถสื่อสารต่อชุมชน การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ช่วยเพิ่มศักยภาพการทำงานของผู้ที่เกี่ยวข้อง ความสามารถของผู้รับผิดชอบโครงการทำให้การขับเคลื่อนโครงการถูกยกระดับเป็นหมู่บ้านต้นแบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ รุ่งนภา ตาอินทร์ (2008) ได้ศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลบริหารจัดการที่ดี : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยด้านทักษะการบริหารเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดความสำเร็จในการบริหารขององค์กรในระดับมาก ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหาร 7's กับประสิทธิผลการบริหารความเสี่ยงตามความคิดเห็นของคณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ของทองรัก เพชรทอง (2014) พบว่า ปัจจัยด้านทักษะโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้เนื่องจากหน่วยงานส่งเสริมให้มีการพัฒนาทักษะของบุคลากรที่ชัดเจน หน่วยงานให้ความสำคัญกับการกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบุคลากรแต่ละตำแหน่งงานไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ผู้บริหารควรกำหนดทักษะหรือความชำนาญที่โดดเด่นขององค์กร ในที่นี้ทักษะที่โดดเด่นก็ต้องเกี่ยวข้องกับกลยุทธ์ระดับองค์กร ผู้บริหารควรมีการตรวจสอบและพัฒนาทักษะนั้นอยู่ตลอดเวลาเพื่อที่องค์กรจะเป็นผู้นำในด้านต่างๆองค์กรควรมุ่งเน้นการสร้างคุณลักษณะพิเศษให้กับพนักงานตรงตามเอกลักษณ์ที่ควรกำหนดโดยคำนึงถึงศักยภาพของพนักงานและ ถือว่าสำคัญที่สุด

7. ด้านงบประมาณ

องค์ประกอบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี (การบริหาร) ด้านงบประมาณ อยู่ระดับมาก ผู้รับผิดชอบโครงการมีการจัดทำแผนและโครงการเป็นระยะต่างๆ ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ ผู้รับผิดชอบโครงการมีความสามารถในการบริหารและจัดทำรายรับรายจ่ายอย่างชัดเจน การบริหารงบประมาณในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นไปด้วยความประหยัดและมีประสิทธิภาพ ผู้รับผิดชอบโครงการมีความสามารถในการพัฒนาโครงการให้เกิดความคุ้มค่า มีการตรวจสอบยอดเงินที่ต้องจ่ายตามลักษณะงานและโครงการต่างๆ อยู่เป็นประจำ สอดคล้องกับแนวคิดของ McKinsey (1980) ได้กล่าวว่าทักษะที่จำเป็นจะทำให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ได้ตามหน้าที่และลักษณะงานที่รับผิดชอบ และสอดคล้องกับแนวคิดของ จันทนา สาขากรและคณะ (2005) ได้กล่าวว่าความรู้ ทักษะและ

ความสามารถของบุคลากรเป็นสิ่งที่องค์กรต้องกำหนดระดับความรู้ทักษะที่จำเป็นและความสามารถที่เหมาะสมสำหรับแต่ละงานไว้อย่างชัดเจนเพื่อใช้เป็นเกณฑ์นำไปบรรจุแต่งตั้งให้เหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบ และ รุ่งนภา ตาอินทร์ (2008) ได้ศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลบริหารจัดการที่ดี : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยด้านทักษะการบริหารเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดความสำเร็จในการบริหารขององค์การในระดับมาก

ส่วนที่ 2 การอภิปรายผลจากการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี (การมีส่วนร่วม)

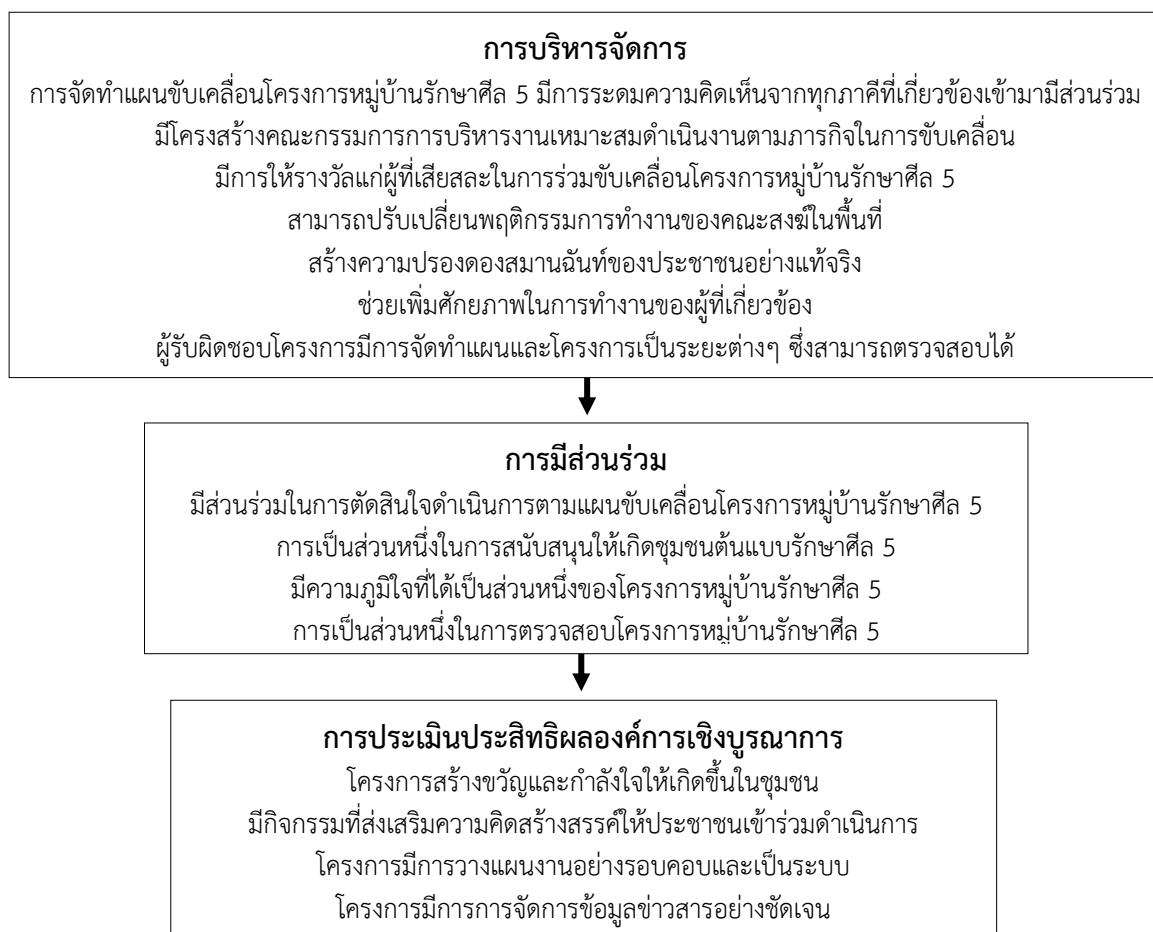
องค์ประกอบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี (การมีส่วนร่วม) อยู่ระดับมาก การมีส่วนร่วมด้าน การตัดสินใจดำเนินการตามแผน ดำเนินกิจกรรมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 และมีส่วนร่วมสร้างความคิดริเริ่มในการจัดทำแผนขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ การเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนให้เกิดชุมชนต้นแบบรักษาศีล 5 ร่วมกันลด ละ เลิกอบายมุขและร่วมทำกิจกรรมความดีต่างๆ ในชุมชน การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ การรับรางวัลเกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ความภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 รวมถึง การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล คือร่วมตรวจสอบควบคุมและประเมินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสันติวิจิตรกิจ (2017) เรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อชุมชนสันติสุข : กรณีศึกษาชุมชนบ้านโนนดุม จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ศีล 5 เป็นพื้นฐานในการประพฤติทางกาย วาจา ใจซึ่งทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คุณค่าของศีล 5 นั้นเป็นไปเพื่อการพัฒนาตน พัฒนาคน พัฒนางาน การพัฒนาตนเป็นไปเพื่อความเรียบง่ายในการครองตน พัฒนาคนเป็นการฝึกฝนการอยู่ร่วมกันในสังคมเพื่อการสร้างมิตรภาพอันยั่งยืนและการพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ แนวคิดเรื่องศีล 5 ในพระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นแนวคิดที่มาของศีลกับการอยู่ร่วมกันในสังคม ทำให้เกิดความสงบสุขของสังคม ชุมชน และเป็นการพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่ง ศีล 5 เป็นหนทางแห่งการเกิดสันติภาพและสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างสันติภาพ นับได้ว่าศีล 5 เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงสันติภาพในการพัฒนาสังคมให้เกิดสันติภาพภายนอกอย่างยั่งยืน และการมีส่วนร่วม นับว่าเป็นหนึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ทำงานร่วมกันในชุมชน สังคม และประเทศชาติประสบความสำเร็จ เพราะการมีส่วนร่วมทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องรู้สึกว่าการตนเองมีความสำคัญ และเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จของโครงการทั้งนี้ปัญหาในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 นั้นสำหรับชุมชนบ้านโนนดุม เป็นเรื่องความเห็นที่ยังไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการรักษาศีล 5 และการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการจากประชาชน ดังนั้นแนวทางที่จะทำให้โครงการขับเคลื่อนและบรรลุเป้าหมายได้ดีคือการใช้หลักแนวคิดการมีส่วนร่วมโดยการนำบ้าน วัด โรงเรียน เป็นศูนย์รวมและใช้การสนทนาแลกเปลี่ยนพูดคุยอย่างต่อเนื่องในการศึกษาหรือกิจกรรมต่างๆของชุมชนเพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานและทำให้เกิดพลังการสร้างสรรค์

ส่วนที่ 3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการลดปัญหาอาชญากรรม ในพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ประสิทธิผลการลดปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีโดยรวม อยู่ระดับมาก ชุมชนมีการบริหารจัดการด้านมนุษยสัมพันธ์ สร้างขวัญและกำลังใจให้เกิดขึ้นในชุมชน การให้อ่านาใจในเรื่องต่าง ๆ การเสริมสร้างพลังความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายให้เกิดขึ้นมีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นทีม และการเสริมความเข้มแข็งและความสามัคคี ให้เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึง การมีระบบเปิด มีกิจกรรมที่

ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้ประชาชนเข้าร่วมดำเนินการ การเตรียมพร้อมและลดปัญหาอาชญากรรมในชุมชน โครงการมีความเจริญเติบโตอย่างเห็นได้ชัด มีความยืดหยุ่นและสามารถสร้างความเข้าใจต่อกันของคนในชุมชน และการมีเหตุผลเชิงเป้าหมาย โครงการมีการวางแผนงานอย่างรอบคอบและเป็นระบบรวมถึงการปฏิบัติภาระหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาในชุมชนโครงการมีศักยภาพในการลดปัญหาอาชญากรรมในชุมชน อีกทั้งยังมีกระบวนการภายในการจัดการข้อมูลข่าวสารอย่างชัดเจนการมีเสถียรภาพในการออกคำสั่งและการเรียงลำดับความสำคัญในการบริหารจัดการความสามารถในการทำนายผลการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างแม่นยำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Quinn & Rohrbaugh (1983) กล่าวว่า ประสิทธิภาพองค์กร ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือเกณฑ์วัดใดเพียงเกณฑ์วัดเดียวโดยเฉพาะแต่เป็นสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้นมาจากค่านิยม จึงได้พยายามนำเกณฑ์ที่ใช้วัดประสิทธิภาพองค์กรหลายๆ เกณฑ์ มาบูรณาการรวมกันและได้ศึกษาประสิทธิภาพองค์กร โดยการจัดระบบเกณฑ์วัดประสิทธิภาพองค์กรอย่างเป็นรูปธรรมจนได้ตัวแบบเชิงบูรณาการที่เข้มแข็ง เรียกว่า แนวคิดการแข่งขันของค่านิยม (The Competing Values Approach) ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) 2) ด้านระบบเปิด (Open System) 3) ด้านเป้าหมายเชิงเหตุผล (Rational Goal) และ 4) ด้านกระบวนการภายใน (Internal Process)

สรุปองค์ความรู้

ภาพประกอบที่ 1 ประสิทธิภาพการลดปัญหาอาชญากรรมกับการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี

จากภาพประกอบที่ 1 แสดงองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับประสิทธิผลการลดปัญหาอาชญากรรมกับการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี สามารถอธิบายได้ ดังนี้

องค์ประกอบของการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี ในการบริหารจัดการ โดยมีการจัดทำแผนขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคีที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม มีโครงสร้างคณะกรรมการการบริหารงานเหมาะสมดำเนินงานตามภารกิจในการขับเคลื่อน มีการให้รางวัลแก่ผู้ที่เสียสละในการร่วมขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ผู้รับผิดชอบโครงการมีการจัดทำแผนและโครงการเป็นระยะต่างๆ ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานของคณะสงฆ์ในพื้นที่ สร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนอย่างแท้จริง และช่วยเพิ่มศักยภาพในการทำงานของผู้ที่เกี่ยวข้อง

องค์ประกอบของการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดราชบุรี ในการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ ดำเนินการตามแผนขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 การเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนให้เกิดชุมชนต้นแบบรักษาศีล 5 มีความภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 และการเป็นส่วนหนึ่งในการตรวจสอบโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

ประสิทธิผลการลดปัญหาอาชญากรรมกับการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดราชบุรี ซึ่งโครงการสร้างขวัญและกำลังใจให้เกิดขึ้นในชุมชน มีกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้ประชาชนเข้าร่วมดำเนินการ โครงการมีการวางแผนงานอย่างรอบคอบและเป็นระบบ และโครงการมีการจัดการข้อมูลข่าวสารอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ มีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรส่งเสริมให้มีการร่วมกันดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อย่างต่อเนื่องโดยมีใช้หน้าที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้นแต่ทุกฝ่ายต้องร่วมกัน

2) ควรมีขยายแผนจากการดำเนินโครงการที่หมู่บ้านรักษาศีล 5 ไปยังหน่วยงานหรือ องค์กรต่างๆ ที่ให้ความสนใจ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) อบรมจิตอาสาทางด้านพระพุทธศาสนามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเพื่อเป็นการต่อยอดทางพระพุทธศาสนา

2) ให้สิทธิพิเศษกับพระภิกษุสงฆ์ที่ต้องการเพิ่มพูนความรู้เพื่อนำไปเผยแพร่ต่อไป

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลการลดปัญหาอาชญากรรมด้วยการปฏิบัติธรรม

2) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการการพัฒนาศักยภาพของบุคคลด้วยการใช้ธรรมะ

3) ควรมีการวิจัยการขับเคลื่อนโครงการศีล 5 ในสถานประกอบการ

4) ควรมีการวิจัยการลดความขัดแย้งในองค์กรด้วยธรรมบำบัด

5) ควรมีการวิจัยในเชิงปฏิบัติการโดยเน้นการสร้างความรู้ทักษะการบริหารแนวพุทธให้เกิดขึ้นชุมชน

References

- Ketuwongsa,K. (2010). The impact of organizational characteristics on the risk management efficiency of higher education institutions in Thailand. Master of Accounting Thesis. Mahasarakham: Mahasarakham University.
- Branchakorn, C. and faculty. (2011). Internal audit and internal control. Bangkok: Right.
- Pokkaew, T. (2013). Management Strategies by 7 S McKinsey Model Affecting Management Process. of Ban Dong Subdistrict Administrative Organization, Mae Moh District, Lampang Province. Master's degree thesis. Nation University. Lampang Province
- Sudcharn, T. (2004). Organization theory, conceptual analysis. Theory and application. 2nd edition. Ubon Ratchathani province.
- Meksawan, T. (1995). Promoting efficiency in government agencies. Bangkok: Office of the Civil Service Commission.
- Jongwutthiwet, N. (1984). People's participation in development. Bangkok: Mahidol University Press.
- Tansenee, P. (2010). 7' S Model 23 Nov. 2009 . 7. Style of management. Behavioral patterns in the performance of executives are one of the important components of the internal environment of the organization. [online] source <http://www.drpracha.com/>
- Wattanasin, P. (2002). Strategic management and business policy. 4th printing. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Sungrung, P. (2007). Human relations in the organization. 10th edition. Bangkok: BK Inter Print.
- Tain ,R. (2008). Factors contributing to the management success of local government organizations that have received good management awards. Case study of Don Kaeo Subdistrict Administrative Organization, Mae Rim District, Chiang Mai Province. Master of Public Administration Thesis. Department of Public Administration. Graduate School Chiang Mai University.
- Naweeakarn, S. (2006). Management and organizational behavior. Bangkok : Manager.
- Choobumrung, A. (1989). Criminology and crime. Bangkok: Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University.
- Nimnoi, S. (1979). Criminology and penology. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Nations, U. Department of Economic and Social Affairs United Nations. (1976). *A handbook of public administration : current concepts and practice with special reference to devel.* New York : United Nations.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมือง
ในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี

FACTORS AFFECTING THE MANAGEMENT UNDER THE GOOD GOVERNANCE
OF THE TOWN MUNICIPALITY IN SUPHANBURI PROVINCE

พระครูศรีรัตนวิวัฒน์ (ทวี พลายแก้ว)

PhrakruSrirattanaphiwat (Thawee Phlaykaew)

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathumthani University

Email: wan.252526@gmail.com

Received 15 February 2022; Revised 12 February 2023; Accepted 28 August 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีเป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วม การสื่อสาร และแนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลเป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย คือ เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในเขตเทศบาล 399 คน คัดเลือกแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน โดยการสุ่มแบบง่ายและสุ่มอย่างเป็นระบบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบสอบถาม การวิจัยเชิงปริมาณวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติที่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1) ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.90$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ($\bar{X} = 3.03$) ด้านการกระตุ้นทางสติปัญญา ($\bar{X} = 2.95$) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ($\bar{X} = 2.84$) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ($\bar{X} = 2.80$) 2) การมีส่วนร่วม ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.82$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 2.86$) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{X} = 2.85$) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X} = 2.79$) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ($\bar{X} = 2.79$) และการสื่อสาร ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.89$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านผู้รับ ($\bar{X} = 3.04$) ด้านข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X} = 2.92$) ด้านผู้ส่ง ($\bar{X} = 2.81$) ด้านช่องทางในการส่ง ($\bar{X} = 2.78$) และหลักธรรมาภิบาล ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด มากและปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านคุณธรรม ($\bar{X} = 4.24$) ด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 4.17$) ด้านนิติธรรม ($\bar{X} = 3.73$) ด้านความคุ้มค่า ($\bar{X} = 3.44$) ด้านความโปร่งใส ($\bar{X} = 3.00$)

คำสำคัญ: การบริหาร; ธรรมาภิบาล; เทศบาลเมือง

Abstract

This research article employs a mixed-method approach, combining qualitative and quantitative methodologies. It applies the concepts of transformational leadership, participation, communication, and good governance as its research framework. The research area was the municipality in Suphanburi Province. The sample group was 399 people in the municipality in Suphanburi Province, selected through Proportional Stratified Random Sampling. Preliminary sampling was performed using Simple Random Sampling followed by Systematic Random Sampling. Two types of research tools were utilized: 1) an Interview form and 2) a questionnaire. Quantitative data analysis employed the use of statistics such as Percentage, Mean, Standard Deviation, and Multiple Regression Analysis. For the qualitative research, content was synthesized and descriptive reports were written. The research results were as follows:

1. The overall transformational leader was at a medium level ($\bar{X} = 2.90$). When considering each aspect, it was found to be at a moderate level in all aspects. The average scores ranked in descending order were as follows: motivation ($\bar{X} = 3.03$), intellectual stimulation ($\bar{X} = 2.95$), ideological influence ($\bar{X} = 2.84$), and individual consideration ($\bar{X} = 2.80$). The overall participation was at a moderate level ($\bar{X} = 2.82$). When considering each aspect, it was found to be at a moderate level in all aspects. The average scores ranked in descending order were as follows: Participation in receiving benefits ($\bar{X} = 2.86$), Participation in evaluation ($\bar{X} = 2.85$), Participation in decision-making ($\bar{X} = 2.79$), and Participation in operations ($\bar{X} = 2.79$). The overall level of communication was at a moderate level ($\bar{X} = 2.89$). When considering each aspect, it was revealed to be at a moderate level in all aspects. The average scores ranked in descending order were as follows: receiver ($\bar{X} = 3.04$), information ($\bar{X} = 2.92$), sender ($\bar{X} = 2.81$), and channel ($\bar{X} = 2.78$). The overall assessment of good governance was at a high level ($\bar{X} = 3.58$). When considering each aspect, it was revealed to be at the highest, high, and moderate levels. The average scores ranked in descending order were as follows: morality ($\bar{X} = 4.24$), responsibility ($\bar{X} = 4.17$), rule of law ($\bar{X} = 3.73$), value ($\bar{X} = 3.44$), and transparency ($\bar{X} = 3.00$).

Keywords: Management; Good Governance; Town Municipality

บทนำ

ปัจจุบันการบริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีการบริหารจัดการงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดร่วมกับฝ่ายการเมือง รัฐบาลและฝ่ายการเมืองท้องถิ่นรวมถึงข้าราชการประจำและลูกจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจำเป็นต้องมีเครื่องมือที่สำคัญที่จะบริหารให้ทุกคนมีคุณค่าที่สำคัญ กฎระเบียบและข้อบังคับขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นที่บ่งบอกถึงภาระหน้าที่แต่บางส่วนอาจมีการละเลยบกพร่องต่อหน้าที่ทำให้เกิดการทำผิดกฎหมายกฎระเบียบและข้อบังคับนั้นรวมถึงอาจนำไปสู่การคอร์รัปชันในตำแหน่งหน้าที่ ควรมีการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาโดยการป้องกันไม่ให้เกิดความบกพร่องการทำผิดระเบียบการละเลยต่อหน้าที่การขาดความทุ่มเทและรับผิดชอบ ต่องานที่ได้รับมอบหมายจนถึงการทำผิดกฎศีลธรรมอันดีงามโดยใช้กลไกที่จะเชื่อมประสานสัมพันธ์ให้บุคลากรในเทศบาลเมืองทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ธรรมาภิบาลและการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบโดยรัฐบาลได้มอบหมายให้รัฐมนตรีประสานการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานในทุกภาคส่วนให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งนำไปสู่การกำหนดทิศทางนโยบายการบริหารประเทศ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในภาครัฐ โดยในซึ่งคณะรัฐมนตรีให้ ความเห็นชอบแนวทางและยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติเมื่อ วันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ.2549 (สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2550)

เทศบาลเมืองเป็นองค์กรหนึ่งที่ได้มีโอกาสให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการปกครองและมีอำนาจอิสระในการบริหารงานและปกครองตนเองได้ แต่ปัจจุบันการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนเทศบาลเมืองมีเป็นจำนวนมากยังมีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงาน ส่งผลให้การดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จ เกิดความเสียหายแก่ประชาชนในท้องถิ่น สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็น (รสคนธ์ รัตนเสริมพงศ์, 2550) คือ 1.ปัญหาด้านนโยบายและแผนการบริหารท้องถิ่น 2. ปัญหาด้านทรัพยากรบุคคลของท้องถิ่น 3. ปัญหาการคลังของท้องถิ่น

ดังนั้น การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและวัตถุประสงค์ให้บุคลากรและผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในปัจจุบันบุคลากรทุกระดับชั้นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกิดความตระหนักและปรับปรุงระบบ งานของหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพ เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องโดยกำหนดให้สร้างหลักธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้น การศึกษากำหนดเป็นแนวนโยบายในการปฏิบัติ ได้แก่ หลักนิติธรรม คุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่าและเน้นหนักของความซื่อสัตย์และโปร่งใสในการบริหารองค์กร เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก เปิดโอกาสให้ประชาชน ในชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบในการดำเนินกิจการสาธารณะของท้องถิ่นโดยตรง แต่ที่ผ่านมา กติกาและกลไก ธรรมาภิบาลที่กำหนดในรัฐธรรมนูญเป็นการวางกรอบในระดับการเมืองและไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มศักยภาพมีการแทรกแซงจากกลุ่มอำนาจต่างๆ ที่สำคัญการบริหารงานส่วนใหญ่ ยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลและยังไม่ได้ร่วมผลักดันให้สังคมไทยเป็นธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยที่มีจำนวน 7,850 แห่ง (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น : <http://www.dla.go.th/work/abt/index.jsp>) และเทศบาลเมืองในจังหวัดสุพรรณบุรีได้ผ่านเกณฑ์การประเมินธรรมาภิบาล ผู้วิจัยจึงมีความสนใจว่าเพราะเหตุใด เทศบาลเมืองฯ จึงได้ผ่านการประเมินนั้น มีวิธีการ กระบวนการ อย่างไรบ้าง

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรีโดยจะศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค ตลอดจนแนวคิด ทฤษฎี เพื่อเป็นประโยชน์แก่ชุมชน สังคมและประเทศชาติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาการมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อนำเสนอปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ มีอิทธิพลทางบวกต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี
2. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ มีอิทธิพลทางบวกต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี
3. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการกระตุ้นทางสติปัญญา มีอิทธิพลทางบวกต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี
4. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีอิทธิพลทางบวกต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี
5. การมีส่วนร่วม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีอิทธิพลทางบวกต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี
6. การมีส่วนร่วม ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ มีอิทธิพลทางบวกต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี
7. การมีส่วนร่วม ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีอิทธิพลทางบวกต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี
8. การมีส่วนร่วม ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีอิทธิพลทางบวกต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี
9. การสื่อสาร ด้านผู้ส่ง มีอิทธิพลทางบวกต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี
10. การสื่อสาร ด้านข้อมูลข่าวสาร มีอิทธิพลทางบวกต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี
11. การสื่อสาร ด้านช่องทางในการส่ง มีอิทธิพลทางบวกต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี
12. การสื่อสาร ด้านผู้รับ มีอิทธิพลทางบวกต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร วารสาร หนังสือ ตำราทางวิชาการโดยมีตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การระดมการที่ทำให้ประชาชนมีความสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลง เพื่อตัวประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยตนเอง และมีส่วนดำเนินการให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ปรารถนาหรือที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ต้องมีใช้การกำหนดกรอบแนวคิดจากบุคคลภายนอก การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนรวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทางทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่ง

ประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้ระบามีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งช่วยหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าใน “กรณีที่ย่ำแย่ที่สุด” ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชน รวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน (วันชัย วัฒนศัพท์, 2547)

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร

ทฤษฎีการสื่อสาร คือ การอธิบายการสื่อสารในด้านความหมาย กระบวนการ องค์ประกอบ วิธีการ บทบาทหน้าที่ อิทธิพล การใช้ การควบคุม แนวคิดของศาสตร์ต่างๆ แนวโน้มอนาคต และ ปรากฏการณ์เกี่ยวกับการสื่อสาร แต่การอธิบายต้องมีการอ้างอิงอย่างมีเหตุผลที่ได้จากหลักฐาน เอกสาร หรือปากคำของมนุษย์ ทฤษฎีการสื่อสารทุกแนวและทุกระดับมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาที่จำเป็นต่อการทำงานและการวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสาร เช่นเดียวกับทฤษฎีในศาสตร์ทุกแขนง ทฤษฎีการสื่อสารมีประโยชน์ต่อชีวิตองค์กร สังคม และโลก ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม การศึกษาหรือการทำงานที่ปราศจากหลักการหรือทฤษฎีย่อมเปรียบเสมือนการเล่นเรือออกไปสู่จุดหมาย ปลายทางอีกฝั่งหนึ่งของมหาสมุทร โดยปราศจากความรู้ทางภูมิศาสตร์ อุตุนิยม ดาราศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นอกจากจะขาดประสิทธิภาพ (คือเล่นเรือไปไม่ถึงจุดหมาย ปลายทาง) หรือขาดประสิทธิภาพ (คือเล่นเรือไป ถึงช้ากว่ากำหนด) แล้วยังมีความเสี่ยงต่อความเสียหายที่สำคัญสองประการคือ ความเสียหายจากภัยอันตราย (เช่น เรือเกยหินโสโครกหรือเรือแตกเพราะพายุ) และความเสียหายจากการพลาดโอกาส (เช่น ท้องเรือว่าง ยังบรรทุกสินค้าบางประเภทได้อีก แต่ไม่รู้ไม่สนใจความต้องการ ของตลาด) ความเสียหายจากภัยอันตราย (risk cost) เห็นได้ชัดจากการสื่อสารโดยไม่รู้ กฎหมายหรือจริยธรรมและการสื่อสารโดยไม่รู้หลักจิตวิทยา ความเสียหายจากการพลาดโอกาส (opportunity cost) อาจได้แก่ การบริหารสถานีวิทย์หรือ โทรศัพท์โดยขาดความรู้หรือไม่คำนึงถึงศักยภาพของเครื่องส่งหรือของบุคลากร การไม่ถือโอกาสสื่อสารทำความเข้าใจเมื่อเราได้พบบุคคลที่มีปัญหาขัดแย้งกับเรา ทั้งนี้เพราะเราไม่รู้ไม่เข้าใจทฤษฎีความโน้มเอียงร่วม ของนิวคอมบ์ซึ่งบอกว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นโอกาสสำคัญของการประนีประนอมความคิดความ เข้าใจซึ่งกันและกันความเสียหายอันเกิดจากการพลาดโอกาสในทางนิเทศศาสตร์อาจมีผลกระทบรุนแรงต่อชีวิต และทรัพย์สิน อาทิ การมิได้รายงานหรือเตือนภัยเกี่ยวกับสภาพอากาศให้ชาวประมงทราบ อาจทำให้เกิดความเสียหายอย่างมหาศาลต่อชีวิตและเรือประมง ดังเช่น กรณีพายุที่ขึ้นฝั่งภาคใต้ของไทยหลายครั้ง

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับหลักธรรมาภิบาลซึ่งได้บัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ นอกจากนั้นยังได้นำมาบรรจุไว้ในส่วนที่ 4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศและยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการในภาครัฐการป้องกันการทุจริตประพตมิชอบและหลักธรรมาภิบาล ยังได้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) รัฐบาลเป็นผู้นำในการวางนโยบายขับเคลื่อนประเทศ การดำเนินนโยบายด้านต่างๆ ภายใต้กฎหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมด้วย ถึงแม้ประเทศไทยได้นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในภาครัฐและภาคเอกชนเป็นเวลาพอสมควร แต่ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหามากมายที่เกิดขึ้นในสังคมไทยได้ทั้งหมด เพียงแต่ทำให้ปัญหาเหล่านั้นเบาบางลง แต่ถือเป็นเป้าหมายที่ประเทศไทยจะต้องเดินไปถึงและยังต้องพัฒนาหลักธรรมาภิบาลควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตย ซึ่งหลักการสากลของธรรมาภิบาลเป็นหลักการที่สำคัญ

ระเบียบวิธีวิจัย/วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือ เทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ประชากร คือ ประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 117,673 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี 399 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยเบื้องต้นทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับผู้รับการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วม การสื่อสาร และแนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .94 ใช้ศึกษาความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี 2) แบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ใช้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี 3) แนวทางการสนทนากลุ่ม คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญผู้ที่สามารถให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ในประเด็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ พฤศจิกายน 2562 -พฤศจิกายน 2563 นำข้อมูลเชิงปริมาณมาประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางการวิจัย โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี สรุปได้ดังนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 64.7 อายุ 31 – 30 ปี ร้อยละ 73.9 ระดับการศึกษาสูงสุด ต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 39.3 อาชีพ อื่นๆ ร้อยละ 39.3 สถานภาพ โสด ร้อยละ 45.9
2. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.90$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ($\bar{X} = 3.03$) ด้านการกระตุ้นทางสติปัญญา ($\bar{X} = 2.95$) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ($\bar{X} = 2.84$) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ($\bar{X} = 2.80$) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า

ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.84$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ท่านได้เห็นพฤติกรรมที่น่ายกย่องเคารพนับถือของผู้นำ ($\bar{X} = 3.22$) ท่านได้เห็นพฤติกรรมที่ผู้นำประพฤติตัวเป็นแบบอย่าง ($\bar{X} = 2.65$) ท่านได้เห็นถึงการมีวิสัยทัศน์และความตั้งใจของผู้นำ ($\bar{X} = 2.65$)

ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.03$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากและปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ท่านได้เห็นแสดงออกซึ่งความกระตือรือร้นของผู้นำ ($\bar{X} = 3.44$) ท่านได้เห็นการทุ่มเทต่อเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของผู้นำ ($\bar{X} = 2.99$) ท่านได้เห็นการสร้างใจของผู้นำที่ทำให้ผู้ตามเกิดแรงบันดาลใจ ($\bar{X} = 2.66$)

ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการกระตุ้นทางสติปัญญา อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.95$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ท่านได้เห็นการกระตุ้นผู้ตามของผู้นำให้มีการนำเสนอสิ่งใหม่และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ($\bar{X} = 3.10$) ท่านได้เห็นการกระตุ้นผู้ตามของผู้นำให้ตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ($\bar{X} = 2.99$) ท่านได้เห็นการกระตุ้นผู้ตามของผู้นำให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ($\bar{X} = 2.75$)

ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.80$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ท่านทราบถึงการที่ผู้นำให้การดูแลเอาใจใส่ผู้ตามเป็นรายบุคคล ($\bar{X} = 2.87$) ท่านได้รับโอกาสให้ผู้ตามได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ ($\bar{X} = 2.87$) ท่านทราบถึงการที่ผู้นำเป็นโค้ช และเป็นທີ່ปรึกษาให้อยู่เสมอ ($\bar{X} = 2.64$)

3. การมีส่วนร่วม ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.82$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 2.86$) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{X} = 2.85$) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X} = 2.79$) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ($\bar{X} = 2.79$) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า

การมีส่วนร่วม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.79$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ท่านได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ($\bar{X} = 2.90$) ท่านได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ($\bar{X} = 2.79$) ท่านได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ($\bar{X} = 2.688$)

การมีส่วนร่วม ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.79$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ท่านได้มีส่วนร่วมในการลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ($\bar{X} = 2.91$) ท่านได้เข้าร่วมในการประสานขอความร่วมมือ ($\bar{X} = 2.79$) ท่านได้มีการสนับสนุนทางทรัพยากรต่างๆ ($\bar{X} = 2.68$)

การมีส่วนร่วม ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.90$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ($\bar{X} = 3.03$) ด้านการกระตุ้นทางสติปัญญา ($\bar{X} = 2.95$) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ($\bar{X} = 2.84$) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ($\bar{X} = 2.80$)

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.85$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก ปานกลาง และน้อย เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ท่านได้มีส่วนในการแสดงถึงสิ่งที่ได้รับนั้นว่าดีไม่ตัวอย่างไร ($\bar{X} = 3.403$) ท่านได้มีส่วนในการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป ($\bar{X} = 2.79$) ท่านได้มีส่วนในการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรม ($\bar{X} = 2.80$)

4. การสื่อสาร ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.89$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านผู้รับ ($\bar{X} = 3.04$) ด้านข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X} = 2.92$) ด้านผู้ส่ง ($\bar{X} = 2.81$) ด้านช่องทางในการส่ง ($\bar{X} = 2.78$) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า

การสื่อสาร ด้านผู้ส่ง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.81$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางและน้อย เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ท่านได้รับข่าวสารจากหน่วยงานในท้องถิ่นอย่างถูกต้อง รวดเร็ว ($\bar{X} = 3.01$) ท่านได้รับข่าวสารจากหน่วยงานในท้องถิ่นอย่างเหมาะสมและเข้าใจง่าย ($\bar{X} = 2.89$) ท่านได้รับข่าวสารจากหน่วยงานในท้องถิ่นและสามารถบอกต่อแก่ผู้อื่นในชุมชนได้ ($\bar{X} = 2.54$)

ด้านข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.92$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางและน้อย เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ท่านได้รับข่าวสารจากหน่วยงานในท้องถิ่นจากป้ายและสัญลักษณ์ต่างๆ ($\bar{X} = 3.21$) ท่านเข้าใจในเนื้อหา ข่าวสารจากหน่วยงานในท้องถิ่นแจ้งอย่างชัดเจน ($\bar{X} = 3.01$) ท่านได้รับข่าวสารจากหน่วยงานในท้องถิ่นด้วยวิธีการส่งข่าวสารในรูปแบบต่างๆ ($\bar{X} = 2.54$)

การสื่อสาร ด้านช่องทางในการส่ง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.78$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางและน้อย เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ท่านได้รับข่าวสารจากหน่วยงานในท้องถิ่นผ่านป้ายประกาศ ($\bar{X} = 3.11$) ท่านได้รับข่าวสารจากหน่วยงานในท้องถิ่นผ่านเสียงตามสาย ($\bar{X} = 2.67$) ท่านได้รับข่าวสารจากหน่วยงานในท้องถิ่นผ่านการประชุมหรือเอกสารต่างๆ ($\bar{X} = 2.56$)

การสื่อสาร ด้านผู้รับ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากและปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ท่านได้ดำเนินการ ปฏิบัติตาม ตามคำแนะนำหรือข่าวสารที่ได้รับ ($\bar{X} = 2.95$) ท่านมีความเข้าใจในข่าวสารจากหน่วยงานในท้องถิ่นผ่านเสียงตามสาย ($\bar{X} = 2.80$) ท่านสามารถกระจายข่าวสารที่ได้รับจากหน่วยงานในท้องถิ่นผ่านป้ายประกาศไปยังผู้อื่นได้ ($\bar{X} = 2.67$)

5. หลักธรรมาภิบาล ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด มากและปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านคุณธรรม ($\bar{X} = 4.24$) ด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 4.17$) ด้านนิติธรรม ($\bar{X} = 3.73$) ด้านความคุ้มค่า ($\bar{X} = 3.44$) ด้านความโปร่งใส ($\bar{X} = 3.00$) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า

หลักธรรมาภิบาล ด้านนิติธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ท่านทราบถึงการปฏิบัติตามกฎกติกาอย่างเคร่งครัดของผู้นำท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.99$) ท่านได้รับสิทธิเสรีภาพและความยุติธรรมของประชาธิปไตย ($\bar{X} = 3.76$) ท่านได้รับการกระทำที่ถูกต้องและเป็นธรรม ($\bar{X} = 3.44$)

หลักธรรมาภิบาล ด้านความโปร่งใส อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.00$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ท่านไม่พบเห็นทุจริตคอร์รัปชันและการฉ้อราษฎร์บังหลวงของบุคลากรในเทศบาล ($\bar{X} = 3.22$) ท่านมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลและให้ความเป็นธรรมแก่บุคลากรในเทศบาล ($\bar{X} = 3.11$) ท่านสามารถตรวจสอบความโปร่งใส ของการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรในเทศบาล ($\bar{X} = 2.68$)

หลักธรรมาภิบาล ด้านความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ท่านมีจิตสำนึกในหน้าที่ร่วมรับผิดชอบต่อสังคม ($\bar{X} = 4.21$) ท่านเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างตามหลักประชาธิปไตย ($\bar{X} = 4.21$) ท่านได้รับสิทธิและหน้าที่ตามพลเมืองที่ดีตามหลักประชาธิปไตย ($\bar{X} = 4.09$)

หลักธรรมาภิบาล ด้านความคุ้มค่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.44$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากและปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ท่านมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ($\bar{X} = 3.87$) ท่านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ($\bar{X} = 3.66$) ท่านมีส่วนร่วมในการผลิตสินค้าอย่างมีคุณภาพ ($\bar{X} = 2.78$)

หลักธรรมาภิบาล ด้านคุณธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.90$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดและมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ท่านมีความยึดมั่นในความถูกต้องดีงามตามหลักศาสนา ($\bar{X} = 4.55$) ท่านได้รับการสนับสนุนให้มีความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน ($\bar{X} = 4.10$) ท่านได้รับการสนับสนุนให้ประกอบอาชีพที่สุจริต ($\bar{X} = 4.09$)

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี มีการอภิปรายผล ดังนี้

ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางสติปัญญา ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎณ์สัมพันธ์ เมนะสุตและคณะ (2546) ได้ทำการศึกษาเรื่ององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกับการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เอื้อให้องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลได้ ดังนี้คณะผู้บริหารและสมาชิกสภาขององค์การบริหารส่วนตำบล มีความต่อเนื่อง มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อยและในระหว่างสมาชิกสภาด้วยกันไม่มีความแตกแยกเป็นฝักฝ่ายแนวคิดและทัศนคติของสมาชิกสภาและคณะกรรมการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือมุ่งประโยชน์ส่วนรวม ไม่มุ่งการแสวงหาประโยชน์ส่วนตนทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง

การมีส่วนร่วม ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติ์วี เลขะกุล (2561) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ธรรมาภิบาลวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพองค์กรของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า 1.ระดับธรรมาภิบาลของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักนิติธรรม และด้านหลักคุณธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักการบริหารจัดการ ด้านหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และด้านหลักองค์กรแห่งการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก 2.ระดับวัฒนธรรมองค์การของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทย ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านวัฒนธรรมมีส่วนร่วม ด้านวัฒนธรรมการปรับตัว ด้านวัฒนธรรมพันธกิจ และด้านวัฒนธรรมเอกภาพ อยู่ในระดับมาก 3.ระดับประสิทธิภาพองค์กรของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทยในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณภาพการให้บริการ ด้านประสิทธิผลตามแผนปฏิบัติราชการ ด้านการพัฒนาองค์กร และด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานราชการ อยู่ในระดับมาก 4.ปัจจัยด้านธรรมาภิบาลและวัฒนธรรมองค์การที่เข้าสมการถดถอยพหุคูณแบบหลายขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลองค์กรของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยวัฒนธรรมพันธกิจส่งผลต่อประสิทธิผลองค์กรของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนธรรมาภิบาลด้านหลักการบริหารจัดการส่งผลต่อประสิทธิผลองค์กรของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถร่วมกันอธิบายประสิทธิผลองค์กรของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทยได้ร้อยละ 56.80 ($R^2=.568$)

การสื่อสาร ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านผู้รับ ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านผู้ส่ง ด้านช่องทางในการส่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวีศิลป์ กุลนาคล (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชน ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลที่ประสบความสำเร็จ สูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วน

ต่ำบยังไม่ประสบความสำเร็จ ในทุกๆ ด้านโดยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารให้ความสำคัญกับบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบล และคนในชุมชนทุกคน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ความหลากหลายของช่องทางในการสื่อสารในชุมชน การติดต่อสื่อสารในชุมชน การติดต่อสื่อสารในชุมชนของผู้บริหารส่วนตำบลที่ต้องสื่อสารกับกลุ่มทางสังคม และกลุ่มเศรษฐกิจหลักสูตรเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย การสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงองค์การ และรายบุคคล การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และการมีส่วนร่วมของประชาชน การวิเคราะห์ตนเอง การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ และทัศนคติเชิงบวกในการทำงาน และบริหาร ทักษะความเป็นผู้นำ ผลการประเมินหลักสูตรจากการทดลองใช้อยู่ในระดับเหมาะสมมาก และปานกลาง

หลักธรรมาภิบาล ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด มากและปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านคุณธรรม ด้านความรับผิดชอบ ด้านนิติธรรม ด้านความคุ้มค่า ด้านความโปร่งใส ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวลักษณ์ ชาวบ้านโพธิ์ (2559) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความเป็นธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 31-40 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพรับจ้าง และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 10,000-20,000 บาท 2) ประชาชน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ตามลำดับ และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักการมีส่วนร่วมและด้านหลักนิติธรรม ตามลำดับ และ 3) ประชาชนที่มีเพศ อายุและระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน ส่วนอาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่แตกต่าง

สรุปองค์ความรู้

ภาพประกอบที่ 1 ผู้นำการเปลี่ยนแปลง

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยพบว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลงนั้นจำเป็นต้องมีการผลักดันให้เกิดสร้างแรงบันดาลใจ ร่วมกับการกระตุ้นทางสติปัญญา บนอุดมการณ์แห่งความถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุด และต้องไม่มองข้ามความเป็นปัจเจกบุคคล จะให้คนนั้นเหมือนคนนี้ คงเป็นไปได้ยาก เพราะทุกคนมีวิธีการ ความถนัด ความชำนาญที่แตกต่างกัน

ภาพประกอบที่ 2 การมีส่วนร่วม

ในส่วนของการมีส่วนร่วม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบไปด้วยการแสดงความคิดเห็นร่วมในการคิดริเริ่ม และดำเนินการตัดสินใจ ตลอดถึงการมีส่วนร่วม ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ได้มีการลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีการประสานขอความร่วมมือ และได้รับการสนับสนุนทางทรัพยากรต่างๆ ในส่วนของการรับผลประโยชน์นั้น เกิดการสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางสติปัญญา การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ส่วนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นประชาชนได้มีส่วนในการแสดงถึงสิ่งที่ได้รับนั้นว่าดีหรือไม่ดีอย่างไรอยู่บ้าง และยังต้องแสดงถึงการปรับตัว เพื่อที่จะควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นใหม่ๆ อยู่เสมอ

ภาพประกอบที่ 3 การสื่อสาร

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยยังพบอีกว่า การสื่อสารที่มีผู้ส่ง จำเป็นต้องมีการส่งข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เหมาะสมและเข้าใจง่าย สามารถบอกต่อแก่ผู้อื่นได้ โดยข้อมูลข่าวสาร จะสื่อผ่านป้ายประกาศ ระบบเสียงตามสาย หรือเอกสารต่างๆ ให้เกิดความเข้าใจชัดเจนตรงกัน เมื่อผู้รับได้รับแล้วต้องปฏิบัติตามคำแนะนำหรือข่าวสารที่ได้รับ อย่างมีความเข้าใจในข่าวสาร และสามารถกระจายข่าวสารได้

ภาพประกอบที่ 4 ธรรมาภิบาล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยยังพบอีกว่า นิติธรรม ก็เป็นอีกหนึ่งสิ่งที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎกติกาอย่างเคร่งครัด โดยได้รับสิทธิเสรีภาพและความยุติธรรมของประชาธิปไตย มีความถูกต้องและเป็นธรรม มีความโปร่งใส ไม่ทุจริตคอร์รัปชันและการฉ้อราษฎร์บังหลวงของบุคลากรในเทศบาล ทั้งนี้ประชาชนสามารถตรวจสอบความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรในเทศบาลได้ และยังต้องสร้างจิตสำนึกร่วมรับผิดชอบต่อสังคม เคารพความคิดเห็นที่แตกต่างและเป็นพลเมืองที่ดีตามหลักประชาธิปไตย ร่วมกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด และใช้ให้คุ้มค่า มีคุณธรรม ยึดมั่นในความถูกต้องดีงามตามหลักศาสนา มีความซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน และประกอบอาชีพที่สุจริต

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการบริหารโภชนาการของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี มีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.เทศบาล ควรกำหนดนโยบายให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผลการทำงานของเทศบาลเมืองอย่างเป็นรูปธรรม

2.เทศบาล ควรกำหนดนโยบายการประชาสัมพันธ์ ผ่านช่องทางในการส่งต่างๆ เช่น ผ่านสังคมออนไลน์ เสียงตามสาย ป้ายประชาสัมพันธ์ ให้มากที่สุดเพื่อที่จะทำให้ผู้รับหรือประชาชนจะสามารถรับรู้ถึงสิ่งที่ผู้นำต้องการสื่อสารให้ครอบคลุมและสามารถกระจายข่าวสารเหล่านั้นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1.เทศบาล ควรกำหนดรูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ, การปฏิบัติการ, รับผลประโยชน์ และการประเมินผลการทำงานของเทศบาลให้เป็นรูปธรรม

2.เทศบาล ควรมีการดำเนินการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ผ่านช่องทางในการส่งต่างๆ เช่น ผ่านสังคมออนไลน์ เสียงตามสาย ป้ายประชาสัมพันธ์ อย่างทั่วถึง

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยครั้งต่อไป

1.ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการพัฒนาเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรีอย่างยิ่งย่น

2.ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองในเขตจังหวัดสุพรรณบุรีเพื่อเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในการปกครองท้องถิ่น

References

- Kunnapadol, T. (2010). Leadership development to strengthen people's participation in local development. Rajanagarindra Rajabhat University: Chachoengsao.
- Lekakul, K. (2018). Good governance and organizational culture that affect the organizational effectiveness of municipalities in the southern region of Thailand. Doctor of Public Administration. Department of Public and Private Sector Management. Hat Yai University.
- Menasut, K. and team. (2003). Local Administrative Organizations and Management Based on Good Governance. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Ratanasermphong, R. (2007). Public administration. 4 th printing. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Yaowalak, P. (2016). Good governance of subdistrict administrative organizations. Mueang Suphan Buri District Suphanburi Province. Western University Research Journal Humanities and social sciences.

การวิเคราะห์ความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนของครูในเรื่องเศษส่วน

AN ANALYSIS OF TEACHERS' PEDAGOGICAL CONTENT KNOWLEDGE IN THE TOPIC OF FRACTION

ชมพู่ ลุนศักดิ์¹, นฤมล ช่างศรี, และไมตรี อินทร์ประสิทธิ์

Chompoo Lunsak, Narumon Changsri, Maitree Inprasitha

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Faculty of Education, Khonkaen University, Thailand

Email: Chompoo_lunsak@kkumail.com¹

Received 30 May 2022; Revised 15 February 2023; Accepted 28 August 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนของครูในเรื่องเศษส่วน กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยทีมการศึกษาชั้นเรียน จำนวน 2 ทีม และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2 โรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เข้าร่วมชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่ใช้ TLSOA ตามแนวคิดของ Inprasitha (2022) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจากแผนการจัดการเรียนการสอน แนวคิดของนักเรียนจากใบกิจกรรม แบบบันทึกภาคสนาม โพรโทคอลชั้นเรียนและการสะท้อนผล และแบบบันทึกการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า ในชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่ใช้ TLSOA กลุ่มเป้าหมายมีความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนในเรื่องเศษส่วน ดังนี้ 1) ทีมการศึกษาชั้นเรียนสามารถสร้างสถานการณ์ปัญหาและออกแบบคำสั่งเรื่องการคูณเศษส่วนกับจำนวนนับจากโลกจริงของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมได้ และมีการคาดการณ์แนวคิดของนักเรียนไว้อย่างหลากหลาย 2) ครูสามารถนำเสนอสถานการณ์ปัญหาที่ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมได้ มีประเด็นในการสังเกตและจัดลำดับแนวคิดของนักเรียนในการนำเสนอ แต่ยังไม่มีประเด็นคำถามที่จะอภิปรายให้เกิดการขยายแนวคิดของนักเรียน และยังไม่ได้นำแนวคิดเรื่องการคูณและเรื่องเศษส่วนหน่วยของนักเรียนมาใช้ในการเชื่อมโยงสู่ความคิดรวบยอดเรื่องการคูณเศษส่วนกับจำนวนนับ และ 3) ทีมการศึกษาชั้นเรียนได้เห็นประเด็นในการพัฒนาชั้นเรียนว่าควรมีการวางแผนจัดการกับแนวคิดเรื่องเศษส่วนที่แตกต่างกันของนักเรียน ตั้งประเด็นในการอภิปรายให้เกิดการขยายแนวคิดของนักเรียน และทำให้นักเรียนตระหนักถึงเครื่องมือในเรื่องการคูณเศษส่วนกับจำนวนนับด้วยตนเอง

คำสำคัญ: ชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่ใช้ TLSOA; ความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนของครู; เรื่องเศษส่วน

Abstract

This research was designed to explore the development of teachers' PCK in teaching the topic of fractions. The target groups consisted of 2 Lesson Study groups and 6th Grade classes from 2 project schools that participated in the Thailand Lesson Study incorporated

Open Approach (TLSOA) proposed by Inprasitha (2022). A qualitative research approach case study design was employed using research instruments, namely lesson plans, observation records, worksheets, protocols, and interviews. Data was collected through the lesson study process and analyzed using content analysis. The results revealed that the fraction PCK of the target group is as follows: 1) The LS groups can create real-world problem situations about multiplying fractions and whole numbers for students to allow students to be engaged and they can anticipate students' ideas. 2) Teachers can pose challenging problem situations to engage students. There is an issue of observing and prioritizing students' fraction ideas. At the same time, the whole-class discussion but there is still no point in the discussion to expanding students' ideas, and the concept of multiplying fractions has not yet been summarized by connecting students' ideas. 3) The target groups get some points to develop classes that plan to organize with students' fraction ideas. They plan to use appropriate questioning in whole-class discussions to expand students' ideas and encourage students to realize how-to to multiply fractions and whole numbers by themselves.

Keywords: Thailand Lesson Study incorporated Open Approach (TLSOA); Teachers' Pedagogical Content Knowledge; Fraction.

บทนำ

ความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนมีบทบาทสำคัญต่อการสอนในชั้นเรียน การพัฒนาความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนเป็นผลมาจากการสอนและการเตรียมการสอนของครู (Shulman, 1986) อย่างไรก็ตาม Depaepe et al. (2013) พบว่า มีการศึกษาเกี่ยวกับความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนของครูค่อนข้างน้อย ทั้งนี้ การศึกษาเกี่ยวกับความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนส่วนใหญ่ดำเนินการกับครูระดับประถมศึกษา ซึ่งหัวข้อที่มีการวิจัยกันมาก ได้แก่ เรื่องเศษส่วน

ครูไทยมีความมั่นใจในการสอนเรื่องเศษส่วน คิดว่าการสอนและการเรียนรู้เศษส่วนเป็นเรื่องง่าย โดยให้นักเรียนทำตามขั้นตอนที่ครูสาธิตตามหนังสือเรียน แต่ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนกลับต่ำกว่าที่ครูคาดหวัง อีกทั้งผลการวิจัยยังพบว่า ความเข้าใจของนักเรียนไม่ได้สอดคล้องกับที่นานาชาติต้องการ (Iwasaki et al, 2005) สอดคล้องกับ Kathirveloo et al. (2014) ซึ่งพบว่า นักเรียนกำลังเผชิญกับความยากลำบากในการทำ ความเข้าใจแนวคิดเรื่องเศษส่วน เนื่องจากครูไม่รู้และขาดความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนในการสอนเรื่องเศษส่วน ทำให้ประสบปัญหาในการสอนเรื่องนี้ให้มีประสิทธิภาพ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะครูไม่ได้ให้นักเรียนได้สำรวจแนวคิดในบริบทของพวกเขา ดังนั้น ครูต้องเข้าใจและตรวจสอบการคิดทางคณิตศาสตร์ที่นักเรียนใช้ในการแก้ปัญหาเรื่องเศษส่วน เพื่อที่จะได้พัฒนาความรู้และความเข้าใจของนักเรียน (Wong M. & Evans D. 2011) เช่นเดียวกับ Isoda & Olfos (2021) ที่กล่าวว่า ในหลักสูตรและหนังสือเรียนของญี่ปุ่น ความหมายของเศษส่วนถูกจัดลำดับตามการพัฒนาคิดของนักเรียน แนวทางการแก้ปัญหาได้รับการพัฒนาโดยพิจารณาจากลำดับโจทย์ปัญหาที่ได้รับการออกแบบมาอย่างดีเพื่อนำความรู้ที่เรียนไปแล้วไปใช้กับปัญหาที่ไม่คุ้นเคย รวมถึงการเตรียมสำหรับการเรียนรู้ในอนาคต ความรู้ที่เรียนรู้ไม่ได้จำกัดเฉพาะขั้นตอนแต่รวมถึงวิธีคิด วิธีการแสดงแทน คำนิยมและทัศนคติเกี่ยวกับคณิตศาสตร์ด้วย

Inprasitha (2021) กล่าวว่า ครูจะเห็นกระบวนการคิดของนักเรียนเมื่อครูทำชั้นเรียนให้เป็นชั้นเรียนที่เน้นการแก้ปัญหา มีการสร้างสถานการณ์ปัญหา คาดการณ์แนวคิดของนักเรียน ออกแบบสื่อเพื่อที่จะเข้าถึงแนวคิดของนักเรียน และใช้ทักษะการสังเกตแนวคิดของนักเรียนพร้อมหลักฐาน ดังนั้น การเข้าร่วมชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่ใช้ การศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) บูรณาการกับวิธีการแบบเปิด (Open Approach) ของไทย หรือ TLSOA ทำให้ความรู้เชิงวิชาชีพของครูซึ่งรวมถึงการสังเกตและการสะท้อนผลได้รับการพัฒนาอย่างมาก (Inprasitha, 2022) ทั้งนี้ Lunsak et al. (2016) พบว่า การเข้าร่วมชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่ใช้ TLSOA ทำให้ครูมีความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนเรื่องเศษส่วน โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาและความเข้าใจของนักเรียนและความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาและการสอนในแง่ของการลำดับการสอน ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากต่อการจัดการเรียนการสอนเรื่องเศษส่วนเพื่อให้นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างมีความหมาย

จะเห็นว่าการเข้าร่วมชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่ใช้ TLSOA ช่วยพัฒนาความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนของครูซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเศษส่วนซึ่งเป็นเรื่องที่ยากต่อการสอนของครูและการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิเคราะห์ความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนของครูในเรื่องเศษส่วน อันจะนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเรื่องเศษส่วนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนเรื่องเศษส่วนของครูในชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่ใช้ TLSOA

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนที่เข้าร่วมชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่ใช้ TLSOA

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

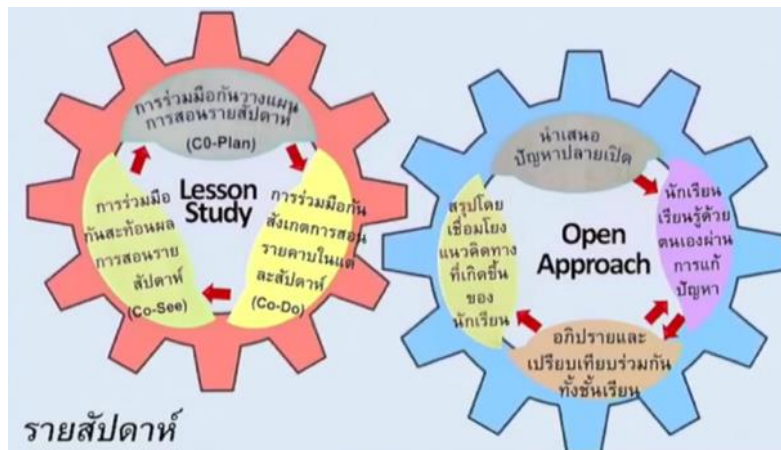
กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) ทีมการศึกษาชั้นเรียน จำนวน 2 ทีม ซึ่งแต่ละทีมประกอบด้วย ครูคณิตศาสตร์ 2 - 3 คน นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 2 คน และผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด 2 - 3 คน และ 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2 โรงเรียน

2. เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งทีมการศึกษาชั้นเรียนออกแบบจากการพิจารณาหนังสือเรียนในเรื่องการเศษส่วนกับจำนวนนับ โดยค้นหาเนื้อหาสาระในรูปแบบแนวคิดของนักเรียนตามขั้นตอนการอ่านหนังสือเรียนที่เน้นการแก้ปัญหา (Inprasitha, 2021) เพื่อกำหนดลำดับการสอน ออกแบบสถานการณ์ปัญหา สื่อ คาดการณ์แนวคิดของนักเรียน จำนวน 2 แผน 2) แบบบันทึกภาคสนาม ซึ่งเป็นการบันทึกแนวคิด พฤติกรรมของนักเรียนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน 3) แบบบันทึกการสะท้อนผล ซึ่งมีประเด็นสะท้อนผลเพื่อร่วมกันหาประเด็นในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน พัฒนาความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนเรื่องเศษส่วนของครู และการเรียนรู้ของนักเรียน และ 4) แบบบันทึกการสัมภาษณ์ จากการสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่ในทีมการศึกษาชั้นเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลในช่วงการเขียนแผนการจัดการเรียนการสอน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวงจรรายสัปดาห์ของชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่ใช้ TLSOA ตามแนวคิดของ Inprasitha (2022) ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แผนภาพวงจรรายสัปดาห์ของชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่ใช้ TLSOA (Inprasitha, 2022: p. 4)

1) ทีมการศึกษาชั้นเรียนออกแบบแผนการจัดการเรียนการสอนตามวิธีการแบบเปิดเพื่อจัดการเรียนการสอนทั้งสัปดาห์

2) ทีมการศึกษาชั้นเรียนร่วมกันสังเกตชั้นเรียนและจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการแบบเปิด ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การนำเสนอปัญหาปลายเปิด (2) การเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการแก้ปัญหาของนักเรียน (3) การอภิปรายและการเปรียบเทียบร่วมกันทั้งชั้นเรียน และ (4) การสรุปโดยเชื่อมโยงแนวคิดที่เกิดขึ้นของนักเรียน

3) ทีมการศึกษาชั้นเรียนสะท้อนผลการจัดการเรียนการสอนที่สังเกตในทั้งสัปดาห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการนำข้อมูลจากแผนการจัดการเรียนรู้ แบบบันทึกการสัมภาษณ์ แบบบันทึกแนวคิดของนักเรียน แบบบันทึกการสะท้อนผล ภาพนิ่ง และโพรโทคอลชั้นเรียนและการสะท้อนผลที่ได้จากไฟล์วิดีโอที่ค้นมาวิเคราะห์ความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนเรื่องเศษส่วนของครู แล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

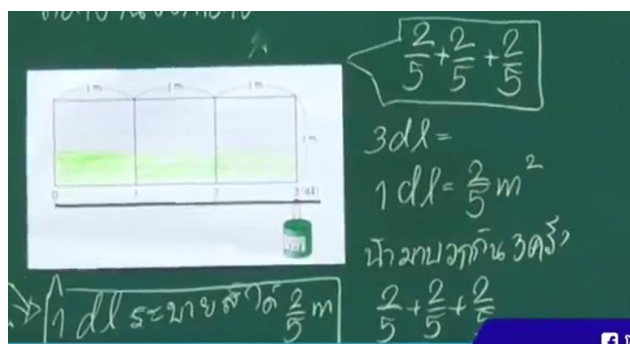
ผลการวิจัย พบว่า ในชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่ใช้ TLSOA ครูมีความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนในเรื่องเศษส่วน ดังนี้

1. ทีมการศึกษาชั้นเรียนสามารถค้นหาเนื้อหาสาระในรูปแนวคิดของนักเรียนได้จากการแก้ปัญหาเรื่องการคูณเศษส่วนกับจำนวนนับ เพื่อเข้าถึงความยุ่งยาก วิธีการแก้ปัญหา และแนวคิดทางคณิตศาสตร์เรื่องการคูณเศษส่วนกับจำนวนนับของนักเรียน รวมถึงสามารถสร้างสถานการณ์ปัญหาจากโลกจริงของนักเรียน ออกแบบลำดับกิจกรรมการสอนและสื่อการเรียนการสอนจากแนวคิดของนักเรียน และมีการคาดการณ์แนวคิดของนักเรียนไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งแสดงถึงการมีความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอน คือ มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร รู้ลำดับของเนื้อหา ก่อนหลังเมื่อนำมาใช้ทำการสอน สามารถเรียงลำดับกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน เลือกสถานการณ์ปัญหาที่เหมาะสมเพื่อแสดงถึงเนื้อหานั้นๆ สามารถคาดการณ์แนวคิดและความยุ่งยากของนักเรียนได้ และทราบว่านักเรียนมีเครื่องมืออะไรมาก่อน โดยทีมการศึกษาชั้นเรียนได้ออกแบบสถานการณ์ปัญหา และคาดการณ์แนวคิดของนักเรียนไว้ในขั้นการร่วมมือกันสร้างแผนการจัดการเรียนการสอน (Co-Plan) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

โจทย์/สถานการณ์ปัญหา: “เราจะต้องทาสีกำแพงที่แปลงเกษตรให้เป็นสีเขียว ลองทาสีหมดไป 1 dl ทาได้ $\frac{2}{5} \text{ m}^2$ ของกำแพงพอดี ตอนนี้มีสีเขียว 3 dl จะทาสีกำแพงได้พื้นที่กี่ m^2 ” คำสั่ง 1) ระบายสีรูปข้างล่างแล้วหาคำตอบ 2) เขียนประโยคสัญลักษณ์จากภาพ 3) แสดงวิธีการคำนวณหาคำตอบ การคาดการณ์แนวคิดที่นักเรียนจะตอบสนองต่อคำสั่งแต่ละคำสั่ง 1) ระบายสีที่ละ $\frac{2}{5} \text{ m}^2$ แบบไม่มีรูปแบบ, ระบายสีที่ละ $\frac{2}{5} \text{ m}^2$ แบบเติมทีละ 1 แถว (แนวนอน), ระบายสีที่ละ $\frac{2}{5} \text{ m}^2$ แบบกลุ่มของ $\frac{2}{5}$ ไปทีละแถว (แนวตั้ง) 2) นักเรียนหาคำตอบโดยเชื่อมโยงจากเรื่องเศษส่วน ได้พื้นที่เท่ากับ $\frac{6}{15} \text{ m}^2$ ซึ่งเกิดจากการที่นักเรียนมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในการคำนวณในขั้นตอนต่างๆ 3) นักเรียนใช้เครื่องมือในเรื่องการเปลี่ยนเศษส่วนให้เป็นทศนิยม 4) นักเรียนใช้การบวกเศษส่วน 5) นักเรียนเขียนเศษส่วนในรูปประโยคสัญลักษณ์การหาร และ 6) นักเรียนใช้เครื่องมือในเรื่องการคูณเศษส่วนด้วยจำนวนนับ

2. ครูสามารถนำเสนอสถานการณ์ปัญหาที่ท้าทายให้นักเรียนมีส่วนร่วมได้ มีการสังเกตว่านักเรียนเข้ามาเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ปัญหาอย่างไร สังเกตและบันทึกวิธีการแก้ปัญหาของนักเรียนโดยใช้การคาดการณ์แนวคิดของนักเรียนที่ได้จากการออกแบบแผนการสอนร่วมกันมาเป็นกรอบในการสังเกต จัดลำดับแนวคิดในการนำเสนอจากแนวคิดที่ใช้การคูณเศษส่วนและการบวกเศษส่วน แต่ยังไม่ประเด็นคำถามที่จะอภิปรายให้เกิดการขยายแนวคิดของนักเรียน และยังไม่ได้นำแนวคิดเรื่องการคูณและเรื่องเศษส่วนหน่วยของนักเรียนมาใช้ในการเชื่อมโยงสู่ความคิดรวบยอดเรื่องการคูณเศษส่วนกับจำนวนนับ ซึ่งแสดงถึงการมีความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอน คือ ครูสามารถที่จะสังเกตและแปลความหมายแนวคิดที่เกิดขึ้นของนักเรียนได้ ทั้งแนวคิดที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ที่แสดงในรูปแบบที่เป็นภาษาของนักเรียน และมีการตอบสนองอย่างเหมาะสมต่อแนวคิดของนักเรียน แสดงดังในภาพและตารางตัวอย่างโพรโทคอลในขั้นการร่วมมือกันสังเกตการสอน (Co-Do) ดังต่อไปนี้

1) การใช้แนวคิดเรื่องการบวกเศษส่วนเพื่ออธิบายการคูณเศษส่วนและจำนวนนับในการอภิปรายทั้งชั้นเรียน

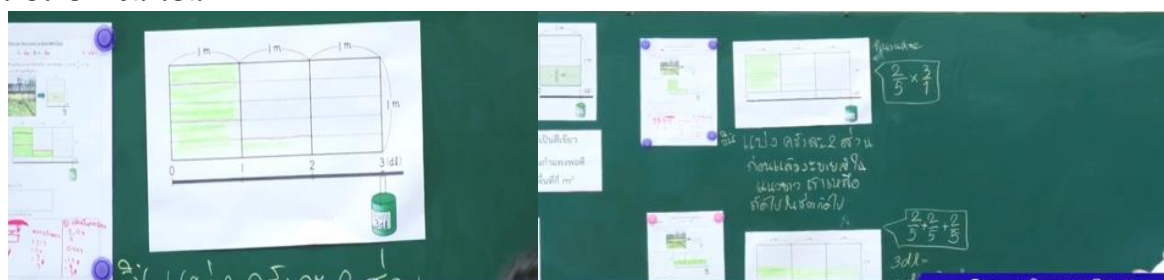
ภาพที่ 2 การใช้แนวคิดเรื่องการบวกเศษส่วนในการอภิปรายในชั้นเรียน

แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่ครูคาดการณ์ไว้ว่านักเรียนใช้การบวกเศษส่วนเพื่ออธิบายการคูณเศษส่วนและจำนวนนับ จะเห็นว่า นักเรียนแบ่งเป็นกลุ่มและระบายสีละ $\frac{2}{5}$ ส่วน จำนวน 3 ครั้ง โดยระบายสีแถวแนวนอนทางขวา (ไม่ได้ระบายแถวแนวตั้งให้เต็มทีละช่อง) เนื่องจากนักเรียนรู้ว่า $\frac{2}{5} + \frac{2}{5} + \frac{2}{5} = \frac{6}{5}$ จึงใช้การบวกเศษส่วนในการหาผลลัพธ์ แต่ยังไม่ได้ใช้การคูณเศษส่วนกับจำนวนนับ แนวคิดนี้ทำให้นักเรียนหลายคนยังไม่ได้ตระหนักถึงเครื่องมือใหม่ด้วยตนเอง เนื่องจากครูยังไม่มีประเด็นที่จะอภิปรายให้เกิดการขยายแนวคิดของนักเรียนไปสู่การคูณเศษส่วนกับจำนวนนับ ดังที่แสดงในตารางตัวอย่างโพรโทคอลต่อไปนี้

ตารางที่ 1 โพรโทคอลการอภิปรายและการเปรียบเทียบทั้งชั้นเรียน และสรุปโดยเชื่อมโยงแนวคิดทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ปรากฏในห้องเรียน (แนวคิดการบวกเศษส่วน)

ครู	หนูระบายอย่างไร
นักเรียน	คือจะแบ่งเป็น คือหนึ่งเดซิเมตรสามารถระบายได้สองส่วนห้าค่ะ แล้วก็ระบายแบ่งเป็นแนวด้านล่างก่อนค่ะ ระบายไปสามผนังค่ะ แต่ว่ามันไม่มีผนังไหนที่เต็มเลย ก็เลยเอา $\frac{2}{5}$ มาบวกกันสามครั้งค่ะ
ครู	ทำไมหนูระบายสามผนังคะ
นักเรียน	เพราะหนูคิดว่ามันเข้าใจง่ายกว่า คือ $\frac{2}{5}$ มันจะได้หนึ่งเดซิเมตร แล้วก็พอเป็น 3 ก็ใช้ $\frac{2}{5}$ นั้นไปเติมแต่ละเดซิเมตรก็ถือเป็น 3 ช่องนะคะ คือช่องหนึ่งก็ $\frac{2}{5}$, $\frac{2}{5}$, $\frac{2}{5}$ ถ้าเอามารวมกันก็มันก็จะได้ $\frac{6}{5}$ ก็จะเข้าใจง่ายกว่า

2) การใช้แนวคิดการคูณและเรื่องเศษส่วนหน่วยเพื่ออธิบายการคูณเศษส่วนกับจำนวนนับในการอภิปรายทั้งชั้นเรียน

ภาพที่ 3 การใช้แนวคิดการคูณและเรื่องเศษส่วนหน่วยในการอภิปรายในชั้นเรียน

ครูคาดการณ์ไว้ว่านักเรียนจะใช้การคูณและเรื่องเศษส่วนหน่วยเป็นแนวคิดในการอธิบายการคูณเศษส่วนกับจำนวนนับ โดยใช้ $\frac{2}{5} \text{ m}^2$ เป็นหน่วยในการคิด และได้ให้นักเรียนอธิบาย จะเห็นว่า นักเรียนแบ่งเป็นกลุ่มและระบายทีละ $\frac{2}{5}$ ส่วน จำนวน 3 ครั้ง โดยระบายสี (แถวแนวตั้ง) ให้เต็ม 5 ส่วนก่อน ซึ่งเป็นแนวคิดการคูณเศษส่วนด้วยจำนวนนับ คือ $\frac{2}{5} \times 3$ เป็นเครื่องมือใหม่ที่นักเรียนนำมาใช้ในการคิด แต่ยังไม่ได้ขยายแนวคิดเรื่องเศษส่วนหน่วยและเรื่องการคูณของนักเรียนมาใช้ในการเชื่อมโยงสู่ความคิดรวบยอดเรื่องการคูณเศษส่วนด้วยจำนวนนับ ดังแสดงในตารางตัวอย่างโพรโทคอลต่อไปนี้

ตารางที่ 2 โพรโทคอลการอภิปรายและการเปรียบเทียบทั้งชั้นเรียน และสรุปโดยเชื่อมโยงแนวคิดทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ปรากฏในห้องเรียน (แนวคิดการคูณเศษส่วน)

ครู	ระบายสีอย่างไรครับ
นักเรียน	ผมก็จะทำเป็นแนวยาวนี้แหละครับ แล้วก็ขีดแบ่งทีละสองๆ นะครับ (ขีดทีละ 2 ช่อง 3 ขีด)
ครู	ทำไมถึงระบายแบบนี้ลูก
นักเรียน	เพราะว่าผมคิดว่าระบายแบบนี้จะง่ายต่อการทำอะไรเยอะๆ เลยครับ แบ่งครึ่งละ 2 ส่วนก่อน แล้วถึงระบาย ถ้าเหลือก็ระบายถัดไปอีก ซึ่งทำแบบนี้มันทำเป็นเศษส่วนง่ายกว่า

3) ครูได้เห็นประเด็นในการพัฒนาชั้นเรียน คือ เมื่อที่การศึกษาชั้นเรียนคาดการณ์แนวคิดของนักเรียนออกมาแล้วควรมีการวางแผนจัดการกับแนวคิดที่แตกต่างกันของนักเรียน จัดลำดับการนำเสนอแนวคิด และตั้งประเด็นในการอภิปรายเกิดการขยายแนวคิดของนักเรียน ในชั้นเรียนนี้ ครูควรตั้งประเด็นให้นักเรียนได้อภิปรายเชื่อมโยงแนวคิดสัญลักษณ์ต่าง ๆ กับการระบายสี และคำนึงถึงหน่วยของเศษส่วน (m^2) เพื่อให้แนวคิดของนักเรียนไม่หยุดอยู่ที่การบวกเศษส่วนซึ่งอาจนำไปสู่แนวคิดที่คลาดเคลื่อนเป็น $\frac{6}{15}$ รวมถึงนักเรียนต้องตระหนักได้ด้วยตนเองว่าได้เรียนรู้เรื่องใหม่คือการคูณเศษส่วนกับจำนวนนับ ดังตารางตัวอย่างโพรโทคอลในขั้นการร่วมมือกันสะท้อนผลการสอน (Co-See) ต่อไปนี้

ตารางที่ 3 โพรโทคอลการสะท้อนผลหลังการสอนร่วมกัน

ครูผู้สอน	นักเรียนหลายคนใช้การคูณแล้ว แต่บางคนยังใช้การบวกเพราะคิดว่าง่าย
ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	การดำเนินการที่เกิดขึ้นจากการการระบายสีของนักเรียน 5, 1 กับ 2, 2, 2 ซึ่งมีทั้ง $\frac{2}{5} \times \frac{3}{1}$, $\frac{2}{5} \times 3$ และ $\frac{2}{5} \times \frac{3}{1}$ แต่ทีมยังไม่ได้วางแผนการอภิปรายอย่างชัดเจนว่าถ้าแนวคิดนักเรียนออกมาอย่างนี้จะอภิปรายอย่างไร ในการเชื่อมโยงแนวคิดกับการระบายสี
ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	กลุ่มที่ทำ $\frac{2}{5} + \frac{2}{5} + \frac{2}{5}$ อาจจะต้องเพิ่มความตระหนักเกี่ยวกับหน่วย m^2 ซึ่งถ้า (ไม่มีจะทำให้นำไปสู่ แนวคิด $\frac{2 \times 3}{5 \times 3}$ ได้ ต้องตระหนักว่าหน่วยไม่ใช่จำนวนเต็ม
ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3	มีช่วงที่นักเรียนอยากอธิบาย $\frac{2}{5}$ เป็นแนวคิดที่มีเรื่องของเศษส่วนหน่วยที่พิเศษเป็น 1 ซึ่ง $\frac{2}{5}$ มาจาก 2 กลุ่มของ $\frac{1}{5}$ เมื่อกลุ่มที่เป็น $\frac{2}{5}$ จำนวน 3 กลุ่ม จึงเป็น $\frac{6}{5}$
ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 4	แนวคิดการระบายสีไปในแนวนอนจะโน้มไปสู่การเขียน $\frac{2}{5} + \frac{2}{5} + \frac{2}{5}$ ซึ่งการบวกไม่ใช่วัตถุประสงค์ของคาบนี้ นักเรียนจึงยังไม่ได้เข้าใจการคูณเศษส่วนกับจำนวนนับ เป็นหน้าที่ของครูที่ต้องวางแผนว่าแนวคิดที่แตกต่างกัน ตั้งคำถามที่ทำให้นักเรียนตระหนักและได้เครื่องมือใหม่ด้วยตนเองไม่ใช่เพียงใช้เครื่องมือเดิม คือ ใช้การบวกเศษส่วน

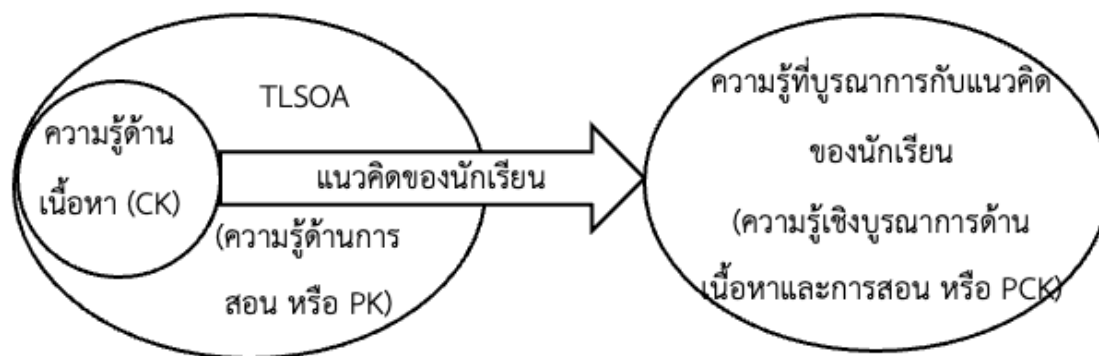
อภิปรายผลการวิจัย

ทีมการศึกษาชั้นเรียนได้แนวทางการพัฒนาความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนของครูในเรื่องการคูณเศษส่วนกับจำนวนนับ คือ เมื่อที่การศึกษาชั้นเรียนออกแบบสถานการณ์ปัญหาเรื่องการคูณเศษส่วนกับจำนวนนับจากโลกจริงที่ทำให้นักเรียนเข้าร่วมได้และคาดการณ์แนวคิดของนักเรียนออกมาแล้วควรมีการวางแผนจัดการกับแนวคิดที่แตกต่างกันของนักเรียนและมีการตั้งคำถามที่นำไปสู่การขยายแนวคิดของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เชื่อมโยงแนวคิดการการระบายสีกับการคูณเศษส่วนกับจำนวนนับ คำนึงถึงหน่วยของเศษส่วน (m^2) และตระหนักถึงเครื่องมือใหม่คือการใช้การคูณและเศษส่วนหน่วยมาแก้ปัญหาการคูณเศษส่วนกับจำนวนนับด้วยตนเองแทนการใช้การบวกเศษส่วนในการแก้ปัญหา สอดคล้องกับ Triyanto & Rif'ati Dina Handaya (2019) ซึ่งพบว่า การศึกษาชั้นเรียนเป็นแนวทางในการพัฒนาการสอน โดยที่ครูจะได้รับข้อมูลเชิงลึกที่จำเป็นเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ของนักเรียน ข้อจำกัดของนักเรียน และวิธีการที่จะสามารถ

ตีความแนวคิดของนักเรียน ทำให้ครูเรียนรู้วิธีการตรวจสอบกระบวนการสอนและการเรียนรู้ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาความรู้ด้านการสอนของครู

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า การเข้าร่วมในชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่ใช้ TLSOA อย่างสม่ำเสมอทำให้เกิดการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนของครูได้รับการพัฒนาผ่านการพิจารณาหนังสือเรียนที่ถูกพัฒนาผ่านลำดับการคิดของนักเรียน เพื่อค้นหาเนื้อหาสาระในรูปแนวคิดของนักเรียน โดยเริ่มจากการแก้ปัญหาเพื่อเข้าถึงความยุ่งยาก วิธีการแก้ปัญหา และแนวคิดทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน และนำแนวคิดมาใช้ขับเคลื่อนชั้นเรียน ทั้งในการออกแบบสถานการณ์ปัญหา ลำดับการสอน เตรียมสื่อ และเตรียมประเด็นอภิปรายเพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง จากนั้นร่วมสังเกตชั้นเรียนและสะท้อนผลเพื่อร่วมกันหาประเด็นในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4 องค์ความรู้ความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนของครูในชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่ใช้ TLSOA

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เห็นว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้และการศึกษาครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

ครูควรให้ความสำคัญกับแนวคิดของนักเรียน ดังนั้น การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเรื่องเศษส่วนของครูให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สามารถนำองค์ความรู้ในการเริ่มพัฒนาชั้นเรียนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาหนังสือเรียนซึ่งเป็นการพัฒนาหลักสูตรระดับนำไปใช้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ศึกษาความรู้เชิงบูรณาการด้านเนื้อหาและการสอนของครูในเรื่องอื่น ๆ ที่ยากต่อการสอนและการเรียนรู้ เพื่อจะพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทุนสนับสนุนมูลฐาน Fundamental Fund : FF ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น และกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.)

References

- Depaepe, F., Verschaffel, L. & Kelchtermans, G. (2013). Pedagogical content knowledge: A systematic review of the way in which the concept has pervaded mathematics educational research. *Teaching and Teacher Education* 34, 12-25. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tate.2013.03.001>.
- Inprasitha, M. (2020). Designing an integrated lesson plan by using “Kyozaikenkyu”. Retrieved from <https://educa2020.educathai.com/learnings/13>.
- Inprasitha, M. (2021, September 3-5). Blended Learning Classroom Model. In
- Inprasitha, M. (2022). Lesson study and open approach development in Thailand: a longitudinal study. *International Journal for Lesson and Learning Studies* 11(5), 1 - 15.
- Inprasitha, M. (Chairs). *Special lecture session* [Symposium]. The 36th Intensive Seminars. Khon Kaen, Thailand.
- Isoda, M. & Olfos, R. (2021). Introduction of Multiplication and Its Extension: How Does Japanese Introduce and Extend?. In a Isoda, M. & Olfos, R (Eds.), *Teaching Multiplication with Lesson Study: Japanese and Ibero-American Theories for International Mathematics Education*. (pp. 65-101). Retrieved from <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-28561-6#about>.
- Iwasaki et al. (2005). *Empirical Study on the Evaluation Method for International Cooperation in Mathematics Education in Developing Countries*. Khon Kaen: Center for Research in Mathematics Education, Faculty of Education, Khon Kaen University.
- Kathirveloo, P., Puteh, M., & Matematik, F. S. (2014). *Effective Teaching: Pedagogical Content Knowledge*. Malaysia: Universiti Pendidikan Sultan Idris.
- Lunsak, C., Changsri, N. & Inprasitha, M. (2016). *Exploring Teachers' Mathematical knowledge for Teaching about Fractions in the Context of Lesson Study and Open Approach*. Oral Presetntation at ICMA-MU 2016. Bangkok. Thailand. December 17-19, 2016.
- Shulman, L. S. (1986). Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching. *Educational Researcher*, 15(2), 4–14. <https://doi.org/10.2307/1175860>.
- Triyanto & Rif'ati Dina Handaya. (2019). Adopting Lesson Study to Enhance Pre-Service Teachers' Pedagogical Knowledge. In Juszczuk, S. (Eds.). (2019). *The new education review*. Indea: Wydawnictwo Adam Marszałek Torun. [https:// DOI: 10.15804/tner.2019.56.2.20](https://DOI: 10.15804/tner.2019.56.2.20).
- Wong, M., Evans, D. (2011). Assessing students' understanding of fraction equivalence. In Jenni Way & Janette Bobis (Eds.), *Fractions: teaching for understanding*, (pp. 81-90). Adelaide, SA: Australian Association of Mathematics Teachers.

การพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล
INNOVATION DEVELOPMENT TO INCREASE THE POTENTIAL OF GRASSROOTS ECONOMY IN THE
METROPOLITAN PROVINCES

ดวงฤทธิ์ เบ็ญจาธิกุล ชัยรุ่งเรือง

Duangrit Benjathikul Chairungruang

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University

Email: duangrit12345@hotmail.com

Received 11 October 2022; Revised 12 June 2023; Accepted 31 August 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และผู้นำกลุ่มอาชีพเศรษฐกิจฐานราก จำนวน 20 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแล้วสรุปความเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล ควรมีการกำหนดนโยบายและมาตรการส่งเสริมระยะยาว ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการวางแผนการพัฒนาศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากร่วมกับภาครัฐ พัฒนาศักยภาพความเป็นผู้ประกอบการฐานรากให้แก่คนในชุมชน พัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนให้มีภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ เป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง มีทักษะ มีความรู้ความสามารถ พัฒนาศักยภาพชุมชนให้มีความพร้อมรับมือในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และนวัตกรรมชุมชน การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน นำวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นทุนของชุมชนมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน 2) ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล พบว่า ยังขาดการรวมกลุ่ม ขาดความรู้ในการพัฒนานวัตกรรม การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานและมีความโดดเด่น และ 3) แนวทางการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล พบว่า ควรสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ฝึกอบรมความรู้ให้แก่คนในชุมชน สนับสนุนด้านงบประมาณ และการจัดหาตลาดเพื่อเพิ่มช่องทางจำหน่ายสินค้าให้มีหลากหลายมากขึ้น

คำสำคัญ: นวัตกรรม; ขีดความสามารถ; การเพิ่มศักยภาพ; เศรษฐกิจฐานราก; จังหวัดปริมณฑล

Abstract

This research objectives were 1) to study the innovation development to increase the potential of grassroots economy in the metropolitan provinces, 2) to study the problems and obstacles of the innovation development to increase the potential of grassroots economy in the metropolitan provinces, and 3) to study the suggestions for the innovation development to increase the potential of grassroots economy in the metropolitan provinces. It was a qualitative. Key informants were relevant government agencies and the leaders of the grassroots economy of 20 people were purposive selection. The research tool was an interview form. The data were analyzed by content analysis and descriptive conclusions were drawn.

The results found that 1) the innovation development to increase the potential of the grassroots economy in the metropolitan provinces consisted of the government policy, long-term promotion policies and measures should be formulated, encouraged communities to participate in planning, the development of the grassroots economy with the government sector, developed the potential of entrepreneurial foundations for people in the community, developed the potential of community leaders to have visionary leadership became a leader of change, skilled, knowledgeable, developed the potential of the community to be ready to cope with the economic development activities of the community, collaborated with educational institutions to participate in the learning process of the community and community innovation, built knowledge from the community to be a treasury of knowledge or a treasury of wisdom in order to be conveyed to the people in the community, promoted the use of local culture, which was the capital of the community, to be used as a tool for developing community products, 2) the problems and obstacles in the innovation development to increase the potential of the grassroots economy in the metropolitan provinces was found that most of people in the area did not understand economic philosophy, lacked of integration inability to access funding sources, lacked of knowledge in innovation development and the use of innovation and technology to operate Insufficient production resources. The products produced were not outstanding and lacked of government budget support, and 3) the approach to develop innovation capabilities to increase the potential of the grassroots economy in the metropolitan provinces, it was found that the new generation should be encouraged to play a greater role, promoted and supported the utilization of community resources, built a learning community, training knowledge on innovation development for people in the community, financial support and access to low-interest capital, found a market to sell the product and development of online marketing channels.

Keywords: Innovation; Increase; Potential; Grassroot Economy; Metropolitan Provinces

บทนำ

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ปัญหาด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความยากจนและความเหลื่อมล้ำในจังหวัดปริมณฑล โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรและแรงงานทั่วไป ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยและไม่มั่นคง โดยใน ปี 2560 มีประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและแรงงานทั่วไปคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 55.5 และอาชีพอิสระร้อยละ 35 ของกลุ่มประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้น้อยที่สุด โดยส่วนมากประสบปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ รวมถึงที่ดินทำกิน การเข้าถึงแหล่งทุน ขาดองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับการวางแผนการพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ รวมทั้งยังมีพฤติกรรมขาดการออมและมีแนวโน้มจะมีหนี้สินที่สะสม เรื้อรัง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก จึงเป็นความคาดหวังในการที่จะคิดหาวิธีจัดการแก้ไขความยากจนและความเหลื่อมล้ำอย่างถูกต้องและมีความยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นเศรษฐกิจฐานรากจึงมีเป้าหมายเพื่อปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานรากและเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเอง ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ เกิดการสร้างอาชีพ กระจายรายได้ และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำและไม่เสมอภาคจากระดับชุมชน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2019) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mangkhang, et al. (2016) กล่าวถึงการพัฒนาศักยภาพของชุมชนจะต้องให้พลังอำนาจกับชาวบ้านเป็นกลไกหลักในการพัฒนาความยั่งยืนเชิงพื้นที่ในการสนับสนุนเสริมสร้างศักยภาพเพื่อที่จะทำให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรชุมชนและเกิดสำนึกสาธารณะว่าได้รับประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างแท้จริง

การขับเคลื่อน “เศรษฐกิจฐานราก” ถือเป็น 1 ใน 12 นโยบาย “ประชารัฐ” ที่รัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ให้ความสำคัญมีเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง ประชาชนมีความสุข และมีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน จึงเรียกว่า “นโยบายเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ” เศรษฐกิจฐานราก คือ ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นที่สามารถพึ่งตนเอง มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาต่าง ๆ ในพื้นที่ ทั้ง สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน นอกจากนี้ เศรษฐกิจฐานรากจะต้องมีแนวทางการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นให้ครบวงจรมากที่สุด มีการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็ง มีการผลิตพื้นฐาน การแปรรูป การบริการ การตลาด การผลิตอาหาร และความจำเป็นพื้นฐานต่าง ๆ สำหรับคนในพื้นที่อย่างพอเพียงและพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม หรือเป็นธุรกิจของชุมชน (News agency, Department of Public Relations, 2018) “เศรษฐกิจฐานราก” คือ ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาต่าง ๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างผู้คนในชุมชนท้องถิ่น มิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจแนวตั้งแบบปัจเจกแต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือเกิดโอกาสและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางอื่น ๆ และภายนอก (Community Organization Development Institute, 2020) ในปัจจุบันมีการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในหลายพื้นที่ซึ่งอาจดำเนินการในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน กลุ่มในชุมชน หรือรูปแบบอื่น ๆ อีกทั้งที่ผ่านมายังได้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในหลายด้าน ทั้งด้านการส่งเสริม

อุตสาหกรรมในชุมชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน และการส่งเสริมเกษตรแปรรูปโดยชุมชน (Kanchana Rodkaew, Puchong Senanuch, and Ronarong Chandai, 2021)

การพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัดปริมณฑลใน 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร ได้มีการขับเคลื่อนมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการดำเนินโครงการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากไปยังพื้นที่อย่างทั่วถึง เพื่อไปสู่เป้าหมายสูงสุด นั่นก็คือ การอยู่ดีกินดีของประชาชน เศรษฐกิจชุมชน เข้มแข็ง ประชาชนมีความสุข และมีรายได้เพิ่มขึ้น (Working group on grassroots economic development and Pracharath, 2017) อย่างไรก็ตามหากกล่าวถึงภาพรวมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของภาครัฐยังมีปัญหาและอุปสรรคอยู่มาก ทั้งปัญหาเรื่องความพร้อมของทั้งภาครัฐและประชาชน รวมไปถึงการขาดผู้นำชุมชนที่มีอุดมการณ์ เสียสละ และเข้มแข็ง (Thawinwadee Burikul, 2009; Kowit Puangngam, 2007)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล โดยทำการศึกษาริบทของการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพ เพื่อให้ทราบถึงการดำเนินการในด้านต่าง ๆ รวมทั้งประเด็นปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานราก และแนวทางการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานราก เพื่อนำไปสู่แนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากที่เหมาะสมให้กับจังหวัดปริมณฑล ให้เกิดความเข้มแข็งและความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล
- 2) เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคของการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจฐานราก

ประเวศ วะสี (2558) กล่าวว่า เศรษฐกิจฐานราก คือ ฐานของประเทศถ้าฐานแข็งแรงจะรองรับประเทศทั้งหมดให้มั่นคง ถ้าเศรษฐกิจฐานรากกับเศรษฐกิจมหภาคเชื่อมโยงอย่างเกื้อกูลกัน จะเกิดการพัฒนาอย่างบูรณาการ สมดุล ยั่งยืน และก้าวหน้า ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากอยู่ที่การมีสมาชิกเพิ่มพื้นที่และความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน โดยการมีสมาชิกเพิ่มพื้นที่ทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง เป็นรูปธรรมของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน ระบบเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชน เป็นการพัฒนาย้อนกลับมาที่ชนบท สร้างการเติบโตจากภายในที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีความพร้อม และเป็นไปด้วยความสมัครใจ เป็นการพัฒนาโครงการที่เกิดจากศักยภาพของชุมชน และก่อให้เกิดรายได้อย่างยั่งยืน โดยการเชื่อมโยงการใช้ทรัพยากรของรัฐ ท้องถิ่น และจังหวัด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนานวัตกรรมของสมาชิกกลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้ผลิต/ผู้ประกอบการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนโครงการแก้ไข ปัญหาความยากจน (กข.คจ.) ประจำหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน และประชาชนในหมู่บ้านเพื่อให้แต่ละชุมชน สามารถใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาอาชีพ โดย

รัฐบาลให้การสนับสนุนองค์ความรู้การเข้าถึงแหล่งทุน และพัฒนาขีดความสามารถการพัฒนานวัตกรรมในการประกอบอาชีพ โดยกลยุทธ์ที่สำคัญ คือ บูรณาการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Economic Promotion Service Center, Mueang Chumphon District, 2018)

2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรม

Taylor (2002) กล่าวว่า งานบริหารทุกอย่างจำเป็นต้องกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดยรอบคอบ ทั้งนี้เพื่อให้มีวิธีที่ดีที่สุดในอนาคตที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์สำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง Gulick and Urwick (1937) เสนอแนวคิดกระบวนการบริหารชื่อว่า “POSDCORB” ภาระหน้าที่ที่สำคัญของนักบริหาร 7 ประการ คือ 1) Planning การวางแผนเป็นการวางแผนเค้าโครงการกิจกรรมซึ่งเป็นการเตรียมการก่อนลงมือปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินการสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) Organizing การจัดองค์การเป็นการกำหนดโครงสร้างขององค์การโดยพิจารณาให้เหมาะสมกับงาน เช่น การแบ่งงาน เป็นกรม กอง หรือแผนกโดยอาศัยปริมาณงาน คุณภาพงาน หรือจัดตามลักษณะเฉพาะของงาน 3) Staffing การจัดบุคลากรปฏิบัติงานเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์การนั่นเอง 4) Directing การอำนวยการเป็นภารกิจในการใช้ศิลปะในการบริหารงาน เช่น ภาวะผู้นำ มนุษยสัมพันธ์ การจูงใจ และการตัดสินใจ เป็นต้น 5) Coordinating การประสานงานเป็นการประสานให้ส่วนต่าง ๆ ของกระบวนการทำงาน มีความต่อเนื่องกัน 6) Reporting การรายงานเป็นกระบวนการและเทคนิคของการแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาตามชั้นได้ทราบถึงผลการปฏิบัติงาน และ 7) Budgeting การงบประมาณ เป็นภารกิจที่เกี่ยวกับการวางแผนการดำเนินงาน การควบคุมเกี่ยวกับการเงินและการคลัง

3. แนวคิดเกี่ยวกับขีดความสามารถ

ยงยุทธ หทัยยัง (2556) ขีดความสามารถ แบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ (1) ขีดความสามารถขององค์การ (Organization Competency) หรือสมรรถนะขององค์การ (Organization Capability) คือ สิ่ง que แสดงให้เห็นว่า องค์การมีความสามารถหลักในการดำเนินธุรกิจ หรือกิจกรรมขององค์การอย่างไร และจะทำอะไร เช่น การกำหนดวิสัยทัศน์ และแผนกลยุทธ์ขององค์การ เป็นต้น และ (2) ขีดความสามารถของบุคลากร (Human Competency) คือ พฤติกรรมการแสดงออก การใช้องค์ความรู้ ทักษะในการปฏิบัติงาน และการรับรู้ในบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงาน (Social Role) ของบุคลากรในองค์การ เพื่อสนับสนุนขีดความสามารถขององค์การ ให้การดำเนินธุรกิจ หรือกิจกรรมขององค์การประสบความสำเร็จ Porter (1990) ได้อธิบายองค์ประกอบต่าง ๆ ของความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการ องค์ประกอบ (1) สินค้าหรือบริการมีความเป็นเอกลักษณ์ มีลักษณะโดดเด่น ยากที่คู่แข่งจะลอกเลียนแบบหรือจัดหามาได้ ผู้ประกอบการอาจมีการพัฒนาสินค้าตลอดเวลา โดยใช้ความรู้ในการพัฒนาสินค้า หรืออาจเป็นการสร้างนวัตกรรมให้เกิดขึ้น ซึ่งนวัตกรรมดังกล่าวไม่จำเป็นต้องเป็นการสร้างเทคโนโลยีใหม่เสมอไป แต่อาจเป็นการสร้างบริการใหม่ ๆ ที่มีความแตกต่าง หรือปรับเปลี่ยนวิธีการเดิม ๆ ทำให้ลูกค้ามีความสะดวกและสามารถเข้าถึงบริการได้ดีขึ้น (2) ต้นทุนเฉลี่ยของดำเนินกิจการทั้งหมดต่ำกว่าคู่แข่ง ตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบ การผลิตสินค้า หรือการจัดจำหน่าย

4. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

Cohen and Uphoff (1981) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร (2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ (3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ ทั้งนี้ Fornaroff (1980) เสนอว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้ (1) การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล (2) การดำเนินงาน

(3) การใช้บริการจากโครงการ และ (4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ถวิลวดี บุรีกุล (2551) กล่าวว่า ลักษณะพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยเงื่อนไข 3 ประการ คือ (1) ต้องมีอิสระภาพ หมายถึง มีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การเข้าร่วมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ การถูกบังคับให้เข้าร่วมไม่ว่าจะในรูปแบบใดไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม (2) ต้องมีความเสมอภาค บุคคลที่เข้าร่วมในกิจกรรมใดจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่น (3) ต้องมีความสามารถ บุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ

5. นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) มีการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมที่เน้นการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อให้เติบโตที่ยั่งยืนโดยทุกคนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม การกำหนดให้ภาคการเกษตรและครัวเรือนเป็นกลุ่มเป้าหมายของการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก พัฒนาการเกษตรให้เหมาะสมกับศักยภาพของเกษตรกร ฐานทรัพยากรและบริบทของพื้นที่และชุมชนท้องถิ่น โดยเน้นระบบการจัดการตนเองของเกษตรกร และการมีกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก เพื่อให้เกษตรกรเข้าถึงฐานทรัพยากร การวิจัย ความรู้ทั้งทางด้านเทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการผลิตและยกระดับเป็นผู้ประกอบการตลอดห่วงโซ่มูลค่า และเพิ่มช่องทางการตลาด และเชื่อมโยงการค้าด้วยเครือข่ายพันธมิตรและวิสาหกิจเพื่อสังคม พลิกฟื้นโครงสร้างทางสังคมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และช่วยลดความเสี่ยงต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้การนำพลังทางสังคมที่ประกอบด้วยภาคเอกชน ประชาสังคม และชุมชนท้องถิ่นมาร่วมขับเคลื่อนรูปแบบประชารัฐ เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ยกระดับขีดความสามารถของชุมชน อีกทั้งสามารถพึ่งพาตนเองและจัดการตนเองทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม พร้อมกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีเพื่อให้เกิดการสร้างงานในพื้นที่ สร้างสังคมคุณภาพในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขและการศึกษา จัดความสัมพันธ์ระหว่างราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นให้เอื้อต่อประชาชนในการตัดสินใจเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาพื้นที่และการกำกับติดตามเพื่อสร้างธรรมาภิบาลในการทำงานของภาครัฐ (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2561)

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจฐานรากที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดปริมณฑล รอบกรุงเทพมหานคร 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดสมุทรสาครโดยการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้นำกลุ่มอาชีพเศรษฐกิจฐานราก รวมจำนวน 20 คน โดยคัดเลือกจาก 5 จังหวัดๆ ละ 4 คน ซึ่งเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ 1) ต้องเป็นผู้ที่ทำงานอยู่ในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจฐานราก 2) ต้องเป็นผู้ที่มีส่วนได้เสียกับเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล และ 3) ต้องยินยอมเข้าร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยนี้

พื้นที่ในการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ ศึกษาจังหวัดปริมณฑล 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ซึ่งได้มาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สำหรับเครื่องมือเพื่อช่วยในการศึกษาครั้งนี้ คือ การบันทึกเสียง วิธีการจดบันทึก และกล้องบันทึกภาพ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่มีการจดบันทึกไว้แล้วโดยผู้อื่น ได้แก่ หนังสือ เอกสารประกอบการบรรยาย เอกสารทางวิชาการ เอกสารของทางราชการ พจนานุกรม งานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้ง 20 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยจะทำการติดต่อกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคล เพื่อขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ และนัดหมายวัน เวลาสัมภาษณ์ และดำเนินการสัมภาษณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต โดยผู้วิจัยจะการสังเกตจากปฏิกิริยา ท่าทาง รวมทั้งเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อหาความสัมพันธ์หรือความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่เกิดขึ้น (Atthong Suttasat, 2004) เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีความถูกต้อง ครบถ้วน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องจากนั้นใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ด้วยการเปรียบเทียบกับแนวคิดที่เกี่ยวข้อง แล้วจัดกลุ่ม เชื่อมโยงข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อทำการสรุปผลการวิจัยด้วยวิธีการบรรยายเชิงพรรณนา (Description) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อตอบคำถามของการวิจัยที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

ผลการวิจัย

1. การพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล พบว่า

1.1 นโยบายรัฐบาล พบว่า รัฐบาลควรมีการกำหนดนโยบายและมาตรการส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถในการแข่งขันเศรษฐกิจชุมชนในระยะยาว เน้นการนำความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ มาใช้เพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้ของชุมชน รวมถึงส่งเสริมด้านการตลาดและช่องทางการจำหน่ายสินค้าชุมชน การสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งทุนและทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็น ตลอดจนการเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจชุมชน

1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ควรส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการวางแผนการพัฒนาศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากร่วมกันกับภาครัฐ เพื่อให้เกิดความร่วมมือให้บรรลุเป้าหมายและสัมพันธภาพที่ดี รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ร่วมทุน ร่วมกิจกรรมในการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยการรณรงค์ให้เกิดสำนึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน การตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาชุมชนของตนเอง อีกทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้บริหารจัดการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองในทุกระดับและทุกมิติ ส่งเสริมให้ชุมชนใช้ทุนชุมชนเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน สร้างกลไกสนับสนุนการทำงานในลักษณะการส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน

1.3 การพัฒนานวัตกรรม พบว่า ควรพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้ประกอบการฐานรากให้แก่คนในชุมชนให้มีความรู้ ทักษะที่สำคัญ เพื่อให้มีความพร้อมในการแข่งขันและสร้างรายได้ได้ด้วยตนเอง เช่น การพัฒนานวัตกรรม การจัดการการเงิน การบัญชี การพัฒนานวัตกรรมความเสี่ยง การพัฒนานวัตกรรมในการผลิตสินค้า การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีความสวยงามเพื่อดึงดูดความสนใจผู้บริโภค รวมถึงสร้างภูมิคุ้มกันทาง

การเงินเพื่อเป็นหลักประกันในการลงทุน ส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินอย่างยั่งยืน

1.4 ภาวะผู้นำชุมชน พบว่า ควรพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนให้มีภาวะผู้นำที่เหมาะสม เพราะผู้นำมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ผู้นำชุมชนควรเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ เป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง มีทักษะ มีความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ รู้จักแบ่งปันถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สู่ชุมชน เชื่อถือได้ สามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีของทุกฝ่าย มีความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมตนเอง จัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ ประสานความร่วมมือในชุมชนและประสานหน่วยงานต่าง ๆ ได้ดี

1.5 การพัฒนาศักยภาพชุมชน พบว่า ควรพัฒนาศักยภาพชุมชนให้มีความพร้อมรับมือในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน เริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้ตรงกับความต้องการและทุนชุมชน สร้างความเข้มแข็งให้ระบบเศรษฐกิจชุมชน โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถนำเสนอแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และนวัตกรรมชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนให้สามารถดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งพัฒนาประชาชนในพื้นที่ให้เข้าใจระบบเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืน

1.6 สร้างองค์ความรู้จากชุมชน พบว่า องค์ความรู้จากชุมชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญของชุมชน จึงควรมีการส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน โดยการค้นหาองค์ความรู้ชุมชนที่มาจากวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน และภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อรวบรวมเป็นคลังแห่งความรู้หรือคลังแห่งปัญญาในการที่จะนำไปถ่ายทอดแก่ประชาชนในชุมชน จนสามารถนำไปสู่การต่อยอดพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีมูลค่า สร้างเศรษฐกิจชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ควรเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการความรู้ของชุมชน ทั้งการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์อย่างทั่วถึง เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนใช้พลังชุมชนมาใช้ในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้แก่ชุมชน

1.7 ส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า ควรส่งเสริมให้เกิดการนำวัฒนธรรมฐานรากของชุมชนซึ่งเป็นทุนของชุมชนมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน มีการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของวัฒนธรรมฐานรากผ่านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนในชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนในชุมชน เพื่อสร้างความรู้ซึ่งนำไปสู่การรวมกลุ่มเพื่อสร้างสร้างสรรคคุณค่าผลิตภัณฑ์และบริการของชุมชนผ่านวัฒนธรรมฐานท้องถิ่นของชุมชน เช่น สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และทรัพยากรในพื้นที่

2. ปัญหา และอุปสรรคของการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล พบว่า คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยมีความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจ ขาดการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน การเข้าถึงแหล่งเงินทุน ขาดความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนานวัตกรรม รวมถึงการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการในการดำเนินงาน การผลิตสินค้าและบริการ ทรัพยากรในการผลิตจากในชุมชนไม่เพียงพอ ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตไม่มีความโดดเด่น ขาดสิ่งที่สะท้อนวัฒนธรรมฐานราก และขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณจากภาครัฐ

3. แนวทางการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล กรุงเทพมหานครพบว่า ควรสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทในเศรษฐกิจของชุมชนมากขึ้น ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้

เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ควรมีการจัดการฝึกอบรมความรู้ทางด้านการพัฒนานวัตกรรมให้แก่คนชุมชน เพื่อยกระดับสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ การสนับสนุนด้านการเงินจากภาครัฐ และการเข้าถึงแหล่งทุน ดอกเบี้ยต่ำ จัดหาตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าแบบระยะยาวเพื่อสร้างความความมั่นคงให้แก่ชุมชน และการพัฒนา ช่องทางการตลาดออนไลน์เพื่อเข้าถึงผู้บริโภคที่กว้างขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัด ปริมณฑล พบว่า

1.1 นโยบายรัฐบาล พบว่า รัฐบาลควรมีการกำหนดนโยบายและมาตรการส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถในการแข่งขันเศรษฐกิจชุมชนในระยะยาว เน้นการนำความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ มาใช้เพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้ของชุมชน รวมถึงส่งเสริมด้านการตลาดและช่องทางการจำหน่ายสินค้าชุมชน การสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งทุนและทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็น ตลอดจนการเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ นโยบายข้อ 7 การพัฒนาสร้างความเข้มแข็งจากฐานราก (ของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา) ข้อ 7.1 ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและผลิตภัณฑ์ชุมชน หัวข้อย่อย 7.1.5 สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจชุมชน โดยพัฒนา และบูรณาการฐานข้อมูลสนับสนุนการประกอบธุรกิจให้เข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ง่าย อาทิ องค์ความรู้ ผลการวิจัยและพัฒนากลยุทธ์และนวัตกรรม สร้างระบบจูงใจให้เกิดความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชน ในการเรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยี รวมทั้งสนับสนุนการยกระดับสินค้าและบริการของวิสาหกิจชุมชน ทั้งในด้านการกำหนดมาตรฐาน การตรวจสอบและรับรองให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล (Cabinet Secretariat, 2022) ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ บุนหา ชัยสุวรรณ พรพรรณ ประจักษ์เนตร และกิริติ คชนทวา (2019) เรื่อง ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดนภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการเมือง/นโยบายการค้า ด้านการค้า และด้านการสื่อสาร มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน ในขณะที่ปัจจัยด้านการเงินมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงลบต่อระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน

1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ควรต้องส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการวางแผนการพัฒนาศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากร่วมกันกับภาครัฐ เพื่อให้เกิดความร่วมมือให้บรรลุเป้าหมายและสัมพันธภาพที่ดี รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ร่วมทุน ร่วมกิจกรรมในการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยการรณรงค์ให้เกิดสำนึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน การตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาชุมชนของตนเอง อีกทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้บริหารจัดการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองในทุกระดับและทุกมิติ ส่งเสริมให้ชุมชนใช้ทุนชุมชนเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน สร้างกลไกสนับสนุนการทำงานในลักษณะการส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1981) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร (2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนารวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ (3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ประสิทธิ์ รักนุ้ย วนิดา เหมือนจันทร์ สมบูรณ์ บุญฤทธิ์ และไพรัตน์ ฉิมหาด (2022) เรื่อง การพัฒนาศักยภาพของชุมชนบ้านคลองเปลเพื่อยกระดับขับเคลื่อนภายใต้วิถีชีวิตใหม่ในจังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของ

ประชาชนในชุมชนบ้านคลองเปลายัดหลักการพัฒนาแบบองค์รวม ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนเป็นส่วนที่สำคัญ

1.3 การพัฒนานวัตกรรม พบว่า ควรพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้ประกอบการฐานรากให้แก่คนในชุมชนให้มีความรู้ ทักษะที่สำคัญ เพื่อให้มีความพร้อมในการแข่งขันและสร้างรายได้ได้ด้วยตนเอง เช่น การพัฒนานวัตกรรม การจัดการการเงิน การบัญชี การพัฒนานวัตกรรมความเสี่ยง การพัฒนานวัตกรรมในการผลิตสินค้า การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีความสวยงามเพื่อดึงดูดความสนใจผู้บริโภค รวมถึงสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินเพื่อเป็นหลักประกันในการลงทุน ส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2559) ได้อธิบายว่า “เศรษฐกิจฐานราก” คือ ระบบ เศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ ทั้ง เศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ หทัยชนก คตะสมบุรณ์ (2020) เรื่อง การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ เพื่อเป็นการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจฐานราก โดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ในครัวเรือน

1.4 ภาวะผู้นำชุมชน พบว่า ควรพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนให้มีภาวะผู้นำที่เหมาะสม เพราะผู้นำมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ผู้นำชุมชนควรเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ เป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง มีทักษะ มีความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ รู้จักแบ่งปันถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สู่ชุมชน เชื่อถือได้ สามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีของทุกฝ่าย มีความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมตนเอง จัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ ประสานความร่วมมือในชุมชนและประสานหน่วยงานต่าง ๆ ได้ดี สอดคล้องกับแนวคิดของ Kouzes and Posner (1997) ได้ทำการวิจัยและสรุปคุณลักษณะสำคัญได้ 4 ประการ คือ (1) จะต้องมีความจริงใจ (Being Honest) ความไว้วางใจที่ว่าจะวัดกันจากสิ่งที่ผู้นำพูดและปฏิบัติ (2) จะต้องสามารถมองไปข้างหน้า (Being Forward-Looking) จะต้องเป็นผู้ที่มองเห็นเป้าหมายที่กำลังจะมุ่งไปและสามารถสื่อสารภาพของเป้าหมายนั้นให้ทุกคนเห็นได้อย่างชัดเจน (3) จะต้องสามารถชนะใจ (Being Inspiring) และทำให้ทุกคนรู้สึกกระตือรือร้นเกิดพลัง และมีความหวัง และ (4) จะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถ (Being Competent) คือทำให้ทุกคนเชื่อมั่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ จักรี ศรีจารุเมธิญาณ และพระณัด วทมน (2017) เรื่อง ภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนถือว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถที่จะระดมพลและทรัพยากรในด้านต่าง ๆ เพื่อใช้ในการบริหาร การพัฒนาหรือร่วม กิจกรรมของชุมชน เพื่อให้การพัฒนานั้นไปสู่จุดมุ่งหมายได้ดียิ่งขึ้น

1.5 การพัฒนาศักยภาพชุมชน พบว่า ควรพัฒนาศักยภาพชุมชนให้มีความพร้อมรับมือในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน เริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้ตรงกับความต้องการและทุนชุมชน สร้างความเข้มแข็งให้ระบบเศรษฐกิจชุมชน โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถนำเสนอแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และนวัตกรรมชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนให้สามารถดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งพัฒนาประชาชนในพื้นที่ให้เข้าใจระบบเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของสุรสิทธิ์ วิทยารัฐ (2016) เรื่องหลักการพัฒนาชุมชน ว่าเป็น

การร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน คนในชุมชนกับหน่วยงานของรัฐ หรือคนในชุมชนกับภาคเอกชน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ การพัฒนาชุมชนเป็นของชุมชน ดำเนินการโดยคนใน ชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน เป็นการให้สิทธิเสรีภาพ อิสระภาพ เสมอภาคในชุมชน และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเป็นผู้กำหนดวิธีการดำรงชีวิตของตนเองและชุมชนได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ประสิทธิ์ รักนุ้ย วนิดา เหมือนจันทร์ สมบูรณ์ บุญฤทธิ์ และไพรัตน์ นิมหาด (2022) เรื่องการพัฒนาศักยภาพของชุมชนบ้านคลองเปลเพื่อยกระดับขับเคลื่อนภายใต้วิถีชีวิตใหม่ในจังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนบ้านคลองเปลยึดหลักการพัฒนาแบบองค์รวม ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญ มีการสนับสนุนเสริมด้านความรู้และกิจกรรมวัดคลองเปลสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้น ชุมชนบ้านคลองเปลจะสามารถสร้างความเข้มแข็งและมีความเป็นไปได้ที่จะสร้างความยั่งยืนในอนาคต

1.2.6 สร้างองค์ความรู้จากชุมชน พบว่า องค์ความรู้ชุมชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญของชุมชน จึงควรมีการส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน โดยการค้นหาองค์ความรู้ชุมชน ที่มาจากวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน และภูมิปัญญาต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อรวบรวมเป็นคลังแห่งความรู้หรือคลังแห่งปัญญาในการที่จะนำไปถ่ายทอดแก่ประชาชนในชุมชน จนสามารถนำไปสู่การต่อยอดพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีมูลค่า สร้างเศรษฐกิจชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ควรเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการความรู้ของชุมชน ทั้งการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์อย่างทั่วถึง เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนใช้พลังชุมชนมาใช้ในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้แก่ชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ Wiig (1995) สร้างกรอบแนวคิดการจัดการความรู้ที่เรียกว่า หน้าที่หลักหรือ เสาหลักของการจัดการความรู้ (Pillar Knowledge Management) ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของการจัดการความรู้อย่างเข้าใจ โดยแต่ละเสาจะประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อทำให้วงจรความรู้ครบถ้วน ซึ่งประกอบด้วยการสร้างความรู้การนำเสนอความรู้การใช้ความรู้และการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ คณะกรรมการการพาณิชย์ และการอุตสาหกรรม วุฒิสภา (2565) เรื่อง ปัจจัยสู่ความสำเร็จของเศรษฐกิจฐานรากโดยพิจารณาจากนโยบายการบูรณาการหน่วยงานภาครัฐและเอกชนตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ผลการศึกษาพบว่า หน่วยงานของรัฐควรสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน โดยจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างกัน มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาจากจากรุ่นสู่รุ่น รวมทั้งควรให้ความสำคัญกับการค้นหาและพัฒนาผู้นำกลุ่มเพื่อให้ผู้นำกลุ่มเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (change agent) และเสริมสร้างความรู้ให้แก่ผู้นำกลุ่ม และคนรุ่นใหม่ (young generation) อย่างต่อเนื่องและให้ผู้นำได้ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ที่สำคัญและจำเป็นสู่กลุ่ม ชุมชน และวิสาหกิจ

1.2.7 ส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า ควรส่งเสริมให้เกิดการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นทุนของชุมชนท้องถิ่นผ่านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนในชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมของปราชญ์ชุมชนให้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนในชุมชน เพื่อสร้างความรู้ซึ่งนำไปสู่การรวมกลุ่มเพื่อสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์และบริการของชุมชนผ่านวัฒนธรรมท้องถิ่นในพื้นที่ เช่น สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และทรัพยากรในพื้นที่ สอดคล้องกับแนวคิดของ ดวงเดือน สมวัฒน์ศักดิ์ (2558) กล่าวว่า การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน จำเป็นต้องตั้งอยู่บนหลักพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่ (1) วิสาหกิจชุมชนเป็นกระบวนการการประกอบกิจการของชุมชนเพื่อให้ชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้ (2) การประกอบกิจการต้องมุ่งเน้นการใช้ภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของชุมชนเป็นหลัก (3) มุ่งเน้นการสร้างโอกาสและเพิ่มรายได้ทั้งในระดับครัวเรือน กลุ่มองค์กร เครือข่าย และชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ สุพัตรา คำแหง และคณะ (2561) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างผู้ประกอบการใหม่ภายใต้วัฒนธรรมฐานราก ผลการศึกษา

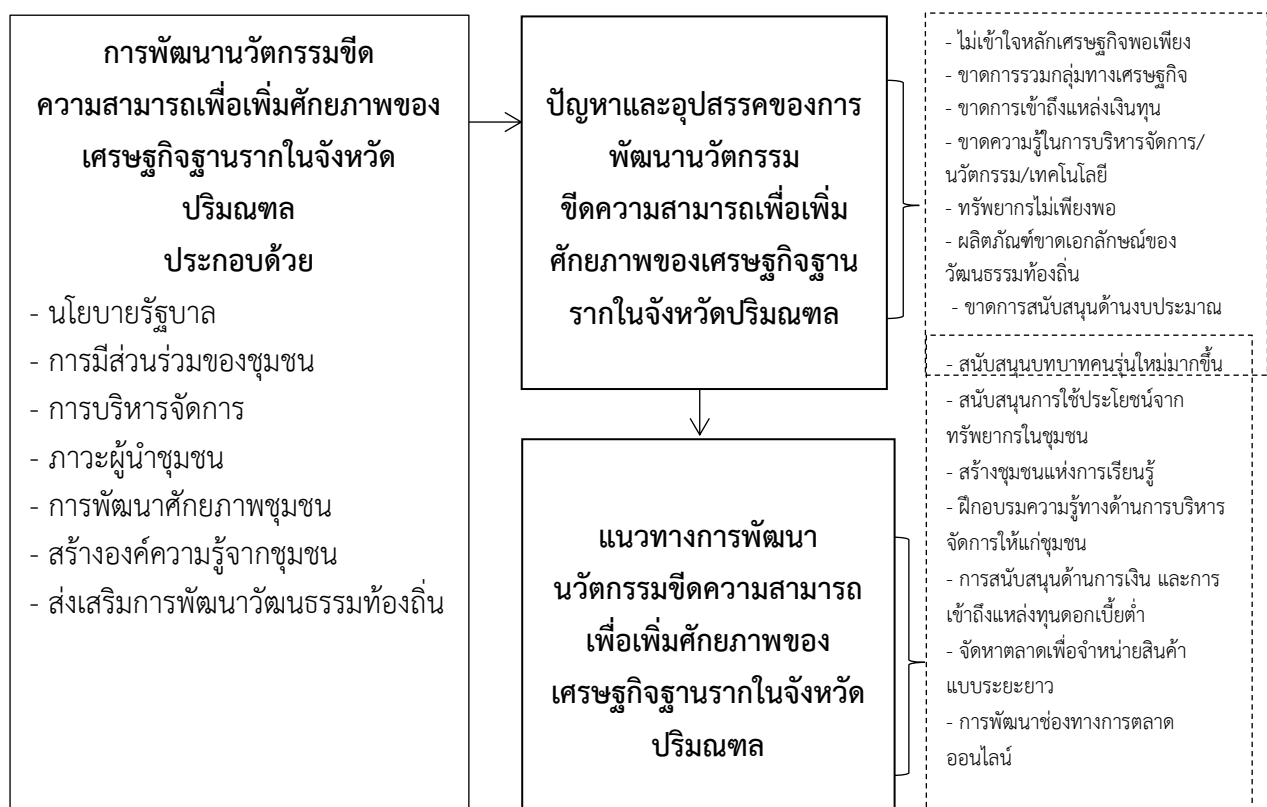
พบว่า การนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม ส่งเสริมการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ และการสร้างสำนึกความเป็นพลเมือง ทำให้ชุมชนรู้จักตนเอง รู้จักรากเหง้า รู้ถึงคุณค่าของชุมชน จนนำไปสู่การเกิดจิตสำนึกสาธารณะที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และมีความรู้สึกรักความเป็นเจ้าของและมีความห่วงแหน เพื่อนำไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งที่มีศักยภาพและสามารถพึ่งตนเองได้ บนพื้นฐานความสงบสุขของชุมชน รวมทั้งนำเอกลักษณ์ของชุมชนมาพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งการรณรงค์การมีวิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยการใช้วัสดุที่ย่อยสลายได้ง่ายและในการบรรจุภัณฑ์/หีบห่ออาหารแทนการใช้ถุงพลาสติก

2. ปัญหา และอุปสรรคของการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล พบว่า คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยมีความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจ ขาดการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน การเข้าถึงแหล่งเงินทุน ขาดความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนานวัตกรรม รวมถึงการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการในการดำเนินงาน การผลิตสินค้าและบริการ ทรัพยากรในการผลิตจากในชุมชนไม่เพียงพอ ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตไม่มีความโดดเด่น ขาดสิ่งที่สะท้อนวัฒนธรรมฐานราก และขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณจากภาครัฐ ไม่สอดคล้องกับแนวคิดของแผนแม่บทฯ ประเด็น (16) เศรษฐกิจฐานราก ที่มุ่งเน้นปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก และเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเอง ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม มีการไหลเวียนของระบบเศรษฐกิจระหว่างกันเป็นระบบ และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ เกิดการสร้างอาชีพและการกระจายรายได้ สามารถลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาคในระดับชุมชน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2019) แต่สอดคล้องกับงานวิจัยของกองนโยบายการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางการค้า สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์ (2021) เรื่อง รายงานการศึกษาการพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนวิสาหกิจเพื่อสังคมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชน เช่น การผลิตที่ยังไม่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย กระบวนการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ช่องทางการตลาดทั้งออฟไลน์และออนไลน์ รวมถึงชุมชนยังไม่ยอมรับสิ่งใหม่ ๆ เช่น สื่อออนไลน์ ไม่มีความรู้เรื่องการตลาดออนไลน์ และบางพื้นที่ไม่มีสัญญาณโทรศัพท์ และอินเทอร์เน็ต และขั้นตอนการทำงานภาครัฐที่ติดขัดในเรื่องระเบียบทำให้ขั้นตอนต่าง ๆ ต้องใช้ระยะเวลายาวนาน และมีค่าใช้จ่ายสูง

3. แนวทางการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล พบว่า ควรสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทในเศรษฐกิจของชุมชนมากขึ้น ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ควรมีการจัดการฝึกอบรมความรู้ทางด้านการพัฒนานวัตกรรมให้แก่คนชุมชน เพื่อยกระดับสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ การสนับสนุนด้านการเงินจากภาครัฐ และการเข้าถึงแหล่งทุนดอกเบี้ยต่ำ จัดหาตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าแบบระยะยาวเพื่อสร้างความความมั่นคงให้แก่ชุมชน และการพัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์เพื่อเข้าถึงผู้บริโภคที่กว้างขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (16) ประเด็น เศรษฐกิจฐานราก (พ.ศ. 2561- 2580) แผนย่อยการยกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ เน้นการเพิ่มพูนองค์ความรู้และทักษะในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจของเกษตรกร แรงงานทั่วไป และกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยและไม่มั่นคงให้เป็นผู้ประกอบการ ผ่านการสนับสนุนการช่วยเหลือทางวิชาการต่าง ๆ เพื่อสร้างเสริมองค์ความรู้และทักษะที่สำคัญและจำเป็นในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า เพื่อยกระดับ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและก่อให้เกิดการสร้างรายได้ได้ด้วยตนเอง รวมถึงการพัฒนานวัตกรรมหนี้สิน ครอบคลุมทั้งหนี้ในระบบและนอกระบบ เพื่อการแก้ไขปัญหาหนี้สินอย่างยั่งยืน และการใช้ความรู้

เทคโนโลยีและนวัตกรรมมายกระดับห่วงโซ่อุปทานให้เป็นห่วงโซ่คุณค่าที่สามารถก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนได้อย่างเป็นธรรม (Office of the National Economic and Social Development Council, 2019) ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ กาญจนา รอดแก้ว ภูซังค์ เสนานุช และรณรงค์ จันใด (2021) เรื่อง การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีดังนี้ (1) การส่งเสริมปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่ นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ การวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม การส่งเสริมความรู้และกิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจ (2) การส่งเสริมปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ทุนชุมชน และการพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม (3) การส่งเสริมกระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ การสื่อสาร สร้างการรับรู้อย่างยั่งยืน และการส่งเสริมองค์ความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์ (4) การกำหนดเป้าหมายผลผลิตจากการดำเนินการ ได้แก่ การสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชน เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง และคนในชุมชนมีความสุข และ (5) มาตรการสร้างแรงจูงใจ ได้แก่ การจัดหลักสูตรเพื่อเพิ่มพูนความรู้และ ทักษะ การส่งเสริมการรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่าย และการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน

สรุปองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑลนั้น พบว่า นโยบายรัฐบาลควรมีนโยบายและมาตรการส่งเสริมในระยะยาว ทั้งการส่งเสริมด้านการตลาด ช่องทางการจำหน่ายสินค้าชุมชน การเข้าถึงแหล่งทุนและทรัพยากร และโครงสร้างพื้นฐาน การมีส่วนร่วมของชุมชน ต้องส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการพัฒนากับภาครัฐให้

มากขึ้น ธรรมชาติให้เกิตรำนึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน ให้ประชาชนในชุมชนได้บริหารจัดการเศรษฐกิจชุมชนด้วยตนเอง ผ่านกลไกสนับสนุนการทำงานในลักษณะการส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน การพัฒนานวัตกรรมต้องดำเนินการพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้ประกอบการฐานรากให้แก่คนในชุมชน รวมถึงสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงิน ส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาวะผู้นำชุมชน ต้องพัฒนาให้มีภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ เป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสม ซื่อสัตย์สุจริต รู้จักแบ่งปันถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีของทุกฝ่าย จัดการกับปัญหาได้ดี มีความสามารถในการประสานความร่วมมือ การพัฒนาศักยภาพชุมชน ต้องวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ตรงกับความต้องการ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และนวัตกรรมชุมชน การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน โดยการค้นหาองค์ความรู้ชุมชน เช่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประสพการณ์ของชุมชน และภูมิปัญญา เพื่อเป็นคลังแห่งปัญญาที่จะนำไปสู่การต่อยอดพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีมูลค่า ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ของชุมชน การส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น การจัดกิจกรรมเสริมสร้างผ่านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนในชุมชน นำปราชญ์ชุมชนให้เข้ามามีบทบาทในการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนในชุมชน ซึ่งปัญหา และอุปสรรคของการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล คือ ประชาชนไม่เข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจไม่มาก การเข้าถึงแหล่งเงินทุน ขาดความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนานวัตกรรม การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงาน ทรัพยากรในการผลิตไม่เพียงพอ ผลิตภัณฑ์ไม่โดดเด่น ขาดเอกลักษณ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น และขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณจากภาครัฐ ซึ่งแนวทางการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล ควรสนับสนุนบทบาทคนรุ่นใหม่เพิ่มขึ้น เพื่อเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชน สนับสนุนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ จัดการฝึกอบรมความรู้ทางด้านการพัฒนานวัตกรรมให้แก่คนชุมชน การสนับสนุนทุน และการเข้าถึงแหล่งทุนดอกเบี้ยต่ำ จัดหาตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าแบบระยะยาว และการพัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์เพื่อเข้าถึงผู้บริโภคที่กว้างขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐควรมีนโยบายช่วยเหลือในด้านการเงินแก่กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน และส่งเสริมให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อนำเงินทุนไปประกอบอาชีพ

1.2 ภาครัฐต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนในระดับต่าง ๆ เพื่อให้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ดีขึ้น

1.3 ภาครัฐควรส่งเสริมบทบาทของสถาบันการศึกษาให้ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมชุมชนเพื่อยกระดับมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีคุณภาพมาตรฐานสู่สากล และมีความหลากหลายวัฒนธรรมฐานรากของท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

2.1 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถจัดการและอยู่กับชุมชนท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

2.2 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดตลาดสำหรับจำหน่ายสินค้าของชุมชนแบบถาวร เพื่อใช้เป็นพื้นที่ทำกิจกรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดงานแสดงสินค้า และซื้อขายสินค้าที่มาจากชุมชนให้เป็นที่รู้จัก

2.3 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรถอดบทเรียนการดำเนินงานเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นบทเรียนให้แก่ชุมชนอื่นในจังหวัดปริมณฑลหรือจังหวัดต่าง ๆ นำไปใช้เป็นแบบอย่างในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนอย่างยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญอื่น ๆ เพิ่มเติมเพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็นในการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล เพื่อจะได้ข้อมูลในระดับกว้างและลงลึกในรายละเอียดมากขึ้น

3.2 ควรศึกษาการพัฒนานวัตกรรมความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับองค์กรภาครัฐในการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล

3.3 ควรศึกษาบทบาทของภาครัฐในการพัฒนานวัตกรรมขีดความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดปริมณฑล

References

- Burikul, T. (2008). Handbook of participatory public administration of government agencies at the provincial level. Bangkok: Office of the Public Sector Development Commission.
- Cabinet Secretariat. (2022). Policy number 7: Development builds strength from the foundation. Retrieved on March 22, 2022, from <https://www.soc.go.th/wp-content/uploads/2022/01/14-policy item 7- page-163-180.pdf>.
- Chaisuwan, B, Pornpan Prajaknet and Kirati Khachentawa. (2019). Predicting Success Factors in Promotion. Community Based Economic Development: A Case Study of Border Provinces in the North, the Northeast and the South. Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University, 27(53), 87-108.
- Chaiyo, W. (2013). Model for developing the potential of local leaders and developing new government innovations. Chiang Mai: Chiang Mai Rajabhat University.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1981). Rural Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies. New York: Cornell University Press.
- commerce commission and industry. The Senate. (2022). Factors for the success of the grassroots economy. By considering the policy of integrating government and private agencies according to the 20-year national strategy. Retrieved on March 20, 2022, from <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>.
- Community Organization Development Institute. (2016). Promotion of grassroots economic development. Bangkok: Office of Community Organization Procession Support and the Office of Development Communications Community Organization Development Institute (Public Organization).

- Community Organization Development Institute. (2020). Foundation economy. Bangkok: Community Organization Development Institute.
- Division of Trade Strengthening Policy Office of Trade Policy and Strategy Ministry of Commerce.(2021). Report on the study of potential development of community enterprises, social enterprises to raise the level Foundation economy. Nonthaburi: Office of Trade Policy and Strategy Ministry of Commerce.
- Fornaroff, A. (1980). Community involvement in Health System for Primary Health Care. Geneva: World Health Organization.
- Gulick, L., & Urwick, L. (1937). Papers on the science of Administration. New York: Institute of Public Administration.
- Jongwutthiwet, N. (2007). The concept of community development. Bangkok: Department of Community Development. Ministry of the Interior.
- Katasomboon, H. (2020). Community Potential Development for Sustainable Grassroots Economy: A Case Study of Noen Sala Subdistrict, Krok Phra District, Nakhon Sawan Province. MCU Peace Studies Review Journal, 8(2), 473-488.
- Khamhaeng, S. et al. (2018). Creating new entrepreneurs under grassroots culture. Educational Journalism and Human Development, 2(2), 121-130.
- Kouzes, J. M., & Posner, B. Z. (1997). Ten Lessons for Leaders and Leadership Developers. Journal of Leadership & Organizational Studies, 3(3), 3-10.
- Mangkhang, C., et al. (2016). A Study Project of the Royal Project's Knowledge Transfer and Capacity Building for Highland Communities. Chiang Mai: Highland Research and Development Institute (Public Organization).
- Mueang Chumphon District Grassroots Economic Promotion Service Center. (2018). Grassroots economic promotion services. Retrieved on March 23, 2022, from <https://sites.google.com/site/sunysersthkicmeuxngchumphr/>
- News agency, Department of Public Relations. (2018). Meeting of the committee to coordinate and drive the policy of strengthening power.
- Office of the Cabinet Secretariat. (2018). Announcement on National Strategy (2018-2037): Government Gazette. Volume 135, chapter 82 g., page 71.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2019). Master plan under the national strategy (16) issues: grassroots economy (2018 - 2037). Bangkok: Community Organization Development Institute.
- People's Republic of Nan Province. Retrieved on September 22, 2022, from <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TNECO6103200010007>.
- Porter, M. (1990). The Competitive Advantage of Nations. Free Press: New York.
- Raknui, P. Muenchan, W. Boonrit, S. and Chimad, P. (2022). Potential development of Ban Klong Ple community to raise the level of propulsion under the new way of life in Songkhla

- province. in Hatyai Academic Conference 13th national and international level (p. 1170 - 1180). Songkhla: Hat Yai University.
- Rodkaew, K, Senanuch, P. and Chandai, N. (2021). A study of opinions on policy. Developing the grassroots economy for sustainable development. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Somwattanasak, D. (2015). Community Enterprise. Chainat: Department of Agricultural Extension.
- Sricharumethiyan, C. and t Watthano, T. (2017). Leadership and community development. MCU Peace Studies Review Journal, 6 (Special Issue), 527-538.
- Sub-Committee on Foundation Economic Strategy. (2016). Handbook for development promotion. "Basic Economy". Bangkok: Office of Community Organization Movement Support and Development Communication Office of Community Organization Development Institute (Public Organization).
- Suttasat, A. (2004). Social science research practice. Bangkok: Chao Phraya Printing.
- Taylor, F.W. (2002). The Principles of Scientific Management. New York: Harper.
- Tayoyingyong, Y. (2013). Types of capabilities. Retrieved on March 22, 2022, from <https://www.gotoknow.org/posts/176823>
- Wasi, P. (2015). Methods and Mechanisms for Pracharath Strategies to Strengthen the Grassroots Economy on Principles Sufficiency economy. Nonthaburi: village doctors.
- Wiig, K. M. (1995). Knowledge Management Methods: Practical Approaches to Managing Knowledge. Arlington, TX: Schema Press.
- Wilaiporn, C. (2013). Models for Local Leadership Development and New Government Innovation Development. Chiang Mai: Chiang Mai Rajabhat University.
- Wittayarat, S. (2016). Principles of mass communication. Bangkok: Suan Rajabhat University Book Center Sunanda.
- Working group for grassroots economic development and Pracharath. (2017). Pracharat Rak Samakkhi Manual. Retrieved on 25 June 2022, from <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER3/DRAWER050/GENERAL/DATA0000/00000057.PDF>

รูปแบบการพัฒนาค่ายสุขภาพออนไลน์
กรณีศึกษา : มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย

ONLINE HEALTH CAMP DEVELOPMENT MODEL
CASE STUDY: BUDDHIST MEDICINE FOUNDATION OF THAILAND

แก้วเกื้อกูล กล้าจน¹ และคริสณะ ฉิมมณี

Kaewkueakool Klajon and Krishna Chimmanee

วิทยาลัยนวัตกรรมดิจิทัลเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยรังสิต

College of Digital Innovation Technology, Rangsit University, Thailand

Email: kaugool@gmail.com¹

Received 27 May 2022; Revised 11 October 2022; Accepted 28 August 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและบริบทค่ายสุขภาพออนไลน์ มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย 2) พัฒนารูปแบบค่ายสุขภาพออนไลน์ มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย 3) ประเมินรูปแบบค่ายสุขภาพออนไลน์ มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร การสนทนากลุ่ม สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม วิเคราะห์เนื้อหา และการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสอบถาม แบบประเมิน สถิติที่ใช้ ความถี่ ร้อยละ สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาในประเด็นของระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการติดต่อสื่อสารพบปัญหา ดังนี้ การค้นหาข้อมูลทำได้โดยยากและใช้เวลานาน การประชาสัมพันธ์ยังไม่แพร่หลาย และขาดความต่อเนื่อง สัญญาณการสื่อสารจากห้องส่งไม่เสถียร เวลาที่ใช้ในการถาม-ตอบปัญหาน้อยเกินไป 2) รูปแบบค่ายสุขภาพออนไลน์ มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการวัตถุประสงค์ กระบวนการดำเนินการ เครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการติดต่อสื่อสาร การประเมินผล และใช้กระบวนการดำเนินการด้วยระบบบริหารจัดการคุณภาพ (PDCA) 3) ผลการประเมินรูปแบบค่ายสุขภาพออนไลน์ ด้านความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ค่ายสุขภาพออนไลน์; หลักการแพทย์วิถีธรรม; รูปแบบการพัฒนา.

Abstract

This research aimed to: 1) Study problems and contexts of online health camps, the Buddhist Medicine Foundation of Thailand 2) Develop an online health camp model of the Buddhist Medicine Foundation of Thailand 3) Assess the online health camp model of the Buddhist Medicine Foundation of Thailand. This is qualitative data mixed method research using documents, group discussions, participation observation, content analysis, and

quantitative data. Research instruments consisted of a questionnaire and an assessment form. Statistics used were frequency, percentage, and descriptive statistics in data analysis. The research revealed that 1) The problem of network information and information technology. And communication. The problem is as follows. , problems such as searching for information was difficult and time-consuming, public relations were not widespread and lacked continuity, the communication signal from the broadcasting room was unstable, and the time allocated for Q & A was too short, were found 2) The model development had four components: model principle, model's objective, model's process, information and communication technology and model implementation. , And use the process of operation with quality management system (PDCA). Evaluation results the online health camp model of the Buddhist Medicine Foundation of Thailand. Appropriate and possible in the practice. The overall reason is appropriate and its practicality is the most level.

Keyword: Online Health Camp; Buddhist Medicine Foundation; Development Model

บทนำ

จากสถานการณ์ปัจจุบันของกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ยังมีผู้เสียชีวิตจากโรคดังกล่าวถึงร้อยละ 75 ต่อปี ซึ่งเป็นภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลที่มีระยะเวลายาวนาน (Department of Disease Control, 2021) และมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะ 4 กลุ่มโรคที่สำคัญ ได้แก่ โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคเบาหวาน โรคมะเร็ง และโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง จากผลกระทบดังกล่าวกระทรวงสาธารณสุข มีนโยบายจัดทำแผนพัฒนาระบบป้องกันควบคุมโรคและสุขภาพของประเทศ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ด้านสุขภาพ โดยการพัฒนาคนให้มีความรู้ในการดูแลสุขภาพ ให้มีจิตสำนึกในการดูแลสุขภาพที่ดีด้วยตนเองผ่านช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย จัดบริการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการให้องค์ความรู้กับประชาชน (Ministry of Public Health, 2020) สอดคล้องกับการแพทย์วิถีธรรมซึ่งเป็นการแพทย์ทางเลือกในสังกัดกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข ผู้สร้างแนวคิดนี้ คือ ใจเพชร กล่าจน โดยได้นำจุดดีของการแพทย์แผนต่าง ๆ มาบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรม และ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการกินการอยู่ที่เป็นสาเหตุของการเกิดโรค (Thatboon Phromraksa et al., 2018) ซึ่งการดำเนินการพัฒนาบุคคลให้ดูแลสุขภาพด้วยหลักการแพทย์วิถีธรรม ของมูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย ได้จัดให้มีการอบรม สำหรับประชาชน ตั้งแต่ปี 2550 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถเดินทางเข้าอบรมฟรีระยะเวลาอบรม 7 วัน 6 คืน จัดเป็นประจำทุกเดือน อย่างน้อยเดือนละ 1 รุ่น ผู้เข้าอบรมเฉลี่ยรุ่นละ 200 คน (Weena Lueangon et al., 2016) นอกจากประชาชนทั่วไปแล้วยังมีสถานบริการสุขภาพได้ส่งบุคลากรมาอบรม โดยเฉพาะบุคลากรสุขภาพจากโรงพยาบาลจากภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ (Pilailak Pipitkul et al., 2017) การดูแลสุขภาพตามหลักการแพทย์วิถีธรรมจากการศึกษาของ นิตยาภรณ์ สุระสาย (2563) พบว่า การดำเนินการบูรณาการวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์วิถีธรรมในวิถีชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วยการดำเนินการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความตระหนักถึงปัญหาสุขภาพ การศึกษาไตรศาสตร์การดูแลตนแบบวิถีธรรมให้เข้าใจและทดลองพิสูจน์ การปฏิบัติตามไตรศาสตร์การดูแลตนแบบวิถีธรรมด้วยอิทธิบาท 4 การเป็นแบบอย่างที่ดีในการดูแลตนแบบวิถีธรรม และการรวมพลังแบ่งปันด้วยใจที่บริสุทธิ์

ข้อมูลจาก กระทรวงสาธารณสุขแห่งประเทศไทย (2020) ได้ประกาศว่า องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้แถลงการณ์โดยระบุว่า วันที่ 11 มีนาคม 2563 ไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด-19 ได้เข้าสู่ภาวะแพร่ระบาดไปทั่วโลกแล้ว กระทรวงสาธารณสุข จึงได้ขอความร่วมมือจากประชาชนให้ช่วยกันควบคุมโรค เพื่อลดการแพร่ระบาดของโรค โดยให้งดกิจกรรมสัมผัสคนหมู่มาก งดการเดินทาง (Thai Government, 2021) ส่วนทางองค์กรแพทยวิถีธรรม มีนโยบายให้ความร่วมมือกับทางรัฐบาล โดยได้ประกาศปิดศูนย์วิชาการการแพทย์วิถีธรรม งดกิจกรรมการอบรมทุกอย่าง อย่างไม่มีกำหนดจนกว่าสถานการณ์ต่าง ๆ จะคลี่คลายลง แต่การรักษาดูแลสุขภาพของประชาชนยังต้องดำเนินต่อไป ได้มีการติดตามเรียนรู้ได้โดยผ่านทางสื่อออนไลน์ เผยแพร่ให้รับทราบ ข้อมูล ความรู้ต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ เพื่อที่จะได้มีองค์ความรู้ในการดำรงชีวิตอย่างเข้มแข็ง ให้อยู่รอดปลอดภัยในแง่ต่าง ๆ (Jaipet Klajon, 2020)

ดังนั้น จึงต้องมีรูปแบบการพัฒนาค่ายสุขภาพออนไลน์ ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาค่ายสุขภาพออนไลน์ ของมูลนิธิแพทยวิถีธรรมแห่งประเทศไทย ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคคลให้สามารถพึ่งตนเองในเรื่องสุขภาพที่เน้นถึงสาเหตุของทุกโรคไปจนถึงการดับทุกข์ทางจิตวิญญาณ รวมถึงลดภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพที่จะเกิดขึ้นด้วย ซึ่งเป็นการพัฒนาด้านสุขภาพที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและบริบทค่ายสุขภาพออนไลน์ มูลนิธิแพทยวิถีธรรมแห่งประเทศไทย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบค่ายสุขภาพออนไลน์ มูลนิธิแพทยวิถีธรรมแห่งประเทศไทย
3. เพื่อประเมินรูปแบบค่ายสุขภาพออนไลน์ มูลนิธิแพทยวิถีธรรมแห่งประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม

หลักการแพทย์วิถีธรรม การดูแลสุขภาพตามหลักการแพทย์วิถีธรรม (ใจเพชร กล้าจน, 2563) หรือแก่นหลักการดูแลสุขภาพตนเองตามหลักการแพทย์วิถีธรรม (ยา 9 เม็ด เทคนิค 9 ข้อ) ประกอบด้วย (1) เม็ดที่ 8,9 เลิศด้วยธรรม ด้วยวิธีการสวดมนต์ฟังธรรม ทบตนธรรม สันทนาธรรม ตั้งศีลมาปฏิบัติ และรู้เพียรรู้พักให้พอดี (2) เม็ดที่ 6,7 กระทำเป็นหลัก ด้วยการรับประทานอาหารปรับสมดุลและออกกำลังกายให้เป็นหลักอย่างพอเพียง และ (3) เม็ดที่ 1-5 เสริมรู้จักประมาณ ด้วยการเลือกใช้ชีวิตการระบายพิษปรับสมดุลให้พอเหมาะกับสภาวะร้อนเย็นของร่างกาย

การพัฒนาค่ายสุขภาพ เพื่อลดการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 โดยให้งดกิจกรรมสัมผัสคนหมู่มาก ทางมูลนิธิแพทยวิถีธรรมแห่งประเทศไทย จึงได้นำเทคโนโลยีด้านสื่อสังคมออนไลน์เข้ามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ในการดูแลสุขภาพตามหลักการแพทย์วิถีธรรม จึงได้จัดค่ายสุขภาพออนไลน์ เพื่อที่จะให้ประชาชนได้เรียนรู้การดูแลสุขภาพตามหลักการแพทย์วิถีธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้ในการดูแลสุขภาพตนเองในปัจจุบันได้

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ใช้การจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และแจกแบบสอบถามในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งการดำเนินการวิจัยแบ่งได้ 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาปัญหาบริบทค่ายสุขภาพออนไลน์ มูลนิธิแพทยวิถีธรรมแห่งประเทศไทย ดังนี้

1.1 การทบทวนเอกสาร ความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการแพทย์วิถีธรรม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามปลายเปิดเชิงสำรวจที่เกี่ยวข้องกับปัญหา และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาค่ายสุขภาพออนไลน์ และข้อสรุป วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

1.2 การจัดสนทนากลุ่มผู้บริหารมูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้แก่จิตอาสาแพทย์วิถีธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดค่ายสุขภาพหรือมีความเชี่ยวชาญด้านการใช้สื่อสังคมออนไลน์ รวมจำนวน 13 คน ใช้วิธีแบบเจาะจง โดยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนเพื่อมาวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 2 การสร้างและพัฒนารูปแบบ (โปรแกรม) ค่ายสุขภาพออนไลน์ มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย โดยมีขั้นตอน ดังนี้

2.1 นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์จากระยะที่ 1 เป็นแนวทางในการสร้างโปรแกรมค่ายสุขภาพออนไลน์ สรุปเป็นข้อมูลสำหรับการยกย่ององค์ประกอบของรูปแบบค่ายสุขภาพออนไลน์ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการดำเนินการ 4) เครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการติดต่อสื่อสาร 5) การประเมินผล ซึ่งกระบวนการดำเนินการมีการตรวจสอบทุกขั้นตอนด้วยวงจรการบริหารงานคุณภาพ (Plan-do-check-act cycle: PDCA)

2.2 นำเสนอร่างรูปแบบ (โปรแกรมค่าย) ใหม่ ตรวจสอบความเหมาะสม ความถูกต้องครอบคลุมให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการวิพากษ์โปรแกรมค่ายสุขภาพสุขภาพออนไลน์ มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย ด้วยการจัดสนทนากลุ่ม โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 คน พิจารณาความเหมาะสม ความถูกต้องครอบคลุมของข้อคำถามกับองค์ประกอบของรูปแบบ การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วหาข้อสรุป โดยผู้วิจัยเข้าสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม

2.3 การนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ไปทดลองใช้ว่ามีความเหมาะสมและปฏิบัติได้จริงหรือไม่ และประเมินความพึงพอใจและประสิทธิภาพของรูปแบบค่ายสุขภาพออนไลน์ นำไปทดลองใช้ปฏิบัติจริง โดยการเปิดค่ายสุขภาพออนไลน์ ระยะเวลา 10 วัน จำนวน 92 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เป็นระยะเวลา 3 เดือน การจัดอบรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เข้าร่วมกิจกรรมได้ทางระบบชุม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณสถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบด้วย Paired sample test

การหาคุณภาพด้านความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยให้ตอบแบบสอบถามออนไลน์แล้ว นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach. 1970) เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ระยะที่ 3 หลังทดลองรูปแบบค่ายสุขภาพออนไลน์ มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย นำมาให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและประเมินรูปแบบ เป็นการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผ่านการพิจารณาด้านจริยธรรมในการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยรังสิต เลขที่ RSUERB2021-091 ลงวันที่ 29 กันยายน 2564

ผลการวิจัย

1. ผลศึกษาปัญหาค่าสุขภาพออนไลน์ของมูลนิธิแพथิวิธรรมแห่งประเทศไทย ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้ ประเด็นของระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการติดต่อสื่อสารพบปัญหา การค้นหาข้อมูลทำได้โดยยากและใช้เวลานาน การประชาสัมพันธ์ยังไม่แพร่หลายและขาดความต่อเนื่อง สัญญาณการสื่อสารจากห้องส่งไม่เสถียร เวลาที่ใช้ในการถาม-ตอบปัญหาน้อยเกินไป ในด้านเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการติดต่อสื่อสาร ของมูลนิธิแพथิวิธรรมแห่งประเทศไทย มีข้อมูลพร้อมแต่ยังขาดการบริหารจัดการให้เป็นระบบ ควรพัฒนาเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการติดต่อสื่อสารให้เป็นระบบมากขึ้น

2. ผลการพัฒนารูปแบบค่าสุขภาพออนไลน์ มูลนิธิแพथิวิธรรมแห่งประเทศไทย รูปแบบค่าสุขภาพออนไลน์ มูลนิธิแพथิวิธรรมแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อค่าสุขภาพออนไลน์ (n=92)

รายการรายด้าน	ความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านเนื้อหา	4.63	.478	มากที่สุด
ด้านการใช้ภาษา	4.66	.454	มากที่สุด
ด้านการใช้สื่อประกอบการบรรยาย	4.55	.540	มากที่สุด
ด้านสื่อโซเชียลมีเดีย	4.74	.405	มากที่สุด
ด้านบุคลากร	4.81	.349	มากที่สุด
รวม	4.67	.445	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินความพึงพอใจรูปแบบค่าสุขภาพออนไลน์ มูลนิธิแพथิวิธรรมแห่งประเทศไทย จำนวนประชากร (n=92) พบว่า ผู้เข้าค่าสุขภาพออนไลน์ โดยรวมมีความพึงพอใจต่อค่าสุขภาพออนไลน์คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, SD= 0.45) ทุกข้อ เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยมีรายละเอียด ดังนี้ ด้านบุคลากรระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.81$, SD = 0.349) ด้านการสื่อโซเชียลมีเดียระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$, SD= 0.405) ผลที่ได้ คือ ผู้เข้าค่าสุขภาพมีความพึงพอใจบุคลากรที่มีทักษะการทำงานเป็นทีมโดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาจิตวิญญาณ และเป็นตัวอย่างที่ดีในการดูแลสุขภาพตนเอง ทำให้มีกำลังใจที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง สามารถดูแลตนเองได้ดีขึ้น พึ่งพาคนอื่นน้อยลง และสามารถฟื้นฟูสุขภาพได้เร็วขึ้นเมื่อมีอาการไม่สบาย ผลการประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลประเมินรูปแบบค่าสุขภาพออนไลน์ มูลนิธิแพथิวิธรรมแห่งประเทศไทย หลังจากได้ทดลองรูปแบบค่าสุขภาพออนไลน์แล้ว ผู้วิจัยได้ทำการประเมินรูปแบบค่าสุขภาพออนไลน์เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ โดยผู้เชี่ยวชาญ 17 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดัง ตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อรูปแบบค่าสุขภาพออนไลน์ มูลนิธิแพथิวิธรรมแห่งประเทศไทย ด้านความเหมาะสมและด้านความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

รูปแบบค่าสุขภาพออนไลน์	ด้านความเหมาะสม			ด้านความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S	ระดับ	$\bar{X}$	S	ระดับ
หลักการ	4.47	.561	มากที่สุด	4.62	.542	มากที่สุด
วัตถุประสงค์	4.41	.739	มากที่สุด	4.43	.616	มากที่สุด
กระบวนการดำเนินการ	4.39	.564	มากที่สุด	4.39	.546	มากที่สุด

ระบบเครือข่ายฯ และ การติดต่อสื่อสาร	4.58	.552	มากที่สุด	4.47	.576	มากที่สุด
การประเมินผล	4.55	.540	มากที่สุด	4.55	.543	มากที่สุด
รวม	4.48	.591	มากที่สุด	4.47	.568	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า การประเมินของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อรูปแบบค่ายสุขภาพออนไลน์ ในภาพรวมได้ค่าเฉลี่ยด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (4.48) โดยลำดับที่ 1 ได้แก่ เครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการติดต่อสื่อสาร (4.58) สำหรับด้านความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (4.47) ได้แก่ หลักการ ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด (4.62)

อภิปรายผล

1. ศึกษาปัญหาและบริบทค่ายสุขภาพออนไลน์มูลนิธิแพथิวิธธรรมแห่งประเทศไทย พบว่า จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วงสถานการณ์ของโรคระบาดโควิด-19 มีผลทำให้รูปแบบการจัดค่ายสุขภาพเปลี่ยนไปจากเดิม ในด้านระบบเทคโนโลยีการสื่อสารของมูลนิธิแพथิวิธธรรมแห่งประเทศไทย ยังปรับตัวไม่ทันกับสถานการณ์และไม่พร้อมในหลาย ๆ ด้าน และพบประเด็นของปัญหาจากการวิเคราะห์ข้อมูล เช่น การค้นหาข้อมูลทำได้โดยยากและใช้เวลานาน การประชาสัมพันธ์ยังไม่แพร่หลายและขาดความต่อเนื่อง สัญญาณการสื่อสารจากห้องส่งไม่เสถียร เวลาที่ใช้ในการถาม-ตอบปัญหาน้อยเกินไป สอดคล้องกับ วิทยา วาโย และคณะ, (2020) การเตรียมกลยุทธ์การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ที่อาจมีสาเหตุมาจากระบบเครือข่ายไม่เสถียร ผู้เรียนไม่สามารถเข้าถึงเนื้อหาการเรียนจากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งผู้สอนไม่สามารถจัดการสอนออนไลน์แบบถ่ายทอดสดได้ ซึ่งเป็นปัญหาที่จำเป็นต้องเร่งแก้ไขตามสาเหตุ เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยังสอดคล้องกับจักรกฤษณ์ โปตาพล (2020) การจัดการเรียนรู้ออนไลน์: วิธีที่เป็นไปทางการศึกษา ด้านปัญหาและอุปสรรคการเรียนออนไลน์ พบว่า ปัญหาด้านเทคนิคต่าง ๆ ได้แก่ เรื่องไฟฟ้าดับ คอมพิวเตอร์ขัดข้อง ระบบอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร ปัญหาเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดผลกระทบในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ทั้งสิ้นและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก มีผลต่อการจัดการเรียนรู้ที่ต้องมีการพัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงนี้ (Katchaporn Mungprasert and others, 2021)

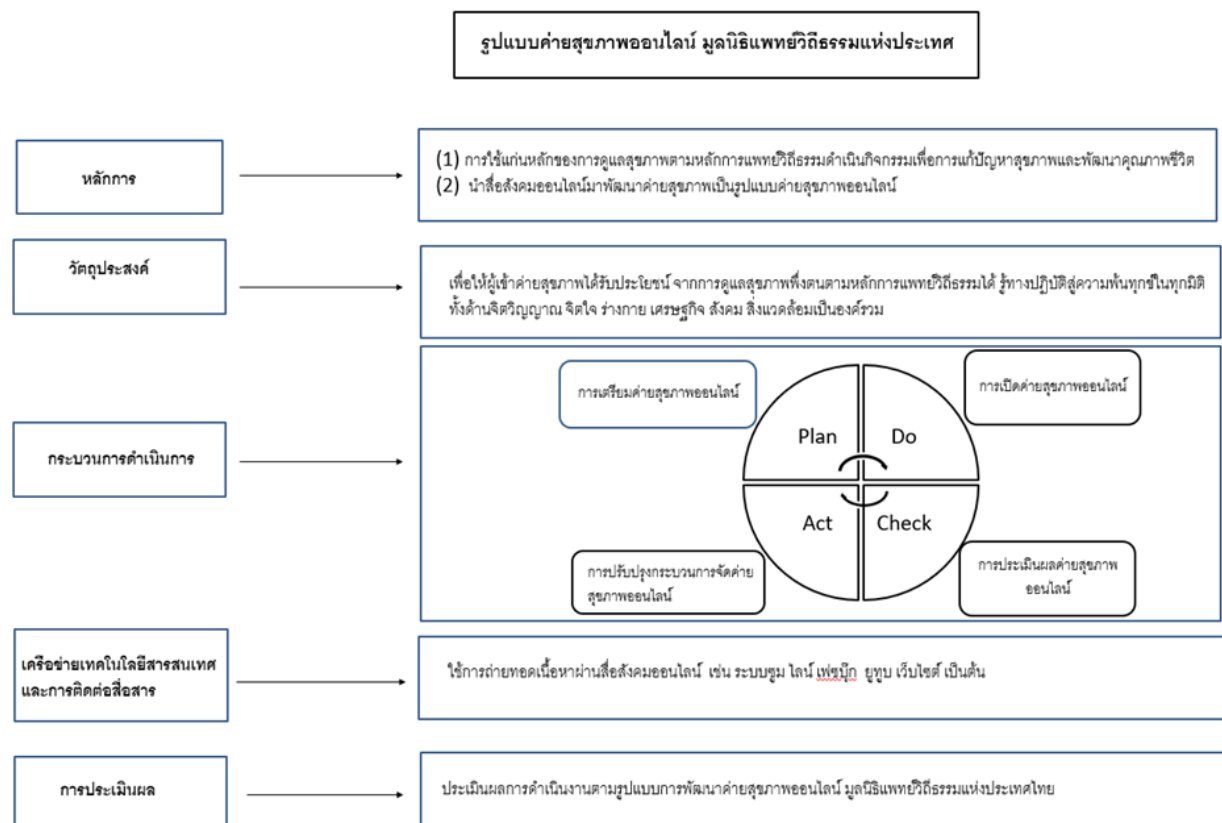
2. ผลการพัฒนาแบบค่ายสุขภาพออนไลน์ มูลนิธิแพथิวิธธรรมแห่งประเทศไทย พบว่า มีประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการดำเนินการ เครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการติดต่อสื่อสาร การประเมินผล มีกระบวนการดำเนินการตามวงจรการบริหารงานคุณภาพ (PDCA) ดังนี้ ด้านการจัดเตรียมค่ายสุขภาพออนไลน์หรือการวางแผน (Plan) ประกอบด้วย การเตรียมแผนงาน จัดตารางค่ายสุขภาพออนไลน์ 10 วัน จัดสรรทีมงานแบ่งความรับผิดชอบจากฝ่ายต่าง ๆ การประชาสัมพันธ์ค่ายสุขภาพออนไลน์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เตรียมเนื้อหาและจัดทำวีดิทัศน์สื่อประกอบการบรรยายในแต่ละประเด็น การจัดเตรียมระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและช่องทางการติดต่อสื่อสารและฝึกฝนการใช้งานในแอปพลิเคชันต่าง ๆ ให้พร้อมใช้งาน สอดคล้องกับ สิริพร อินทสนธิ (2020) พบว่า การเรียนออนไลน์นั้นต้องมีการเตรียมตัวก่อนเข้าเรียนออนไลน์ ผู้สอนจะต้องเตรียมสื่อการสอนที่เหมาะกับการสื่อสารออนไลน์ ต้องมั่นใจว่าจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายการเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม และส่วนผู้เรียนต้องเตรียมอุปกรณ์โปรแกรมที่จะใช้ในการเรียนออนไลน์ พร้อมทั้งระบบเครือข่ายให้พร้อมใช้งานเช่นกัน ด้านการเปิดค่ายสุขภาพออนไลน์ (Do) การลงทะเบียนสมัครเข้าค่ายสุขภาพออนไลน์ผ่านคลุกเกิ้ลฟอร์มในเว็บไซต์พร้อมกับการ ทำการ ตรวจสอบการลงทะเบียน เพิ่มสมาชิกกลุ่มไลน์สายด่วน ถามตอบ-ปัญหาสุขภาพกับจิตอาสาเฉพาะสมาชิกที่สมัครเข้าค่ายสุขภาพออนไลน์เท่านั้น ส่งตารางกิจกรรมและลิงก์เข้าระบบประชุมประจำวันผ่านไลน์กลุ่มและการเข้าอบรมผ่าน

โปรแกรมชุมชน ถ่ายทอดสด เฟซบุ๊ก ยูทูบ เว็บไซต์ ด้านการประเมินผลค่ายสุขภาพออนไลน์ (Check) ประกอบด้วย การส่งการบ้านผ่านระบบชุมชน และทำแบบสอบถามในกูเกิ้ลฟอร์ม ซึ่งผู้เข้าค่ายจะต้องเข้ามารายงานตัวประเมินผลว่า ได้นำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพตัวเอง มีผลอย่างไรบ้าง ผ่านระบบชุมชน และถ่ายทอดสด ทางเฟซบุ๊ก ยูทูบ เว็บไซต์ ออนไลน์ สอดคล้องกับ นิติยาภรณ์ สุระสาย (2563) พบว่า การประเมินผลที่ได้จากการดูแลสุขภาพของตนเองด้วยการแพทย์วิถีธรรมอย่างต่อเนื่องได้ผลดี ดังนี้ สุขภาพร่างกายแข็งแรงขึ้น เจ็บป่วยน้อย บรรเทาความเจ็บป่วยให้หายได้ ด้านจิตใจ เครียดน้อยลง ใจเย็นไม่เร่งรีบ สุขภาพจิตใจดีมาก ด้านจิตวิญญาณ เกิดความผาสุก ทุกข์น้อยลงจิตใจเป็นสุขเพิ่มขึ้นตามลำดับ จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบูรณาการวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์วิถีธรรม” ด้านการปรับปรุงการจัดค่ายสุขภาพออนไลน์ (Act) หลักจากการดำเนินกิจกรรมค่ายสุขภาพออนไลน์ พบว่า มีปัญหาผู้เข้าค่ายสุขภาพออนไลน์ยังไม่มี ความชำนาญในการใช้งานโปรแกรมแอปพลิเคชันต่าง ๆ จึงได้จัดคำอธิบายวิธีที่สนแนะนำการใช้งานในส่วนต่าง ๆ และเนื่องจากนั่งเรียนติดต่อกันนานหลายชั่วโมง ทำให้เกิดความเมื่อยล้าสายตาจากการใช้มือถือและคอมพิวเตอร์ แนะนำให้ผู้เข้าค่ายสุขภาพออนไลน์ผ่อนคลายตัวเองด้วยวิธีการต่าง ๆ

3. ผลประเมินรูปแบบค่ายสุขภาพออนไลน์ มุลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย ผลการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน อาจเป็นเพราะว่าได้ปฏิบัติตามการดำเนินการตามรูปแบบซึ่งได้ทำการวิเคราะห์และทดลองใช้อย่างเหมาะสม แสดงว่ารูปแบบการพัฒนาค่ายสุขภาพออนไลน์ มุลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยมานี้เป็นประโยชน์ต่อองค์กร มุลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย จะได้นำไปจัดทำแผนพัฒนาค่ายสุขภาพออนไลน์ได้ในโอกาสต่อไป

สรุปองค์ความรู้

จากการวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาค่ายสุขภาพออนไลน์ กรณีศึกษา: มุลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้ โดยแสดงเป็นรูปแบบการพัฒนา ค่ายสุขภาพออนไลน์ ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการดำเนินการ 4) เครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการติดต่อสื่อสาร 5) การประเมินผล ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. รูปแบบค่ายสุขภาพออนไลน์ มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ดังนั้น เห็นสมควรนำรูปแบบการพัฒนาค่ายสุขภาพออนไลน์ กรณีศึกษา : มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย ที่ได้รับการพัฒนาไปใช้เป็นเครื่องมือในการให้ความรู้กับประชาชนในการจัดอบรมผู้เข้าค่ายสุขภาพออนไลน์ ในศูนย์วิชาการการแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย

2. หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ สามารถนำรูปแบบการทำค่ายออนไลน์ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับทุกองค์กรต่าง ๆ ได้

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาค่ายสุขภาพออนไลน์ในด้านอื่น ๆ ให้ทันสมัยมากขึ้น
2. ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาค่ายสุขภาพออนไลน์ที่ส่งผลต่อการสร้างแรงจูงใจในการดูแลสุขภาพของผู้เข้าค่ายสุขภาพ

References

- Department of Disease Control, Ministry of Public Health. (2020). National chronic non-communicable disease control plan 2017-2021.
- Division of Noncommunicable Diseases Department of Disease Control, Ministry of Public Health. (2021). Annual report 2021. Bangkok: Aksorn Graphics and Design.
- Inthason, S. (2020). COVID-19: and online teaching, case study, web programming course. Journal of Management Science Review . (22) (2) 203-213.
- Klajon J. (2020). Policy on Dharma Medicine. Accessed on March 28, 2021. <https://morkeaw.net/stop-covid-19/>.
- Klajon, J. (2019). The core of health care according to the principles of Dharma Medicine. (1st edition) Bangkok: good print
- Kotchaphon Mangprasert et al. (2021). Guidelines for teacher competency development in the Thailand 4.0 era under the Office of Phetchaburi Secondary Education Service Area. graduate school Rangsit University.
- Lueangon, V. (2016). Behaviors to promote health and quality of life of bank employees. for agriculture and agricultural cooperatives By providing self-reliant health care according to the principles of medical medicine, Na Bun Forest Park, Don Tan District, Mukdahan Province. Graduate School Journal Pitchayathat, 2016. 11(2) 109-116.
- Ministry of Public Health of Thailand. (2020). World Health Organization (WHO), Thailand. Situation Report by World Health Organization (WHO), Thailand. Retrieved March 27, 2021. https://www.who.int/docs/default-source/searo/thailand/2020-03-12-tha-sitrep-19-covid19-pb-th.pdf?sfvrsn=1e179bd4_2/.
- Ministry of Public Health. (2020). Thai Government, Ministry of Public Health. Asking people to help reduce the spread of COVID-19 by refraining from activities with large groups of people. Retrieved on 27 March 2021 <https://www.thaigov.go.th/>.

- Phiphitkul, P. et al. (2017). The Quality Components of Health Service Management Integrated with Dharma Medicine that Affect Service Performance in Northeastern Regional Hospital. *Journal of Health Systems Research and Development*. 10 (3). 309-319.
- Podapon, C. (2020) Online learning management: educational approaches. Mahamakut Buddhist University Academic articles.
- Promraksa, T. et al. 2018). Study of the training model for Dhamma doctors. in the New Agricultural Vipassana Center, San Sai District, Chiang Mai Province National Research Conference *Journal Surindra Rajabhat University* No. 13. 271-281.
- Surasai, N. (2020). Model of cultural integration of health care with Dhamma medicine. Thesis. Ubon Ratchathani Rajabhat University. Ubon Ratchathani
- Wayo, W. et al. (2020). Online teaching under the COVID-19 virus outbreak situation: concepts and applications for teaching and learning. *Health Center Journal* No. 9. 14 (34). 285-298.

การโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่มีการใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด

ARGUMENTATION OF STUDENTS IN MATHEMATICS CLASSROOM USING LESSON STUDY AND OPEN APPROACH

ธนวิทย์ วรโพธิ์¹ และ นิสากร บุญเสนา

Thanawit Worapho and Nisakorn Boonsena

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University, Thailand

Email: Thanawit.w@kkumail.com¹

Received 27 May 2022; Revised 11 October 2022; Accepted 28 August 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่มีการใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดซึ่งเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมการโต้แย้งในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ส่งผลในทางบวกต่อการพัฒนาความเข้าใจทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนอำนวยความสะดวกในการสร้างความรู้และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 16 คน จากโรงเรียนคูคำพิทยาสรรพ์ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสำรวจการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ โฟโตคอล วิดีทัศน์จากการสังเกตชั้นเรียน และใบกิจกรรมของวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดของ Inprasitha (2014). และกรอบแนวคิด การโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ตามแนวคิดของ Knipping (2008) ผลการศึกษาการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่มีการใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด หน่วยการเรียนรู้เรื่อง วงกลม จำนวน 5 แผนการจัดการเรียนรู้ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์การโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ตามแนวคิดของ Knipping (2008) ตามการศึกษาชั้นเรียน 3 ขั้นตอน ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า 1.การร่วมมือกันออกแบบบทเรียนวิจัย (Plan) การร่วมกันวางแผนเป็นการร่วมมือกันระหว่างนักวิจัย ผู้ประสานงานโรงเรียน ผู้ช่วยวิจัย และครูผู้ทำการสอน มุ่งเน้นไปที่การเสนอข้อโต้แย้งของนักเรียนหรือการคาดเดา จะพบว่ามีแนวคิดการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ไม่ได้คาดการณ์ที่สามารถนำไปใช้พัฒนาการของการโต้แย้ง 2. การร่วมมือกันสังเกตบทเรียนวิจัย (Do) ในขั้นตอนนี้ครูจะนำแผนการสอนไปใช้จริงในชั้นเรียนโดยวิธีการจัดการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ที่เน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการแก้ปัญหาด้วยตนเอง พบประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนที่แตกต่างกันทั้งประเด็นและเหตุผลที่หลากหลายแสดงให้เห็นว่าการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเองก่อให้เกิดประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนที่หลากหลาย 3. การร่วมมือกันอภิปรายและสะท้อนผลบทเรียนวิจัย (See) จะสะท้อนเกี่ยวกับผลที่ได้จากการสังเกตการณ์สอนเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแผนการสอน พบว่าทั้ง 19 ประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์มีโครงสร้างที่แตกต่าง

คำสำคัญ: การโต้แย้งของนักเรียน; ชั้นเรียนคณิตศาสตร์; การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด

Abstract

This research article aims To analyze the structure of student arguments in mathematics classes where lesson study and open approach were used that were useful in promoting arguments in mathematics classes that positively influenced the development of mathematical understanding of the students. Students facilitate the building of knowledge and the ability to think critically. The researcher used qualitative research. The target group is 16 primary school students from Khu Kham Pittayasan School. The tools for collecting data are student arguments surveys in math class, protocols, classroom observation videos. and activity sheet of data analysis according to the concept of Inprasitha (2014). Argumentation of students in math class based on the concept of Knipping (2008) The results of a study of Argumentation of students in math classes using lesson study and open approach. Learning unit on circle, number 5, learning management plan The data obtained were analyzed for Argumentation of students in mathematics classes based on the concept of Knipping (2008) according to the lesson study in 3 steps as follows: 1. Collaboration in the design of research lessons (Plan) Joint planning is a collaboration between researchers. School coordinators, research assistants and teaching teachers Focus on presenting student arguments or making guesses. You will find that there are unpredictable student argument ideas in math class that can be used to develop arguments. 2. Collaboration in Observing Research Lessons (Do) At this stage, teachers will implement lesson plans in the classroom by means of teaching and learning mathematics that emphasizes students' learning through problem solving on their own. Finding different argumentation of students for various issues and reasons. It shows that giving students the opportunity to solve problems on their own has created a wide range of student arguments. 3. Collaboration to discuss and reflect on research lessons (See) will reflect on the results of Teaching observations to lead to improvements in lesson plans found that the 19 arguments among students in mathematics classes were structured differently.

Keywords: Argumentation of students; Mathematics classroom; Lesson study and Open approach

บทนำ

การเรียนการสอนที่ใช้วิธีการแบบเปิด (Open Approach) และการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการคิดการให้เหตุผลมากกว่าคำตอบ ครูผู้สอนจะต้องมีการจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ ในเนื้อหาเรื่องต่างๆ การสอนโดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open Approach) เป็นการสอนที่มีเป้าหมาย เพื่อให้ นักเรียนทุกคนมีแนวทางในการเรียนคณิตศาสตร์ที่ตอบสนองต่อความสามารถของผู้เรียนควบคู่ไปกับระดับการ ตัดสินใจด้วยตนเองในการเรียนรู้ โดยวิธีการปฏิบัติการสอนในชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด ครูเปิดโอกาสให้ นักเรียนได้มีโอกาสอภิปรายแสดงความคิดเห็นและให้เหตุผลต่อแนวคิดของตนเองหรือของเพื่อน (Inprasitha , 2014) ได้สังเกตการสื่อสารระหว่างนักเรียนกับนักเรียนเกี่ยวกับการสอนที่ติดอยู่บนกระดานว่าสื่อการสอนนั้น ไม่ได้สอดคล้องกับโลกจริงด้วยเหตุผล หลังจากนั้นนักเรียนจึงได้ตั้งข้อสังเกตและอธิบายเหตุผลของตนเองกับ

ครูผู้สอนเกี่ยวกับสื่อการสอนที่ไม่ตรงกับโลกจริงของตัวนักเรียนทำให้เพื่อนคนอื่นได้เกิดการสังเกตที่จุดเดียวกัน และร่วมอธิบายเหตุผลซึ่งสอดคล้องกับการสื่อสารในรูปแบบการโต้ตอบที่สมเหตุสมผลที่เป็นประเภทของ การโต้แย้ง (Argumentation) โดยไม่ได้เป็นความร่วมมือร่วมกันสร้างคำอธิบาย แต่เป็นกระบวนการของการให้เหตุผล (Antonia Larrain Christine, Howe and Julieta Cerda 2014) เมื่อมีการสร้างพื้นที่สำหรับการโต้แย้ง (Argumentation) แล้วมันเป็นไปได้ที่มันจะนำไปสู่การพัฒนาทางปัญญาความมุ่งมั่นในการพัฒนาความคิดเชิงเหตุผลและการวิเคราะห์วาทกรรม การเปลี่ยนความคิดของคนคนหนึ่งนั้นเป็นไปได้ เว้นแต่จะมีโอกาสที่จะทำให้ข้อโต้แย้งของคุณเป็นจริง (Jonathan Osborne, Sibel Erduran and Shirley Simon, 2004) การเรียนรู้คณิตศาสตร์เป็นการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับวาทกรรมเฉพาะประเภท การสอนที่เน้นการสอบถามยังต้องการให้นักเรียน “อธิบายเหตุผลการโต้แย้งและพิสูจน์” (Giovannina Albano and Umberto Dello Iacono, 2019) ครูโรงเรียนประถมหลายคนรู้สึกว่าคุณไม่มีที่จะสอนการโต้แย้งพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ หรือแม้แต่ว่าความคิดที่ว่า การโต้แย้งมีลักษณะอย่างไร ครูเองก็มักจะเผชิญกับความยากลำบากในการโต้แย้ง เช่นเดียวกับนักเรียน (Pi-Jen Linl, 2018) การโต้แย้งดังกล่าวเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนานักเรียนที่มีความเชี่ยวชาญทางคณิตศาสตร์และสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ดี ซึ่งระบุว่านักเรียนจะสร้างข้อโต้แย้งที่เป็นไปได้และวิจารณ์เหตุผลของคนอื่น ๆ นอกจากนี้การเรียนการสอนที่ส่งเสริมการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์อาจส่งผลในทางบวกต่อการพัฒนาความเข้าใจทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน (Chepina Rumsey and Cynthia W. Langrall, 2016)

การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในภาคเรียนที่ 2 ปี การศึกษา 2564 ผู้วิจัยได้ไปปฏิบัติการสอนในสถานศึกษารายวิชา ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โรงเรียนคูคำพิทยาสรรพ์ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งประเด็นที่ผู้วิจัยเข้าไป สังเกต ได้แก่ พฤติกรรมของครูที่แสดงออกในระหว่างที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ การโต้ตอบและมีส่วนร่วมของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอและเด็ก ๆ สามารถแสดงให้เห็นว่าเริ่มใช้การโต้แย้งที่เป็นทางการและเป็นนามธรรมได้ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (Stein, 2001) ทำให้ผู้วิจัยสามารถเลือกกลุ่มเป้าหมายได้ดังนี้ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 16 คน ในปีการศึกษา 2564 โรงเรียนคูคำพิทยาสรรพ์ซึ่งเป็นโรงเรียนที่อยู่ในโครงการพัฒนาการคิดขั้นสูงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนในเขตพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้การดูแลของศูนย์วิจัยคณิตศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งจัดกิจกรรม การเรียนการสอนด้วยวิธีการแบบเปิดและการพัฒนาวิชาชีพครูตามแนวคิดของการศึกษาขั้นเรียน โดยนักเรียนกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนที่ผ่านการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการแบบเปิดในฐานะวิธีการสอน ภายใต้บริบทการศึกษาขั้นเรียน เป็นระยะเวลา 4 ปี อย่างต่อเนื่อง ที่มีการศึกษาชั้นเรียนโรงเรียนคูคำพิทยาสรรพ์ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2550 ดำเนินการเป็นระยะเวลามากกว่า 15 ปี ประกอบด้วย นักศึกษาฝึกประสบการณ์สอน คณะครู กลุ่มนักวิจัย ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ประสานงานโรงเรียน และผู้เชี่ยวชาญจากศูนย์วิจัยคณิตศาสตร์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ทำตามกระบวนการร่วมมือกันออกแบบบทเรียนวิจัย (Plan) การร่วมมือกันสังเกตบทเรียนวิจัย (Do) และ การร่วมมือกันอภิปรายและสะท้อนผลบทเรียนวิจัย (See) โดยคุณครูผู้สอนได้เข้าร่วมสะท้อนผล ในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ของตัวเองว่าเป็นไปตามแผนที่ได้วางเอาไว้หรือไม่ สอนได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการสอนหรือไม่ และมีแนวทางในการนำแผนไปพัฒนาปรับปรุงอย่างไรในวันพฤหัสบดี

การวิจัยครั้งนี้ได้วิเคราะห์โครงสร้างการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้การศึกษาขั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด ซึ่งผู้วิจัย ผู้ช่วยวิจัย ครูผู้สอน และครูผู้สังเกต ได้ร่วมกระบวนการศึกษาชั้นเรียนเพื่อสร้าง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนที่สำคัญ คือ 1) การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน

2) การร่วมสังเกตการสอนร่วมกัน 3) การสะท้อนผลบทเรียนหลังสอนร่วมกันและใช้วิธีการแบบเปิดในฐานะที่เป็นวิธีการสอนภายใต้การศึกษาชั้นเรียนตามแนวคิดของ Inprasitha (2014)

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่มีการใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับชั้นเรียนแบบเดิม

การจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบัน นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้และฝึกฝนความคิด ริเริ่มที่น้อยมาก เพราะครูอาจารย์ส่วนใหญ่จะรู้จักวิธีการสอนให้นักเรียนท่องจำความรู้ และฝึกทักษะสำเร็จรูปไปเพื่อสอบ แบบเก่า ซึ่งมักเน้นการสอบปรนัยเลือกกาข้อหนึ่งที่ จำได้ว่าถูกที่สุด (Office of the education council ,2016) ครูส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมแบบเก่า (เน้นเรื่องการจำข้อมูล) ไม่ได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ ไม่ค่อยได้สนใจจะเรียนรู้อะไรใหม่ ๆ มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องจิตวิทยาการเรียนรู้และกลไกการทำงานของสมองน้อย มีความรู้ ทักษะการสอนอย่างมีประสิทธิภาพค่อนข้างน้อย หลักสูตรและการวัดผลซึ่งกำหนดมาจากส่วนกลางก็ส่งเสริมให้ครูสอนแบบบรรยายตามตำราให้นักเรียนจดจำไปวัน ๆ (Office of the education council ,2020) การศึกษาในไทยโดยเฉพาะชั้นเรียนคณิตศาสตร์ยังคงมีแนวทางในการเน้นเรื่อง ผลลัพธ์ (Products-Oriented Approach) มากกว่าที่จะสนใจทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ (Process-Product Oriented Approach) ครูยังคงมีแนวทางหรือวิธีการสอนแบบเดิมที่เน้นผลลัพธ์ ทิศทางของการสอนเป็นการสื่อสาร ทางเดียวที่เน้นการถ่ายทอดเนื้อหา (ผลลัพธ์) ที่มีอยู่แล้วไปสู่ผู้เรียน (Inprasitha ,2014)

2. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชั้นเรียน จะเห็นว่า การบูรณาการการศึกษาชั้นเรียนเข้ามาปรับใช้ในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ของประเทศไทยเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การศึกษาชั้นเรียนทำให้ครูเป็นจุดศูนย์กลางของกิจกรรมด้วยความสนใจและความปรารถนาที่จะเข้าใจการเรียนรู้ของนักเรียนได้ดีขึ้นจากประสบการณ์การสอนของตนเอง แนวคิดนี้ง่ายมาก ครูจะมาร่วมกันโดยใช้คำถามร่วมกันเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียนวางแผนบทเรียนเพื่อให้มองเห็นการเรียนรู้ที่น่าทึ่งตรวจสอบและอภิปรายสิ่งที่พวกเขาสังเกตเห็น โดยทั่วไปการศึกษบทเรียนจะเป็นไปตามขั้นตอนต่างๆ (Murata ,2011) การศึกษาชั้นเรียนในบริบทของประเทศไทย ควรมีขั้นตอนอย่างน้อย 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 1) การร่วมมือกันออกแบบบทเรียนวิจัย (Plan) การร่วมกันวางแผนเป็นการร่วมมือกันระหว่างนักวิจัย ผู้ประสานงานโรงเรียน ผู้ช่วยวิจัย และครูผู้ทำการสอน 2) การร่วมมือกันสังเกตบทเรียนวิจัย (Do) ในขั้นตอนนี้ครูจะนำแผนการสอนไปใช้จริงในชั้นเรียนโดย ครูในโรงเรียน และมีการสังเกตการสอนในชั้นเรียนโดยทีมวิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย และครูคนอื่นๆ 3) การร่วมมือกันอภิปรายและสะท้อนผลบทเรียนวิจัย (See) จะสะท้อนเกี่ยวกับผลที่ได้จากการ สังเกตการณ์สอนเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแผนการสอน (Inprasitha ,2014)การสอนด้วยวิธีการแบบเปิดมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ นักเรียนทุกคนสามารถเรียนรู้คณิตศาสตร์เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาทางคณิตศาสตร์ของตนเองที่มาพร้อมกับ การตัดสินใจในการเรียนรู้ด้วยตนเองในระดับหนึ่งมุ่งให้ผู้เรียนตอบสนองความสามารถของพวกเขาควบคู่ไปกับระดับการตัดสินใจด้วยตัวเองในการเรียนรู้ของพวกเขา (Nohda ,2000) การสอนโดยใช้วิธีการแบบเปิดว่าเป็น การสอนที่มีเป้าหมาย เพื่อให้ นักเรียนทุกคนมีแนวทางในการเรียนคณิตศาสตร์ที่ตอบสนองต่อความสามารถของ ผู้เรียนควบคู่ไปกับระดับการตัดสินใจด้วยตนเองในการเรียนรู้ (Inprasitha ,2014)

3. แนวคิดเกี่ยวกับการโต้แย้งของนักเรียน

การอภิปรายทั้งชั้นเรียนที่มีความคิดตรงข้ามกันจะต้องมีการระบุเนื้อหาและตรวจสอบอย่างชัดเจน โดยทั่วไปการอภิปรายทั้งชั้นเรียนควรแตกต่างจากการสนทนากับเพื่อน การโต้ตอบที่สมเหตุสมผลเหล่านี้เป็นประเภทของการสื่อสารที่เป็นการโต้แย้ง (Antonia Larrain, Christine Howe and Julieta Cerda ,2014) การโต้แย้งหมายถึง การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นการกระทำที่ซับซ้อนผ่านการสื่อสารและการพูดโต้ตอบซึ่งประกอบด้วยกลุ่มคำพูดที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เหตุผลหรือหักล้างคำพูด (Eemeren & Grootendorst, 2004) การโต้แย้งเกี่ยวข้องกับการตรวจสอบและโน้มน้าวใจ การสืบหาเป็นกระบวนการที่แต่ละคนใช้เพื่อลบข้อสงสัยของแต่ละบุคคล ในขณะที่การโน้มน้าวใจเป็นกระบวนการที่ใช้ข้อยืนยันเพื่อการลบข้อสงสัยของผู้อื่น (Harel & Sowder ,2007) การโต้แย้งที่เกิดขึ้นในห้องเรียนไม่สามารถวิเคราะห์ได้โดยใช้ตรรกะทั่วไปโดยการพิจารณาการโต้แย้งในชั้นเรียนจะต้องสร้างรูปแบบการโต้แย้งขึ้นใหม่ ซึ่งประโยชน์ในการสร้างขั้นตอนของการโต้แย้งขึ้นใหม่จะช่วยให้เราแยกแยะข้อโต้แย้งที่แตกต่างกันออกไปในกระบวนการพิสูจน์เรียกสิ่งเหล่านี้ว่า "ขั้นตอนการโต้แย้ง" (Knipping ,2008) และ Toulmin (2003) ได้ระบุโครงสร้างการโต้แย้งมีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ คำสั่งแต่ละประเภทสามารถระบุได้ตามหน้าที่ 1) การให้ข้อมูล (Data) ขั้นตอนที่นักเรียนแสดงความคิดเห็นที่เป็นข้อเท็จจริงตามความคิดของนักเรียนหรือหลักฐานเบื้องต้นที่นำมาใช้ในการอ้างเหตุผล 2) การให้ข้อยืนยัน (Warrants) ขั้นตอนที่นักเรียนสามารถหาวิธีในการแก้ปัญหาในลักษณะของกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของข้อมูล 3) การให้ข้อสนับสนุน (Backing) ขั้นตอนที่นักเรียนใช้ การพูดการเขียนการใช้อุปกรณ์ เพื่อที่จะสนับสนุนข้อยืนยันให้น่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ข้อสนับสนุนจะถูกนำมาใช้เมื่อข้อยืนยันนั้นไม่น่าเชื่อถือเพียงพอสำหรับผู้อ่านหรือผู้ฟัง 4) การให้ข้อสรุป (Claim) ข้อสรุปที่ได้จากเหตุผลต่าง ๆ มาสนับสนุน

4. แนวคิดเกี่ยวกับการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์

การโต้แย้งถูกมองว่าเป็นกระบวนการทางสังคมซึ่งเกิดกับบุคคลสองคนขึ้นไปมีส่วนร่วมในวาทกรรมทางคณิตศาสตร์ แต่ความคิดของนักเรียนชั้นประถมที่แสดงออกในห้องเรียนไม่เป็นไปตามรูปแบบของคณิตศาสตร์อย่างเป็นทางการแต่รูปแบบเหล่านี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาความคิดในอนาคต (Hanna & Villiers ,2012) การสร้างข้อโต้แย้งที่สนับสนุนการโต้แย้งที่ทำให้ข้อกล่าวอ้างนั้น ไม่เป็นความจริงในการเรียกร้องคุณสมบัติทางคณิตศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างการโต้แย้งและการพิสูจน์มีความซับซ้อน การเรียนรู้คณิตศาสตร์เป็นการมีส่วนร่วมกับวาทกรรมเฉพาะประเภทที่เน้นการให้นักเรียน“ อธิบายเหตุผลการโต้แย้งและพิสูจน์” (Giovannina Albano and Umberto Dello Iacono ,2019) วาทกรรมการโต้แย้งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนานักเรียนที่มีความเชี่ยวชาญทางคณิตศาสตร์ นักเรียนระบุให้มีหลักฐานและเหตุผลในการโน้มน้าวผู้อื่นว่าข้อขัดแย้งของพวกเขาถูกต้อง บางครั้งนักเรียนยึดข้อยืนยันในลักษณะที่เป็นกระบวนการทางคณิตศาสตร์ (Chepina Rumsey and Cynthia W. Langrall ,2016) สิ่งนี้ถูกมองว่าเป็นคุณลักษณะของการแสดงอย่างมีเหตุผลในการปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา และอยู่บนพื้นฐานของการโต้เถียงแบบสะท้อนกลับ ในที่สุดผลลัพธ์เชิงประจักษ์ที่น่าเสนอในบทเหล่านี้จะถูกนำมารวมกันเพื่อสร้างองค์ประกอบของทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ (Krummheuer and Berlin ,2000)

ระเบียบวิธีวิจัย/วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนคูคำพิทยาสรรพ์ ได้เข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบการคิดทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน ด้วยวิธีการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) และวิธีการแบบเปิด (Open Approach) กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 16 คน ในปีการศึกษา 2564 ที่อยู่ในโครงการพัฒนาการคิดขั้นสูงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนในเขต

พื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้การดูแลของศูนย์วิจัยคณิตศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งจัดกิจกรรม การเรียนการสอนด้วยวิธีการแบบเปิดและการพัฒนาวิชาชีพครูตามแนวคิดของการศึกษาชั้นเรียนโดยนักเรียนกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนที่ผ่านการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการแบบเปิดในฐานะวิธีการสอน ภายใต้บริบทการศึกษาชั้นเรียน เป็นระยะเวลา 4 ปี อย่างต่อเนื่อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดต่อไปนี้ได้แก่ 1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวิจัยครั้งนี้การวิจัยครั้งนี้ใช้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งเป็นหนังสือเรียนคณิตศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่นชื่อ Study with your friends ฉบับปี ค.ศ. 2005 ที่ได้รับลิขสิทธิ์แปลจากสำนักพิมพ์ Gakkotosho จำนวนทั้งหมด 5 คาบ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3) เครื่องมือที่ใช้ ในการวิเคราะห์ได้แก่ โพรโตคอล ผลงานเขียนนักเรียน แบบบันทึกภาคสนาม ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ระหว่างเดือน 15-19 ถึงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2564. โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ดังนี้

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ	ข้อมูล	วิเคราะห์
1.เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่มีการใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด	เครื่องบันทึกเสียง	โพรโตคอลการทำกิจกรรมทั้งชั้นเรียนและการทำกิจกรรมกลุ่มย่อยที่แสดงถึงการโต้แย้งของนักเรียน	ประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนที่เกิดขึ้น, การมีส่วนร่วมของนักเรียนในบริบทการโต้แย้งของนักเรียน,องค์ประกอบหลักของโครงสร้างการโต้แย้งตามกรอบของ Knipping (2008)
	กล้องวิดีโอ	โพรโตคอลและวีดิทัศน์การทำกิจกรรมทั้งชั้นเรียนและกลุ่มย่อยที่แสดงถึงการโต้แย้งของนักเรียน	การมีส่วนร่วมในบริบทการโต้แย้งของนักเรียน,หลักฐานการบันทึกในใบกิจกรรมของนักเรียน ตามกรอบของ Knipping (2008)
	ใบกิจกรรม	หลักฐานการบันทึกการแก้ปัญหาด้วยตนเองของนักเรียนแต่ละกลุ่มย่อย	หลักฐานในการยืนยันข้อสรุปในการโต้แย้งของนักเรียนในแต่ละประเด็นที่เกิดขึ้น ตามกรอบของ Knipping (2008)
	แบบบันทึกภาคสนาม	ข้อมูลการบันทึกภาคสนามที่สามารถนำมาวิเคราะห์โครงสร้างการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดตามกรอบวิจัย	โครงสร้างการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ตามกรอบของ Knipping (2008)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ผลสามารถสรุปผลการวิจัยการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด หน่วยการเรียนรู้เรื่อง วงกลม จำนวน 5 แผนการจัดการเรียนรู้ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โครงสร้างการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ตามแนวคิดของ Knipping (2008) ตามการศึกษาชั้นเรียน 3 ขั้นตอน ดังนี้

1.การร่วมมือกันออกแบบบทเรียนวิจัย (Plan) การร่วมกันวางแผนเป็นการร่วมมือกันระหว่างนักวิจัย ผู้ประสานงานโรงเรียน ผู้ช่วยวิจัย และครูผู้ทำการสอน จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด การร่วมกันวางแผนวิเคราะห์พัฒนาการของการโต้แย้งเมื่อเวลาผ่านไป (the development of argumentations over time) พบว่าการคาดการณ์แนวคิดการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ไว้ทั้งหมด 35 แนวคิด พบแนวคิดการโต้แย้งของนักเรียน 14 แนวคิด ไม่พบ 21 แนวคิด และแนวคิดที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ 1 แนวคิด โดยการ

วิเคราะห์พัฒนาการของการโต้แย้งเมื่อเวลาผ่านไป มุ่งเน้นไปที่การเสนอข้อโต้แย้งของนักเรียนหรือการคาดเดาที่ครูอาจจะคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าหรือคาดไม่ถึง พบว่าทั้ง 5 แผนการจัดการเรียน ที่ทีมการศึกษาสามารถคาดการณ์แนวคิดการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ได้ 14 แนวคิด และมีแนวคิดการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ 1 แนวคิดที่สามารถนำไปใช้พัฒนาการของการโต้แย้งของเรื่องวงกลมในการศึกษาถัดไปเพื่อให้การคาดการณ์ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2. การร่วมมือกันสังเกตบทเรียนวิจัย (Do) ในชั้นตอนนี้ครูจะนำแผนการสอนไปใช้จริงในชั้นเรียนโดยวิธีการจัดการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ที่เน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ให้ความสำคัญกับความแตกต่างในชั้นเรียน ตามแนวคิดของ (Inprasitha, 2014) และมีการสังเกตการสอนในชั้นเรียนโดยทีมวิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย และครูคนอื่นๆ จากการวิเคราะห์กระบวนการพิสูจน์ (proving processes) จากการวิเคราะห์การโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ทั้ง 5 แผนการจัดการเรียนรู้อีกเรื่อง วงกลม พบว่ามีประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนเกิดขึ้นทั้งหมด 19 ครั้งโดยจะมีบางประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนที่เป็นประเด็นเดียวกัน แต่จะแตกต่างกันในส่วนสาเหตุของการโต้แย้งนั้น เมื่อพิจารณาจากประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ทั้ง 5 แผนการจัดการเรียนรู้อีกเรื่อง จะมีประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนที่เป็นประเด็นเดียวกันทั้งหมด 5 คู่ และยังพบว่า มีประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนเพียง 1 ประเด็นที่มีเหตุผลของการโต้แย้งเหมือนกัน นอกจากนั้นอาจมีประเด็นการโต้แย้งที่เหมือนกันแต่เหตุผลการโต้แย้งของนักเรียนนั้นแตกต่างกัน และยังพบประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนที่แตกต่างกันทั้งประเด็นและเหตุผลที่หลากหลาย แสดงให้เห็นว่าการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเองในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดก่อให้เกิดประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนที่หลากหลาย

3. การร่วมมือกันอภิปรายและสะท้อนผลบทเรียนวิจัย (See) จะสะท้อนเกี่ยวกับผลที่ได้จากการสังเกตการสอนเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแผนการสอน แล้วนำเอาแผนการสอนที่ปรับปรุงแล้วไปใช้ในห้องเรียนใหม่อีกครั้งโดย บทบาทของบุคคลในการพัฒนาการโต้แย้ง (the role of individuals in the development of argumentations) การวิเคราะห์นี้มุ่งเน้นไปที่วิธีการระบุนักเรียนมีส่วนร่วมที่สำคัญต่อการโต้แย้งโดยรวม ไม่ได้มุ่งเน้นที่การมีส่วนร่วมของแต่ละบุคคล จากการวิเคราะห์การโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ทั้ง 5 แผนการจัดการเรียนรู้อีกเรื่อง วงกลม ดังกล่าวทั้ง 19 ประเด็น พบว่า มีหลายประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนที่ขาด ผู้ให้ข้อสนับสนุน (Backing) ประเด็นส่วนใหญ่จะมีเพียงผู้ให้ข้อยืนยัน (Warrants) เท่านั้นก็สามารถนำไปสู่ข้อสรุป (Claim) ของแต่ละประเด็นการโต้แย้งได้ อาจจะมองได้ว่าหน้าที่ผู้ให้ข้อสนับสนุน (Backing) ไม่จำเป็น หาก ผู้ให้ข้อยืนยัน (Warrants) มีแนวคิดที่สมบูรณ์มากเพียงพอที่จะนำไปสู่ข้อสรุปได้และมี 1 ประเด็นที่ผู้ให้ข้อสรุป (Claim) เนื่องจากประเด็นการโต้แย้งของนักเรียน ดังกล่าวไม่สามารถหาข้อสรุปได้ ซึ่งการมีส่วนร่วมในบริบทของข้อโต้แย้งที่เสนอโดยนักเรียนในส่วนนี้จะเห็นได้ว่านักเรียนในกลุ่มย่อยจะหมุนเวียนกันทำหน้าที่ต่างๆ ในโครงสร้างการโต้แย้งในแต่ละประเด็น โดยบางครั้งนักเรียนหนึ่งคนจะทำหลากหลายหน้าที่ ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่สำคัญต่อการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด และ ขั้นตอนการโต้แย้งที่สำคัญในโครงสร้างการโต้แย้ง (significant argumentation steps in argumentation structures) จากการวิเคราะห์การโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ทั้ง 5 แผนการจัดการเรียนรู้อีกเรื่อง วงกลม ทั้ง 19 ประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนดังกล่าวที่นำมาทำการเปรียบเทียบโครงสร้างการโต้แย้งโดยมุ่งเน้นไปที่ขั้นตอนการโต้แย้งในโครงสร้างแบบจำลองของ Toulman (2003) อย่างละเอียด พบว่าทั้ง 19 ประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์มีโครงสร้างที่แตกต่างกัน จะเห็นได้ว่า 9 ประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนมีองค์ประกอบหลัก 4 ประการครบสมบูรณ์ และมีประเด็นการโต้แย้งของนักเรียน 10 ประเด็นที่ไม่สมบูรณ์โดยที่ 9 ประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนขาดองค์ประกอบ การให้ข้อสนับสนุน

(Backing) และ 1 ประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนขาดองค์ประกอบ การให้ข้อสรุป (Claim) พบว่า การให้ข้อสนับสนุน (Backing) ไม่ได้ถูกนำมาใช้ในหลายประเด็น ถ้าหากการให้ข้อยืนยัน (Warrants) น้าหนักมากพอที่สามารถทำให้สมาชิกของกลุ่ม มีแนวคิดไปในทางเดียวกันได้ และมี 1 ประเด็นที่ขาด การให้ข้อสรุป (Claim) เนื่องจากประเด็นการโต้แย้งดังกล่าวสมาชิกของกลุ่มมีแนวคิดที่หลากหลายและไม่มี การให้ข้อยืนยัน (Warrants) หรือ การให้ข้อสนับสนุน (Backing) ไตในประเด็นนี้ที่สามารถนำไปสู่ข้อสรุปได้ ซึ่งเป็นประเด็นการโต้แย้งที่น่าสนใจ

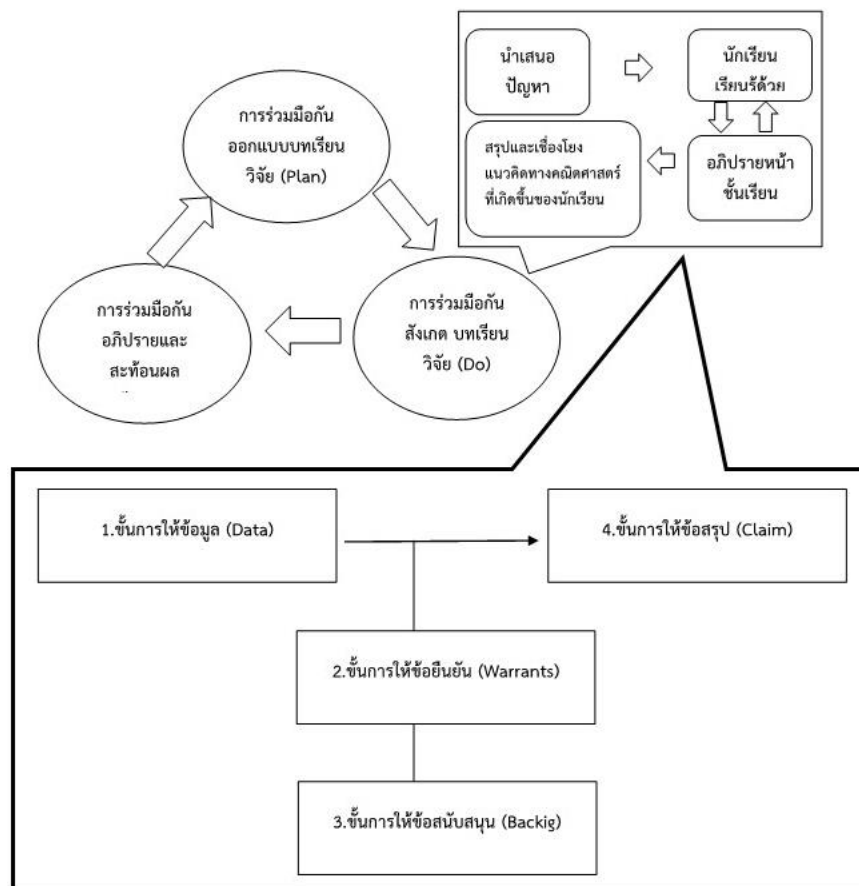
อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลวิจัย ชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่มีการใช้การศึกษาชั้นเรียน(Lesson study) และวิธีการแบบเปิด (Open Approach) จะพบว่า ทุกแผนการเรียนรู้เกิดประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นที่ 2 การเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน แสดงให้เห็นว่า ขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสอภิปราย เกี่ยวกับแนวคิดของผู้เรียนที่เกิดขึ้นเพื่อให้เหตุผลและพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีการแสดงแนวคิดที่แตกต่างในการแก้ปัญหา ซึ่งนำมาอภิปรายตามแนวคิดของ (Knipping, 2008) จะพบว่า โครงสร้างประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนที่เกิดขึ้นทั้งหมดในชั้นเรียนชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่มีการใช้การศึกษาชั้นเรียน (Lesson study) และวิธีการแบบเปิด (Open Approach) ของชั้นที่ 2 การเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน มีประเด็นการโต้แย้งเหมือนกันสามารถเกิดจากเหตุผลในการโต้แย้งของนักเรียนที่เหมือนและแตกต่างกัน เมื่อนำแผนการเรียนรู้ที่ทีมการศึกษาได้ร่วมกันเขียนขึ้น นำมาคาดการณ์แนวคิดการโต้แย้งของนักเรียนให้ครอบคลุมมากที่สุด จะพบแนวคิดการโต้แย้งของนักเรียนที่นอกเหนือการคาดการณ์ นั้นหมายความว่า ในชั้นที่ 2 การเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน นักเรียนมีอิสระในการคิดและแก้ปัญหาทำให้พบมุมมองที่หลากหลายในการใช้เหตุผลที่ตนเองค้นพบจากการแก้ปัญหาเพื่อพิสูจน์แนวคิดที่แตกต่างกัน และประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนที่เกิดขึ้นจะการมีส่วนร่วมที่สำคัญของสมาชิกในกลุ่มย่อยผลัดเปลี่ยนการทำหน้าที่ต่างๆ และนักเรียนหนึ่งคนสามารถทำได้หลากหลายหน้าที่ในบริบทของข้อโต้แย้งที่เสนอโดยนักเรียน เมื่อนำขั้นตอนการโต้แย้งที่สำคัญในโครงสร้างการโต้แย้ง มาวิเคราะห์อย่างละเอียดพบว่า องค์ประกอบที่มักจะขาดหายในแต่ละประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ คือ การให้ข้อสนับสนุน (Backing) ขั้นตอนที่นักเรียนใช้ การพูด การเขียนการใช้อุปกรณ์ เพื่อที่จะสนับสนุนข้อยืนยันให้น่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ซึ่งข้อสนับสนุนจะถูกนำมาใช้เมื่อข้อยืนยันนั้นไม่น่าเชื่อถือเพียงพอสำหรับผู้อ่านหรือผู้ฟัง และนักเรียนมักจะใช้การให้ข้อยืนยัน (Warrants) เพียงอย่างเดียวในแต่ละประเด็นการโต้แย้งเพื่อนำพาไปสู่ข้อสรุปในแต่ละประเด็นการโต้แย้ง สอดคล้องกับ (Pi-Jen Linl, 2018) ที่กล่าวว่า การโต้แย้งของนักเรียนชั้นประถมศึกษายังไม่สมบูรณ์ แม้ว่าพวกเขาจะสามารถกำหนดรูปแบบการคาดเดาต่าง ๆ ได้ ซึ่งครูควรให้โอกาสแก่นักเรียนเพื่อให้พวกเขามีส่วนร่วมในการโต้แย้งในการสอนปกติ ทั้งนี้ชั้นเรียนคณิตศาสตร์มีการใช้การศึกษาชั้นเรียน(Lesson study) และวิธีการแบบเปิด (Open Approach) นั้นก่อให้เกิดประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนหลากหลายและแต่ละมีโครงสร้างที่แตกต่างกันตาม แนวคิดของ Knipping (2008) ที่ได้กล่าวมาข้างต้น

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า แนวทางการสอนที่เน้นการแก้ปัญหา (Problem Solving Approach) โดยเฉพาะการในการสอนในรายวิชาคณิตศาสตร์ ทำให้นักเรียนคิดด้วยตนเอง เกิดขึ้นจากการสอนด้วยการให้เกิดการคิดทางคณิตศาสตร์อย่างสม่ำเสมอ ความหมายของการสอนที่เน้นการแก้ปัญหาเป็นกระบวนการที่มีวัตถุประสงค์ของบทเรียนคือเพื่อใช้ความรู้ ผ่านการแก้ปัญหาจากปัญหาใหม่ที่ได้รับจากครูผู้สอน และเด็กสามารถแก้ปัญหาได้โดยกระบวนการที่รู้แล้ว จากนั้นวิธีการ ต่าง ๆ ที่หลากหลายก็จะถูก

อธิบาย เปรียบเทียบ และสรุปรวบรวมโดยเด็กและครูในทั้งชั้นเรียน (Isoda & Nakamura, 2010) ซึ่งจากการศึกษาการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่มีการใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด ในระดับประถมศึกษาปีที่ 5 สอดคล้องกับ (Cross, 2009; Kosko et al., 2014) กล่าวว่า การโต้แย้งในห้องเรียนคณิตศาสตร์ของระดับประถมศึกษา สิ่งเหล่านี้ช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากกว่าการดูดซับข้อมูลที่ครูนำเสนอเท่านั้น สิ่งนี้สามารถทำให้นักเรียนมีอิสระในการเรียนรู้และสามารถเพิ่มความมั่นใจในตนเองในวิชาคณิตศาสตร์ และ จากการวิเคราะห์การโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้การเรียนการสอนด้วยวิธีการแบบเปิดและการพัฒนาวิชาชีพครูตามแนวคิดของการศึกษาชั้นเรียน (ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์, 2557) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสอภิปราย เกี่ยวกับแนวคิดของผู้เรียนที่เกิดขึ้นเพื่อให้เหตุผลและพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีการแสดงแนวคิดที่แตกต่างในการแก้ปัญหา สอดคล้องกับ (Antonia Larrain, Christine Howe and Julieta Cerda, 2014) กล่าวว่า การโต้ตอบที่สมเหตุสมผลเหล่านี้เป็นประเภทของการสื่อสารที่เป็น การโต้แย้ง จะอำนวยความสะดวกในการสร้างความรู้และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความเข้าใจทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน และ (Conner, Singletary, Smith, Wagner, & Francisco, 2014) กล่าวว่า หากนักเรียนไม่ได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนให้มีการโต้แย้งและการอภิปรายพวกเขาแทบจะไม่ประสบความสำเร็จ การโต้แย้งอาจขาดหายไปจากห้องเรียนคณิตศาสตร์ โดยที่ (Chepina Rumsey and Cynthia W. Langrall, 2016) กล่าวว่า การเรียนการสอนที่ส่งเสริมการโต้แย้งในชั้นเรียนคณิตศาสตร์อาจส่งผลในทางบวกต่อการพัฒนาความเข้าใจทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน

สรุปองค์ความรู้

ภาพ ขั้นตอนวิธีการแบบเปิด 4 ขั้นตอนที่ผนวกเข้ากับการศึกษาชั้นเรียน (Inprasitha ,2014) และ โครงสร้างการโต้แย้ง Toulmin (2003)

Toulmin (2003) โครงสร้างการโต้แย้งมีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ คำสั่งแต่ละประเภทสามารถระบุได้ตามหน้าที่ - บทบาทที่แสดงในการโต้แย้ง - และลักษณะการดำเนินการ แสดงไว้ในตารางที่ 1

	รูปแบบของขั้นตอน	ลักษณะการดำเนินการ
1 การให้ข้อมูล ((Data)	ขั้นตอนที่ให้ความจริง	ขั้นตอนที่นักเรียนแสดงความคิดเห็นที่เป็นข้อเท็จจริงตามความคิดของนักเรียนหรือหลักฐานเบื้องต้นที่นำมาใช้ในการอ้างเหตุผล
2) การให้ข้อยืนยัน (Warrants)	ขั้นตอนที่ให้ หลักการทั่วไปหรือหลักการทางคณิตศาสตร์	ขั้นตอนที่นักเรียนสามารถหาวิธีในการแก้ปัญหาในลักษณะของกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของข้อมูล
3) การให้ข้อสนับสนุน (Backing)	ขั้นตอนที่ทำให้เป็นความจริง	ขั้นตอนที่นักเรียนใช้ การพูดการเขียนการใช้ อุปกรณ์ เพื่อที่จะสนับสนุนข้อยืนยันให้น่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ข้อสนับสนุนจะถูกนำมาใช้เมื่อข้อยืนยันนั้นไม่น่าเชื่อถือเพียงพอสำหรับผู้อ่านหรือผู้ฟัง
4) การให้ข้อสรุป (Claim)	ขั้นตอนที่ต้องได้รับการสนับสนุน	ข้อสรุปที่ได้จากเหตุผลต่าง ๆ มาสนับสนุน

ตาราง รูปแบบและหน้าที่ของโครงสร้างการโต้แย้งของ Toulmin (2003)

จากขั้นตอนวิธีการแบบเปิด 4 ขั้นตอนที่ผนวกเข้ากับการศึกษาชั้นเรียน (Inprasitha ,2014) และโครงสร้างการโต้แย้ง (Toulmin ,2003) โดยวิเคราะห์การทำงานกลุ่มย่อยและเข้าร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนแนวคิดกับเพื่อนเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาการ โดยการสอนด้วยวิธีการแบบเปิด ทำให้นักเรียนมีปัญหาของตนเอง แล้วนำเอาแนวคิดมาอภิปรายแลกเปลี่ยนกัน และรับฟังแนวคิดของเพื่อน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการโต้แย้งของนักเรียน ที่สามารถนำมาวิเคราะห์โครงสร้างที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาทักษะด้านการโต้แย้งในด้านต่างๆ และการออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนตามแนวทางการศึกษาชั้นเรียนทั้ง 3 ขั้นตอน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สามารถช่วยในการสะท้อนให้ครูผู้สอนได้รับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ภายใต้บริบทของโรงเรียนที่ใช้นวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด

1.2 การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดเป็นนวัตกรรมเพื่อพัฒนาชั้นเรียนในระยะยาว เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนให้ได้ผลมากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการพัฒนาสถานการณ์ปัญหาให้นักเรียนทุกคนสามารถเข้าถึงได้มากขึ้น และการใช้คำถามของครูที่ก่อให้เกิดการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ เพื่อช่วยให้เกิดประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่หลากหลาย

2.2 ควรมีการศึกษาประเด็นการโต้แย้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ละเอียดขึ้น และนำไปพัฒนาการแผนการเรียนรู้ในเนื้อหาอื่นๆ และปรับปรุงใช้ในการศึกษาอื่นต่อไป

References

- Antonia Larrain, Universidad Alberto Hurtado; Christine Howe. (2014). University of Cambridge; Julieta Cerda, Universidad Alberto Hurtado. Argumentation in Whole-Class Teaching and Science Learning. The research reported was funded by the Chilean
- Eemeren, F., & Grootendorst, R. (2004). A Systematic Theory of Argumentation. The Pragmatic-Dialectical Approach. Cambridge: Cambridge University Press.
- HAREL, Guershon; SOWDER, Larry. (2007). Toward Comprehensive Perspectives on the Learning and Teaching of Proof. In: LESTER, Frank (Ed.). Second Handbook of Research on Mathematics Teaching and Learning. Greenwich, CT: Information Age, 2007. P. 805-842.
- Inprasithaha, M. (2014). Processes of Problem Solving in School Mathematics, Faculty of Education, Khon Kaen University. [in Thai]
- KNIPPING, Christine. (2008). A Method for Revealing Structures of Argumentations in Classroom Proving Processes. ZDM – The International Journal on Mathematics Education, Berlin, v. 40, n.3, p. 427-447
- Krummheuer, Götz. (2000). Studies of Argumentation in Primary Mathematics Education. Universität Berlin, Habelschwerdter Allee 45, D - 14195 Berlin.
- Murata, A. (2011). Introduction: Conceptual Overview of Lesson Study. In L.C. Hart, A.S. Alston, Murata (Eds.). Lesson Study Research and Practice in Mathematics Education: Learning Together. New York: Springer.
- Nohda, N. (2000). Teaching by Open-Approach Method in Japanese Mathematics Classroom. Proceeding of the 24th Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education (PME 24), Hiroshima, Japan: Hiroshima University, 39-54
- Office of the education council. (2016). State of Thai Education 2014/2015, “How to reform Thai education to keep up with the world in the 21st century”. Bangkok: Fine Print.
- _____. (2020). State of Thai Education 2018/2019 Education Reform in the Digital Era (2020). Bangkok: Fine Print. [in Thai]
- Pi-Jen Lin. (2018). “The Development of Students’ Mathematical Argumentation in a Primary Classroom.” National Tsing Hua University (NTHU), Hsinchu –Taiwan
- Rumsey, Chepina. (2012). “Advancing Fourth Grade Students’ Understanding of Arithmetic Properties with Instruction That Promotes Mathematical Argumentation.” PhD diss., Illinois State University.
- Stein, M. K. (2001). Mathematical argumentation: Putting umph into classroom discussions. Mathematics Teaching in the Middle School, 7(2), 110–112.
- Toulmin (2003). The use of argument. New York: Cambridge University

การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

THE GUIDELINES OF MUSEUM-BASED LEARNING FOR SUPPORTING HISTORICAL THINKING
SKILLS FOR SECONDARY STUDENTS

เกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง และอัจฉรา ศรีพันธ์

Kiattisak Wongliang and Atchara Sriphan

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Education, Naresuan University

Email: jackdicoppio@gmail.com

Received 1 June 2022; Revised 21 June 2022; Accepted 7 October 2022.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านยางเมือง จังหวัดสุโขทัย ภัณฑารักษ์ กลุ่มครูผู้มีความรู้และกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 31 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แนวคำถามเชิงลึก 2) แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้ ด้านหลักการจัดการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ วิธีการจัดการเรียนรู้มีการใช้การบรรยาย การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ และใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน ด้านบทบาทผู้สอน พบว่า ผู้สอนควรมีการเตรียมการสอน มีทัศนคติที่ดี ยอมรับความคิดเห็นของผู้เรียน ด้านผู้เรียน ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังคงเป็นผู้ฟังและมองว่าประวัติศาสตร์เป็นเรื่องไกลตัว ทำให้ไม่เกิดแรงจูงใจในการเรียน 2) แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ พบว่า พิพิธภัณฑ์ควรเป็นแหล่งวิทยาการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น การใช้กระบวนการตั้งคำถาม การใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น ผู้สอนควรวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของพิพิธภัณฑ์ ออกแบบกิจกรรมระหว่างเจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์และผู้สอน ส่วนผู้เรียนควรมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรม การตั้งคำถาม การสืบค้นข้อมูล และสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้; พิพิธภัณฑ์; การคิดทางประวัติศาสตร์

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to study current situation of learning management for supporting historical thinking skills for secondary students. To study guidelines of learning management for supporting historical thinking skills for secondary students. It was qualitative research. The researching information from textbooks, academic research and focus group discussion and in-depth interviews. There are 31 key informants such as the students in Mathayomsuksa 3 at Banyangmuang School, curator, experimental teachers, and university lecturers by using the purposive selection method. The research instruments were in depth interview questions and focus group discussion questions. Analyzed content and descriptive writing.

The research results were as follows; 1) the results of current situation of learning management for supporting historical thinking skills for secondary students were that learning management was followed basic education core curriculum. The teaching methods were lecture, using historical method and media instruction for learning activity. Teacher's roles were that teachers prepared for teaching, were good attitude open minded and approved the student's opinions. Student's roles were listeners and sometimes responding the questions in the classroom. The students saw that history was far away from themselves which resulted boredom and lack of learning incentive. 2) The result of guidelines of learning management for supporting historical thinking skills for secondary students were that museum should be the learning resource science for promoting thinking process of students by using varieties of activities such as questioning, using learning activities packages and teaching through historical method. Teacher' roles were analyzing the purposes of museum, designing activities by participating between teacher and museum's authority. The student 'roles were active learner, asking questions, data inquiry, raising the interesting topic and summarize the knowledge by themselves.

Keywords: Learning Management; Museum; Historical Thinking

บทนำ

ประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาถึงเรื่องราวของมนุษย์ในอดีตโดยมุ่งเน้นการแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อให้เกิดการศึกษาและวิเคราะห์ที่มีผลกระทบมายังปัจจุบัน วิชาประวัติศาสตร์ยังเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับการกระทำและความคิดของมนุษย์ มุ่งทำความเข้าใจสาเหตุของปัญหาและแนวทางการแก้ไขอย่างมีเหตุผล ดังนั้น การศึกษาเรื่องราวในประวัติศาสตร์จึงเป็นเรื่องที่ควรตระหนักและให้ความสำคัญ เพราะจะทำให้เข้าใจความเป็นมาและสังคมที่ตนดำรงอยู่ด้วยความเข้าใจ ดังที่ Daniel (1996) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์คือภาพรวมของอดีตอันมีค่าของมนุษย์ เมื่อขาดประวัติศาสตร์เราไม่สามารถวัดคุณค่าของมนุษย์ได้ เพราะประวัติศาสตร์จะให้คำตอบว่าเราเป็นใคร มาจากที่ใด ได้ดีกว่างานชิ้นอื่นๆ

กระทรวงศึกษาธิการและนักวิชาการได้หันมาให้ความสนใจการสอนประวัติศาสตร์มากขึ้น โดยเร่งให้ปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ การพัฒนาครูและผลิตสื่อการสอนประวัติศาสตร์ เช่น การพา

นักเรียนไปทัศนศึกษาในแหล่งประวัติศาสตร์ การประกวดการแสดงละครประวัติศาสตร์ เป็นต้น ด้านหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้ความสำคัญกับการศึกษาประวัติศาสตร์จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น โดยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาการคิด อีกทั้งยังสามารถสร้างแรงบันดาลใจและความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ให้กับผู้เรียน พิพิธภัณฑ์ จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของแหล่งเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ได้ด้วยตนเอง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานจึงเป็นกระบวนการที่สามารถช่วยสร้างประสบการณ์โดยตรงให้กับผู้เรียนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้ความคิด จินตนาการ และเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ รอบตัว ดังที่ Validom (2018) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์มิใช่เป็นเพียงสถานที่รวบรวมจัดหมวดหมู่และแสดงของเก่าอย่างที่เรารับรู้และเข้าใจ แต่ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เชิญให้ศึกษาเรียนรู้อย่างไม่มีวันสิ้นสุด และให้ผู้ชมเกิดความใฝ่รู้และจินตนาการด้วยความสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษในอดีต อีกทั้งเป็นฐานความรู้ของการเกิดความคิดใหม่ ๆ อย่างหลากหลายทางวิชาการ ดังนั้น พิพิธภัณฑ์จึงเป็นชุมทรัพย์ที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงสังคมที่เป็นอยู่สู่สังคมแห่งการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม ด้วยสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการบรรยาย ผู้เรียนให้ความสำคัญกับรายวิชาประวัติศาสตร์น้อยมาก ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์ อันเนื่องจากเหตุผล 2 ประการ ประการแรก ผู้เรียนไม่เห็นความเชื่อมโยงระหว่างอดีตและปัจจุบัน ประการที่สอง ผู้เรียนไม่เข้าใจผลกระทบของอดีตที่ส่งผลถึงปัจจุบันและอนาคต นอกจากนี้ครูผู้สอนไม่สามารถจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีอื่นนอกจากการบรรยายทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้จำกัดแค่ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์หรือเนื้อหาเชิงบรรยายเท่านั้น (Laksana, K., 2016) ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ จึงควรเป็นการทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงอดีตโดยต้องทำให้ผู้เรียนสามารถอธิบายเหตุและผลของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตที่ส่งผลกระทบต่อมาจนถึงปัจจุบัน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ จะต้องมุ่งพัฒนาการคิดของผู้เรียน ดังนั้นในการเรียนประวัติศาสตร์ การคิดทางประวัติศาสตร์ (Historical Thinking) จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรส่งเสริมให้เกิดกับผู้เรียน เนื่องจากการคิดทางประวัติศาสตร์จะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักการค้นคว้าหลักฐานส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การตีความทางประวัติศาสตร์ และทักษะการคิดสะท้อน คิดสังเคราะห์ และความเข้าใจประวัติศาสตร์ที่อยู่บนหลักฐาน (Crochet, 2015; Sullivan, 2007 as cited in Kanoksinsinlapatham, H., et al., 2020) นอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนได้ฝึกทักษะทางประวัติศาสตร์ เกิดความเข้าใจในเนื้อหาและธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์จากแหล่งเรียนรู้ประเภทพิพิธภัณฑ์ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ได้แก่ประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

การจัดการเรียนรู้ ตามที่ Kowtrakul (1998 : p. 185) ให้ความหมายว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ที่คนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด และการเปลี่ยนแปลงปริมาณความรู้ของผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐาน (Paris and Hapgood, 2002) คือ การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ เนื่องจาก สิ่งของภายในพิพิธภัณฑ์สามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนให้เกิดการสืบสวนและกระตุ้นให้เกิดการค้นคว้าต่อไป สิ่งของหรือวัตถุเป็นจุดเริ่มต้นในการให้ประสบการณ์ของผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ เพราะว่าวัตถุสามารถกระตุ้นความคิดและการสะท้อนคิดให้กับผู้ชมได้ พิพิธภัณฑ์จึงเป็นรูปแบบที่ดีในการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

การคิดทางประวัติศาสตร์ตามศูนย์ประวัติศาสตร์ในโรงเรียนแห่งชาติ (1996 : p.42 as cited in Laksana, K., 2016) ให้ความหมายว่า ทักษะที่ช่วยให้ผู้เรียนประเมินหลักฐาน พัฒนาการวิเคราะห์เชิงสาเหตุ และเชิงเปรียบเทียบ ตีความบันทึกทางประวัติศาสตร์ สร้างมุมมองและเหตุผลสนับสนุน

VanSledright (2010: p.118) ให้นิยามของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ หมายถึง ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมที่เต็มไปด้วยการคิดโดยการมีส่วนร่วมอย่างมีวิจารณญาณจากแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์

Tosila (2012: p.31) ให้นิยามของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ หมายถึง กระบวนการใช้ความสามารถทางการคิดอย่างมีเหตุผลในการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสืบสอบเรื่องราวทางประวัติศาสตร์จากแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ข้อค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้ได้ พบว่า ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์มีความจำเป็นที่จะต้องให้เกิดกับผู้เรียน เนื่องจากมีความจำเป็นต่อการจัดการเรียนรู้และการศึกษาประวัติศาสตร์ ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐาน (Museum-based Learning) เป็นอีกทางเลือกหนึ่ง ที่ควรส่งเสริมให้เกิดกับผู้เรียน

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนบ้านยางเมือง อำเภอศรีมหาสาร จังหวัดสุโขทัย และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 31 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์ มีความรู้ความสามารถในด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ 1) กลุ่มครูผู้มีประสบการณ์ ได้แก่ ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 จำนวน 1 คน และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 3 คน 2) กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย ได้แก่ อาจารย์ผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 2 คน และอาจารย์ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 2 คน 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านยางเมือง อำเภอศรีมหาสาร จังหวัดสุโขทัย จำนวน 23 คน 4) ภัณฑารักษ์ จำนวน 1 คน เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในประเด็นสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และแนวทางในการจัดการเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด ได้แก่ แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นแนวคำถามที่สร้างขึ้นตามประเด็นในการวิจัย 2) แนวคำถามในการสนทนากลุ่มเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูล และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วย

ตนเองด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสนทนากลุ่ม นำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสนทนากลุ่ม มาจำแนกตามประเด็นที่ศึกษา ติความ และสร้างข้อสรุปแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี สัมภาษณ์โดยใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม มาทำการ วิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทาง ประวัติศาสตร์) นำเสนอผลการวิจัยดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะ การคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน และปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

1.1 การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน

ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ หลักการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ บทบาทผู้สอน และบทบาทผู้เรียน ดังนี้

1) หลักการจัดการเรียนรู้ จากการศึกษาพบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอนจะเน้นการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานปีพุทธศักราช 2551 ที่มีการกำหนดมาตรฐานการจัดการเรียนรู้ ตัวชี้วัด เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นไปที่เนื้อหาและสาระตามที่หลักสูตรกำหนด นอกจากนี้ยังมีการนำวิชาประวัติศาสตร์มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในเชิงบูรณาการกับศาสตร์อื่นๆ เช่น การบูรณาการกับสาระภูมิศาสตร์ เพื่อให้เห็นภูมิหลังที่นำไปหรือการศึกษาในเชิงภูมิวัฒนธรรม มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอน การใช้กิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์

2) วิธีการจัดการเรียนรู้ จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ ผู้สอนมีการจัดการการเรียนการสอนในลักษณะการบรรยายเนื้อหา เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของเวลา รวมถึงเนื้อหาในรายวิชาทำให้ผู้สอน เลือกใช้วิธีการบรรยาย อย่างไรก็ตามผู้สอนยังมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความหลากหลาย อาทิ การใช้กิจกรรมการเรียนการสอนด้วย วิธีการทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการสืบค้นข้อมูล การสรุป ความคิดรวบยอด (Concept) การเขียนเส้นเวลา (Timeline) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ผู้สอนยังมีการนำสื่อประเภท ต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ยกตัวอย่างเช่น การ นำวิดีโอ การ์ตูนประวัติศาสตร์ ที่มีความน่าสนใจจากยูทูป (YouTube) เข้ามาประกอบการสอน การสอนด้วยการใช้เกม กระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้คำถาม การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐาน (Place-based Learning) การศึกษาประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่ การใช้กระบวนการสืบสอบ เชิงปรัชญา (Inquiry Philosophy) เป็นต้น

3) บทบาทผู้สอน จากการศึกษาพบว่า ผู้สอนควรมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ทั้งด้านการเตรียมความพร้อมและความรู้ทางด้านหลักวิชาองค์ความรู้ของเรื่องราวประวัติศาสตร์ เพื่อเชื่อมโยงสิ่งต่างให้ผู้เรียนเข้าใจในบทเรียน ผู้สอนมีการเตรียมตัวในการจัดการเรียนการสอน มีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ การเตรียมเนื้อหา สื่อ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนควรมีความใจกว้าง เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำและรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน เนื่องจาก ผู้เรียนมีความคิดที่มีความแตกต่างและหลากหลาย ผู้สอนจึงต้องมีเหตุผล รับฟัง และตัดสินใจโดยปราศจากอคติ มีการตั้งคำถามและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้คำถามที่เหมาะสมในการสอน เนื่องจากคำถามจะช่วยให้เกิดการกระตุ้นความคิด การใช้

กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ สืบค้นข้อมูล จะช่วยฝึกทักษะการคิดของผู้เรียนได้ นอกจากนี้ ผู้สอนควรมีทักษะในการบูรณาการทั้งด้วยการนำศาสตร์ของวิชาอื่น ๆ มาประยุกต์กับการศึกษาประวัติศาสตร์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่มาตรฐานหรือตัวชี้วัดของการจัดการเรียนรู้กำหนดไว้

4) บทบาทผู้เรียน จากการศึกษาพบว่า ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และตอบคำถามผู้สอนในชั้นเรียน กล่าวคือ ในการจัดการเรียนการสอน เมื่อผู้สอนมีคำถามผู้เรียนจะมีการตอบคำถามในชั้นเรียน ในบางครั้งผู้สอนให้แบบฝึกทักษะหรือแบบฝึกหัดให้ผู้เรียนทำมาก่อนและผู้สอนจะมีการใช้คำถามเป็นการทบทวนความรู้ให้กับผู้เรียน นอกจากนี้ผู้เรียนยังควรได้รับการฝึกทักษะในด้านการค้นคว้าหาความรู้ และการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล เนื่องจากเป็นทักษะที่มีความจำเป็นในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนด้านทัศนคติในการเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ ผู้เรียนยังมีความรู้สึกที่ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องไกลตัว รายวิชาประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมาแล้วและไม่มีความเกี่ยวข้องกับตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงของประวัติศาสตร์กับตนเอง

1.2 ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

1) ปัญหาด้านหลักสูตร และการวัดผลประเมินผลทางการศึกษาในรายวิชาประวัติศาสตร์

จากการศึกษาพบว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดและจำกัดเรื่องราวในการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้ครูจำเป็นต้องสอนตามเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด และเนื้อหาในบางประเด็นยังทับซ้อนกันทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นอกจากนี้ผู้สอนยังเสนอว่าหลักสูตร กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์นั้น มีตัวชี้วัด ที่กำหนดให้ผู้เรียนศึกษาเป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจยังไม่เหมาะกับคาบเรียนและเนื้อหาที่กำหนดไว้ ด้วยข้อจำกัดของหลักสูตร ส่งผลให้การวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา กล่าวคือ การกำหนดชุดคำตอบขององค์ความรู้ที่มีเพียงชุดคำตอบเดียว คำตอบที่ถูกกำหนดโดยผู้สร้างหรือผู้สอนทำให้การเรียนประวัติศาสตร์ที่มีการกำหนดเพียงชุดความคิดเดียว ทำให้ขาดความหลากหลายขององค์ความรู้

2) ปัญหาเรื่องการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ จากการศึกษาพบว่า สถานการณ์โควิด 19 ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเข้าศึกษาแหล่งเรียนรู้ได้มากพอ เนื่องจากในการจัดการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ การศึกษาในพื้นที่หรือแหล่งเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากสถานที่จริงและมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งที่ได้ศึกษา นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลยังกล่าวอีกว่า สถานศึกษาขาดการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวภายในท้องถิ่นซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจาก ถ้าผู้เรียนได้เรียนประวัติศาสตร์ตามหลักสูตรกำหนดหรือตาม ตำราเรียนเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีการรับรู้ข้อมูลสิ่งที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่น ของตนเอง ย่อมทำให้ผู้เรียนขาดการรับรู้ข้อมูลที่จะทำให้ตนเองเข้าใจความเป็นมาของชุมชนตนเอง

3) ปัญหาด้านหลักการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ จากการศึกษาพบว่า การถ่ายทอดข้อมูลทางประวัติศาสตร์มุ่งเน้นการถ่ายทอดเพียงเนื้อหา หรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และการใช้การบรรยายเนื้อหาวิชา และการถ่ายทอดองค์ความรู้เพียงชุดเดียวทำให้การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ขาดมิติ และมีผลต่อกระบวนการคิดของผู้เรียน การขาดความหลากหลายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ข้อจำกัดของการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการสอน การฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการใช้หลักฐาน การตีความหลักฐาน การเชื่อมโยงข้อมูล นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นหนักไปที่การท่องจำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ตัวละครสำคัญ ศักราช ผู้เรียนขาดการตีความและเกิดความเคยชินในการ เรียนรู้ในลักษณะนี้ส่งผลให้บทบาทของผู้เรียนในการเรียนคือการจดจำ เรื่องราวต่างๆ เพื่อไปใช้ในการสอบวัดผลและประเมินผล

2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า พิพิธภัณฑสถานควรเป็น

แหล่งวิทยาการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งที่ออกแบบโดยผู้สอนและเจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น การใช้กระบวนการตั้งคำถาม เริ่มจากผู้เรียนตั้งคำถามจากสิ่งที่ตนเองสนใจ หรือการกำหนดคำถามโดยผู้สอน ซึ่งการใช้คำถามน่าจะทำให้เกิดกระบวนการคิดตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนนำไปสู่การคิดวิเคราะห์ การใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้หรือชุดการสอนที่เน้นกระบวนการสร้างองค์ความรู้ เน้นการค้นคว้า การต่อยอดความคิดของผู้เรียน ให้ผู้เรียนรู้จักการตั้งคำถามทั้งนี้อาจนำหลักการของวิธีการทางประวัติศาสตร์เข้ามามีใช้ในการจัดการเรียนรู้ การใช้ศิลปวัตถุชิ้นสำคัญภายในพิพิธภัณฑ์มาเป็นกรณีศึกษา การสร้างประเด็นหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ผ่านนิทรรศการและโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑ์ การใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง (Story telling) มาช่วยในการเล่าเรื่องผ่านโบราณวัตถุ จะทำให้พิพิธภัณฑ์มีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น **ด้านผู้สอน** พบว่า ผู้สอนควรวิเคราะห์หรือถอดรหัสของชุดข้อมูลที่พิพิธภัณฑ์ต้องการสื่อหรือใครเป็นผู้ประกอบสร้างพิพิธภัณฑ์ ซึ่งพิพิธภัณฑ์แต่ละประเภทจะมีชุดความรู้แตกต่างกันออกไป อาทิ พิพิธภัณฑ์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์ของรัฐ พิพิธภัณฑ์ชุมชน ประเด็นสำคัญในการสื่อสารก็จะมีแตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ผู้สอนควรทำหน้าที่ในการออกแบบกิจกรรม เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้สอนและเจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ มีการเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรม และความสามารถในการเชื่อมโยงข้อมูลในลักษณะของสหวิทยาการ (Interdisciplinary) และส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง **ด้านผู้เรียน** พบว่า ผู้เรียนควรควรมีบทบาทสำคัญ และเป็นผู้ลงมือทำกิจกรรมในชั้นเรียน (Active Learner) ผ่านการสืบค้นข้อมูล การกำหนดประเด็นที่ตนเองสนใจศึกษา รู้จักการตั้งคำถาม และสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยมีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะ การคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า

ด้านหลักการจัดการเรียนรู้ จะเน้นการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีการกำหนดมาตรฐานการจัดการเรียนรู้ ตัวชี้วัด เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นไปที่เนื้อหาและสาระตามที่หลักสูตรกำหนดเป็นส่วนใหญ่ สอดคล้องกับสุไรยา หมะจิ (2020) พบว่า ครูจะศึกษาสภาพปัญหาการเรียนประวัติศาสตร์ของนักเรียน ศึกษาเอกสาร หลักสูตรและแบบเรียน ศึกษาสาระ มาตรฐานการเรียนรู้ก่อน แต่ไม่ได้สำรวจความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น ส่วนความรู้ที่นำมาจัดทำหลักสูตรที่ใช้สอน จะได้จากการอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ศึกษาดูงานจากโรงเรียนอื่น โดยยึดหลักสูตรแกนกลางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ ส่วนใหญ่ยังมีการจัดการเรียนการสอนในลักษณะการบรรยายเนื้อหา เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมไปถึงเนื้อหาในรายวิชาทำให้ครูเลือกใช้วิธีการบรรยาย ด้านบทบาทผู้สอน พบว่า ครูมีการเตรียมตัวในการจัดการเรียนการสอน ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนต้องมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ การเตรียมเนื้อหา สื่อ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆในการจัดการเรียนรู้ ครูมีทัศนคติที่ดี มีความใจกว้าง ยอมรับและรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ในมุมมองที่แตกต่างอย่างสันติ และไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้วยกลวิธีที่มีความน่าสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญ และเกิดความเข้าใจในเนื้อหาและรายวิชาในการจัดการเรียนการสอน เช่น การใช้เทคนิคการ บูรณาการ การใช้คำถามหรือการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะกระบวนการคิด ซึ่งงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2021) พบว่า ทักษะ และวิธีการสอนของครูผู้สอนส่งผลโดยตรงต่อความสนใจ ความอยากเรียน

ความชอบ แรงจูงใจในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ของผู้เรียน ครูควรตระหนักเสมอว่า หน้าที่ของครูคือการทำให้ผู้เรียนเข้าใจในเรื่องที่สอนและอยากที่จะเรียนรู้ บทบาทผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนบางคนมีปฏิสัมพันธ์กับครูผู้สอนในลักษณะการตอบคำถามภายในชั้นเรียน การตอบคำถามของครู และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูผู้สอน ด้านทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ ผู้เรียนมีมุมมองเกี่ยวกับรายวิชาประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมาแล้วและไม่มีมีความเกี่ยวข้องของตนเอง จึงทำให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายในการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับ Mahji, Kotcharat , and Boonprakarn (2020) พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ไม่กล้าพูดหรือกล้าแสดงออกในกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนเห็นความสำคัญกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์น้อยมาก เพราะคิดว่าไม่สำคัญ น่าเบื่อหน่าย และต้องท่องจำ ทำให้ไม่เกิดแรงจูงใจในการเรียน

ส่วนปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ พบว่า ประการแรก ปัญหาด้านหลักสูตรและการวัดผลประเมินผลทางการศึกษาในรายวิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งข้อจำกัดของหลักสูตรที่มีการกำหนดมาตรฐาน ตัวชี้วัดเป็นจำนวนมาก ในบางระดับชั้นมีการทับซ้อนกันของเนื้อหาในรายวิชา และหลักสูตรรายวิชาที่มีการกำหนดโครงสร้างไว้อย่างชัดเจนมีผลต่อการวัดผลประเมินผลทางการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่พบว่า การประเมินผลจะเป็นแบบทดสอบเลือกตอบและมีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว ทำให้ขาดมิติของคำตอบที่หลากหลาย สอดคล้องกับ Office of Educational Council (2021) พบว่า หลักสูตรเน้นเพื่อให้ความรู้ มีรายละเอียดและขอบเขตเนื้อหาความรู้ที่กว้างมากเกินไป ไม่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลง ชีวิตประจำวันของผู้เรียน เน้นความจำ เนื้อหา มากกว่าวิธีคิด มาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรไม่เหมาะสมกับช่วงวัยและระดับการเรียนรู้เนื้อหาและตัวชี้วัดไม่สอดคล้องกัน เกิดอุปสรรคที่หนี ไม่พ้นกรอบเนื้อหาและการวัดผลและประเมินผลที่ไม่สามารถออกนอกกรอบได้ ประการถัดมา ปัญหาเรื่องการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ พบว่า การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นค่อนข้างมีจำกัด ผู้เรียนยังไม่สามารถศึกษาเรื่องราวในชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเองได้มากเท่าที่ควร สถานการณ์โควิด 19 ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเข้าศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายในท้องถิ่นหรือเกี่ยวเนื่องกับการจัดการเรียนรู้ ประการที่สาม ปัญหาด้านหลักการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ พบว่า การใช้การบรรยายในการจัดการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับข้อมูลเพียงด้านเดียว เนื้อเรื่องก็จะมีลักษณะคล้ายกันทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา การเน้นการท่องจำคัดลอก เหตุการณ์สำคัญ ซึ่ง Dumcha-om (2010) พบว่า ครูผู้สอนเป็นผู้นำเสนอแต่ผู้เดียว เน้นการพูด เล่าอธิบายสิ่งที่ต้องการสอนให้กับผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญของการเรียน ไม่สามารถนำเรื่องที่เรียนมาเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันได้ การเรียนการสอนส่วนใหญ่เน้นการท่องจำ ทำให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียน (Office of Educational Council, ,2021)

2. แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ด้านการจัดการเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ควรเป็นแหล่งวิทยาการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ออกแบบโดยครูผู้สอนหรือเจ้าหน้าที่ภายในพิพิธภัณฑ์ เช่น การใช้กระบวนการตั้งคำถาม การใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น ดังที่ Baron (2010) พบว่า แหล่งเรียนรู้เป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาความเข้าใจและพัฒนาการคิดทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์ จะช่วยสนับสนุนและกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความสนใจเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในแบบของตนเอง นอกจากนี้พิพิธภัณฑ์ยังเป็นหน่วยงานที่สามารถตอบสนองความต้องการด้านการศึกษได้เป็นอย่างดี ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการศึกษาด้วยตนเอง เกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาทักษะต่าง ๆ (Pleumsamrungsit,P. and Wilaikum, S.,2018) ด้านผู้สอนควรวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำมาออกแบบ

กิจกรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างเจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์และผู้สอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเอง ส่วนด้านผู้เรียนควรมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรม การตั้งคำถาม การสืบค้นข้อมูล และสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับ Tosila (2012: p.130) พบว่า ผู้เรียนควรเป็นผู้ลงมือปฏิบัติในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์โดยการสืบค้น วิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ข้อมูล ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเอง สามารถเชื่อมโยงข้อความรู้ได้อย่างถูกต้อง สมเหตุสมผล

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักการจัดการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ 2) วิธีการจัดการเรียนรู้ เป็นการใช่วิธีการบรรยาย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช่วิธีการทางประวัติศาสตร์ และใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน 3) บทบาทผู้สอน ผู้สอนควรมีการเตรียมการสอน มีทัศนคติที่ดี ยอมรับความคิดเห็นของผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเอง 4) บทบาทผู้เรียน ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังคงเป็นผู้ฟัง ไม่เกิดแรงจูงใจในการเรียน ผู้เรียนควรได้ฝึกทักษะการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ส่วนปัญหาในการจัดการเรียนรู้ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้ 1) ปัญหาด้านหลักสูตร และการวัดผลประเมินผลทางการศึกษา กล่าวคือ หลักสูตรกำหนดและจำกัดเรื่องราวในการจัดการเรียนการสอน ทำให้ขาดความหลากหลายขององค์ความรู้ 2) ปัญหาเรื่องการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ พบว่า สถานการณ์โควิด 19 ผู้เรียนไม่สามารถเข้าศึกษาที่แหล่งเรียนรู้ได้ สถานศึกษาขาดการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่น 3) ปัญหาด้านหลักการจัดการเรียนการสอน พบว่า การใช้การบรรยายเนื้อหาวิชา ที่มีองค์ความรู้เพียงชุดเดียว ทำให้ขาดมิติในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ และข้อจำกัดของการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการสอน

2. แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านการจัดการเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ควรเป็นแหล่งวิทยาการเรียนรู้ส่งเสริมกระบวนการคิดผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น การใช้กระบวนการตั้งคำถาม การใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้โดยใช่วิธีการทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น 2) ด้านผู้สอน ผู้สอนควรวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของพิพิธภัณฑ์ และออกแบบกิจกรรมโดยมีส่วนร่วมระหว่างเจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์และผู้สอน 3) ด้านผู้เรียน ผู้เรียนมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรม การตั้งคำถาม การสืบค้นข้อมูล และสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

การถ่ายทอดและการนำไปใช้ประโยชน์

นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์และแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นใช้ประโยชน์ในเชิงข้อมูลพื้นฐานและเป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์ในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์สำหรับผู้เรียนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยในการศึกษาครั้งต่อไป

1.1 ควรมีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณร่วมกับข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อให้เห็นแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1.3 ควรมีการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญและอาชีวศึกษา

References

- Baron, C. (2010). Encouraging Historical Thinking at Historic Sites. Boston University.
- Dumcha-om, N., (2010). The Effect of 5E Inquiry Approach and Implementing Historical Method of Matthayomsuksa Students on Achievement in Historical Learning and Critical Thinking. Master Thesis, Srinakharinwirot University.
- Educational Council, Office. (2021). *the study of historical teaching conditions in basic education*. Retrieved on 15 April 2022. <http://www.onec.go.th/th.php/book/>
- Kanoksinlapatham, H., Patphol, M., Wongyai, W., and Wattananarong, A. (2020). Development of Factors and Behaviors Indicating Historical Thinking of Secondary School Students. *Journal of Graduate Studies ValayaAlongkorn Rajabhat University*, 14(2), 194-214.
- Laksana, K. (2016). Historical thinking development: Thinking about historical significance. *Journal of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University*, 12(2), 136-158.
- Mahji, S., Kotcharat, J., and Boonprakarn, K. (2020). Situations and problems in learning History Lesson for Grade 4 Students in Private Schools under the Office of Huasai District Education, Nakhon Si Thammarat Province. In *The Eleventh Hatyai National and International Conference* (pp. 639-649). Songkhla: Hatyai University.
- Pana, S. (2019). A Study and Analysis of Guidelines for Promoting Historical Thinking Skills of Pre-Service Teachers in Social Studies. *Journal of Social Sciences Srinakharinwirot University*, 22(1), 137-151.
- Paris, S. and Hapgood, S. (2002). Children Learning with Objects in Informal Learning Environments in Paris, S. (ed.) *Perspectives on Object-Centered Learning in Museums*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 37-54.
- Pleumsamrungsit, P. and Wilaikum, S. (2018). Museum: Learning Resources for Developing Learners in 21st Century. T.L.A. Bulletin, 62(1), 43-67.
- Kowtrakul, K. (1998). *Educational Psychology* (4thed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Tosila, C. (2012). *Development of instructional process by using Historical method to enhance historical thinking skills of eighth grade student*. Doctoral dissertation, Chulalongkorn University.
- Validom, S. (2018). Museums and Local History: The Process of Collaborative Learning (2nded.). Bangkok: Lek-Prapai Viriyahpant Foundation.
- VanSledright, B. A. (2010). *The challenge of rethinking history education: On practices, theories, and policy*. Routledge.

วิทยาศาสตร์ในงานจิตรกรรม

SCIENCE IN PAINTINGS

มัลลิกา การกลีขวิธ¹, ศิริรัตน์ ศรีสาอด, และนัตยา ปิลันธนานนท์

Mallika Karakasikawhitee, Sirirat Srisa-ard, and Nataya Pилanthananond

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University

Email: Mallika6020@gmail.com¹

Received 23 October 2022; Revised 2 November 2022; Accepted 29 August 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานจิตรกรรม ด้วยการสัมภาษณ์ศิลปินที่มีผลงานจิตรกรรม 5 ประเภท คือ ภาพสัตว์ ภาพประกอบเรื่อง ภาพคน ภาพทิวทัศน์ และภาพหุ่นนิ่ง ประเภทละ 1 คน รวม 5 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและมีข้อคำถามปลายเปิด เกี่ยวกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับการวาดภาพแต่ละประเภท ที่มาของความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และความสัมพันธ์กับความรู้เรื่องวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการวาดภาพ จัดเก็บข้อมูล สรุปและวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แล้วใช้สถิติการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาความ ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาพจิตรกรรมที่ใช้ในการวิเคราะห์ ประกอบด้วยภาพสัตว์ใช้สีน้ำมันบนผืนผ้าใบ ภาพประกอบเรื่องใช้สีอะคริลิกบนผืนผ้าใบ ภาพคนใช้ดินสอสีไม้บนกระดาษ ภาพทิวทัศน์ใช้สีน้ำบนกระดาษ และภาพหุ่นนิ่งใช้สีอะคริลิกบนกระดาษ

2. มีแนวทางการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้ในงานจิตรกรรม ดังนี้

2.1 ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์โดยตรง เพื่อให้สัดส่วนและโครงสร้างถูกต้องเหมือนจริง

2.2 ใช้ทักษะการสังเกตร่วมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อบันทึกการเปลี่ยนแปลง

2.3 ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์แบบตัดทอน ในการสร้างงานที่บิดเบือนไปจากของจริง เพื่อสร้างอัตลักษณ์ในงาน

2.4 ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในนัยยะของศิลปะโดยไม่สนใจว่ามีความรู้วิทยาศาสตร์แฝงอยู่

3. ที่มาของความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ได้มาจากการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา การศึกษาด้วยตนเอง จากหนังสือ วารสาร อินเทอร์เน็ต ผู้เชี่ยวชาญ และการศึกษาจากของจริงหรือสถานที่จริง

คำสำคัญ: วิทยาศาสตร์; จิตรกรรม; ศิลปิน; การสัมภาษณ์

Abstract

This research is a qualitative research. The purposes of this how the artists adopt Science into Paintings. Five artists who are specialist in different kinds of painting including

drawing animal figure, illustration, portrait, landscape and still life were invited to participate this research. Structure interview and open-ended form were arranged to collect the correlation between scientific knowledge with each type of paintings, source of scientific knowledge and the relationship with the knowledge of materials equipment used in painting. Analyze data from the interview and then present the descriptive results.

The results:

1) Paintings used in the analysis consisted of animal figure with oil painting on canvas, illustration with acrylic painting, portrait with color pencils on canvas, landscape with watercolors on paper and still life with chalk colors on paper.

2) Scientific knowledge used in Paintings are

2.1 Apply scientific knowledge directly so that the proportions and structure are correct and realistic.

2.2) Observation and collecting data are used to follow the change of real objects.

2.3) Using scientific knowledge to semi -abstract paintings to generate works that distort from real objects.

2.4) Using scientific knowledge in the sense of the arts, ignoring the underlying scientific knowledge.

3) Three sources of scientific knowledge come from studying in university, self-study via books, magazines, internet and experts and study from real or real places.

Keywords: Science; Paintings; Artist; Interview

บทนำ

ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เป็นผลผลิตที่ได้จากกระบวนการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ ที่มีการทดลอง ตรวจสอบ ยืนยันความถูกต้องหลายครั้ง วิทยาศาสตร์ยังฝึกให้ช่างสังเกตและใช้เหตุผลอย่างเหมาะสม (Finley, 1983) ทำให้ความรู้ที่ได้เป็นข้อเท็จจริงที่มีเหตุผล เกิดความคิดรวบยอด กฎ และทฤษฎี ที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์ และมีความสำคัญ ช่วยให้นักวิทยาศาสตร์มีความรู้เข้าใจตนเองและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติมากขึ้น และยังเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการแพทย์ การเกษตร การติดต่อสื่อสาร และการคมนาคม ให้มีความเจริญรุ่งเรือง โดยเฉพาะในปัจจุบันซึ่งเป็นยุคแห่งสังคมความรู้ที่แต่ละประเทศได้มีการแข่งขันการพัฒนาวิทยาศาสตร์ให้ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์และสังคมในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างมาก (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2003) ส่วนความรู้ทางศิลปะเป็นศาสตร์หนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำรงชีวิต ช่วยจรรโลงจิตใจและผูกพันกันอย่างแยกไม่ออกกับการดำรงชีวิต และมักจะได้ยินว่า หากบุคคลใดสนใจและได้เรียนรู้เรื่องศิลปะ จะทำให้บุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีรสนิยมดีรู้จักเลือกใช้สิ่งของได้อย่างเหมาะสม แต่งกายถูกกาลเทศะ มีการจัดตกแต่งสถานที่อยู่อาศัยให้สวยงามน่าอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ Chaodee (2002) ที่กล่าวว่าศิลปะจะถูกนำมาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ด้วยเสมอไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม จึงทำให้ศิลปะมีประโยชน์และมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเรื่องใด ๆ

โดยที่งานจิตรกรรมเป็นสาขาหนึ่งของงานทัศนศิลป์ที่มีลักษณะเป็นงานสองมิติ ทำลงบนพื้นระนาบ ด้วยวิธีการลาก หรือการระบายสี โดยผิววัสดุจะมีความราบเรียบ เช่น กระดาษ ผ้าใบ แผ่นไม้ เพื่อให้มองเห็นถึงเรื่องราวและความงามตามความรู้สึกและจินตนาการของผู้วาด ประกอบด้วย 2 ลักษณะ ได้แก่ ภาพวาด (drawing) เป็นภาพวาดด้วยเส้น ที่ใช้ดินสอ ดินสอสี ไม้ สีเทียน ในการวาด ส่วนภาพเขียน (painting) เป็นการสร้างผลงานโดยใช้สีน้ำ สีดินสอ หรือสีน้ำมัน เป็นต้น (Sunthornnon, 2015)

เนื่องจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับศิลปะ เหมือนว่าเป็นศาสตร์ที่คู่ขนานกัน คนทั่วไปมักจะเข้าใจว่า ศิลปะไม่ใช่ข้อเท็จจริงทางกายภาพที่เกิดจากการใช้เหตุผลหรือการทดลอง แต่เป็นอารมณ์ ความรู้สึกที่เกิดจากประสบการณ์และจินตนาการ ส่วนวิทยาศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเหตุผล ใช้การทดลองเพื่อตรวจสอบสมมติฐานว่าเป็นจริงหรือไม่ ดูเหมือนว่ามีความแตกต่างกัน แต่จริง ๆ แล้วสามารถเรียนรู้ และใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ โดยทั้งสองศาสตร์นี้มีความเกี่ยวเนื่องกัน เพราะความรู้ในศาสตร์เดียวไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นได้ ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนวิชาวิทยาศาสตร์และศิลปะ เห็นถึงความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจศึกษาถึงแนวทางการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานจิตรกรรมของศิลปิน เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาวิทยาศาสตร์ และศิลปะที่จะเป็นประโยชน์กับผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานจิตรกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องวิทยาศาสตร์ในงานจิตรกรรม เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมการศึกษานำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานจิตรกรรม โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเภทของศิลปะ งานจิตรกรรม การเรียนการสอนศิลปะ เนื้อหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ จากนั้นคัดเลือกภาพตามประเภทของงานจิตรกรรม ประเภทละ 1 ภาพ และติดต่อประสานงานกับศิลปินเจ้าของภาพ เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และแจ้งกำหนด วัน เวลา สถานที่ เพื่อเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ โดยเครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบบันทึกประวัติ ผลงาน และช่องทางการติดต่อศิลปินเจ้าของภาพ

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นศึกษานำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานจิตรกรรม โดยการสัมภาษณ์ศิลปินเจ้าของภาพตามทีมนัดหมาย พร้อมทั้งบันทึกภาพและเสียง วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยเครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีข้อความถามปลายเปิดที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประเด็นคำถามเกี่ยวข้องกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับการวาดภาพแต่ละประเภท เช่น ภาพคน ภาพสัตว์ ได้แก่ เรื่อง กายวิภาคศาสตร์ พฤติกรรม ของคน และสัตว์ เป็นต้น ภาพประกอบเรื่อง และภาพทิวทัศน์ ได้แก่ เรื่อง สภาพบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม พฤกษศาสตร์ เป็นต้น รวมถึงความรู้เรื่องแสง เงา แสงสี และความสัมพันธ์ของความรู้เรื่องวัสดุ-อุปกรณ์ ที่ใช้ในการวาดภาพ รวมทั้งที่มาของความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในแต่ละเรื่อง สถิติที่ใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัย

ผลการสัมภาษณ์ศิลปินเกี่ยวกับการนำองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานจิตรกรรม ผู้วิจัย
ขอนำเสนอผลการสัมภาษณ์ จำแนกตามประเภทของงาน ดังนี้

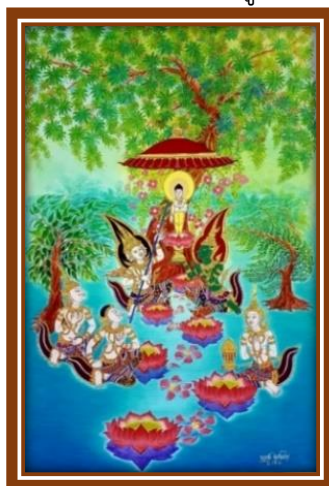

ภาพที่ 1 ภาพสัตว์

ชื่อภาพ “ม้า 8 เชียน” ศิลปินที่วาด นายแก้ว ศรีทอง เป็นภาพจิตรกรรมสีน้ำมันบนผืนผ้าใบ สถานที่แสดงภาพ ที่บ้านของศิลปิน ผลการวิจัยพบว่า ในการวาดภาพสัตว์ ศิลปินได้ใช้ความรู้เรื่องกายวิภาคศาสตร์อย่างละเอียด ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งตั้งแต่ตอนสเก็ตภาพ รวมถึงความสัมพันธ์ของเรื่องกายวิภาคศาสตร์กับการเคลื่อนที่ของม้า ซึ่งศิลปินนำความรู้มาใช้ในการเพิ่มความสมบูรณ์ให้กับภาพ แต่ศิลปินก็สามารถเลือกใช้ภาพสัตว์ แทนสัตว์จริงได้ ทำให้ไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้เรื่องพฤติกรรม และการเคลื่อนที่ของสัตว์ สายพันธุ์ และลักษณะทางพันธุกรรมของสัตว์ อีกทั้งในการวาดสภาพบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมศิลปินใช้จินตนาการมากกว่าการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาใช้

ส่วนในการทำให้ภาพมีระยะใกล้ ไกล ลึก-ตื้น ศิลปินใช้ความรู้ทางศิลปะทั้งทฤษฎีกำหนดสีและทฤษฎีการขัดสี นอกจากนี้ศิลปินมีความรู้เรื่องแสง เงา และแสงสีเป็นอย่างดีโดยนำมาใช้ร่วมกับความรู้ทางศิลปะทั้งในการวาดภาพ และจัดแสดงภาพ โดยศิลปินมีความรู้และทักษะในการเลือกใช้วัสดุในการวาดภาพเป็นอย่างดี แสดงให้เห็นว่าศิลปินได้ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในหลายลักษณะ ดังนี้

1. ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เรื่องกายวิภาคศาสตร์ โดยได้ความรู้นี้จากการเรียนที่คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ใช้ในเนื้อหาของความรู้ทางศิลปะ เช่น เรื่อง แสง เงา และแสงสี คุณสมบัติของผืนผ้าใบและสีน้ำมัน ที่ใช้ในการวาดภาพ โดยได้ความรู้จากการเรียน และประสบการณ์การทำงานศิลปะ
3. ใช้ในการสื่อสารเพื่อให้เห็นของจริง เช่น ลักษณะ รูปร่าง อากัปกิริยา การเคลื่อนไหวของม้า

ภาพที่ 2 ภาพประกอบเรื่อง

ชื่อภาพ “พุทธประวัติ ตอนประสูติ” ศิลปินที่วาด นายบุญทวี ทับทิมไทย เป็นภาพจิตรกรรมฝาผนัง สีอะคริลิกบนพื้นผ้าใบ สถานที่แสดงภาพ วัดใต้ อ่อนนุช กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การวาดภาพประกอบเรื่อง ศิลปินวาดจากภาพต้นแบบ ที่ทำให้ไม่จำเป็นต้องมีความรู้เรื่องพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของภาพ แต่ก็มีการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง กายวิภาคศาสตร์ของคนในการวาดโครงสร้าง และอวัยวะภายนอก ส่วนในการสร้างบรรยากาศของภาพศิลปินต้องใช้ทักษะการสังเกตลักษณะโครงสร้าง ภายนอกของต้นไม้และดอกไม้ของจริง พร้อมทั้งศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ศิลปินใช้การจัดตำแหน่งส่วนประกอบของภาพ การกำหนดที่ว่างในภาพ เทคนิคการใช้ความแตกต่างของโทนสี และขนาด ในการบอกระยะ ใกล้ ไกล ลึก-ตื้น ประกอบกับความรู้เรื่องแสงและเงา ในการกำหนดความสว่าง ทำให้ภาพมีมิติ โดยศิลปินมีความรู้และทักษะในการเลือกใช้วัสดุในการวาดภาพเป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตามในการวาดภาพนี้ยังคงต้องใช้ความรู้ดังกล่าวร่วมกับจินตนาการ รวมถึงเทคนิคการใช้สีในการวาดภาพจิตรกรรมไทย เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของงานให้แตกต่างจากภาพต้นแบบ

แสดงให้เห็นว่าศิลปินใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในหลายลักษณะ ดังนี้

1. ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เรื่องกายวิภาคศาสตร์ แบบตัดทอน ร่วมกับการเขียนภาพจิตรกรรมไทย ซึ่งมีประเพณีการวาดลายเส้นที่เฉพาะในการวาดพระพุทธรูป พระอินทร์ พระพรหม เทวดา นางฟ้า เพื่อให้ได้ภาพตามวัตถุประสงค์ จากการเรียนที่คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. ใช้ร่วมกับคุณลักษณะความเป็นนักวิทยาศาสตร์ ได้แก่ ทักษะการสังเกตและเก็บข้อมูลจากของจริง เช่น ลักษณะโครงสร้างของต้นสาละและดอกบัว เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานใช้ร่วมกับจินตนาการในการวาด
3. ใช้ในนัยยะของความรู้ทางศิลปะ เช่น เรื่อง การบอกระยะ แสง เงา คุณสมบัติของกระดาษ สี และการเลือกใช้พู่กัน โดยได้ความรู้มาจากการเรียน และประสบการณ์การทำงานศิลปะ

ภาพที่ 3 ภาพบุคคลสำคัญ

ชื่อภาพ “เราเกิดในรัชกาลที่ 9” ศิลปินที่วาด นายยุทธพงษ์ สืบภักดี เป็นภาพจิตรกรรมดินสอสีบนกระดาษ สถานที่แสดงภาพ ห้องเรียนศิลปกรรม โรงเรียนเทศบาล 4 สาธิตเทศบาลเมืองลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า ในการวาดภาพคน ศิลปินมีความรู้ และใช้ความรู้ เรื่อง กายวิภาคศาสตร์คนอย่างละเอียดทั้งเรื่องของโครงสร้าง ลักษณะอวัยวะ รวมถึงต้องรู้ลักษณะที่แตกต่างระหว่างเพศหญิง และชาย ร่วมกับการสังเกตพฤติกรรมจริงของต้นแบบ เช่น ท่าทาง สายตา อากัปกิริยา เพื่อให้วาดได้ตรงกับต้นแบบมากที่สุด

นอกจากนี้ศิลปินยังมีความรู้ และใช้ความรู้เรื่องแสงสี แสงเงา ในการวาดภาพ และการจัดวางตำแหน่งของภาพ เช่น การเลือกใช้แสงสี Ambient ที่เป็นการเลือกสีของบรรยากาศ ทำให้เกิดเป็นแสงไปกระทบกับสีเสื้อจะสะท้อนกลับไปทีไรหน้า ทำให้ใบหน้ามีสีของเสื้อปรากฏอยู่ด้วย การกำหนดทิศของแสง ทำให้เกิดเงา

ที่ถูกต้อง และทำให้ภาพมีมิติ มีระยะลึก-ตื้น อีกทั้งการเพิ่มแสงในทิศเดียวกับทิศทางของแสงในการวาดภาพ ในกรณีที่พื้นที่จัดแสดงมีแสงไม่พอ เพื่อให้ภาพสวยงามเหมือนเดิม

รวมทั้งศิลปินยังมีความรู้และทักษะในการเลือกชนิด ลักษณะและคุณสมบัติของกระดาษและดินสอสี ที่ใช้เป็นอย่างดี

แสดงให้เห็นว่าศิลปินใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในหลายลักษณะ ดังนี้

1. ใช้ความรู้ เรื่องกายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาของมนุษย์อย่างละเอียด เพื่อให้ได้ภาพเหมือนจริง ได้จากการเรียนที่คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
2. ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ร่วมกับความรู้ทางศิลปะ เช่น เรื่องแสงสีโดยเลือกใช้สี Ambient เพื่อให้เกิดการสะท้อนกลับหมดของแสง บนตำแหน่งต่าง ๆ ของร่างกาย
3. ใช้ในเนื้อหาของความรู้ทางศิลปะ เรื่อง มิติ แสงเงา คุณสมบัติของกระดาษ และดินสอสี ได้ความรู้จากการเรียน และประสบการณ์การทำงานศิลปะ

ภาพที่ 4 ภาพทิวทัศน์

ชื่อภาพ “Landscape สวนแก้ว มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ กรุงเทพมหานคร” ศิลปิน ที่วาด นายอัฐบดี วิจิตรวัฒน์ เป็นภาพจิตรกรรมสีน้ำ สถานที่แสดงภาพ ที่บ้านของศิลปิน ผลการวิจัยพบว่า ในการวาดภาพทิวทัศน์ ศิลปินนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เรื่องฟิสิกส์เฉพาะส่วนที่เป็นส่วนประกอบ และโครงสร้างภายนอกที่ตาเห็นเท่านั้น โดยไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องสายพันธุ์ และลักษณะทางพันธุกรรม เพราะเป็นการวาดจากภาพถ่ายจากสถานที่จริง แล้วใช้จินตนาการในการตกแต่งภาพเพื่อให้ภาพสวยงาม

นอกจากนี้ศิลปินได้ใช้ความรู้ในเรื่องของลักษณะทางกายภาพ สมบัติของวัสดุในการวาดรูปหล่อเสียดำ ที่มีสีเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และใช้ความรู้เรื่องความยาวของแสง เพื่อเลือกใช้สีให้เหมาะสม และได้ใช้หลักทัศนียภาพ การวางภาพซ้อนทับ ขนาดที่แตกต่างกัน เพื่อให้เกิดมิติ ระยะลึก-ตื้น ใกล้-ไกล รวมถึงใช้ความเข้มของสี ทำให้เกิดเป็นแสงและเงา อีกทั้งยังใช้ความรู้เรื่องแสงเงา ในการจัดแสดงภาพด้วย

ศิลปินมีความรู้ทักษะเรื่องคุณสมบัติของวัสดุ-อุปกรณ์ รวมทั้งการใช้งานได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม แสดงให้เห็นว่าศิลปินใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในหลายลักษณะ ดังนี้

1. ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น ลักษณะภายนอกของต้นไม้ คุณสมบัติและประเภทของโลหะ ซึ่งได้ความรู้จากการอ่านหนังสือเพิ่มเติม
2. ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ร่วมกับศิลปะ เช่น ทฤษฎีแสงสีที่สัมพันธ์กับคลื่นความยาวของแสง ในการเลือกใช้สีโทนร้อนและสีโทนเย็น
3. ใช้ในเนื้อหาของความรู้ทางศิลปะ เช่น มิติ แสงเงา คุณสมบัติของกระดาษ สี พู่กัน ได้ความรู้จากการเรียน และประสบการณ์การทำงานศิลปะ

ภาพที่ 5 ภาพหุ่นนิ่ง

ชื่อภาพ “ผลไม้” ศิลปินที่วาด นางสาวภัสรา อารมณ์ชื่น เป็นภาพจิตรกรรม สีชอล์กน้ำมัน สถานที่แสดงภาพ ห้องเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนป่าโมกวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า การวาดภาพหุ่นนิ่ง ศิลปินใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เฉพาะเรื่องโครงสร้างภายนอกของผลไม้ ที่นำมาเป็นแบบ โดยไม่คิดถึงสายพันธุ์ของผลไม้ ในการจัดวางจะเลือกจากผลไม้ที่มีขนาด และสีที่ตัดกัน

นอกจากนี้ศิลปินได้ใช้เทคนิคในการใช้สี แสงสี แสงเงา ในหลายลักษณะ ทั้งการวาดแบบบังกัน การใช้เส้นระดับสายตา ใช้เรื่องแสงสีจากวงล้อสี โดยเฉพาะการไล่สี เพื่อทำให้เห็นภาพมีระยะ ลึก-ตื้น ใกล้ ไกล รวมทั้งใช้ทักษะและความรู้ในเรื่องคุณสมบัติของวัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนการใช้งานได้ถูกต้องและเหมาะสม

แสดงให้เห็นว่าศิลปินใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในหลายลักษณะ ดังนี้

1. ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ภาพเหมือนจริง เช่น ลักษณะโครงสร้างภายในและภายนอกของผลไม้ที่แตกต่างกันในแต่ละชนิด
2. ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ร่วมกับศิลปะ เช่น เทคนิคการใช้สีร่วมกับสีของผลไม้จริง เพื่อให้ได้ภาพชัดเจน และโดดเด่น
3. ใช้ในนัยยะของความรู้ทางศิลปะ ด้วยการเลือกใช้สี แสงและเงา ระยะการจัดวาง เพื่อให้ภาพมีมิติ รวมทั้งมีความรู้และประสบการณ์ในการเลือกใช้กระดาษและสีชอล์กได้เหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสังเคราะห์ข้อมูล การนำองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานจิตรกรรมทั้ง 5 ภาพ ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัยในประเด็น ดังนี้

1. การใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการสร้างงานจิตรกรรม แบ่งออกได้ดังนี้

1.1 ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์โดยตรง

ผลการวิจัย พบว่าในการทำงานจิตรกรรม ทั้ง 5 ประเภท ผู้วิจัยเห็นว่าจะขาดองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวาดภาพเหมือนและภาพธรรมชาติ จำเป็นต้องรู้รายละเอียดของภาพเพื่อวาดให้เหมือนตัวอย่างจริงมากที่สุด ต้องถูกต้องทั้งในเรื่องสัดส่วน โครงสร้าง และองค์ประกอบ ซึ่งตรงกับความเห็นของ Swangpol (2009) ที่กล่าวว่า ภาพวาดวิทยาศาสตร์จะวาดให้เห็นรายละเอียดเหมือนตัวอย่างจริงมากที่สุด ทั้งลักษณะ สัดส่วน ขนาด โดยไม่ตกแต่งให้สวยงามมากจนสิ่งที่วาดผิดไปจากเดิม

นอกจากนี้ พบว่าศิลปินจะถูกปลูกฝัง และมีความตระหนักในเรื่องนี้ จากการเรียนศิลปะแขนงทัศนศิลป์ จิตรกรรม ที่ถูกกำหนดให้เรียนรายวิชากายวิภาคศาสตร์ เพื่อให้เรียนรู้โครงสร้าง กล้ามเนื้อ การทำงานของกระดูกและข้อ ที่สัมพันธ์กับการเคลื่อนไหว เคลื่อนที่ เช่น ในหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (4 ปี) หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2562 เรียนวิชากายวิภาคศาสตร์และภาพคน ที่เรียนเกี่ยวกับทั้งภาคทฤษฎีและฝึกปฏิบัติให้เข้าใจในโครงสร้างการทำงานกระดูก

กล้านเนื้อ กระบวนการสร้างสรรค์ภาพด้วยการวาดเส้นจากวัสดุต่าง ๆ จากพื้นฐานการวาดเส้นอิสระสู่การวาดตามโครงสร้าง แสงเงา สัดส่วน พื้นผิว (Bachelor of Education Program in Art Education, 2019) และสาขาวิชาประยุกต์ศิลปศึกษา เอกจิตรกรรม คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่เรียนวิชาการเขียนภาพดอกไม้ เป็นเทคนิคการเขียนภาพดอกไม้แนวพฤกษศาสตร์ จิตรกรรมดอกไม้สร้างสรรค์ อีกทั้งยังมีการศึกษานอกสถานที่เพื่อเสริมประสบการณ์ในการวาดภาพ (Bachelor of Arts Program Department of Applied Arts Education, 2022) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวิทยาศาสตร์ เป็นส่วนเสริมที่สำคัญในการสร้างงานจิตรกรรมที่จำเป็นต้องมีความรู้ที่ดี เพื่อให้วาดอย่างถูกต้อง และต้องมีความงามทางศิลปะควบคู่ไปด้วย

1.2 ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ร่วมกับคุณลักษณะความเป็นนักวิทยาศาสตร์

ผลวิจัยแสดงให้เห็นว่าในการทำงานจิตรกรรมใช้ทักษะการสังเกต เป็นทักษะพื้นฐานในการสร้างงาน โดยที่ไม่ได้ใช้เพียงตามองเห็นแล้ววาดรูปตาม แต่เป็นการสังเกตของผู้มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ร่วมด้วย ทำให้ศิลปินเลือกที่จะวาดในสิ่งที่มองเห็น และมองข้ามรายละเอียดบางอย่างทิ้ง ๆ ที่ตามองเห็น แต่ยังคงทำให้ภาพสมจริงตามความต้องการ

นอกจากนี้ผลการวิจัย พบว่า ศิลปินใช้ทักษะการสังเกตร่วมกับทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพราะในการทำงานศิลปะใช้เวลานานกว่าจะได้ผลงาน อาจทำให้ต้นแบบมีการเปลี่ยนแปลง จึงต้องมีการบันทึกตามความจริงของการเปลี่ยนแปลง เช่น การเปลี่ยนสีของโลหะผสมเมื่อสัมผัสกับแดด และน้ำเป็นเวลานาน ศิลปินรู้ว่าสีของโลหะจะเปลี่ยนแปลงอย่างไร แล้วถ่ายทอดภาพให้ได้ตามความต้องการ ที่เป็นเช่นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าทักษะการสังเกตและเก็บข้อมูลเป็นทักษะร่วมที่จะเกิดไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งเมื่อเข้าใจการเปลี่ยนแปลงตามสภาพจริงแล้ว จะทำให้งานศิลปะที่สร้างขึ้นเป็นเหตุเป็นผล และสมจริงตามจินตนาการของผู้วาด สอดคล้องกับความเห็นของ Bates (2000) ได้ให้ความเห็นว่า การสร้างสรรค์ผลงานด้านทัศนศิลป์ให้บรรลุผล นอกจากจะเน้นการพัฒนาทักษะ ทัศนคติแล้วการเก็บข้อมูลจากการสังเกต การสัมผัส ก็เป็นทักษะขั้นพื้นฐานที่สำคัญเช่นกัน

1.3 ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์แบบตัดทอน

ผลการวิจัยพบว่าในการทำงานจิตรกรรม ในบางกรณีจะใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์แบบตัดทอน ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์งานศิลปะที่บิดเบือนไปจากของจริง โดยจะให้ความสำคัญกับการเหมือนจริงน้อยลงที่เป็นเช่นนี้เพราะต้องการเพิ่มจินตนาการความคิดของศิลปิน เพื่อสร้างอัตลักษณ์ในงานของตนเอง หรือการวาดภาพตามแบบแผนที่ถูกกำหนดไว้ เช่น การวาดตามแบบแผนประเพณีไทยที่ใช้การตัดเส้น และใช้เส้นแสดงอารมณ์ ความรู้สึก โดยศิลปินใช้เทคนิคอื่นร่วมด้วยเพื่อเพิ่มลักษณะเฉพาะตัว เช่น การใช้สี แสง ที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thiengmit (2016) ได้ทำการวิจัยวิธีวาดการ์ตูนที่ใช้ภาพเล่าเรื่อง โดยเน้นวาดการ์ตูนมีรูปแบบและแนวทางการสร้างสรรค์ผลงาน คือ เน้นวาดและออกแบบตัวละครให้เรียบง่ายด้วยการใช้ลายเส้นเพื่อสร้างความสมจริงให้กับตัวละครน้อยลง โดยตัดทอนรายละเอียดภายในลงให้เหลือเพียงโครงสร้างภายนอกเป็นหลัก และมีเอกลักษณ์ของตัวเองที่ชัดเจน

1.4 ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในนัยยะของศิลปะ

ผลการวิจัยพบว่า ในงานจิตรกรรมสร้างสรรค์ผลงานให้ออกมาสวยงามเหมือนจริง หรือตามจินตนาการนั้น ศิลปินจะนึกถึง และคิดว่าได้ใช้ความรู้ทางศิลปะในการวาดภาพ โดยไม่ได้รู้สึกรู้ว่ามีความรู้บางอย่างที่เป็นวิทยาศาสตร์ประกอบอยู่ด้วย ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากความรู้ทั้งสองศาสตร์นำมาใช้ผสมผสานร่วมกันจนแยกไม่ออก เช่น เรื่องแสงสี ที่ศิลปินใช้ความรู้เรื่องการผสมแสงสีเพื่อความสวยงามทางศิลปะ แต่การผสมแสงสีดังกล่าวก็เป็นไปตามการรวมกันของสเปกตรัมของแสงขาว หรือเรื่องแสงเงา ที่ศิลปินมักกำหนดทิศของแสงเพื่อให้ภาพมีจุดเด่นตามจินตนาการ ซึ่งจะทำให้เกิดเงาในลักษณะต่าง ๆ บนภาพ เป็นไปตามหลักการเกิดเงามีต เงามัว กฎการสะท้อนของแสง และการสะท้อนกลับหมด เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย

ของ Sithajan (2017) ได้วิจัย เรื่อง แนวทางการสอนศิลปะตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเพื่อส่งเสริมกระบวนการสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อให้นักเรียนได้นำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ ศิลปะ และคณิตศาสตร์ มาสร้างสรรค์ชิ้นงานศิลปะด้วยการวางแผนและทำงานเป็นขั้นตอน

จากแนวทางการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการพัฒนางานจิตรกรรมข้างต้น แสดงให้เห็นว่าศาสตร์ที่ใช้จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์อย่างมาก เช่น ศิลปะ และศาสตร์ที่เป็นการศึกษาความจริง ตามหลักเหตุผล เช่น วิทยาศาสตร์ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างสิ้นเชิง ที่เป็นเช่นนี้ เพราะ ไม่มีศาสตร์ใดอยู่ได้โดยลำพัง ล้วนต้องบูรณาการเชื่อมโยงความรู้หรือทักษะ เข้าด้วยกันถึงจะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ Pholmool (2015) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเรื่องราวในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้นักเรียนคิดเชื่อมโยงองค์ความรู้เนื้อหาและทักษะที่เรียนในแต่ละสาขาวิชา นักเรียนเกิดความมุ่งมั่น สนใจเรียน สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันได้ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง

2. ที่มาของความรู้ทางวิทยาศาสตร์

จากผลการวิจัยพบว่า ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ของศิลปินนอกจากจะได้มาจากการเรียนแล้วยังได้มาจากการศึกษาด้วยตนเองจากหนังสือ วารสาร อินเทอร์เน็ต ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ การไปศึกษายังสถานที่จริงหรือดูวัตถุต้นแบบของจริงเพื่อเก็บภาพมาเป็นต้นแบบ รวมถึงการฝึกทดลองปฏิบัติซ้ำ ๆ จนมีประสบการณ์ ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการสื่อสารด้วยภาพหากอ้างอิงความรู้ ประสบการณ์เดิมของผู้ชมจะทำให้ผู้ชมภาพ สามารถเข้าใจสิ่งที่ศิลปินจะสื่อสารได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ Lertpullpol (2018) กล่าวว่า การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ ต้องมีการหาข้อมูลด้วยการถ่ายภาพ หรือออกไปยังสถานที่จริงให้เข้าใจบรรยากาศ สถานที่ บุคคล นอกจากทำให้วาดรายละเอียดของภาพได้ดีขึ้นแล้ว ยังช่วยสื่อสารมุมมองผ่านประสบการณ์ตรงอีกด้วย

สรุปองค์ความรู้

จากการศึกษาแนวทางการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานจิตรกรรม มีผลวิจัย ดังนี้

1. จากภาพจิตรกรรม ทั้งหมด 5 ประเภท คือ

- 1.1 ภาพสัตว์ ด้วยสีน้ำมันบนผืนผ้าใบ ของนายแก้ว ศรีทอง
- 1.2 ภาพประกอบเรื่อง ด้วยสีอะคริลิกบนผืนผ้าใบ ของนายบุญทวี ทับทิมไทย
- 1.3 ภาพคน ด้วยดินสอสีไม้บนกระดาษ ของนายยุทธพงษ์ สืบภักดี
- 1.4 ภาพทิวทัศน์ ด้วยสีน้ำบนกระดาษ ของนายอัฐบดี วิจิตรวัฒน์
- 1.5 ภาพหุ่นนิ่ง ด้วยสีอะคริลิกบนกระดาษ ของนางสาวภัสรา อารมณ์ชื่น

2. ได้แนวทางการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานจิตรกรรม ทั้งสิ้น 4 แนวทาง ดังนี้

2.1 ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์โดยตรง เพื่อให้มีความถูกต้องของสัดส่วนและโครงสร้าง ทำให้ผลงานเหมือนกับตัวอย่างจริง

2.2 ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ร่วมกับคุณลักษณะความเป็นนักวิทยาศาสตร์ โดยใช้ทักษะการสังเกตร่วมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากการทำงานศิลปะต้องใช้เวลา นานกว่าจะได้ผลงาน ถ้าข้อมูลมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาก็ต้องหาสาเหตุมาอธิบาย เพื่อให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงได้อย่างถูกต้อง

2.3 ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์แบบตัดทอน ซึ่งจะใช้สร้างงานที่บิดเบือนไปจากของจริง เพื่อเป็นการสร้างอัตลักษณ์ในงาน

2.4 ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในนัยยะของศิลปะ โดยคิดว่าใช้แต่ความรู้ทางศิลปะ ไม่ได้คิดว่ามีความรู้ที่เป็นวิทยาศาสตร์แฝงอยู่

3. ที่มาของความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ได้มาจาก 3 แนวทาง คือ

- 3.1 ได้รับความรู้จากการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา
- 3.2 การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จากหนังสือ วารสาร อินเทอร์เน็ต และผู้เชี่ยวชาญ
- 3.3 ศึกษาสถานที่จริง หรือดูวัตถุต้นแบบของจริง

จากแนวทางการใช้ความรู้วิทยาศาสตร์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าศาสตร์ที่ใช้จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์อย่างมาก เช่น ศิลปะ และศาสตร์ที่เป็นการศึกษาความจริงตามหลักเหตุผล เช่น วิทยาศาสตร์ ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างสิ้นเชิง ที่เป็นเช่นนี้ เพราะ ไม่มีศาสตร์ใดอยู่ได้โดยลำพัง ล้วนต้องบูรณาการเชื่อมโยงความรู้หรือทักษะเข้าด้วยกันจึงจะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ในการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยควรมีการวางแผน กำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ให้ชัดเจน ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง เช่น ประวัติการศึกษา การทำงาน ประเภทของผลงาน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการตั้งประเด็นคำถาม และทำความเข้าใจเพื่อความสะดวก รวดเร็ว ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ควรมีไหวพริบปฏิภาณในการซักถาม ไม่ควรถามแบบขึ้นนำ ต้องมีท่าทีสุภาพเป็นมิตร
2. นำผลวิจัยนี้ไปใช้ โดยครูผู้สอนได้แนวทางการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้ในงานจิตรกรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาวิทยาศาสตร์และศิลปะ เพื่อให้เกิดประโยชน์กับทั้งครูผู้สอนและผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาแนวทางการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานศิลปะแขนงอื่น ๆ เช่น งานศิลปะการแสดง และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆเช่น สังคมศึกษา
2. ควรมีการติดตามสังเกตพฤติกรรมและชีวิตการทำงานของศิลปินในรูปแบบอื่นที่นอกเหนือจากการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้แนวคิดและข้อมูลที่มีความหลากหลายในแง่มุมต่าง ๆ

References

- Bachelor of Arts Program Department of Applied Arts Education.* (2022). Faculty of Decorative Arts. Silpakorn University.
- Bachelor of Education Program in Art Education.* (2019). Faculty of Fine and Applied Arts. Srinakharinwirot University.
- Bates, J. K. (2000). *Becoming an Art Teacher*. USA: Wadsworth/Thomson Learning.
- Chaodee, J. (2002). *Home management*. Department of Human Relation Faculty of Humanities Chiang mai University. Chiang mai
- Finley, F.N. (1983). "Science Process" *Journal of Research in Science Teaching*. 20(1): 47-54.
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2003). *Organizing learning subjects for science groups*. Bangkok: National Institute of Educational Testing Service Office of the Basic Education Commission.
- Lertpullpol, A. (2018). *The Moral and the Situation of Common Sense*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Bangkok.

- Pholmool, J. (2015). *The Development of Steam Integrated Learning Unit for Ninth Grade Students : Case Study at Wangtako Community in Chumphon Province*. (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Sithajan, B. (2017). *Development of Art Instructional Package based on Steam Education Enhancing Creative Process for the Fifth Graders*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Sunthornnon, C. (2015). *Aesthetics & Visual Arts*. Bangkok: Drae Art.
- Swangpol, S. (2009). *Learning by Drawing*. (2nd ed.). Bangkok: Department of Botany Faculty of Science, Mahidol University. Bangkok.
- Thiengmit, N. (2016). *A Study of Method of Comic Frame Linkage form Comics of Wisut Ponnimit, "Ching Cha 1"*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Bangkok.

การบริหารความสมดุลระหว่างกายกับจิตเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของพนักงาน
โดยใช้การภาวนา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์ และโรงพยาบาลสามพราน

MANAGEMENT OF BALANCE BETWEEN BODY AND MIND TO IMPROVE THE QUALITY OF LIFE OF
EMPLOYEES BY USING PRAYER : A CASE STUDY OF METTA PRACHARAK HOSPITAL AND
SANPHRAN HOSPITAL

พระครูปฐมธรรมวงศ์

Phrakhru Pathomthammawong

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathumthani University

Email: cio.pravit@gmail.com

Received 3 May 2022; Revised 12 February 2023; Accepted 31 August 2023.

บทคัดย่อ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการบริหารความสมดุลระหว่างกายกับจิตเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของพนักงานโดยใช้การภาวนา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาเอกสารและแนวคิดเกี่ยวกับงานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 30 คน และการสนทนากลุ่ม 7 รคน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายอธิบายและพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

การทำงานอย่างมีความสุขหรือการสร้างสุขในการทำงานของบุคคล อาศัยองค์ประกอบทั้งจากปัจจัยคุณลักษณะบุคคล และปัจจัยสภาวะแวดล้อมในองค์กรและสังคม คุณลักษณะส่วนบุคคลเป็นพื้นฐานอาศัยทักษะในการสร้างความสัมพันธ์ให้การทำงานเกิดความราบรื่น ส่วนสภาวะแวดล้อมในองค์กรจะต้องเอื้อให้เกิดการปรับตัวและรักษาความสมดุลในการสร้างสุขให้เกิดขึ้นด้วย ดังนั้น ผู้ทำงานสร้างสุขจึงควรให้ความสำคัญกับปัจจัยการพัฒนาทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับองค์กร อันจะนำไปสู่การสร้างพฤติกรรมและวัฒนธรรมที่ตอบสนองต่อการสร้างสุขในองค์กร และพบว่า รูปแบบการบริหารความสมดุลระหว่างกายกับจิตเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตโดยใช้การภาวนาของพนักงานโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน เกิดจากกิจกรรมการบูรณาการสร้างสมดุลระหว่างแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาวะในที่ทำงาน ที่มีองค์ประกอบ คือ 1. สุขภาพและความปลอดภัยของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในการทำงาน 2. สุขภาพ ความปลอดภัย และความผาสุกของสิ่งแวดล้อมทางจิตสังคมในการทำงาน รวมทั้งระบบการจัดการและวัฒนธรรมในองค์กร 3. แหล่งทรัพยากรสุขภาพส่วนบุคคลในสถานที่ทำงาน และ 4. ช่องทางการเข้าถึงชุมชนเพื่อปรับปรุงสุขภาพของพนักงาน ครอบครัวของพนักงาน และแนวคิดตามหลักสติปัญญา 4 ได้แก่ กายา นุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และอัมมานุปัสสนา

คำสำคัญ: ความสมดุล; กายกับจิต; คุณภาพชีวิต

Abstract

In this research study Aim to study the management of balance between body and mind to improve the quality of life of employees by using prayer : a case study of Metta Pracharak Hospital and Sanphran Hospital by using a qualitative research methodology The researcher used methods to study documents and research ideas. In-depth interviews consisted of 30 person and a group discussion of 7 person. Data were collected using an interview form. in-depth interview and group chat using explanatory and descriptive data analysis methods.

The results showed that

Working happily or creating happiness in a person's work Relying on both elements of individual attributes and environmental factors in the organization and society Personal qualities are fundamentally based on skills in building relationships to ensure a smooth work experience. As for the environment in the organization, it must encourage adaptation and maintain a balance in creating happiness as well. Therefore, happy workers should pay attention to development factors at both the individual and organizational levels. This will lead to the creation of behavior and culture that responds to creating happiness in the organization. It was found that the model for managing the balance between the body and the mind to improve the quality of life by using the prayers of the staff of Metta Pracharak Hospital and the hospital Sampran Nurse arising from the integration activities to create a balance between the concept of promoting well-being in the workplace The elements are: 1. Health and safety of the physical environment at work; 2. Health, safety and well-being of the psychosocial environment at work. including management systems and organizational culture; 3. Resources for personal health in the workplace; and 4. Community access channels to improve employee health. Employee's family and concepts based on the four foundations of mindfulness, namely Kayanupassana, Vedananupassana chittanupassana and Dhammanupassana

Keywords: Balance; Body and Mind; Wellbeing

บทนำ

การบริหารราชการของไทย ได้มีการตราพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดระเบียบข้าราชการต้องเป็นไปเพื่อผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจ ภาครัฐ โดยให้ข้าราชการปฏิบัติราชการอย่างมีคุณภาพ คุณธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี และให้ ส่วนราชการมีหน้าที่เพิ่มพูนประสิทธิภาพและเสริมสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้ข้าราชการปฏิบัติงาน อย่างมีความสุข มีความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน และมีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่าง ต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากรและเพิ่มผลิตภาพและขีด สมรรถนะของส่วนราชการ ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ได้กำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2554-2556 มุ่งเน้นจะพัฒนาคุณภาพชีวิต และสร้างความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานให้เกิดขึ้นกับข้าราชการ ประกอบด้วย 4 ด้านคือ ด้านการทำงาน ด้านส่วนตัว ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ

ความสำคัญของการศึกษาการบริหารความสมดุลระหว่างกายกับจิตเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของพนักงานโดยใช้การภาวนา ของโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน นั้น สืบเนื่องมาจากแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน โดยมีความเชื่อว่า ถ้าบุคลากรโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพรานมีความสมดุลในชีวิตและการทำงานแล้ว จะส่งผลทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานและผลการปฏิบัติงานก็จะดีตามไปด้วย อย่างไรก็ตามในปัจจุบันยังพบว่าการบริหารความสมดุลในชีวิตและการทำงานของบุคลากรของโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน ยังไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควรทั้ง ในด้านการทำงาน ส่วนตัว สังคม และเศรษฐกิจ เนื่องจากบุคลากรส่วนใหญ่ทำงาน ตลอด 24 ชั่วโมงสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกัน ทำให้ไม่มีเวลาสำหรับตนเอง และครอบครัว ที่พักอาศัย อยู่ไกลจากที่ทำงาน หมดไปกับการเดินทางและอยู่ที่ทำงาน เวลาในการใช้ชีวิตสำหรับตนเองและครอบครัวจึงลดน้อยลง ซึ่งส่งผลกระทบทำให้เกิดความเครียด ความขัดแย้งระหว่างงาน ครอบครัว และชีวิตส่วนตัว นอกจากนี้การที่ลักษณะของงานเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับงานบริการค่อนข้างมาก จึงขาดโอกาสที่จะได้พูดคุยกับคนอื่น ๆ ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนร่วม หรือบุคคลอื่นทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน ส่งผลให้บุคลากรส่วนใหญ่ ขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ หลายคนต้องกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน หรือการกู้ยืมเงินนอกระบบสภาพปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการใช้ชีวิตส่วนตัวและการทำงาน ทำให้สูญเสียดุลยภาพในชีวิตส่งผลให้การปฏิบัติงานไม่บรรลุเป้าหมายขององค์การเท่าที่ควร (Burton, 2010)

การศึกษาเรื่องการบริหารความสมดุลระหว่างกายกับจิตเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของพนักงานโดยใช้การภาวนา ของโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน จึงเป็นไปเพื่อทราบถึง ความ สมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของบุคลากรโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพรานว่ามีมากน้อยเพียงใด และความสมดุลของชีวิตและการทำงานจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานหรือไม่เพียงใด เพื่อนำผลการศึกษา ครั้งนี้ไปใช้ในการพัฒนาปรับปรุงการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในการบริหารจัดการให้เกิดความสมดุลระหว่างคุณภาพชีวิตกับการทำงานแก่บุคลากรโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน ซึ่งส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและนำองค์การไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ในที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างความสมดุลของกายกับจิตในการปฏิบัติงานของพนักงานโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน
2. เพื่อศึกษาผลกระทบระดับคุณภาพชีวิตโดยใช้การภาวนาของพนักงานโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน
3. เพื่อเสนอแนวทางในการบริหารความสมดุลระหว่างกายกับจิตเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตโดยใช้การภาวนาของพนักงานโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง “การบริหารความสมดุลระหว่างกายกับจิตเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของพนักงานโดยใช้การภาวนา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน” ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าเอกสาร รายงานการวิจัย ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้านำเสนอเนื้อหาตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน

ปัจจุบันมีหลักฐานการศึกษาค่อนข้างแน่ชัดว่าการที่พนักงานมีสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานจะส่งผลดีทั้งพนักงานและองค์กร ทำให้องค์กรหลายแห่งมีความตระหนักถึง ความสำคัญของการส่งเสริมให้พนักงานมีสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานที่ดี ดังนั้น การที่พนักงานจะเกิดความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานได้ จะมีองค์ประกอบ ดังนี้

1) องค์กร ในที่นี้จะหมายถึง ผู้บริหารที่ต้องทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายความ สมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน (Work Life Balance Policy) หรือนโยบายสนับสนุนครอบครัว (Family Friendly Policy) สำหรับผู้ที่มิบทบาทสำคัญในการกำหนดประเด็นความสมดุลระหว่าง ชีวิตและการทำงานให้เป็นนโยบายระดับองค์กรนั้นคือ ผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคลจะโน้มน้าวผู้บริหารให้ตระหนักถึงความสำคัญของนโยบายความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน และสื่อสารให้ผู้บริหารเข้าใจถึงประโยชน์ที่ได้รับจากนโยบายนี้ รวมทั้งสนับสนุนด้านต่าง ๆ ให้ สามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมตามนโยบายที่กำหนดไว้ (Bardoel, 2003: 41)

2) พนักงาน เมื่อองค์กรมีการกำหนดนโยบายความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน แล้ว พนักงานต้องมีบทบาทในการนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติให้เกิดความสมดุล ประกอบด้วย 3 ด้านคือ ด้านเวลากับชีวิต (Time Balance) คือ การให้เวลากับงานและครอบครัว ด้านการมีส่วนร่วม ร่วมกับชีวิต (Involvement Balance) คือ การให้ระดับของการมีส่วนร่วมกับงานและครอบครัว และ ด้านความพึงพอใจกับชีวิต (Satisfaction Balance) คือ การมีระดับของความพึงพอใจในงานและ ครอบครัว (Greenhaus, 2003: 39)

3) ทรัพยากรที่ใช้ในการทำงาน และในชีวิตครอบครัว เช่น ชั่วโมงการทำงาน ความ อิสระในการทำงาน การสนับสนุนจากหัวหน้าและเพื่อนร่วมงาน ความภาคภูมิใจในงาน และการ ได้รับการยอมรับเวลาในการดูแลบุคคลภายในครอบครัว การสนับสนุนจากครอบครัว ญาติพี่น้อง (Voydanoff, 2005 : 39)

2. แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

ประสิทธิผล เป็นเครื่องมือหรือตัวบ่งชี้ในการตัดสินใจว่าการบริหารของหน่วยงาน หรือองค์กรใด องค์กรหนึ่งสามารถดำเนินงานจนบรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้มาก น้อยเพียงใด เป็นเรื่อง เกี่ยวข้องกับผลที่ได้รับและผลสำเร็จของงาน มีความเกี่ยวข้องกับผลงานที่ องค์กรพึงประสงค์ มีผู้ให้คำจำกัด ความไว้หลายความหมายเกี่ยวกับประสิทธิผล สามารถนำมา สรุป ได้ดังนี้

1) ประสิทธิผล เป็นความสามารถขององค์กรในการกระทำใด ๆ บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยใช้ ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด (Kanchana Intararak, 2002 : 4, Purachai Piemsomboon, 1983 : 22 and Sathaporn Pancharoen, 2002 : 57)

2) ประสิทธิผล เป็นการพิจารณาผลของการทำงานที่สำเร็จลุล่วงตั้งประสงค์ หรือที่ คาดหวังไว้เป็น หลัก และความสำเร็จของงานอย่างมีประสิทธิภาพนี้ อาจเกิดจากการปฏิบัติงานที่ ประหยัด หรือมีประสิทธิภาพ ก็ได้(Sompong Kasemsin, 1983)

3) ประสิทธิผล เป็นความสามารถของบุคคลในการปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อบรรลุ เป้าหมายของงานที่ วางไว้ ซึ่งรวมถึงพฤติกรรมกรรมการวางแผนในการปฏิบัติงานและบรรยากาศการ ปฏิบัติงานในกลุ่มที่เอื้อต่อการ บรรลุเป้าหมาย (Fiedler, 1967)

ประสิทธิผลนับว่าเป็นหัวข้อหรือประเด็นหนึ่งในการศึกษาทฤษฎีองค์กร ที่ได้รับความนิยมน้อย กว้างขวาง อย่างไรก็ดี การศึกษาเรื่องประสิทธิผลขององค์กรที่ผ่านมาพบว่า ยังมีความ หลากหลาย ขาดความ แน่นนอน เนื่องจากนักวิชาการทั้งหลายต่างพากันนิยามเสนอความคิด และ ระเบียบวิธีการศึกษาที่แตกต่างกัน ออกไป ทำให้การประเมินประสิทธิผลขององค์กรมีข้อจำกัด หลายประการ โดยเฉพาะไม่สามารถพัฒนาไปถึง ขั้นสร้างการยอมรับในทฤษฎี (Theory) หรือตัว แบบ (Models) ประเมินประสิทธิผลขององค์กรอย่างเป็น สากล อนึ่ง จากการศึกษางานวิจัยของ อุษณี มงคลพิทักษ์สุข (Usanee Mongkolpitaksuk, 2008: 74 cited

in Than Thammasukati, 2013: 22) อธิบายว่า การนิยามประสิทธิผลขององค์การที่ปรากฏให้เห็นนั้น มักสอดคล้องกับ แนวทางที่ใช้ในการศึกษาประสิทธิผลองค์การ อาทิ แนวทางด้านเป้าหมาย มักนิยามประสิทธิผลขององค์การ คือ เป้าหมายสุดท้ายที่องค์การต้องการให้เกิดการบรรลุ แนวทางเชิงระบบ อธิบายว่า เป็นความสามารถขององค์การในการจัดหาทรัพยากร การรักษาไว้ซึ่งระบบภายในองค์การ และการ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับสภาพแวดล้อมที่อยู่ภายนอกองค์การ แนวทางกระบวนการภายใน มองว่า ประสิทธิผลขององค์การ ก็คือ องค์การที่มีสุขภาพดี หรืออีกนัยหนึ่งคือ ความสามารถในการใช้ ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพ และสร้างความสัมพันธ์ภายในองค์การให้เกิดความไว้วางใจ มี การทำงานที่ราบรื่น และคล่องตัว สอนแนวทางกลยุทธ์กลุ่มตัวแทน หมายถึง ระดับความสามารถ ในการสนองตอบความต้องการของสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความอยู่รอดขององค์การ ตามนิยามความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า ประสิทธิผลขององค์การ ประกอบด้วย ชุดนิยาม หลัก 2 ชุด คือ ชุดที่มีความหมายเกี่ยวกับ “ความสามารถขององค์การในการบรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ที่ กำหนดไว้” การวัดประสิทธิผลขององค์การจึงพิจารณาจากผลลัพธ์สุดท้าย เนื่องจากการเกิดขึ้น และการดำรงอยู่ขององค์การ ล้วนมีจุดมุ่งหมายให้เกิดความสำเร็จในเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง เสมอ และ “ความสามารถขององค์การในการดำรงสถานภาพไว้ซึ่งความอยู่รอดและการปรับตัวให้ เข้ากับสภาพแวดล้อม” สำหรับนิยามชุดหลัง พิจารณาองค์การในฐานะระบบสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์ กับส่วนต่างๆ การดำรงอยู่ขององค์การล้วนขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนจากสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก นิยามชุดนี้จึงครอบคลุมการศึกษาประสิทธิผลสามแนวทางหลังขึ้นอยู่กับว่าแต่ละ แนวทางจะมุ่งให้ความสำคัญกับส่วนใดของระบบองค์การนั่นเอง กล่าวโดยสรุป ประสิทธิผลขององค์การ หมายถึง ระดับความสามารถขององค์การในการบรรลุเป้าหมาย การธำรงรักษา และพัฒนาคุณค่าระบบภายในองค์การ รวมถึงการสร้าง ความสัมพันธ์ภาพที่ดีกับสภาพแวดล้อมภายนอกขององค์การ

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาในภาคสนาม ตามลักษณะการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีเนื้อหาสนับสนุนผลการวิจัยชัดเจนมากขึ้น สำหรับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาเอกสารและแนวคิดเกี่ยวกับงานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร และหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับหนังสือ รายงานการวิจัย ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด การสร้างความสมดุลระหว่างกายกับจิตเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของพนักงานโดยใช้การภาวนา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาทบทวนวรรณกรรมจากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มาสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกดังกล่าวไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องว่าแบบสัมภาษณ์เชิงลึกนั้นถูกต้อง ครบถ้วนตรงประเด็นของการศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 เมื่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องแล้วผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปใช้จริงในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงการสร้างความสมดุลระหว่างกายกับจิตเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของพนักงานโดยใช้การภาวนา ในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

2.1 ทำการศึกษาและคัดเลือกการสร้างความสมดุลระหว่างกายกับจิตเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของพนักงานโดยใช้การภาวนา ซึ่งเป็นพื้นที่ในการขับเคลื่อน

2.2 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน

2.3 ดำเนินการศึกษาศึกษาการสร้างความสมดุลระหว่างกายกับจิตเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของพนักงานโดยใช้การภาวนา

2.4 สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ ทั้งนี้เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้โรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน

2.5 สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. แนวทางการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความสมดุลของกายกับจิตในการปฏิบัติงานของพนักงานโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน

การบริหารความสมดุลระหว่างกายกับจิตในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

สุขภาพเป็นองค์รวมของร่างกายจิตใจและจิตวิญญาณการที่คนเรามีสุขภาพที่ดีสมบูรณ์ไม่ใช่มีเพียงองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเท่านั้นแต่จะมองในลักษณะขององค์รวมสุขภาพทั้ง 3 ประการจะส่งผลทำให้มีสุขภาพที่ดีดังนี้

1) ถ้ากายนำจิต จะทำให้กายดี จิตก็จะดีด้วย เช่น ถ้าเราหิวแล้วเรากินข้าวเมื่ออิ่มแล้วอารมณ์ก็จะดีสามารถคิดและมีแรงทำงานได้

2) ถ้าจิตนำกาย จะทำให้จิตดีและนำกายไปดี เช่น ถ้าเรามีอารมณ์ที่ดี ไม่หงุดหงิดโมโหง่าย สภาพร่างกายเราก็จะไม่รู้สึกเจ็บป่วย

3) ถ้าจิตวิญญาณนำกายและจิต จะทำให้กายและจิตดี พร้อมทั้งจะเผชิญปัญหาและแก้ไขอุปสรรคต่างๆ ได้โดยสติเพื่อให้เกิดปัญญาในตนเอง

กิจกรรมบูรณาการสร้างสมดุลระหว่างกายกับจิตโดยใช้หลักสติปัฏฐาน 4

กิจกรรมที่ใช้ในการบูรณาการสร้างสมดุลระหว่างกายกับจิต ควรเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ สติ เพราะเป็นองค์ธรรมที่สำคัญและมีประโยชน์มากในทุกกรณี ที่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยมีสติตามทันขณะปัจจุบัน และใช้ความคิดอย่างมีปัญญาเข้ามาร่วมด้วย องค์ความรู้การวิจัย

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาคนในองค์กรอย่างมีเป้าหมายและให้ยุทธศาสตร์สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อให้องค์กรมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะนำพาองค์กรไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน หากมองในมุมมองของพระพุทธศาสนาจะเห็นได้ว่า การปฏิบัติงานหรือการสร้างความสุขในองค์กรสติเป็นธรรมที่จำเป็นทุกกาล ผู้ปฏิบัติพึงรักษามรรคแปดให้บริบูรณ์ เริ่มจากการรักษาศีลเป็นอันดับแรก ทำให้เกิดสมาธิที่ก่อให้เกิดปัญญาเพื่อดับความทุกข์ได้ การนำสติมาใช้ในชีวิตประจำวันเป็นสิ่งที่จำเป็นมาก สติควรต้องอยู่กับเราตลอดเวลา ไม่ว่าสติทั้งการหายใจ การเคลื่อนไหว เป็นการกำหนดดูตัวเอง ให้จิตอยู่กับปัจจุบันขณะ ในขณะที่ทำหน้าที่ ทำการงาน หรือ การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การกิน การดื่ม การพูด การคิด ซึ่งเป็นไปในชีวิตประจำวัน สติเป็นสิ่งสำคัญกับชีวิต ถ้าขาดสติ การดำรงชีวิตก็ไม่มีความสุข เนื่องมาจากต้องพบกับปัญหามากมายในแต่ละวัน แต่ถ้ากำหนดรู้อยู่ตลอดเวลา จะเกิดความเคยชินแล้วไม่ว่าการทำ พูด คิด ก็จะเป็นไปในทางที่ดี มีความสุขเกิดขึ้นที่กาย และใจ ซึ่งก็มีผลต่อสุขภาพกายและใจด้วย ความสุขนี้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและสังคมส่วนรวมด้วย

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลกลไกการยกระดับคุณภาพชีวิตโดยใช้การภาวนาของพนักงาน โรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน แบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย กลไกการยกระดับคุณภาพชีวิตโดยใช้การภาวนาของพนักงานโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และ โรงพยาบาลสามพราน

1) กลไกการยกระดับคุณภาพชีวิตโดยใช้การภาวนาของพนักงานโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และ
โรงพยาบาลสามพราน ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ/ด้านกายานุปัสสนา ที่นำมาปฏิบัติในการพัฒนา
คุณภาพชีวิตประจำวัน คือ การอบรมตนเองให้มีสติ โดยใช้สติเป็นเครื่องอบรมและพัฒนาตนเองให้เป็นคนมีสติ
คอยแนะนำตนเองอยู่เสมอไม่ให้เป็นคนประมาทในการทำงานและการดำเนินชีวิต ควรดำเนินชีวิตโดยให้มีสติ
เป็นตัวควบคุมความคิดและการกระทำของตนเอง ไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการกระทำ ไม่ก่อความเดือดร้อน
ให้แก่ผู้อื่น ตลอดทั้งการใช้สติในการพิจารณาเครื่องอุปโภคบริโภคได้แก่ การกิน การดื่ม การนอน การทำงาน
การได้ยิน การได้ฟัง คือให้มีสติในการรับรู้อายตนะทั้งภายในและภายนอกที่มากระทบกับตนเอง ให้มีสติในการ
คิดการพิจารณาโดยการนำเอาสติมาเป็นเครื่องมือในการอบรมตนเองและพัฒนาตนเอง ให้ยึดตัวสติเป็น
สำคัญในการทำงานและการดำเนินชีวิตไม่ให้ประมาทในการดำเนินชีวิตประจำวัน ให้มีสติรู้ตัวอยู่เสมอ ให้มีสติ
รู้ทันการกระทำอยู่เสมอ ให้สร้างสิ่งเป็นความดี หลีกเว้นสิ่งที่ก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่น การดำเนินชีวิตด้านการ
เจริญกายภาวนาของผู้สูงอายุ นั้น ผู้สูงอายุได้ปฏิบัติตนด้วยการดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วยการมีสติในการดำเนิน
ชีวิตประจำวันและการมีสติในการทำงานและไม่ประมาท การอบรมตนเองโดยใช้สติเป็นเครื่องอบรมและพัฒนา
ตนเอง ให้เป็นคนมีสติคอยแนะนำตนเองอยู่เสมอไม่ให้เป็นคนประมาทในการทำงานและการดำเนินชีวิต ควร
ดำเนินชีวิตโดยให้มีสติเป็นตัวควบคุมความคิดและการกระทำของตนเอง ไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการกระทำ
ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ตลอดทั้งการใช้สติในการพิจารณาเครื่องอุปโภคบริโภค ได้แก่ การกิน การดื่ม
การนอน การทำงาน การได้ยิน การได้ฟัง คือให้มีสติในการรับรู้อายตนะทั้งภายในและภายนอกที่มากระทบกับ
ตนเอง ให้มีสติในการคิดการพิจารณาโดยการนำเอาสติมาเป็นเครื่องมือในการอบรมตนเองและพัฒนา
ตนเอง ให้ยึดตัวสติเป็นสำคัญในการทำงานและการดำเนินชีวิต และไม่ให้เป็นประมาทในการดำเนินชีวิตให้มีสติรู้ตัว
อยู่เสมอ ให้มีสติรู้ทันการกระทำอยู่เสมอ ให้สร้างสิ่งที่เป็นความดี หลีกเว้นสิ่งที่ก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่น

2) กลไกการยกระดับคุณภาพชีวิตโดยใช้การภาวนาของพนักงานโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และ
โรงพยาบาลสามพราน ด้านสุขภาวะบุคคลในที่ทำงาน/ด้านเวทนานุปัสสนา ที่นำมาปฏิบัติในการพัฒนา
คุณภาพชีวิตประจำวัน คือ การดำเนินชีวิตประจำวันให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เป็นการอบรมและ
การขัดเกลาตนเองให้อยู่ร่วมกันอย่างผาสุกในสังคมและเป็นเครื่องช่วยให้ผู้สูงอายุได้ปฏิบัติตนที่ดีให้อยู่ภายใต้
กฎระเบียบที่ดีของสังคม เป็นหลักประกันการดำเนินชีวิตที่ไม่ประมาทและการอยู่ภายใต้กฎระเบียบของสังคม
การขัดเกลาให้เป็นบุคคลผู้มีความปกติทางกาย ทางวาจา ขัดเกลาตนเองให้ประพฤติในทางสุจริตธรรม
ประกอบอาชีพสุจริต การใช้ชีวิตที่มีมโนธรรม การดำเนินชีวิตที่เน้นเรื่องจริยธรรมได้แก่ การไม่เบียดเบียนกัน
และกัน การไม่เอารัดเอาเปรียบกัน การสำรวม การไม่ก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่นด้วยทางวาจา การมีสติและไม่
ประมาทในการดำเนินชีวิต ผู้สูงอายุได้ปฏิบัติตนตามหลักเวทนานุปัสสนาโดยการดำเนินชีวิตแบบสัมมาชีพคือ
การหาเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต มีความเมตตาไม่เบียดเบียนกัน มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่และมีความซื่อสัตย์ต่อ
เพื่อนร่วมงาน ทำงานด้วยความจริงใจประกอบอาชีพด้วยความจริงใจ เป็นที่เคารพนับถือของเพื่อนบ้าน
สำหรับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุด้านการปฏิบัติตนตามหลักเวทนานุปัสสนานี้ ได้แก่ การประพฤติสุจริต
ธรรม 3 ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ได้แก่ การประพฤติกายสุจริต การประพฤติวจีสุจริต การประพฤติมโน
สุจริตและนอกจากนี้การปฏิบัติตนตามหลักเวทนานุปัสสนายังส่งผลเกื้อกูลต่อการปฏิบัติตนตามระเบียบสังคม
ที่ดีงามด้วย ซึ่งการปฏิบัติตนด้านเวทนานุปัสสนานี้มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันกับการปฏิบัติตนภายใต้

กฎระเบียบที่ตึงตัวของสังคม ทำให้เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมและทำให้ผู้ปฏิบัติได้หลักประกันที่ดีของการดำเนินชีวิตด้วยการไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนในชีวิต การไม่เสียทรัพย์ การมีความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน และการดำเนินชีวิตที่ไม่ประมาทด้วย

3) กลไกการยกระดับคุณภาพชีวิตโดยใช้การภาวนาของพนักงานโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน ด้านสภาพแวดล้อมทางจิตสังคม/ด้านจิตตานุปัสสนา ที่นำมาปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวัน คือ การทำจิตใจของตนให้บริสุทธิ์ เพื่อให้จิตของตนมีความสะอาด สว่าง สงบ อยู่เหนือความโกรธ ความโลภ ความหลง และการเชื่อในบาปบุญคุณโทษ การมีสติปัญญาที่บริสุทธิ์ปราศจากความอคติ ลำเอียง มองโลกตามความเป็นจริง ได้แก่ การนั่งสมาธิ การไหว้พระสวดมนต์ การน้อมพิจารณาความจริงของชีวิต การฝึกอบรมจิตใจของตนให้เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม มีความเข้มแข็งมั่นคง เบิกบาน สงบสุขผ่องใส พร้อมด้วยความเพียร สติและสมาธิ การอบรมและพัฒนาจิตของตนให้มีความสุข ให้ใจของตนปราศจากการคิดในเรื่องที่เป็นอกุศล ไม่ให้จิตคิดในเรื่องที่ไม่ดี ให้มีความคิดที่ดี ไม่คิดในเรื่องที่เป็นอกุศลธรรม แนวทางการดำเนินชีวิตด้านจิตตานุปัสสนานี้ มีความสำคัญในการพัฒนาจิตใจของบุคลากรทำให้บุคลากรมีจิตใจที่เจริญงอกงาม ซึ่งมีผลมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคลากรได้ สำหรับแนวทางการดำเนินชีวิตของบุคลากรด้านการเจริญจิตตานุปัสสนานั้น มีอยู่ 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ได้แก่ระดับเบื้องต้น โดยบุคลากรเริ่มฝึกจิตของตนให้มีคุณธรรมต่างๆ ที่ทำให้จิตใจประณีตดีงาม เช่น การไหว้พระ การสวดมนต์ การนั่งสมาธิ ให้จิตมีเมตตา กรุณา มีศรัทธา มีความกตัญญูตถะเวที ระดับที่ 2 ได้แก่ ระดับกลาง คือให้จิตใจมีความเข้มแข็งเอาไปใช้งานได้ดี มีสมาธิ มีสติ มีวิริยะ ความเพียรพยายาม ความกล้าสู้ ความเอาใจใส่ ความรับผิดชอบ ความเข้มแข็ง ความอดทน ระดับที่ 3 ได้แก่ ระดับสูงสุด คือ การพัฒนาสุขภาพจิต ให้มีจิตใจที่มีความสุข เป็นจิตที่มีความเบิกบาน มีปิติ มีความอิ่มใจ มีปราโมทย์ มีความร่าเริงบันเทิงใจ ตามหลักพระพุทธศาสนา เมื่อบุคลากรได้รู้จักควบคุมฝึกหัดกาย และวาจาของตนแล้ว ก็จะสามารถฝึกฝนพัฒนาจิตใจของตนพร้อมไปด้วย ซึ่งจะส่งผลต่อกันตามหลักปัจจัยสัมพันธ์ การพัฒนาจิตนี้ จะต้องโยงเป็นระบบเดียวกัน ไม่ใช่แยกเป็นด้านๆ เพราะแยกแล้วไม่เชื่อมโยง สติปัญญา 4 ด้านนี้เกื้อกูลกันและอาศัยกันเมื่อพัฒนาจิตใจดีแล้ว ก็ส่งผลดีออกมาต่อร่างกาย เช่น ใจไม่โกรธไม่เคียด ช่วยให้มีสุขภาพดีและมีผลในการสัมพันธ์หรือในการอยู่ร่วมสังคมด้วย ทำให้การสัมพันธ์กับโลกและสภาพแวดล้อมภายนอกพลอยดีไปด้วย และการพัฒนาจิตนั้นทำให้ผู้สูงอายุมีจิตใจที่เป็นสมาธิ จิตใจไม่ว้าวุ่น สับสน ก็เป็นฐานให้แก่การพัฒนาปัญญาต่อไป บุคคลมีจิตใจดีแล้วการดำเนินชีวิตก็จะดีขึ้นไปด้วย

4) กลไกการยกระดับคุณภาพชีวิตโดยใช้การภาวนาของพนักงานโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน ด้านสุขภาวะบุคคลในที่ทำงาน/ด้านธัมมานุปัสสนา ที่นำมาปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวัน คือ การพัฒนาความคิดพัฒนาความรู้ที่มีอยู่ให้เจริญและพัฒนาให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป การรู้จักการแก้ปัญหา การรู้จักวิเคราะห์ การมองโลกทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน การฝึกอบรมปัญญาให้รู้และเข้าใจสิ่งนั้น ๆ อย่างแท้จริง การรู้เท่าทันโลกและการดำเนินชีวิตในปัจจุบันการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา ได้แก่ กรหมั่นศึกษาหาความรู้ ที่เกิดจากการฟัง การอ่านหรือการเล่าเรียน ปัญญาที่เกิดจากการคิดพิจารณาและปัญญาที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ ทำให้ได้รับประโยชน์ 2 อย่าง ประการแรกได้แก่ตนเอง คือ ทำให้เป็นคนที่มีเหตุผลและใช้เหตุผลวิเคราะห์สิ่งต่างๆ จนเกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งนั้นๆ อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง รู้จักอะไรถูก อะไรผิด อะไรดี อะไรชั่วประการที่สองคือประโยชน์ต่อสังคม ถ้าทุกคนในสังคมมีปัญหา มีความรู้ มีความคิดที่ดี ทำในสิ่งที่ดีและพูดในสิ่งที่ดี ไม่ปล่อยให้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล ปัญหาต่างๆ เช่น ความขัดแย้ง การแบ่งแย่งชิงดี ชิงเด่น การทะเลาะวิวาท การคดโกง กีดตลง สังคมก็สงบเรียบร้อยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ การใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตด้วยการคิดดี การคิดสร้างสรรค์ และการปฏิบัติด้วยหลักสัมมาทิฐิคือการสร้างความเห็นที่ชอบ ยึดหลักการปฏิบัติตามแนวทางหลักพุทธศาสนาได้แก่ การหมั่นประกอบความดี การสร้างกุศล

ให้ถึงพร้อมและการทำจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ โดยจะยึดหลักสัมมาทิฐิในการดำเนินชีวิตของตนเองและนำหลักสัมมาทิฐิมาพัฒนาความรู้ความคิดและสติปัญญาของตนเอง โดยยึดหลักการดำเนินชีวิตด้านธัมมานุปัสสนาด้วยหลักสัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะ คือ การคิดชอบ การดำริชอบ การคิดที่เป็นกุศล การศึกษาหลักธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า การคิดในสิ่งที่ดีที่เป็นคุณประโยชน์ต่อสังคม สำหรับวิธีการพัฒนาสติปัญญาของบุคคลากรนั้น มี 3 วิธี ได้แก่ วิธีที่ 1 การพัฒนาจิตด้วยการฟังจากท่านผู้รู้บ่อย ๆ ฟังจากคนที่เขาเก่งกว่าเรา ฟังจากคนที่เขามีประสบการณ์มากกว่าเรา ฟังในเรื่องที่เราไม่เคยฟังมาก่อน ดังนี้เป็นต้น ในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟัง, วิธีที่ 2 คือ การพัฒนาความรู้ความคิดและสติปัญญาของเราด้วยการหมั่นฝึกคิดพิจารณาหรือการคิดวิเคราะห์ในประเด็นต่าง รวมถึงความคิดที่สร้างสรรค์และความคิดที่ทำให้เกิดแรงบันดาลใจด้วย ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิดวิเคราะห์, สำหรับการพัฒนาจิตและสติปัญญาของคนเราวิธีที่ 3 คือ การเข้าอบรมโครงการความรู้ต่าง ๆ จากหลาย ๆ สาขาวิชา อาชีพ ซึ่งการเข้าร่วมอบรมความรู้จากโครงการอบรมต่าง ๆ จะทำให้เราได้ความรู้ความคิดที่แปลกใหม่และทันโลก อยู่เสมอ ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ภวานามยปัญญาปัญญาเกิดจากหมั่นอบรม การศึกษาหาความรู้ อยู่เสมอ

3. รูปแบบการบริหารความสมดุลระหว่างกายกับจิตเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตโดยใช้การภาวนาของพนักงานโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน

1) การสร้างเสริมสุขภาวะในที่ทำงาน ควรคำนึงถึง 1. สุขภาพและความปลอดภัยของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในการทำงาน 2. สุขภาพ ความปลอดภัย และความผาสุกของสิ่งแวดล้อมทางจิตสังคมในการทำงาน รวมทั้งระบบการจัดการและวัฒนธรรมในองค์กร 3. แหล่งทรัพยากรสุขภาพส่วนบุคคลในสถานที่ทำงาน และ 4. ช่องทางการเข้าถึงชุมชนเพื่อปรับปรุงสุขภาพของพนักงาน ครอบครัวของพนักงาน และสมาชิกอื่น ๆ ในชุมชน ซึ่งการสร้างเสริมสุขภาวะในองค์กรต้องมีการดำเนินการตามระบบและขั้นตอนที่กำหนดขึ้น เช่น มีการระดมกำลัง การประชุม การประเมินการจัดลำดับความสำคัญ การวางแผน การลงมือปฏิบัติการประเมินผล และปรับปรุงการดำเนินงาน การได้รับการสนับสนุนและมีส่วนร่วมจากพนักงาน มีนโยบายการสร้างสุขภาวะในองค์กร มีการบูรณาการไว้ในยุทธศาสตร์อย่างเป็นระบบและมีกระบวนการทำงาน มีโครงสร้างการดำเนินงาน และมีการวิเคราะห์งาน การได้รับการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น การจัดเตรียมข้อมูลและฝึกอบรมทีมงาน มีการประเมินและกำกับติดตาม มีการใช้เครื่องมือการวัดที่มีประสิทธิภาพ และมีวิธีการสร้างความเข้าใจในประเด็นสร้างสุขภาวะ ทั้งนี้เพื่อให้คนในองค์กรเป็นกบจักรสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล

2) หลักสติปัฏฐาน 4 ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารความสมดุลระหว่างกายกับจิตเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตนั้น ซึ่งเป็นหลักธรรมในการฝึกฝนตนเอง เพื่อให้การดำรงชีพอยู่ด้วยความไม่ประมาท ไม่เมาในชีวิต ไม่เมาในสิ่งทีวัตถุทางโลกซึ่งเป็นสิ่งไม่ถาวร เป็นหลักธรรมที่นำพาผู้ปฏิบัติให้พ้นจากความทุกข์ที่เกิดขึ้นได้ เป็นหลักธรรมที่นำพาผู้ประพฤติปฏิบัติตามไปสู่หนทางแห่งความสุข เป็นการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีการพัฒนาตนเองให้ดำรงอยู่ในความมีสติ ไม่ประมาท มีธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองตน มีศีลเป็นกรอบในการประพฤติปฏิบัติ มีจิตที่อบรมดีแล้วควรแก่การงานคือมรรคธรรม มีปัญญาที่อบรมดีแล้วควรแก่รู้แจ้งเห็นธรรมในพระศาสนา

3) แนวทางด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ/ด้านการเจริญกายานุปัสสนา ที่บุคลากรนำมาปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวันนั้น เป็นการอบรมตนเองให้มีสติ โดยใช้สติเป็นเครื่องอบรมและพัฒนาตนเองให้เป็นคนมีสติคอยแนะนำตนเองอยู่เสมอไม่ให้เป็นคนประมาทในการทำงานและการดำเนินชีวิต ควรดำเนินชีวิตโดยให้มีสติเป็นตัวควบคุมความคิดและการกระทำของตนเอง ไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการกระทำ ไม่ก่อ

ความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ตลอดทั้งการใช้สติในการพิจารณาเครื่องอุปโภคบริโภค ได้แก่การกิน การดื่ม การนอน การทำงาน การไต่ยืน การไต่ฟัง คือให้มีสติในการรับรู้อายตนะทั้งภายในและภายนอกที่มากระทบกับตนเอง ให้มีสติในการคิดการพินิจพิจารณาโดยการนำเอาสติมาเป็นเครื่องมือในการอบรมตนเองและพัฒนาตนเอง ให้ยึดตัวสติเป็นสำคัญในการทำงานและการดำเนินชีวิตไม่ให้ประมาทในการดำเนินชีวิตประจำวัน ให้มีสติรู้ตัวอยู่เสมอ ให้มีสติรู้ทันการกระทำอยู่เสมอให้สร้างสิ่งที่เป็นความดี หลีกเว้นสิ่งที่ก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่น

4) แนวทางด้านสุขภาวะบุคคลในที่ทำงาน/ด้านการเจริญเวทนานุปัสสนา ที่บุคลากรนำมาปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวันนั้น เป็นการดำเนินชีวิตประจำวันให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เป็นการอบรมและการขัดเกลาตนเองให้อยู่ร่วมกันอย่างผาสุกในสังคมและเป็นเครื่องช่วยให้ผู้สูงอายุได้ปฏิบัติตนที่ดีให้อยู่ภายใต้กฎระเบียบที่ดีของสังคม เป็นหลักประกันการดำเนินชีวิตที่ไม่ประมาทและการอยู่ภายใต้กฎระเบียบของสังคม การขัดเกลาให้เป็นบุคคลผู้มีความปกติทางกาย ทางวาจา ขัดเกลาตนเองให้ประพฤติในทางสุจริตธรรม ประกอบอาชีพสุจริต การใช้ชีวิตที่มีมโนธรรม การดำเนินชีวิตที่เน้นเรื่องจริยธรรมได้แก่ การไม่เบียดเบียนกัน และกัน การไม่เอารัดเอาเปรียบกัน การส่ำรวม การไม่ก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่นด้วยทางวาจา การมีสติและไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ผู้สูงอายุได้ปฏิบัติตนตามหลักสืลภาวนาโดยการดำเนินชีวิตแบบสัมมาชีพคือการหาเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต มีความเมตตาไม่เบียดเบียนกัน มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่และมีความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนร่วมงาน ทำงานด้วยความจริงใจประกอบอาชีพด้วยความจริงใจ เป็นที่เคารพนับถือของเพื่อนบ้าน

5) แนวทางด้านสภาพแวดล้อมทางจิตสังคม/ด้านการเจริญจิตตานุปัสสนา ที่บุคลากรนำมาปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวันนั้น เป็นการดำเนินชีวิตประจำวันให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เป็นการอบรมและการขัดเกลาตนเองให้อยู่ร่วมกันอย่างผาสุกในสังคมและเป็นเครื่องช่วยให้ผู้สูงอายุได้ปฏิบัติตนที่ดีให้อยู่ภายใต้กฎระเบียบที่ดีของสังคม เป็นหลักประกันการดำเนินชีวิตที่ไม่ประมาทและการอยู่ภายใต้กฎระเบียบของสังคม การขัดเกลาให้เป็นบุคคลผู้มีความปกติทางกาย ทางวาจา ขัดเกลาตนเองให้ประพฤติในทางสุจริตธรรม ประกอบอาชีพสุจริต การใช้ชีวิตที่มีมโนธรรม การดำเนินชีวิตที่เน้นเรื่องจริยธรรมได้แก่ การไม่เบียดเบียนกัน และกัน การไม่เอารัดเอาเปรียบกัน การส่ำรวม การไม่ก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่นด้วยทางวาจา การมีสติและไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ผู้สูงอายุได้ปฏิบัติตนตามหลักสืลภาวนาโดยการดำเนินชีวิตแบบสัมมาชีพคือการหาเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต มีความเมตตาไม่เบียดเบียนกัน มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่และมีความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนร่วมงาน ทำงานด้วยความจริงใจประกอบอาชีพด้วยความจริงใจ เป็นที่เคารพนับถือของเพื่อนบ้าน

6) แนวทางด้านชุมชนบริษัท/ด้านการเจริญธัมมานุปัสสนาที่บุคลากรนำมาปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวันนั้น เป็นการทำจิตใจของตนให้บริสุทธิ์ เพื่อให้จิตของตนมีความสะอาด สว่าง สงบ อยู่เหนือความโกรธ ความโลภ ความหลง และการเชื่อในบาปบุญคุณโทษ การมีสติปัญญาที่บริสุทธิ์ปราศจากความอติลำเอียง มองโลกตามความเป็นจริง ได้แก่ กรณังสมาธิ การให้วพระสวตมน์ถการน้อมพิจารณาความจริงของชีวิต การฝึกอบรมจิตใจของตนให้เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม มีความเข้มแข็งมั่นคง เบิกบาน สงบสุขผ่องใส พร้อมด้วยความเพียร สติและสมาธิ การอบรมและพัฒนาจิตของตนให้มีความสุข ให้ใจของตนปราศจากการคิดในเรื่องที่เป็นอกุศล ไม่ให้จิตคิดในเรื่องที่ไม่ดี ให้มีความคิดที่ดี ไม่คิดในเรื่องที่เป็นอกุศลธรรม ช่วยให้มีสุขภาพดีและมีผลในการสัมพันธ์หรือในการอยู่ร่วมสังคมด้วย ทำให้การสัมพันธ์กับโลกและสภาพแวดล้อมภายนอกพลอยดีไปด้วย และการพัฒนาจิตเจ้านั้นทำให้ผู้สูงอายุมีจิตใจที่เป็นสมาธิ จิตใจไม่สับสน ก็เป็นฐานให้แก่การพัฒนาปัญญาต่อไปบุคคลมีจิตใจดีแล้วการดำเนินชีวิตก็จะดีตามขึ้นไปด้วย

7) ความเชื่อทางศาสนามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของบุคลากรและมีอิทธิต่อการปฏิบัติของบุคลากรในการดำเนินชีวิตประจำวันด้วย นอกจากความเชื่อทางศาสนายังเป็นแรงขับเคลื่อนการสร้างพลังให้เกิดแรงจูงใจที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรตามหลักสติปัญญา 4 นี้ คือ ความเชื่อเรื่องบุญในพระพุทธศาสนา

ซึ่งบุคลากรส่วนใหญ่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและมีความเชื่อในเรื่องของบุญกุศล ซึ่งบุคลากรส่วนใหญ่เชื่อว่าการปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ส่งผลให้ชีวิตของตนเองมีความสุขจากความเชื่อและความศรัทธาในคำสอนของพระพุทธเจ้าจำเป็นแรงบันดาลใจให้บุคลากรมีแรงจูงใจที่จะปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า นอกจากการเชื่อในเรื่องของบุญกุศลแล้วบุคลากรส่วนยังเชื่อในเรื่องของนรกและบาปอีกด้วย โดยบุคลากรเชื่อว่าการทำไม่ดีและการกระทำในสิ่งที่ร้ายแรง จะเป็นผลให้ตนเองได้รับโทษในทุกชาติภูมิ เช่น การกลัวตกรกและการกลัวบาปเป็นต้น และหลักสติปัฏฐาน 4 ได้แสดงให้เห็นถึงทฤษฎีการพัฒนามนุษย์และสังคมและเป็นทฤษฎีการพัฒนาตนเองในการดำเนินชีวิตประจำวันและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

อภิปรายผล

1. แนวทางการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความสมดุลของกายกับจิตในการปฏิบัติงานของพนักงานโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน

กิจกรรมที่ใช้ในการบูรณาการสร้างสมดุลระหว่างกายกับจิต ควรเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ สติ เพราะเป็นองค์ธรรมที่สำคัญและมีประโยชน์มากในทุกกรณี ที่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยมีสติตามทันขณะปัจจุบัน และใช้ความคิดอย่างมีปัญญาเข้ามาร่วมด้วย การสร้างความสุขในที่ทำงาน นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารองค์กร มุ่งเน้นให้บุคลากรทุกคนในองค์กรมีความสุขในการทำงาน ความสุขที่เกิดขึ้นนั้นก่อให้เกิดการรังสรรค์ทางความคิด งานที่ได้รับมอบหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดความตึงเครียดจากการทำงาน และสภาพแวดล้อมลดความขัดแย้งในองค์กรความสุขที่เกิดขึ้นจากการทำงานเปรียบเสมือนน้ำหล่อเลี้ยงให้พฤติกรรมคนปรับเปลี่ยนและพัฒนาในแนวโน้มที่ดีขึ้น ตามแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาวะในที่ทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ หล้าอภัย (2016) ได้ศึกษา "การประยุกต์ใช้มหาสติปัฏฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ" ผลการวิจัยพบว่า แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้กล่าวถึงผู้สูงอายุที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่เสื่อมลงตลอดเวลา มีกระดูกเสื่อม มีสมองเสื่อม มีเซลล์ในร่างกายเสื่อม มีผิวหนังเหี่ยวย่น มีผมสีขาว มีดวงตาพร่ามัว ฟันร่วง หูฟังเสียงไม่ค่อยได้ยิน ร่างกายเคลื่อนไหวได้ช้า มีโรคเรื้อรัง เบียดเบียน มีบทบาททางสังคมลดลง ทำงานไม่ได้ มีรายได้ไม่เพียงพอ และพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ส่งผลให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจทำให้เป็นโรคเครียด วิตกกังวลและซึมเศร้า ไม่มีความสุขในชีวิต ที่ผ่านมาทางภาครัฐได้แก้ไขปัญหาโดยทางการแพทย์แนะนำให้กินอาหารให้ครบ 5 หมู่ และให้ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้ทั้งหมด สำหรับการประยุกต์ใช้มหาสติปัฏฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนั้น พบว่า การฝึกสติทางกายมีเดินจงกรมตามธรรมชาติ การนั่งฝึกสติแบบเคลื่อนไหว ทำให้เป็นการออกกำลังกายของผู้สูงอายุทำให้ร่างกายแข็งแรงและได้เห็นสัจธรรมของกายที่ไม่เที่ยงเป็นทุกข์เป็นอนัตตา การฝึกสติด้วยการรักษาศีลมีการสำรวมกาย วาจา ทำให้มีสติในการบริโภคอาหาร ได้ไหว้พระสวดมนต์เข้าเย็น ได้สนทนาธรรมได้พบปะกับผู้สูงอายุด้วยกัน ได้รับคำแนะนำในการดำรงชีวิตที่ดี ส่งผลให้จิตใจผ่อนคลาย เบิกบานและไม่ประมาทในชีวิต การฝึกสติด้วยการฝึกจิตแบบเคลื่อนไหว ทำให้จิตรู้กาย เวทนา จิต ธรรมรู้สมมติ รู้อารมณ์ รู้ความรู้สึกนึกคิด ทำให้ละความโลภโกรธหลงได้ ความทุกข์จะค่อย ๆ จางหายไปและการฝึกสติขั้นปัญญา เป็นการฝึกสติในชีวิตประจำวัน สามารถกำหนดรู้อารมณ์ที่มากระทบแยกแยะความดี ความชั่ว ความสุข ความทุกข์ ของกายและใจ รู้เท่าทันได้ตลอดเวลาทำให้ไม่เผลอตัวไม่ประมาทในชีวิต จิตใจโล่ง โปร่งเบา สบาย สามารถกำจัดความเครียด ความวิตกกังวลและความซึมเศร้าอันเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ทั้งปวงได้ ซึ่งเป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้งทางกายสังคม จิต และปัญญาที่ยั่งยืนตลอดไป

2. กลไกการยกระดับคุณภาพชีวิตโดยใช้การภาวนาของพนักงานโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์ และโรงพยาบาลสามพราน

กลไกการยกระดับคุณภาพชีวิตโดยใช้การภาวนาของพนักงานโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ/ด้านกายานุปัสสนา ที่นำมาปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวัน คือ การอบรมตนเองให้มีสติ โดยใช้สติเป็นเครื่องอบรมและพัฒนาตนเองให้เป็นคนมีสติ คอยแนะนำตนเองอยู่เสมอไม่ให้เป็นคนประมาทในการทำงานและการดำเนินชีวิต ควรดำเนินชีวิตโดยให้มีสติเป็นตัวควบคุมความคิดและการกระทำของตนเอง ไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการกระทำ ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ตลอดทั้งการใช้สติในการพิจารณาเครื่องอุปโภคบริโภคได้แก่ การกิน การดื่ม การนอน การทำงาน การได้ยิน การได้ฟัง คือให้มีสติในการรับรู้รายละเอียดทั้งภายในและภายนอกที่มากระทบกับตนเอง ให้มีสติในการคิดการพิจารณาโดยการนำเอาสติมาเป็นเครื่องมือในการอบรมตนเองและพัฒนาตนเอง ให้ยึดตัวสติเป็นสำคัญในการทำงานและการดำเนินชีวิตไม่ให้ประมาทในการดำเนินชีวิตประจำวัน ให้มีสติรู้ตัวอยู่เสมอ ให้มีสติรู้ทันการกระทำอยู่เสมอ ให้สร้างสิ่งที่เป็นความดี หลีกเว้นสิ่งที่ก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่น การดำเนินชีวิตด้านการเจริญกายภาวนาของผู้สูงอายุนั้น ผู้สูงอายุได้ปฏิบัติตนด้วยการดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วยการมีสติในการดำเนินชีวิตประจำวันและการมีสติในการทำงานและไม่ประมาท การอบรมตนเองโดยใช้สติเป็นเครื่องอบรมและพัฒนาตนเอง ให้เป็นคนมีสติคอยแนะนำตนเองอยู่เสมอไม่ให้เป็นคนประมาทในการทำงานและการดำเนินชีวิต ควรดำเนินชีวิตโดยให้มีสติเป็นตัวควบคุมความคิดและการกระทำของตนเอง ไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการกระทำ ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ตลอดทั้งการใช้สติในการพิจารณาเครื่องอุปโภคบริโภค ได้แก่ การกิน การดื่ม การนอน การทำงาน การได้ยิน การได้ฟัง คือให้มีสติในการรับรู้รายละเอียดทั้งภายในและภายนอกที่มากระทบกับตนเอง ให้มีสติในการคิดการพิจารณาโดยการนำเอาสติมาเป็นเครื่องมือในการอบรมตนเองและพัฒนาตนเอง ให้ยึดตัวสติเป็นสำคัญในการทำงานและการดำเนินชีวิต และไม่ให้เป็นประมาทในการดำเนินชีวิตให้มีสติรู้ตัวอยู่เสมอ ให้มีสติรู้ทันการกระทำอยู่เสมอ ให้สร้างสิ่งที่เป็นความดี หลีกเว้นสิ่งที่ก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชญรัชต์ บุญช่วย (2006) ได้ศึกษาเรื่อง "การศึกษากระบวนการสร้างภาวนา 4 โดยใช้หลักไตรสิกขา" ผลการศึกษาพบว่า ไตรสิกขาเป็นระบบการศึกษาที่เน้นการฝึกอบรมตนเองอย่างมีขั้นตอน เพื่อนำไปสู่การพ้นทุกข์ ในภาคปฏิบัติองค์ธรรมคือไตรสิกขาจะทำงานไปพร้อมๆ กันและประสานกันอย่างเป็นพื้นฐานให้แก่กัน ไตรสิกขายังมีลักษณะที่เป็นสหสัมพันธ์กับภาวนา โดยผู้ที่ผ่านการอบรมตนเองตามหลักไตรสิกขา จะค่อย ๆ ปรับปรุงแก้ไขภาพลักษณ์ภายนอกของตนทั้ง 4 ด้าน คือ กาย สังคม อารมณ์ และปัญญา การพัฒนาดังกล่าวจะปรากฏให้เห็นจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปในทางที่น่าพอใจและเหมาะสม และสามารถนำภาวนา มาประยุกต์ใช้เพื่อประเมินคุณภาพของไตรสิกขาได้ด้วย ประการแรกกระบวนการเจริญภาวนา 4 โดยอาศัยหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นวิธีการประยุกต์แนวคิดและหลักการมาสู่การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานโดยยึดสติปัฏฐาน 4 เริ่มจากการเจริญสติเพื่อสำรวจอินทรีย์ ซึ่งเป็นการฝึกขั้นอภิสติศึกษา จนกระทั่งจิตจดจ่อตั้งมั่นอยู่แต่ในอารมณ์เดียวในขณะปัจจุบัน ซึ่งเป็นการฝึกขั้นอภิจิตศึกษา จากนั้นผู้ปฏิบัติจึงสามารถมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงและรู้เท่าทันสมมติบัญญัติว่า แท้จริงแล้ว คือ สภาวะแห่งเหตุและผล รู้เหตุและปัจจัยที่เชื่อมโยงอิงอาศัยกัน รู้สามัญลักษณะที่เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตต ด้วยจิตใจที่เป็นกลาง มีสติไม่หวั่นไหว ไม่ถูกชักจูงให้เขวออกไปตามความชอบใจ - ไม่ชอบใจ ซึ่งเป็นการฝึกขั้นอภิปญญาศึกษา ประการที่สองภาวนา 4 เป็นการพัฒนาจากการปรับปรุงตนเองไปสู่สภาพการเปลี่ยนแปลงตนเอง เริ่มต้นด้วยการเข้มงวดขันพหุติกรรมตนไปสู่การปฏิบัติตนเองอย่างยั่งยืน ผู้ปฏิบัติต่างเรียนรู้ที่จะเผชิญหน้าและจัดการปัญหาต่างๆ ในชีวิต ด้วยปัญญาที่รู้ตามความเป็นจริง ปราศจากอคติ ความทะยานอยาก และความเห็นแก่ตัวด้วยการอยู่อย่างโลกไม่ให้เข้า ธรรมไม่ให้เสีย ผู้ปฏิบัติย่อมซาบซึ้งในคุณค่าของการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาและผลที่

ตามมา จึงเชื่อมั่นในการฝึกปฏิบัติต่อไปจนกว่าจะพ้นทุกข้ออย่างสิ้นเชิง อัตลักษณ์ของผู้ปฏิบัติธรรมจะกลายเป็นบทบาทหลักที่ครอบงำบทบาทอื่น ๆ หรือ อีกนัยหนึ่งคือ การมีหลักธรรมเป็นกรอบใหญ่ในการดำเนินชีวิต เป็นวิถีชีวิตที่พอเพียง มีเหตุผล มีกำลังและมีความสมควรแก่ธรรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่างได้เรียนรู้และฝึกฝนวิธีการเจริญสติปัญญาทั้งในกิจกรรมการดำเนินชีวิตและในชั่วโมงแห่งการปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติประสบความสำเร็จในการฝึกอบรมซึ่งสามารถรู้สภาวะธรรมที่ไม่เคยสังเกตเห็นมาก่อน มีแนวโน้มที่จะฝึกฝนต่อไปในการดำเนินชีวิต ทำให้กระบวนการไตรสิกขาดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง จนกว่าจะส่งผลให้ปล่อยความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนและสิ่งอื่น ๆ ได้โดยลำดับและเป็นผู้มีอายุ 4 เป็นคุณสมบัติประจำตนอันประเสริฐ"

3. รูปแบบการบริหารความสมดุลระหว่างกายกับจิตเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตโดยใช้การภาวนาของพนักงานโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน

การสร้างเสริมสุขภาวะในที่ทำงาน ควรคำนึงถึง 1. สุขภาพและความปลอดภัยของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในการทำงาน 2. สุขภาพ ความปลอดภัย และความผาสุกของสิ่งแวดล้อมทางจิตสังคมในการทำงาน รวมทั้งระบบการจัดการและวัฒนธรรมในองค์กร 3. แหล่งทรัพยากรสุขภาพส่วนบุคคลในสถานที่ทำงาน และ 4. ช่องทางการเข้าถึงชุมชนเพื่อปรับปรุงสุขภาพของพนักงาน ครอบครัวของพนักงาน และสมาชิกอื่น ๆ ในชุมชน ซึ่งการสร้างเสริมสุขภาวะในองค์กรต้องมีการดำเนินการตามระบบและขั้นตอนที่กำหนดขึ้น เช่น มีการระดมกำลัง การประชุม การประเมินการจัดลำดับความสำคัญ การวางแผน การลงมือปฏิบัติการประเมินผล และปรับปรุงการดำเนินงาน การได้รับการสนับสนุนและมีส่วนร่วมจากพนักงาน มีนโยบายการสร้างเสริมสุขภาวะในองค์กร มีการบูรณาการไว้ในยุทธศาสตร์อย่างเป็นระบบและมีกระบวนการทำงาน มีโครงสร้างการดำเนินงาน และมีการวิเคราะห์งาน การได้รับการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น การจัดเตรียมข้อมูลและฝึกอบรมทีมงาน มีการประเมินและกำกับติดตาม มีการใช้เครื่องมือการวัดที่มีประสิทธิภาพ และมีวิธีการสร้างความเข้าใจในประเด็นสร้างสุขภาวะ ทั้งนี้เพื่อให้คนในองค์กรเป็นกบจักรสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล และหลักสติปัญญา 4 ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารความสมดุลระหว่างกายกับจิตเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตนั้น ซึ่งเป็นหลักธรรมในการฝึกฝนตนเอง เพื่อให้การดำรงชีพอยู่ด้วยความไม่ประมาท ไม่เมาในชีวิต ไม่เมาในสิ่งที่วัตถุทางโลกซึ่งเป็นสิ่งไม่ถาวร เป็นหลักธรรมที่นำพาผู้ปฏิบัติให้พ้นจากความทุกข์ที่เกิดขึ้นได้ เป็นหลักธรรมที่นำพาผู้ประพฤติปฏิบัติตามไปสู่หนทางแห่งความสุข เป็นการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีการพัฒนาดตนเองให้ดำรงอยู่ในความมีสติ ไม่ประมาท มีธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองตน มีศีลเป็นกรอบในการประพฤติปฏิบัติ มีจิตที่อบรมดีแล้วควรแก่การงานคือมรรคธรรม มีปัญญาที่อบรมดีแล้วควรแก่รู้แจ้งเห็นธรรมในพระศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานิพนธ์ มหาธมมรฤทธิ (2014) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุด้วยหลักจิตภาวนาในพระพุทธศาสนา" ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทฤษฎีการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในทางพระพุทธศาสนา จะเน้นกระบวนการพัฒนาจิตด้วยหลักสมณะและวิปัสสนาเพราะเมื่อจิตพัฒนาดีแล้ว กาย ปัญญาและสังคมก็พัฒนาตามไปด้วย รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุด้วยหลักจิตภาวนาในทางพระพุทธศาสนา คือ การนำหลักจิตภาวนาที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุเช่น อานาปานสติ เมตตาภาวนา สมาธิแนวเคลื่อนไหว มรณัสสติ เป็นต้น มาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่นำมาจัดเป็นกิจกรรมฝึกอบรมตามกรอบเวลาที่เหมาะสมจะเป็นการช่วยดูแลสุขภาพผู้สูงอายุให้เจริญใน 4 ด้าน คือ กาย จิต สังคมและปัญญา

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารความสมดุลระหว่างกายกับจิตเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของพนักงานโดยใช้การภาวนา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์และโรงพยาบาลสามพราน มี

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ภาครัฐควรสนับสนุนการจัดทำนโยบายด้านความสุขที่ชัดเจนของข้าราชการหรือบุคลากรของรัฐ เพื่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น
- 2) ภาครัฐควรมีการสร้างความร่วมมือบูรณาการพัฒนากิจกรรมที่ส่งเสริมความสุขของบุคลากรให้มากขึ้นและเชื่อมโยงกับครอบครัวของบุคลากร

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) ควรจัดทำแผนพัฒนาความสุขในการปฏิบัติงานให้ชัดเจน โดยผู้บริหารร่วมมือกับบุคลากรจัดทำฐานข้อมูลให้เป็นต้นแบบองค์กรแห่งความสุข
- 2) โรงพยาบาลควรกำหนดกิจกรรมสร้างสุขให้ชัดเจนและเพิ่มกิจกรรมเรียนรู้เพื่อเพิ่มความสามารถของบุคลากรอยู่ตลอดเวลา

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยครั้งต่อไป

1. ส่งเสริมการวิจัยเพื่อการสร้างองค์กรสร้างสุขต้นแบบ ในการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19
2. การวิเคราะห์พฤติกรรมที่ส่งเสริมความสุขตามหลักจิตวิทยา

References

- Mooney. L.A. (1997). Understanding Social Problems. St.Paul. MN : West Publishing p. 164.
- Orem. D.E. (2001). Nursing concepts of practice. NY: Mc Graw-Hill Book.
- Panjapong, C. 1983. Quality of Life. Faculty of Social Sciences and Humanities: Mahidol University.
- Ragsdale. D. & Morrow. D.R. (1990). Quality of life as a function of HIV classification.Nursing Research.
- Senate Extraordinary Committee on Elderly Welfare and Social Development. 1991. Problems of the elderly and solutions. Bangkok.
- Sharma. R.C.. (1975) Population Trends Resources and Environment Handbook onPopulation Education. New Delhi : Tata McGraw - Hill.
- Yotyingyong, K. 2005. Strategic human resource development planning. Bangkok: Mister Copy Thailand Company Limited.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี

THE DEVELOPMENT OF LEARNING ACTIVITIES TO ENHANCE THE QUALITY OF LIFE
FOR THE ELDERLY IN RATCHABURI PROVINCE.

ปณณธร เจริญชัยพฤษ¹, พระมหาคำพันธ์ รัตนชัย,
พระมหาพิพัฒพงศ์ ฐิตธมโม, พระมหาชินภัทร ฉินนาลโย และ อุทัย ภูบังดาว

Pannatorn Tainchaiyapark, Phramaha Kumphan Rananchayo,
Phramaha Phiphatphong Thitadhammo, Phramaha Chinnapat Chinnalayo
and Uthai Poobangdao

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ratchaburi Buddhist College.

Email: Pannatorn_t@hotmail.com¹

Received 6 September 2022; Revised 29 September 2022; Accepted 29 August 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิถีและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 2) เพื่อศึกษาการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และ 3) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้าง คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต 4 ด้าน และปัจจัยการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เป็นกรอบการวิจัย เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุคัดเลือกโดยการสุ่มแบบง่าย จำนวน 372 คน และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้บริหารหน่วยงานและองค์กรที่ เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ คัดเลือกโดยเจาะจง จำนวน 15 คน และวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้สถิติ พื้นฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1. วิถีและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี เป็นคนดั้งเดิมที่เกิดและเติบโตจนชราในพื้นที่ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ประกอบอาชีพมีรายได้และเลี้ยงตัวเองได้ มีผู้ดูแลและให้ความช่วยเหลือ มีสุขภาพกาย และจิตใจที่ดี มีความสัมพันธ์ทางสังคมดี และมีสภาพแวดล้อมเพื่อการดำรงชีวิตที่เหมาะสม

2. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี ได้แก่ การเรียนรู้ ด้านร่างกาย การเรียนรู้ด้านจิตใจ การเรียนรู้ด้านสังคม และการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม

3. ปัจจัยการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้สูงอายุ ปัจจัยด้านองค์กร ปัจจัยด้านสถาบันทางสังคม ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม และปัญหาอุปสรรคการจัดการ

องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนสามารถนำไปกำหนดเป็นนโยบายเพื่อการ พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้และนำการใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้

คำสำคัญ : การพัฒนา; กิจกรรมการเรียนรู้; คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this research article are as follows: 1) to study the lifestyle and quality of life for the elderly; 2) to examine learning activities to enhance the quality of life for the elderly, and 3) to analyze learning factors to enhance the quality of life for the elderly in Ratchaburi Province. The research employs a mixed-method approach, combining qualitative and quantitative methodologies, utilizing the concept of quality-of-life development in four aspects and learning factors to enhance the quality of life for the elderly as its research framework. The primary research tool employed was a questionnaire. The sample group was 372 elderly people selected by simple random sampling and structured interviews. Additionally, key informants included fifteen agency executives and organizations related to the elderly, selected through purposive sampling. Quantitative data were analyzed by basic statistics, while for qualitative research, content was synthesized and descriptive reports were written. The research results were as follows:

1. Lifestyle and quality of life for the elderly in Ratchaburi Province were characterized by their deep-rooted connection to the area, having been born and raised there. They possessed a unique identity, pursued careers, earned income, and were self-sufficient. Moreover, they had access to caregivers and support and maintained both physical and mental well-being. They also enjoyed good social relationships and resided in suitable living environments.

2. The development of learning activities to enhance the quality of life for the elderly in Ratchaburi Province encompassed various domains, including physical, mental, social, and environmental learning.

3. Learning factors to enhance the quality of life for the elderly in Ratchaburi Province comprised aspects related to the elderly themselves, organizational factors, social institutional factors, environmental factors, and management concerns.

The body of knowledge gained from this research holds valuable implications for government agencies and the private sector, enabling them to formulate policies that promote the development of learning activities and leverage this development to enhance the quality of life for the elderly.

Keywords: Development; Learning Activities; Quality of Life for the Elderly

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรครั้งสำคัญ คือ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยสัดส่วนจำนวนประชากรในวัยทำงานและวัยเด็กลดลง เนื่องจากอัตราการเกิดและอัตราการตายของประชากรลดลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชากรไทยมีอายุยืนยาวขึ้น เนื่องจากการดำเนินนโยบายด้านประชากรและการวางแผนครอบครัวประสบผลสำเร็จ ตลอดจนความก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจและสังคมส่งผลให้คนไทยมีสุขภาพดี และมีโอกาสได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น มีความรู้และทักษะในการป้องกันและดูแล

สุขภาพ ตลอดจนการวางแผนครอบครัวที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประชากรที่อยู่ในวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในขณะที่ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานมีแนวโน้มที่ลดลง ซึ่งองค์การสหประชาชาติ (UN) ได้นิยามว่าประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นสัดส่วนเกินร้อยละ 10 หรืออายุ 65 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ ถือว่าประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์เมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มเป็นร้อยละ 20 และอายุ 65 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 14 โดยประเทศไทย ได้นิยามคำว่า “ผู้สูงอายุ” ไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 ว่าหมายถึง “ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป” ข้อมูลประชากรประเทศไทยสำรวจเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.2564 จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ มีประชากรทั้งหมด 66,171,439 คน มีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 12,241,542 คน คิดเป็นร้อยละ 18.50 ของประชากรทั้งหมด (Department of provincial Administration, Official statistics registration systems, 2021) ปัญหาผู้สูงอายุเป็นเรื่องซับซ้อน หน่วยงานที่มีหน้าที่เข้ามาเกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือกันไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงชุมชน ครอบครัว เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการช่วยกันแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี การสร้างแรงจูงใจให้หน่วยงานต่างๆ ร่วมมือพัฒนาพื้นที่ของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องนั้น รัฐต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการสงเคราะห์มาเป็นพัฒนา (Kamolporn Kalyanamitra, 2022)

ในสถานการณ์ที่มีผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ จากการที่ผู้สูงอายุมีอายุเฉลี่ยที่ยืนยาวออกไป คุณภาพชีวิตในวัยสูงอายุก็น่าจะสามารถจะยืดยาวออกไปได้ด้วยเช่นกัน สังคมไทยผู้สูงอายุมีหน้าที่เลี้ยงดู ให้คำแนะนำอบรมสั่งสอนและเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้กับสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งยังมีบทบาทสำคัญต่อชุมชน สังคมไทยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลกจึงต้องปรับตัวเองโดยการพัฒนาคน ซึ่งหมายถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสมรรถนะของคนให้มีพื้นฐานในการคิด และการเรียนรู้ทักษะในการดำรงชีวิต สามารถเผชิญกับปัญหาและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยต้องให้คนไทยได้รับการพัฒนาทั้งด้านสติปัญญา กระบวนการเรียนรู้และทักษะการรับผิดชอบตนเอง ในการพัฒนาคนตามความจำเป็นดังกล่าว จึงต้องมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย (1) ด้านร่างกาย คือ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคล (2) ด้านจิตใจ คือ การรับรู้ทางสภาพจิตใจของตนเอง (3) ด้านทางสังคม คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลอื่น และ (4) ด้านสิ่งแวดล้อม คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต แต่การดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยภาครัฐนั้นยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะยังมีขอบเขตที่จำกัด และไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุที่เพิ่มจำนวนขึ้นได้ ซึ่งส่งผลทำให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นขาดความภูมิใจในตนเอง และรู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า (Department of Health. 2557) สิ่งที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิต คือปัจจัยด้านวัตถุนิยม และปัจจัยด้านอัตวิสัย การศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตนั้นมีข้อโต้แย้งมานาน กล่าวคือในแต่ละทศวรรษจะเน้นการศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตในด้านที่ต่างกัน นักวิจัยมุ่งศึกษาในเรื่องของการประเมินคุณภาพชีวิต และผลกระทบของแนวคิดการลดการพึ่งพาสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมถึงศึกษาผลกระทบของการวิจัยเชิงอัตวิสัย งานวิจัยในช่วงทศวรรษนี้เน้นศึกษาในเรื่องของความสำคัญของการใช้อัตวิสัยในการศึกษาคุณภาพชีวิต

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข เป็นการพัฒนาการเรียนรู้ในทุกๆ ด้าน ให้มีความเข้มแข็งทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา รวมทั้งต้องพัฒนาปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องคือ สภาพทางสังคม และสิ่งแวดล้อมให้สามารถปรับใช้ประโยชน์ได้ จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาผู้สูงอายุให้มีความรู้ มีความสามารถ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น มีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดความสำเร็จได้นั้นต้องพัฒนาทุกด้านโดยภาพรวมไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา สภาพทางสังคม และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง ซึ่งสามารถที่จะใช้ปัญญาพิจารณาพิจารณาในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง และพร้อมที่จะสร้างสรรค์

สิ่งที่ตั้งถามให้เกิดขึ้นกับชีวิตของตนเองและสามารถสร้างความสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคมที่ตนเองอยู่อาศัยด้วย
พร้อมกันนั้นก็สมารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

องค์กรอนามัยโลกในฐานะเป็นองค์กรหลักที่ดูแลด้านสุขภาพอนามัย มองเห็นว่า “ร่างกาย จิตใจ สังคมที่ดีและการไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเป็นสภาวะของความสมบูรณ์ที่ดี” ถึงแม้ว่าข้อกำหนดนี้จะไม่ได้เกิดขึ้นจริง อย่างไรก็ตามในระยะแรกผลสัมฤทธิ์ของแนวคิดที่ว่านี้เกิดกับกลุ่มประชาชนในวัยทำงานในโลกตะวันตก ซึ่งหันมาดูแลสุขภาพมากขึ้น โดยเฉพาะการให้คำแนะนำในเรื่องสุขภาพภายนอกร่างกายและมีการชักชวนให้มีการดูแลสุขภาพ ซึ่งทำให้เชื่อมโยงไปสู่ความสัมพันธ์เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนเรา ซึ่งในช่วงนั้น สุขภาพ (Health) ถูกให้ความหมายว่า เป็นสภาวะของความสมบูรณ์ทางร่างกาย จิตใจและความเป็นอยู่ที่ดี ในสังคม มิใช่หมายถึงแต่เพียงปราศจากโรคและความอ่อนแอเท่านั้น แต่การพัฒนาด้านการสาธารณสุขกับการพัฒนาด้านการคิดค้นความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ด้านการรักษาสุขภาพที่เกิดจากการเจ็บป่วยด้านเดียว ขณะที่การเจ็บป่วยด้านอื่นๆกลับไม่ได้รับการดูแล ดังนั้น ความหมายของคำว่า “สุขภาพ” หลังจากนั้น จึงรวมความหมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ หรือสุขภาวะที่สมบูรณ์ ทุกๆ ทางเชื่อมโยงกัน สะท้อนถึงความเป็นองค์รวมอย่างแท้จริงของสุขภาพที่เกี่ยวพันและเชื่อมโยงกัน ทั้ง 4 มิติ ซึ่งความหมายในแต่ละด้าน คือ (1) สุขภาวะทางกาย หมายถึง การมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีเศรษฐกิจพอเพียงมีสิ่งแวดล้อมดี ไม่มีอุบัติเหตุ เป็นต้น (2) สุขภาวะทางจิต หมายถึง จิตใจที่เป็นสุข ผ่อนคลาย ไม่เครียด คล่องแคล่ว มีความเมตตา กรุณา มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น (3) สุขภาวะทางสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยดีในครอบครัว ในชุมชนในที่ทำงาน ในสังคม ในโลก ซึ่งรวมถึงการมีบริการทางสังคมที่ดี และมีสันติภาพ เป็นต้น และ (4) สุขภาวะทางปัญญา (จิตวิญญาณ) หมายถึง ความสุขอันประเสริฐที่เกิดจากมีจิตใจสูง เข้าถึงความจริงทั้งหมด ละความเห็นแก่ตัว มุ่งเข้าถึงสิ่งสูงสุด ซึ่งหมายถึง พระนิพพาน หรือ พระผู้เป็นเจ้าหรือความดีสูงสุด สุดแล้วแต่ความเชื่อที่แตกต่างกันของแต่ละคน สุขภาวะทางจิตวิญญาณจึงหมายถึง มิติทางคุณค่าที่สูงสุดเหนือไปจากโลกหรือภพภูมิทางวัตถุ การมีศรัทธาและการเข้าถึงคุณค่าที่สูงส่ง ทำให้เกิดความสุขอันประณีตลึกล้ำ (The WHOQOL Group, 1994)

แนวคิดคุณภาพชีวิตขององค์กรอนามัยโลก ให้คำนิยามคุณภาพชีวิตว่าเป็นสถานะความเป็นอยู่ที่ดีของร่างกาย จิตใจ และสังคม การรับรู้คุณภาพชีวิตของบุคคลนั้นวัฒนธรรมและค่านิยมจะส่งผลกับเป้าหมายและความคาดหวัง เกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่เกี่ยวข้อง โดยคุณภาพชีวิตแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านร่างกาย คือ การรับรู้ทางสภาพด้านร่างกายของบุคคลซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์ของร่างกาย การรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงาน เป็นต้น (2) ด้านจิตใจ คือ การรับรู้ทางสภาพจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกและทางลบที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ถึงความคิด การตัดสินใจและความสามารถในการเรียนรู้ของตน เป็นต้น (3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการที่ได้รับความช่วยเหลือและการได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ

บุคคลอื่นในสังคมด้วย และ (4) ด้านสิ่งแวดล้อม คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต การรับรู้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การรับรู้ว่ามีชีวิตอยู่อย่างอิสระ มีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต เป็นต้น (United Nations, 2002)

ปัจจัยการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ได้แก่ ปัจจัยต่างๆ ที่มีส่วนเสริมการมีคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทำให้เกิดความแตกต่างของคุณภาพชีวิต ทั้งนี้เนื่องจากเป็นลักษณะภายในของบุคคลที่ทำให้บุคคลมีความรู้สึกนึกคิด ปรับตัว มีความพึงพอใจในชีวิตที่แตกต่างกัน ประกอบด้วย

1) ปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่ (1) อายุ เป็นข้อบ่งชี้ถึงวุฒิภาวะ (2) เพศ เป็นตัวบ่งชี้ถึงความแตกต่างทางสรีระ และเป็นตัวกำหนดบทบาท บุคลิกภาพในครอบครัวชุมชนและสังคม (3) สถานภาพสมรส เป็นปัจจัยสร้างความผูกพันระหว่างผู้สูงอายุกับคู่ชีวิต (4) ระดับการศึกษา เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ ทศนคติและพฤติกรรมที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยทั่วไป (5) อาชีพ เป็นที่มาของรายได้ สามารถดูแลตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นได้เพื่อส่งเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี (6) รายได้ เป็นตัวชี้บอกสถานภาพทางเศรษฐกิจที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของบุคคล (7) ลักษณะของครอบครัว เป็นสถาบันปฐมนิเทศหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูให้ความรัก เอาใจใส่ เข้าใจและเห็นใจที่สนองตอบความต้องการขั้นพื้นฐานทั้งด้านร่างกายและจิตใจ และ (8) ภาวะสุขภาพ เป็นปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต บุคคลที่มีสุขภาพดี มีความแข็งแรงสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ย่อมจะสามารถดูแลตนเองได้

2) ปัจจัยแวดล้อม ได้แก่ (1) สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย เป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุและครอบครัว (2) สัมพันธภาพในครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัวก่อให้เกิดความห่วงใยต่อสถานะและความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สุขภาพและการดูแลยามเจ็บป่วย (3) การรับรู้ข่าวสารต่างๆ เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ (4) ปัญหาสุขภาพจิต การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจในผู้สูงอายุเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย สังคม และสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดความเครียดในชีวิต (Orem, D. E., 1991)

กระบวนการเสริมสร้างคุณภาพชีวิต คือ การกระทำใดใดที่เป็นการช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ได้แก่ (1) ด้านร่างกายหรือสุขภาวะทางกาย หมายถึง การมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีเศรษฐกิจพอเพียงมีสิ่งแวดล้อมดี ไม่มีอุบัติเหตุ คือ การรับรู้ทางสภาพด้านร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน (2) ด้านจิตใจหรือสุขภาวะทางจิต หมายถึง จิตใจที่เป็นสุข ผ่อนคลาย ไม่เครียด คล่องแคล่ว มีความเมตตา กรุณา มีสติ มีสมาธิ คือ การรับรู้ทางสภาพจิตใจของตนเอง (3) ด้านสังคมหรือสุขภาวะทางสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยดีในครอบครัว ในชุมชน ในที่ทำงาน ในสังคม ในโลก ซึ่งรวมถึงการมีบริการทางสังคมที่ดีและมีสันติภาพ และ (4) ด้านสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาวะทางสิ่งแวดล้อม หมายถึง การมีสิ่งแวดล้อมดี ไม่มีอุบัติเหตุ มีชีวิตอยู่อย่างอิสระ มีความปลอดภัยและมั่นคง การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต (Bureau of Health Promotion, Ministry of Public Health, 2005)

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี” กำหนดใช้การศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี ใช้วิธีการผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. การเก็บข้อมูล

1) การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อทราบข้อมูลทั่วไป วิธีและคุณภาพชีวิต การพัฒนากิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ รวมทั้งปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามแบบเลือกตอบ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุในจังหวัดราชบุรี จำนวน 372 คน โดยการสุ่มแบบง่าย

2) การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ทราบถึงประเด็นของการศึกษา ได้แก่ นโยบาย แผนงาน โครงการ และการดำเนินการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตลอดจนปัจจัยการเรียนรู้และปัญหาอุปสรรค เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างชนิดปลายเปิด ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลหรือสาธารณสุขท้องถิ่น และผู้บริหาร/ผู้ดูแลชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดราชบุรี

3) นำข้อมูลจากผลการวิจัยในแต่ละขั้นตอนมาจัดรวบรวม อธิบายความหมาย สร้างข้อสรุปด้วยการตีความแบบอุปนัย จัดระบบจำแนกชนิดข้อมูล และวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์สร้างเป็นรูปแบบเพื่อนำเสนอผลการวิจัย

2. การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

1) จัดสัมมนาทางวิชาการเพื่อตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนของข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ประกอบด้วยผู้นำทางศาสนา, นักวิชาการในสถานศึกษา, ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, ผู้บริหารโรงพยาบาลหรือสาธารณสุขท้องถิ่น และผู้บริหารหรือผู้ดูแลชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดราชบุรี จำนวน 10 รูป/คน

2) เป็นการระดมความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อให้ได้แนวทางเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมและปัจจัยการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี” สรุปผลตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

1. **วิถีและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี** มีวิถีและคุณภาพชีวิตเป็นคนดั้งเดิมที่เกิดและเติบโตจนชราในพื้นที่ ประกอบด้วยหลายกลุ่มหลายชาติพันธุ์ มีประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ มีรายได้และดูแลตัวเองได้ อาศัยอยู่บ้านตัวเองหรืออยู่กับบุตรหลานหรือญาติพี่น้อง โดยมีผู้ดูแลและให้ความช่วยเหลือ มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีความสัมพันธ์ทางสังคมและสามารถปรับตัวเพื่อทำกิจกรรมการรวมกลุ่มได้ สภาพแวดล้อมและปัจจัยเพื่อการดำรงชีวิตเหมาะสม โดยได้รับการดูแลจากภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานพยาบาลตามสิทธิที่มี

2. การพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี

1) ด้านร่างกาย ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ได้แก่ (1) ด้านความจำเป็นพื้นฐาน เช่น การจัดหาปัจจัยสี่ที่เหมาะสม การจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การจัดสถานที่พักผ่อนที่ให้อย่างเหมาะสม การสร้างและปรับปรุงระบบสาธารณสุขและการดูแลสุขภาพ (2) ด้านการฝึกอบรมและการแนะนำ เช่น การอบรมแนะนำเกี่ยวกับอาหารที่ถูกต้องเหมาะสม การออกกำลังกายที่ถูกต้อง การประกอบอาชีพเสริม

2) ด้านจิตใจ ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ได้แก่ (1) ด้านการพัฒนาจิตใจผู้สูงอายุ เช่น การสร้างความภาคภูมิใจ การมอบประกาศเกียรติคุณ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญ และการจัดกิจกรรมสันทนาการ (2) ด้านการฝึกอบรมและการแนะนำ เช่น การฝึกสมาธิ การเรียนรู้จิตใจที่เปลี่ยนไป การให้คำปรึกษาทางสุขภาพจิต การศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับผู้นำชุมชน/อาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ

3) ด้านสังคม ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ได้แก่ (1) ด้านการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การสร้างการมีส่วนร่วมในสังคม การสร้างบทบาทในสังคม โครงการสืบสานประเพณีไทย การสร้างคุณค่า

ภูมิปัญญาผู้สูงอายุ (2) ด้านการฝึกอบรมและการแนะนำ เช่น การอบรมและพัฒนาเครือข่ายการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ และการอบรมแนะนำการรับรู้สภาพจิตใจตนเอง การเรียนรู้จิตใจที่เปลี่ยนไป

4) ด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ได้แก่ (1) ด้านการพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้ได้มาตรฐาน การปรับปรุงท่อระบายน้ำพร้อมบ่อพัก การปรับปรุงระบบบรรเทาสาธารณภัย และการสร้างและซ่อมแซมบ้านพักผู้สูงอายุ (2) ด้านการฝึกอบรมและการแนะนำ เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงชีวิตที่ถูกต้องและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ

ทั้งนี้ รวมทั้งการดำเนินการพัฒนาด้านอื่นๆประกอบในทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ (1) การจัดระเบียบชุมชน/สังคม การรักษาความปลอดภัยและการรักษาความสงบเรียบร้อย (2) การบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งด้านการกำหนดนโยบาย แผนและโครงการ ตลอดจนการสนับสนุนทรัพยากรการบริหารจัดการซึ่งกันและกัน และ (3) ด้านการให้ข้อมูล/ข่าวสาร/ความรู้ผ่านสื่อเรียนรู้สังคมประเภทต่างๆ

3. ปัจจัยการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี

1) ปัจจัยด้านผู้สูงอายุ ได้แก่ (1) ผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพ (2) ผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางจิต (3) ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ และ (4) ผู้สูงอายุที่ไม่มีที่อยู่อาศัยหรือไม่มีคนดูแล

2) ปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ (1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/องค์กรฝ่ายปกครอง (2) องค์กรด้านการให้ความรู้ (3) องค์กรด้านการรักษาพยาบาล และ (4) องค์กรเอกชนอื่นๆ

3) ปัจจัยด้านสถาบันทางสังคม ได้แก่ (1) สถาบันครอบครัว (2) สถาบันการศึกษา (3) สถาบันทางศาสนา และ (4) สมาคมหรือมูลนิธิเพื่อสังคม

4) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ (1) พื้นที่ชุมชนแออัด (2) พื้นที่ห่างไกลหรือทุรกันดาร (3) พื้นที่ที่การบริการสาธารณูปการสาธารณูปโภคไม่สะดวกและทั่วถึง และ (4) พื้นที่ที่ไม่ปลอดภัย

5) ปัญหาและอุปสรรคที่ ได้แก่ (1) ด้านบุคลากร (2) ด้านงบประมาณ (3) ด้านวัสดุอุปกรณ์ และ (4) ด้านการบริหารจัดการ

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี” ครั้งนี้ นำเสนอการอภิปรายผลตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

1. **วิถีและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี** วิถีและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดราชบุรี ผู้สูงอายุในพื้นที่ส่วนมากเป็นคนดั้งเดิมที่เกิดและเติบโตจนชราในพื้นที่ มีประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ อาศัยอยู่บ้านตัวเองหรือญาติพี่น้อง มีผู้ดูแลและให้ความช่วยเหลือ มีสุขภาพกายและจิตใจที่ดี มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่อบอุ่น มีสภาพแวดล้อมและปัจจัยเพื่อการดำรงชีวิตเหมาะสมและได้รับการดูแลจากภาครัฐและท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องการวิจัยของดวงกมล โพธิ์แก้ว, (2560) ที่วิจัยเรื่อง “การพัฒนาวิธีการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุตามหลักพุทธบริหารการศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า ความชราภาพของผู้สูงอายุที่เสื่อมลงเป็นธรรมชาติของมนุษย์ โดยไม่สามารถปฏิเสธได้ส่งผลโดยตรงต่อสรรถนะและประสิทธิภาพด้านต่างๆของผู้สูงอายุ เช่น สภาพทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุสภาพทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ สภาพทางด้านสังคมของผู้สูงอายุ สภาพทางด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ หากแต่ต้องมีการเตรียมความพร้อมรองรับด้านต่างเพิ่มเติมให้เกิดสมดุลชีวิตเพิ่มเติมสิ่งที่เสื่อมถอยไป

2. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี

1) ด้านร่างกาย ด้วยการดำเนินการต่างๆ เช่น การพัฒนาความจำเป็นพื้นฐาน การฝึกอบรมและการแนะนำทางวิชาการ การจัดระเบียบชุมชน/สังคม การบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ ซึ่งสอดคล้องการวิจัยของพระมหาชัยยนต์ คมภิรวาที (เทพหาร) (2562) ที่วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่เหมาะสมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยผู้สูงอายุเอง ผู้ดูแลผู้สูงอายุ ครอบครัว ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และหน่วยงานภาครัฐ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน

2) ด้านจิตใจ ด้วยการดำเนินการต่างๆ เช่น การจัดการพัฒนาจิตใจ การฝึกอบรมและการแนะนำทางวิชาการ การจัดระเบียบชุมชน/สังคม การบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับพระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุโข (พรสุทธิชัยพงศ์), ดร. และคณะ (2560) ที่วิจัยเรื่อง “การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรชุมชนในอำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุเกิดจากการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยกิจกรรมด้านจิตใจ ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ที่จะเตรียมตัวตาย กิจกรรมทางศาสนา ได้แก่ การนิมนต์พระมาเทศน์หรือไปเยี่ยมที่บ้าน การดูแลผู้ป่วยหลายระยะ การปฏิบัติธรรม ร่วมกันถวายสังฆทาน การบวชชีพราหมณ์ (ศีลจาริณี) การไปปฏิบัติธรรมนอกอำเภอหรือต่างจังหวัด

3) ด้านสังคม ด้วยการดำเนินการต่างๆ เช่น การจัดการพัฒนาการสร้างการมีส่วนร่วมในสังคม การจัดระเบียบชุมชน/สังคม การบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการให้ข้อมูลข่าวสารการผ่านสื่อต่างๆ ซึ่งสอดคล้องการวิจัยของพระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต, ดร. (ภิรมย์พร) และคณะ (2559) ที่วิจัยเรื่อง “บทบาทวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทวัดหลวงพ่อดธรรมกายารามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม คือ การจัดกิจกรรมพุทธศิลป์บำบัดที่ช่วยให้มีความรู้สึกผ่อนคลาย รื่นรมย์ เกิดความสุขทางใจ สำหรับผู้สูงอายุที่เข้าปฏิบัติธรรมร่วมกับบุคคลผู้สนใจทั่วไป

4) ด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยการดำเนินการต่างๆ เช่น การจัดการพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดระเบียบชุมชน/สังคม การบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ ซึ่งสอดคล้องการวิจัยของพระมหาวิชัย ดีบัณฑิต (2557) ที่วิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในแต่ละด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ควรจัดกิจกรรมอาชีพเสริมให้กับผู้สูงอายุที่ต้องการมีรายได้เสริม สงเคราะห์ผู้สูงอายุที่เดือดร้อน โดยเฉพาะกับผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้และผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เป็นของตนเอง

3. การวิเคราะห์ปัจจัยการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี ปัจจัยการเรียนรู้ที่หน่วยงานท้องถิ่น รพ.สต./หน่วยงานสาธารณสุข และชมรมผู้สูงอายุ นำไปกำหนดเป็นนโยบาย/แผนงาน/กิจกรรม และนำไปปฏิบัติในด้านต่างๆ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านปัจจัยส่วนบุคคลผู้สูงอายุ (2) ปัจจัยด้านองค์กรที่ทำหน้าที่ (3) ปัจจัยด้านสถาบันทางสังคม (4) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (5) ปัญหาและอุปสรรคที่จัดเป็นปัจจัยการเรียนรู้อีกด้าน ซึ่งสอดคล้องการวิจัยของว่าที่ ร.ต.หญิง ดร.สุทธิญาณ โอบอ้อม และสัญญา สดประเสริฐ (2564) ที่วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มพละพลังของผู้สูงอายุในสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มพละพลังของผู้สูงอายุพบว่า การเตรียมทางด้านร่างกาย ผู้สูงอายุต้องยอมรับสภาพเสื่อมถอยของร่างกาย และต้องปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับสภาวะที่เป็นอยู่ การเตรียมทางด้านจิตใจ ผู้สูงอายุต้องเข้าใจและยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ฝึกตนให้อยู่ในหลักธรรม ทำตนให้เป็นที่ยอมรับของทุกคนทั่วไป

สรุปองค์ความรู้

1. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี

1.1 กิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเป้าหมายที่ผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านร่างกาย ประกอบด้วย (1) การเรียนรู้ปัจจัยสี่ที่เหมาะสม การจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การสร้างและปรับปรุงระบบสาธารณสุขการและสาธารณสุขโรค (2) การฝึกอบรมและการแนะนำทางวิชาการ ได้แก่ การอบรมแนะนำเกี่ยวกับการรับประทานอาหารเช้าที่ถูกต้องเหมาะสม การอบรมแนะนำการออกกำลังกายที่ถูกต้อง การฝึกอบรมแนะนำการประกอบอาชีพเสริม 2) กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านจิตใจ ประกอบด้วย (1) การพัฒนาจิตใจผู้สูงอายุ การสร้างความภาคภูมิใจ การมอบประกาศเกียรติคุณ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญ (2) การฝึกอบรมและการแนะนำทางวิชาการ การฝึกสมาธิ การแนะนำการรับรู้สภาพจิตใจตนเอง การให้คำปรึกษาทางสุขภาพจิต การฝึกอบรมและศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับผู้นำชุมชน/อาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ

1.2 กิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเป้าหมายที่ปัจจัยแวดล้อม ได้แก่ 1) กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านสังคม ประกอบด้วย (1) การจัดการพัฒนาด้านสังคมผู้สูงอายุ การสร้างการมีส่วนร่วมในสังคม การสนับสนุนผู้สูงอายุให้มีบทบาทในสังคม โครงการครอบครัวสามัคคี 3 วัย โครงการสืบสานประเพณีไทยร่วมกิจกรรมทางสังคมในวันสงกรานต์และรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ สร้างคุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุ การสร้างจิตอาสาผู้สูงอายุปฏิบัติงานเพื่อสังคม (2) การฝึกอบรมและการแนะนำทางวิชาการ การอบรมและศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ การพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ และการอบรมแนะนำการรับรู้สภาพจิตใจตนเอง การเรียนรู้จิตใจที่เปลี่ยนไป 2) กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย (1) การพัฒนาและอนุรักษ์ด้านสิ่งแวดล้อม การพัฒนาระบบสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการให้ได้มาตรฐานและทั่วถึง การปรับปรุงการบรรเทาสาธารณภัย และการสร้างและซ่อมแซมบ้านผู้สูงอายุให้มีความปลอดภัย มั่นคง แข็งแรง การถ่ายทอดประสบการณ์และใช้ภูมิปัญญาดูแลและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (2) การฝึกอบรมและการแนะนำทางวิชาการ การให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงชีวิตที่ถูกต้องและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ และโรงเรียนผู้สูงอายุ

1.3 กิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเป้าหมายที่องค์กรหรือหน่วยงาน ได้แก่ 1) การบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) การประสานงานแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมร่วมกัน การสนับสนุนบุคลากร/งบประมาณ/วัสดุอุปกรณ์ระหว่างหน่วยงาน (2) การจัดระเบียบชุมชน/สังคมและการรักษาความสงบเรียบร้อย การดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย การรักษาความปลอดภัย การมีส่วนร่วมภาคประชาชน และการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ 2) การให้ข้อมูล/ข่าวสาร/ความรู้ผ่านสื่อเรียนรู้สังคมประเภทต่างๆ ได้แก่ การแจ้งข้อมูล/ข่าวสาร/สิทธิประโยชน์ทางเว็บไซต์ การประชาสัมพันธ์ทางเสียงตามสาย และการจัดเจ้าหน้าที่ออกประชาสัมพันธ์โดยตรง

2. ปัจจัยการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรี

2.1 ปัจจัยด้านผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพหรือมีปัญหาทางจิต ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ และผู้สูงอายุที่ไม่มีที่อยู่อาศัยหรือไม่มีคนดูแล

2.2 ปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/องค์กรฝ่ายปกครอง องค์กรให้ความรู้ องค์กรรักษาพยาบาล และองค์กรที่ทำหน้าที่เพื่อสาธารณประโยชน์

2.3 ปัจจัยด้านสถาบันทางสังคม ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และองค์กรเอกชนอื่น

2.4 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ พื้นที่ชุมชนแออัด พื้นที่ทางไกลหรือทุรกันดาร พื้นที่ที่การบริการสาธารณสุขการสาธารณสุขโรคไม่สะดวกและทั่วถึง และพื้นที่ที่ไม่ปลอดภัย

2.5 ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ ทรัพยากรในการบริหารจัดการ เช่นบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และรูปแบบการบริหารจัดการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงการนำไปใช้ประโยชน์

- 1) ควรมีการจ้างงานผู้สูงอายุที่สามารถทำงานได้ ให้มีโอกาสดำรงตำแหน่งในองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน โดยเน้นไปที่การสร้างเสริมภูมิปัญญาผู้สูงอายุโดยถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ
- 2) ควรจัดกิจกรรมที่เหมาะสมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ เช่น การฝึกอาชีพเสริมของผู้สูงอายุ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้การช่วยเหลือและสนับสนุนในเรื่องของตลาดมารองรับ
- 3) ควรส่งเสริมบทบาทของครอบครัว ชุมชนให้เข้ามาดูแลผู้สูงอายุ เน้นการพัฒนาคนในครอบครัวให้ตระหนักและเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ
- 4) ควรมีนโยบายและการประชาสัมพันธ์แจ้งข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับสิทธิสวัสดิการ ผลประโยชน์ของผู้สูงอายุ และการคุ้มครองการเลือกปฏิบัติของหน่วยงานภาครัฐที่เข้าใจง่ายและเป็นภาษาท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

- 1) ควรนำการศึกษาวิจัย การพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนี้ไปศึกษาวิจัยในพื้นที่อื่นเพื่อวัดค่าความสัมฤทธิ์ผล
- 2) ควรนำการศึกษาวิจัย การพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนี้ไปศึกษาวิจัยในการดำเนินการของหน่วยงานอื่น
- 3) ควรนำการศึกษาวิจัย การพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนี้ไปศึกษาวิจัยโดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นแนวทาง เพื่อนำมาเปรียบเทียบผล
- 4) ควรนำการศึกษาวิจัย การพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนี้ไปต่อยอดการวิจัยโดยใช้ปัจจัยด้านอื่นเป็นรูปแบบ เพื่อนำมาเปรียบเทียบผล

References

- Acting Sub Lt Sutthaya Obom and Sanya Sodprasert. *Factors affecting active aging of the elderly in the society*. Journal of MCU Buddhapanya Review Vol. 7 No. 1 (January – March, 2022): 238.
- Bureau of Health Promotion, Ministry of Public Health.(2005). *Guidelines for training leaders of health building clubs fitness for health Food is nutritious, safe, and healthy for health workers*. 3^{ed}. Bangkok: Receiving and Package Organization Printing House.
- Department of Health. (2557). *Quality of life improvement*. Bangkok: Ministry of Public Health.
- Department of provincial Administration, Official statistics registration systems. (2020). Statistics of the elderly in Thailand 77 provinces. [Online]. Retrieved February 1, 2021, from http://stat.dopa.go.th/stat/statnew/upstat_age.php.
- Duangkamon Pokaew. (2018). *The Development of Living a Life of the Elderly according to Buddhist Educational Administration*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Orem, D. E. *Nursing Concept of Practice*. 4^{ed}. St. Louis: Mosby Year Book, 1991.

- Phrakhrusangharak Songphan Jayadatto, Dr. (Phiromporn) and Others, (2016). *The Roles of Buddhist Monastery in Developing the Quality of Life for the Elderly: A case Study of Wat Luang Phor Sod Dhammakayaram, Damnoensaduak District, Ratchaburi Province*. (Research Report). Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ratchaburi Buddhist College.
- Phramaha Chaiyon Gambīravādī (Thephan). (2019). *The Model of Quality of Life Development for the Elderly in Mae Suai District, Chiang Rai Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Kamolporn Kalyanamitra. *Quality of life of the elderly, Turn lord into power, Contribute to social development*. Journal of MCU Buddhapanya Review. Vol. 7 No. 2 (April-June 2022) : 33.
- The Elderly Act 2003. (2003, December 31). *National Gazette*. (No. 122/130ก).
- The WHOQOL Group. *Development of the WHOQOL: Rationale and current status*. International Journal of Mental Health, 1994.
- United Nations. *Data sheet for population aging*. New York: United Nations, 2002.

การเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวิถิพุทธศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย จังหวัดสุพรรณบุรี

ADDING THE BENEFITS OF LOCAL PLANT PRODUCTS TO THE CREATIVE ECONOMY
AND COMMUNITY PRODUCT STANDARDS OF THE BUDDHIST COMMUNITY ENTERPRISE GROUP
OF THE BANANA CONSERVATION CENTER SUPHANBURI.

พระครูโสภณวีรานุวัตร¹, และโยตะ ชัยวรมันกุล

Phrakhrosophonweeranuwat, and Yota Chaiworamankul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Suphanburi Buddhist College

Email: 2555ido@gmail.com¹

Received 24 September 2022; Revised 19 October 2022; Accepted 30 August 2023.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อค้นหาปัญหา/อุปสรรคและความต้องการเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืช 2) เพื่อออกแบบการออกแบบนวัตกรรมส่วนประสมการตลาดในการเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืช และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน จังหวัดสุพรรณบุรี. ใช้การวิจัยแบบผสานวิธี ภายใต้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ร่วมวิจัยแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสนทนากลุ่ม แบบสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม จัดเวทีอบรม แบบวัดผลสัมฤทธิ์การอบรม วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัยและใช้สถิติทั้งเชิงอนุมานและเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหา/อุปสรรค การออกแบบบรรจุภัณฑ์ไม่ดึงดูดใจผู้บริโภค ไม่มีอัตลักษณ์ประจำถิ่น การส่งเสริมการขายไม่ต่อเนื่อง แหล่งจำหน่ายมีน้อย มีการลดราคาคู่ค้าแข่งกัน และไม่จัดแจงทะเบียน ด้านความต้องการ ให้มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ดึงดูดใจผู้บริโภค มีอัตลักษณ์วิถิพุทธ เป็นกัลยาณมิตรกับธรรมชาติ ปิดฉลากบรรยายสรรพคุณ จัดฝึกอบรมส่วนประสมทางการตลาด และเร่งขอจดทะเบียนวิสาหกิจ.2) ผลการออกแบบนวัตกรรมส่วนประสมทางการตลาด คณะทดสอบหลังอบรมมีคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และการเพิ่มคุณประโยชน์พืช ด้วยการเลือกวัตถุดิบท้องถิ่นที่มีคุณค่าและความแตกต่างที่โดดเด่น เพิ่มคุณประโยชน์พิเศษและคุณประโยชน์เสริม ออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีคุณค่า เพิ่มช่องทางและแหล่งจำหน่าย เร่งจดทะเบียนรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ และ 3) แนวทางการเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ได้แก่ การพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนให้มีศักยภาพในการเป็นผู้ประกอบการและร่วมสร้างสรรค์ชุมชนวิถิพุทธ

คำสำคัญ การเพิ่มคุณประโยชน์; ผลิตภัณฑ์; เศรษฐกิจสร้างสรรค์; วิสาหกิจชุมชนวิถิพุทธ

Abstract

This research have a purpose 1) To find problems / obstacles and the need to increase the benefits of local plant products. 2) To train on the design of innovations in marketing mix to enhance the benefits of local plant products; and 3) To propose guidelines for adding benefits of local plant products to the creative economy and community product standards of the Buddhist community enterprise group Banana Conservation Center Suphanburi by using an integrated research methodology both qualitative and quantitative under the participatory action research process (PAR). The selection of key informant groups was by means of a specific selection of 23 cases. The research tools used Group discussion, observation and in-depth interviews. There was a joint learning forum among the research participants. Record the behavior and measure the training achievement. Analyze data inductively and use both inferential and descriptive statistics.

The results of the research found that 1) All four enterprises encountered problems/obstacles. In terms of promoting the marketing mix, including packaging, for example, Lack of consumer attractive design and local identity, Lack of promotion such as online marketing and public relations, There are few sources. In terms of price, there is a competitive price reduction. Lack of development of community enterprise management potential and has not received a quality certification Security from government organizations. Their needs including helping to design packaging with distinctive appearance according to Buddhist identity, creating incentives for consumers coexisting like a good friend, providing workshops on marketing mix and Access to technology. 2) Training achievement, pre- and post-training test scores are correlated. When the trainees were trained, their post-examination scores were significantly increased at the .05 level. As a result of field follow-up assessments after training, the four enterprises increased the benefits of crop products with an emphasis on plant quality and safety in sanitation. Improved packaging, distribution channels, increased sales promotions. The difference in net profit increased for all enterprises by an average of 14.91 percent compared to the same month of the year. 3) Approaches for adding benefits of local plant products to the creative economy and community product standards, such as the development of community enterprise entrepreneurs to produce local plants. To have the potential to be entrepreneurs and to join in creating a Buddhist community.

Keywords : Adding benefits; products; creative economy; Buddhist community enterprises

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายกระจายไปทั่วทุกภูมิภาค มีแร่ธาตุ พืชพรรณธัญญาหารหลากหลายชนิด โดยเฉพาะพืชท้องถิ่นที่นำมาเป็นอาหารบ้าง นำมาทำเป็นสมุนไพรบ้าง หรืออาจนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์และนำมาใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง จึงพบเห็นได้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน ทั้งจากการวางจำหน่ายตามตลาดสดต่าง ๆ การใช้ปรุงอาหารในร้านค้าและ

ครัวเรือน การใช้ประโยชน์จากพืชได้รับการพัฒนาการจากบรรพบุรุษไทยมาอย่างต่อเนื่อง นอกจากจะนำมาปรุงอาหารแล้วยังใช้ในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บทั่วไปอีกด้วย สังคมไทยจึงเป็นสังคมที่มีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน ขณะเดียวกันคนไทยมีใจเปิดกว้างพร้อมรับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ยอมรับวัฒนธรรมใหม่ๆ เปิดโอกาสให้มีการพัฒนาศักยภาพตนเองได้มากขึ้น สามารถส่งสมทบทางปัญญา อนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีชาวบ้านได้อย่างเหมาะสม

ด้วยการดำรงชีพของชุมชนในชนบทที่มีความผูกพันและมีความตระหนักในคุณค่าประโยชน์ของพืชผัก ผลไม้ท้องถิ่น ซึ่งในบางฤดูอาจมีผลผลิตมากเกินความต้องการ หากทิ้งไว้จะเน่าเสียโดยเปล่าประโยชน์ จึงใช้ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีชาวบ้านแปรรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์พืช ดังนั้น ในปัจจุบันนี้มีการรวมตัวของคนในชุมชนที่มีวิถีชีวิตผูกพันกัน ร่วมแสวงหาความรู้ในด้านต่างๆ มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาและเทคโนโลยีชาวบ้านจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อร่วมกันเพิ่มคุณค่าและสืบทอดทรัพย์สินทางปัญญาให้มีความมั่นคง ยั่งยืน ยืนหยัดกับกระแสการเปลี่ยนแปลง โดยจัดตั้งกลุ่ม นำทุนทรัพยากรธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นและทุนทางปัญญาไปแปรรูปเป็นยาสมุนไพรบ้าง เป็นลักษณะการถนอมอาหารบ้าง เพื่อแจกจ่ายให้ญาติมิตร หรือจำหน่ายในราคาที่เหมาะสม เป็นการสร้างรายได้เสริมอีกช่องทางหนึ่ง การร่วมกันทำกิจดังกล่าวนี้เรียกว่า วิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อวิสาหกิจชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง ในฐานะกลไกสำคัญในการส่งเสริมความยั่งยืนระดับชุมชนดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ที่ได้ถูกประกาศออกมาเพิ่มเติมโดยมีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงโครงสร้างการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (Community Enterprise Promotion Act, revised B.E. 2562)

วิสาหกิจชุมชน เป็นกลุ่มกิจกรรมของชุมชนที่ชุมชนคิดได้จากการเรียนรู้ ไม่ใช่กิจกรรมเดี่ยว ๆ ที่ทำเพื่อมุ่งสู่ตลาดใหญ่ และไม่ใช่กิจกรรมที่ซับซ้อนอะไร ล้วนแล้วแต่เป็นการทำกินทำใช้ทดแทนการซื้อจากตลาดได้ และเป็นการจัดการระบบการผลิตและบริโภคที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น การจัดการเรื่องข้าว หมู เห็ด เป็ด ไก่ ผัก ผลไม้ น้ำยาสระผม สบู่ น้ำยาล้างจาน หรืออื่น ๆ ที่ชุมชนทำได้เองโดยไม่ยุ่งยากนัก การทำกิน ทำใช้ทดแทนการซื้อเป็นการลดรายจ่ายและยังช่วยให้ระบบเศรษฐกิจใหญ่เข้มแข็งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการจัดระบบเศรษฐกิจใหม่ให้เป็นฐานที่เป็นจริงในชุมชน เพราะถ้าชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ เศรษฐกิจของประเทศก็จะเข้มแข็งและอยู่ได้ วิสาหกิจชุมชนจึงมีความสำคัญในการสร้างฐานมั่นคงให้กับประเทศได้ แต่การประกอบกิจการของวิสาหกิจชุมชนหลายแห่งไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่สามารถบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างเป็นนวัตกรรมเพื่อเพิ่มคุณค่าประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ จากการรายงานกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (National Economic and Social Development Board, 2023-2027) ระบุว่า ปัจจัยหนึ่งอาจเกิดจากการขาดทักษะทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคดิจิทัล ถูกเร่งให้มีความสำคัญต่อภาคเศรษฐกิจ สังคม และการดำรงชีวิตของประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับเทคโนโลยีชาวบ้าน และการสร้างสรรค์ด้วยการเพิ่มคุณค่าประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่น จึงเป็นการปกป้องรักษาไว้ในฐานะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาและเทคโนโลยีถนอมอาหารชาวบ้าน และทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นภารกิจหลักหนึ่งในห้าของวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชน

บริบทของจังหวัดสุพรรณบุรี พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มตั้งอยู่ในเขตภาคกลาง มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เช่น ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรแร่ ทรัพยากรดินที่เหมาะสมสำหรับปลูกข้าว ปลูกพืชไร่ ทรัพยากรแหล่งน้ำที่ครอบคลุมพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์ประมาณ 2 ล้านไร่ สภาพอากาศโดยทั่วไปเหมาะแก่การทำเกษตร มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกระจายไปทั่วทุกอำเภอ ดังนั้น ภาคเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดจึงเป็นภาคเกษตรกรรม เพราะมีพื้นที่เพาะปลูกกระจายไปทั่วทั้งจังหวัด ทำให้มีผลผลิตจากพืชมากมายชนิด

นอกจากนี้ยังพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับคำสอนของพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมการกินอยู่จึงมีความเรียบง่าย มีความอดทน มุ่งมั่นในการทำกิจอันสุจริต รู้จักประหยัดอดออม เพื่อแผ้วถางให้มีอาหารปริมาณมากเหลือจากการบริโภค อุปโภคแล้วก็จะใช้องค์ความรู้หรือภูมิปัญญาชาวบ้านและเทคโนโลยีท้องถิ่นถนอมอาหารเพื่อนำไปแลกเปลี่ยนกัน หรือของฝักระหว่างชุมชน ระหว่างเครือข่าย หรือจำหน่าย ทำให้เกิดอาชีพที่ทำรายได้เสริมให้กับครอบครัว และสร้างชื่อเสียงให้กับท้องถิ่น ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นจะมีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านอาหารแตกต่างกัน การถนอมอาหารจึงมีความหลากหลาย เช่น แห้วกระป๋อง ลูกตาลในน้ำเชื่อม ของดีอำเภอศรีประจันต์ หน่อไม้เปรี้ยว เห็ดโคนอัดขวด ในอำเภอด่านช้าง ปลาอบรมควัน อำเภอบางปลาม้า อำเภอสองพี่น้อง เป็นต้น (Document Processing and Archives Committee, 2001: 1-191)

พัฒนาการในการใช้ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีชาวบ้านเพื่อการถนอมอาหาร แม้จะได้มีการปรับปรุงมาอย่างต่อเนื่องแล้วก็ตาม แต่ในโลกยุคปัจจุบันและในอนาคตมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการสื่อสาร พฤติกรรมกลุ่มผู้บริโภค ส่งผลให้วิถีชีวิตชุมชนเปลี่ยนไป จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์พืชในจังหวัดสุพรรณบุรีส่วนใหญ่มีปัญหา/อุปสรรค และข้อจำกัดด้านการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการขาย ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์และสรรพคุณหรือคุณประโยชน์จากผลิตภัณฑ์ไม่โดดเด่น ไม่ดึงดูดใจผู้บริโภค กระบวนการจัดแจ้งการรับรองจากภาครัฐมีความล่าช้า สลับซับซ้อน เช่น การจัดแจ้งจากสาธารณสุข การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) เป็นต้น ในส่วนของความต้องการช่วยเหลือ อยากให้ภาครัฐช่วยส่งเสริมด้านการตลาด หรือหาแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย ตาบลท่าระหัด ศูนย์แก่งการเส้นพินารแดง, และกลุ่มพริกแกงสมุนไพรบ้านทุ่งนาทอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย วนัสรา จันทรกมล (2020) เรื่อง เงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินงานวิสาหกิจเพื่อสังคมของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า 1) การมีภาวะผู้นำของผู้ประกอบการ 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความคิดสร้างสรรค์โดยการสร้างความแตกต่างและหลากหลายให้กับผู้บริโภค เป็นต้น และจากรายงาน เรื่อง การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนพื้นที่ภาคกลางตอนล่าง เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันในประชาคมอาเซียน (Nipapan Jensontikul, 2019: 95-120) พบว่า ควรมีแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ 1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 2) การพัฒนาการเข้าถึงแหล่งทุนและการพัฒนาระบบการจัดการบัญชี 3) การพัฒนาการตลาดเน้นช่องทางการตลาดผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ 4) การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์และ (5) การพัฒนาการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ดังนั้น คณะผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวิถีพุทธ ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการยกระดับต่อยอดขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจผลิตพืช

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อค้นหา ปัญหาอุปสรรคและความต้องการเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน
- 2) เพื่ออบรมการออกแบบนวัตกรรมส่วนประสมการตลาดในการเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนและ
- 3) เพื่อเสนอแนวทางการเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวิถีพุทธ ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย จังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี ภายใต้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ร่วมวิจัยแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสนทนากลุ่ม แบบสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม จัดเวทีอบรม แบบวัดผลสัมฤทธิ์การอบรม วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัยและใช้สถิติทั้งเชิงอนุมานและเชิงพรรณนา ซึ่งผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัย (Research Process) เป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การศึกษาบริบทวิสาหกิจผลิตพืชชุมชนวิถีพุทธ มีการดำเนินงาน ดังนี้

1) คณะผู้วิจัยร่วมกับนิสิตของวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณหมุกษาทำการสำรวจผู้ประกอบการวิสาหกิจผลิตพืชในพื้นที่ 10 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบางปลาม้า อำเภอสองพี่น้อง อำเภออู่ทอง อำเภอดอนเจดีย์ อำเภอหนองหญ้าไซ อำเภอด่านช้าง อำเภอเดิมบางนางบวช อำเภอสามชุก และอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

2) ดำเนินการคัดเลือกวิสาหกิจชุมชน โดยการสัมภาษณ์ผ่านโทรศัพท์เพื่อทวนสอบกับคุณสมบัติพื้นฐานของวิสาหกิจชุมชน และสมัครใจยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัย โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ดังนี้ 1) เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตพืชท้องถิ่น 2) ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพผู้บริโภค 3) ประสานและคณะกรรมการวิสาหกิจเป็นชุมชนวิถีพุทธ 4) มีวิถีชีวิตไม่เบียดเบียนธรรมชาติ และ 5) สมัครใจและยินดีเข้าเป็นผู้ร่วมวิจัยและเข้าอบรม

3) หลังจากได้ดำเนินการคัดเลือกและได้วิสาหกิจชุมชนที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามเกณฑ์แล้ว จึงได้กำหนดนัดวันเวลาสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก

4) ทำการนัดหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่มผ่านระบบ Application Line/Google Meet และดำเนินการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึกตามลำดับ

5) นำเสนอผลการวิเคราะห์ TOWS Matrix Analysis และ PETS Analysis ปัญหาและความต้องการในการเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตพืช ต่อผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ เช่น ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านการออกแบบ ด้านการตลาด ภาคเอกชนและส่วนราชการ เป็นต้น เพื่อรับทราบและร่วมกันแสวงหายุทธวิธีในการช่วยเหลือวิสาหกิจชุมชนวิถีพุทธในการเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืช

ระยะที่ 2. การออกแบบนวัตกรรมส่วนประสมทางการตลาดเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1) คัดเลือกผู้ร่วมวิจัยแบบเฉพาะเจาะจงที่ต้องการสมัครใจเข้ารับการฝึกอบรมและร่วมการวิจัย

2) มอบหมายให้คณะวิทยากรจัดทำหลักสูตร กลยุทธ์การตลาด : วิสาหกิจชุมชนวิถีพุทธ จัดกิจกรรมอบรมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จำนวน 6 แผนการเรียนรู้ ใช้เวลา 12 ชั่วโมง

3) กำหนดนัดวัน/เวลา /สถานที่อบรม

4) ดำเนินงานอบรมตามวงจรคุณภาพของวงจรมิง (Deming Circle) หรือ PDCA ประกอบด้วย วงจร 4 ขั้นตอน (Paritha Panthubanyong, 2002 : 53-54) คือ 1) ร่วมกันวางแผนจัดกิจกรรมโดยนำผลการศึกษาบริบทของวิสาหกิจชุมชน และความคาดหวังแนวทางการเพิ่มผลประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นของชุมชนวิถีพุทธ 2) ดำเนินการฝึกอบรมกลยุทธ์การตลาด : วิสาหกิจชุมชนวิถีพุทธ โดยใช้เทคนิคการฝึกอบรมแบบ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” 3) จัดทำเครื่องมือวัดประสิทธิภาพการฝึกอบรม และเครื่องมือวัดพฤติกรรมผู้เข้าอบรม สังเคราะห์พฤติกรรม สรุปประสิทธิภาพของการฝึกอบรมและ 4) ติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนทั้ง 4 แห่ง

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนทดสอบผู้เข้าอบรมที่ทำแบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม

จำนวนผู้อบรม	ค่าเฉลี่ยคะแนนสอบ		ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	
	Pre-Test	Post-Test	Pre-Test	Post-Test
16	22.87	25.31	2.62	2.21

จากตารางที่ 1 พบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนสอบก่อนอบรมคะแนนเต็ม 30 มีผู้เข้าอบรมจำนวน 16 รูป/คน ได้คะแนนเฉลี่ย 22.87 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.62 ส่วนผลการทดสอบหลังการฝึกอบรม ได้คะแนนเฉลี่ย 25.31 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.21

ตารางที่ 2 แสดงค่าความสัมพันธ์ของคะแนนทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรมของผู้เข้าอบรม

	N	Correlation	Sig
Pair 1 Pre & Post	16	0.97	0.00

จากตารางที่ 2 พบว่าค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) ระหว่างคะแนนก่อนสอบและคะแนนหลังสอบของผู้เข้าอบรมจำนวน 16 คนอยู่ที่ 0.97 หรือร้อยละ 97.00

ตารางที่ 3 แสดงค่า t-test dependent ในการเปรียบเทียบคะแนนสอบก่อนและหลังการอบรม

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair	คะแนน ก่อน - คะแนน หลัง	-2.438	1.031	0.258	-2.987	-1.888	-9.459	15	.00

ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสถิติ t มีค่า -9.46 ค่า Sig.(2-tailed) 0.00 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่าผลคะแนนทดสอบก่อนและหลังอบรมมีความสัมพันธ์กันและเมื่อผู้เข้าอบรมได้รับการฝึกอบรมแล้วมีคะแนนหลังการสอบเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ระยะที่ 3 เสนอแนวทางการเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) ร่วมกันวิเคราะห์ความสำเร็จของกิจกรรมการฝึกอบรม
- 2) ร่วมกันสังเคราะห์แนวทางการเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยเชื่อมโยงกับผลการศึกษาริบทของวิสาหกิจชุมชนและความต้องการที่เหมาะสมกันอย่างลงตัว
- 3) สรุปแนวทางการวิจัยเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืช และองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ในการประชุมกลุ่มย่อยตามกรอบการวิจัยระยะที่ 3

ผลการวิจัย

1) ผลการค้นหาค้นหาปัญหา/อุปสรรคและความต้องการเพิ่มคุณประโยชน์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวิถีพุทธ ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า

1.1 ด้านปัญหา อุปสรรคผลผลิตผลิตภัณฑ์พืช ได้แก่ บรรจุภัณฑ์ขาดการออกแบบที่ดึงดูดหรือจูงใจผู้บริโภค ขาดความเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ประจำถิ่น ขาดการส่งเสริมการขาย ขาดการส่งเสริมด้านการตลาดออนไลน์และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ/อุปกรณ์ต่าง ๆ และขาดช่องทางการจัดจำหน่าย ส่วนด้านราคา มีการแข่งขันด้านราคามากขึ้น ราคาวัตถุดิบบางฤดูกาลมีราคาแพง ขาดการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ยังไม่ได้รับการจัดแจ้งรับรองคุณภาพ ความปลอดภัย จากองค์กรภาครัฐ

1.2 ด้านความต้องการเพิ่มคุณประโยชน์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ได้แก่ ต้องการให้ออกแบบบรรจุภัณฑ์มีรูปลักษณ์ สร้างแรงจูงใจให้ผู้บริโภคอยากซื้อ สร้างความโดดเด่นด้านอัตลักษณ์วิถีพุทธ การเป็นกัลยาณมิตรกับธรรมชาติ ฉลากควรระบุสรรพคุณให้ชัดเจน สามารถอ้างอิงจากเอกสารยาสมุนไพรไทย และควรจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้ประกอบการได้เรียนรู้ เรื่องการตลาด การเข้าถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัย และได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐให้จดทะเบียนรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) หรือจดทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจ

2) ผลการออกแบบนวัตกรรมส่วนประสมทางการตลาดเพิ่มคุณประโยชน์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวิถีพุทธ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า

2.1 ผลสัมฤทธิ์จากกิจกรรมการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ค่าสถิติ t มีค่า -9.46 ค่า Sig.(2-tailed) 0.00 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่าผลคะแนนทดสอบก่อนและหลังอบรมมีความสัมพันธ์กันและเมื่อผู้เข้าอบรมได้รับการฝึกอบรมแล้วมีคะแนนหลังการอบรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.05$

2.2 สรุปผลกิจกรรมปฏิบัติการภาคสนาม มีผลการประเมิน ดังนี้

(1) มีการคัดสรรพืชตั้งแต่ต้นน้ำ (การเพาะปลูก) การเก็บรักษา ขนส่ง(กลางน้ำ) และการผลิต การจำหน่าย (ปลายน้ำ) เน้นผลิตผลที่ไม่มีสารพิษตกค้างเกินมาตรฐาน เช่น ควบคุมกระบวนการผลิต มีการเก็บรักษา การขนย้าย มีการป้องกันการปนเปื้อนและการเสื่อมเสียของผลิตภัณฑ์ การสุขาภิบาลที่ดี เป็นต้น

(2) มีการเพิ่มคุณประโยชน์พิเศษ ได้แก่ มีการปรับปรุงด้านคุณภาพและมีปริมาณให้เหนือคู่แข่ง เช่น เพิ่มสมุนไพรที่มีคุณสมบัติเสริมเป็นส่วนผสม เช่น มะคำดีควายผสมกับน้ำมะกรูดเพื่อใช้ผลิตแชมพูสระผม เป็นต้น เพิ่มน้ำหนัก บรรจุแต่งสี ออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ไม่น่าเกลียดแหว่งแฉก ออกแบบตราที่เป็นอัตลักษณ์ประจำถิ่น รสและกลิ่น ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภค

(3) มีการเพิ่มคุณประโยชน์เสริม ได้แก่ เพิ่มการบริการหลังการขาย การรับประกันความเสียหาย การไม่คิดค่าขนส่ง หรือการซื้อคืน และเตรียมการขอจดแจ้งจากส่วนราชการเพื่อเป็นการรับรองคุณประโยชน์หรือสรรพคุณพืชทั้งด้านอาหารและยาสมุนไพร

(4) ด้านบรรจุภัณฑ์ (Product) มีการปิดฉลากที่สื่อถึงคุณภาพ ระบุสัดส่วนของส่วนผสม ปริมาณความจุ รูปลักษณ์ผลิตภัณฑ์สวยงาม มีความโดดเด่น มีอัตลักษณ์ประจำถิ่น มีความทันสมัย

(5) การยกระดับฉลากบรรจุภัณฑ์ มีการออกแบบฉลากสินค้าที่ชัดเจน ใช้ทฤษฎีสีเป็นองค์ประกอบหลักเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้ซื้อ

(6) ด้านช่องทางการจำหน่ายเมื่อพิจารณาในภาพรวม เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 158.33

(7) ด้านการส่งเสริมการขาย เมื่อพิจารณาในภาพรวม มีจำนวนส่วนต่างเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 130.77

(8) ด้านรายได้สุทธิ เมื่อพิจารณาผลต่างด้านกำไรสุทธิในภาพรวมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 4 แห่ง พบว่า ผลต่างด้านกำไรสุทธิมีจำนวนส่วนต่างเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 14.91

(9) การจดแจ้งทะเบียนเพื่อเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืช พบว่า วิสาหกิจที่เข้าร่วมโครงการวิจัย ได้ขอจดแจ้งทะเบียนวิสาหกิจชุมชน จำนวน 2 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 50

3) ผลการนำเสนอแนวทางการเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวิถิพุทธ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยที่ประชุมมีมติร่วมกัน ได้แก่ “การพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนผลิตพืชท้องถิ่นให้มีศักยภาพในการเป็นผู้ประกอบการร่วมสร้างสรรค์ชุมชนวิถิพุทธที่ดี” แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 เตรียมการจดทะเบียนการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน

ควรดำเนินการจดทะเบียนวิสาหกิจ และเตรียมการยกระดับผลิตภัณฑ์พืชให้ได้รับการจดแจ้งมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) มาตรฐานสาธารณสุข มาตรฐาน อ.ย. หรือมาตรฐานผลิตภัณฑ์เกษตร มีการควบคุมกระบวนการผลิตอย่างเหมาะสมปลอดภัยตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ ซึ่งรวมถึงสัญลักษณ์ที่ดีในกรณีที่เป็นการผลิตอาหารหรือสมุนไพร เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าผู้ผลิตในชุมชนจะสามารถรักษาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์พืชได้อย่างสม่ำเสมอ และเตรียมการยกระดับสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP

ระยะที่ 2 การพัฒนาการตลาดวิสาหกิจชุมชน

สมาชิกวิสาหกิจชุมชนวิถิพุทธควรได้รับการพัฒนาให้มีความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการ ในการออกแบบนวัตกรรมส่วนประสมทางการตลาด โดยนำกลยุทธ์ทางการตลาดมาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนเพื่อเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่น เน้นอัตลักษณ์ชุมชนวิถิพุทธ บรรจุภัณฑ์เป็นมิตรกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีแหล่งผลิตถูกสุขอนามัย ประกอบด้วย 4 ปัจจัยหลัก (4Ps) คือ

(1) ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ควรเน้นการออกแบบผลิตผลที่ทำจากพืชท้องถิ่นในจังหวัดสุพรรณบุรี อัตลักษณ์ชุมชนวิถิพุทธ บรรจุภัณฑ์เป็นมิตรกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีแหล่งผลิตถูกสุขอนามัย เป็นการเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืช

(2) ด้าน ราคา (Price) ควรเน้นกลยุทธ์การตั้งราคาที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นเกิดคุณค่าที่รับรู้ในสายตาของลูกค้า การยอมรับในคุณประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ โดยคำนึงถึงต้นทุนสินค้าและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง การแข่งขัน และปัจจัยอื่น ๆ

(3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ควรเน้นความสามารถในการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นให้กับผู้บริโภคโดยตรง หรือการขายสินค้าผ่านสถาบันคนกลางต่างๆ รวมทั้งมีการแจกจ่ายตัวสินค้าสู่ตัวผู้บริโภค การเลือกใช้วิธีการขนส่งที่เหมาะสมในการช่วยแจกจ่ายสินค้า

(4) ด้านการส่งเสริมการขาย (Promotion) เน้นกระบวนการติดต่อสื่อสารไปยังตลาดเป้าหมายโดยใช้เครื่องมือที่สำคัญ เช่น การขายโดยใช้พนักงาน การกระจายสถานที่จำหน่าย การโฆษณาผ่านสื่อมวลชนเดียว การส่งเสริมการขายทางออนไลน์ การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผ่านอุปกรณ์ต่าง ๆ

ระยะที่ 3 การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

ควรวางแผนพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนผลิตพืชท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมและมีความสามารถ สร้างสรรค์นวัตกรรมท้องถิ่นและเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์นวัตกรรมผ่านกิจกรรมการแบ่งปันคุณประโยชน์ชุมชนวิถิพุทธ (Benefit Sharing Community) ได้แก่

- (1) ควรเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในด้านการแบ่งปันคุณประโยชน์ชุมชนวิถีพุทธ เช่น การบริจาคงานการกุศล
- (2) ควรส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนตระหนักในการนำเรื่องจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธให้เป็นปัจจัยส่งเสริมการตลาด
- (3) ควรเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการพัฒนานวัตกรรมที่เน้นต่อยอดในกิจกรรมการแบ่งปันคุณประโยชน์ชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมกับวิสาหกิจชุมชนวิถีพุทธ
- (4) ควรเพิ่มศักยภาพวิสาหกิจชุมชนวิถีพุทธในการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนสร้างสรรค์นวัตกรรมท้องถิ่น

การอภิปรายผล

การเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวิถีพุทธ ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย จังหวัดสุพรรณบุรี คณะผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1) ปัญหา/อุปสรรคด้านผลิตภัณฑ์พืช พบว่า แบบบรรจุภัณฑ์ทั้งส่วนที่สำหรับบรรจุและหีบห่อขาดการออกแบบไม่ดึงดูดใจผู้บริโภคให้ตัดสินใจซื้อ ขาดความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ประจำถิ่น ขาดการบริหารจัดการส่วนประสมการตลาด การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนยังอยู่มีคุณภาพในระดับปานกลางและยังไม่ได้รับการจดแจ้งรับรองคุณภาพความปลอดภัย จากองค์กรภาครัฐ สอดคล้องกับงานวิจัยของพาขวัญ ทองรักษ์ และคณะ.เรื่อง การจัดการองค์ความรู้เพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์อาหารจากมันเทศ สู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ของชุมชน นทับน้ำ อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลวิจัยพบว่า ปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มประกอบด้วย ไม่มีโครงสร้างการบริหารงานบุคคล ขาดความเข้าใจในระบบการผลิต การควบคุมคุณภาพ ขาดแคลนเงินทุน เครื่องมือ และสถานที่แปรรูปอาหาร ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพไม่สม่ำเสมอ บรรจุภัณฑ์ไม่เหมาะสม ไม่สวยงามขาดเอกลักษณ์ของสินค้า ไม่มีมาตรฐานใดๆรับรองผลิตภัณฑ์

2) ด้านความต้องการเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวิถีพุทธ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ต้องการให้ออกแบบบรรจุภัณฑ์มีรูปลักษณ์สร้างแรงจูงใจให้ผู้บริโภคอยากซื้อ สร้างความโดดเด่นด้านอัตลักษณ์วิถีพุทธ การเป็นกัลยาณมิตรกับธรรมชาติ ฉลากควรระบุสรรพคุณให้ชัดเจน สามารถอ้างอิงจากเอกสารยาสมุนไพรไทย และควรจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้ประกอบการได้เรียนรู้เรื่องการตลาด การเข้าถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัย และได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐให้จดทะเบียนรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) หรือจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจซึ่งสอดคล้องกับรายงานวิจัยของวิศรดา สมเกียรติกุล และกมล เรืองเดช เรื่อง การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับข้าวหอมไชยาพันธุ์พื้นเมืองในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลวิจัยพบว่า รูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับข้าวหอมไชยาพันธุ์พื้นเมือง ได้แก่ การพัฒนารูปแบบสินค้า ให้เป็นที่ต้องการของตลาด การปรับปรุงแบบบรรจุภัณฑ์ให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้บริโภค และการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ สำหรับแนวทางการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่ม ได้แก่ การพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ การแปรรูปสินค้าให้มีความหลากหลาย การเพิ่มช่องทางการจำหน่าย และการประชาสัมพันธ์ (Warisara Somkiattikul and Kamol Rueangdet, 2021 : 31-42) และรายงานการวิจัยของ ยุวดี ลิเบ็น, พร้อมคณะ เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของผู้ประกอบการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) จังหวัดกระบี่ ผลวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ของผู้ประกอบการ คือ สามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรได้และสามารถเพิ่มยอดขายสินค้าได้เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการตัดสินใจเข้าร่วม รองลงมาคือรับรอง

ความปลอดภัยและสร้างความน่าเชื่อถือในคุณภาพของสินค้าให้แก่ลูกค้าได้และเพิ่มโอกาสในการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าที่จัดโดยภาครัฐ 2) ลักษณะของสถานประกอบการ ขนาดของธุรกิจ ระยะเวลาก่อตั้งธุรกิจและยอดขายมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมมาตรฐาน มผช. (Yuvadee Leeben, together with the group, 2020: 128-137)

3) การออกแบบนวัตกรรมส่วนประสมทางการตลาดเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวิถิปุทธ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ผู้อบรมมีผลสัมฤทธิ์ทางการฝึกอบรม เปรียบเทียบผลคะแนนทดสอบก่อนและหลังอบรมมีความสัมพันธ์กันและเมื่อผู้เข้าอบรมได้รับการฝึกอบรมแล้วมีคะแนนหลังการสอบเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้และการฝึกอบรม (Surachanee Kensupho, 2017 : 250-252) สอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ เสาวภา ปัญจจริยะกุล เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการทดสอบก่อนเข้ารับการอบรมและหลังของผู้เข้ารับการอบรม มีคะแนนหลังเข้ารับการอบรมสูงกว่าก่อนเข้ารับการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ พาชวิญ ทองรักษ์ และคณะ.เรื่อง การจัดการองค์ความรู้เพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์อาหารจากมันเทศ สู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ของชุมชนทับน้ำ อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การสร้างแรงจูงใจ ต้องมีการอบรมให้ความรู้ด้านการผลิต การควบคุมคุณภาพ การออกแบบตราสินค้า และบรรจุภัณฑ์ ให้ความรู้และคำปรึกษาด้านบัญชี การเงิน และด้านการตลาด

4) การติดตามประเมินผลภาคสนามของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนเพื่อประเมินผลประกอบการ พบว่า มีการเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านคิดสรรค์พืชที่ไม่มีสารปนเปื้อนตกค้าง การเพิ่มคุณภาพและปริมาณให้เหนือคู่แข่ง การบริการหลังการขาย การปรับปรุงผลาก ปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ เพิ่มช่องทางจำหน่าย ส่งเสริมการขาย พบว่ามีรายได้สุทธิส่วนต่างเฉลี่ยเพิ่มขึ้นทั้ง 4 แห่ง เมื่อเทียบกับในช่วงเดือนเดียวกัน ทั้งนี้อาจสืบเนื่องจากผู้ประกอบการทั้ง 4 แห่ง ได้จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขึ้นเพื่อต้องการช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนให้มีสินค้าอุปโภคบริโภคที่เกิดจากภูมิปัญญาของชุมชนมาผลิตสินค้า ในขณะที่เดียวกันก็ได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแล้วเกิดพัฒนาเพิ่มพูนความรู้ พัฒนาทักษะเพิ่มขึ้น ประกอบกับการใช้ความรู้ความสามารถที่เป็นภูมิปัญญาและเทคโนโลยีท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้เป็นนวัตกรรมชุมชน และรายงานการวิจัยของ พรรณนิตา เหล่าพวงศักดิ์ เรื่องการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์มะพร้าวตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า 1) ระยะเวลาสร้างผลผลิตด้วยการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพดี และเป็นทรัพยากรที่มีอยู่หรือแสวงหาได้ภายในท้องถิ่น เพื่อให้กระบวนการผลิตสินค้ามีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ 2) ระยะเวลาสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตด้วยการเพิ่มมูลค่าเชิงปริมาณ มูลค่าเชิงคุณภาพ และการเพิ่มโอกาส/ทางเลือก ตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และ 3) ระยะเวลาตลาดในเชิงพาณิชย์ด้วยการทำให้ผลผลิตน่าสนใจตรงกับความต้องการของตลาด และมีภาพลักษณ์ที่ดีในมุมมองของผู้บริโภค ภายใต้เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และการพัฒนาหรือต่อยอดจากภูมิปัญญาเดิม ก่อให้เกิดการลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ แล การสร้างโอกาสหรือเกิดทางเลือกที่หลากหลาย (Pornthida Laophuangsak, 2020 : 95)

5) การเสนอแนวทางการเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวิถิปุทธ จังหวัดสุพรรณบุรี ผลจากการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ การพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนผลิตพืชท้องถิ่นให้มีศักยภาพในการเป็นผู้ประกอบการและร่วมสร้างสรรค์ชุมชนวิถิปุทธที่ดี แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ (1) ระยะเร่งด่วน เช่น ควรเตรียมการยกระดับผลิตภัณฑ์

พืชให้ได้รับการจัดแจงมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน จากภาครัฐ มีการควบคุมกระบวนการผลิตอย่างเหมาะสม ปลอดภัยตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าผู้ผลิตในชุมชนจะสามารถรักษาคุณภาพ มาตรฐานผลิตภัณฑ์พืชได้อย่างสม่ำเสมอ และเตรียมการยกระดับสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP (2) ระยะ พัฒนาการตลาด เช่น สมาชิกควรได้รับการพัฒนาให้มีความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการ ในการออกแบบ นวัตกรรมส่วนประสมทางการตลาด นำกลยุทธ์ทางการตลาดมาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการให้สอดคล้อง กับบริบทของชุมชน เน้นอัตลักษณ์ชุมชนวิถีพุทธ บรรลุภัณฑ์เป็นมิตรกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีแหล่งผลิต ถูกสุขอนามัย และ(3) ระยะการพัฒนาอย่างยั่งยืน เช่น ควรวางแผนพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจให้มีส่วนร่วม และมีความสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมท้องถิ่นและเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์นวัตกรรมผ่านกิจกรรมการ แบ่งปันคุณประโยชน์ชุมชนวิถีพุทธ (Benefit Sharing Community) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานวิจัยของณัฐพล บัวเปลี่ยนสี,พร้อมคณะ เรื่อง การพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า ตัวชี้วัดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ด้าน ศักยภาพและสามารถนำมาใช้เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรามากที่สุด ได้แก่ ด้านผู้นำ รองลงมาได้แก่ ด้านการผลิต ด้านแรงงาน ด้านการตลาด ด้านการเงินหรือเงินทุน และด้านการ บริหารจัดการ (Nattapon Buapliensi, Prom and group, 2017: 43-49) และรายงานวิจัยของชญาภัทร์ กี อาริโย และคณะ เรื่อง รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง ผล วิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง ประกอบด้วย 5 ปัจจัยหลัก ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำ 2) ความรู้ความเชี่ยวชาญและการพัฒนาตนเอง 3) การจัดทำแผนวิสาหกิจชุมชน 4) การสื่อสารและการประสานงาน และ 5) คุณธรรม จริยธรรม

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย 1) ควรมีการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ปรับใช้กับเทคโนโลยียุค ปัจจุบันเพื่อพัฒนาเป็นนวัตกรรมท้องถิ่นให้มีคุณลักษณะในเชิงวิชาการที่ได้รับการยอมรับ มีการนำหลัก วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และเครื่องมือที่ทันสมัยมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบท และสภาพการณ์ของชุมชน และศักยภาพที่แท้จริงของสมาชิกและชุมชนเพื่อให้ผลผลิตเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพและความ ปลอดภัย สามารถสร้างมูลค่าให้สูงขึ้นได้ 2) ควรมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความรู้การสร้างสรรค์จาก ผู้รู้ ปราชญ์ชุมชน ดำเนินการสืบค้น แสวงหา คัดเลือก คิดค้น ปรับประยุกต์ใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น จนได้เกิดเป็นความรู้ที่สามารถสร้างคุณประโยชน์ให้กับผลิตภัณฑ์พืช 3) ควรพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการ วิสาหกิจชุมชนทุกด้านเพื่อเตรียมการขอจัดแจงทะเบียนรับรองจากภาครัฐซึ่งจะช่วยให้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ ได้มากขึ้น

2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษาวิจัยการยกระดับผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน เชิงการค้าด้วยนวัตกรรมชุมชนประจำถิ่น 2) ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ในการเสริมสร้างผู้ประกอบการให้มีความสามารถในการสืบทอดและการประยุกต์ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่น

3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) ควรให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนรวมใน การส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ กับวิสาหกิจชุมชนให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการ ให้ เกิดการยกระดับผลผลิตสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการต่อยอดและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเชิง การค้า 2) หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามามีส่วนกระตุ้นให้วิสาหกิจยกระดับผลิตภัณฑ์ผ่านการทดสอบทางเคมี และกายภาพ เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภค เป็นการเพิ่มช่องทางการตลาดได้อย่างกว้างขวาง

Reference

- Document Processing and Archives Committee. (2001). Culture, historical development. Identity and wisdom of Suphanburi Province, Bangkok: Fine Arts Department,
- Nikhom Wongnanta. (2014). Wittaya Charoen Arunrat, academic project report. Learning about conservation and collection of banana varieties, Office of Agricultural Research and Promotion, Maejo University, 2014, .
- Paritha Panthubanyong. (2002). Practical TQM: Tsuyama Problem Solving Techniques, Bangkok: Technology Promotion Association. (Thai-Japan), .
- Phattharaphon Awatchanakarn,(2015) Marketing factors and behavior of sustainable cultural tourists. in Laplae District Uttaradit Province, Master of Business Administration Program Faculty of Commerce and Accountancy Thammasat University,
- Luan Saiyot and Angkana Saiyot, (1995), Educational research techniques. (Print No. 4).Bangkok: Suwiryasan, .
- Yingluck Kanchanarek et al. (2017). Complete Research Report, Project "Elevating Agricultural Sustainability of Smallholder Farmers, Chae Hom District, Lampang Province,.
- Wanasara Chankamon. (2021). "Conditions for success in operating social enterprises. of community enterprises in Suphanburi Province", Master of Education Thesis, (Graduate School: Silpakorn University.
- Suphannee Chaiyaamporn, et al. (2009). Khomphon Suwannakut, research report. Study of learning centers on social development and community welfare: a case study of Mae Raka community, Mae Raka Subdistrict, Wang Thong District, Phitsanulok Province,.
- Nipapan Jentsontikul. (2019). "Community Enterprise Development in the Lower Central Region 1 to Raise Competitiveness in the ASEAN Community", Journal of Political Science and Public Administration, Year 10, No. 1 (January-June). 2019),.
- Community Enterprise Information System, Community Enterprise Promotion Division Department of Agricultural Extension. (2017). Report summarizing the types of business of community enterprises that have been approved for registration in Suphanburi Province. Information dated 25 March 2022 <https://smce.doae.go.th/smce1/report/selectreport.php?reportid=17> .
- Waraporn Bunchiang .(2020). Participatory action research. (Participatory action Research -PAR), Faculty of Public Health Chiang Mai University, [online], source: https://www.chiangmaihealth.go.th/cmpho_web/document/ [12 Apr. 2022].
- Khon Kaen Vocational College. (2022) Marketing Principles, online, source: <https://sites.google.com/site/toeykanoknipa2541/baeb-thdsxb-9> .
- Information Center National Health Commission Office, (2022) Triangulation of data, [online], source: <https://infocenter.nationalhealth.or.th/node/> .

ธรรมชาติกับความยุติธรรม : ความจริงที่ไม่เคยตาย
NATURE AND JUSTICE : THE TRUTH THAT NEVER DIES.

พระศรีรัชมมงคลบัณฑิต
Phrasrirajamongkolpandit
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
Email: jowkoonarun101@gmail.com

Received 9 February 2022; Revised 25 February 2022; Accepted 28 August 2023.

บทคัดย่อ

ธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ทุกคนนั้นมีมากมายแต่ในบทความนี้นำมาอธิบายไว้เฉพาะ 5 อย่าง คือ ความแก่ ความเจ็บไข้ ความตาย ความพลัดพราก การรับผลของกรรม ซึ่งธรรมชาติทั้ง 5 นี้เป็นอีกความเชื่อหลักในคำสอนของพระพุทธศาสนา ธรรมชาติทั้ง 5 นี้เกี่ยวข้องมีผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ทุกคนโดยตรงและอย่างความยุติธรรมไม่มีความลำเอียงต่อมนุษย์ผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งนั่นก็หมายความว่ามนุษย์ทุกคนต้องได้รับเหมือนกันหลักหนึ่งไม่พัวพันเหมือนกัน ไม่มีใครจะได้เป็นอภิสิทธิ์ชนที่ไม่ต้องเข้าสู่อำนาจของธรรมชาติทั้ง 5 นี้ ทุกคนต้องเข้าสู่อำนาจของความแก่ ความเจ็บไข้ ความตาย ความพลัดพราก การรับผลกรรม โดยไม่มีข้อยกเว้นสำหรับผู้ใดแต่ประการใดเลย จึงถือได้ว่า ธรรมชาติ 5 อย่างนี้ ให้ความยุติธรรม เป็นความจริงอย่างไม่เคยตาย

คำสำคัญ: ธรรมชาติ; ความยุติธรรม; ความจริงที่ไม่เคยตาย

Abstract

The kinds of nature that influence the human life are numeral in number, but only five types of nature, as thought by Buddhism, are discussed. They are the natures of birth, illness, death and separation from the beloved beings and matters, together with the Law of Karma. Which five types of nature is principal thought in the Buddhism. These five kinds of nature are found to maintain the direct effects on all human beings who were born on the planet, Earth, without discrimination of race, faiths, gender, education, status and financial position. None is found to escape from their influential power. Under such circumstances, it can be concluded that the five kinds of nature render an equal and fair treatment on the human life. therefore can be considered the five kinds of nature Let justice, It's an absolute truth that never dies.

Keywords: Nature; Impartiality; Truth that never dies.

บทนำ

ธรรมชาติคือสิ่งที่มีเองหรือเกิดขึ้นเอง แต่ว่าสิ่งที่เรียกกันว่าธรรมชาตินั้นมุมมองของแต่ละคนอาจจะต่างกันไปก็ได้ตามความเข้าใจหรือมุมมองของแต่ละคน เช่น บางคนอาจจะมองว่าธรรมชาติต้องหมายถึงป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำ ท้องฟ้า ก้อนเมฆ ฝนตก พายุร้อน ทะเล สัตว์นานาชนิด และอื่น ๆ ส่วนบางคนอาจมองว่าธรรมชาติคือลักษณะท่าทางการแสดงออกของคนของสัตว์ชนิดต่าง ๆ ที่ไม่เหมือนกัน เช่น แต่ละคนก็มีธรรมชาติกันคนละแบบ สัตว์แต่ละชนิดก็มีธรรมชาติที่ต่างกันไป และบางคนอาจมองว่า อาการของสิ่งต่าง ๆ เช่น ไฟ ธรรมชาติของมันเป็นร้อน น้ำธรรมชาติของมันคือเหลว หินธรรมชาติของมันคือแข็ง ทั้งนี้ก็สุดแล้วแต่ว่าใครจะมองหรือจะคิดว่า มันเป็นอย่างไรมาก่อน ส่วนธรรมชาติที่นำมาเสนอในบทความนี้หมายถึงธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์เกิดกับมนุษย์และสัตว์ที่มีชีวิตอื่น ๆ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคนไม่มียกเว้น มนุษย์ทุกคนและสัตว์ทุกชนิดต้องเจอแน่ และที่สำคัญธรรมชาติที่ว่านี้ทุกอย่างก็ยิ่งให้ความยุติธรรมกับมนุษย์และสรรพสัตว์เสมอเหมือนเท่ากันทุกคนทุกชีวิตโดยไม่เลือกชนชั้นวรรณะ เพศ วัย ฐานะทางสังคม วุฒิการศึกษา และอื่น ๆ อันความยุติธรรมนี้สำหรับมนุษย์แล้วย่อมจะมีเงื่อนไขเสมอคือเรื่องเดียวกันการตัดสินของคนอาจจะต่างกันและคนที่ถูกตัดสินนั้นถ้ามีส่วนได้ก็จะยินดีพอใจ แต่ถ้าหากมีส่วนเสียก็จะไม่ยินดีไม่พอใจ สำหรับธรรมชาติที่จะนำมาเสนอในบทความนี้มีความยุติธรรมเสมอ ไม่มีคำว่าเงื่อนไข ได้รับเหมือนกันหมดเลยถ้าเกิดมาเป็นมนุษย์สืบเนื่องจากเหตุผลตามที่กล่าวมานี้ ผู้เขียนมีความประสงค์ที่จะทำความจริงให้ปรากฏว่า ที่หลาย ๆ คนในสังคมมักพูดกันโดยทั่วไปว่า ไม่มีความยุติธรรมเลย การตัดสินมี 2 มาตรฐาน ไม่มีมาตรฐานเลยนั้น อันนั้นถูกเพราะใช้คนตัดสิน คนที่มีกิเลสทั่วไปย่อมจะมีเหตุผลในการที่จะเลือกตัดสินที่แตกต่างกันออกไป อาจถูกมองว่าตัดสินได้อย่างยุติธรรม หรือตัดสินไม่ยุติธรรม แต่ก็ยังมีความยุติธรรมสากล คือความยุติธรรมกับทุกชีวิต นั่นคือธรรมชาติทั้ง 5 อย่าง คือ ความแก่ ความเจ็บไข้ ความตาย ความพลัดพราก การรับผลกระทบ ไม่สูญหายไปไหนยังรอให้ความยุติธรรมแก่มนุษย์ทุกคนและยังรวมถึงสัตว์ทุกประเภทด้วย ดังนั้น เมื่อใครรู้สึกได้ว่า ตนเองไม่ได้รับความยุติธรรม หรือโลกนี้ไม่มีความยุติธรรมเหลืออยู่ ควรตั้งสติมองไปดูที่ธรรมชาติทั้ง 5 ซึ่งให้ความยุติธรรมแก่ทุกชีวิตแบบเสมอภาค และหมั่นใช้โยนิโสมนสิการพิจารณาให้ถ่องแท้ว่า ที่มีการถูกตัดสินออกมาแบบค่านายหน้าหรือเมื่อเกิดเหตุไม่พึงประสงค์ เช่น ไปทำบุญมาแท้ ๆ ยังเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิต นั่นคือผลของกรรมที่คนเหล่านั้นกำลังได้รับ เราจะได้ละบาปกรรมสร้างคุณงามความดีอันจะส่งผลดีที่เราเรียกว่ายุติธรรมสำหรับเราบ้าง

ความหมายของธรรมชาติและธรรมชาตินั้น

เมื่อกล่าวถึงความหมายของธรรมชาติและธรรมชาตินั้น อันดับแรกพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า "ธรรมชาติ" ว่า (1) เป็นคำนาม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่ตามธรรมดาของสิ่งนั้น ๆ หรือภาพภูมิประเทศ (2) เป็นคำวิเศษณ์หมายถึง ที่เป็นไปเองโดยมิได้ปรุงแต่ง เช่น สัตว์ ธรรมชาติ (Royal Institute, 2011 : 597-598) ส่วนหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง ของที่เกิดขึ้นเองตามวิสัยของโลก เช่น คน สัตว์ ต้นไม้ เป็นต้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559 : 144) Ducarme, F., & Couvet, D. ได้กล่าวไว้ในงานเขียนเรื่อง What does 'nature' mean? ถึงการวิเคราะห์ต้นกำเนิดและวิวัฒนาการของคำว่า "ธรรมชาติ" ในภาษายุโรป จากภาษากรีกโบราณที่เทียบเท่ากับภาษาละติน และจากนั้นไปสู่ความหมายสมัยใหม่ แสดงให้เห็นว่าคำนี้ถือว่าคลุมเครือแต่คำที่น่าจะให้ความหมายได้ดีที่สุดของธรรมชาติคือคำว่า "สมดุล" (Ducarme, F., & Couvet, D, 2020 : 7-8.)

ส่วนคำว่า "ยุติธรรม" ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง เป็นศัพท์นาม หมายถึง ความถึง ความเที่ยงธรรม, ความชอบธรรม, ความชอบด้วยเหตุผล, เช่น ศาลย่อมทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม

หรือเป็นข้อควรระวังที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศาลยุติธรรม แต่ไม่รวมถึงการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี และเป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง เทียงธรรม, ไม่เอนเอียงเข้าข้างใดข้างหนึ่ง, ชอบด้วยเหตุผล, เช่น ราชอาณาจักรไทย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 :957) ลอร์ด เดนนิง อดีตอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ของอังกฤษได้ให้ความหมายของความ ยุติธรรมในหนังสือ The road to Justice ว่าความยุติธรรม คือ เรื่องที่บุคคลในสังคมที่มีจิตใจที่ถูกต้องที่ชอบ เชื่อ ว่าเป็นเรื่องที่ชอบธรรม (Justice is what the right - minded members of the community - those who have the right spirit within them - believe to be fair.) (Lord Denning, 1995: 4) จอห์น โรลส์นักปรัชญาเมธีชาวอเมริกัน ได้ให้ความหมายของความยุติธรรมว่า ความยุติธรรม คือ เรื่องที่บุคคลซึ่งมีเหตุผลคิดว่าเป็นเรื่องที่ชอบธรรม ถ้าพวกเขาต้องวินิจฉัยในคำถามโดยพวกเขาไม่อาจรู้ได้ว่า ตนเองมีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนั้นอย่างไร (Justice is what rational people would regard as fair, if they had to decide that question with no knowledge whatever of what their position would be) (John Rawls, 1972 :140)

จากเหตุผลที่วามานี้จึงพอที่จะสรุปได้ว่า ธรรมชาติก็คือสิ่งที่เกิดขึ้นเอง มีได้เอง เป็นไปโดยธรรมชาติของแต่ละอย่าง ไม่จำเป็นต้องมีอะไรมาบังคับบัญชาให้เกิด ไม่มีใครมาสร้าง เมื่อมีปัจจัยพร้อมที่จะให้เกิดก็เกิดได้ ส่วนยุติธรรมก็คือความเสมอภาค เทียงธรรม ไม่ลำเอียง ไม่มีเงื่อนไขส่วนตัวเข้ามาประกอบ ไม่ทำตามใจของผู้ใด ถ้าเป็นความยุติธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นแต่ละอย่าง ๆ ต้องสมเหตุสมผล แต่ถ้าเป็นความยุติธรรมของธรรมชาตินั้นคือความยุติธรรมทุกชีวิตย่อมจะได้รับผลเช่นกัน เช่น ตากแดดก็ร้อน ตากฝนก็เปียก เกิดมานานก็แก่และตาย

ธรรมชาติของมนุษย์

เมื่อกล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ไม่อาจหลีกเลี่ยงคำว่า "จริต" ซึ่งหมายถึง ความเคยชินต่อสิ่งนั้น ๆ หรือความโน้มเอียงทางด้านจิตใจไปในสิ่งที่เคยชินมาแต่ภพชาติปางก่อน จิตนั้นแบ่งเป็น 6 คือ คนราคะจริต คนโทสจริต คนโมหจริต คนสัทธาจริต คนพุทธิจริต คนวิตกจริต (Wisutthika Translation, 1999 : 41) ซึ่งแต่ละจิตนั้นก็จะมีธรรมชาติที่ต่างกันออกไป คือ คนราคะจริต ก็จะมองหาความสวยงามความเรียบร้อย คนโทสจริต ก็จะมองหาความถูกใจถ้าไม่ถูกใจก็จะแสดงอาการโมโหหรือโกรธออกมาโดยไม่ยาก คนโมหจริต ก็จะแสดงอาการหลงงมงายยึดติดอะไร ๆ มีอัตตามากมาย คนสัทธาจริต ก็จะแสดงอาการเชื่อถืออะไรได้โดยไม่ยาก จริงหรือไม่จริงก็เชื่อได้ คนพุทธิจริต ก็จะแสดงอาการเป็นคนเจ้าปัญญาเมื่อมีเหตุผลเสมอจะไม่เข้าข้างใครเข้าข้างเฉพาะความถูกต้อง คนวิตกจริต ก็จะแสดงอาการของคนคิดมากขาดความมั่นใจ ซึ่งจริตทั้ง 6 นี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นธรรมชาติของมนุษย์อีกรูปแบบหนึ่ง แต่ว่าธรรมชาติในรูปแบบนี้ไม่ได้ส่งผลต่อความยุติธรรมที่เท่าเทียมเสมอภาคกัน

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่มีผลหรือส่งผลต่อธรรมชาติของมนุษย์นั้นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นคือกรรม คำว่า "กรรม" นี้ ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง คำนาม (1) การ, การกระทำ, การงาน, กิจ, เช่น พลิกกรรม ต่างกรรมต่างวาระ, เป็นการดีก็ได้ ชั่วก็ได้ เช่น กุศลกรรม อกุศลกรรม (2) การกระทำที่ส่งผลร้ายมาในปัจจุบัน หรือซึ่งจะส่งผลร้ายต่อไปในอนาคต เช่น บัดนี้กรรมตามทันแล้ว ระวังกรรมจะตามทันนะ (3) บาป, เคาระห์, เช่น คนมีกรรม กรรมของฉันแท้ ๆ (4) ความตายในคำว่าถึงแก่กรรม (Royal Institute, 2011 : 16) ในพระไตรปิฎกพระพุทธเจ้าทรงแสดงเรื่องกรรมไว้ตอนหนึ่งว่า กัมม สุตเต วิภคตี ยทิท หีนปฺปณฺณิตาย แปลว่า กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวหรือประณีต (ม.อุปรี, 14 : 596/385)

จากข้อความตามที่กล่าวมานี้ จึงพอสรุปได้ว่า กรรมนั่นเองเป็นบ่อเกิดของธรรมชาติมนุษย์อีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งธรรมชาติในที่นี้จะเป็นเรื่องของพฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย วาจา และใจของแต่ละคน

อนึ่งว่าโดยธรรมชาติของคนอีกอย่างหนึ่งก็คือมักจะรวมกันอยู่เป็นกลุ่มก้อน ไม่นิยมแยกตัวออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยว สมดังที่อริสโตเติล นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ของกรีกได้กล่าวไว้ว่า "มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Human being is social animal)" เพราะมนุษย์มีการอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างเป็นหมวดหมู่ มิได้ใช้ชีวิตอยู่เพียงคนเดียวตามลำพังแต่อย่างใด เนื่องจากมนุษย์ต้องทำกิจกรรมร่วมกันอยู่ตลอดเวลา ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและแต่ละชีวิตต่างก็ต้องการที่จะเสริมสร้างความสุข ความมั่นใจ และความปลอดภัยให้กับตนเองอยู่เสมอ สังคมจึงเป็นแหล่งรวมศูนย์ทางความคิดที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นมา เพื่อแสวงหาคำตอบทุก ๆ อย่างให้กับตนเอง (<https://www.kroobannok.com/12093>)

ส่วน ฮอบส์ (Hobbes) ได้กล่าวอธิบายธรรมชาติของมนุษย์ว่า มนุษย์เราโดยธรรมชาติแล้วมีความเท่าเทียมกันเพราะธรรมชาติ ได้สร้างให้คนเรามีความเท่าเทียมทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ถึงแม้ว่าภายนอก บางคนอาจจะมีร่างกายแข็งแรงหรือบางคนอาจจะดูมีความเฉลียวฉลาดกว่าผู้อื่น แต่ภาพรวมก็ไม่ได้แตกต่างกันนัก และไม่ถือว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์แก่มนุษย์นัก คนที่อ่อนแอก็สามารถฆ่าคนที่แข็งแรงกว่าได้ โดยวิธีการใช้อาวุธหรือเล่ห์กลอื่น ๆ (Hobbes, 1996: 82) ตามทัศนะของฮอบส์ ธรรมชาติของมนุษย์นั้น เป็นผลรวมขององค์ประกอบ ตามธรรมชาติและอำนาจองค์ประกอบดังกล่าว ได้แก่ การเจริญเติบโต ความเคลื่อนไหว ประสาทสัมผัสและเหตุผล เป็นต้น (Hobbes, 2008: 21)

นั่นก็คือ มนุษย์นั้นมีธรรมชาติเป็นของติดตัวมาอยู่หลายประการ เช่น มีความโลภอยากได้อย่างไร้ขีดจำกัด มีความโกรธไม่พอใจใครก็ได้ที่ไม่ใช่พวกของตน แต่บางครั้งพวกเดียวกันแท้ ๆ ก็โกรธกันทำร้ายกันได้ เพราะผลประโยชน์ไม่ลงตัวบ้าง อื่น ๆ บ้าง มีความโง่ความหลงเป็นนิสัยนึกว่าตัวเองคนเดียวตลอดกาล และเมื่อต้องมารวมกันอยู่ในสังคมเดียวกันก็จะแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมือนกันบ้าง ไม่เหมือนกันบ้าง นั่นคือธรรมชาติอีกรูปแบบหนึ่งของมนุษย์ในโลกนี้

นอกจากนั้นในโลกมนุษย์นี้หลายอย่างมีธรรมชาติเป็นของตนเอง เช่น ไฟมีธรรมชาติร้อน ดวงอาทิตย์มีธรรมชาติส่องแสงให้เกิดความสว่าง กลางคืนมีธรรมชาติมืด มนุษย์เราก็เช่นนั้นอาจมีธรรมชาติหลากหลายรูปแบบ เช่น การแสดงออกในลักษณะต่าง เช่น การพูด การแสดงสีหน้าท่าทางเมื่อกระทบกับอารมณ์ที่ไม่เหมือนกัน เช่น แสดงอาการดีใจที่ได้รับลาภ ยศ สรรเสริญ สุข แสดงอาการเสียใจทุกข์หรืออาจถึงกับร้องไห้เมื่อได้พบกับเรื่องเสียมลภ เสื่อมยศ การถูกนิทนาว่าร้าย ต่าง ๆ นานา หรือเกิดความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ในชีวิต หรือนอกจากนั้นบางคนอาจจะมีธรรมชาติ หนักไปทางโกหก อิจฉาริษยา เอาเปรียบคนอื่น หน้าไหว้หลังหลอก ซึ่งธรรมชาติที่ว่ามาทั้งหมดนี้อาจจะไม่ยุติธรรมสำหรับหลาย ๆ คน หลาย ๆ ครั้ง หลากหลายกรณี

แต่ธรรมชาติของมนุษย์ที่ว่ามานี้ไม่ใช่ธรรมชาติที่จะนำมาอธิบายในบทความนี้ ธรรมชาติในบทความนี้ก็คือธรรมชาติที่มนุษย์ทุกคนต้องเจอเข้ากับตนเองสักวันหนึ่งในชีวิตนี้อย่างแน่ ๆ หรือขณะนี้เวลานี้บางคนหรือหลาย ๆ คนอาจจะเผชิญกับธรรมชาตินี้อยู่แล้ว ซึ่งธรรมชาตินี้มีทั้งหมด 5 อย่างได้แก่

1) **ชรา** ความแก่ เฒ่า ชรา ชำรุดทรุดโทรม คร่ำคร่า ทุกคนต้องแก่

2) **พยาธิ** ความเจ็บป่วย เป็นไข้ ด้วยโรคนานาชนิด ทั้งโรคหนักเบาตายแน่ ๆ แม้จะรักษา หรือโรคไม่หนักยังพอที่จะรักษาได้และหายได้ และโรคที่ได้รับความนิยมสูงสุดสร้างความฮือฮาตื่นเต้นให้กับมวลมนุษยชาติในช่วงเวลานี้ไม่มีโรคชนิดไหนที่ยิ่งใหญ่และแพร่หลายเท่ากับโรคไวรัสโควิด 19 จนถึงบัดนี้ยังไม่มียากำจัดมันได้เลย มีแต่แนวทางป้องกันตนเองเพื่อไม่ให้มันมาติดเรา ทุกคนต้องเจ็บไข้

3) **มรณะ** ความตาย ธรรมชาตินี้มาคู่กับความเกิด เกิดเท่าไรตายเท่านั้น ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ยังไม่ปรากฏให้เห็นเลยว่ามีใครบ้างที่เกิดมาแล้วยังไม่ตายหรือจะไม่ตาย สรุปลก็คือตายทั้งหมายเท่าจำนวนกับที่เกิดมา ทุกคนต้องตาย

4) **ความพลัดพรากจากกัน** ไม่ได้ด้วยกันตลอดไปตั้งแต่เกิดมาจนตาย ความพลัดพรากนี้หมายถึงพลัดพรากจากคนและอื่น ๆ ทุกอย่างเท่าที่ผ่านมาในชีวิต ทุกคนต้องพบกับความพลัดพราก

5) **การรับผลกรรม** ทุกชีวิตสร้างกรรมมาแล้วมากมายและสร้างกรรมอยู่ในปัจจุบันหลากหลายรูปแบบ ทุกชีวิตต้องรับวิบากกรรมที่ตนทำทั้งดีทั้งเลวทั้งบุญทั้งบาปทุกคนต้องได้รับผลของกรรม ธรรมชาติทั้ง 5 อย่างนี้ เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ทุกคน ผู้เขียนยกเนื้อหาสาระมาจากโครงร่างในพระไตรปิฎกที่พระพุทธเจ้า ตรัสสอนพุทธบริษัทให้พิจารณาอย่างสม่ำเสมอว่า ปณณิกานิ ภิกขเว ฐานานิ อภินิหัง ปจจเวกขิตัพพานิ อิตถิยา วา ปุริเสน วา คหณฺฐเณ วา ปพฺพชิตเณ วา กตมานิ ปณฺณ ชราธมโมมฺหิ ชรี อนตฺตีโตติ อภินิหัง ปจจเวกขิตัพพ อิตถิยา วา ปุริเสน วา คหณฺฐเณ วา ปพฺพชิตเณ วา พยาธิธมโมมฺหิ พยาธึ อนตฺตีโตติ อภินิหัง ปจจเวกขิตัพพ อิตถิยา วา ปุริเสน วา คหณฺฐเณ วา ปพฺพชิตเณ วา มรณธมโมมฺหิ มรณํ อนตฺตีโตติ อภินิหัง ปจจเวกขิตัพพ อิตถิยา วา ปุริเสน วา คหณฺฐเณ วา ปพฺพชิตเณ วา สพฺเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโวติ อภินิหัง ปจจเวกขิตัพพ อิตถิยา วา ปุริเสน วา คหณฺฐเณ วา ปพฺพชิตเณ วา กมฺมสสโกมฺหิ กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธ กมฺมปฏิสสโรณํ ยํ กมฺมํ กสิสฺสามิ กลฺยาณํ วา ปาปํ วา ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามิตี อภินิหัง ปจจเวกขิตัพพ อิตถิยา วา ปุริเสน วา คหณฺฐเณ วา ปพฺพชิตเณ วาฯ (อง.ปณจก. 22/57/81-82)

แปลว่า ดูก่อนท่านผู้เห็นภัยในวัฏฏะทั้งหลาย ฐานะ(ธรรมชาติ) 5 อย่างเหล่านี้ สตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม คฤหัสถ์ก็ตาม บรรพชิตก็ตาม ควรพิจารณาเนื่อง ๆ ฐานะ(ธรรมชาติ) 5 อะไรบ้าง คือ สตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม คฤหัสถ์ก็ตามควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า (1) เรามีความแก่เป็นธรรมดา ล่วงพ้นความแก่ไปไม่ได้ (2) เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปไม่ได้ (3) เรามีความตายเป็นธรรมดา ล่วงพ้นความตายไปไม่ได้ (4) เราจะต้องพลัดพรากจากคนจากสรรพสิ่งที่เป็นที่รักที่ชอบใจของเราทั้งหมด (5) เรามีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทของกรรม เกิดมาเพราะกรรม พังพาอาศัยกรรม จักเป็นทายาทของกรรมที่ทำไว้ทั้งดีหรือชั่ว

ถ้าจะมีใครถามว่า เพราะเหตุใดผู้เขียนจึงระบุ ว่า ชรา ความแก่ (2) พยาธิ ความเจ็บป่วย เป็นไข้ (3) มรณะ ความตาย (4) ความพลัดพรากจากกัน (5) การรับผลกรรม เป็นธรรมชาติ ก็ตอบว่า สภาวะธรรมทั้ง 5 นี้ มีเองเป็นเองโดยธรรมชาติ แม้มนุษย์จะไม่ได้ทำอะไรเลยก็เกิดขึ้นได้เมื่อมีเหตุปัจจัยพร้อมให้เกิดขึ้นได้ ดังเช่นกรณี

ความแก่ชราของมนุษย์ทุกคนก็แก่เอง เมื่อเกิดมานานก็แก่ ไม่มีอะไรมาทำให้แก่ จึงเรียกได้ว่าเป็นธรรมชาติ ในพระพุทธศาสนาท่านอธิบายว่า ความแก่มี 2 รูปแบบ คือ ปากฏชรา หมายถึง ความแก่ที่ปรากฏหรือเปิดเผยให้เห็น และปฏิจฉันนชรา หมายถึง ความแก่ที่ปกปิด ในชราทั้ง 2 อย่างนั้น ความแก่ในรูปธรรมทั้งหลาย ชื่อว่า ปากฏชรา เพราะแสดงความวิการมีความหัก เป็นต้น ในอวัยะมีพิน เป็นต้นให้เห็น ส่วนในรูปธรรมชื่อว่า ปฏิจฉันนชรา เพราะไม่แสดงความวิการเช่นนั้นให้เห็น (ม.ม. 17/117/586.)

พยาธิ ความเจ็บป่วย เป็นไข้ มีโรคภัยไข้เจ็บชนิดต่าง ๆ หนักบ้าง เบาบ้าง ก็เป็นเอง ไม่ได้มีใครมาทำให้ เมื่อมีเหตุปัจจัยพร้อมที่จะทำให้เกิดต้องป่วยไข้ก็ต้องป่วยไข้เอง ดังนั้น ความป่วยไข้มันจึงเป็นธรรมชาติอีก รูปแบบหนึ่ง ความเจ็บป่วยนี้ว่าโดยสรุป มี 2 ประเภท คือ ประเภทที่รักษาจึงหาย ถ้าไม่ได้รับการรักษาก็จะไม่หาย และประเภทที่แม้จะมีการรักษาอย่างไร ด้วยวิธีไหนก็ตาม เท่าที่ความรู้ความสามารถของมนุษย์จะมีและสุดยอดเครื่องมือแพทย์เท่าที่มี สุดท้ายจริง ๆ โรคนั้น ๆ ก็สามารถทำให้คนป่วยคนนั้นตายได้แน่นอน

มรณะ ความตาย นี่ก็เป็นธรรมชาติของชีวิตมนุษย์อีกรูปแบบหนึ่ง เพราะเมื่อมีเหตุปัจจัยพร้อมก็เกิด ความตายได้ ในพระพุทธศาสนาท่านอธิบายเรื่องความตายว่า มรณะ มี 2 อย่าง คือ กาลมรณะ อกาลมรณะ ใน

มรณะ 2 อย่างนั้น กาลมรณะย่อมมีเพราะสิ้นบุญบ้าง เพราะสิ้นอายุบ้าง เพราะสิ้นทั้งสองอย่างบ้าง อากาลมรณะย่อมมีด้วยอำนาจกรรมอันเข้าไปตัดกรรมที่ทำให้มีชีวิตอยู่ในมรณะเหล่านั้น มรณะใดแม้เมื่อความถึงพร้อมแห่งปัจจัยอันเป็นเครื่องยังอายุให้สืบต่อไปยังมีอยู่แต่ก็มีขึ้นได้ เพราะความที่กรรมอันก่อปฏิสนธิมีวิบากสูงอมสิ้นเชิงแล้วนี้ ชื่อว่า มรณะเพราะสิ้นบุญ มรณะใดมีขึ้นด้วยอำนาจความสิ้นแห่งอายุ ดังอายุอันมีประมาณสัก 100 ปีของคนทุกวันนี้ เพราะความไม่มีสมบัติ เช่น คติ กาล และอาหาร เป็นต้น นี้ชื่อว่า มรณะเพราะสิ้นอายุ ส่วนมรณะใดย่อมมีแก่บุคคลทั้งหลายผู้มีปัจจัยเครื่องสืบต่อแห่งอายุถูกรกรรมที่สามารถยังสัตว์ให้เคลื่อนจากฐานะที่เป็นอยู่ได้ทันทีเข้ามาตัดเอา ดุจคนบาปทั้งหลายมีพญาทุสมาร และพญากลาพู เป็นต้นที่ดีแก่บุคคลทั้งหลายผู้มีปัจจัยเครื่องประหารของพญาทุสมาร และพญากลาพู เป็นต้น ด้วยความพยายามมีการใช้ ศัสตรา เป็นต้น ด้วยอำนาจแห่งกรรมที่ทำให้ไว้ในปางก่อนก็ดี มรณะนี้ชื่อว่า อากาลมรณะ (วิสุทธิมรรคแปล ภาค 2 ตอน 1/1-2)

ความพลัดพรากจากกัน ก็เป็นอีกอย่างหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นได้เองเมื่อมีเหตุปัจจัยพร้อมที่จะทำให้เกิด ดังนั้นในที่นี้จึงเรียกว่า ธรรมชาติ มีคำถามว่า เคยมีใครบ้างไหม ในอดีต มีใครบ้างไหม ในปัจจุบัน จะมีใครบ้างไหม ในอนาคต ที่ไม่พลัดพรากจากอะไรเลยในช่วงชีวิตตั้งแต่วันเกิดจนถึงวันตาย ตอบได้ว่า ไม่มี สรุปรว่า ความพลัดพรากเกิดขึ้นกับทุกชีวิต บางครั้งเราจากเขา บางครั้งเขาจากเรา บางครั้งจากกันชั่วคราว บางครั้งจากกันตลอดชีวิต แม้สรรพสัตว์และสรรพสิ่งเราก็กาลพลัดพรากจากกันมามากต่อมากแล้วจนกล่าวได้ว่าในช่วงชีวิตของคนเรานี้มีอะไรที่ผ่านมาแล้วก็ผ่านไปมากมาย

และธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ที่ต้องเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในลำดับที่ 5 คือ การรับผลกระทบ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นกับชีวิตเรามีเมื่อเหตุปัจจัยพร้อมนั้นก็คือผลของกรรม ผลของกรรมนั้นบางอย่างติดตามคนเรามาตั้งแต่อดีตชาติ เราเคยไปทำกรรมอะไรกับใครไว้ ถึงวันหนึ่งเราก็ต้องรับผลของกรรมนั้นเปรียบเหมือนการส่งจดหมายหรือส่งอีเมล ส่งข้อความไปหาตนเองสักวันหนึ่งตนเองก็ต้องได้รับสิ่งที่ตนเองทำนั้นไม่หายไปไหนเลย แม้ผลของกรรมทุกมนุษยทุกคนที่พากันทำในปัจจุบัน บางอย่างเราก็ต้องรับในปัจจุบัน บางอย่างเราก็จะไปรับในอนาคต

เรื่องการรับผลกระทบนี้ มีคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้และพระธรรมสังฆาจารย์ทั้งหลายท่านนำมารวบรวมเป็นหมวดหมู่ไว้ในพระไตรปิฎกมีปรากฏหลายแห่ง เช่นอย่างพระพุทธเจ้าตรัสกะปุณณะอุบาสกว่า ปุณณะ กรรม 4 ประการนี้ เราทำให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม 4 ประการนั้นเป็นไฉน ปุณณะ กรรมดำมีวิบากดำมีอยู่ กรรมขาวมีวิบากขาวมีอยู่ กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาวมีอยู่ กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรมมีอยู่

ปุณณะ ก็กรรมดำ มีวิบากดำ เป็นไฉน ปุณณะ บุคคลบางคนในโลกนี้ประมวลงายสังขาร อันมีความทุกข์ ประมวลงายสังขารอันมีความทุกข์ ประมวลงายสังขารอันมีความทุกข์ ครั้นแล้วเขาย่อมเข้าถึงโลกอันมีความทุกข์ ผัสสะอันประกอบด้วยทุกข์ย่อมถูกต้องเขาผู้เข้าถึงโลกอันมีความทุกข์ เขอันผัสสะประกอบด้วยทุกข์ถูกต้องย่อมเสวยเวทนาอันประกอบด้วยทุกข์อันเป็นทุกข์โดยส่วนเดียว ดุจสัตว์นรก ฉะนั้น เพราะกรรมที่มีดังนี้แล ความอุปบัติของสัตว์จึงมี สัตว์ทำกรรมใดไว้ ย่อมเข้าถึงเพราะกรรมนั้น ผัสสะย่อมถูกต้องเขาผู้เข้าถึงแล้ว แม้เพราะอย่างนี้เราจึงกล่าวว่า สัตว์มีกรรมเป็นทายาท ข้อนี้ เรากล่าวว่า กรรมดำมีวิบากดำ

ปุณณะ ก็กรรมขาว มีวิบากขาว เป็นไฉน ปุณณะ บุคคลบางคนในโลกนี้ประมวลงายสังขาร อันไม่มีความทุกข์ ประมวลงายสังขารอันไม่มีความทุกข์ ประมวลงายสังขารอันไม่มีความทุกข์ ครั้นแล้วเขาย่อมเข้าถึงโลกอันไม่มีความทุกข์ ผัสสะอันไม่มีความทุกข์ย่อมถูกต้องเขาผู้เข้าถึงโลกอันไม่มีความทุกข์ เขอันผัสสะไม่มีความทุกข์ถูกต้องแล้วย่อมเสวยเวทนาอันไม่มีความทุกข์ เป็นสุขโดยส่วนเดียวดุจเทพชั้นสุกัณ्हะ ฉะนั้น

เพราะกรรมที่มีดังนี้แล ความอุปบัติของสัตว์จึงมี สัตว์ทำกรรมใดไว้อย่อมเข้าถึงเพราะกรรมนั้น ผัสสะย่อมถูกต้อง เขาผู้เข้าถึงแล้ว แม้เพราะอย่างนี้ เราจึงกล่าว สัตว์มีกรรมเป็นทายาท ข้อนี้เรากล่าวว่า กรรมขามมีวิบากขาม

ปุนณะ ก็กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาว เป็นไฉน ปุนณะ บุคคลบางคนในโลกนี้ ประมวลกายสังขารอันมีความทุกข์บ้าง ไม่มีความทุกข์บ้าง ประมวลวจีสังขารอันมีความทุกข์บ้าง ไม่มีความทุกข์บ้าง ประมวลมโนสังขารอันมีความทุกข์บ้าง ไม่มีความทุกข์บ้าง ครั้นแล้วเขาย่อมเข้าถึงโลกอันมีความทุกข์บ้าง ไม่มีความทุกข์บ้าง ผัสสะอันมีความทุกข์บ้าง ไม่มีความทุกข์บ้างย่อมถูกต้องเขา ผู้เข้าถึงโลกอันมีความทุกข์บ้าง ไม่มีความทุกข์บ้าง เขาอันผัสสะที่มีความทุกข์บ้าง ไม่มีความทุกข์บ้าง ถูกต้องแล้วย่อมสวैयाหนอันมีความทุกข์บ้าง ไม่มีความทุกข์บ้าง มีทั้งสุขและทุกข์ระคนกัน ดุจพวงมณูญย์ เทพบางเหล่า และสัตว์วิบาตบางเหล่า ฉะนั้น เพราะกรรมที่มีดังนี้แล ความอุปบัติของสัตว์จึงมี สัตว์ทำกรรมใดไว้อย่อมเข้าถึงเพราะกรรมนั้น ผัสสะย่อมถูกต้องเขาผู้เข้าถึงแล้ว แม้เพราะอย่างนี้ เราจึงกล่าว สัตว์มีกรรมเป็นทายาท ข้อนี้เรากล่าวว่า กรรมทั้งดำทั้งขาวมีวิบากทั้งดำทั้งขาว ปุนณะ ก็กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นกรรมนั้น เป็นไฉน ปุนณะ บรรดากรรม 3 ประการนั้น เจตนาเพื่อละกรรมดำ มีวิบากดำ เจตนาเพื่อละกรรมขาว มีวิบากขาว เจตนาเพื่อละกรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาวนั้นเสีย ข้อนี้เรากล่าวว่า กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาวย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม (ม.ม. 13/88/66-68) สรุปความเรื่องธรรมชาติคือการรับผลกรรมนี้ก็คือ เมื่อมนุษย์ทำกรรมอันใดไว้จะดีหรือชั่วก็ตามมนุษย์นั้นแหละย่อมจะได้รับผลแห่งกรรมนั่นเอง

การที่จะทำความเข้าใจให้ถูกต้องถ่องแท้ถึงธรรมชาติทั้ง 5 อย่าง ต้องอาศัยการคิดการพิจารณาโดยแยบคาย หรือเรียกว่า ต้องมีโยนิโสมนสิการ ซึ่งวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการนี้ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ประยุทธ์โต) ได้อธิบายว่า ก็คือการนำเอาโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติหรือโยนิโสมนสิการที่เป็นภาคปฏิบัติ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการหรือเรียกสั้น ๆ ว่าโยนิโสมนสิการนี้ แม้จะมีหลายอย่างหลายวิธีแต่เมื่อว่าโดยหลักการก็มี 2 แบบ คือ โยนิโสมนสิการที่มุ่งสกัดหรือกำจัดอวิชชาโดยตรง โยนิโสมนสิการที่มุ่งเพื่อสกัดหรือบรรเทาต้นเหตุ โยนิโสมนสิการที่มุ่งกำจัดอวิชชาโดยตรงนั้นนั้นตามปกติเป็นแบบที่ต้องใช้ในการปฏิบัติธรรมจนถึงที่สุดเพราะทำให้เกิดความเข้าใจตามเป็นจริงซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการตรัสรู้ ส่วนโยนิโสมนสิการแบบสกัดหรือบรรเทาต้นเหตุ มักใช้เป็นข้อปฏิบัติขั้นต้นๆ ซึ่งมุ่งเตรียมพื้นฐานหรือพัฒนาตนเองในด้านคุณธรรมให้เป็นผู้พร้อมสำหรับการปฏิบัติขั้นสูงขึ้นไปเพราะเป็นเพียงขั้นขัดเกลาภิเลส แต่โยนิโสมนสิการหลายวิธีใช้ประโยชน์ได้ทั้ง 2 อย่างคือทั้งกำจัดอวิชชาและบรรเทาต้นเหตุไปพร้อมกัน (Expanded edition of Buddhaddhamma, 2016: 627)

เมื่อมีวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการก็จะพบว่าตัวแท้ของการศึกษาคือการพัฒนาตนโดยมีการพัฒนาปัญญาเป็นแกนกลางนั้นเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปภายในตัวบุคคลแกนนำของกระบวนการแห่งการศึกษาได้แก่ ความรู้ความเข้าใจความคิดเห็นแนวความคิดทัศนคติค่านิยมที่ถูกต้องดีงามเกื้อกูลแก่ชีวิตและสังคมสอดคล้องกับความเป็นจริงเรียกสั้น ๆ ว่า สัมมาทิฏฐิ (Extended edition of the Buddhaddhamma, 2016 : 610)

สำหรับบุคคลที่นำวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมาปฏิบัติจนกลายเป็นสัมมาทิฏฐิก็มองเห็นตามความเป็นจริงว่า ธรรมชาติทั้ง 5 ที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้นก็อยู่ในกรอบของไตรลักษณ์ ซึ่งสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ประยุทธ์โต) ได้อธิบายว่า ลักษณะ 3 อาการที่เป็นเครื่องกำหนดหมายให้รู้ถึงความจริงของสภาวะธรรมทั้งหลายเป็นอย่างนั้น ๆ 3 ประการ ได้แก่ (1) อนิจจตา ความเป็นของไม่เที่ยง (2) ทุกขตา ความเป็นทุกข์หรือความเป็นของคงทนอยู่ไม่ได้ (3) อนัตตตา ความเป็นของไม่ใช่ตัวตน (คนไทยนิยมพูดสั้น ๆ ว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และแปลง่าย ๆ ว่าไม่เที่ยงเป็นทุกข์เป็นอนัตตา) ลักษณะทั้ง 3 อย่างนี้มีแก่สิ่งทั้งหลายเป็นสามัญอันเสมอเหมือนกันคือทุกอย่างที่เป็นสังขตะเป็นสังขารล้วนไม่เที่ยง คงทนอยู่ไม่ได้เสมอเหมือนกันทั้งหมด ทุกอย่างที่เป็นธรรม ทั้งสังขตะคือสังขารและอสังขตะคือวิสังขารล้วนมีตัวตน ไม่เป็นอัตตาเหมือนกันทั้งสิ้นจึงเรียกว่า สามัญ

ลักษณะ ลักษณะเหล่านี้เป็นของแน่นอนเป็นกฎธรรมชาติมีอยู่ตามธรรมดาจึงเรียกว่า ธรรมนิยาม (Buddhist Dictionary, comprehensive edition, 2016: 120)

ธรรมอีกอย่างหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับธรรมชาติทั้ง 5 นี้ก็คือ ธรรมนิยาม ซึ่งก็คือ กำหนดแน่นอนแห่งธรรมดา กฎธรรมชาติ ความจริงที่มีอยู่หรือดำรงอยู่ตามธรรมดาของมันซึ่งพระพุทธเจ้าทรงค้นพบแล้วทรงนำมาแสดงชี้แจงอธิบายให้คนทั้งหลายได้รู้ตามมี 3 ตาม พระบาลีดังนี้ (1) สัพเพ สังขารา อนิจจา สังขารังปวงไม่เที่ยง (2) สัพเพ สังขารา ทุกขา สังขารังปวงคงทนอยู่ไม่ได้ (3) สัพเพ ธัมมา อนัตตา ธรรมทั้งปวงมิใช่ตน (Buddhist Dictionary, comprehensive edition, 2016: 146)

อนึ่งธรรมชาติทั้ง 5 ที่นำมากล่าวในบทความนี้มีความสัมพันธ์กับนิยาม 5 ในพระพุทธศาสนา ซึ่งนิยาม 5 หมายถึง กำหนดอันแน่นอนความเป็นไปอย่างมีระเบียบแน่นอนของธรรมชาติ, กฎธรรมชาติ ได้แก่ (1) อุดุนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับอุณหภูมิหรือปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะดิน น้ำ อากาศ และฤดูกาล อันเป็นสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์ (2) พินิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ มีพันธุกรรมเป็นต้น (3) จิตตนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต (4) กรรมนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์คือ กระบวนการให้ผลของการกระทำ (5) ธรรมนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุเป็นผลแก่กันแห่งสิ่งทั้งหลาย (Buddhist Dictionary Prathuanthamma edition, 2016 : 223)

จากการศึกษานี้พบว่า ธรรมชาติทั้ง 5 คือ ขรา ความแก่ พยาธิ ความเจ็บป่วย มรณะ ความตาย ความพลัดพรากจากกัน และการรับผลกรรม นี้ เมื่อเราหมั่นพิจารณาไตร่ตรองโดยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการแล้วก็จะพบว่า ธรรมชาติทั้ง 5 นี้ อยู่ในกรอบของกฎไตรลักษณ์หรือธรรมนิยาม คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตาทั้งสิ้น และเราสามารถที่จะนำเอากฎนิยาม 5 ในพระพุทธศาสนาเข้าไปอธิบายธรรมชาติ 5 อย่างนี้ได้

ความยุติธรรมของมนุษย์

ธรรมตามมนุษย์ปุถุชนโดยทั่วย่อมจะมีความโกรธ โมโห ความโลภ ความอยากได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ความหลง ยึดมั่นถือมั่น ราคะ ความกำหนัดยินดีอย่างไร้ขอบเขต อคติ ความลำเอียงด้วยความชอบพอ รักใคร่โปรดปรานเป็นพิเศษหรือเป็นส่วนตัว ลำเอียงด้วยความโกรธ ไม่ชอบหน้า ไม่ชอบนิสัย ไม่ชอบเป็นการส่วนตัวหรือไม่ชอบอื่น ๆ ลำเอียงด้วยความหลง ยึดมั่นถือมั่นไม่รู้จักปล่อยวาง จะเอาทุกอย่าง จะเอาให้ได้ดังใจทุกเรื่อง ลำเอียงด้วยความกลัว เกรงใจ ชี้ขาด ทำอะไรเขาไม่ได้เพราะกลัวเขา ไม่ว่าเขาจะผิดหรือยังก็ทำตามยอมจะปล่อยให้เป็นผู้ถูกต้องเสมอ ตามที่วามานี้เป็นเรื่องหรือสภาวะที่เป็นปกติไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาดมหัศจรรย์อะไร เป็นเรื่องที่มีมาแต่เดิม ในปัจจุบันนี้ก็มีปรากฏให้เห็นกันอยู่ แม้ในอนาคตจะเป็นช่วงเวลาที่ยืดยาวไกลขนาดใดก็ตาม ถ้ายังมีสรรพสัตว์อยู่ เรื่องเหล่านี้ก็ยังคงอยู่เช่นเดิม

โดยปกติทั่วไปธรรมชาติทั่วไปย่อมให้ความยุติธรรมกับมนุษย์สรรพสัตว์และธรรมชาติด้วยกันเสมอ เช่น เวลาดวงอาทิตย์ขึ้นทุกชีวิตก็ได้รับแสงสว่างเช่นกันหมด แม้สิ่งไม่มีชีวิตก็ยิ่งได้รับแสงสว่างด้วย เวลาฝนตกทุกชีวิตก็ได้รับน้ำฝนเช่นกัน แต่ในหมู่มนุษย์นั้นไม่มีความยุติธรรมแบบนี้ ความยุติธรรมของมนุษย์นั้นย่อมจะมีเงื่อนไข ย่อมอยู่ภายใต้กรอบ กฎ ระเบียบ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เช่น กรณีทำความผิดเช่นกัน ตัวอย่างเช่น การขับรถฝ่าสัญญาณไฟแดง การลักลอบขนยาเสพติด การลักลอบขนคนต่างด้าวเข้าประเทศ การขายลอตเตอรี่เกินราคา การเรียกรับสินบน การขับรถบางประเภทที่ผิดอย่างชัดเจนบนทางด่วนหรือทางพิเศษ การชุมนุมทางการเมืองของแต่ละกลุ่ม การทำผิดกฎหมายบ้านเมืองของคนแต่ละกลุ่ม เหล่านี้ แม้หลายกรณีจะมีความผิดกฎระเบียบอย่างชัดเจนเหมือนกัน แต่การตัดสินคดีความให้เป็นเรื่องถูกหรือผิดนั้นไม่เหมือนกัน

อีกตัวอย่างหนึ่งในท่ามกลางสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันสูงเพื่อสอบเข้าบรรจุทำงานในสถานที่หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐหรือภาคเอกชนก็เช่นเดียวกัน มักจะปรากฏเป็นข่าวเรื่องเกิดความไม่

ยุติธรรมไม่เป็นธรรมในการสอบแข่งขันหรือสอบคัดเลือกอยู่เสมอ ๆ เช่น มีกรณีเด็กนายฝากมา เด็กผู้ใหญ่ฝากมา เด็กฝากของใครต่อใครที่รู้จักกันหรือเพื่อนกัน หรือมีแม่แต่คนที่อาศัยถูกการเรียกเก็บเงินที่ราคาแพงก็ยอมจ่ายไปแล้วสามารถแข่งคนอื่นเข้ามาบรรจุทำงานได้ จึงสามารถกล่าวได้ว่า มนุษย์ปุถุชนคนธรรมดาในโลกนี้ไม่ว่าจะเป็นใคร อยู่ในชาติใด นับถือศาสนาใดก็ตาม เขาก็จะมีความเหลื่อมล้ำกัน ไม่เสมอกันเกือบทุกเรื่อง จะได้รับอภิสิทธิ์มากกว่ากัน ได้อะไรต่อมิอะไรมากน้อยกว่ากัน จนกลายเป็นทฤษฎีมานะสำหรับคนบางคนหรือบางกลุ่มว่า คนเช่นเราต้องเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ต้องมีเกียรติ ต้องให้ความเคารพ ต้องมีการต้อนรับที่สมเกียรติ ต้องเชื่อฟังเราเสมอไปจนกลายเป็นเรื่องธรรมดา เป็นความเคยชินกันไปสำหรับคนนั้นหรือกลุ่มนั้น และทำให้คนในสังคมต้องแบ่งแยกกันโดยอัตโนมัติ ไม่ยุติธรรมแก่ทุกคน คนที่มีส่วนได้จะบอกว่ายุติธรรม แต่สำหรับคนที่ไม่ได้จะบอกว่าไม่ยุติธรรม

ด้วยเหตุผลตามที่กล่าวมาจึงพอสรุปได้ว่า ความยุติธรรมของมนุษย์ปุถุชนนั้น มักจะมีเงื่อนไขหลายประการเสมอ จนมีคำกล่าวในหมู่มนุษย์อย่างกว้างขวางว่า บางครั้งการตัดสินอะไร ๆ ต่าง ๆ ทั้งคดีความและอื่น ๆ ก็มักจะมี 2 มาตรฐาน หรือไม่มีมาตรฐาน นั่นก็แสดงให้เห็นว่า ความยุติธรรมที่แท้จริงในหมู่มนุษย์ที่มีกฎกติกาและมีการตัดสินคดีโดยมนุษย์นั้นไม่มีอยู่จริง มีแต่ประเภทมีเงื่อนไขว่า "ใคร" หรือ "คนของใคร" เป็นผู้ตัดสินใครเรื่องอะไร เท่านั้น

ธรรมชาติกับความยุติธรรม : ความจริงที่ไม่เคยตาย

ความยุติธรรมร้อยเปอร์เซ็นต์ในหมู่มนุษย์กับการตัดสินอะไรต่าง ๆ นั้น มีเงื่อนไขเสมอ ส่วนธรรมชาตินั้นให้ความยุติธรรมกับมนุษย์ทุกคนเสมอ ๆ หรือเรียกได้ว่า ความยุติธรรมของธรรมชาติทั้ง 5 นี้ ไม่เคยตาย ไม่เคยสูญหายไปไหน มนุษย์ทุกคนได้รับเหมือนกัน ไม่มีเด็กฝากของใคร เด็กเส้นของใคร ไม่มีเส้นใหญ่ ไม่มีใครได้รับการยกเว้น แม้พระพุทธเจ้าเองพระองค์ก็ทรงยอมรับว่ามีธรรมชาติเช่นนั้นอยู่จริงและทรงสอนให้ทุกคนทั้งชายและหญิง ทั้งชาวบ้านทั่วไปและนักบวช ให้หมั่นพิจารณาเนื่อง ๆ หรือบ่อย ๆ ซึ่งธรรมชาติที่กำลังพูดถึงนี้ก็คือสภาวะธรรมทั้ง 5 อย่าง อันได้แก่ ความแก่ ความเจ็บไข้ ความตาย ความพลัดพราก กรรมและผลกรรม หรือเรียกสั้น ๆ ว่าการรับผลของกรรม ให้ความยุติธรรมกับทุกชีวิต ที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้ทุกคนหมั่นพิจารณาอยู่ เนื่อง ๆ พิจารณาอยู่อย่างสม่ำเสมอ อย่าได้ขาด เพื่อจะป้องกันไม่ให้คนประมาทแล้วไปทำเรื่องอื่น ๆ จนลืมนิยามซึ่งความจริงของชีวิตของมนุษย์แต่ละคนและของสรรพสัตว์ด้วย ทำให้เกิดความหลงใหลไม่รู้จริง หลงยึดมั่นถือมั่นจนกลายเป็นเหตุแห่งทุกข์นานาประการ ซึ่งจะได้อธิบายดังนี้

1. ความแก่ ความชรา ให้ความยุติธรรมเสมอกับมนุษย์ทุกคน ถ้ามว่า ใครเกิดมาแล้วไม่แก่ มีไหม ยกตัวอย่างเช่น คนที่มีวาสนาบารมี มีข้าวของเงินทอง ยศถาบรรดาศักดิ์แบบล้นฟ้า สามารถที่จะเอาสมบัติที่ตนมีอยู่นั้นไปแลกไปทำอะไรก็ได้ แต่ทำไมจึงเอาไปแลกไม่ไห้ตนเองต้องแก่ชราไม่ได้ อย่างที่ทำได้ก็เพียงแต่ให้หมอเขาทำศัลยกรรมตกแต่งใบหน้าหรือร่างกายให้ดูภาพลักษณ์ภายนอกเหมือนไม่แก่ แต่ในความเป็นจริงก็แก่เหมือนเดิม เรื่องความแก่นี้แม้แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ผู้ไม่ทรงมีกิเลสเลยก็ยังทรงแก่ชรา ทรงข้ามพ้นความแก่ไม่ได้ ดังข้อความที่ปรากฏในพระไตรปิฎกตอนหนึ่งที่พระองค์ตรัสกับพระอานนท์ว่า ดูก่อนอานนท์ บัดนี้ เราแก่เฒ่าเป็นผู้ใหญ่ล่วงกาลผ่านวัยมาโดยลำดับแล้ว วัยของเราเป็นมาถึง 80 ปีแล้ว เกวียนเกายังจะใช้ไปได้เพราะการซ่อมแซมด้วยไม้ไผ่ แม้ฉันทิใด กายของตถาคตฉันนั้นเหมือนกันยังเป็นที่ใช้ได้ก็คล้ายกับเกวียนเก่าที่ซ่อมแซมด้วยไม้ไผ่ (ที.มหา. 10/93/86) คนอื่น ๆ ในโลกนี้ ล้วนต้องแก่กันทั้งนั้นถ้ายังไม่ตายตอนเป็นหนุ่มสาว นี่คือการยุติธรรมของธรรมชาติซึ่งเป็นความจริงที่ไม่เคยตาย

ข้อที่ 1

2. ความเจ็บไข้ ไม่สบาย ให้ความยุติธรรมเสมอกับมนุษย์ทุกคน ถามว่า ใครเกิดมาแล้วไม่เคยเจ็บป่วยอะไรเลยสักครั้งในชีวิต มีไหม ใคร ๆ ก็ตามเกิดที่ไหน เกิดเป็นอะไร มีการศึกษาอย่างไร ประกอบอาชีพอะไร ทุกคนล้วนมีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา จะมากหรือน้อยนั้นเป็นเพราะวิบากกรรมของคนนั้นที่ทำมาตั้งแต่ชาติปางก่อน ดังข้อความในพระไตรปิฎกตอนหนึ่งที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสกับสุภมาณพบุตรของโตหะยพราหมณ์ว่า

ดูก่อนมาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้มีปกติเปียดเบียนสัตว์ด้วยฝ่ามือ ก้อนดิน ท่อนไม้ หรือศาสตรา เขาตายไปจะเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้นอันเขาให้พรังพร้อม สมทานไว้อย่างนี้ หากตายไปไม่เข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีโรคนาก ดูก่อนมาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้มีปกติไม่เปียดเบียนสัตว์ด้วยฝ่ามือ ก้อนดิน ท่อนไม้ หรือศาสตรา เขาตายไป จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้นอันเขาให้พรังพร้อม สมทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีโรคน้อย (ม.อุปริ. 14/288/284-285) แม้แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ยังทรงประชวรด้วยพระโรคโลหิตปักษันทิกาพาธ นี่ก็คือความยุติธรรมของธรรมชาติซึ่งเป็นความจริงที่ไม่เคยตาย ข้อที่ 2

3. ความตาย การสั่นลมหายใจให้ความยุติธรรมเสมอกับมนุษย์ทุกคน ถามว่า ท่านเคยเห็นใครที่เกิดมาแล้วไม่ตาย มีไหม แม้คนจน คนรวย คนมีการศึกษา คนที่มีบุญญาบารมี มีข้าวของเงินทอง ยศถาบรรดาศักดิ์ เกียรติศักดิ์ที่สูงส่ง ทำไมจึงเอาไปแลกกับความตายคือทำให้ตนเองไม่ต้องตายไม่ได้ ยิ่งคนที่เรียนรู้อาณาในทาง การแพทย์ มีความรู้เต็มเปี่ยมสามารถที่จะรักษาโรคร้ายไข้เจ็บได้นานาชนิดแต่แล้วทำไม คุณหมอทั้งหลายจึงไม่ สามารถข้ามพ้นความตายไปได้ หมายความว่า ทำไมคนที่เป็นหมอแท้ ๆ จึงยังต้องตาย ทำไมจึงไม่คิดค้นทดลอง หายาชนิดใดก็ได้เมื่อบริโภคเข้าไปแล้วจะทำให้ไม่ต้องตาย คนที่พวกมนุษย์เขารังเกียจกันมาก คนที่มีคนเคารพ รักคนนับถือบูชาจงรักภักดีมากมาย ก็ไม่มีใครรอดตายไปได้สักคน ตายกันหมด เกิดเท่าไร ตายเท่านั้น แม้แต่ สัตว์เดรัจฉานทุกชนิดก็ยังตาย ทั้งนี้ก็มีทั้งจำพวกตายเองก็มี จำพวกตายเพราะอุบัติเหตุก็มี จำพวกตายเพราะ ขาดอาหาร ขาดยาก็มี จำพวกตายเพราะโรคร้ายไข้เจ็บนานาชนิดก็มี จำพวกตรอมใจตายก็มี จำพวกตายเพราะ สิ้นบุญก็มี จำพวกตายเพราะหมดอายุก็มี จำพวกตายเพราะหมดกรรมก็มี

ความตายนี้มีมาพร้อมกับความเกิด เมื่อเกิดมาได้ก็ตายได้เช่นกัน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนเรื่องความตายไว้ในพระไตรปิฎกว่า ทหรา จ มหนตา จ เย พาลา เย จ ปณฺธิตา สพฺเพ มจฺจุสฺสึ ยนฺติ สพฺเพ มจฺจุปรายนาฯ แปลว่า คนทั้งหนุ่มและแก่ ทั้งโง่และฉลาดทั้งหมดย่อมพากันไปสู่อำนาจของมัจจุคือความตาย ทั้งหมดมีความตายรออยู่ข้างหน้า (ขุ.ธ. 25/380/448) ทหราปิ จ เย วุฑฺฒา เย พาลา เย จ ปณฺธิตา อทฺธมา เจวทหิทฺทา จ สพฺเพ มจฺจุปรายนาฯ ยถาปิ กุมภการสส กตํ มตฺตติกาชนํ ขุทฺทกณฺจ มหนตณฺจ ยณฺจ ปกฺกํ ยณฺจ อามกํ สพฺพํ เกทพริยนฺตํ เอวํ มจฺจานชีวิตาฯ คนเหล่าใด ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ ทั้งพาลทั้งบัณฑิต ทั้งมั่งมี ทั้งขัดสน ล้วนมีความตายเป็นเบื้องหน้า ภาชนะดินที่นายช่างหม้อกระทำแล้ว ทั้งเล็กทั้งใหญ่ ทั้งสูงทั้งดัด ทุกชนิดมีความแตกเป็นที่สุด ฉันทใด ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายก็ฉันทนั้น (ที.มหา. 10/108/141) เรื่องความตายนี้แม้สัมมาสัมพุทธเจ้าก็ยังทรงเสด็จดับขันธปรินิพพาน อนิจจาชีวาเอ๋ย ไม่รอดเลยสักคนตายไปแล้ว ไม่ว่าเป็นจักรพรรดิหรือหมัดแมว ก็ไม่แคล้วอาศัยเหมือนกันเอ๋ย นี่ก็คือความยุติธรรมของธรรมชาติอีกประการหนึ่งซึ่งเป็นความจริงที่ไม่เคยตาย ข้อที่ 3

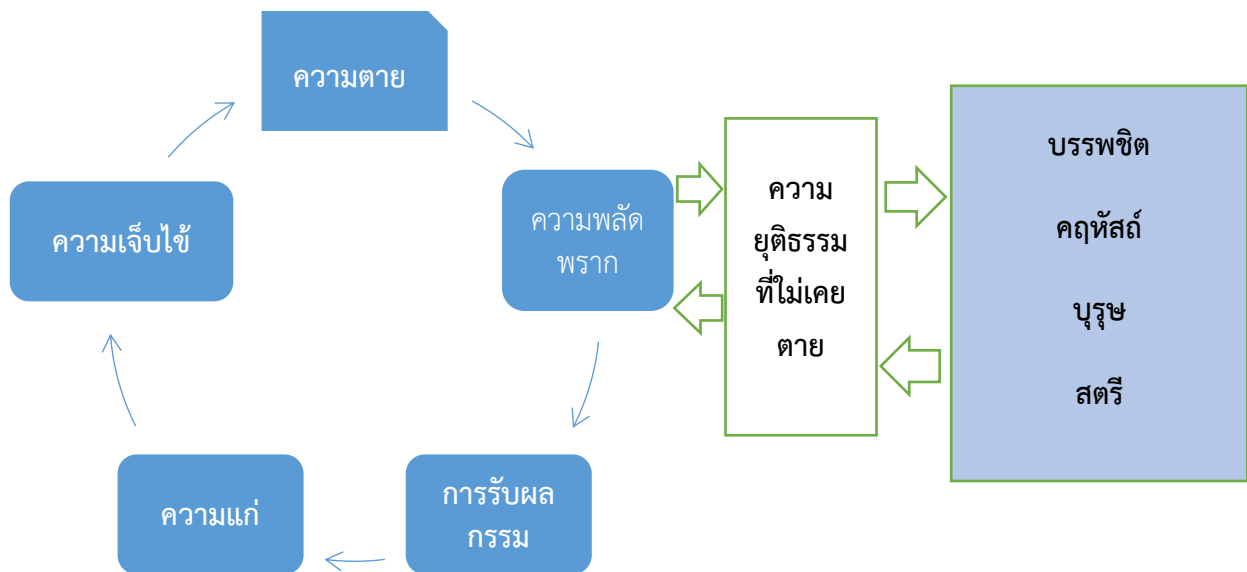
อีกอย่างหนึ่ง อาจจะมีใครหลายท่านพากันคิดว่า เรื่องที่น่าจะเป็นก็คือคนจนยากไร้เชิงใจ ขาดการศึกษา ขาดทรัพย์สินสมบัติทั้งปวง อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ทำมาหากินก็แสนจะลำบาก ขาดโอกาสในสังคมโดยประการทั้งปวง คนพิการลักษณะต่าง ๆ เท่านั้น น่าจะแก่ น่าจะเจ็บไข้ และน่าจะตาย ส่วนคนที่มีการศึกษาสูง คนร่ำรวย คนมีโอกาสด้านสังคม คนที่บอกกับตนเองว่า เป็นผู้ดี เป็นต้นนั้น ไม่น่าจะแก่ ไม่น่าจะเจ็บไข้ และไม่น่าจะต้องตายเลย แต่ก็ไม่รอดสักคน นี่คือความยุติธรรมอย่างแท้จริงที่ไม่เคยตายของธรรมชาติเหล่านี้

4. ความพลัดพราก จากคนจากสัตว์จากทรัพย์สมบัติอันเป็นที่รักที่ชอบใจ ให้ความมฤตธรรมเสมอกับมนุษย์ทุกคน หากจะถามว่า ตั้งแต่เกิดมาจนถึงวันนี้ ตัวท่านเองเคยพลัดพรากจากใคร หรือจากอะไรแล้วบ้าง ซึ่งบางทีเราก็กะลปพรากจากเขา หรือบางทีเขาก็พลัดพรากจากเรา หรือต่างคนต่างไปเมื่อถึงเวลา ใครบ้าง หรืออะไรบ้างที่อยู่กับตัวท่านเองตั้งแต่เกิดมาจนถึงวันนี้ที่อยู่ด้วยกันจริง ๆ แม้แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก็ทรงพบกับความพลัดพราก กล่าวคือประสูติที่ระหว่างกรุงทเวหะเมืองหลวงของแคว้นโกลิยะ และกบิลพัสดุ์เมืองหลวงของแคว้นสักระ ก่อนทรงผนวชเสด็จประทับอยู่ที่กรุงกบิลพัสดุ์เมืองหลวงของแคว้นสักระ พลัดพรากจากพระมารดา จากพระบิดา จากพระชายา พระโอรส จากราชสมบัติ ตอนเสด็จดับขันธปรินิพพานก็ปรินิพพานที่เมืองกุสินาราแคว้นมัลละ นี่คือการมฤตธรรมของธรรมชาติซึ่งเป็นความจริงที่ไม่เคยตาย ข้อที่ 4

5. การรับผลของกรรม ให้ความมฤตธรรมเสมอกับมนุษย์ทุกคนเสมอกัน หากจะถามว่า ที่ท่านมีอะไรต่าง ๆ ท่านเป็นหรือดำรงอยู่ในตำแหน่งต่าง ๆ ที่ท่านได้อะไร ๆ มาจนถึงวันนี้ ท่านได้มาเฉย ๆ โดยที่ไม่ต้องทำอะไรเลยแม้แต่นิดเดียวหรือไม่ ก็ตอบได้ว่า ไม่ใช่เลย การที่มนุษย์ทุกคนจะได้จะมีหรือจะเป็นอะไรต่าง ๆ นั้นล้วนมาจากการกระทำและผลของการกระทำทั้งนั้น เรื่องการรับผลของกรรมนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นอนิจจังซึ่งหมายถึงเรื่องที่ไม่ควรคิดด้วยตรรกะต่าง ๆ ว่า เพราะทำอะไรมาจึงมาเกิดเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ และได้พบกับอะไรต่าง ๆ ทั้งที่น่าชอบใจและไม่ชอบใจ มีแต่พระองค์เท่านั้นทรงทราบชัดในเรื่องนี้ มีพระบาลีรับรองเรื่องนี้ไว้ในพระไตรปิฎกว่า กัมมวิปากโก ภิกขเว อจินตเยโย น จินตเตตพโพ ย จินตเนโต อุมมาทสสุ วิฆาตสสุ ภาคิ อสสา แปลว่า ท่านผู้เห็นภัยในวัฏฏะทั้งหลาย วิบากแห่งกรรม เป็นสิ่งที่ไม่ควรคิด เมื่อบุคคลคิดจะพึงเป็นผู้มีส่วนแห่งความเป็นบ้า เตือดร้อน (อง.จตุกก 21/77/104) หากท่านใดมีความต้องการศึกษาเรื่องการรับผลของกรรมโดยพิสดารขอเชิญอ่านในคัมภีร์ขุททกนิทาย อปทาน พุทธวงศ์ และจรียาปิฎก พระไตรปิฎก คัมภีร์ลำดับที่ 32 และ 33 นั้นเทอญ นี่คือการมฤตธรรมของธรรมชาติซึ่งเป็นความจริงที่ไม่เคยตาย ข้อที่ 5 เหตุไรเล่า ธรรมชาติทั้ง 5 นี้ จิงมฤตธรรมดีแท้ มฤตธรรมทั้งในอดีตกาลที่ผ่านมา ทั้งในปัจจุบันกาล และอนาคตกาล เขาไม่แบ่งแยกมนุษย์เลย ไม่เห็นแก่หน้าใครทั้งสิ้น ไม่มีการลำเอียงกับใครโดยประการใด ไม่ยอมให้ใครที่เกิดขึ้นมาแล้วผ่านอำนาจของตนไปได้ ควบคุมได้ทั้งหมด ไม่มีใครเอาอะไรมาต่อรองได้ ไม่มีใครที่จะไปกระชับต่อรองเพื่อขอแลกเปลี่ยนไม่ให้ตนเองและพวกพ้องต้องประสบพบเจอกับธรรมชาติทั้ง 5 นี้ได้เลย หากจะมีคำถามว่า แล้วจะมีใครบ้างไหมที่จะสามารถก้าวล่วงข้ามพ้นจากธรรมชาติเหล่านี้ได้ ก็สามารถตอบว่า มี คือ สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันตชินาสพ ท่านเหล่านี้หมดเชื้อคือกิเลสที่เป็นสิ่งต้องให้ทำกรรมและเสวยผลแห่งกรรมอย่างไม่มีที่สิ้นสุดโดยสิ้นเชิงแล้ว ท่านเปรียบอริยบุคคลทั้ง 3 ประเภทนี้ว่า เหมือนเปลวไฟที่ไหม้เชื้อจนหมด ไม่มีเชื้อต่อไป เมื่อดับไปก็ดับได้อย่างสนิท ไม่กลับมาลุกเป็นไฟได้ใหม่ เพราะหมดเชื้อเพลิงนั่นเอง เมื่อไม่เกิดใหม่ธรรมชาติทั้ง 5 นี้ก็รับกว่นทำอะไรท่านไม่ได้ต่อไป

เมื่อเราทราบว่ ในโลกมนุษย์ของเรา นอกจากธรรมชาติ 5 ประการ คือ ความแก่ ความเจ็บไข้ ความตาย ความพลัดพราก และการรับผลของกรรม นี้ ไม่มีอะไรมฤตธรรมอย่างแท้จริง ความมฤตธรรมมักจะผูกติดไว้กับเงื่อนไขเสมอ สิ่งที่เราต้องทำก็คือ การมีสติ รู้เท่าทันต่อสิ่งต่าง ๆ มองสิ่งต่าง ๆ ว่าอยู่ภายใต้อำนาจของอนิจจังไม่เที่ยง ทุกขังเป็นทุกข์ทนอยู่ในสภาพเดิมตลอดไปไม่ได้ อนัตตาบังคับบัญชาสั่งการไม่ได้ ต่อจากนั้นก็รู้จักการปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่น ขอให้ทำความเข้าใจกับตนเองว่า แม้เราอาจจะไม่ได้รับความมฤตธรรมจากมนุษย์ด้วยกันในบางเรื่องหรือไม่ในทุกเรื่อง แต่ทั้งเราและเขาก็ยังได้รับความมฤตธรรมจากธรรมชาติทั้ง 5 นี้เสมอ

ภาพรวมความยุติธรรมของธรรมชาติความจริงที่ไม่เคยตายของมนุษย์

บทสรุป

สภาวะธรรมทั้ง 5 อย่าง คือ ความแก่ชรา ความเจ็บป่วย ความตาย ความพลัดพรากจากกัน และการรับผลของกรรม ที่เรียกว่า ธรรมชาติ ในที่นี้ เพราะสาเหตุคือ ทั้ง 5 อย่างนี้ เกิดมีขึ้นเองไม่มีใครมาสร้างมาบังคับบัญชาหรือทำให้เกิด เมื่อมีเหตุปัจจัยพร้อมที่จะให้เกิด ก็เกิดได้เองไม่มีใครห้ามหรือขัดขวางได้ และธรรมชาติทั้ง 5 นี้เท่านั้นบนโลกมนุษย์นี้เป็นสิ่งที่มอบความยุติธรรมเสมอภาคอย่างไม่เคยตายให้แก่ทุกชีวิตของมนุษย์และสรรพสัตว์อย่างทั่วถึงเสมอทั้งสตรีบุรุษคฤหัสถ์บรรพชิต ทั้งนี้เพราะว่าไม่มีใครได้รับการยกเว้นแต่ประการใดที่จะไม่แก่ ไม่ป่วยไข้ ไม่ตาย ไม่ต้องพลัดพราก และไม่ต้องรับผลของกรรม ซึ่งไม่เหมือนความยุติธรรมที่ถูกตัดสินโดยมนุษย์อันเป็นความยุติธรรมแบบมีเงื่อนไข ภายใต้เรื่องราวหรือเหตุการณ์ลักษณะเดียวกันแต่เป็นของคนละคนหรือคนละกลุ่มอาจถูกตัดสินว่า ผิดหรือถูก ทั้งนี้สุดแล้วแต่คนตัดสินจะยืนอยู่ข้างไหนด้วยเงื่อนไขอะไรบ้างในขณะนั้น

References

- Mahamakut Ratchawitthaya, Foundation, Tripitaka and Commentary Translation, Volume 17, 11th Edition, Nakhon Pathom : Printed at MahamakutRatchawitthaya Printing House
- MahamakutWittayalai, Foundation, Pali Tipitaka, Siamrath Edition, Volume 10, 13, 14, 21, 22, 25, Bangkok : MahamakutRajawittayalai Publishing House
- MahamakutRajawittayalai, Foundation. Wisutthimakha Translator Part 2 Part 1, Bangkok : 9th edition, Mahamakut Rajawittayalai Printing House
- The Royal Institute, Dictionary of the Royal Institute 2011, Bangkok : Siri Wattana Inter-Print Public Company Limited
- Ducarme, F., & Couvet, D. (2020). What does 'nature' mean?. *Palgrave Communications*.
- Hobbes, T. (1996). *Leviathan*. New York: Oxford University Press.

Hobbes, T. (2008). Human nature and derpore poitico. New York: Oxford University Press.

John Rawls. A Theory of Justice, London 1972.

Lord Denning. (1995). The Road to Justice. London : Stevens and Sons.

Mahamakut Foundation, Wisutthimakka Translation, Part 2 , Part 1 , 9th edition, Mahamakut Rajawittayalai Printing House, 1999

Somdej Phra Buddhakosachan (P.A.Prayutto) Buddhist Dictionary, Glossary Edition. 27th printing, Bangkok : Dhammasapa Buddhism Printing House, 2016

Somdej Phra Buddhakosachan (Ph.P.Prayutto) Buddhist Dictionary Thammasat Edition. 34th printing, Bangkok : Buddhism Printing House of Thammasapa, 2016

Somdej Phra Buddhakosachan (P.A.Prayutto) Buddha Dharma, amended edition 47th printing, Bangkok : Palitham Publishing House, affiliated with Pet & Home Publishing Company Limited 2016

การทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงาน :
สมรรถนะที่สำคัญของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ

AN ACHIEVEMENT ORIENTED WORK TOGETHER WITH CREATIVITY IN WORK :
KEY CORE COMPETENCIES OF RAJABHAT UNIVERSITY INSTRUCTORS

ปรมัตต์ปัญฺยปรัชญ์ ตองประสงค์¹, โกศล มีคุณ,
ศักดิ์ชัย นิรุญทวี, และ วิภาภรณ์ ภูวัฒนกุล

Phorramatpanyaprat Tongprasong, Kosol Meekun,
Sakchai Nirunthawee, and Vipaporn Poovatanakul
วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา
College of Management University of Phayao
Email: ptongprasong@gmail.com¹

Received 11 April 2023; Revised 19 May 2023; Accepted 9 August 2023.

บทคัดย่อ

อาจารย์มหาวิทยาลัยเป็นบุคลากรทางการศึกษาที่สำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ของประเทศไทย ที่จำเป็นต้องเร่งพัฒนาสมรรถนะการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ให้สามารถไปพัฒนานิสิต นักศึกษาให้ได้ผลสำเร็จตามที่สังคมคาดหวังและต้องการนั้น ควรวิเคราะห์ และวิจัยในการพัฒนาสมรรถนะของอาจารย์ที่จะไปพัฒนานิสิต นักศึกษา อาจารย์มหาวิทยาลัยจึงเป็นกลุ่มเป้าหมายแรกที่ควรจะดำเนินการพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าให้ได้ผลสำเร็จอย่างดียิ่ง

บทความนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอแนวทางการศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัย ด้วยการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ที่ใช้เป็นกรอบของการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ยึดแนวของทฤษฎีเชิงระบบและแนวคิดปฏิสัมพันธ์นิยมเป็นหลัก จากการประมวลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏพบกลุ่มตัวแปรปัจจัย ได้แก่ กลุ่มปัจจัยลักษณะสถานการณ์ทางสังคม กลุ่มปัจจัยจิตลักษณะ (เดิม) และกลุ่มปัจจัยจิตลักษณะตามสถานการณ์ สามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยประเภทการวิจัยหาความสัมพันธ์เชิงเปรียบเทียบ ผลการวิจัยจะได้รูปแบบการอธิบายพฤติกรรมการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัย เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานตามพันธกิจจนกระทั่งบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ 20 ปีของมหาวิทยาลัยราชภัฏ จากกลุ่มตัวแปรวิจัยเชิงสาเหตุซึ่งองค์ความรู้ส่วนนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางสร้างกิจกรรมหรือหลักสูตรเพื่อการพัฒนา สร้างรูปแบบหรือกำหนดแนวทางเป็นแผนการพัฒนา นำไปทำการวิจัยต่อยอดในเชิงทดลองเพื่อสร้างนวัตกรรมการพัฒนาสมรรถนะการทำงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏต่อไปได้

คำสำคัญ : สมรรถนะ; พฤติกรรมการทำงาน; การทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์; การทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์,

Abstract

Thai instructors are essential to complete the missions for the success of quality, standards, and education management according to the 20 years of Thailand's national strategy (B.E. 2561 – 2580). Instructors are the main force to drive and do from their developed core competencies. That is very necessary to accelerate the development of instructors' competencies, aiming for work achievement-oriented together with creativity. Whereas, resulting in students' abilities development to achieve society's expectations. Therefore, University instructors, are the main value target group that should be developed successfully. Urgently, the University should be analyzed and researched the development of the competencies of instructors who will develop students.

A study for instructors' work competencies development that aims to be achievement-oriented in conjunction with creative work. Consequently, the development of students for being good, smart, and well-being to be the smart nation in the new society. It is necessary to study the causal factors of instructors' working behaviors. Started from the literature review and compilation of academic documents related to the work behavior of instructors and factors related to the development of achievement-oriented work competency in conjunction with the creative work of Rajabhat University instructors. Therefore, the group of variables includes characteristic social situations, factor psychological traits, and psychological stats factors according to the situation. While the instructor's work behavior variables and the group of factor variables were completely determined, it can be defined as a framework for comparative research. The research result will be in the model of explaining the achievement-oriented work behavior and the creative work of Rajabhat University instructors. These parts of the knowledge can be used as a guideline for developing training activities, and development courses, constructing a method, or a development plan for innovations that improve the work performance of Rajabhat University instructors.

Keywords: competency; work behavior; achievement-oriented work; working with creativity

บทนำ

ประเทศไทยได้กำหนดกรอบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นประชากรคุณภาพตามนโยบายหลักของชาติที่มุ่งเน้นให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์จากการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ในยุทธศาสตร์ข้อ 3 ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี มีศีลธรรม มีจิตสาธารณะรับผิดชอบต่อตนเอง และกรอบทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2574 (Office of Education Council, 2017; Office of the Secretary of the National Strategy Committee, 2018) สร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ให้เป็นกลไกหลักของการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของทุนมนุษย์ที่รองรับการศึกษา การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกแห่งศตวรรษที่ 21 พัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตไทยให้บรรลุเป้าหมายหลักคือหล่อหลอมให้คนไทยมีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ กล่าวคือ เป็นผู้มีวินัย ทัศนคติที่ดี มีความรับผิดชอบต่อ

ส่วนรวม มีสุขภาพกายและจิตใจที่ดี มีความเจริญงอกงามทางจิตวิญญาณ นอกจากนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ยังมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงคุณภาพ ให้สอดคล้องกับทิศทางการปรับเปลี่ยนโครงสร้างด้านเทคโนโลยีที่ลักษณะหลากหลาย และทักษะทางพฤติกรรมไปพร้อมๆ กัน เช่น ทักษะมนุษย์ การคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ (Government Gazette, 2022; Duangsamran, 2019)

เมื่อศึกษาจากการกำหนดสมรรถนะของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏทำให้สามารถจัดกลุ่มสมรรถนะสรุปได้เป็น 2 กลุ่ม (Office of Rajabhat President of Thailand, 2018) คือ สมรรถนะหลัก และสมรรถนะรอง หรือสมรรถนะเฉพาะตามสายงานวิชาการที่มุ่งประเด็นให้อาจารย์สามารถดำเนินงานได้ครบตามพันธกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ การสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่สามารถบรรลุตามเป้าหมาย เอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ที่อาจมีความแตกต่างกันไปของแต่ละมหาวิทยาลัย สมรรถนะของอาจารย์มหาวิทยาลัยจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่ง เป็นคุณลักษณะและความสามารถของอาจารย์ที่สะท้อนออกมาจากลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมการทำงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีการกิจกรรมมุ่งมั่นพัฒนาทรัพยากรของท้องถิ่นเพื่อก่อให้เกิดผลงานสร้างสรรค์ หรือนวัตกรรมได้อย่างเต็มสมรรถนะ (Phungviwatnikul, 2019)

การส่งเสริมให้มุ่งเน้นการสร้างความสำเร็จที่ทรงพลัง สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ได้กำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้อง คือ “มีระบบการจัดการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ที่คุ้มค่าต่อการลงทุนในการจัดการศึกษาและการวิจัยเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาประเทศไทย” (Office of Policy and Strategy Office of the Permanent Secretary, 2020) ทั้งนี้ให้อาจารย์มหาวิทยาลัยสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมั่นใจสอดคล้องกับบริบททางการบริหารที่มุ่งเน้นการวัดผลงานแบบองค์รวมมากขึ้น พิจารณาผลสำเร็จของการปฏิบัติงานที่มาจากการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ กล่าวคือ มีการคิดใหม่ ทำใหม่ สร้างผลงานใหม่ ๆ หรือนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยที่มีความเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างองค์การและพันธกิจในการทำงาน แต่ละระดับขององค์การที่สอดคล้องกันในสัดส่วนที่เหมาะสม (Kalyanamitra, 2021; Boonsuk, Meekun, Rasanond, and Somprasonk, 2022)

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาสมรรถนะการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของอาจารย์มีความสำคัญต่ออาจารย์ที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนการพัฒนาบุคลากรทุกช่วงวัยให้เป็นประชากรคุณภาพของประเทศไทยที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาบุคคลไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางจิตใจหรือพฤติกรรมจะประสบความสำเร็จได้ต้องมียุทธศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับจิตลักษณะ (การคิด) หรือพฤติกรรม (การกระทำ) นั้น ๆ จะต้องทราบถึงปัจจัยเชิงสาเหตุของจิตลักษณะและพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่งอาจรวมถึงมีนวัตกรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาควบคู่กันไปด้วย

บทความนี้ มุ่งนำเสนอสาระเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับพฤติกรรมการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยเริ่มจากการประมวลเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และนิยามการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์กับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ จากนั้นกำหนดปัจจัยเชิงสาเหตุแล้วจึงเชื่อมโยงกำหนดเป็นกรอบแนวคิดเพื่อการศึกษาวิจัยพัฒนาต่อไป

แนวทางการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการทำงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ

การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับพฤติกรรมการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ เริ่มต้นด้วยการศึกษาวิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เพื่อกำหนดเป็นกรอบของการวิจัย โดยอาศัยแนวคิดของทฤษฎีเชิงระบบ (Hoy, and Miskel, 2001) ประกอบด้วย ปัจจัย

นำเข้า กระบวนการ ผลิต และข้อมูลป้อนกลับ สำหรับแนวคิดหลักที่สำคัญคือแนวคิดปฏิสัมพันธ์นิยม (Endler, and Magnusson, 1976 cited in Bhanthumnavin, 1998) ที่อธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุในการศึกษาพฤติกรรมของบุคคล ได้แก่ กลุ่มลักษณะสถานการณ์ทางสังคม กลุ่มจิตลักษณะ (เดิม) กลุ่มจิตลักษณะร่วมสถานการณ์ (ลักษณะของปฏิสัมพันธ์) และกลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์ โดยกำหนดให้ผลผลิตหรือพฤติกรรม (การกระทำ) คือ การทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ แนวทางการศึกษาดังกล่าวนำเสนอได้ดังนี้

1. การทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์

การคิดและการกระทำในการทำงานด้วยความมุ่งมั่น ใส่ใจต่อการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของแผนการทำงานที่ทำหาย มุ่งเน้นผลสำเร็จในการทำงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การปฏิบัติงานให้ได้มาตรฐานจากผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมาของตน หรือเกณฑ์วัดผลสัมฤทธิ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนดขึ้นตามระบบคุณภาพจากการคิดและการกระทำด้วยการริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีอยู่เดิม พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ การหาวิธีการใหม่มาแก้ปัญหาที่ได้มาจากการคิดและทำการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการคิดประยุกต์แนวนโยบายจากยุทธศาสตร์ขององค์การสู่การปฏิบัติได้จริง (Sirisanthiti, and Lalaeng, 2022; Ture, Akkoc, and Okun, 2022; Wang, Mundorf and Salzaruto-McGuigan, 2021)

การทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ อาจจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะสำคัญ คือ การคิดทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการคิดทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ และ พฤติกรรมการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับพฤติกรรมการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถกำหนดเป็นสาระสำคัญดังนี้

1.1 การคิดทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการคิดทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ ได้แก่ (1) การคิดกำหนดเป้าหมายที่ทำหาย (2) การคิดทำงานอย่างมุ่งมั่นให้ได้ผลสำเร็จ (3) การคิดถึงมาตรฐานหรือคุณภาพที่ดีจากการทำงาน (4) การคิดพึงพอใจในงานที่ทำสำเร็จ สำหรับสาระสำคัญของการคิดทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ ได้แก่ (1) การคิดดัดแปลงวิธีการทำงานจากเดิม (2) การคิดสร้างผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ (3) การคิดนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาใหม่ ๆ และ (4) การคิดประยุกต์ยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ

1.2 พฤติกรรม (การกระทำ) การทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับพฤติกรรมการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ การทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ ได้แก่ (1) การกำหนดเป้าหมายที่ทำหาย (2) การทำงานอย่างมุ่งมั่นให้ได้ผลสำเร็จ (3) การสร้างผลงานให้ได้มาตรฐานหรือคุณภาพที่ดีจากการทำงาน (4) การแสดงความพึงพอใจในงานที่กระทำสำเร็จได้ สำหรับสาระหลักของพฤติกรรมการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ ได้แก่ (1) การดัดแปลงวิธีการทำงานจากเดิม (2) การสร้างผลผลิต หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ (3) การนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาใหม่ ๆ และ (4) การประยุกต์ยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติได้ผลสำเร็จ

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะของอาจารย์เพื่อการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์

ส่วนที่เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมเมื่อพิจารณาตามรูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) ของ Endler, and Magnusson (1976) โดยระบุให้เป็นรูปธรรมได้ 3 กลุ่มปัจจัย ประกอบด้วย กลุ่มปัจจัยลักษณะสถานการณ์ทางสังคม กลุ่มจิตลักษณะ (เดิม) และกลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์ ดังนี้

2.1 กลุ่มปัจจัยลักษณะสถานการณ์ทางสังคม จากการศึกษาวรรณกรรมพบตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุด้านสถานการณ์ทางสังคมที่มีแนวโน้มเกี่ยวกับการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่ม

สร้างสรรค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้แก่ วัฒนธรรมองค์การ การได้รับการสนับสนุนทางสังคม และการได้รับการอบรมพัฒนา แต่ละตัวแปรปัจจัยมีสาระสำคัญกล่าวโดยสังเขปได้ดังนี้

1) วัฒนธรรมองค์การ เป็นความเชื่อเกี่ยวกับแบบแผน วิธีการทำงานของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่สามารถเรียนรู้ร่วมกัน ถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นใหม่ เป็นแบบแผนแนวคิดการอธิบายถึงเหตุที่สมาชิกได้ยึดถือปฏิบัติ แสดงออก รับรู้ คิด จนกระทั่งเป็นบรรทัดฐานในการทำงาน (Sricharumedhiyan, and Sricharumedhiyan, 2019; Majors, 2017) มีผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมองค์การส่งผลต่อความสุขของครู อาจารย์มีความสัมพันธ์กันทางบวกกับการใช้ความพยายามทุ่มเทอย่างเต็มที่ในการทำงาน และการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นใหม่ ๆ เพื่อนำองค์การไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ (Pongsuphan, Kunagornpitak, and Homsin, 2020) ยังมีงานวิจัยที่พบว่าการรับรู้วัฒนธรรมองค์การมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการทำงานที่มุ่งผลสำเร็จ (Vinaithum, and Chaikidurajai, 2021) และมีความสัมพันธ์กับการยอมรับการเป็นสมาชิกที่สร้างความสำเร็จให้กับองค์การ (Majors, 2017)

2) การได้รับการสนับสนุนทางสังคม คือ การที่อาจารย์รับรู้ได้ว่า ผู้บริหาร เพื่อนร่วมงาน ครอบครัว ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนการทำงานของตนใน 3 ด้าน คือ (1) การสนับสนุนทางด้านอารมณ์-ความรู้สึก (2) การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร และ (3) การสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์-เงิน (Bhanthumnavin, 2000; Kim, 2018) มีผลการวิจัยพบว่า การสนับสนุนทางสังคมในโรงเรียน หรือสถานศึกษาเป็นตัวแปรทำนายสำคัญของการพัฒนาครู อาจารย์ (Woraweg, 2020) และยังพบการรายงานว่า ตนเองได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากคนรอบข้างอย่างมาก เป็นครู อาจารย์ที่มีเจตคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (Sornpaiboon, 2020)

3) การได้รับการอบรมพัฒนา คือ อาจารย์ได้รับการส่งเสริมให้ได้รับความรู้ หรือฝึกทักษะที่จำเป็นเพื่อให้สามารถทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงผลของการทำงานที่ท้าทายให้สามารถสัมฤทธิ์ผลได้ กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานที่ทำอยู่ หรืองานที่มีส่วนสัมพันธ์กับที่ทำอยู่ให้ดีขึ้นได้ตามรอบระยะเวลาที่กำหนด ประกอบด้วย การได้รับความรู้ การฝึกทักษะที่จำเป็น การถ่ายทอดความรู้ และการแสดงพฤติกรรมจากการฝึกปฏิบัตินั้นออกไปได้ผลลัพธ์ที่เป็นมาตรฐาน (Ment, 2011; Jeebpinyo, and Benjarongkij, 2020) มีผลการวิจัยพบว่า การได้รับการฝึกอบรมพัฒนา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสมรรถนะดิจิทัลในการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ (Lakthong, and Kidrakarn, 2021) และผลวิจัยที่พบว่าการได้รับการอบรมพัฒนาสามารถส่งเสริมให้สามารถพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนที่เป็นผลจากการจัดฝึกอบรมพัฒนาครู อาจารย์ให้มีสมรรถนะที่สำคัญให้มีความพร้อมเพื่อพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนตามความต้องการของสังคม และแหล่งงานเป็นสำคัญ (Smeplass, and Leilulfstrud, 2022)

จากที่นำเสนอมา พบว่าปัจจัยกลุ่มลักษณะสถานการณ์ทางสังคมมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับพฤติกรรมการทำงานที่ดีด้านต่าง ๆ ของบุคคล ทำให้คาดได้ว่า กลุ่มปัจจัยลักษณะสถานการณ์ทางสังคม ซึ่งได้แก่ วัฒนธรรมองค์การ การได้รับการสนับสนุนทางสังคม และการได้รับการอบรมพัฒนาจะร่วมกันอธิบายการคิดและพฤติกรรมการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏได้อย่างชัดเจน

2.2 กลุ่มปัจจัยจิตลักษณะ (เดิม) จากการศึกษาวรรณกรรมพบตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุกลุ่มจิตลักษณะ (เดิม) ที่มีแนวโน้มสัมพันธ์กับการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน และความรู้ ความ

เข้าใจในการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์แต่ละตัวแปรปัจจัย มีสาระสำคัญกล่าวโดยสังเขปได้ดังนี้

1) ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน เป็นความสามารถในการคาดการณ์ที่จะเกิดขึ้นจากลักษณะทางจิตที่รับรู้ จำ และคิดเพื่อแสดงพฤติกรรมที่ต่ออย่างสม่ำเสมอ เพื่อรอคอย มุ่งหวังผลของความดีที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เป็นไปตามคำอธิบายที่สำคัญของนักวิชาการ เช่น Bhanthumnavin et al. (2007); Bhanthumnavin (2015) มีผลการวิจัยพบว่า ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนมีความสัมพันธ์กับการทำงานอย่างอุทิศตนของครู (Sornpaiboon, 2020) ยังมีงานวิจัยด้านการควบคุมตนเอง และการบังคับตนเองในขณะปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรแสดงความสัมพันธ์ทางบวกกับการทำงานที่มุ่งผลสำเร็จ (Bapmai, 2020)

2) ความเชื่ออำนาจในตน เป็นความเชื่อของบุคคลที่ว่าผลที่เกิดขึ้นกับตนนั้น มีเหตุมาจากการกระทำของตนเอง เชื่อว่ากระทำการสิ่งใดไว้ย่อมได้รับผลของการกระทำสิ่งนั้น เช่น ทำดีก็ได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว เป็นไปตามคำอธิบายที่สำคัญของนักวิชาการ เช่น Bhanthumnavin (2015); Strickland et al (2020) โดยมีผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนมาก ไม่เพียงแต่เป็นผู้ที่มีความประพฤติดีเท่านั้น ยังขึ้นกับเงื่อนไขทางจิตใจของผู้กระทำและสถานการณ์ที่ได้พบอีกด้วย (Bhanthumnavin, 2008) พบว่า ความเชื่ออำนาจในตนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมความเอื้ออาทรและความสมานฉันท์ของนักศึกษา (Ratanapumma, 2021) ความเชื่ออำนาจในตนมีความสามารถในการทำนายได้ถึงร้อยละ 87 ต่อการทำงานอย่างอุทิศตนของครูอาจารย์ (Sornpaiboon, 2020) และพบว่า ความเชื่ออำนาจในตนต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีร่วมกันกับลักษณะอื่นอธิบายพฤติกรรมการพัฒนาครู อาจารย์เพื่อสร้างผู้เรียนให้เป็นคนดี ได้ถึงร้อยละ 44.5 (Woraweg, 2020)

3) ความรู้ ความเข้าใจในการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นความสามารถของอาจารย์ที่จดจำ ระลึก รู้ เข้าใจ เรียนรู้จากพฤติกรรมการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ คือ การกำหนดเป้าหมายที่ท้าทาย การทำงานมุ่งมั่นให้ได้ผลสำเร็จ ความพึงพอใจในงาน และ ผลงานที่ได้มาตรฐานหรือคุณภาพที่ดีเยี่ยม ร่วมกับพฤติกรรมการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ คือ การปรับปรุงดัดแปลงวิธีการทำงานจากเดิม การสร้างผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ การนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาใหม่ ๆ และ การประยุกต์ยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติจริงได้เป็นไปตามคำอธิบายของนักวิชาการ เช่น Bhanthumnavin, (2008); Ture, Akkoc, and Okun (2022) มีผลการวิจัยพบปัจจัยความรู้ความเข้าใจในการเป็นองค์การดิจิทัล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ขององค์การดิจิทัล (Thongsuk, 2019) และยังมีผลวิจัยพบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างความรู้ ความเข้าใจ การรับรู้ประโยชน์ กับการจัดการการใช้เทคโนโลยีและโมเดลธุรกิจแบบใหม่ในการทำงานเชิงสร้างสรรค์ (Choeichum, Charoenwiryakul, and Somjai, 2022) นอกจากนี้ยังมีวิจัยที่พบว่าความอยากรู้ ความปรารถนาที่จะเรียนรู้เป็นตัวกระตุ้นที่ทรงพลังสำหรับการเรียนรู้ และพฤติกรรมในการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ให้ได้ผลสำเร็จ (Gross, Zedelius, and Schooler, 2020)

จากที่นำเสนอมา มีหลักฐานว่ากลุ่มตัวแปรปัจจัยจิตลักษณะเดิมของบุคคล มีความเกี่ยวข้อง กับพฤติกรรมการทำงานที่สำเร็จได้ผลที่ดีมีคุณภาพของบุคคล ทำให้คาดได้ว่ากลุ่มปัจจัยจิตลักษณะ (เดิม) ซึ่งได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน และความรู้ ความเข้าใจในการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์จะร่วมกันอธิบายการคิดและพฤติกรรมการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏได้อย่างชัดเจน

2.3 กลุ่มปัจจัยจิตลักษณะตามสถานการณ์ จากการศึกษาวรรณกรรมพบตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุกลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์ของบุคคลที่มีแนวโน้มเกี่ยวข้องกับการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการ

ทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้แก่ ทักษะคิดต่อการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ ความตั้งใจในการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนเองต่อการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ แต่ละตัวแปรปัจจัย มีสาระสำคัญกล่าวโดยสังเขปได้ดังนี้

1) ทักษะคิดต่อการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ คือ ความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจที่เกิดจากประสบการณ์หรือการเรียนรู้ของการทำงานเกี่ยวกับประโยชน์และโทษ ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบต่อการทำงานของตน ทั้งภายนอกและภายในองค์การ มีความพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ ให้สอดคล้องกับความรู้สึกของตนเอง โดยสรุปคือ (1) ความรู้เชิงประเมินค่า (2) ความรู้สึก และ (3) ความพร้อมที่จะกระทำ หรือ แนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรม เป็นไปตามคำอธิบายของนักวิชาการ เช่น Tahmasbipour, and Taheri (2011); Engle et al. (2010) มีผลการวิจัยพบว่าทัศนคติของนิสิต นักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาร่วมกันอธิบายจิตลักษณะเอื้ออาทรและสมานฉันท์ของนิสิตนักศึกษาได้ร้อยละ 40.6 (Ratanapumma, 2021) ในขณะที่ทัศนคติการทำงานอย่างอุทิศตนของครู อาจารย์เป็นตัวทำนายสำคัญอันดับแรกของพฤติกรรมการทำงานอย่างอุทิศตนของครู อาจารย์ได้ร้อยละ 56.5 (Sornpaiboon, 2020) อีกทั้งยังพบว่า ทัศนคติต่อการสอนตามมาตรฐานสากลร่วมกับทัศนคติต่อการเรียนตามมาตรฐานสากลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารวิชาการระดับห้องเรียนได้ประมาณร้อยละ 16.86 (Intasit, 2020)

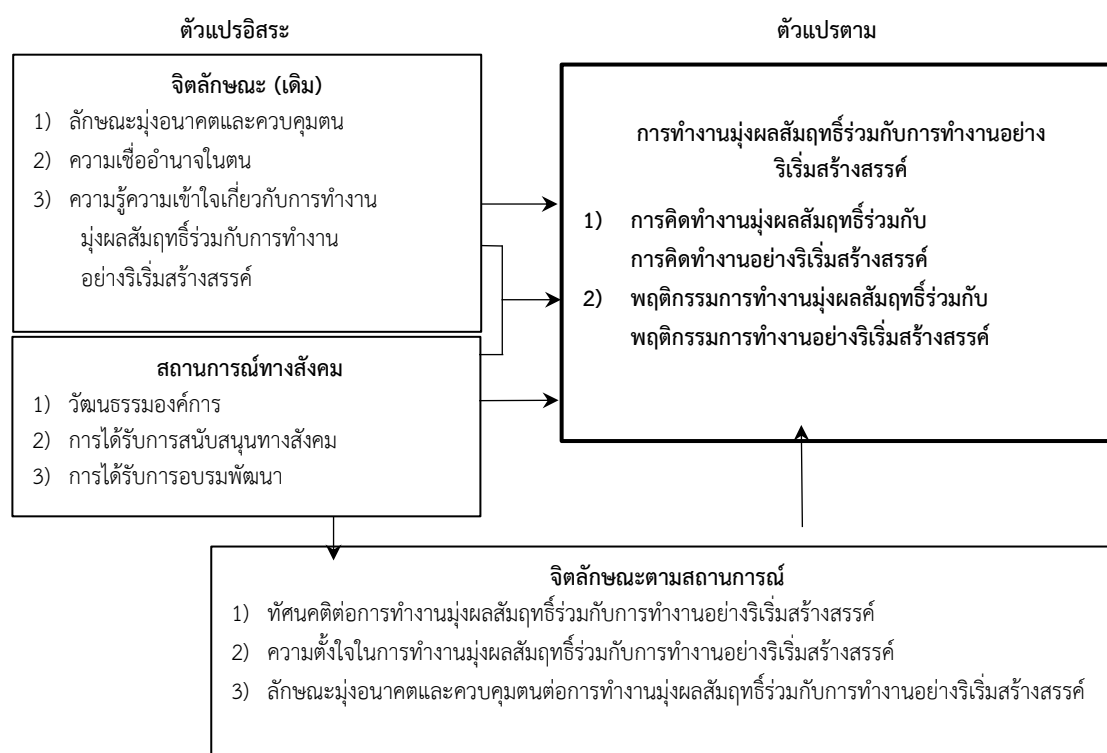
2) ความตั้งใจในการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ คือ ความตั้งใจของอาจารย์ที่ทุ่มเท และพยายาม ทั้งในด้านการให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์และการคิดทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของตน และสามารถป้องกันความเสียหายที่จะเกิดจากการกระทำได้ รวมถึงการเพิกเฉยหรือปฏิเสธที่จะกระทำการอย่างไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกี่ยวกับการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นไปตามคำอธิบายของนักวิชาการ เช่น Punpromthada (2021); Yuriev, Boiral, and Guillaumie (2020); Matterne, Diepgen, and Weisshaar (2011) มีผลการวิจัยพบว่า การพยากรณ์ความตั้งใจเชิงพฤติกรรมในการทำงานที่บ้านได้มากที่สุด คือ ด้านกลุ่มอ้างอิง ปัจจัยด้านที่ทำงาน และปัจจัยที่บ้าน (Krabuansri, Sengpanich, and Sittioum, 2022) และยังมีงานวิจัยพบการปรับตัวในการทำงานด้านการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้านความมุ่งมั่นในการฝึกฝนและเรียนรู้ร่วมกันมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความตั้งใจคงอยู่ในการทำงานของพนักงาน (Tassaniyom, and Petchprayoon, 2021) นอกจากนี้ ยังพบความสัมพันธ์เชิงบวกของความตั้งใจในการทำงานกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงานในแต่ละสาขาอาชีพ (Pereira, and Ferreira, 2020)

3) ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนเองต่อการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ คือ ความสามารถของอาจารย์ที่รู้จักคิด คาดการณ์ไกล และกำหนดเป้าหมายให้ตนได้รับผลในอนาคต โดยเฉพาะด้านความสำเร็จและผลงานสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ สามารถคิดวางแผนเพื่อดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน หลายขั้นหรือมีความสลับซับซ้อนต่อการวางแผนนั้น (Bhanthumnavin, 2000; Pristupa, 2019) มีผลการวิจัยพบว่า ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนเองของนักศึกษาปริญญาตรีรุ่นแรกของครอบครัวสามารถทำนายทัศนคติที่ดีต่อการเรียนได้ร้อยละ 51.70 (Bualar, and Bhanthumnavin, 2018) และยังพบว่าลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนเองด้านการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสามารถทำนายการป้องกันตนจากการติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ได้ร้อยละ 36.50 (Punpromthada, 2021)

จากที่นำเสนอมา พบหลักฐานว่ากลุ่มปัจจัยจิตลักษณะตามสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานสำเร็จได้ผลดีด้านต่าง ๆ ของบุคคลทำให้คาดได้ว่า กลุ่มปัจจัยจิตลักษณะตามสถานการณ์ ซึ่งได้แก่ ทักษะคิดต่อการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ ความตั้งใจในการทำงานมุ่ง

ผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ และลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนเองในการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ จะร่วมกันอธิบายการคิดและพฤติกรรมการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ได้อย่างชัดเจน

เมื่อสรุปผลการนำเสนอผลการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการพฤติกรรมการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ และกลุ่มตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุที่เกี่ยวข้องโดยใช้รูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยมของ Endler, and Magnusson (1976) เป็นกรอบกำหนดกลุ่มตัวแปร และประมวลเอกสารคัดสรรตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุในแต่ละกลุ่มตัวแปรปัจจัย สามารถเชื่อมโยงเป็นกรอบแนวคิดเพื่อการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

ภาพกรอบแนวคิดปัจจัยเชิงสาเหตุการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของ อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ

จากกรอบแนวคิดปัจจัยการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ หากได้มีการดำเนินการวิจัยแบบความสัมพันธ์เชิงเปรียบเทียบ (Correlational Comparative Study) จะทำให้ทราบปัจจัยที่เป็นสาเหตุสำคัญของการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถนำไปสู่การกำหนดรูปแบบการบริหารการพัฒนาสมรรถนะการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏได้

สรุป

บทความนี้ได้นำเสนอความเป็นมา และความสำคัญของการศึกษาการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏจากแนวทางการบริหารการศึกษาและจิตพฤติกรรมศาสตร์ ได้นำเสนอผลการศึกษาวรรณกรรมพร้อมทั้งแสดงการคัดเลือกตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุของ

การทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อกำหนดตัวแปรปัจจัยสำคัญได้ 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มตัวแปรลักษณะสถานการณ์ทางสังคม ได้แก่ วัฒนธรรมองค์การ การได้รับการสนับสนุนทางสังคม และการได้รับการอบรมพัฒนา (2) กลุ่มตัวแปรจิตลักษณะ (เดิม) ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ และ (3) กลุ่มตัวแปรจิตลักษณะตามสถานการณ์ ได้แก่ ทักษะคิดต่อการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ ความตั้งใจในการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ และลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนต่อการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ สำหรับการเชื่อมโยงกลุ่มตัวแปรปัจจัยดังกล่าวกับตัวแปร (ตาม) ที่เป็นการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ได้เป็นกรอบแนวคิดเพื่อการศึกษาพัฒนาสมรรถนะหลักที่สำคัญในลำดับต้น ๆ ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นการศึกษาเพื่อตรวจสอบความเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุ ด้วยวิธีการศึกษาความสัมพันธ์เปรียบเทียบที่จะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องหรือปัจจัยที่อธิบายจิตลักษณะ (การคิด) พฤติกรรม (การกระทำ) การทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งผลจากการวิจัยสามารถทำวิจัยต่อยอดในการทดลองพัฒนาหรือใช้เป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบการบริหารและการวิจัย (พัฒนาหลักสูตร) การทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ของอาจารย์ต่อไป

References

- Bapmai, H. (2020). Self-control of Traffic Police Officers under the Metropolitan Police Division 2. *The Journal of Research and Academics*, 3(2), 79-88.
- Bhanthumnavin, D. (1998). An Advanced Textbook on Behavior Modification for Country Development. Bangkok: National Institute of Development Administration.
- Bhanthumnavin, D. (1998). Interactionism Model for Causal Research of Behavior and the Development of Human Behavior. *Thai Dental Nurse Journal*, 10(2), 105-108.
- Bhanthumnavin, D. (2000). Importance of Supervisory Social Support and Its Implications for HRD in Thailand. *Journal of Psychology and Developing Societies*, 12(2), 155-167.
- Bhanthumnavin, D. et al. (2007). *The Beliefs and Practices of Buddhism Thai People: Cultivation and Quality of Life*. (Research Report). Bangkok: National Institute of Development Administration.
- Bhanthumnavin, D. (2008). *Advanced Textbook in Methodology, Principles, and Methods of Literature Reviews for Excellence in Psycho-Behavioral Science Research*. Bangkok: National Institute of Development Administration.
- Bhanthumnavin, D. (2015). Effective Research Methodology in Psycho-Behavioral Science for Full Scaled Intervention for Individual Development. *Journal of Research Methodology*, 15(2), 129-152.
- Boonsuk, W., Meekun, K., Rasanond, T., & Somprasonk, N. (2022). Development for Responsibility and Respectfulness Characteristic of Dual Vocation. *Journal of MCUBuddhapanya Review*, 7(1), 16-30.

- Bualar, K. & Bhanthumnavin, D. (2018). Psychological Characteristics and Situational Factors as Correlates of Absorption-Study Behavior of the First-Generation University Students. *Journal of Behavioral Science for Development (JBSD)*, 10(2), 59-82.
- Choeichum, C., Charoenwiriyaikul, C., & Somjai, A. (2022). Knowledge, Perception of Benefit and Change Management of Digital Distribution for Efficient Business. *SSRU Journal of Public Administration*, 5(1), 120-130.
- Duangsamran, K. (2019). Creative space design A case study of Rajamangala University of Technology Tawan-Ok Uthenthawai Campus. *Journal of MCUBuddhapanya Review*, 6(3), 163-176.
- Engle, R. L., Dimitriadi, N., Gavidia, J. V., Schlaegel, C., Delanoe, S., Alvarado, I., & Wolff, B. (2010). Entrepreneurial Intent: A twelve-country Evaluation of Ajzen's Model of Planned Behavior. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 35-57.
- Endler, N. S., & Magnusson, D. (Eds). (1976). *Interactional psychology and personality*. New York: Halsted-Wiley.
- Intasit, N. (2020). *The Muti-level Causal of the Academic Affair Administration Effectiveness of World-class Standard Schools under the Office of the Secondary Education ServiceArea in Bangkok*. (Doctoral of Dissertation). University of Payao. Bangkok.
- Jeebpinyo, J., & Benjarongkij, Y. (2020). Communication Factors in Human Resource Development by In-house Training with Training Management Effectiveness. *Journal of Communication Arts*, 38(3), 103-122.
- Kalyanamitra, K. (2021). Skill Essential for the Future Work Performance in the Post Covid-19 Era. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 6(3), 163-176.
- Krabuansri, P., Sengpanich, U., & Sittioum, R. (2022). Factors Influencing Behavioral Intention towards Working from Home of the Personnel of the Comptroller General's Department. *Journal of Management Science Pibulsongkram Rajabhat University*, 4(3), 15-29.
- Matterne, U., Diepgen, T. L., & Weisshaar, E. (2011). A Longitudinal Application of ThreeHealth Behaviour Models in the Context of Skin Protection Behaviour in Individuals with Occupational Skin Disease. *Psychology & Health*, 26(9), 1188-1207.
- Ment, T. N. A. (2011). Training Need Assessment: A Critical Study. *International Journal of Information Technology*, 4(1), 263-267.
- Office of Education Council. (2017). *The National Education Plan B.E. 2560-2579 (2017-2036)*. Bangkok: Prigwhangraftfic Co. Ltd.
- Office of Policy and Strategy Office of the Permanent Secretary for Higher Education Science Research and innovation. *Annual Action Plan Budget 2021 (B.E. 2564) of the Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation*. (2020). Bangkok: Office of the Permanent Secretary, Ministry of Higher Education Science Research and Innovation.

- Office of Rajabhat President of Thailand. (2018). *Rajabhat University Strategy for Local Development for 20 Years (B.E. 2560-2579)*. Bangkok: Office of Rajabhat President of Thailand.
- Office of the Secretary of the National Strategy Committee. (2018). *Thailand National Strategy B.E. 2561–2580*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development.
- Pereira, M. M., & Ferreira, M. C. (2020). Psychometric Evidence of the Work Intention Inventory. *Trends in Psychology*, 28(4), 640-653.
- Phungviwatnikul, W. (2019). Human Resource Management of Thai Employee in theFuture of Technology Digital Age. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 4(2), 286-298.
- Pongsuphan, T., Kunagornpitak, P., & Homsin, N. (2020). Organizational Culture Affecting Happy Workplace of The Teacher in School under Nongkhai Primary Educational Service Area 1. *Journal of Humanities and Social Sciences, Rajapruk University*, 5(3), 218-231.
- Pristupa, M. L. (2019). *The Effects of Self-Regulation, Future Orientation, and Sensation Seeking on Delay Discounting During Adolescence*. University of North Florida ProQuest Dissertations Publishing.
- Punpromthada, A. (2021). *Predicting COVID-19 Related Preventive Behaviors UsingThree Psycho-Social Models in Undergraduate Student*. (Doctoral of Dissertation). National Institute of Development Administration. Bangkok.
- Rangchaikul, O. (2020). Application of Bala 4 to Enhance Operational Performance of Personnel of Chonburi Provincial Agriculture Office. *Journal of Interdisciplinary Innovation Review*, 5(1), 246-254.
- Ratanapumma, K. (2021). *Ethics of Care and Reconciliation Developmental Management Model of Undergraduates in Higher Education Institutes, Bangkok*. (Doctoral of Dissertation). University of Payao. Bangkok.
- Sirisanthiti, P. & Lalaeng. C. (2022). The Causal and Effect of Creative Work Behavior. *Journal of Interdisciplinary Research: Graduate Studies*, 11(1), 1–11.
- Smeplass, E., & Leiulfsrud, H. (2022). A Widening Gap Between Official Teacher Training and Professional Life in Norway. *Interchange*, 53(2), 151-165.
- Sornpaiboon, P. (2020). *A Model to Enhance Dedicate Working Behaviors of Teachers in Schools under Bangkok Metropolitan Administration*. (Doctoral of Dissertation). University of Payao. Bangkok.
- Sricharumedhiyan, C. & Sricharumedhiyan, C. (2019). The Effect of Organization Culture to Working Performances. *Journal of Dhammasuksa Research*, 2(1), 29-36.
- Strickland, B. K., Dixon, P. G., Jones, P. D., Demarais, S., Owen, N. O., Cox, D. A., & McKinley, W. T. (2020). Cohort antler size signals environmental stress in a moderate climate. *International Journal of Biometeorology*, 64(4), 611-621.

- Tahmasbipour, N., & Taheri, A. (2011). The Investigation of Relationship between Religious Attitude (Intrinsic and Extrinsic) with depression in the university students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 712-716.
- Tassaniyom, P. & Petchprayoon, C. (2021). Relationship Between Work Adjustment and Intention to Stay of Supervisor Level Employees in Packaging Business. *Journal of Psychology*, 19(1), 16-27.
- The 13th National Economics and Social Development Plan A.D. 2023-2027 (B.E. 2566-2570). (2022, November 1). *Government Gazette*. No. 138 Section 258 D. page 1.
- Thongsuk, K. (2019). Performance Resulting from Knowledge and Understanding of Digital Organization to Digital Government Policy Case Study of the Office of the Civil Service Commission. *SSRU Journal of Public Administration*, 2(2), 39-49.
- Ture, A., Akkoc, I., & Okun, O. (2022). The Mediating Role of Person-Organization Fit in the Effect of Perceived Organizational Identification and Leader-Member Exchange on Innovative Behaviors in Nurses. *International Journal of Caring Sciences*, 15(1), 509-520.
- Wang, C., Mundorf, N., & Salzarulo-McGuigan, A. (2021). Entrepreneurship Education Enhances Entrepreneurial Creativity: The Mediating Role of Entrepreneurial Inspiration. *The International Journal of Management Education*, 100570.
- Woraweg, S. (2020). *An Administrative Model for the Teacher Development for Enhancing Students to be Good Persons*. (Doctoral of Dissertation). University of Payao. Bangkok.
- Yuriev, A., Boiral, O., & Guillaumie, L. (2020). Evaluating Determinants of Employees' Pro-environmental Behavioral Intentions. *International Journal of Manpower*, 41(7), 1005-1019.

